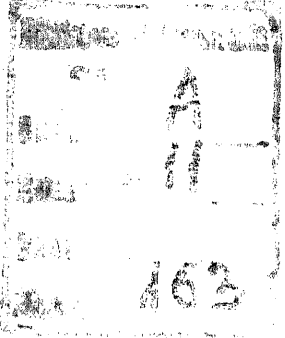
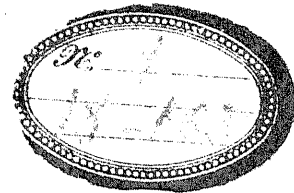

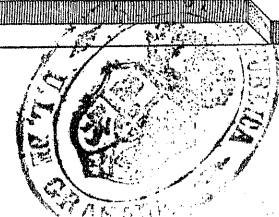
~~12.2.19~~

2 400 40 Italia

REVER^{MO} IN CHRISTO DOMINO,
D. PETRO SIMONS,
EPISCOPO IPRENSI
VIGILANTISSIMO,

Domino suo cum primis observando,

IOANNES DAVID, *Soc. Iesu Presbyter*

L. M. D. D.

CONSCIA est R^{ma} V.D. me aliquot abhinc annis Bruxellæ Disticha centum, nostro scripta idiomate, in gratiam Catechisticae Iuuentutis edidisse, quæ Fidei vitæq. Christianæ summam continerent. Ea ipsa deinde scholiis quibusdam, atque adeò centum in æs incisis iconibus illustrare visum est; vt, qui lecta intelligerent, eadem quasi subiecta oculis viderent: & rudiores, quæ aliàs non possent, ipso saltem intuitu legerent. At dum, omnibus ad rem comparatis, cum typorum incisoribus Antuerpiæ de libro quoque ipso imprimendo transfigerem; eâ demum lege illi tantum onus suo periculo suscipere voluerunt, si etiam Latino sermone vulgaretur, prout in breui ad Lectorem proloquio sum expositurus.

In quas præter opinionem redactus angustias, necessitatem (vt aiunt) in virtutem mihi vertendam existimaui, potius quam eousque productus labor irritus caderet.

deret. Sumsi igitur calamum; & quod vrgerer, opus hoc vniuersum summa celeritate, ac trimestri penè decurri: quod vel tacente me, vt properatam olim illius tabellam Apelles, ex ipso stylo cognoscas. Et hic est liber ille, cuius in litteris ad me tuis, XII. Februarij proximè elapsi, si meministi, mentionem faciebas; cuiusq. editionem mihi literis illis vehemèter commendabas: quia scilicet illius argumentum aliorum relatu didiceras; populoq. Christiano & Catholico vtilem fore confideres. Quod futurumne sit, & quam quantamve utilitatem liber hic sit allaturus, Deus nouit: equidem de illa re statuere nec audeo, nec possum.

Sed quia iudicium tuum, vt nosti, semper magni feci, ex quo tuam, quam dico, recepi epistolam; serio mihi de editione cogitandum censui; quando præsertim, cum tuo iudicio planè congruere didici multorum clarorum ac doctorum virorum sententias, qui librum viderunt; meq. vniuersi ad eam editionem magnoperè sunt hortati. Qua quidem in re, magnam mihi atque adeò opportunam occasionem vtrò oblatam, mirificè gauisus sum, animi mei erga R^{mam} V. D. hoc qualicumque officio declarandi; nec non subito præmaturoq. huic operi, aduersus sinistros si qui essent interpretes, patrocinij comparandi. Quàm meritò hanc affectus mei, & singularis inter nos amicitiae contestandæ ansam arripuerim, nôrit is, qui omnes vitæ nostræ partes, studia, habitationes, muniaq. discussit. Siquidem quàm amœna illa fuit, & quasi necessitudinis præfaga maioris, intimo quodam diuiniore affectus sensu condita animorum morumq. concordia,

&

& suavis equalitas Louanij in Theologorum Collegio contracta! Vbi, tametsi multis me spatiis, ætate, sapientia, morumq. grauitate antecederes; eò tamen moderationis pro tua modestia descendisti, vt mihi par videreris: quemadmodum eminentioris staturæ quispiam se ad socij sui breuitatem solet in congressu demittere. Inde, cum per gloriosæ memoriæ Venerabilem virum, D. CORNELIUM IANSENIUM, ad recens erectam Gandauenis Episcopatus sedem tendentem, Louanio sacrae Theologiæ candidatus abriperer; nescio quæ euenerit, vt non multo post, ab eodem quoque, ob singulare pietatis atque eruditionis testimonium, ad Ecclesiæ illius dignitates perhonorificè euocareris. Rursum itaq; iisdem non modò mœnibus, sed etiam tecto mensaque sociati, quantam experti simus veræ amicitiae vim; quæ in Virtute consistit, nō est huius loci & temporis dicere: cuius vel sola recordatio nō modicam etiam nū mihi in Dño adfert voluptatem.

Aliud deinde secutum est, non animorum, sed corporum locorumq. diuortium: cuius magna ex parte hæresis in Flandria inualescens occasionem dedit: cum ego paulò antè Cortraci in patrio solo administrationi scholæ vrbanae; ac deinde alteri (vt vocant) portioni Curæ pastoralis ad D. Martini præficerer. Nec hinc quidem te diu desiderauit eiusdem Curæ pastoralis in altera portione consortem: eò te videlicet per illustri Cōmitem de Mansfelt seniore (postquam is Cortracum ex hæreticorum ac rebellium tyrannide, ceu Regij exercitus sub Illmo atq. inuictō Parmensi Duce, supremo Belgij Governatore, Præfectus fortiter ac feliciter eripisset)

† 3

puisse)

puisset) ad populi Cortracensis instructionem Duaco, ubi adhuc in voluntario agebas exilio, euocante. Ita hinc etiam, præter cetera coniunctionum vincula, iam quasi sub vnum iugum colligati, agrum Dominicum, pari passu, licet impari merito, colebamus. In quo quidem munere, illud recordor, tacito quodam humanitatis pacto inter nos obseruatum, ut & R^{ma} V. D. mihi tanquam in officio antiquiori, & ego vicissim R^{ma} V. D. ut verè seniori, præceptor, ac patri, deferremus: indiuisamq. animorum concordiam, nouis semper fomentis, cõtra inimici pacis machinationes, aleremus. Quòd verò vnà quoque, quū ego aliquot annis Cortraco, tu verò Gandauo exularem, in Gallias profecti simus, Lutetiamq. & alias quasdam regni illius præclaras vrbes vidimus; ac præsertim augustum regiumq. cœnobium D. Dionysij Galliarum Apostoli, mōtemq. sanctorum Martyrum vicinum venerati simus: non hinc commemorandum putarem, tanquam non magni admodum rem momenti, nisi hinc etiam Petrus & Ioannes sic vnà coniuncti fuissent, ut nusquam penè viderentur (duorum illorum Apostolorum instar) potuisse à se mutuo separari; donec tandem ex residentia Cortracensi, à clementissima diuini Numinis bonitate, ego quidem ad Societatem IESV, V. autem R^{ma} D. ad Iprensis Episcopatus apicem euocati diuellimur.

Hæc semina, hi progressus amicitiae nostrae; quã nec locorum interualla, nec heresis, ac rebellionis seuisimae tempestates, neq. denique dispar vitae ratio vlla ex parte hæcenus conuellere imminuerè potuerunt. Nunquam enim, teste D. Augustino, vera fuit amicitia, quæ desinere po-

re potuit: eterna est enim, si vera est. Cùm itaq. nostram hanc verã fuisse, tot argumentis cognouimus: aternam quoque, & hinc, & in illa beatorum patria fore confido.

Quare, sit hoc munusculum & necessitudinis nostræ velut publicum monumentum, ac tessera; & nominis etiam vestri clypeo, ut initio dixi, tegatur aduersus ea omnia, quæ nouis cuiusq. modi libris ab iniquis ferè rerum æstimatoribus obiici solèt. Perspectissima namq. est R^{ma} V. D. cùm in omni humanioris literaturæ genere eruditio, tum in altiorum sacrorumq. studiorum palæstra dignitas ac præstantia: quam vitæ sanctioris sinceritate; & pastorali, cùm in ouibus pascendis, tum in arcendis lupis, vigilantia egregiè videmus cumulasse. Quæ me sanè ratio & causa commouit, non solum ut librum hunc R^{ma} V. D. dedicarem: verum etiam ut prædictam epistolam tuam, qua me ad libri editionem hortatus es, in ipso operis vestibulo, huic Dedicatoriæ subiunctam excudi curarim: utpote multis refertam eruditis egregiisq. sententiis & doctrinis. Eo videlicet consilio, ut ita quoq. liber paulò prodiret ornatior cultiorq. atq. adeò commèdabilior Lectori: omnino confidens, id tibi nequaquam ingratum fore; cùm bona & sincera intentione, ad maiorem Dei gloriam, quam pariter hinc ambo spectamus, à me factum sit.

Ego interim, quantum in me erit, pro R^{ma} V. D. incolumitate, & prospero sanctæ functionis successu orare non desinam: ut factus forma gregis ex animo, quum apparuerit Princeps pastorum CHRISTVS, immarcescibilem percipias gloriæ coronam. Gandau, xxx. Octobris, M. D. C.

EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLÆ

R^{MI} D. D. PETRI SIMONS,

EPISCOPI IPRENSIS,

Cuius meminisse superior Dedicatoria.

VDIO, te, R^{de} Pater, librum quendam iam dudum habere præ manibus, plenum bonæ doctrinæ & salutaris sapientiæ, in scriptum VERIDICVS CHRISTIANVS. Hunc etiam nec integrum, nec partem eius aliquam viderim; tamen cum argumentum quod tractat, quidve contineat, quid doceat, ab aliis bona fide acceperim, temperare mihi non potui, quin te ad celerem ac maturatam editionem, pro veteri nostra necessitudine, paucis exstimulem.

Ephes. 5.

1° Ioan. 5.

Dies nunc mali sunt admodum, ut vas illud electionis ait: & in nostrum hoc seculum longè magis quadrat, quod de suo olim dicebat Ioannes Apostolus: *Mundus totus in maligno passus est.* ut vehementer huiusmodi doctrinis, medicamentis, antidotis opus habeamus, qualia VERIDICVS tuus suppeditat. Quibus nimirum homines, & aduersus vafros, noxias, pestiferasque hæreticorum imposturas muniantur; & ad mundi immundi, caduci, fallacisque odium, & contemptum prouocentur. Quod aliis verbis, ac breuioribus dici potest; Rectè credere, quod præcipit verbum Dei; & benè sanctèque viuere. Quidquid huc facit, & aliquam præcipuè singularis gratiæ laudem habet, qua legentis animum capiat: ut solent (absit verbo fictio omnis & adulatio) quæ abs te profiscuntur; maturè in lucem edenda, & quaquauersum spargenda sunt, ut citò profint plurimis. Procliues sunt homines ad omnia scelera, ruuntque præcipites, sine mente, vel timore villo, quò cæci eos affectus rapiunt. Exundant vndique, velut agmine facto, mira & damnabili fœcunditate, malorum vitia, instar noxiarum herbarum. Nunquam hîc passim

ita

ita regnarunt hæreses omnis generis: malum per se longè maximum, cunctorum fons aliorum malorum. Nunquam sic grassatæ sunt in exitium miserorum mortalium artes magicæ, artes verè infernales, incantamenta, veneficia, & his similia. Nunquam hominibus in ore fuit tantum nefandorum iuramentorum, periuriorum, blasphemiarum in Deum, in Sanctos eius, in facta omnia. Nunquam itidem sic palam, & sine fronte, vel pudore villo, peccatum in Præcepta secundæ tabulæ Legis Diuinæ. Ut iure meritoque in nos dici queat illud Isaïæ: *Transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum.* Nam quo vnquam tempore auditum, de tot cædibus, homicidiis, latrocinis, proditionibus? de tot tamque fœdis adulteriis, stupris, obscœnitatibus? de tot furtis, rapinis, incendiis, sacrilegiis? de tot falsis testimoniis, enormibus mendaciis, nefariis calumniis? ut de bellorum stragibus, damnisque incredibilibus, quæ hinc enascuntur, nihil commemoremus. Scelera nostra nunquam desinentia pariunt nobis bella continua: bella rursus, infelici ac perpetua vicissitudine, maria nobis scelerum & flagitiorum generant. Quid ergo de nobis, ac de rebus nostris tam deploratis sperandum, nisi quisquis aliquid Dei gratiæ quoquo modo præstare potest, ad opem ferendam festinus accurrat, tanquam ad ingens & commune incendium restinguendum? aut velut ad nauem quassatam, laceram, rimis & fissuris plenam, vndique aquas trahentem, & submersioni proximam, fulciendam & conseruandam?

Eia igitur, Pater Dauid, (ut te familiariter & solito more appellem) porrige languentibus & moribundis medicinam conuenientem & paratam. Prodeat in medium VERIDICVS tuus, qui depulsa è mentibus & moribus hominum tam tetra, tamque multiplici falsitate, claram omnes, puram, & salutiferam Fidei & Vitæ veritatem doceat. Hîc, hîc demum reperiemus, spero, quod Poëta Lyricus mihi semper visus fuit aliquanto maiore quàm par est arrogantia, parumque verè dixisse, de doctrina Epistolarum suarum:

Feruet avaritiâ, miserâque cupidine pectus?

††

Sunt

*Horat. 1.
Epist. 1.*

*Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
 Possis, & magnam morbi deponere partem.
 Laudis amore tumes? sunt certa piacula, qua te
 Ter purè lecto poterunt recreare libello.
 Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
 Nemo adeò ferus est, ut non mitescere possit:
 Si modò cultura patientem commodet aurem.*

Hæc, inquam, & his maiora, ex VERIDICI tui lectu-
 ra & cultura potiori iure expectamus. Quæ cum ita habeat:
 nc, quæso, diutiùs pecces in exhortationes illas graues & præ-
 claras arcanarum literarum, quæ sic habent: *Nemo accendit
 lucernam, & in abscondito ponit, vel sub modio; sed super can-
 delabrum: ut, qui ingrediuntur, lumen videant.* Et, *Sapientia
 absconsa, ac thesaurus inuisus, qua utilitas in utrisque?* Illam
 potiùs imitare naturalem omniq. dignam laude bonitatem
 Diuinæ æternæque Sapientiæ: *Quod sine fictione (inquit) di-
 dici, sine inuidia communico: & honestatem illius non abscondo.*
 Sic te clementissimus Deus, studiaque, piosque conatus tuos,
 magis hîc semper magisq. benedicat: ac demum cælestis eter-
 næq. benedictionis (dubito, an citò an serò velim dicere) con-
 sortem faciat. Ipris, die xij. Februarij, M. D C.

Lnc. 11.

Eccli. 10.

Sap. 7.

Tuus

Petrus Simons,
 Episcopus Iprensis.

IN

IN VERIDICVM CHRISTIANVM
 Hendecasyllabon.

VITAM quæ faciant beatiorem,
 Causa est peruetus, omnium sophorum
 Docto puluere ventilata quondam:
 Sed, nulli satis expedire nobis
 Hac vnâ potuere veritatem.
 At tu, si cupis, ô amice Lector,
 Quantumuis puer, insolensque rerum,
 His cornicibus eruisse ocellos;
 Fatalemque tuæ salutis vnam
 Stipari melioribus tabellis:
 Non prurigne curiositatis
 Caterua est tibi consulenda vatum,
 Non onerocrita, augur, aut haruspex,
 Non pullarius, atque cheromanta,
 Magiue, astrologiue, demonésue:
 Hunc, hunc VERIDICVM roga reuoluens:
 Et dicet tibi veriora veris.
 Dicet; non titulis, honore, formâ,
 Auro, deliciis, auis, amicis;
 Sed septem Fidei sacra columnis,
 Sed virtutibus innocentis aui,
 Puro pectore, moribus pudicis,
 Mente haud immemori Nouissimorum;
 His, inquam, paribusque contineri,
 Vitam quæ faciant beatiorem.

I. D. C.

†† 2

ADMO-

A D M O N I T I V N C V L A

A V C T O R I S.

DVM opusculo hoc Teutonicè confecto, cum ty-
porum æneorum incisoribus, etiam de totius li-
bri impressione agerem: ea lege ipsi totum in se
recepere negotium, ut eandem lucubrationem
Latinitate donandam curarem. Itaque præter
expectationem, dum illi formas æreas magnis impensis pa-
rant, & semestri spatio absoluturi sperantur; ego, ne in mora
essem, currente calamo, Latinam interea versionem expediui.
In vertendo autem cæ vsus sum libertate, quam mihi meo
iure in proprio opere deberi existimabam: ut, quocunque lu-
beret modo, à Teutonico desisterem, adderem, demerem,
mutarem: vtrumque quasi primarium opus exhiberem; nec
alterum propriè alterius versio censeretur. Latinitatis verò,
in tanta acceleratione, qua ne rescribere quidem licuit, eam
duntaxat habui rationem; ut, si nulla esset (quam quidam ni-
mis affectatè requirunt, præsertim in istiusmodi argumento)
tenerior elegantia; nulla quoque esset, quod equidem sciam,
horridior inamœnitas: sed seruato styli vsitati candore, rei
præcipuè ipsius commendaretur utilitas. Quare, bone Le-
ctor, boni consulas nostrum conatum velim; in quo non
literam spectes, sed spiritum; & bonam in re bona volunta-
tem. Vale.

P R Æ F A

P R Æ F A T I O A D L E C T O R E M.

QVANDO communem hodie hominum vitam, agendiq. ra-
tiones attentius perpendimus, quosdam ita in aliorum vi-
demus utilitatem ac salutem incumbere, alios è diuerso,
tanto studio aliis moliri perniciem & malum; ut ad hoc
esse nati videantur. In hisce tam diuersis hominum studiis, hoc luce
meridiana clariùs expressum cernimus, quod inquit Sapiens: VNUS Eccli. 34.
edificans, & vnus destruens: quodq. in rei olim veritate, & nobis
in figura, tempore Nehemie accidit, Iudæis muros Hierusalem adifi- 2. Esdr. 4.
cantibus, & circumiacentibus annulis eosdem satagentibus demoliri.

Ad eorum laudè & commendationem, qui se proximorum auxilio
impendunt, illud facit, quod ex Platone commemorat Orator: Non so- Cic. 1. Off.
lum nobis nati sumus. Cui & illa diui Pauli sententia conuenit: Ne- Rom. 14.
mo nostrum sibi viuit. Nam Dei in primis obsequio, tū propria atq. 2. Cor. 5.
proximorum deinde utilitati ac saluti studendū est. Quemadmodum
idem ille Apostolus se nobis in exemplū statuit, dum ait: Omnibus 1. Cor. 9.
omnia factus sum, ut omnes facerem saluos: quod & alij, illo ipso
dicto, factiq. imitatione ducti, post eum expresserunt. In illos vero,
qui aliorum seductioni & exitio operam nauant, vera ac scæua illa
vibrabitur Salomonis sententia: Homines pestilentes dissipant ci- Prou. 29.
uitatem. Præuis siquidem suis suggestionibus, molitionibus clande-
stinis, & exemplis omnia pessundant: & sunt non rarò causa ruine,
ac Reipublicæ Regnorumq. vastationis. De his merito Tullius: Nulla Cic. 1. Off.
detestabilior est immanitas, quàm eorum, qui lacerant scelere pa-
triam, & in ea funditus delenda occupantur.

Istiusmodi homines equè hostes humani generis fas est dicere, at-
que olim Timonem illum Atheniensem; qui ita omnium hominum Baptista
affectabat interitum, ut summo mortales omnes, & se quoque odio Fulgof.
fatali prosequeretur. At verò, cum Alcibiadem aliquando, adhuc lib. 9. ca. 11.
puerum, obuium haberet, plenis eum vlnis amplexus & exosculatus
est. Rogatus equid præter morem pueri illi tanta demonstraret argu-
menta benevolentia & fauoris, fertur respondisse; amare se illum
puerum, quòd præuideret, ipsum quandoque Atheniensibus magno-
rum malorum causam fore: qua spe mirificè pascebatur, acerrimus
alioquin hominum osor & hostis: quod eiusdem appellatio, ducta
παρὰ τοῦ μισανθρωπίου, indicabat.

Dignum, ut aiunt, patellâ operculum, dum alter alteri aded op- Sabell. li. 1.
portunè factus est obuium. Nam Alcibiades iste tam suspecta fuit cap. 3.

ab adolescentia indolis ; ut dum aliquando, etiamnum puer, ad Periclem auunculum ductus, subtristem illum conspiceretur ; Ecquid est, inquit, auuncule, quod doleas ? Illo respondente, angere se animo, quod curati à se Propylei rationem, minus aptè profusa pecunia, expostenti populo reddere non posset : quinimmo, inquit, cogitandum tibi potius, quo pacto non reddas. Arripuit statim vir prudentissimus puerile consilium : patriamque adeo graui finitimorum populorum bello implicuit, ut sollicita de salute imperij ciuitas, aliò mentem conuerterit. Sicque Alcibiades se gessit denique, ut patriam suam, cui ad faciliorem ruinam puer viam strauerat, vir factus euerterit.

Fulgo. ibi-
dem.

Timon autem ille tam immanis & inhumanus extitit, ut, cum hortuli sui ingentem ficum, de qua se multi Athenienses suspendebant, nunc extendenda domus gratià esset incisurus, prius in Senatum venerit, palamque edixerit : Si quis vitæ tadio affectus suspendium cogitaret, festinaret ad laqueum, priusquam arborem excinderet. Heu ferinam hominum indolem ! At eorum magis execranda rabies, studiumque perniciosius, qui vel pestilenti doctrina, ut heretici, vel prauis consiliis, & exemplis, ut politici, malique Christiani, alios in irreparabilem animarum iacturam ignesque sempiternos pertrahunt.

Quapropter, sicut perniciosum Reipublicæ eorum est studium, qui in aliorum desudant interitum ; ita vilis & probanda cumprius eorum est industria, qui omnes ingenij sui nervos ad hoc intendunt, ut quæ virtutis ac salutis sunt, maius ac maius semper in proximo incrementum accipiant. Quod fit, dum alij prædicationi verbi diuini insistunt, alij piis admonitionibus quos possunt ad meliora exhortantur, alij Ecclesias, Monasteria, Collegia, Scholas, & pias eiusmodi Institutiones, quæ ad Dei gloriam & animarum salutem ampliandam pertinent, promouere contendunt : denique alij, iuxta status vel officij sui rationem, bonorum tranquillitati consulunt, hominumque improborum coercere vesaniam. Quos inter, minime in postremis habendi sunt, tametsi postremo eos loco recenseam, qui vitæ probitate & innocentia, seu facula in caliginoso hoc mundo pralucente, per virtutum tramitem, quoscunque imitari volentes ad æternæ vitæ patriam perducunt.

Visum itaque mihi fuit, ad maiorem Dei gloriam, animarumque auxilium, in tanto (prò dolor !) pereuntium numero, manum tam pio operi, unà cum tot strenuis operariis, quibus præcipuum hoc opus

& onus incumbit, adhibere : ut exiguus hic meus conatus, quem pro mea facultate in commune conferre possim, tantillum saltem subsidij tantæ moli adijcere queat, quo vel deerrantium quæssiã ad re-
Etam orbitam reuocetur ; lapsusve erigatur ; aut in lubrico nutabundus firmitus gradum figat : vel saltem, qui stat, perij, veram fidem viam mandatorum Dei rectus inambulat, in bono confirmetur ; animeturque, ad reliquum capti itineris alacrius prosequendum, & ad finem usque perseuerandum.

In hanc rem, aliquot abhinc annos, certa quædam Interrogata, seu Quæsitæ, cum Responsis, per disticha centum, Teutonico Rhythmo, Fidei vitæque Christianæ Summam complectentia, in gratiam Catechisticæ Iuuentutis concinnaram : cuius institutio, inter Ecclesiasticas functiones non infima, mihi semper valde cordi fuit. Atqui cum pro earundem Quæstionum elucidatione breuem commentariolum describerem, quo saltem constaret quid rei continerent, & vnde ipsa Interrogatio subiectaque, Responsio desumptæ essent, maioris spe lucri Christo totius mensis domino corradendi ; accidit, ut opere sub manu succrescente, illud opinione prolixius euaserit.

Quæcumque ad Catechismum vel doctrinam Christianam pertinebant, ea ferè paucis complexus sum : memoriæ potius iam olim perceptorum refricandæ gratiã, quam nouo eadem pertractandi studio, quæ à tam multis hæctenus copiosè feliciterque essent explicata : ad quos, qui maiori instructione Catechistica indigent, sensui remittendos. Si quando tamen horum quædam latius quàm cetera eiusdem generis extenderim ; factum id est, quòd illa tali fortè modo non essent antea declarata. Quamobrem etiam accidit, ut Capita quædam longius exspatiantur, quædam verò contractiora sint : non quòd in breuioribus esset penuria materiæ ; sed quòd illa minus viderentur necessaria ; vel aliunde, ut dixi, eorum notitia haberi facile posset : illis interim iussis excurrere, quæ hac nostra adè deplorandæ tempestate utiliora, magisque necessaria esse sperabantur.

Ut ut est, quò scribentem ardor impulit, & spiritus fuit in ratis ; eodem plenis velis & equis secutus sum, quousque mca mihi conscientia testabatur, me zelo diuini amoris, & salutis animarum moueri ; & ad malorum conatus, quæ possem, reprimendos, & omnium bonorum studia indefessè promouenda. Huic nimirum mee quoque intentioni imputandum erit, si quid minus solide, minusque ornate vel ordinate scriptione deduxi, quàm vel res ipsa, vel accuratus fortè Lector exigeret. Eum nihilominus interea oratum ve-

lino,

lim, ut grato animo quidquid id est accipiat; sicut & Deo omnipotenti acceptum fore confido. Cui cum Propheta Regio, preparatis iam ad templi adificationem rebus necessariis, dico: Scio, Deus meus, quod probes corda, & simplicitatem diligas: unde & ego, in simplicitate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hæc.

Quod ad ordinem in hoc libro seruatum attinet, hoc præcipue spectatum est, ut à principio Sapientie, velut primo beatitudinis acquirendæ gradu, per credendorum agendorumq; notitiam & praxim, ad mortis ceterorumq; Nouissimorum felicem exitum, Lector Christianus, ut lachrymabilis huius exilij viator, tranquille perduceretur.

Quod autem libro ipsi VERIDICI CHRISTIANI nomen indiderim, ratio est: quia hoc nostro sæculo, ita in hoc feruntur homines, ut consilium auxiliūq; ab eo requirant, qui & Christi & Christianorum iuratus est hostis: hoc est, à demone, & infelicibus ipsius membris ac seruis, Magis, Veridicis, quos diuinos nuncupant, & id genus diabolicis hominibus. Quod virus quò inter Christianos grassatur, latius, eò euidentiori est indicio, magne ab æterna veritate, & à vero Salvatore Christo discessionis: deficiente primùm Fidei fundamento, tum superexstructo vitæ edificio labascente.

Ea autem pestis ita hodie mundum infecit, adeoq; cum ceterorum vitiorum sentina imbuit, ut totus in maligno positus, demersioni proximus esse videatur; ac, nisi citò manus undecunque auxiliatrices porrigantur, suimet mali mole in profundum ruiturus. Quapropter, cum tanta nunc mortales teneat sciscitandi consulendiq; cupiditas, & in omni propemodum aduersitate ac necessitate, ad mendaces veridicos spiritumq; erroris recurratur; operæpretium me facturum existimaui, si veracem Christianumq; ac diuinum VERIDICVM exhiberem, qui tuto & citra scrupulum aseat: rogeturq; quidquid res vel vsus postularit. Indubitata siquidem me spes tenet, fore ut vel in particulari, vel vniuersè, ad ea que animo candido quisque percontabitur, fideliter tutoq; respondeat: tam ad ea que ad bene feliciterq; viuendum pertinent, quam que ad salubriter moriendum. Quorum presidio per vitæ præsentis ærumnas & incommoda, æternam calamitatem euadere, & ad iucundissimam illam perennemq; celestis gloriæ coronam liceat peruenire: quò ut ego quoque pertingam, beneuoli Lectoris precibus submisè adiuuari deosco.

Quod sibi principium posuit Sapia vera?
 Numinis, infixum summisso in corde, Timorem.

Welk is 't ooprecht begin; om tot Wyssheit te comen?
 Se Vreesse Godt; met sij: Sonder diec te barcomen.

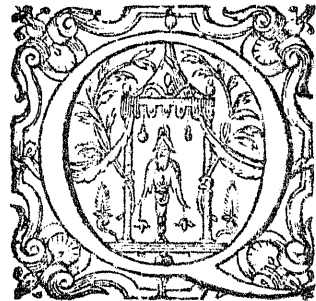
Diuine Sageße, Donne moy adresse, Pour aller a vous ?
 Commenc' a refraindre, Ton coeur, et a craindre, De Dieu le courroux.

VERIDICVS CHRISTIANVS:

Auctore P. IOANNE DAVID,
 Societatis IESV Sacerdote.

CAP. I.

Quod sibi Principium posuit Sapia vera?
 Numinis infixum summisso in corde Timorem.

VOTIDIANVS humana vitę nos vsus do- *Aristot. r. Metaph.*
 cet, verissimę id initio Metaphysico-
 rum dictum esse à Philosopho : Omnes
 homines naturã scire desiderant. Ide-
 nim non solũ in communi illa rerum
 in dies occurrętiũ inuestigatione, quę
 vel visu, vel auditu, vel alio quopiam
 sensu exteriori perfici solet; verũ et-
 iam, quę in serua cuiuscumque discipli-
 nę acquisitione consistit: per quam do-

ctus quispiam, sapiętię dicitur consuevit. At summa ac principalis *Vera Sa-*
 Sapia, in Dei, sui que cognitione ponenda est: pro qua ita orasse *piętia.*
 legimus D. Augustinum: Deus semper idem, nouerim me, noue- *August. Ser-*
 rim te. De Dei cognitione sic ipse Christus, Dei filius: *lit. lib. 2. cap.*
atena; vt cognoscant te solum Deum verum; & , quem misisti, Iesum Chri-
stum. Hęc est ratio & scia, ceu certum medium, quo ad vitam
 perueniatur æternam; veram Dei rerum que diuinarum habere no- *1. tom. 1.*
 titiam; per Iesum Christum, Filium eius vnicũ: eique luci, vt vi- *Ioan. 17.*
 tæ duci inhærere. Quod ad sui ipsius cognitionem attinet (quę ita

A cum

2 cum priori illa Dei notitia coniuncta est, vt vix separari possit) notatu dignum est, quod olim Ethnici apud Delphos templo Apollinis aureis literis inscribebant, γινώσκεισθε τὸν ἑαυτοῦ: Nosce te ipsum. Quo innuebant (liceat Christiano ex Gentilium cœnogemmas Christi colligere, rei que meliori inferere) excellentissimæ id esse scientiæ, vt quæ in Deum primariè quadret: quamque nemo mortalium, nisi speciali diuinæ sapientiæ illustratione & munere donatus, accipere possit.

Ad hanc quoque maximam præstantissimamque Sapientiam referri debet boni mali que discretio. De qua tam sublimiter ipse omnium Dominus sentit, & loquitur; vt homines hac facultate pollentes os suum appellare minimè dubitet. Ita enim is per Prophetam: *Si separaueris pretiosum à vili: quasi os meum eris.* Os enim naturâ suâ, & gustandi tangendique facultate in esculentis nociua repudiat; & in expromenda sensati cordis sententia, occultiore quodam sensu à prauis recta secernit. Proinde eodem spectat, æternum à temporaneo; quod ad animam pertinet, ab eo quod corpus concernit, aliaque similia toto cælo distantia ritè diiudicare; & quod in iis dignius est, vi-
liori anteferre: paucis; reprobare malum, & eligere bonum.

Quia verò parui refert, scire bonum, & non facere: nosse distinguere, nec tamen eligere quod præstantius est; nemo rectè sapiens vocetur, qui in his saporem non inuenit, neque bonis delectatur: quod vel ipso eius nomine solo constare potest. Sapiens siquidem quis dicitur à sapiendo; vt & Sapientia. Sin autem non sapit; quomodo sapientiâ prædicus, vel sapiens esse dicitur? Hinc Ecclesiasticus: *Sapientia doctrina, secundum nomen est eius: & non est multis manifesta.* Ratio est: quia; Scire volunt omnes; sed scitè viuere pauci: sapientes dici, sed non sapere, neque verè sapientes esse: bonum scire; sed neque id affectu complecti, neque effectum exprimere.

Interrogatio itaque erat, quòdnam esset principium, & quasi primus ingressus ad veram hanc Sapientiam. Respondetur, quòd Timor Numinis. Id sacra scriptura quamplurimis asserit locis: & quidem tribus quatuorve, iisdem planè cum Psalmista verbis; qui sic habet: *Initium Sapientiæ Timor Domini.*

Primùm timetur Deus, vt Dominus; & tandem vt Pater. Timor namque primus, seruilis; qui solam pœnam pro obiecto habet, per initialem, quo simul & pœna, & Domini offensio timetur; & per filialem, quo sola patris indignatio respicitur, ad reuerentialem perducit: quo timore etiam sancti omnes Dominum timent. Atque ita timor seruilis tandem charitatem inducit, sicut seta, vel acus filium: vt loquitur D. Augustinus; & post eum alij. Vt autem filium non traicitur, nec intrat, nisi transeat seta, vel acus; ita charitas, vbi subintravit, sicut dicit D. Ioannes, foras mittit timorem: seruil-

Diogen. Laert. lib. 1.
Basil. Homil. ad adulescentes, quomodo ex Gentilium doctrinis proficiunt.

Ierem. 15.

Isaia 7.

Ecclesi. 6.

Timor Domini initium Sapientia.
Psal. 110.
Prou. 1. & 9.
Ecclesi. 1.

1. Ioan. 4.

3 lem illum scilicet. Timor autem reuerentialis manet cum perfectâ etiam charitate; non solùm viæ, sed etiam patriæ. hoc est, in sanctis huius vitæ, quæ via est ad alteram; & in sanctis, vitæ æternæ possessoribus. Id indicat Propheeta Regius: *Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi.*

Rectè igitur Timor Domini initium Sapientiæ vocatur: quia, vt ipse testatur Sapiens: *Timor Domini expellit peccatum:* quod est vera Sapientiæ: & cum initio acquirendæ, & iam quasi primus quidam effectus acquisitæ. Quocirca appositè D. Basilius seruillem timorem Hægogicum, hoc est, introductorium appellabat. Et quis non animaduertat, exempli gratiâ, quàm manifestè eo vsus est ipse etiam Domini nostri præcursor Ioannes; dum eò peccatores percellebat; vt ipsos à ventura ira fugere doceret, & per veram pœnitentiam ad saniorum mentem conuersos ad Christum adduceret, in quorum cordibus per timorem Christo Domino viam præparasset? Ita hodieque fit, vt quod solo pœnæ metu omitebatur, vel fiebat bonum; id deinde ex mera boni dilectione, mali que odio perficiatur: iuxta illud Poëtæ:

*Oderunt peccare boni, virtutis amore:
Tu nihil admittes in te, formidine pœnæ.*

A In totius huius tractatus dilucidiorum explanationem, referri potest, quòd dum olim Dominus populo suo Israeli per Moysen Decalogum daturus erat, primùm curabat, vt in monte Sinai audirentur tonitrua, micarent fulgura, nubesque eum densissima operiret, & clangor buccinæ vehementissimè perstreperet, ac mons omnis fumigaret; adeò vt populus vniuersus, qui erat in castris, ingenti timore corripereetur. Ita enim initio necessarium erat; vt per timorem illum, & Legi pronunciandæ attentius aures præberent, eidemque obseruandæ animum magis applicarent. Hinc nimirum Moyses id ipsum illis indicauit, dum præ formidine extremum sibi vitæ periculum imminere arbitrantur. *Vt probaret vos (inquit) venit Deus: &*

B *vt terror illius esset in vobis; & non peccaretis.* Eadem est ratio, cur ferulis, & virgis, suis in scholis sit locus: quo scilicet rerum illarum timor pueris principium sapientiæ & probitatis ingeneret. Neque puerorum tantùm ratione, ac teneræ ætatis erudiendæ causâ, terror ille est utilis, siue in scholis ad scientiâ, siue domi ad formandos mores, virgâ ob id plerumq. eminentiori loco conspicuâ; verùm etiam in Republicâ populus ipse hoc modo sub disciplinâ, & in officio continetur; iudice non sine causa gladium portante, vt ait Apostolus: *Itaque, si male feceris, time.* Eodem facit, quòd non modò in publicis extra Urbem viis, sed etiam in medio foro patibula erecta aliquando conspiciantur: vt improbi hoc metu velut insipientes à malis deterri, effe-

Ecclesi. 1.

Basil. Homil. in Psalmum 32.

Matth. 3.

Horat. lib. 1. Epist. 1.

Exod. 19.

Terror Legis.

Exod. 20.

Rom. 13.

Et tandem prudentiores sponte sua & à malo declinent, & etiam amore recti discant facere bonum.

Polybius.

Academiae origo.

Prædictis concinnè iungi potest, quod Polybius de natali Platonis solo recenset; quem ut aptissimum tradendæ disciplinæ, sapientiæque acquirendæ locum delegerat: cui *Academia* nomen erat, vnde & altiorum studiorum scholæ, seu Vniuersitates, Academiae deinceps dictæ sunt. Rationem facti Platonis, & eiusmodi loci ad studia electi subiicit idem auctor, his verbis: Quia ex frequenti terræmotu sæpe colliditur [hic locus] existimabat vir prudentissimus efficacissimum hoc fore medium, ut à malis auditores desciscerent, meliora capefferent; & ita aptiores essent ad sapientiam amplexandam. Timor enim (inquit) sicut modestiæ cognatus est, ita familiaris est sapienti: quia scilicet mentem componit, & humiliat.

Ecclesi. 12.

Notandum, sicut initium sapientiæ verè Christianæ, est timor Domini; ita gradatim, ut dixi, illo ad perfectiora tendente, etiam absoluta mandatorum Dei obseruatio, & vitæ sanctitas, timor Domini dicitur. Ita habet Sapiens: *Deum time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo.* Id est, illa est omnis & consummata sapientia, & felicitas; ac demum optimum, quod homo hîc optat; eîve in hac vita possit accidere. Hinc optimi quique, & perfectissimæ vitæ viri, ut Iob, Tobias, Zacharias, Simeon, ijsque hoc æuo similes, timorati, timentesque Deum appellantur.

Quod in responsione habetur [infixum] sua non caret energia. Nam ut quis per timorem ad sapientiam veniat, infixum illum cordi ipsius esse necesse est; nec leui vento afflari, difflarique: sic enim nec atenderet, neque in animum quidem induceret meliora meditari. Attamen, si timor ille non statim ad cordis meditullium penetret, oportet saltem ut is qui eruditur, morbis & aduersitatibus ceu flagellis foris afflictus, ictus sapiat; & inde ad cor redeat. Erit alioqui, ut qui percussi non dolent, neque verberibus, nedum minis vllis, percelluntur. In tales siquidem non cadit facilè timor Domini, neque principium hoc salutare sapientiæ: verùm instar incudis, crebris malleorum ictibus, magis magisque obdurescunt.

Ecclesi. 3.

Quod autem cor timētis Dominum [summissi] vocabulo insignitur; innuitur, hominem Christianum & timentem Deum, quando iam hoc felici initio ad laudabilem vitæ probæ & sanctæ sapientiam perductus est, gloriari in eo non debere, neque fastu aliquo, ex virtutum concepto fœtu, turgere: sed eo humilius de se semper sentire; quo altiozem earum gradum conscenderit: iuxta prudens illud Sapientis consilium: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Quia quemadmodum eo se amplius quispiam per humile ostium transiturus inclinare debet, quo est statura sublimior, quod pusillis à natura

cautum

cautum est: ita quo quis maior est virtutum altitudine, eo humilior esse debet sui æstimatione; ut per angustam cæli portam transeat. *Nisi (enim) efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in Regnum celorum.*

Math. 8.

Oratio pro timore Domini, & sapientia obtinenda.

Domine Iesu Christe, aterna Patris sapientia, quandoquidem te necdum diligo ut patrem, neque verè ut Dominum timeo: confige timore tuo carnes meas, & cor meum: ut timore charitatem inducente, per hoc tandem initium, ad veram sapientiam, mandatorumque tuorum obseruationem, & ita ad vitam perueniam sempiternam. Amen.

A 3

CAP.

Quis magnos toto orbe Sophos Sapiētiōr antēit?
Qui probus est: Habet hęc solidā Sapiētiā laudem.

Quis verē
Sapiētiā.

PERIT hęc interrogatio, quod superiori capite tractabatur: A hominem scilicet Christianum optimā debere atq. excellentissimam quærere sapientiam: rogatque, quisnam omnibus sophis, seu sapientibus sapientior esse existimāndus sit: talibus videlicet, qui sapientię suę apicē in eo constituunt, quod multa & magna sciāt, alta & sublimia speculentur, de variis rebus mirāda loquantur, quales fuerūt olim Philosophi, Poētæ, Oratores: quales etiamnum quidā Christiani, quibus multa cognoscere est animus, sed paucillum opere exequi. Qui omnes circa excelsum scientiæ disquisitionem itā detinentur, vt puteum æternæ damnationis, ad quem per malam vitam tendunt, ante pedes patēre non videāt, nec verò deuitent. sic olim Thaleti Milesio senicula exprobrabat, quod dum fixius cæli astrorumque cursus motionesq. perpenderet, puteum in quem incidit, ante pedes minimè videret. His non absimile est, quod D. Augustinus, iam conuersionem in cubiculo cordis sui secum meditans, Alipium inuadens exclamat: Quid patimur? quid est hoc? quid audisti? (audierant enim Potitianum duorum Aulicorum, ex lectiōe vitæ S. Antonij conuersorum, stupendam mutationem narrantem) Surgunt indocti (inquit) & cælum rapiunt: Et nos, cum doctrinis nostris, sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine.

Luert. lib. 7.
Thales Milesius.

Augustin.
Confess. lib. 8. cap. 8.

E quibus rectè conficitur, illum esse omnibus sapientiorē, qui probus est; & qui virtutum viam graditur, quæ ad vitam ducit: solus namque bonus sapiens: quia tali arte summum adipiscitur bonum: quod prudentissimæ est sapientiæ. Et quandoquidem timor Domini hominem ad virtutem adducit, quæ prauam vitat, & sectatur bonum; rectè initium talis cœpti vocatur, tanquam summi optimique consilij, & præcipuæ sapientiæ. His consonat Iob Prophetæ sententia: *Timor Domini, ipsa est sapientia: Et recedere à malo, intelligentia. Quæ*

Iob 28.

& Gregorius Nazianzenus valde suis verbis illustrat, dum ait: Prima sapientia, est vita proba & honesta. Et a puè Deum pura mens: per quam puri puro iunguntur; & sancti sancto sociantur.

Gregor. Naz.
Xianz. Orat.
in pl. g. grad.

Hęc Sapientia (cuius primò principium inuestigauimus, & qua quis omnibus sapientibus sapientior est iudicandus) omnem superat thesaurum, nulloque mundi pretio æstimari potest; estque planè incomparabilis. Hoc testatur clarissimè ipse Sapiens; immò ipsamet Sapientia, hoc elogio verè Regali: *Præposui illam Regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem pretiosum:*

Sap. 7.

PRIMA SAPIENTIA EST VITA LAUDABILIS. Greg. Naz. 2.

Quis magnos toto orbe sophos Sapiētiōr antēit?
Qui probus est. Habet hęc solidam Sapiētiā laudem.

Wie is waarachtich Wyd; wyser dan alle wyse?
Die leeft naer Godtò beuoy: Wel weerd datmen hem pryse.

Qui est le plus sage, Que voye nostre aage, En aucuns quartiers.
Celuy, qui pourmeine, Par la droite pleine, Des diuins sentiers.

pretiosum: quoniam omne aurum, in comparatione illius, arena est exigua: & Sapientia
pretium
inestimabile.
 tanquam lutum aestimabitur argentum in conspectu illius. Rationem subdit:
 Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui vsi sunt, parti ipse facti sunt
 amicitia Dei; propter disciplina dona commendati. Nam eiusmodi sapien-
 tia præditi sic se suaque omnia secundum Dei legem componunt, vt
 ipsi placeant, & summi ipsius amici fiant, cui etiam seruire Regnare
 est: quod & Iob copiosè probat. Iob 28.

Hinc olim Ethnici non temerè, scientes tam pretiosum munus non
 sine Numine obtineri; quodq. sine Dei præsidio & ope nihil præcla-
 ri suscipi conficique posset: antiquorum illorum Philosophorum con-
 filio, & hortatu, in templorum suorum ianuis, Sapientiam tanquam Polybius.
 Nympham vel Diuam aliquam pulcherrimam appingebant, verbis
 hisce subiunctis: Vfus me genuit: peperit Memoria: Sophiam me vo-
 cant Græci; vos Sapientiam. Ego odi homines stultos.

Alphonfus Arragonum Rex pretium huius Sapientia nequaquam Panorm. in
Proem. li. 3.
de reb. gest.
Alphonfi.
 ignorabat, dum quodam tempore à familiaribus rogatus, quæ fieri
 posset, vt tantæ potentia, tantarumque opum Rex ad paupertatem
 aliquando deueniret? sapienter respondit: Si sapientia, inquit, ven-
 ditaretur. Tacitè innuens emturum eam se; plurisque facere, quam
 omnes diuitias, omniaque mundi regna. Neque immeritò; Spiritu
 sancto id ipsum de Dilectione his verbis attestante: Cant. 8.
*Si dederit ho-
mo omnem subst. antiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.*
 Quasi dicat, tam parui aestimabit omne quod dederit, respectu rei
 comparatae, vt nihil se impendisse arbitretur, gratisque tam pretio-
 sam rem coëmerit.

Apprimè his congruit, quod antiqua Francorum Chronica refe- Chronicon
Arelatense
Speculum
Aquilin.
 runt, quomodo videlicet studia Sapientia, cultioresq. disciplina pri-
 mum Parisios peruenerint. Temporibus siquidem Caroli Magni
 duo sapientes viri, Ioannes Mailrosus, & Claudius Clemens, circi-
 ter annum 791. cum mercatoribus ad Gallia littora appulerunt.
 Qui cum nullas, vt alij rerum temporalium negociatores, merces Studiorum
Parisiens.
initium.
 exponerent, admirantesque ob id homines illos conspicerent, cœ-
 perunt præconum more clamare: Si quis est audis sapientia; veniat
 ad nos; & accipiat eam: nam apud nos venalis est. Cumque hoc ite-
 ratò, crebriusque in clamarent; stultos illos atque deliros esse quidam
 arbitrati sunt. Verum, dum id Flacci Albini operâ (is enim cum ipsis
 Venerabilis Bedæ quondam discipulus fuerat) ad Caroli Magni aures
 perlatum esset; vocari rogati que sunt illi antehac inauditum mercato-
 res, num verum esset, quod promitterent illisque annuentibus, af-
 ferentibusque quod inestimabilem illam Sapientia mercem, Deo
 adiuuante, tradituri essent, candidè eam desiderantibus, digneque
 suscipientibus: percontatus est porro Rex, quo pretio ea venalis esset,
 quantive

quantiveleret. Tria se illi deponere significabant, cum alioqui pretium eius esset inestimabile. Primum, convenientem expromendæ meriti locum: deinde, capacia pro vasis ingenia: tertio, victum & amictum, sine quibus non vivitur. Gaius supra modum Rex, utrumque apud se retinuit: eoque initio cœpit ita Gallia, & in primis Parisiensis civitas, omnibonarum disciplinarum genere florescere, ut cum Athenis ipsis, aliisve sapientiæ sedibus, non vereatur contendere.

In verâ autem Sapientiæ commendationem, & encomium (per quam, ut iam dictum est, homo benè faciendo, Deo appropinquat, omnesque humanæ scientiæ gradus transcendit, divinè sapiens) illud quoque non inconuenienter adduco, quod de septem suis Sapientibus tantopere iactat Græci: ut & hac ratione studiosam sed Christianam Iuuentutem doceam, ex prophanis sacra quædam elicere; quæ illis non nisi à Deo, omnium largitore, occulto quodam nobisque profuturo consilio indita fuerunt. Id quoque D. Paulum fecisse constat; & D. Hieronymum eius occasione sic interpretatum. Nominatum dum ad Corinthios scribens, versum Menandri cuiusdam adducit: (*Corrumpunt mores bonos colloquia praua.*) Et dum Areopagi Atheniensibus Poëtæ vnus ipsorum verba produxit (*Ipsius enim & genus sumus*) suoque instituto prudenter applicuit. Attexamus igitur & illud septem Sapientum elogium nostræ telæ; sed pectine Christiano discretum. Id sic narrat Max. Valerius. A piscatoribus in Milesia Regione verriculum trahentibus quidam iactum emerat: extracta deinde magni ponderis aurea Delphica mensa, orta controuersia est: illis piscium se capturam vendidisse affirmantibus; hoc Fortunæ ductus emisse, dicente: qua contentione, propter nouitatem rei, & magnitudinem pecuniæ, ad vniuersum eius ciuitatis populum delata; placuit, Apollinem Delphicum consuli, cui nam ad iudicari mensa deberet. Respondit illi esse dandam, qui sapientia ceteris præstaret. Tunc illi, consensu, Thaleri mensam dederunt: ille cessit eam Bianti: Bias Pittaco: is protinus alij: deinceps per omnem septem Sapientum orbem, ad vltimum, ad Solonem peruenit: qui & titulum amplissimæ prudentiæ, & præmium, ad ipsum Apollinem transtulit. Hactenus Valerius. Vnde natum adagium: Tanquam ex Tripode. Quasi dicat: puta cœculum; tamque indubitatum, atque à Deo profectum. Nostra autem Christiana sapientia, ut quæ diuina sit, non tantum Sapientum illorum eminentiam, sed etiam tripodes, & cortinas, & oracula, toto quod aiunt cælo ita excellit, ut nec umbra huius illa omnia dici censerive possint.

Quod in Responsonis posteriore hemistichio habetur [habet hæc solidam sapientia laudem] præter iam dicta huc spectantia, notari etiam

Septem
Græciæ
Sapientes.

1. Cor. 15.

Ach. 17.
Aratum.

Val. Max. li.
4. cap. 1.
Plutarchus
in vita Solon.

Cicero epist.
ad Brutum.

etiam debet; laudem hanc, tum ab animo, tum ab ore huiusmodi Sapientis procul esse debere: proprio enim laus sordet in ore. Non utrique hæc benè consistunt: Sapientem esse, & laudem sectari, ne dum seipsum laudare; ut neque seipsum vituperare. Hinc prudens Dionysius Cato, de moribus ad filium, sapienter monuit, utrumque reprehendens.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse.

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Talium enim quidam virtutes suas, recteque facta dilaudant; alij verò, satis animaduertentes hoc nimis manifestæ esse stultitiæ, planè in aduersam partem inanis gloriæ ventis vela expandunt; ut capent eo cautiùs auram popularem, quo magis euitare videntur; suumque ob id occinunt vituperium, suisque se verbis deprimunt: ore quidem in contrarium nitentes, sed corde eodem velificantes; & tandem in eundem cum prioribus stultiæ scopulum impingentes, diuersis licet viis.

Qui probus est igitur, is & magnos toto orbe sophos sapientior anteit, & verè laudemque decusque meretur. Idque eò magis, quò minus se ipse effert, vel laudem appetit: subscribente Salomone: *Laudet te alienus; & non os tuum.*

Dionys. Cato
lib. 2. Di-
stich. 17.

Prou. 27.

Oratio, ad prudenter probeque viuendum.

Deus, à quo omne datum optimum, & donum perfectum est, cum nihil ex nobis boni habemus; ab inani nos, quæso, & inflante scientia protege, ut quæ neque te neque se ipsa cognoscit: sed illam nobis largire sapientiam, quæ in æterni boni dilectione & inquisitione consistit; ut ad illud per virtutum sententiam pertingere valeamus. Amen.

B

C A P.

CAP. III.

Stultitiæ palmam stultis quis præripit ipsis?
Dæmona qui mauult dominū, quā ferre Tonātem.

Cic. Epist.
lib. 9. ad Pa-
pirium.
Stultorum
plura ge-
nera.

MULTA sunt stultorum genera: vt & Cicero, vnus istorum, è sapientissimis tamen vnus suo more, disertè testatur. Stultorum, inquit, plena sunt omnia. Nam tamen illos communiter stultos vocamus, qui sensibus & cerebro minuti sunt, egentque elleboro; inque delirij signum, aurito cucullo caput inserunt; tamen longè plures alius generis stulti reperiuntur: quod quotidiano loquendi modo exprimimus, dum quempiam incusantes dicimus: quàm stultus est, qui id agat! stultus est, qui istuc eat: stultus qui id permittat: atque ita deinceps, vt nemo nescit. Quam stultitiæ rationem, si frequenter tam in nobis ipsi, quàm in aliis notaremus; sæpenumero insipientiam nostram detegeremus, etiam dum nobis de prudentia magnopere blandimur. Nam, (voluti D. Gregorius rem acu tangit) Tanto quis stultior, quanto plus conatur sapiens videri. Neque quisquam alijs sapiens videri studet, nisi prius sibi talis videatur: dumque ita desipit, se ipse decipit. Possêtque tam lepidus saperda cum Seneca dicere: Si quando fatuo delectari volo; non est mihi longè quærendus: me video. Apertè indicans, vnumquemque si se & sua diligenter excutiat, abundè inuenturum, in quibus, tamquam imprudens & stultus, reprehendi possit, stultusque dici.

Gregor. 18.
Moral.
c. 25.

Seneca.

Matth. 25.

Omitto hîc imprudentiam virginum illarum fatuarum, quæ paucillum olei in exterioribus tantùm lampadibus sumentes, quò hominum oculis vtcunque facerent satis, lucemque aliquam intuentium luminibus obijcerent, nullam olei bonorum operum, ac meritorum prouisionem in cordium lagunculis habebant, quò Diuinæ Maiestatis oculi solent introspicere. Consultò etiam magnam illam cogitationum, verborum, actionumque nostrarum inconstantiam prætereo; cum tamen istiusmodi omnes, stulti nomine, Sapiens depingit: *Stultus vt luna mutatur.* Heu quàm constans inconstantia in rebus nostris cernitur, in tota vita nostra, & in nobis ipsis, si agnosceremus! Nolo hîc vehementer vrgere puerilitatem nostram merè infantilem: de qua tamen nos D. Paulus tam sedulò præmonet: *Nolite pueri effici sensibus: sed malitia paruuli estote.*

Eccli. 27.

1. Cor. 14.

Omitto, inquam, hæc omnia, ceteraque eiusmodi: sed ingens illa, damnabilis, atque execranda dementia, quæ hodie vbique ferè locorum, omni ex parte exundat, nunquam satis deplorari potest: quam

QVI, SPRETO DEO, DLABOLO SERVIT; DESIPIT.

3.

Stultitiæ palmam stultis quis præripit ipsis?
Dæmona qui mauult Dominum, quàm ferre Tonantem.

Wie is waarschijnlijk dwaas; dwaas is dan eemich söt?
Soo wie lieue (eilaas) den duyuel dient, dan Godt.

Quelle est la folie, La plus auilic, Des fols de tout rang?
Celle qui mesprise, De Dieu la maistrise, Pour seruir sathan.

quam nescio quibus loquendi modis sufficienter describam. Nonne stultus est ille, qui carissima sibi oculorum lumina eruit? qui se prudens volensque in cassès diaboli induit? qui tunicam pluris quam corpus suum facit? qui corpus æstimat pluris quam animam; terramque pluris quam cælum? cœnum auro præfert, & excrementa gemmis? qui æterna temporaneis postponit; & is sibi sapiens videtur? Nunquid conuictæ manifestæque est stultitiæ, maiorem a sui sui curam habere, quam suimet? Illum bellè comere, splendideque induere; se verò nudum relinquere? Illum opiparæ mensæ admo- uere; & interim inedia macerari, & fame confici? Illum molli lecto deponere, seque eius loco, laboribus, oneribusque vectandis fatiscere? Quis talem non vt dementem rideat; vtque omni scommate dignissimum exhibilet; seu potiùs non vt mente captum deplorat? Spiritus noster in nobis Domini vicem gerit, aelli autem ipsum corpus. Et quid horum omnium erga illos duos, non ita vt dixi, inuerso prorsus agimus ordine? & quis recogitat, seque vt stultum detestatur?

Pessimum
stultitiæ
genus, Peccare.

Deinde, quæ maior infania, quam sibi ex stramine, & sarmentis, pice & resina illitam pyram vel ædiculam struere, in qua viuis perennibus flammis concremetur; quod peccator facit? Quis furor perniciosior, quam cæli sibi præcludere ianuam; & inferni voraginem non tantùm horrendè sibi dilatare, verùm etiam nouam, quantum in se est, gehennam condere, & noua tormenta cudere, quibus meritas in perpetuum dementiae suæ pœnas luat, igneque infernali densam tantæ fatuitatis rubiginem excoquat? secundum illud Prophetæ: *Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Ierem. 29. Achab, quos fixit Rex. Babylonis in igne, pro eo, quòd fecerint stultitiam in Israel.*

De huiusmodi stultis talem fert Sapiens sententiam: *Stultorum in-* Eccl. 1.
finitus est numerus. Significans verò de quo stultorum genere loquatur, hoc præmittit: *Peruersi difficile corriguntur.* Illos namque eosdem stultos vocat, quos peruersos; & præ peccatorum duritie, emendatu difficiles contestatur.

Clara igitur iam satis euadet ad interrogationem responsio. Stultis omnibus illum stultitiæ palmam præripere,

Dæmona qui mauult dominum, quam ferre Tonantem.

A Id faciunt stulti illi, de quibus meminimus; nempe peccatores. Tantundem enim est, atque si Deo Saluatore repudiato, dæmonem humani generis hostem colerent. Nam qui volens peccatum mortale perpetrat, cum perfidis Iudæis, electo ad vitâ Barabba, Christum morti destinat, atque à se repellit. Salutem namque suam reijcit; & mortem, damnationemque animæ suæ, sciens lubensque

12 VERIDICVS CHRISTIANVS.
amplectitur. *Dicunt Deo (vt est in Iob) Recede à nobis: scientiam viarum tuarum nolumus.*

Stultitiæ huius exemplum in Rege Salomone velut in speculo, licet contueri: qui ex tantæ dignitatis gradu apud Deum, in tantam, per mulierum infatuationem, vilitatem, cæcitatēque delapsus est; vt se dæmoniorum cultui dederit, ijsque publicè litarit; templis etiam & aris idolorum cœtui erectis. Hunc in modum infaniunt quorū quot impiè viuunt, & ad nequissimam illam stultitiam peccando deueniunt. Talis stultus fuit & Nabal; talis & ille Euangelicus, minimè Euangelicus: & quicumque sub istorum signis militat: bibones, epulones, iracundi, fastuosi, infatiatæ libidinis & auaritiæ, & id genus homines vitæ nequioris.

Quæ namque maior infania, quàm Deo optimo domino spreto; cui omne seruitium, & nos ipsos nostraque omnia infinitis debemus modis; quique post innumera in nos collata beneficia, & postquam se nobis in socium, in cibum, & in pretium dedit, etiam tandem in præmium daturus est; hoc inquam, suauitque eius iugo ceruicibus excusso, teterrimum salutis nostræ inimicum dæmonem, tyrannum sæuissimum, in dominum sponte deligere? Illum, inquam, cui nihilominus nunquam facturi sumus satis, neque ad votum plenè valemus obsequi: cui totis viribus resistendum erat: quique nihil vnquam nobis boni præstare poterit, sed hîc odio summo persequitur, sempiternis cultores suos postea tormentis sceneraturus: maiorne toto in orbe stultitia & infania?

Corinthij olim non stulti solùm, vt refert Sabellicus, sed dementes etiam habiti, qui non suam, non Romani populi virtutem mercentes, sed præsentem animi affectum, Romanorum legatos, stercore iniectu, pro concione violarunt. Peperit itaque iniuria illa Corinthiis excidium. Sed quid illa temeritas, ad eam, qua homo vilissimus, neque sua vilitate, neque diuina maiestate cõsiderata, sed affectui soli indulgēs, Dei vultum in anima sua, peccati facibus obruit; & tam stultoludo se inextinguibilibus gehennæ ardoribus obnoxium reddit?

Claudio Principi velut ingenita fuit stultitia, sed nihil vnquam stolidius fecit, nec tota vita quidpiam minùs consideratè, quàm quòd Domitium Neronem adoptauit, cum Britannicum legitimo toro natum haberet, quem Imperij hæredem potuit instituere: verùm pellectus osculis Agrippinæ coniugis, facem illam adoptione accendit, qua non solùm propria ipsius domus, sed Roma, & totus orbis conflagrauit, vt idem Auctor narrat. At peccator ipse semet, ex filio Dei, diaboli filium facit: & quantum in ipso est, cælum & terram, & quidquid illis continetur; æternis inferni incendijs tradit: quod longè detestabilioris est infaniæ.

Athe-

Athenienses aiebant se purgare ciuitatem cum ex illustribus viris vnum aliquem ostracismo ex vrbe eiciebant: ceterum rogati ab Aristide, quo suo merito se tali afficerent ignominia: responsum: Quia ferre non possumus, te vbique bonum prædicari. At peccator maior adhuc laborat vesania: dum non solùm neque ipsemet bonus, vel doctus esse vult, neque tales tolerat; verùm etiam se ipse, cum Regni cælestis sit hæres, exulem eiusdem, & extorrem facit. Nam, vt dicit D. Augustinus; Deum derelinquere, idem est quod perire. Et Basilii: Paradisus patria nostra est. Quid igitur nisi extremæ est amentitiæ, dum peccator viuens vidensque perit, cum per peccatum à Deo & à salute sua recedit? Quibus consentit quod Sapiens de sapiente & stulto interrogat: *Quid habet amplius sapiens à stulto; nisi vt pergat illuc, vbi est vita?*

In parum perspicaci hominum iudicio, parua interdum diuersitas, inter eiusmodi stultos peccatores, & inter probos verè sapientes statuitur; immo non rarè illi istis præferuntur: sed in rei æquitate, magna & inexplicabilis est differentia, dum id à quo totum dependet attenditur. Nam peccator stultâ suâ & inconsultâ vitâ eò vadit, vbi non est vita; sed æterna mors, & sempiternus horror inhabitat. Sapiens verò, quia viam & veritatem tenuit, vitæ quoque æternæ hæredium obtinebit.

Oratio contra peccati stultitiam.

Quandoquidem, Domine Deus, vniuersa nostra perditio, & cecitas per primam illam primorum parentum insipientiam in mundum venit, dum per peccatum, te derelicto, serpenti aures præbuerunt; Nos, quasumus, à maxima illa peccatorum stultitia, toto vitæ nostræ curriculo dignare tueri; vt tibi, qui vita nostra & salus es, in æternum valeamus adherere. Amen.

CAP. IV.

Ergone bruta adeo steterunt praeordia cuiquam?
Qui vitij seruit: sordet cui splendida Virtus.

Peccator,
diaboli
cultor.

INTERROGATIO ista tacite indicat, multos quidem esse, qui spreto Deo, daemone seruiant; sed quod praere rei indignitate, neque ipsi de se ita sentiant, tantum rem faciant, multoque minus pro talibus ab aliis haberi velint. Quis enim non inficietur, vllōve modo fateatur, se diabolū colere? & quod grauius est, diuino Numine spreto; tamen si verè ita faciat, & libenter faciat? Proinde responsio haec ostendit, quinam tam malè sani existant, subditque: Qui vitij seruit. Eadem quidem cum superiori capite dictis res est: sed quomodo, qui peccat, diabolo seruiat; hic distinctius ob oculos statuetur.

Luc. 15.
Filius prodigus.

Quam graphicè istud in filio prodigo expressum videre est! Is namque eò insipientiae venit; vt paterna domo obedientiaq. neglecta; patris amore, solitudine, tutela, dignitate, & omni denique felicitate contentis; iuerit se perditum: vni ciuium tenebrae huius regionis, hoc est diabolo adhaerendo; & luxuriosa vitæ damnabili exitu, porcos hoc est faecos prauosq. affectus ieiunè & inaniter pascedo: quem qui imitantur, haud dubiè facto declarant, se lubentius diabolo seruire, duro domino; quam amantissimo patri, Deo. Rei autè veritas ex eo patet: quoniam sicut Deo seruiunt qui ipsius voluntati morè gerunt; ita diabolo, qui quod vult ille faciunt. *Ipsè est rex super vniuersos filios superbiae.* hoc est, super omnes in peccatis degentes; quorum principes sunt, qui cum ipso praecipuè in superbia, omnium peccatorum regina, conueniunt.

Iob 41.

Equi diaboli.

Chrysof.
Homil. 24.
in Matth. &
Aug. Hom.
7. in Apoc.
Proph. lib. 2.
de vita con-
templ. ca. 15.

Quod autem tales Diabolo subseruiunt & obsequuntur. clarissimis verbis ostendit D. Chrysofomus, dum ita loquitur: Peccatores sunt equi diaboli. Nam sicut equus domino suo in portandis oneribus, in trahendo curru, & in vectando seruit; illumq. sessor fræno in quam vult partè inflectit ad nutum: ita regit peccatorè diabolus pro suo arbitrio. Audi quælo, quomodo ad hanc indignitatem exclamet D. Prosper. O facinus inauditum! Suauis iugo Christi contempto, ferreum cupiditatis imperium voluntaria mentium inclinatione suscipimus. Ita ille. Hoc nos scilicet imperio daemone, vt ferreo fræno, quocunque lubuerit, per vitiorum praecipitia rapit. Ecquod maius veriusq. emotæ mentis indicium, quam ab optimo Domino desciscere, & immanissimo carnifici sponte nomen dare? Cui illud summo iure congruit quod de Holoferne legimus: *Nec ista tamen facientes, ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt.*

Judith 3.

Excm-

SYMMAE DEMENTIAE EST, PECCATVM COMMITTERE. 4.

Ergone bruta adeo steterunt praeordia cuiquam?
Qui vitij seruit: sordet cui splendida Virtus.

Wie worrter toch so sot, en so vnwoyd beuonden?
Die goet, en Godt's ghebodt, verlaet, en leest in sondey.

Y auroit il teste, D'homme si mal faite? Sens si abatu?
Celuy qui se glisse, Au bourbier du vice/ Foulant la Vertu.

Exemplis duobus, huc aliunde de promptis, seruitium istud diabolo per peccata præstitum, manifestius reddemus. Narrat Cassianus de quodam, suppresso tamen nomine, quod adhuc superesset, quem diabolus diutiusculè ludificauit. Is noctu ad eum ventitans, & celam splendore illustrans, multaque ei occulta verè reuelans, vt postremò in erroris foueam incautum præcipitaret; nihil illi vltra ad promerendum gloriæ culmen deesse dixit, præter Abrahæ obedientiam: proinde, Deo iubente, ne dubitaret filium quem secum habebat in holocaustum offerre. Credidit miser: sed, dum præter consuetudinem cultrum in cote subigeret, & vincula expediret; continuò pueri mens mali præfaga suspicari id quod erat, ac subinde quid ille acturus esset, semotior quàm ab eo comprehendi posset, spectare cœpit: cumque iam aduersum se insurgentem vidisset, nihil moratus, se proripuit, & fuga salutem petijt. Ecce, quò se miser vesaniæ, fallaci diaboli fræno, duci permiserat, malæ eius suggestioni obsequendo, sicut equus, & mulus.

*Cassianus
Coll. 2. ca. 7.
Illutio
diabolica.*

Alius debitâ obedientiæ paupertatisq. forte non contentus, magno labore defudabat, vt tugurium suum laxius paulo ornatiusq. redderet, quàm communis confodaliū ratio ferebat: dumq. aliquando ferueret opus, superueniens Senior, inuenit illum ingenti malleo saxum grande diuerberantem; volentem illud minuere, & vsui suo aptum reddere: viditque diabolum, in forma Æthiopis, manus manibus applicantem, ictus singulos dirigentem, & adiuuantem; quiq. totis viribus, atque consilio opus curiosa mente conceptum strenuè promouebat. Accedens vir sanctus propiùs rogauit, ecquidnam ageret: Lapis hic (inquit) nobis multum faceffit negotij; & vix illum confringere valemus. Rectè, inquit Superior, dicis (nobis) & (valemus) nam solus non es in hoc opere: sed cooperatorem habes, qui tibi non tam seruit, & opitulatur; quàm imperat, & dominatur: teque facere compellit quidquid voluerit, iuxta proprij tamen sensus tui peruersam cupiditatem. Dum visibili fraus ista specie detegitur, simul innuitur quid quotidie latenter peragatur, quando diaboli iussis per peccatum obtemperatur.

*Cassianus
Coll. 9. ca. 6.
Alta illutio
diabolica.*

Oratio ad amoliendam dæmonis seruitutem.

Domine omnipotens, clementissime Deus, & pater dulcissime, qui animas nostras è diabolica seruitute liberasti; nos, quaeso, ab omni peccatorum impugnatione defende; vt omne maligni spiritus consilium, & auxilium detestari valeamus, & tibi toto corde seruire. Amen.

Quid mage præcipites auido nos inuehit Orco?
Hortatus: Exempla: Duces sociique malorum.

QVAMVIS nemo ad locum illum infernalium tormentorum deueniat, nisi libero arbitrio, propriaq. volûtate, qua peccatum commisit; multæ tamen sunt occasiones, & adminicula, quæ hominem ad peccatum & ad damnationem inducere, & quasi orco præcipites inuehere, non ineptè dicuntur. Interrogatur igitur, quæ eiusmodi præcipuè sint occasiones, hominè incautum, & maximâ ferme pereuntiu partem, in animæ dispendium pertrahentes. Tria eiusmodi potissimum recèntur: malû Consiliû, Exemplû, & Cõsortium.

Consilium
malum.

Genes. 3.

Nota satis per se sunt singula, paucis idcirco verbis perstringenda. Primum est, Consilium malum; quod tametsi cõmuniter dicatur consultori pessimum, ipsum tamen à culpa immunè non reddit, qui illud admittit, & exequitur. Eiusmodi prauis suggestores diabolû in serpente imitantur, qui pessimû Euæ consilium dedit, inobedientiam suadendo, & ad vetiti fructus esum adhortâdo. Iam verò, cum nò solum adeò fragilis sit, verùm etiam tam corruptæ exinde naturæ homo, vt suapte nequitia, absque consultore, exemplo, vel duce, in malum, & æternam mali pœnam ruat (velut Iudas, qui è contrâ optimum consilium, exempla optima, & optimum consortium habebat, in ipsa Saluatoris nostri persona, & Apostolorum collegio) quanto magis gliscit, quantoque pronius præcipitium, quando homini per se in interitum propèdenti fertur auxilium? Quidnam hoc est aliud, quàm, quod dicitur, verè oleum camino addere? Quocirca, sicuti eximium est opus misericordiæ, dubitantibus sanum rectumque consilium dare: ita peccatum est alienum, & opus serpentinum, prauè aliis consulere. Et sicut illud cælesti gloria, ita istud gehenna rependetur.

Exemplum
malum.

1. Reg. 31.

Alterum est, malum Exemplum, eò deterius priori, quò efficacius. Qui namq. facto exemplum mali præbet, alteri quasi viam ad infernum ostendit; & quot vicibus, vel etiam vitiis, id facit; tot ei quasi passibus ad ignem æternum præit. Lucidum in re tam obscura & tenebrosa exemplum præbebat suo armigero primus Israelis rex Saul: se suo gladio innixus perfodiens; famulo id confestim eodem planè modo imitante. Rectè Poeta:

Horat. art.
Poet.

*Segnius irritant animos immissa per aures,
Quàm qua sunt oculis subiecta fidelibus.*

Homo instar simiæ ad imitandum pronus est; atq. idè quàm bonum atq. efficax est, alicui ad virtutem præire; tam perniciosum est, ac pestilens, aliis in malum exemplo esse. Vnde alioqui profectum putamus,

Quid mage præcipites auido nos inuehit Orco?
Hortatus: Exempla: Duces sociique malorum.

*Wat brenghter, metter daet, den mensche meest ter helley?
Quaey vaedt: Exempel quaet: en quade Meghe helley.*

*Qu'es t'ce qui nous meine, Plus tost a la geine, Du gouffre infernal?
C'est la Compaignie, Le Conseil, la Vie, De ceux, qui font mal.*

mus, quòd prioribus sæculis tot hominum myriades, vitæ sanctioris ac quasi cælestis in terra studio & cultui se tradiderunt? quòd vastissimæ solitudines, deserta horroris antea plenissima, & cubilia draconum, in densissimas colonias, & quasi ciuitates, propter anachoretarum, eremitarum aliorumque monachorum frequentiam, versa sint? quòd tot monasteria virorum virginumque, erecta? oppida ipsa præ religiosè viuentium multitudine, cœnobiorum formam summissè quandoque viderentur? Vnde, inquam, tantæ tamque stupendæ in bonum mutationes, nisi per exempla sanctorum? In quemcumque diuinitus minimus sanctimonie igniculus inciderat; statim ille ad aliorum exemplum in magnam flammam exurgebat. Harum rerum plenæ sunt vitæ Sanctorum, & Scriptura sacra.

De pereuntium per aliorum exempla multitudine, par est ratio. Sed hoc summa deploratione dignum, quando qui aliis bona exempla dare deberent, mala subiiciunt. Lapidem illi ponunt, vt dicitur, in quem alij impingant: ipsimet sic effecti lapis offensionis, & petra scandali. 1. Petr. 2.
Hi sunt parètes, præceptores, omnesque, seniores & superiores mali. Qui in cõspectu populi (inquit D. Gregorius) malè viuunt; quantum in illo est, Gregor. in Pistor. eum à quo attenditur occidit: quãto igitur grauius, si is etiam imitetur!

D Tertium est, malum Consortium. Istud prioribus perniciosius est; Consortium quia prauus consultor malum suggerit: qui exemplum dat, facto viam ostendit, & præit: sed tertius ducit, comitatur, & quasi manu alterum secum ad interitum rapit. Dicunt qui istiusmodi sunt consortij: Mat. Prou. 1. *Malum vnum sit omnium nostrum.* dumque sese mutuo consederant, & in malis patrandis implicant; etiam se mutuo, colligato quasi nexu, ad inferna trahunt. Sicut dicit D. Bernardus; Qui socij laboris, & participes mercedis sunt. Periculum, & perniciem prauj consortij ita Bern. epist. 73.
D. Chryostomus manifestat. Rerum natura sic est, inquit, vt quoties Chryost. super Matt. bonus malo cõiungitur, nõ ex bono malus melioretur, sed ex malo bonus contaminetur. Sic vnum pomum facile centum bona corrumpet: sed centum sana nunquam vnum corruptum efficiunt bonum. Verissimè ille: Vnaque cõspecta liuorem ducit ab vna. Imenel. Satyr. 2.

Viderint nunc adolescentuli illi, & alij, qui nulla se ratione à peccatorum contubernio patiuntur auelli.

Oratio, pro fuga mali consortij.

Domine Iesu Christe, qui via, veritas, & vita es; Duc, & doce me, & vitam mihi concede; vt euitatis omnibus, quæ consilio, exemplo, & consortio nocere possent; per viam rectam, quam nos docuisti, nobis ostendisti, & præambulaisti, ad cælestem patriam valeam peruenire. Amen.

CAP. VI.

Peius letiferi vitem quid peste veneni?
Hæresin: Hanc Stygiæ nidus confouit Echidnæ.

Ex præcedenti capite didicimus, è tribus, quæ hominem in animæ perniciem trahunt, tertium esse efficacissimum, malum scilicet consortium: Nunc autem quæritur, quòdnam malorum sodalitorum, vt perniciosissimum, præcæteris fugiendum sit. Quia verò nihil ferè homo peste peius odisse solet, quòd illa, inter omnia corporis contagia, & citius contrahitur, & difficiliùs curatur, & atrocissimè sæuit, hominesq. è medio tollit: ideo hîc interrogatur, quid peste peius vitandum sit. Respondetur, Hæresis: & ita res habet: quia quanto dignior, maiorisque pretij est anima, quàm corpus; tanto magis illius quàm huius pestis & mors fugièda est.

In maiorem huius contagij detestationem securioremque fugam, Deus nos mirabili olim præmonuit, & sollicitè præmuniuit exemplo: quando lege lata cauit præcepitque; vt quicumque maculatus esset lepra, haberet vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contestum; ac contaminatum se ac sordidum ipse clamaret; solusque extra castra habitaret: quæ omnia ad hoc faciebant, vt noti & ad cutem vsq. perspecti, tutius vitarentur, neque quemquam fœtido suo halitu, nimia vicinitate inficerent. Hanc in tam præsentis periculo cautelam, propius viuaciorique adhuc terrendi modo Christus ipse renouauit, latensque virus apertè detexit, dicens: *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Cuius attentionis & fugæ etiam Apostolus Ephesios commonefecit iisdem ferè verbis: *Attendite vobis, & vniuerso gregi: Scio quòd intrabunt lupi rapaces in vas, non parcentes gregi.* Quid posset ad diligentem accuratamque hæreticorum fugam efficacius adhiberi; quàm lupi rapacitatem ac ferociam obiiicere? Quis cum lupo commercij aliquid habere velit? immò quîsnam eo conspecto non illico sibi fuga consulat? Nam licet (quod quidam temerarij in sui facti purgationem obtendunt) Deo facile sit lupum in agnum conuètere, non idèò tamen ille mihi minùs pro lupo vitandum est, quamdiu est lupo. Cùm ex lupo Deus ouem fecerit eum qui lupo fuerat; tunc pro oue habebò. Interim dum lupo est, quod luporum est facit; rapit & dispergit oues; neq. parcat gregi. Pro tali igitur eum habebò, & fugiam, aut non sapiam. Immo non solum non comedam cum eo; sed nec aue ei dicam, nec eum dignabor salute per viam, ne pestilenti suo halitu, virus mihi aliquod afflet, quo etiam penetralia pectoris mei inficiat, nam *sepulcrum patens est guttur*

Hæresis, peste magis fugienda.

Leuit. 13.

Matth. 7.

Act. 10.

Psal. 5.

HAERESIS, PESTE PERNICIOSIOR. 6.

Peius letiferi vitem quid peste veneni?
Hæresin: hanc Stygiæ nidus confouit Echidnæ.

Wat moetmen van al die, meer s'houwen dan de peste?
Dat heyt der Ketterie; ghebroeit in Souuelò ne'te.

Y at il de peste / Rien de plus funeste, / Que peste, ou poison?
Ouy; c'est l'Hæresie, / Qui a prins sa vie, / Au nid du demon.

guttur eorum: linguis suis dolosè agebant. Venenum aspidum sub labiis eorum: Psal. 13.
Deut. 32. quod est insanabile. Et sermo ipsorum semel in aurem admissus, vltèriùs semper vt cancer serpit: qui morbus, nisi infecta pars excindatur, etiam incurabilis est. Quod quoniam ipsi non ignorant, nihil adèd exoptant, nihilque ita simplicium auribus occinunt; quàm venite, audite tantùm; quid audiuisse nocebit? valde (inquiunt) malum esse oporteat, quod ne audire quidem liceat. Et verum aiunt: quia enim hæreticorum vox tam pestilens est, vt ne in summas quidem aures admitti debeat, ideo nequaquam eas ipsorum virulētis linguis præbere volo: immò neq. eodè cum ipsis loco præ metu cōsistere.

Ioannes Apostolus & Euangelista, lauandi semel gratia, balneum ingressus, cùm vidisset ibi Cerinthum hæreticum, continuò exsilens discessit dicens: fugiamus hinc, ne & ipsa balnea corruant, in quibus Cerinthus lauatur: vt etiam euenit. Samosatèni Catholici (eodem spiritu quo D. Ioannes ducti) aquam omnem ex balneo procul effundi, nouamque inferri curarunt, priusquam lauarentur; eò quòd Eunomius hæreticus priori illa fuerat lotus. Ipsimet pueri Christiani hoc zelo moti, in foro pila ludentes, quòd illa sub Lucij hæretici asinum transierat, & pedem aselli fortè attigerat, vt contaminatam per ignem illic excitatum putarunt expiandam. Magna & admiranda fuit tunc temporis super fuga pestis huius, Christianorum sollicitudo, & magnanimitas, omnibus etiam rebus ob id aliquando derelictis. Eam ob rem D. Paulus in Tito omnes seridè monuit Christianos. *Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est: & deliquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus: Quod eo studiosiùs cuique curandum est; quia, vt alibi dicit, seductores sunt, errantes, & in errorem mittentes: Et hos deuita.* Tit. 3.
2. Timot. 3.

Ex quibus omnibus clarum est, quàm temerè insipienterque illi faciant, qui cum hæreticis audacter conuersantur: animas suas è pilo suspendentes, & periculo certissimæ corruptionis exponentes. Quid enim calcarius, pannorumque inalbator à carbonario expectent, si eum eo ineanit contubernium, quàm, vt quidquid album reddere stuerint, denigretur? Ita & Sapiens præcauet: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam.* Sic de hæresi, aliisque vitijs. Et si qui hominum superbi dici merentur, ij in primis hæretici sunt; nam & mater ipsorum superbia est; vt infra dicturi sumus. Ecclesi. 13.

D Quod in responsione adjicitur [*Hanc Stygiæ nidus confouit Echidnæ*] indicatur, quòd serpens infernalis, & hydra diabolica, inuentrix, incentrix, & origo omnium hæresium, & hæreticorum pater diabolus sit. In cuius argumentum, S. Apostolus Iacobus de doctrina ipsorum sic per Spiritum sanctum contestatur: *Non est hac scientia* Iac. 3.

ria de sursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. Atque ita ex eo bene inferitur, hæresim ex inferno in mundum prorumpere; qui quasi nidus & sedes est Satanae; ubi illa, & id genus alij pestiferi factus foci, infeliciter tandem in mortalium perniciem excluduntur: sicut prolixius id proximo capite prosequemur.

Verum, ut quod præcipuum huius est capitis, hæresim peste magis fugiendam, clarius adhuc reddamus; exempla quædam subiiciemus. Commodò Romanorum Imperatore regnante, Romæ tanta fuit pestis, ut vno die sæpè numero ad 2000. hominum absumerentur. Multi, non solum in vrbe, sed etiam ferè sub omni Imperio Romano peribant; cum malefici homines res oblitæ venenis quibusdam, pretio atque mercede adducti, in alios conijcerent, ut innumerabiles homines interirent. Difficile haud dubiè fuit, illud virus euitare; sed ut multo atrocior est pestis hæreseos, ita etiam longè subtilius, & facilius homini aspergitur, quàm quouis modo pestis illa corporalis, & quæuis epidemia. In eo etiam spiritalis hæc pestilentia est corporali perniciosior, quòd in corporali hoc saltem remedijs est (licet durum & horribile) ut pars tabida excindatur. Ut D. Augustinus refert: Proverbium Punicum est: Pestilentia ante ostium venit, & nummum quærit: Duos illi da, & ducat se. Cum pestis venit (inquit D. Augustinus) optamus pustulam fieri, & citò spondylum facere; ut quæ citò aliquam particulam corporis tollat, & cum illa recedat, ne venenum ipsius totum corpus occupet, & animam petat. Sed qui veneno hæreseos infecti sunt, hoc insuper laborant malo, ut curari nolint; eosque pro inimicis habeant, qui saniora consilia proponunt.

Et hinc fit, dum rabies hæc tam leui negotio contrahatur, tamque difficulter admittat remedium; ut latius quandoque serpat, grasseturque crudelius, quàm vllæ vnquam pestilentia quantumuis memorabiles, morbive palabundi: quales fuere, non tantum Davidis tempore; sed & D. Gregorij; ut vix vllus remanserit, qui officij quippiam præstare posset, & D. Augustini tempore in Africa; quando in solo Masiais regno 800000. (Eutropius nongenta millia dicit) perierunt. Et ita alijs mundi partibus.

Gregorius Thaumaturgus, qui montes transtulit, paludes exsiccauit, fluuiorum exundantiam infra ripas coercuit, dæmonia ex Idoturgi signis, & humanis eiecit corporibus; qui à D. Basilio Moyse aliisque Prophetis, & Apostolis præ sanctitatis eminentia comparatus fuit; breuiter, qui ex eo nomen obtinuit Thaumaturgi, quòd mirabilem signorum operumque patrator existeret; ille pro præcipuo habuit signo, oraniumque maximo miraculo, infidelitatis, & hæreseos extirpationem. In hoc siquidem agendi modo, singulari Dei beneficio fretus, admirandam exhibebat efficaciam, ac virtutem planè diuinam tanquam

Pestes admirandæ.

Dionysius & Xiphilinus in vita Commodi.

Augustinus Proverbia Punicum de peste. Serm. 24. de verb. Apost.

1. Reg. 24. Greg. epist. 127.

Gregorius Thaumaturgi signum maximum. Greg. Nyss. Rufin. lib. 7. Hist. ca. 25.

tanquam contra contagium omnium virulentissimum, & quasi contra malum humanis viribus inexterminabile. Ut non immeritò ei sanctissima Dei genitrix virgo Maria, cum beato Ioanne Euangelista, apparuerit, sancto Apostolo mandans, ut ipsum hunc D. Gregorium in rebus fidei, maximè quæ ad mysterium Diuinitatis pertinebant, instrueret: præsertim ferè illà siluestri pessimâ, Paulo Samosateno, vineam Christi quaquaersum dissipate, anno circiter Domini 233. sicut Gregorius Nyssenus & Nicephorus memoria prodiderunt. Hinc pro excellentissimo omnium, quæ vnquam gesserat, hoc ipse reputauit, & meritò, quòd, cum diem vitæ extremum clausurus, rogasset, quot adhuc superessent in ciuitate Neocæsariensi infideles, responsumque esset, adhuc septemdecim: Deo gratias, inquit; totidem erant fideles, cum accepi episcopatum.

Eam insuper ob causam omni pestilitate magis fugienda est hæretica prauitas, quòd diabolicis vtatur artibus, ad homines fallendos. Ideoque rem acu tangebatur sanctus ille Polycarpus martyr, cui cum hæresiarcha Marcion occurreret, rogaretque blandis verbis eum ut serpens Euam aggrediens, num se nosset: Agnosco, inquit, primum genitum satanae. Exemplo quemque docens, quanta sit diligentia & constantia congressus hæreticorum fugiendus.

Nicephorus lib. 6. ca. 17.

Ireneus contra hæres. lib. 3. ca. 1. Eusebius lib. 4. cap. 13.

Oratio ad hæreticam pestem euitandam.

O Iesu Christe, pastor optime, ouiumque tuarum singularis amator; Ecclesiam tuam, quasumus, a luporum rapacitate defende; ut contagione hæretica prauitatis euitata, in sincera Christiana Religione veritate viuere & mori mereamur. Amen.

CAP. VII.

Quem mihi tu nidum? res haud indigna rogatu.
Tartara, lucifugas, nigro cum pectore, siluas.

Nidi varij.

VE MADMODVM animal quodlibet libenter circa nidum vel cubile suum versatur; ita etiam fieri potest, vt sicuti ex nido animal, ita ex animalis genere nidi ratio cognoscatur, ex quo tale animal prodijt. Quia sicuti columba & turtures, non in serpentum vulpiumve fossis & antris fouentur, vel in lucem excluduntur, ita nec agnelli, nec capellæ in lustris cubilibusve luporum vel leonum fœtantur: neque è contrâ feræ illæ bestia in ouilibus, pastorumve tuguriolis pariuntur; vbi non rarò mitibus illis animalculis commune cum hominibus est domicilium, victusque communis: & hac via nidum hæresios, quem inuestigamus,prehendemus.

Io. 14. 8.

Ipsemet Dominus noster apertè dicit, mendacium à diabolo esse: tanquam quod ex eo genitum, & propagatum sit. *Cum loquitur mendacium (inquit) ex propriis loquitur.* Fructum hunc eius esse declarans. Sicut aranea, totum quod foris operatur, ex putridis suis visceribus, vt fœtum, educit. Quod adhuc clariùs exprimit Dominus, dum ait: Quia mendax est; & pater eius: mendacij scilicet. Mendacij igitur patre inuento, (cuius hæresis primas tenet iure quodam primogenituræ) facile est iam nidum nosse, vel lustrare latibula, vbi id genus volucrum, serpentum, & draconum progignantur, & circum quæ versentur crebriùs; vt domestica. Hoc enim pacto, & pueri nidulos auicularum detegunt,prehenduntque, dum illas volitantes sesitantefque obseruant; & passim testa que lutoque insectantur; donec natiuum suum ipsamet sua frequentatione prodant locum. Ita hîc; Si diabolus mendacij & in primis hæresios pater est; ergo nidus eius infernus est.

Nidi hæresios triplices.

I. Hoc dicit Responso, quæ tres præcipuè nequitia huius nidos designat, sed qui ex primario hoc proficiantur. De hoc grandi nido dici posset, quod Psalmista de ardeæ vel herodij nido testatur; postquam simplicium & Dei filiorum modestiam ac humilitatem passerulis comparasset (quod aliàs facit frequentius) ita ait: *Herodij domus dux est eorum.* hoc est, præsidet omnibus nidis, tanquam dux & princeps eorum. Tametsi non dicam istud de hoc tartareo proditum nido, dico tamen de eo dici posse. Dum enim in malum accipitur, haud dubiè primarius est omnium infernus; qui etiam bonis cœtibus, ipsique ad eò Ecclesiæ dominari præsumeret; si tam ad manum esset posse, quam

Quem mihi tu nidum? Res haud indigna rogatu.
Tartara, lucifugas, nigro cum Pectore, Siluas.

Wetk id togh desen nest? de sake id weerd te wraghen.
Hell; en boos herte pest: als bosschen oock, en haghen.

De quelle voirie / Vient ceste furie / Quest-t-ce que ce nid?
Cachots de l'Auerne / Boys, hayes, cauernes / Coeurs gros de despit.

quàm velle adiacet. Sed prouidit præcauitque Ecclesiæ fux ab huius nidi ducatu & viribus Christus, dum ait: *Porta inferi non præualebunt* *Matt. 16. aduersus eam.*

In principe hoc omnis mali nido, mendacia, errores, sectæ, diffidia, schismata, & quicquid Ecclesiam Christi molestat, confouetur, & inde procedit. hinc omnia cuduntur instrumenta & machinæ, quibus boni in hac vita exercentur, tentantur, impugnantur. Sed & his modus à Deo, ne noceant, positus est: vt per Prophetam ait: *Omne vas, quod factum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis.*

B Ex primario hoc barathri nido ascendunt monstra infernalìa in mundum, & nidificant in hominum malignorum cordibus: quem admodum D. Ioannes de Iuda apertè testatur: *Cùm diabolus in eum misisset in cor, vt traderet eum Iudas.* Significans, eum quasi semen quoddam, vel ouum posuisse in corde Iudæ, ex quo pessimus ille fœtus pullusque proditoris ac traditionis Christi tandem excluderetur. Ita idem ille serpens antiquus in cordibus hominum, tanquam nidibus quibusdam secundariis, virus erroris hæretici ponit, inde viperarum gemimina clandestino foru alturus; & suo tempore in lucem proiecturus. Ita D. Gregorius: Diabolus in reproborum cordibus quasi in antro suo latet. Et quemadmodum animalia, siue volucra, siue terrestria, non nidificant, neque cubilia eligunt, nisi vbi loci commoditas inuitat; ac tum eundem sibi magis accommodum reddunt: ita neque diabolus vsquam sibi in cordibus hominum sedem vel nidum deligit, nisi vbi vtrunque præparatum & per præcedentem nequitiam accommodum locum considerat; præsertim vbi serpentinam hæresios sobolem fouere ac nutrire desiderat: tum quoque loci reperti aptitudinem suis adhuc magis vsibus accommodat: sicut capite insequentium ostensuri, ex malis nimirum Christianis hæreticos fieri. Prædictis consonant verba Domini ad Iob, dum ait; in Behemoth diabolus exprimeas: *Sub vmbra dormit, in secreto calami, & in locis humentibus.* In illis qui sub vmbra Christiani hominis nequiter viuunt; & in cordibus vanorum hominum, qui calamo & arundini similes sunt; & in humentibus, hoc est luxu, crapula, & huiusmodi carnali concupiscentiâ diffluentibus hominibus, dormit, requiem inuenit, nidificat, & damnabile germen nascit omnis mali pater diabolus. De secundo hoc nidi genere fusiùs Isaias: *Erit cubile draconum: & occurrent demonia.* Vt solent bestię, tum escæ quærendæ gratiâ, tum vicissim fouendi fœtus necessitate, tum alias multas ob causas, circa nidos & cubilia volitare, discurrere, sibi mutuo occurrere, vtro citroque commeari. Item: *Et pilosus clamabit alter ad alterum.* Veluti in tam grato opere sibi inuicem congratulantes, conspirantes, & optimè confo-

consonantes: *ibi cubabit lumina*. In talibus nequam cordium nidis, etiam immanis illa fera, serpensque versutissimus sedem figet. Qui, teste D. Gregorio, & Hieronymo, formosam feminae referens faciem, quo blandius aggreditur, hoc certius sauiusque incautum ferit; tantae crudelitatis, ut nec proprio parcat foetui. Caluinistarum rectè indolem referens, qui blando primùm sermone hominum demulcent aures; sed quando non satis ex voto succedunt omnia, tantam adhibent saevitiam, truculentiam, & vindictae immanitatem, ut nunc nidum hunc infernalium monstrorum, haereticarum inquam viperarum, soli ferè possideant; illi saltem praedominari velle videantur. Audi, quomodo & sequentia Prophetæ verba, factiosæ huic Caluinistarum sectæ conveniant: *Et invenit sibi requiem*, non enim antea cessant à mille moliminibus, nunc astu vtentes, nunc aperta malitia, donec omnia ubique locorum suam ad normam redegerint: ut vel seducti ipsorum prauitati consentiant, vel pareant subiugati: tunc inveniunt sibi requiem; alioqui non est quòd quisquam cum eis pacem speret, vltimève concordiam.

III. Quod ad tertium nidi genus attinet, in quo spiritus erroris, & Latibula. mendacij pater diabolus, haesum colubros parit, & confouet, hoc in lucis, antris, & latibulis consistit; vbi eiusmodi fax hominum sua conuenticula celebrat. Ut praedocuit Christus: *Omnis qui male agit, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius*. Hinc fit, ut haeretici, dum diabolus eis misit in eor, & quasi nequitiae concepto semine fecundati turgescunt; ut cum Eliu (haeticorum typum gerente) apud Iob, dicere possint: *Coarctat me spiritus vteri mei: & venter meus, quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit*: tum sollicita scrutantur indagine, si quos inuenire queant, quibus in secretiora loca seductis virus suum instillent: tunc eos ibi videas conspirantes, conferentes capita, & ranarum more faeculentis suis seminibus, quasi glutine coherentes: clam sua omnia perpetrantes, donec opportunum tempus illuxerit, quo pestiferum foetum in omnium conspectum producant, totumque, si fieri potest, aerem incestet. Tunc cum gallinis mirandam omnia replent strepitu, tanquam partu posito, & re ex voto gesta.

Concilium illud pestiferum Ariminense eiusmodi nidum referebat; in quo, sub specie legitima Synodi, sub Constantio Imperatore haeretico, Ariani haeretici, Valens in primis & Ursacius, mira Catholicos Episcopos fraude ac nequitia circumueniebant, & praetextu ineundae concordiae fallacibus æquiuocationibus, & amphibologiis, quasi reti concluderunt: adeò ut non solum Christi diuinitati planè derogaretur, atq. etiam Nicæna Synodus ac fides orthodoxa damnata prorsus videretur; sed, quod est amplius, ut inquit D. Hieronymus, Ingemuit

Gregor. lib. 33. cap. 24. Moralium. Hieron. in cap. 4. Thronorum.

Iob. 3.

Iob 32.

Socrat. li. 2. cap. 19. Senerus lib. 2. an. 359. Concilium haeticorum.

Ingemuit totus orbis, & *δυστρον* vocabulo abolito, sese Arianum esse miratus est. Interim soluta illa fraudulenta conuentione, haeretici statim malitiam detexerunt: Valens enim & Ursacius Ariani, caeperunt palmas suas iactitare, & triumphum canere. Verùm, Deo non dormitante, qui custodit Israel, Ecclesiae paulò post succurrit, qui numquam illum deserturus est. Nam sub Damaso Pontifice Concilium Romae celebratum est, in quo Nicænae Synodi fides, atque decreta denique stabilita & confirmata fuerunt.

Huiusmodi nidus fuit etiam Concilium illud haeticum Seleucia celebratum. Et aliud eiusdem farinae, Constantinopoli, per haeticum Imperatorem Constantinum Copronymum, contra imaginum sacrarum venerationem coactum.

Tale latibulum erat spelæum illud in Synodi speciem Ephesi constitutum, vbi Dioscorus totius tragœdiae choragus & factionis haeticæ antesignanus, sanctum Flavianum episcopum latronis more trucidauit. Quæ Synodus, ob id, & propter fraudulentam violentamque procedendi rationem, *ληστυκή*, hoc est praedatoria, iure dicta fuit; quia verè, iuxta Christi dictum, fecerant eam speluncam latronum.

Hæc de tribus nidorum haesios generibus dicta sufficiant; ut quisquis norit, ex inferno, ceu maximo nido (Patre ac fautore diabolo) haesum in corda prauorum hominum, ut ad secundum nidum ascendere; deinde in tertio nido latebrarum, lucifugorumque locorum confoueri, & in foetum perfectum erumpere; sibi, quantum animæ salus cara est, ab omnibus caueat; ac peste peius oderit.

Caueat inquam sibi, ne obstreperæ istæ, erroneæque hirundines sub recto ipsius nidificent, ne calentibus suis stercorebus præcipuum eius lumen (fidei scilicet) extinguant; quod nunquam aut non nisi amarissimæ poenitentiae felle, ut diuino remedio, recuperetur.

Oratio contra concilium impiorum.

Deus, qui nos in Ecclesia tua sancta, sicut gallina pullos suos, sub alas misericordiae tuae congregasti; ab omni nos erroris atque nequitiae defende consortio, ne nos magnus ille gehennæ nidus absorbeat, sed regni caelestis societas in aeternum adoptet. Amen.

D C A P.

CAP. VIII.

Quod genus Hæreticus? quæ fax? quo belua vultu?
Catholici vappa: & fidei defertor auitæ.

NEMINI mirum videri debet, quòd istud, & quidem eo modo, hîc interrogetur: quia nulla toto orbe fera tam effera, tam horrens duni monstrum, neq. res aliqua tã deploratã nocentię, neq. malum cui tam malè queat adhiberi remedium, in Republica Christiana, quàm hæreticus. Multa, inquit D. Hieronymus, in orbe mōstra sunt. Centauros, & Sirenas, vlulas & onocrotalos in Esaiã legimus. Iob Leviathan & Behemoth mystico sermone describit. Cerberum & Stymphalidas, aprumq. Erymanthium, & leonē Nemeęum, Chimæram atq. Hydrã multorum capitum narrat fabulã Poetarum. Cacũ describit Virgilius. Triformē Geryonē Hispaniã prodiderunt. Sola Gallia mōstra nō habuit: sed viris semper fortissimis, & eloquentissimis abũdauit. Exortus est subitò Vigilãtius, immò Dormitãtius, qui immũdo spiritu pugnet cōtra Christi spiritum. Hactenus D. Hieron. Sed si iam adhuc in terris viueret Christianus ille Hercules, & monstrorum horum domitor Hieronymus; quantum obstupesceret cōspēta Caluinistica hydra, ceterisque portentis, quibus scater, quæque in alias Regiones euomuit Gallia, aliãque nonnullã Prouinciã.

Hæreticus,
monstrum
monstro-
rum.

A. 11.

Hæretico-
rum origo.

Operã igitur pretium fuerit, quęrere, ac nosse, quod monstri genus, quidve tandem sit hæreticus. Vt genuina hæresios, & hæreticorum noscatur origo, sciendum est, omnes qui sacro tincti baptisate, Christi doctrinam per Apostolos prædicatam tenebant, primũ discipulos & fideles, ac etiam fratres dictos fuisse, qui deinde primũ Antiochię vocati sunt Christiani: siue Iudæi essent, siue Græci, siue alterius cuiuslibet nationis. Quando verò iam aliqui se ab illorum consortio, sponte sua vel per falsos fratres seducti segregabãt, alianq. doctrinam sectabantur; illi sectæ nouæ nomē dabant nouũ, vel nomē illius à quo seducebãtur, cuiusq. opinionē sequebãtur, fortiti sunt, vt à corpore reliquo secti, & alterius sectatores. Exẽpli gratiã, à Menandro Simonis discipulo Menãdriani: ab Ebione Ebionitę: à Cerintho Cerinthiani: à Marcione Marcionitę: sicut nostro infelici ea parte seculo, à Luthero Lutherani, à Caluino Calvinistæ, ac sic deinceps. Qui verò primarię ac Apostolicę cōgregationi, hoc est, Ecclesię Christi adharebant, non ab illo Apostolo, illõve Episcopo, à quo conuersi, vel baptizati erãt, denominabantur; sed primum & commune toti corpori nomen retinebant, Christiani videlicet. Qui præterea postmodum Catholici dicti sunt, ab illa vniuersitate, qua fides Christi omnē locũ, omnes nationes, & omnia tempora comprehendit: talisq. ad finem vsq. mũdi futura est.

Nullus

Quod genus Hæreticus? quæ fax? quo belua vultu?
Catholici vappa; et fidei defertor auitæ.

Wat is een Letter plet: Wat is een Hæretyk?
Sen vuyt verdonuen let: verloosheit Catholyk.

Quest-ce l'heretique? De quelle boutique, Et de quel aloy?
C'est vn Catholique, Meschant, roque, inique, Et traistre a la foy.

Nullus itaque, his positus, propriè dicitur hæreticus, qui non fuerit aliquando verus Christianus: estque eiusmodi, qui fidem Catholicam reliquerit, & ab illa deficiens, ab Ecclesia & Deo extorris, & apostata factus sit. Qui Christianissimum suum quasi pedibus calcat, sanctoque spiritu à se abacto, spiritum nequam in se intromisit. Alioquin etiam hæreticus dici posset, qui hæreses sustinet, tametsi nunquam fuisset Christianus.

Quod Responso vappam Catholici vocet hæreticum, tantundem est, ac si diceret corruptum Catholicum, ut vappa corruptum vinum est. Quia, ut dicit D. Basilius: Si quis hæresim Ecclesiæ putredinè dixerit, à veritate non aberrarit. Quibus cõforme est, quod D. Augustinus habet, ex malis corruptisque Christianis hæreticos fieri. Vita siquidem peruersa ad hæresim adducit: & sicuti hæresis ex vitæ nequitia gignitur, ita & ipsa mille alias nequitias parit: quemadmodum ex carne corrupta vermes oriuntur, & illi ex se alios progenerant; simulque omnia peruertunt, nisi debito remedio præuertantur. Hæreticus itaque est Catholici vappa seu corruptio, & Corporis Christi (quod est Ecclesia) membrum corruptum, atque à reliquo corpore defectum: sicut pars carnis putrida & putida excindi, abiicique solet, ut quæ sana sunt præseruentur. Sicut appositè vrget D. Hieronymus. Resecandæ sunt putridæ carnes: & scabiosum animal à caulis ouium repellendum est, ne tota domus, massa, corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putrescat, intereant. Arrius in Alexandria (inquit) vna scintilla fuit; sed quia non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est.

Quod autem hæretici velut lapides & fragmenta ruinarum Ecclesiæ sint, ex quibus ipsorum architectus diabolus nouam absque cæmento synagogam contra domum Dei suscitare conatur; sed tantùm indigestus acruus lapidum est, subdolo ipsorum studio de Christi Ecclesia decidentium, vel violenter erutorum, quibus in speciem aliquid semper moliri videntur: hoc ex Tertulliano disertè audiamus. Ipsum, inquit, opus eorum, non de suo proprio ædificio venit, sed de Veritatis destructione: nostra suffodiunt, ut sua ædificent. Quidquid de his legimus, & præcipuè quidquid nostris oculis conspeximus, illa omnia huius rei fidem faciunt euidentem.

Oratio, pro Fidei Catholicæ constantia.

Ineffabilis tua, ô Christe, dilectio, nos ex inimicis amicos, & ex membris diaboli, Corporis tui membra confecit: Da nobis, quæsumus, constantia gratiam, ut à teterrimo hæreseos veneno defensi, neque vitæ huius amore, neque mortis metu, aliquando à te separemur. Amen.

Quid dæmon? Erebi quid inaspectabile monstrū?
Angelus; altiuoli corruptus labe tumoris.

VIA tanta est inter hæreticum & dæmonem affinitas, vix fieri potest, vt, quando vnius fit mentio, de altero etiam non moueatur; tanquam qui optimi sint contubernales. Ideo postquam quid esset hæreticus interrogatum est, etiam quid sit dæmon quæritur: quia si vnum noris, æquum est vt noris & alterum. Huc etiam spectat, quòd in sequentibus aliquot interrogationibus, è plurimis aliquot saltem symbola, & argumenta coniunctissimæ cognitionis inter hæreticum & diabolum consignemus; vt sibi Catholicis ab vtriusque decipulis diligentius caueat.

Quòd verò diabolus monstrum Erebi, vel bestiae nomine vocetur, hoc nemini mirum videri debet: Nam si homo propter peccatum iumentis insipientibus comparatus, illisque similis factus est: quare etiam non multo magis diabolus, qui peccatum inuēnit, bestiae nomen fortietur? Hinc enim & in primæua illa in Euam machinatione, in forma serpentis se exhibuit: & in quam plurimis interea in Sanctos attentatis insultibus, omnes propè ferarum, viliumque animalium figuras & voces imitatus est.

Hinc etiam sacra Scriptura, innumeris fermè locis, malignum B spiritum, non solum communi bestiae nomine nuncupat, siue in veteri. siue in nouo Testamento, & speciatim in Apocalypsi S. Ioannis; verum etiam, leonem, vrsū, serpentem, draconem, lupum, vulpem, & id genus, in particulari illum appellat: quòd eius vel ferociam, vel fœditatem, vel inuidiam, vel violentiam, vel sæuitiam, vel calliditatem manifestet.

Et quid apertius in hanc sententiam dici possit, quàm quod Apostolus Petrus ingerit ne nesciamus? *Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret.* Quocirca sobrios esse adimonet, & vigilare, ei que in fide fortiter resistere. Diuus Ioannes Chryso-
mus scopum punctumque attingit, tribus verè verbis: Diabolus mala bestia. Cuius malitiam, sæuitiamque, nec non abiectam vilitatem, vt distinctius cognoscamus, audiamus quid D. Gregorius dicat. Diabolus, inquit, aliis leo, aliis formica. vnde & Myrmicoleon ab eo nuncupatur. Idque tribus aut etiam pluribus modis verum esse dignoscitur. Primum, quia diuersarum illarum bestiarum figuras assumit, tum, quia inuisibilis interdum voces illarum tantum, & conditiones imitatur; postremò, quia in tentationibus, & impugnationibus, tamquam

leo

Quid dæmon? Erebi quid inaspectabile monstrum?
Angelus, altiuoli corruptus labe tumoris.

Wat d' dyael, mear noth min? Wat id een helrke beest?
Een arch verdoruen sijn: verloorhent enghels gheest.

Quest ce que le diable, Qui tant effroyable / Toujours nous combat?
C'estoit vn bon Ange / Qui par pauvre eschange, Deuint Apostat.

leo terribilis videretur aliquibus, aliis verò vt formica contemptibilis apparet; pro sustentium vel pusillanimitate vel fortitudine.

Nomen igitur bestia diabolo conuenit multis de causis. Nam licet, vt rectè D. Dionysius dicit, omnes suas dotes naturales diabolus etiam post lapsum integras retinuerit; ac propterea, neque natura sua bestia est, neq. per peccatum mutatus in bestiam; propter irrationabilem tamen peccati naturam, & propter nequitiam malitiamque ferinam, quam assumit, quaque vtitur, etiam bestiarum ad hoc formam induendo, meritò potest & debet bestia & monstrum appellari: immò Behemoth, hoc est, bestia bestiarum. Huc enim facit, quod dicit D. Chrysostomus, rem augendo: Satan ex hominibus bruta facere studet: immò verò feras; quin potiùs dæmonas. Et facit verè.

*Dionys.
Arcop. De
diuini nom.*

A Responsio apertè dicit (quod & sequenti capite tractabitur) angelum illum esse corruptum labe superbiam, & apostatam euasisse. A Deo namque in principio, nobilissima creatura, ac spiritus celestis creatus, Deo non adhæsit; sed per inanem gloriam ac complacentiam, in propria pulchritudine superbiens, peccauit; & ex cælorum altitudine, in inferiora hæc loca, & in profundum abyssi deiectus est. Ex angelo lucis, in diabolum, satanam, ac principem tenebrarum mutatus. Nobis miseris interea mortalibus mille struens insidias; & mille oppugnans machinis, inuidia illum exstimulante. Lapsus ipsius è caelo, in capite xxv. specialiter tractabitur.

*Chrysost.
Homil. 50.
ad populum
Antioch.*

His prælibatis, deinceps dilucidè demonstramus, quanta sit hæreticorum cum diabolo propinquitas & similitudo; tam in origine & studio fraudulento, quam in acri bonorum diuexatione, & damnabili demum exitu. Idque facturi sumus, intuitu præsertim necessitatis & vtilitatis, quem tam contaminatum hæresibus sæculum, iure suo videretur exigere.

Oratio contra complacentiæ tentationem.

Inuidus draco diabolus, & angelus tenebrarum, me vereri facit, & ad te confugere, Domine Deus Exercituum: Da precor ita tua semper maiestati, pro collatis in me beneficiis ac donis gratias agere; vt tanto me in omnibus geram humilius, quanto plura ac maiora recepisse cognoscar; possimq. in perpetuum de tua bonitate gloriari. Amen.

CAP. X.

Dæmoni & Hæretico, quid quadrat ritè duobus?
Ille Polo, Hic fidei sacrata corruit arce.

Diaboli, &
Hæretici
affinitas.

VT recta de quopiam cognitio habeatur, sciaturque quid de illo sentiendum sit, permagni interest nosse, unde is profectus sit, vel à quibus ducat originem. In cuius rei testimonium, quando eò ventum est, vt de illo dicatur, sicut Iudæi iniquè de Christo: Nouimus eum, & scimus unde sit; actum ferè est de ipsius apud illos existimatione. Ideo hîc interrogatur id, ex quo prima & manifesta hæretici origo cognoscitur; in quo etiam cum spiritu nequam eleganti symmetria consentit. Quid igitur in his duobus congruentibus notatu dignum est? Respondetur: Diabolum è cælo corruisse; hæreticum verò ex Ecclesia. Ac si dicam: Quemadmodum Lucifer cum turba sequacium spirituum, è cælestibus sedibus prolapsi sunt, mutatique in dæmones; ita hæreticum ex Ecclesia decidisse; eoque lapsu ex Catholico factum hæreticum. Sic D. Gregorius: Apostata angelo similis efficitur homo, qui hominibus esse similis dedignatur. Quod, sicuti omnibus superbis accidit; ita maximè omnium superbissimis hæreticis. Vt etiam nulli alij sunt, vel nunquam futuri alij diaboli, quàm qui aliquando boni fuerunt angeli: ita nulli alij sunt, fuerunt, erunt ve nunquam hæretici (proprie loquendo) quàm qui aliquando Catholici, & Ecclesiæ Christi membra fuerunt. Nam qui nunquam baptizati verique Christiani fuerunt, sed in hæresi nati eam quoque sustinent; tamen hæretici dici possint, qua hæresim sustinent; potiùs tamen Ethnici & pagani dicendi videntur: hæretici verò proprie ab Ecclesia prolapsi.

In causa
ruinæ: su-
perbia.

Quemadmodum etiam maligni spiritus, propria culpa, & suamet stimulante superbia, eò perfidia & profligationis deuenerunt: ita & hæretici, diabolica suggestionem permoti, in hanc tam fœdam ruinam deuoluti sunt: succinente illis semper diabolo, quod Christo ingerebat: *Mitte te deorsum.* hoc est, in præceptum ab Ecclesia te deijcito: vt etiam tum super templi pinnaculo stabat, cum hæc diceret.

Luc. 4.

In iactura.

Et sicut veterinosi illi angeli, è summa sua felicitate ac beatitudine deciderunt, quando cælestis regionis extorres facti sunt; ita & hæretici omni sua felicitate se spoliarunt, quando Ecclesiam, velut suum in terris cælum, & Arcam extra quam nemo saluari potest, tam perfidè dereliquerunt.

Deinde, quemadmodum satanica turba ita polo exturbata, alios semper

DIABOLI HÆRETICQUE LAPSVS SIMILLIMVS. 10.

Dæmoni, et Hæretico, quid quadrat rite duobus?
Ille polo, hic fidei, sacrata corruit arce.

Wat moetmen in Vyandt, en in Ketter bemerkten?
Deen valt uyt Hemels pandt, en dander uytter Kercken.

Quelle ressemblance / Se trouue en la chance / Des deux Apostats?
L'un quite l'Eglise / L'autre par vantise / Du ciel donne en bas.

semper ad ruinam impellere conatur, eidemque malo implicare; ita In nocendi & hæreticorum hoc studium est; sicuti in proximo capite declarabitur. nequitia.
 Idcirco, ut ostendatur quanta sit diaboli & hæretici similitudo, quamque sit ferè res eadem; quod Propheta diabolum interrogat, hoc nos iisdem verbis hæreticum possumus interrogare, in tantæ vesaniæ, præsumtionis, & perfidiæ detestationem: ut qui ob hæc meritò tam ignominiosam scædamque deiectionem sustineat. Sic ait Propheta: *Qug- Iſaie 14. modo cecidisti de calo, Lucifer? (Luther, inquam) qui mane oriebaris: qui dicebas in corde tuo: Ascendam.* Hæc ratio facti tam infandi, hæc culpa, quod in ortus tui principio nimis citò surrexeris in te; & in proprio decore te per superbiam exaltaris. Hæc quoque ratio est ruinæ omnium; qui è cælo terrestri, quod est Ecclesia, per errorum præcipitia corruunt: superbia scilicet, & nimia de se præsumtio. Sic D. Augustinus scitè, & breuiter dicit: Superbia est mater omnium hæreticorum. Cui adstipulatur quod dicit D. Cyprianus: Non aliunde obortas hæreses, aut nata schismata, quàm quòd sacerdotibus, Dei vicem gerentibus, ab vniuersa fraternitate non obtemperatur. Hinc & in veteri Testamento sic præcipitur: *Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo; ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël: cunctusque populus audiens timebit; ut nullus deinceps intumescat superbia.* Deut. 17.

Ex iam dictis euidenter innotuit, quàm pares sint, & vniiformes, dæmon & hæreticus, & in lapsu, & in causa lapsus: quæ est nimirum superbia, præsumtio, & propriæ excellentiæ cupiditas. vsque ad contentum Dei, & Ecclesiæ; omnisque potestatis sublimioris. Iuxta illud Sapientis testimonium, quo ait: *Initium superbia hominis, apostatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor eius: quoniam initium omnis peccati est superbia.* Audire hîc lubet diuum Gregorium his mirè consonantem: sic enim habet super verbis illis libri Iob, vbi de amicis eius agitur [Venerunt de loco suo.] Hæreticorum quippe locus (inquit) ipsa superbia est: quia nisi priùs in corde intumescerent, ad prauæ assertionis certamina non conuenirent. hinc, contra sanctam Ecclesiam ex superbia mouentur. Eccl. 10.

Mirari sæpè soleo, ecquid tandem causæ esset; quòd nostri temporis hæretici tam acerbis mordacibusque modis Diuum Gregorium præ omnibus sanctis patribus insectarentur. Dudum id tantum causæ subesse arbitratus sum, quam ipsi quoque non dissimulant; quòd diuinum Officiam ita restituerit, ratumque fecerit, præcipuè tremendi Missæ sacrificij, ut primarius ob id auctor ab ipsis & institutor confingatur. Verùm dum ad Moralia eius, super librum Iob, oculos reflecto, mirari desino, etiam si mille illum modis hæretici ferociùs inaccesserent. Nam pudendam ipsorum originem, fastuosum prægressum. Hæretici cur tæpore D. Gregorium insectentur.

Amici Iob
hereticorū
figura.
Iob. 13.

sum, superbiam, inuidiam, hypocrisim, fraudulentum ingenium, fistrum iudicium, & exitum infelicem, ita in tribus illis fictis amicis Iob, ad viuum depingit, & pro merito tractat; ostenditque esse fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum: vt etiamnum post perspecta hæc omnia in ipsis ad oculum, non possint accuratius describi. Sed ad propositum redeamus. Diabolum sibi non solum hæreticos, sed & quoscunque potest, per præcipitationis iactantiam affines facere, vt ex alto gratiæ statu ruant, etiam euidenti exemplo constabit.

Cassianus
Coll. 2. c. 5.
Illusio diabolica.

A Cassiano relatum legimus, Heronem senem in Thebaidis deserto annos quinquaginta commoratum; suo tamen non parum arbitrio vixisse. Hic ergo a dæmone laudatus, cum eum a Deo missum ad se de celo angelum credidisset; credidit etiam quod ab illo audierat: Se scilicet tanti iam apud Deum meriti esse, vt, si ex arduo aliquo loco ad imum rueret, corpus eius affligi lædive non posset. Itaque immemor scriptum esse: *Non tentabis Dominum Deum tuum*: sed potius in perniciem suam illud imprudenter amplectens: *Angelis suis mandauit de te; In manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum*: noctu surrexit, & in puteum haud modicæ altitudinis se præcipitem misit. Ad sonitum casus exciti fratres, seminecem extrahunt: & cum rem didicissent, a dæmonio illusum affirmant. Sed ille in sua credulitate præsumtuosaque superstitione perdurans, die tertio post, vita defunctus est.

Deut. 6.

Matth. 4.

4. Reg. 9.
Iezabelis
lapius.

Iezabel, intrante Iehu, iussu eius per fenestram præcipitata, a canibus deuorata fuit: sed qui per superbiam ab Ecclesia in præceps ruunt, ab infernalibus canibus, & æterna morte depascuntur. Hos nimirum canes infernales aggrediuntur, debentque cum æterna morte depasci: eò sanè crudelius, quò & horum canum dentes acerbiores sunt, & in animam quoque sæuientes pœnæ æternæ truculentiores.

Fulgos. lib. 1.
cap. 1.

Infantiæ huius præcipitiique genus etiam in Assasinis (gentis nomen est) corporaliter adumbratum legimus. dum illi se in signum promptæ obedientiæ solo suorum dominorum nutu eos deuocantium, etiam ex præruptissimis rupibus turribusque celsissimis dant præcipites, & occidunt. Ita secundum animam hæretici, iubente diabolo: (*Mitte te deorsum*) ab Ecclesiæ Catholicæ fastigio, in errorum inferni que barathrum læti desiliunt.

Lu. 4.
Mitte te
deorsum:
diaboli
cautio.

At techna ista fraudulenta diaboli merito notanda mihi videtur. Illos siquidem ipse primùm in sublime rapit per superbiæ factum; & quasi supra Ecclesiam statuit: dum sibi se plusquam Sacerdotes omnique Doctores sapere persuadent: omnemque quasi ab alto despiciant potestatem; & iam omnia sub pedibus suis strata arbitrantur. Sed quò illos in suis oculis exaltat sublimiùs, eò profundius illos in damnationis voraginem præcipitat.

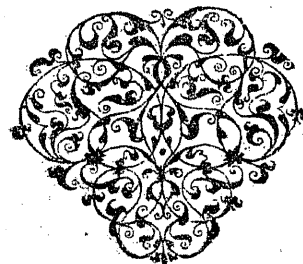
Huc

Huc etiam referri potest, quod Nicephorus accidisse narrat circa annum Domini 437. Iudæus quidam Moysen se esse, a Deo in Cretam cælitus missum, confinxit: vt eius loci Iudæos ipse per mare, perinde atque olim Israelitas per rubrum sinum, duceret. & passim insulam ipsam anno toto peragrans, vt se illum esse crederent, suast: atque vt opes quas haberent, pecuniasque & possessiones omnes aspernarentur, cohortatus est: se illos per mare, non aliter quàm in arida, in promissionis terram ducturum esse pollicitus. Die constituta ipse eos in summum quendam scopulum in pelagus excurrentem duxit: atque inde conijcere se in mare veluti natantes & vrinantes iussit. Qui id fecerunt, deinceps non apparuerunt: quidam etiam præcipitio saxi illi interierunt: iamque omnium desperata salus erat, nisi Christiani piscatores ac mercatores, hos quidem extraxissent, illos ne idem attentarent prohibuissent. Pseudo Moysen suum illi comprehendissent; at ille confestim disparuit: quo facto magnam suspicionem præbuit, se dæmonem quempiam sub humana specie exstitisse.

Quandoquidem igitur ex auditis constat, tantam esse inter diabolum & hæreticum congruentiam & paritatem; quis non videat, sicut D. Apostolus monet de vno, dicens: *Nolite locum dare diabolo*: ita nec loci quid dandum hæretico, sed æquè vtrumque esse fugiendum? Vitandi namque ambo sunt, vt animarum nostrarum hostes, proditores, & prædatores crudelissimi: de quo sequenti capite fusiùs discurreret.

Oratio, pro Regni cælestis possessione.

Deus, qui contra Luciferi de calis lapsum, hominisque de Paradiso eiectionem, Regnum calorum in terris constituisti, hac est Ecclesiam tuam sanctam: ita nos quaesumus in hoc tua ope geramus, vt illud in calis æternum consequi mereamur. Amen.

E

C A P.

Nicoph. lib.
1. 4. cap. 40.
Moyses li-
ctus, se-
ductor.

CAP. XI.

Viribus at, paribusq; animis, quid pugnat vterque?
Ad Phlegetontæas animos auertere flammæ.

RITVM sermone prouerbum est: Aues concolores simul A volitant, neque enim corui cum columbis; & multo minùs accipitres miluiq; cum pullis gallinarum conueniunt. Ita & in bigis aut quadrigis, equi, quoad fieri potest, non solum eiusdem magnitudinis & fortitudinis, verùm etiam cõcolores pariformiumq; macularum coniunguntur. Eo modo & diabolus nullum B magis sibi consortem quàm hæreticum, toto orbe potest reperire; ad molendum malitiamque suam intendendam contra Dei gloriam, Ecclesiæ tranquillitatem, & salutem animarum. Quia licet omnes impij homines ipsius sint administri, & filij; sunt tamen hæretici, vt primogeniti, ita & charissimi fidelissimiq;ue, ob tam singularem in multis cum suo patre diabolo similitudinem; sicut præcedenti capite declaratum est.

Non immeritò itaq; interrogatur modò, quidnam paribus viribus animisq;ue vterque pugnet; quod sit præcipuum ipsorum studium; quod opus; quod vna voluntate & molitione conantur exantlare. Dicit enim appositè Auctor moralis: Pares cum paribus facillimè congregantur. Et Plato: Similis simili semper hæret. D. Gregorius verò, vt diuino spiritu illustratus, penitus rem introspicias, propiusq; determinans, inquit: Diabolus cum reprobis vna persona est. Vnde & Dominus ipse de Iuda, cui iam tum optimè cum satana conueniebat, inquit: Ex vobis vnus diabolus est. Cumq;ue reprobi vocabulum nemini post dæmonem ita vt hæretico conueniat, (iuxta Apostoli testimonium sic ad Titum scribentis; *Quia subuersus est; cum sit proprio iudicio condemnatus*) constat, neminem aded vnã cum diabolo esse personam, atq; hæreticum. Nunc igitur, quid agunt isti ambo coniunctim? C Animas pariter ad gehennæ flammæ pertrahunt. Omnem siquidem adhibent operam, vt peruersis doctrinis, pestilentibus consiliis, imposturis, pollicitationibus; & quando blandis sermonibus nil promovent, adhibitis etiam violentis machinis, mortales in certam animarum perniciem impellant. D. Gregorius sic de diabolo in particulari loquitur. Diabolus est lupus, oues dilanians. Quid autem sit hæreticus, quis ignoret? qui, dum etiam pro meliore sua veste ouinam assumit pellem, nihilominus lupus rapax manet. De similibus loquitur Apostolus: *Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcetes gregi.* Suntq; isti, mendaces illi magistri, de quibus S. Petrus:

Diaboli & hæreticorum coniunctum studium.

Cito.

Plato.

Gregor. li. 4. Moralium. cap. 14.

Tit. 3.

Homil. 13. in Euang.

Matth. 7.

Act. 20.

DIABOLI HÆRETICQVE COMMUNE STUDIUM. 11.

Viribus at, paribusq; animis, quid pugnat vterq;
Ad Phlegetontæas animos auertere flammæ.

Seght ond: Wat doen dees twee, al met verfaender hand?
Sy sleypen deur het bree, de sieley naer den brandt.

Que fait leur malice, Quand elle se glisse, Sur nostre terroir?
L'un rend l'ame morte, Et l'autre l'emporte, Au profond manoir.

D S. Petrus: *Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes, 2. Pet. 2. maledictionis filij.* Hi item sunt, quos Propheta Ezechiel suis depingit coloribus: *Qui consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite vniuersa atatis, ad capiendas animas.* At audi quo fine. Et cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum; vitam scilicet & beatitudinem eis certò addicentes; & interim, mentientes populo meo, credenti mendaciis: atque ita speculo propriæ complacentiæ fascinosos ad interitum ducentes. Hæc diaboli & hæreticorum fallacia; hoc vtrorumque damnabile studium. Si que lubet etiam alium Prophetam impositores istos describentem audire, dicat Hieremias, *Inuenti sunt (inquit) in populo meo impij, insidiantes, quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas, ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus illorum plena dolo.* Vtque dolos versipellium istorum aucupum detegamus, audiamus D. Gregorium verba similia apud Iob explicantem. *Abcondita est in terra pedica eius; & decipula illius super semitam.* sic ait: Inimicus generis humani vniuscuiusq; mores, cui vitio sint propinqui, considerat: & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem. Ibi ergo decipulam ponit, vbi esse semitam mentis conspicit: quia illic periculum deceptionis inferit, vbi viam esse inuenerit propinquæ cogitationis. Quis autem non videat, id ita, quasi ex eius præscripto, obseruare hæreticos, pellicendis simplicium animis in erroris nassam & laqueum? Hoc breuiter, sed efficaciter dicit Apostolorum Princeps: *Pellicunt in desideris carnis luxuria, eos qui paululum (non satis) effugiunt.* Vt itaque Christianus, in fide stabilis, ab istis non pelliciat in errorem; non satis est paululum ab illis fugere, sed multum, & omnino illos vt iuratos animarum hostes auerfari necesse est, hæreticum, inquam, æquè atq; diabolum.

Oratio pro animarum tuitione.

O Iesu, nostrarum amator animarum, mille nobis struit insidias, cum omnibus suis ministris, inimicus noster diabolus: Ita nos quæsumus ab eius technis, & ab hæreticorum tuere fallaciis, vt in fide radicati, coronæ fidelium consortes esse possimus. Amen.

CAP. XII.

Quis sese in laqueos facillè induet hæreticorum?
Immemor, hos sepe dare verba, & vendere fumos.

Ab hæreticis qui facillius decipiantur.

EMO libenter decipitur, etiam qui fors alios paratus aliquando esset fallere. Quocirca, quantum sibi quisque cauet ne decipiatur; tantum illum postea malè habet, si nihilominus deceptus fuerit; vnde dictum illud vulgare: Non mihi secundò imponet. doctus sum. Et illud adagium: Piscator ictus sapit. Dum volens hamo piscem capere, ipse imprudens à serpente in calcaneo mordetur: cogitat apud se: aliàs ero circumspectior.

Prov. 1.

Mirum itaque meritò videri debet, quid causæ sit, cur homines se à ita cateruatim ab hæreticis permittant decipi, cum sit ista nocentissima omnium, & maximè detestanda deceptio. *Frustra* (inquit Sapiens) *icitur rete ante oculos pennatorum.* neque vllum vnquam animal, cui tenduntur insidiæ, se sponte in laqueos induet; sicuti videmus simplices mortales in castes hæreticorum ruere. Quis fit? quis hinc latet error?

Hæretici semper mentiuntur.

Responsio dicit, hoc genus hominum ita ab hæreticis decipi & se- B
duci facillè; qui non sunt memores, neque cogitant illos semper ver-
ba dare, & fumos vendere. hoc est, mentiri, & imponere. Si quis e- C
nim sciret, sibi cum impostore esse negotium, & cum homine mendaci; non utique illi fidem neque etiam aures daret; certus, neminem vnquam magis falli, quàm qui nimium stultus sit.

Eccl. 3.

Atqui dicat aliquis; hæretici multa ex sacris Scripturis proferunt, aliaque quamplurima loquuntur, quæ vera sunt; quo pacto igitur semper mentiuntur? Non inficior; frequentem faciunt verbi Dei mentionem, & Capitula sacræ Scripturæ glomeratim iactant, multaque interdum vera proferunt, fateor; dicit tamen rectè Responsio, eos semper mentiri; quia semper mens & intentio ipsorum est, fallere, & simplices à veritate seducere. Sicut & verè dicitur mendax, & mentiri diabolus, etiam vera loquens; quia id ipse per veritatem molitur, quod mendaces per mendacium: mentiri scilicet, & fallere. Ideoque & mendax est, & mendacij pater: Et hæretici, eius filij; quia faciunt opera patris sui, diaboli. Et quandoquidem ipsi quoque in Veritate non steterunt; neque cum Christo permanserunt, qui veritas est; neque Ecclesiæ quæ columna est, & firmamentum veritatis, adhæserunt; sed exierunt, & à veritate alieni facti sunt; quid aliud quàm mendacium loqui possunt, etiam verbis veritatis, quibus mendacium & fraudem suam conuelant? Subdola autem ipsorum sermocinatio, veri specie adornata, & ita fucato prætextu in aures intromissa, non minus audientium

NIMIVM CREDVLI AB HÆRETICIS SEDVCVNTVR. 12.

Quis sese in laqueos facile induit hæreticorum?
Immemor, hos semper dare verba, et vendere fumos.

Wie laet hem, op het punt, van Ketters' luyt bedrieghen?
Silaes, die niet en durft, dat Ketters' altyt luyghen.

A qui plus damnable / Sont les sottes fables / De ces HUGHENOTS?
A ceux, qui n'aduisent / Qu'en tout ce qu'ils disent / Mensonge est enclos.

dientium animos inficit, quàm hausta pleno ore cicuta, aliudve toxicum, corpus interimit.

Quocirca rectè dicit Ecclesiasticus: *Qui citò credit, leuis est corde. Eccl. 1. 9.* Non enim frumenti aceruus, neque graues turgentisque tritico spicæ facile vento rapiuntur; sed ventosæ & inanes stipulæ, & paleæ leues: ita qui in fide parum radicati sunt, parumque habent ponderis in morum grauitate, illi statim nouis fidem adhibent, & inconstantia vento tolli se sinunt ex area Ecclesiæ. Maximè verò ita accidit, quando animus per vitiosum affectum, & malam vitam, ad eiusmodi à fide deflectionem propendet. Quia, vt *Cæsar* inquit, facile homines credunt, quod desiderant. Idque facile ignem concipit, quod ariditate est facile ad flammam: & candela adhuc fumigans illico flammam arripit.

Conficitur ergo è prædictis, de hæreticis dici posse, quod D. Paulus de Cretensibus. *Cretenses semper mendaces, male bestia*, meritoque eis, *Tit. 1.* etiam vera dicentibus, non magis quàm mendacibus credi oportere. Vt nec verè lupum in clamanti creditum fuit, eò quòd toties antea per dolum & imposturam idem occlamarat. Vnde rectè dicitur: *Qui* *Arist.* mentiri consueuerit, facit, vt neq. cum verum dixerit, sibi credatur.

Qui simulata veri adumbrataque similitudine ab hæreticis falli nolunt, meminerint, quomodo *Cambyfes* per *Smerdem* magum deceptus fuit: qui & fratris nomen, & vultum ad viuum exprimebat; eoq. fucò, *Cambyse* regno exuto, se ille eo vestiuerat, iamq. quietus possedisset, nisi fraus per *Othanis* filiam detecta fuisset, deprehensusque *Smerdes* ille auriculis priuatus nõ esse is qui fuerat creditus. Ita, si benè attendatur, & carere auribus, & ubiq. malè audire, & honore spoliati reperiantur, qui vt verbi Dei præcones, at ministri satanæ, mendaciis suis & imposturis homines dementant, & in perniciem trahunt.

Oratio, contra spiritum erroris ac mendacij.

Quandoquidem per errores ad vitam æternam non venitur; nos quaesumus, Domine, ab erroris & mendacij defende spiritibus: vt & in veritate permaneamus, & promissa Veritatis premia valeamus obtinere. Amen.

CAP. XIII.

Quî fucû faciunt, mera quamquã oracula fundât?
Quã solet arte, horum Stygius Doctorq̃. Paterq̃ue.

NON est mortalium quisquam, tam in dicendo vero felix, quin lingua quandoque labatur: ut dicit Psalmographus; *Omnis homo mendax*. Verùm quia hæretici, ut dictum est, etiam dum vera dicunt mētiuntur; siue dum ex sacra Scriptura, siue dum in familiari colloquio agunt: idcirco noua istud interrogatione mouetur; ut omnium oculis subiiciatur, eos hac in parte A magistrum patremque suum diabolum imitari.

Bernard. in epist. Dicit in primis S. Bernardus, quoad dæmonis magisterium: Diabolus scandalorum magister. Quàm rectè magistri sui sectentur vestigia discipuli hæretici, ex hoc constare potest: quia nullum perniciosius maiûsve scandalum, quàm hæresis; nulla immanior deuastatio, & fœdior ruina, quàm ab Ecclesia Christi deficere, & alios ut viuos lapides inde conuellerè, ac ad sedariorum acervos aggregare. Hi sunt, de quibus S. Paulus sic scribit: *Spiritus autem manifeste dicit, quia in nominis in temperibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium*. Ecce, doctores hæreticorum demones sunt: qui mendacium in hypocrisi, hoc est, fucò veritatis, obtundunt. Et quia scientes volentesq̃ errant & in errorem ducunt; idèò rectè addit Apostolus, eos cauteriatâ habere conscientiam; hoc est, quasi candenti ferro adustam, obduratam, factamq̃ insensibilem. Hæc de doctoratu diaboli.

Pater hæreticorum diabolus. Ioh. 8. Quod ad paternitatem attinet: præter id quod præcedenti dictum est capite, hæreticos esse filios diaboli, quia opera eius faciunt; & ita, iure reciproco, diabolum ipsorum esse parentem: etiam ex D. Augustini verbis id haud obscure deducemus. Dum illa Christi verba explicat: *Diabolus mendax est, & pater eius*, talem facit comparationem: Quomodo Deus pater genuit filium, Veritatem: sic diabolus lapsus, genuit quasi filium, Mendacium. atque ita, cum sit pater mendacij, etiam mendacium hominum pater est. Cumq̃ sint in hac generatione primarij ac primogeniti, hæretici; non immeritò patrem suum ita per omnia referunt, ut rectè à quibusdam, diaboli incarnati, nominentur. Sunt etenim: quia & ingenium, & mores, & loquela id manifestum faciunt. Foras igitur canes, sic latratu suo templum Domini conturbantes.

Supplicius in epist. S. Mart. Sanctum Martinum Turonensem Episcopum communis hominum hostis ludificare conatus est, stupendo ad hoc vtens prætextu. Aureo enim diademate, & purpureo superbus indumento, ei occurrès, Regem

Qui fucum faciunt, mera quamquam oracula fundant.
Qua solet arte, horum stygius Doctorq̃, Paterq̃.

Hoe lieghet een Heretyck, al seght hy schoone waer?
Dat is duyckels praestijck: Syn meester, ende Vaer.

La Verité sainte, Est elle vne feinte, Quand ell'est en eux.
Ouy; c'est de leur Maître, Ce viel serpent traistre, Un tour malheureux.

Regem se Christum esse, & ad iudicandum mundum descendisse, asseuerabat. At verò & diabolicæ arrogantia gnarus, & mansuetudinis Domini memor Martinus; Haud talem, inquit, venturum se pollicitus est Christus; sed cum omnibus Passionis, quam pro nobis sustinuit, signis, cum spinea corona, vulnereque cicatricibus, & ipso victoriae suae trophæo, cruce: cum talis apparuerit, eum aduenisse credam. Immundus ergo spiritus verbis veritatis victus, disparuit. Luculentus accesserat, lutulentus faculentusque abiit: ut nullam illi lucem, nisi apparentem atque imaginariam credas. Ita aggrediuntur heretici quos venantur, specie fulgentis spiritus, omnia iudicantes: at dum paternæ heredes indolis, humilia, aspera, crucemque spirantia detestantur, se produnt.

Sed actum diabolicum in hereticis ex vngue inuestigemus. Post *Cyrrillus Sabellius lib. 5. cap. 4. Exemplum certaminis Catholici Episcopi cum heretico.* D. Hieronymi obitum, hæresiarcha quidam Sabinianus, opusculum execrandi dogmatis à se confectum, quo suo errori adscisceret auctoritatem, simplicioresque sub veri & recti pallio deciperet, & arte diabolica in errorem pelliceret, à D. Hieronymo editum asseuerabat. Eum autem falsitatis palam arguens Siluanus Nazarenus Episcopus, spondit, nisi librum illum die crastino ipse Hieronymus ostento manifesto reprobasset, tum se penam capitalem subiturum: sin è contrà, idè supplicium pro mendacio Sabinianus referret. Accepta conditio. Conuentum postridie ad Ecclesiam: nulloq. signo apparente, Siluanus ex pacto ad supplicium cogitur: præbet ceruicem; at præsto fuit D. Hieronymus, tenuit speculatoris manum: moxque ad hereticum conuersus, acerrimè corripuit; doli, ac fallaciæ conuincens. Abiit visio, & maius sequutum est miraculum. Sabiniani caput, nemine percutiente, ab humeris auulsum, in terram procidit. Hæc Cyrillus coram se Hierosolymis ita acta tradit. Sic heretici diabolum ut doctorem & patrem in fraudibus imitantur: sed ita etiam cum ipso confunduntur.

At nunc restat, ut modum etiam in veritate mentendi, apertius explicemus; quod sequenti fit capite.

Oratio contra simulationis vafriem.

O Iesu, qui aeterna Patris es Sapientia, nos quaesumus contra versipelles fictorum spirituum defende prestigias: ut neque angeli lucis obtentu diabolus, neque eius ministri nos veri rectiq. deludant imagine; sed in tua fide ac charitate perseueremus. Amen.

CAP. XIV.

Ergone mentiri valeat quis, vera profando?
Subdola cui vero mens infidiatur ab ore.

Quomodo
quis, verum
dicendo
mentiatur.

DE mendacio, & mendacibus, in cap. 51. ex professo tractabitur: hic autem nobis solum ostendendum est, qui fieri possit, ut quis verum etiam loquendo mentiatur; praesertim iuxta nostrum propositum, id in diabolo & filiis ipsius haereticis considerando. Clarum in primis est, mentiri illum, qui aliter ore loquitur, quam cogitat corde, dum quidpiam asserit. fieri autem possibile, certum est, ut verum quidem labiis proferat, sed in mente falsum existimet: atque ita materialiter dicet veritatem, formaliter tamen mentietur. Exempli gratia, dicat quis alteri, cui debitor erat: satis feci tibi: & ponamus, ita se rem habere: ipse tamen verè in conscientia id ignorans, putet se non satisfecisse; & tamen id asserit: certum est illum mentiri, etiam si verum dicat. quia ore dicit, ita: & corde cogitat, non. Quod autem verum sit quod loquitur; non ex mente eius est, sed casu accidit: ut, dum mentiri intendit, verum tamen dicat. Ita etiam accidit, ut quis è diverso falsum dicendo, non mentiatur; quando nimirum, quod simpliciter profert, verum putat: quia os foris proloquens, cum animo intus cogitante consentit: quod autem aliter se res habeat quam dicit, non mentiendi studio, sed errore opinionis id accidit. Verè quidem is dici potest, non dixisse verum; non autem, mentitus fuisse. Mendacium siquidem, iuxta Ciceronem, est falsa verborum prolatio, cum intentione fallendi. Quando autem ipse mendacij pater diabolus, siue haeretici, etiam ex sacrae Scripturae fluente, vera depromunt; mentiuntur nihilo minus: quia falsa & fallax est eiusmodi etiam verorum verborum prolatio, cum intentione fallendi facta. Ore veritatem loquuntur; & corde interim meditantur mendacium. Unde sapienter Sapiens: *A mendace quid verum dicitur?* Ac si dicat, quod nos iam diximus: Mendax semper mentitur, etiam dum verum loquitur. Quia quando veritatem per se gratam, amabilem, & acceptabilem obtendit; non ideo facit, ut illa acceptetur, & foueatur; sed tantummodo, ut sub simplici eius velamine, obtrudat mendacium: hominesque simplices, speciosa veritatis fronte pellectos, decipiat. Méritur itaque, vaser, & subdolos, etiam dum vera proloquitur. Ad haec, quando Praeceptum Domini attendimus quo mendacium prohibetur; videmus in eo praecipuam fraudis, & deceptionis haberi rationem. Sic enim dicit Dominus: *Non mentiemini.* In quo autem mendacij primaria consistat natura & vis, declarat, per sequentia verba prio-

Cicero.
Mendacium
quid?

Prov. 3. 4.
Mendax
mentitur
semper.

Levit. 19.

QUOMODO QVIS, VERVM DICENS, MENTLIVR. 14.

Ergone mentiri valeat quis vera profando?
Subdola cui vero mens infidiatur ab ore.

Hoe rammen so gheveet, waer spreken, nochtand lieghen?
Als men met Waerheyt d'wedi, ander soekt te bedrieghen.

Se peut il donc faire, Qu'ensemble on profere, Bourde et Verité?
Ouy; quand par Vray-dire, On pretent seduire, La simplicité.

ba priora dilucidans; dum subdit: *Nec decipiet vnusquisque proximum suum.* Istud D. Augustinus appositè confirmat, hunc in modum: *Mentientis proprium est, aliud in lingua, aliud in pectore habere.* Atque ita, iuxta præcedentia interrogata & responsa, mentitur ille, quisquis duplicitatem & dolum in corde concipit, etiam si verum in ore renararet. Et hoc videtur etiam Homerus clarè voluisse dicere, dum ait: *Mendacium, veritatis opus aliquando est. Quia scilicet veritate, veluti instrumento, vtuntur impostores, vt mendacium fabricent; & deceptionem, quam corde alunt, ope veri, in actum deducant.*

D Quid aliud acitabat malignus spiritus, dum ita Christo Redemptori nostro acclamabat? *Scio te, qui sis: Sanctus Dei.* *Increpauit illum Iesus, dicens: Obmutescite, & exi ab eo.* Quid ita? non quod falsum diceret; sed per veritatem fallere conaretur, & eos qui crederent vera dicenti, etiam in mendaciorum credulitatem induceret, itaque deciperet: quod est mentientium. Istud D. Chrysostomus valde disertè contestatur. Diabolus, inquit, interdum vera dicit, vt mendacium suum rara veritate commendet. Hæc est planè eadem hæreticorum vafrities; siue in suis debacchationibus, seu etiam in communi congressu. Qui instar propolarum dolosorum, merces viliores melioribus obtegent; & quisquillas, sub rerum vtilium vmbra, carè venditant: Biblia ipsa sacra, sed deprauata, producunt; in pleno cœtu ea magno turgentibus fastu legunt; nudum textum, purum putum Dei Verbum, & merum Verum ingeminant; vt dum miseri auditores, ad veritatem os & aures aperiunt, nugiuenduli illi blaterones, virus suum veritæmine obuolutum cumulatiùs ingerant. Atque ideo, sicuti cum Patre diabolo, à veritate exciderunt in mendacium: ita quidquid loquuntur, siue verum siue falsum sit, mentiuntur: quia mendacij naturam veritas induit, dum per illam deceptio intenditur. Deinde, quemadmodum Nox manet nox, tametsi lampades aliquot, vel tedæ colluceant: ita hæretici, cum non solum in tenebris, sed etiam ipsi tenebræ sint; & quidem Ægyptiacis illis palpabilibus densiores, & plusquam Cimmericæ, vtpote infernales; nox ipsa errorum, & ipsissima mentium cæcitas; quid obstabit, quo minus omnia quæ ad ipsos pertinent, quæque ab ipsis procedunt, siue vitam siue doctrinam spectes, & ipsos denique quantos quantos, mendacium appellemus? Insuper, sicut magos & maleficos rectè dicimus, & verè sunt, tametsi sacris quibusdam ad malum tum verbis tum rebus abutantur: quidni hæreticos mendaces & impostores vocitemus, etiamsi ad suas præstigias sacra & vera aliqua verba vsurpent? Cumque veridici & diuini vocentur, qui tamen vt plurimum falsum dicunt; & dum verum aliquando proferunt, mentiuntur tamen, quia decipiunt: quare non dicentur mendaces hæretici, licet interdum dicant quod verum est, vt

F mendacio

mendacio suo muniant viam, & auctoritatem concilient? Si tamen quispiam hæreticos ob id veridicos esse dicendos occinat, quia quandoque verum dicunt: per me licet vt commune hoc eis nomen cum demoniacis illis diuinatoribus sit: qui, vt dixi, contrarium rei nomen sortiti sunt; veridici dicti, cum sint mendaces; veritate mentientes & animas perdentes. Sic etenim æquè homicida censendus est, qui quempiam pane occiderit, atque qui gladio.

Quæ cum ita sint: quis ad eò hebes sit, vt non videat quanto sibi studio à talibus sit pseudopropheta cauendum? In horum enim omnium ore residet spiritus mendax, vt ipsemet de hoc fallendi stratagemate apud Dominum gloriatur. Nunc, tamen si perinde sit, si quando necem aliquis mihi intentet, siue eam spiculo siue poculo est illaturus: non tamen perinde cauetur; quòd poculum, vitæ atque amicitia potius quàm inimicitia & mortis sit solum. Verum quando iam certò constat, hæreticos veritatis prætextu melle litum veneni poculum circumferre, mortemque certam intendere; quis ad eò demens, qui lætus admittat, & cum plausu exhauriat, immò etiam vel summis attingat labris? Auertat Deus, vt ipsorum virulentæ veritati aures aliquando præbeam, tamen si præ meis foribus sua prostituere inciperent. scriptum est enim: *Mendacium fugies*. Nociturum est siquidem, etiam suauiter veritatis melle oblitum. Dicit etenim Salomon, fucum omnem detergens: *Suauis est homini panis mendacij: & postea implebitur os eius calculo*. Dum mendax falsum veri similitudine condit; quasi panem obtrudit: sed quando deceptio aliud quàm creditum fuit operatur; tunc panis ille, quasi in lapidem versus, pro vita, quam nutriendo daturus sperabatur, mortem quæ non cauebatur, inferre percipitur. Ita specie verbi veritatis inescatos hæretici fallacia latentis intus erroris occidit.

Sed & è profanis aliquid historiis atreamus, quod fraudem istam vtcunque collustret. Q. Sertorius, in Iberia, hinnulum candidæ ceruæ aluit, cicuremque reddidit; ad eò vt accedentem sequeretur, & cum ascendente in tribunal simul ascenderet, atque os adduceret. Persuasit igitur barbaris, animal hoc sacrum esse Dianæ; deamque per illud omnia prædicere, sociamque in bellis præsto esse. stuporem barbaris iniecit, qui eum adorabant; omnesque ad eum, quasi diuinis viribus septum, confugiebant. En artificium hæreticorum, si applices.

Mahumetes, falsus propheta, & sceleratæ legis auctor, præter plurima alia quæ magno astu confinxit, vt diuinitatis opinionem apud barbaras nationes captaret, hoc quoque egit. Columbam ita commodè assuefecit, vt ipsi apud rudes populos conciones habenti in humerum inuolaret, rostroque aurè peteret, ex qua ille eam pascere consueuerat. Populi credere, ipso ita affirmante, in columbæ forma Spiritum sanctum cælitus descendere, vt cum, quæ dicenda essent,

moneret.

3. Reg. 22.

Exod. 17.

Prov. 20.

Gel. lib. 15.
cap. 22.
Aitus Sertorij.

Fulgosius
lib. 7. cap. 3.

Aitus Mahumetis.

moneret. Ita hæretici omnes, se Spiritu sancto afflatos asseuerant; & Astus hæreticorum. eius instinctu oracula promere: cum spiritus tamen dissensionis agentur: & Spiritus sanctus vniformis sit. Huc spectat etiam, quod complures eorum, quo facilius simpliciores vtriusque sexus in errorem inducerent; socias sibi mulieres adiunxerunt; quarum consiliis & oraculis, sese vti profitebantur. Ita Simon magus Helenam, Carpocrates Gnosticorum Princeps Marcellinam, Apellès & Seuerus Philumenam, atque alij alias. Ar de hæreticorum cum patre Diabolo affinitate; parilique eorum etiam veritatis obtentu, fallendi studio, eorumque fuga hætenus. Nunc de Christiano, & ad Christianum hominem pertinentibus differendum.

Catalog. hæret.

Oratio contra mendacium, & dolum.

Deus, qui nec mentiri, nec fallere potes, quem neque quisquam potest decipere: presta, quæsumus, vt te pro norma imitantes, & nemini fraudem faciamus, & nemo nos in animæ nostræ perniciem dolo valeat circumuenire. Amen.

Dic, age, Christicolę augusto quis nomine dignus?
Qui Verbo Factoq; sui vim nominis implet.

Christiani
boni defcri-
ptio.

POST QVAM iam hæreticum hominem ita penicillo ad vi-
uum depinximus, vt quiuis eum facile dignoscat; & quan-
tum animę salus ei cara est deuitet: restat, vt quis sit dicen-
dus Christianus, quisq; eo nomine dignus sit audiamus.

Quid enim proderit homini, si hæreticum norit oderitq; & ipse in-
terim non sit bonus Christianus? Diabolo namque perinde est, qua
ratione miseros mortales in tartarum trahat: siue fidei siue bonę vitę
defectu. Itaque in hanc rem modò incumbamus, vt quantum institu-
ti huius feret ratio, quid Christianus sit, quidq; sit eius officij, ediffi-
ramus. In primis notandum, in Interrogatione, paulò, immò multo
plus peti, quàm quid sit Christianus: quæritur enim, quis dignus illo
sit nomine; aut quis bonus sit Christianus. Christianus in genere il-
le dicitur, atque Catholicus: Qui Baptismatis Sacramento initiatus,
Iesu Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in eius
Ecclesia profitetur; neque sectis, vel opinionibus vllis ab Ecclesia Ca-
tholica alienis adhæret: sicut ex professo in Catechismo traditur; sub
qua descriptione etiam mali Christiani continentur. Nostra verò in-
terrogatio quærit, Quis dicendus sit bonus Christianus; quia talem
instruere hoc opere est constitutum. Rectè responsio: Qui verbo & A

Att. 11.

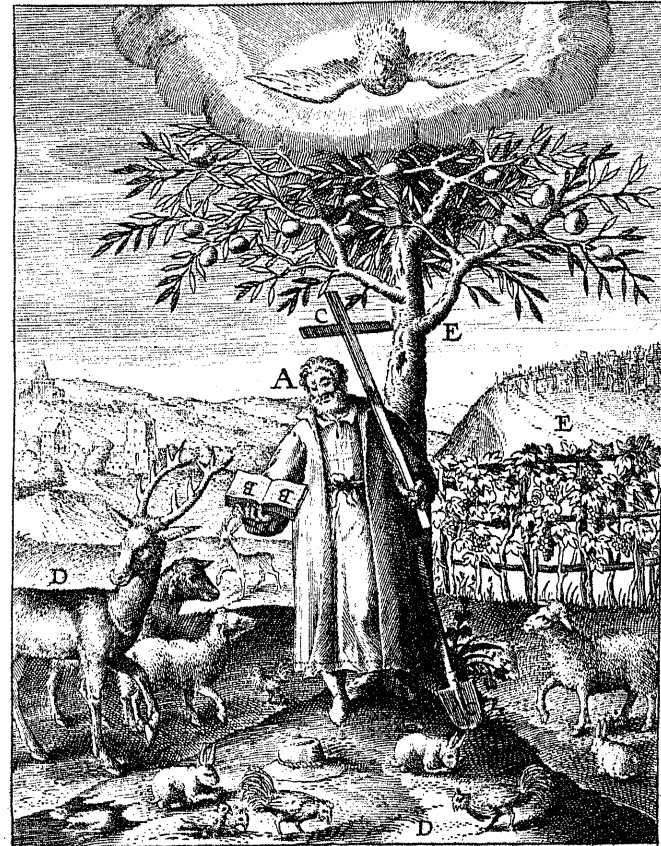
Christiani
mali, qui?

facto nominis sui vim implet: hoc est, qui fidem Catholicam profite-
tur, & iuxta eam vt Christianum decet viuuit. Ista est autem inter C
vtriusque conditionis Christianos differentia: quòd priores illi fi-
dem veram, vt arboris radicem habent: sed illa sola non saluabit eos,
quia fructibus arboris (bonis inquam operibus) instar infrugiferę il-
lius ficulneę destituti sunt. Posterius verò descripti Christiani, de
quibus in proposita quæstione tractatur, fidem veram, & insuper per
charitatem operantem seruant & exercent. Isti per omne genus vi-
lium, bonorumq; animalium, arborumq; bonarum, in sacra Scri-
E

Cyprian. de
1 a. abus.
cap. 7.
August. de
viti. Christ.

ptura significantur. Hanc distinctionē rigida sententia statuit D. Cy-
prianus. Christianus, inquit, nemo rectè dicitur, nisi qui Christo mor-
ribus (prout valet) coæquatur. Nihilo mitius Sanctus Augustinus su-
per hac Christianorum diuersitate exercet iudicium. his verbis: Chri-
stiani nomen ille frustra sortitur, qui Christum minimè imitatur. Ra-
tionem reddit: Quid enim tibi prodest vocari, quòd non es; & nomen
tibi usurpare alienum? Et verè ita est. Quid enim hoc alicui confes-
rat, quòd faber, agricola, vel mercator vocetur; immò, quòd Comes,

Dux,

Dic age: Christicolę augusto quis nomine dignus?
Qui Verbo Factoq; sui vim nominis implet.

Seght nu wie datter net den Naem van Christen heest?
Die Christus Leer, en wet, belydt, ende beleeft.

Qui porte l'enseigne, Qui est vrayment digne, Du nom de Chrestien?
Qui suit la loy sainte, De coeur, non de feinte, D'oeuvre, et de maintien.

Dux, Rex, Imperator, solo sit nomine, & nihil eorum sit in re? Verùm vt paulò penitiùs in dignitatem istam intueamur, qua Christiani nomine insigniti, nihil minus quàm quod audimus facimus: Pictores Christiani, nos esse puta, non iam dici tantùm: quia Christiani dicimur, & sumus; Christi que imitatores, sed non recti. Effinge itaque pictores, vt pictores, plurimos ad tabellas suas sedere, & in Christum oculos conicere, vt debitis eum coloribus adumbrent; siue sanctè in terris conuersantem, siue orantem in horto, siue denique flagellatum, crucein gestantem, aut etiam Cruci affixum: interim, pictorum alij, loco iam dictorum, pingerent Christum vel adoratum à magis, vel aquam in vinum mutantem, vel multiplicantem panes, vel ingressu Hierosolymitano triumphantem, vel in monte Thabor splendore gloriæ radiantem, & eiusmodi speciosa, grata, placentia; in quibus libentius multi eum, quàm in contemptu, paupertate, & passionis opprobrio, & patientia imitentur: alij, quod peius est, pro Christo Iudam proditorem delincent & effingant: alij (horreo scribens) etiam cacodemonem in cordis sui tabella, pro Christo, depingere non erubescant, interim Christi exemplar contemplantes; vt pictores effigiem cuiuspiam efficturi, viuum solent prototypon inspicere. Qui verò horum omnium Christum optimè expresse- rit, ille optimus eiusmodi pictor & Christianus censendus est. Alioqui, dignus sit, qui hac seuera D. Augustini censura verberetur. dum ait: Deprehenderis, & detegeris Christiane: quando aliud agis, & aliud profiteris: Fidelis in nomine, aliud demonstrans in opere. Itaque iuxta Apostoli monitum: *Aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum; fideles ipsius sumus imitatores.*

August. de
Symb. ad Ca-
tech. lib. 4.
cap. 1.

Hebr. 12.

Oratio, pro Christianismo benè seruando.

Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, sponse anima mea, quòd me ad tantam dignitatem exaltaris, vt tuus seruus, amicus, frater, & tui corporis membrum effectus sim: Da, ita nomen hoc Christiani, tam eximium, condignis actibus adimplere; vt tecum aliquando in calis, tanquam tibi coheres, valeam col- letari. Amen.

CAP. XVI.

Hoc opus in quinas aliquis mihi digere partes.
Prima Fidē: altera Spem: pars tertia tradet Amorē.

Distributio
doctrinæ
Christianæ

POSTVLTAT interrogatio vt doctrina Christiana in præcipuas quinque partes distribuatur: quarū tres in subiecta responsione ponuntur, duæ verò reliquæ sequenti capite tradētur. Has omnes quidam Catechismi sub quatuor complectūtur; non expressè annumeratis septem Sacramentis: sed illis sub reliquarum numero comprehensis: quod eodem recidit. Quia verò hīc non Catechismum ex professō tradere, sed succinctè eius memoriam, in animis eorum qui eum tenēt, reficere, & hac ratione, quasi strata via, ad Christianum in iis quæ officij eius sunt informādum, procedere est animus: hinc quædam aliquando alio modo alioque ordine pono, quàm methodus Catechistica solet obseruare, vt in Præfatione clariùs scopum meum indicauī.

Matth. 1.
7. 12.

Gregor. Me-
tal. 20. cap.
6.

1. Cor. 3.

Matth. 7.

Virtutes
Theologi-
cæ.

Quinque itaque partes ponimus Christianæ disciplinæ, vt verè totidem sunt, totidemq; in omnibus qui Catechismū tradunt, reperiuntur explicatæ. Fides nimirum, Spes, Charitas, sancta Ecclesiæ Sacramēta & Iustitia Christiana. Meritoq; in iis quæ fidei sunt homo Christianus ante omnia instructus esse debet. Fides enim vt radix arboris est, ex qua boni fructus exspectantur. Fundamentū est etiam ædificij illius, quod tota vita sua homo per bona opera cōstruere debet in hoc mundo, cuius fastigiū vs; que in cælū pertingere necessum est; aut alioqui frustra omnem suū hīc impenderit laborē, & sumptū, igniq; vniuersa tradentur. Et videre debet quid superædificet, vt monet Apostolus. Quia si quis superædificat super fundamentum aurū, argentū, lapides preciosos, ligna, fœnū, stipulam; vniuscuiusq; opus manifestum erit: Et vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Debet, quod amplius est, domus hæc pluuiā, flumina & ventorū violentiam sustinere; quibus ingruentibus, si fundamentum firmū non est, corruet; & futura est ruina eius magna; sicut Dominus noster Christus fundamentū, lapis angularis, & architectus sapientissimus ipse prædixit; exemplarq; vium in se præbuit. Hoc igitur capite de tribus primis partibus doctrinæ Christianæ Fide, Spe, & Charitate, in genere: & proximo de duabus reliquis: quia vnico vertu omnes quinque constringere fuisset difficile: tunc singulæ sigillatim tractabuntur.

Tres istæ Virtutes, Fides, Spes, & Charitas, idēo Theologicæ vocantur, tum quia à Deo nobis infunduntur, tum quia ad Deum diriguntur. Nemo enim has alio modo quàm diuinitus infusas accipere potest;

Hoc opus in quinas aliquis mihi digere partes.
Prima Fidem; altera Spem; pars tertia tradit Amorē.

Dat vermandt desen boeck in 'vyuen my bedye.
O'beloof, en Hope' loeck, en Liefde: dat hy' dirye.

Dis moy les cinq' choses / Que Dieu at encloses / Dedans ceste Loy?
La seure' esperance / Et l'Amour immense / Et la sainte Foy.

potest; neque illas aliò quàm in Deum dirigere. Si namque proximum diligere iubemur, non nisi in Deo, & propter Deum id faciendum est. De his sic dicit Apostolus: *Nunc manent, Fides, Spes, Charitas, 1. Cor. 13. tria hæc.*

Vis & operatio trium harum Virtutum, in homine his prædito, tali Fidei, Spei, & Charitatis operatio. schemate, quasi ob oculos possit constitui. Ponamus nos videre (quod & Charitatis operatio. & huius capitis præfert imago) hominem iacètem ac somno pressum, tis operatio. quem virgo diuina ac splendida, Fides nimirum, excitet, illuminet, & cælestem eminus ei gloriam contemplandam exhibeat: Alia tū etiam tis operatio. fulgida & sydereæ venustatis, Spes videlicet, quæ ei caput subleuat, statuatur in pedes, certa ei proponens media, ad ea quæ fides ostenderat consequenda; quæque desiderium horum, spemque obtinendi omnia ipsi ingeneret: Et tertia demum reliquis maior, stupendo quodam nitore micans, quasi iubare solari inardescens, nempe Charitas; quæ hominem ita fide collustratum, & in spem erectum, totum incendat moueatque; manus eius pedesque in opus adaptando; ad omnia illa gnauiter peragenda, quæ ex fide agenda didicerat, quæque per spem obtinere certo confidit. Eadem item Virgo illa flammea, clauem ei in manus tradat, qua sibi in cælestē Regiam ingressum cōciliet. Ecce tibi in hoc homine speculum veri Christiani: qui fidem habeat, per charitatem operantem, & spem non confundentem. Quia verò in genere hęc disciplina Christianæ mentionem fecimus, non erit abs re, in maiorem dignitatis eius commendationem, aliquid adducere. Aristippus percontanti, qua re esset melior euasurus filius si eum curaret litteris erudiendum: Ut nihil aliud, inquit, certè in theatro non sedebit lapis super lapidem. Laert. lib. 2. cap. 8. Quanto igitur magis homini Christiano curandum erit, ne rerum suæ professionis ignarus, in templo lapis super lapidem Lapis super lapidem. sedeat? Quò etiam spectat Theodosij dictum, filios suos Arsenio erudiendos tradentis: Imperium se eis traditurum, si mores vitamque suam ad disciplinam, & leges Dei componerent. Nicephorus lib. 1. 2. cap. 23. Quanto igitur studio hæc amplexanda est nobis, ne regno cælorum excludamur?

Oratio pro doctrinæ Christianæ progressu.

Domine Iesu, Magister bone, qui Apostolos tuos in vniuersum misisti mundum, ut docerent omnes gentes, omnibus, qui doctrinæ tuæ tradendæ insistant, spiritum tuum largiri dignare, ut & gloriam tuam, & salutem animarum dignè valeant promouere. Amen.

CAP. XVII.

His superadiicias, quæ bina ex ordine restant.
Sacramenta: dein, Ius officiumque piorum.

SICVT capite antecedente de tribus prioribus doctrinæ Christianæ partibus in genere actum est; ita modò de reliquis duabus agendum erit. Sunt autem hæ: Sancta Ecclesiæ Sacramenta. & Iustitia Christiana.

Septem Sacramenta. Cùm dubium non sit, hominem ea potissimum causa & cõditum, A
& redemptum, vt Deo seruiat, & tandem vitam æternam possideat; certum est, Sacramentorum cognitionem & vsum, in homine Christiano efficere, vt accepta ex Iesu Christi meritis gratia, in eo cultu & seruitio exerceatur, conseruetur, & promoueat. Sunt enim sacrosancta hæc mysteria quasi vasa gratiam Dei continentia, eamque nobis impertientia. Neque ob id satis fuit Christo, vt pro nobis mortis subiret supplicium; verùm etiam certa quædam media voluit institueri, quorum legitimo vfu ipse nobis merita suæ mortis applicaret; & viuificæ resurrectionis participes faceret. Quid enim profuerit, si medicus pharmaca præscribat, immò & conficiat, quæ cõtra morbi acerbitem ordinata sunt; nisi illa etiam suis locis applicentur; & vt opus est sumantur? Id & Samaritani erga semiviuum nos docet industria; & vfu quotidianus attestatur.

Luc. 10.

Ioan. 8.

Iustitiæ Christianæ officium. Christianæ autem Iustitiæ officium, in fuga mali, bonique confessione consistit: quod iisdem propemodù verbis, quàm plurimis sacre Scripturæ locis exprimitur. Nominatim Regio Propheta sic dicente: *Declina (& aliàs, diuerte) à malo, & fac bonum.* Et D. Petrus ostendens quantum ab hoc officio dependeat, inquit: *Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos (qui vult cælo frui) declinet à malo, & faciat bonum.* Vocatur autem officium Iustitiæ Christianæ, quia æquum & iustum est, vt Christianus id obseruet: tum etiam, quia qui facit hanc iustitiam, iustus est. Sed de his latius & speciatim cap. 23.

I. Pet. 3.

Quia verò iam aliquoties diximus, in his duabus partibus, tribusque aliis præcedenti capite propositis, totam comprehendi hominis Christiani institutionem & disciplinam; nõ importunè me facturum arbitra-

His superadiicias, quæ bina ex ordine restant.
Sacramenta: dein Ius officiumque Piorum.

Laet dander twee vork prentey, int hart daer toe bereyrt.
De seuen Sacramenten, en Christen Zachticheyt.

Dis ausly de grace, Le surplus qui face, Parfaits les Chrestiens.
La Justice entiere, Et le septenaire, Des saints Sacramens.

arbitratus sum; si, ut in illo, ita etiam in isto capite, aliquid proferam quod in communi ad doctrinæ huius illustrationem pertineat: quæ verè & formam & perfectionem homini Christiano congruentem præscribit.

Socrates aliquando interrogatus, quòdnam esset pulcherrimum animal; dixit: Homo doctrina ornatus. Quæ autem inter tot doctrinarum genera, meliùs, excellentiusq. hominem ornare queat, quàm Christiana, quæ non tantùm mores foris excolat, intus acuat ingenium, & intellectum illustret; verùm etiam animam suo auctori quàm simillimam reddat, diuinumq. efficiat suum hospitem & possessorem? Huic bene quadrat quòd idem aliquando Philosophus, cum intellexisset, quendam ex familiaribus suis studiosè curantem; ut imago ipsius similis fieret: Tu, inquit, ut tibi similis lapis fieret, curasti: at ipse, ne lapidi similis fias, non curas. Putabat autem sapientissimus ille vir, eos lapidibus haud ab similes esse, qui literis animum non exornarent. Ita sermone primo Maximus, & Auctor proximè adductus. Quid de talibus dicturi sumus Christianis, qui nec minimum quandoque vel sciunt vel faciunt, quod Christianum decet?

D. Augustinus, occasione eius quòd Ethnici calumniarentur doctrinam Christi aduersam esse Reipublicæ, omnibus modis ostendit, eam esse honestissimam, vtilissimam, ac planè Reipublicæ conseruandæ necessariam. Nec tantùm, inquit, propter ciuitatis terrenæ concordiam; verùm etiam ad salutem sempiternam adipiscendam, & æternam cuiusdam populi cælestem diuinamque Rempublicam: Cuius nos (inquit) ciues efficit Fides, Spes, Charitas. Posteaq. subiungit: Fides ergo, non nocuit Reipublicæ, sed multum profuit. Nec propter fidem Christi puniti fuerunt Romani; sed propter peccata sua. Sic & Deus suos quoq. punit, quando tam salutarè doctrinam non obseruât.

Oratio, pro augmento Religionis.

PLanta in cordibus nostris, quæ sumus Domine, veram fidem, spem firmam, & ardentem charitatem; ut per debitum sanctorum tuorum Sacramentorum usum, Christiana iustitiæ officium adimplentes, cum omnibus Sanctis tuis remunerari mereamur. Amen.

C A P. X V I I I.

Quem posuit Fidei nobis Ecclesia campum?
Symbolon articulis bis sex quodcunque coegit.

Gregor. He-
mil. 9. si-
per Ezech.

on solum, quod à D. Gregorio rectè dictum est, Fides, Spes, & Charitas, spiritualis ædificij portæ sunt: verum etiam Fides in primis ianua nostræ salutis est, sine qua Deum inuenire, & inuocare, Deo seruire, & placere, nullus in hac vita potest. *Credere enim oportet accedentem ad Deum;* inquit Apostolus. *Qui verò non crediderit, condemnabitur;* & iam iudicatus est, ex Christi sententia. Fides autem est Dei donum & lumen, quo illustratus homo firmiter assentitur atque adhæret iis, quæ ut credantur, sunt diuinitus reuelata, & ab Ecclesia nobis proposita. Notandum igitur, Fidei nomen, virtutem aliquando intelligi per quam quis credit, & Fidelis nuncupatur: aliquando verò per fidem, ipsa credenda intelliguntur; in qua significatione Fidem Catholicam vocamus, quam tenet, suisque tradit Ecclesia. Fidem, ut virtutem, iam definiuimus; Fidem, ut credendorum seriem, summatim in Symbolo Apostolorum comprehensam omnes nouimus.

Symboli
Apostolorum.

Apostoli siquidem, tanquam præcipui post Christum Christianæ fidei fundatores, priusquam ab inuicem separarentur, ut Euangelium prædicarent omni creaturæ; Symbolon hoc confecerunt, tanquam omnium credendorum epitomen & synopsis. non solum ut ipsi ubique & semper docerent vniiformiter; hominesque rudiores ad fidem addiscendam tanta breuitate redderent faciliores; verum etiam, ut signum quoddam esset euidens, quo Christiani ab omnibus impiis, qui vel nullam, vel non rectam Christi Fidem profitentur, discerni possent. Hac enim velut tessera militari, omnes Christi Fideles, toto orbe diffusi, ab omnibus sectis facillimè secernuntur, ac dignoscuntur; siue Iudaica illa sit, siue Ethnica, Mahometica, Hæretica, Athæistica, seu quæuis denique alia, si qua alia excogitari queat.

Dignum sanè opus his auctoribus, in quo mirum dictu quàm breuiter, & quàm neruose, tota rerum credendarum substantia contineatur. In primis Deum vnum esse, & tres in Diuina Trinitate personas, Patrem, omnium creatorem; Filium, mundi Redemptorem; & Spiritum sanctum, Ecclesiæ sanctificatorem, & rectorem: Ecclesiæ, inquam, quæ est Fidelium omnium congregatio, & sanctorum in ea communio. In qua, velut in vera Arca veri Noe reperiri debet, quisquis saluari & vitam æternam ingredi desiderat. In hunc autem finem, in Symbolo & doctrina Christiana Fidelibus Sapiencia proponitur,

Quem posuit Fidei nobis Ecclesia campum?
Symbolon articulis bis sex quodcunq; coegit.

Wat hebben wy daernaer, dat het O'heloone aengast?
Dat int Symbolo staer, oft Welck artyckley staet.

Pourroit on protraire, La Foy salutaire, En peu de papier?
Ouy; car le Symbolo, La tient en son rolle, Pour ne l'oublier.

ponitur, quæ in se simplex & humilis est, & tamen summam celsitudinem ac scientiæ sublimitatem complectitur, non tantum iuxta granisinais parabolam, sed etiam iuxta traditam ab ipso Domino Philosophiam, quando ait: *Estote sapientes, sicut serpentes; & simplices, sicut columba.* Quod etiam quasi quoddam Apostolorum, omniumq. Christianorum symbolum & insigne est; quod utroque in omnibus membro constare debet. alioqui qui altera illius parte priuatur, necesse est vt in via, qui Christus est, claudicet. Nam si simplicitate careat columbina & sapiens est, astutus est: si citra serpentis sapientiam simplex est, ignauus potius, & fatuus censendus erit.

Christus Dominus noster in primis sapientiam hanc, cum simplicitate coniunctam mirè exercuit; & post eum Apostoli, eius efficacia omnem seculi potestatem, omnem sapientiam, ac malitiam, Fidei, & cruci Christi, subiungendo. Hanc Sancti imitati sunt. S. Spiridion nobis omnium instar, exemplo esse poterit: qui hac sapienti simplicitate garrulum pertinacemq. Philosophum miro modo in Concilio Niceeno confusum conuertit; præsertim Symbolum Fidei recitando; & tum rogando: *Quid dicis ad hæc Philosophæ? Credis? credidit & baptizatus est, & plures cum eo.* Vt & Alexander Episcopus Constantinopolitanus alium quendam Philosophum fecit obmutescere: aliosque alij.

Omittendum non est, quomodo Petrus Martyr ordinis S. Domini, contra amicorum voluntatem puer Symbolum didicerit: & inter hæreticorum eum trucidantium gladios idem illud, iam adultus, exspirans recitarit.

Oratio pro Fidei stabilitate & perfectione.

Deus qui Apostolos tuos sancto tuo replesti Spiritu, & ita illuminasti, vt Fidem omnem duodecim articulis complexi sint: Da nobis quaesumus, vt eodem quoque Spiritu ditati, & in Fide inueniamur stabiles, & in actione deuoti. Amen.

At quibus exercenda Spei fiducia nostræ?
Conceptaque Deo prece; Virgineaque salute.

Spes in
quibus ex-
erceatur.

HAC interrogatione quæritur non quid sit Spes, neque unde ea oriatur; sed in quibus se exerceat, quidve in doctrina Christiana habeamus, quò se vis spei nostræ exerat. Alioqui scimus, Spem esse virtutem diuinitus infusam, per quam, A certa cum fiducia, nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur: & quæcunque etiam ad eam obtinendam nos adiuuant. Ex fide, per Dei gratiam & bonitatem, Spes in cordibus credentium oritur. Per fidem siquidem homo ad cognitionem Dei rerumque cælestium pertingit: Deique bonitatem, qua hominem ad tam beatum finem condidit, tamque magna & multa pro ipso fecit attendens, sperare incipit; & in Deo omnem suam fiduciam ponere. Frustra enim alioqui Deo Deique verbo fidem adhiberet, nisi etiam spem gratiæ salutisque per ipsum consequendæ conciperet; & quasi iacta anchora in eo conquireret.

Oratio ex
Spe.

Quia tamen Spes illa & fiducia, non illam quam fides habet certitudinem; sed cum metu de opposito coniunctam: hinc se sperans ad orationem conuertit; & ad ea quæ spem illam fulcire, & multum promouere solent: qualia sunt, frequens bonitatis ac beneficiorum Dei, præsertim Christi passionis, recordatio; & puritas conscientiæ, vitiorum fuga, virtutum exercitatio, ac sanctorum Sacramentorum frequens usus. Alioqui, hæc negligere & sperare, præsumere est: ac vanè se de confidentia in Deum efferre.

Oratio
Dominica.
Luc. 11.

Quia verò quæcunque tum in cælestibus, tum caducis ac transeuntibus hisce bonis speranda, & vt ad salutem conducibilia, expectanda sunt, Dominica oratione continentur; hinc potissimum ad eam confugit Christianus: & quascunque ad Deum fundit preces, in illa fundatas ac radicatas hærentes agnoscit. Nihil enim (inquit D. Augustinus) quantum existimo inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Hæc à Domino nomen sortita est, quia eam ipse sacro suo ore prodidit, & discipulis orandi modum requirentibus, admirabili eam sapientia præscripsit: quam & nobis omnibus, ad spei nostræ & petitionum explicationem, nouerat profuturam. Huius explicatio cuius est obuia: ideoque hac prætermissa, ad salutationem Angelicam properamus: cuius occasione, cum toto hoc opere vix aliàs datur, fusiùs aliquanto Deiparæ Virginis commendatione nos modò recreemus.

August. E-
pist. 121. ad
Proban,
cap. 14.

Salutatio
Angelica.

In primis notatu dignum, quam congruè & concinnè, hæc duæ orationes

At, quibus exercenda Spei fiducia nostræ?
Conceptaque Deo prece: Virgineaque salute.

Wat heeft de Christen leer, op Hope t'onsen spoedt?
Tghebedt van onsen Heer, en dan d'Engelische groet.

Qui de l'esperance / Nous montre l'essence / Et le maistre-but?
De Dieu la priere / De sa Vierge-Mere / Le diuin salut.

D tiones ferè semper copulentur; vt Orationi Dominicæ Angelica salutatio subiungatur. Atqui hæc duo præclarè conueniunt: dantque admirandum pariter deprompta saporem. Quidni panem esse dicam Dominicam orationem, & cæleste istud Aue, fauum mellis? vt meliorem dent ista gustum pronunciantibus, quàm quælibet deliciæ eas sumentibus. Non immeritò huc adducam illud Numerorum de suauitæ cælestis Mannæ esu; dum facerent ex eo tortulas saporis quasi panis oleati: subiecerim ego; panis melliti.

Cæleste ferculum.

NUM. 11.

Salutationem hanc Angelus Gabriel è cælo attulit, quando à Deo missus, sanctissimam illam semperque virginem Mariam salutauit; ei denuncians, quòd filium Dei esset de Spiritu sancto conceptura, modoque profus admirando eudem paritura. Qui assumpta ex Virgineo corpore naturæ nostræ substantia, tamquam fructus saluberrimus, & superbenedictus, genus humanum esset redempturus; quod per infelicem illum vitæ arboris fructum primorum parentum culpa perditum, & morti æternæ obnoxium factum fuerat. Hoc nobis in mentem reuocant pia illa S. Elizabethæ verba, dum Dei matrem salutaret, prophético spiritu pronunciata: *Benedictus fructus ventris tui.* Quæ verba verbis Angelicis & Euangelicis addita, cum adiuncta sanctorum Patrum, totiusque Ecclesiæ à Spiritu sancto edoctæ conclusionem; planam vtitamque hanc salutationem reddunt. Verba autem Ecclesiæ auctoritate adnexa, sunt hæc: Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus; nunc & in hora mortis nostræ. Amen.

D. Virginis Mariæ encomiū.

LUC. 1.
DENT. 18.

Fructus huiusce Salutationis à Fidelibus frequentatæ, sunt complures & eximij. Primùm maximi illius beneficij memores reddimur, quod Deus per Deiparam virginem in filio suo voluit inchoare, & in generis humani redemptionem benignè conferre. Deinde inexplicabilis est existimationis diuæ Virginis clarissimum encomium, quam diuina bonitas pereunti mundo prouidit, & gratiæ inuentricem, vitæ genitricem, ac reparatricem omnium, vt nouam Euam pro veteri illa merè morientium matre, clementer exhibuit. Vt mirum nemini videri debeat, si Christiani id non ignorantes, etiam à pueris, Orationi Dominicæ hanc diuinam ac solatij plenissimam subiiciant Salutationem. Fructus enim haud exiguus etiam iste est, quem ex hac Fideles consequuntur; dum quidquid à Deo per Christum Dominum nostrum obtinere desiderant, præstantissimæ huius Aduocatæ patrociniis atque interuentu non dubitant promereri. Nam vt rectè D. Bernardus: Mariam venerari vult, qui totum nos habere per Mariam voluit.

Fructus Salutationis Angelicæ.

Bernardus in Notis. B. Mariæ.

Sed nouissima mellifluæ huius Salutationis ac orationis verba paulo penitiùs attendamus. Meritò profectò adijcimus: Ora pro nobis peccatoribus; nunc & in hora mortis nostræ. Ipsa siquidem stella maris,

Mariæ cur mortis nostræ hora commendata.

amari huius sæculi, est. In quo turbido pelago pereunt plurimi, pauci euadunt. Idcirco, qui in vitæ suæ fluxu & nauigatione, in hoc sidus, Deo vt polo proximum, coniciunt oculos; qui sacratissimam Mariam cogitant, honorant, inuocant, & quæ datur, imitantur, ad ipsius exemplum, vitæ suæ nauem & cursum dirigentes; illi non iactabuntur vanæ gloriæ vento, non frangentur scopulis aduersorum, nec absorbeantur Sirenæa voragine voluptatum: sed prosperè vela facient, attingentque portum quietis æternæ. Sicut audacter dicit D. Bernardus: Ille solus, ô virgo beata, tuas laudes sileat, qui te fideliter inuocatam, senserit vnquam in suis necessitatibus sibi defuisse. Maria inquit idem, si piè à nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ. Et quid mirum? Gratia enim plena & supereffluens, quomodo non ad leuissimū iustum exundabit? Si phialam vino plenam contigeris, parumve impuleris; liquor supereffluet. Ideoque in plenam, Spiritu sancto superueniente, descendit ille, in quo est plenitudo diuinitatis & gratiæ, & de cuius plenitudine omnes accipimus; vt illa nobis superefflueret.

Horam autem mortis, singulari sollicitudine, hac D. Virginis tutela muniri oramus, quia tunc maxima premitur moriens necessitate; tum ob deficientis naturæ angustias, tum propter futuri exitus incertitudinem, tum etiam ob hostis nostri, tunc maximè sæuentis insultus. Habet enim, teste D. Ioanne, tunc iram magnam; sciens, quod modicum tempus habet. Sed, benedictus Deus, qui, ne daret nos in captionem dentibus illius beluæ infernalis; tot vndique concurrentibus anxietatibus, singulari præeminentia hac matrem suam Virginem Mariam donauit, vt homini morienti, eius patrocinium imploranti, & solatio esset, & præsidio. Ac rectè quidem: sic enim in mundi primordio, ab ipso omnium cõditore Deo, in prolapsi iam generis humani solamen, prænunciatum fuerat: *Tu insidiaberis calcaneo eius.* Tu quidem, versute coluber, etiam vitæ hominis extremo, vt calcaneo, strues insidias, vt retrorsum ruat, nequeatque resurgere in posterum; sed in desperationis barathrum cadat. At erit misero refugium, & auxilium singulare. Inimicitias ponam inter te & mulierem; & inter semen tuum, & semen illius: Et, ipsa conteret caput tuum. Hinc optimè D. Bernardus: Si criminum immanitate turbatus, si conscientiæ sæditate confusus, si iudicij horrore perterritus, si barathro desperationis absorptus es; Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat à corde, non recedat ab ore. Nam ipsam rogitans non erras; ipsam cogitans non desperas: ipsa protegente, non metuis.

Quæ cum ita se habeant, quis non illam toto vitæ suæ decursu deuotè colat, vt in mortis articulo sentiat patronam? Huc spectat frequens illud campanæ signum, quo statis diei temporibus Fideles ad D. Virginem salutandam, Christi que incarnationem & mortem mente

memo-

memorandam inuitantur. Eò etiam referendus est sanctus ille Rosarij recitandi vsus: quem dum obseruamus, non solum Deiparæ Virginis laudes, & dignam celebramus venerationem; sed & Domini nostri Iesu Christi inexhaustam beneficentiam, in redemptionis humanæ munere exhibitam; ac æterni Patris immensum per hæc in nos beneficium, ac incomprehensibile S. Spiritus opus, magna cum gratiarum actione commemoramus. Ad eò vt honos iste ac quiuis alius beatissimæ Virgini exhibitus, in totius sacratissimæ Trinitatis honorem ac laudem tendat.

Quandocunque igitur Angelicum hoc elogium, Diuam Virginem salutantes, efferimus; omni curandum est diligentia, vt, quantum fieri per infirmitatem humanam potest, eam quam in Gabriele fuisse sciimus deuotionem, reuerentiam, & charitatem, in cordibus nostris excitemus. Vt hoc pacto, illum etiam in ipsa beatissima Dei matre Maria erga nos affectum & amorè prouocemus, quo accensam fuisse non dubitamus, quando hæc eadem cælo profecta verba Angelo loquente accepit. Immo, si fieri potest, ita nos hanc Salutationem obeamus, eamque ita ipsa suscipiat, ac si iam primùm Angeli Gabrielis ore manantem acceptaret. Vt verè cum Ecclesia ei dicere possimus; Sumens illud Aue Gabrielis ore. Quemadmodum notum est, naturaliter illis vnumquemque dictis maximè permoueri, quæ olim aliquando prolata, singularem in animo audientis affectum motumque pepererunt: neque dubium, quando cor illud D. Virginis estuans charitate, his verbis piè pulsatur, quin nouo ac vehementi modo saucietur, ad exaudiendum, conferendumque, quod piè postulatur.

Aue Maria, deuotè pronunciantium.

Oratio ad habendam Spei firmitatem.

Bonitas tua, benignissime Iesu, hic nobis gratiam est elargita, & in futuro promisit gloriam; proque his aliisque salutaribus donis nos docuit exorare; quare nos fiducialiter agere, quasumus, & doce confidere, vt non solum hac ore & corde postulemus, sed amodo quasi spe teneamus. Amen.

CAP. XX.

Hæc quoq; prome, quibus vis ignea spirat Amoris.
Quod Natura iubet; Deus; atq; Ecclesia mater.

Charitas
quid?

VANDO QUIDEM Deum, in omnibus, & super omnia, & propter se solum, diligere debemus, vt qui vnus summum æternumq; bonum existit: deinde proximū propter Deum; vt qui inter nos, omnes Adæ filij sumus, eandemq; Dei gratiam & gloriam nobis conciliabilem habere possumus: rectè Charitas A dicitur virtus diuinitus infusa, quā sincerè diligitur propter se Deum, & proximus propter Deum. Hinc etiam Charitas est velut ardor quidam cordis inflammatus: quia qui credit & sperat, is etiam à Deo hoc igne incenditur, ad tam bonum dominum amandum, omniaque ad debitum eius cultum & honorem facienda, quæcunque ei grata ac placida fore nouit; siue ea diuinā ipsius maiestatem, siue nostram nostri- que proximi salutem concernant.

Lex tri-
plex.

Vniuersa, in quibus se Christianus, quoad hunc amorem, debet exercere, triplici lege continentur; Naturæ, Dei, & Ecclesiæ; sicut Responso clarè ostendit: quæ tamen omnes vim Legis Diuinæ aliquo modo fortiuntur.

Lex Dei
per Moy-
sem.

Dei Legem illam communiter vocamus, quam Moyses in monte C Sinai, in duabus tabulis lapideis, à Deo accepit: quam Christus etiam postmodum in mundum veniens renouauit, confirmauit, & perfecit. Dicebat enim: *Non veni soluere Legem, sed adimplere.* Venit, quod amplius est, scribere eam digito suo, hoc est, Spiritus sancti gratiâ, in cordibus Fidelium; sicut per Prophetam promiserat: *Dabo legem meam in visceribus eorum: & in corde eorum scribam eam.* Quod & D. Paulus enucleat pro rei dignitate, dum ait: *Epistola estus Christi, scripta non atramento, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Iuxta promissionem Dei olim per Ezechielem factam. *Auferam cor lapideum de carne eorum: & dabo eis cor carneum: vt in præceptis meis ambulēt.* Per cor lapideum, durum, & ad mandata Dei inflexile intelligitur: per carneum verò; non carnale, nec cereum in vitia flecti; sed ad nutum facile, & obsequens in bonum.

Ecclesiæ
præcepta.
& Lex gra-
tiæ.

Præceptis Ecclesiæ elucidantur ex parte mandata Dei, habentque à D Deo vim suam, & efficaciam. Nam voluit Christus, vt Ecclesiæ obediretur: Apostolica quoque & Ecclesiastica mandata seruantur. Obedientia autem hæc Ecclesiæ præpositis debita; hoc nititur fundamento, quod Christus ipse his verbis posuit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Item: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Item:

Ioan. 10.
& 17.
Luc. 10.

Hæc quoq; prome, quibus vis ignea spirat Amoris.
Quod Natura iubet: Deus: atq; Ecclesia Mater.

Dat hebben wy daer by dat trent op Liefde pure?
Sodt's thien gheboden wy, der Kercke: en der Nature.

A quel exercice / Cognitoit on l'office / De la Charité?
A ce qu'on procure / Ce que Dieu, Nature, L'Eglise a mande.

Item: *Si non audierit eos, dic Ecclesia: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.*

Quia verò hæc fusè, & dilucidè à Catechistis tractantur; obiter tantùm attigisse sufficiat. De lege autem Naturæ paulo pluribus agere est animus, quòd illa, ex parte, iam extra omnem naturam eliminata videatur.

E Lex Naturæ, vt quæ omnia comprehendit, quæ tum homini fugienda, tum facienda sunt, his paucis verbis continetur: *Declina à malo, & fac bonum*: ad quæ omnia reliqua præcepta referuntur. De hac lege, ita ad Romanos Apostolus: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Exempli gratia hoc proferre possumus, quod D. Augustinus ait: *Furtum punit lex tua, Domine: & lex scripta in cordibus hominum. hoc est, Lex per Moysen à Deo data, & Lex Naturæ, à Deo cordi humano naturaliter indita.* Ita & Iob, instinctu ductuque rationis naturalis, non tamen citra mouentem Dei gratiam, quæ in primis semper est necessaria, iastè ac religiosè viuebat, vt dicit Scriptura: *Erat simplex & reclusus, ac timoratus, & recedens à malo.* Atque innuens, quòd Legis huius Naturalis impulsu, ac directione, sua omnia faceret, sic ipse ait, vt qui solum Dei instinctum, internum habeat directorem: *Vestigia eius secutus est pes meus: viam eius custodini, & non declinavi ex ea.* Hæc notitia, & agendi ratio, duobus modis homini à Deo naturaliter manifestatur; primò, interiùs infundendo lumen; altero, proponendo (vt inquit D. Thomas) suæ sapientiæ signa exteriora velut quædam Dei vestigia, sensibiles scilicet creaturas. Iuxta illud Apostoli: *Inuisibilia ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*: quia in illis, sicut in quodam libro, Dei cognitio legitur, & voluntas.

Itaque neque vsquam vnquam ab initio vel verbo tradita, vel scripto mandata fuit Lex ista Naturalis, sed ita in cuiusque corde impressa reperitur: tamque aliena tamen hodie est ab hominum moribus, vt intus in corde, & foris in manibus considerata, ruborem cuique mortalium meritò inferre debeat. Scriptam postea legimus, tam in veteri quàm in nouo Testamento; duobus quasi membris, quoad proximum nostrum, constantem. Dixit Tobias filio suo: *Quod ab alio videris fieri tibi; vide ne tu aliquando alteri facias.* Vicissim Dominus noster: *Omnia quaecunque vultis vt faciant vobis homines; & vos facite illis.* Duo ista membra vnicam solummodo legem condunt, quæ hoc intus loquitur: *Fac alteri, sicut tibi factum velles*: iuxta rectam scilicet rationem. Sunt namque aliqui adèd ab omni ratione deuij, vt inordinato quopiam appetitu, & mala animi libidine sibi nonnulla fieri optent, quæ certò in animæ perniciem vergant; hæc eadem tamen non liceat alteri etiam sic optanti præstare. Exempli gratia: Si quis (vt fit pro dolor!)

dolor!) ita poculis excipi cupiat, vt inebrietur; is non debet alterum paribus excipere poculis: quasi dicat: Cuperem mihi fieri; faciam & illi. Et sic de omnibus malis, siue libidinis, siue gulae, siue iniustitiae affectibus, qui omnes rectae rationi dissentiant. Talia tantum sub hanc Naturae obligationem cadunt, quae cum Deo, conscientia, ac recta ratione consistunt.

Lex Naturae, antiquissima.

Haec omnium prima, atque antiquissima est legum, quia in ipsa hominis creatione eidem est ingenua, atque infusa: hanc in se quisque reperit, simul atque ad usum aliquem rationis venit. Natura, Deo auctore, huius magistra est & doctrix; etiam si nunquam quidquam audiretur, legeretur, vel in scholis disceretur. Tantae est tamen illa praestantiae, vt per illam valeat homo & peccatum fugere, & erga Deum, ac proximum, exercere charitatem: quando, Dei gratia illum stimulante ac mouente, quid in corde suo scriptum gerat, attenderet, illudque sequi vellet.

Quocirca, si hodie homines eam penitus legem inspicerent, crebriusque animo reuoluerent; non essent tam tardi in operibus charitatis proximo impendendis; neque tam duri atque implacabiles, si quando alterum alter offendit. Non essent etiam tam prompti atque alacres, ad alios detrahendum; & ad alienos defectus exaggerandos, potius quam extenuandos. Hinc ipsa etiam experientia teste, in nobis sentimus; vt quantum nos male habet, dum vitia nostra a quoquam in lucem proferuntur; tantum nos vice versa delectet, quando aliorum defectus & maculas aliis possumus explicare & prodere.

Si quando mali quid gessimus; sepultum hoc, ac quasi densissimis ignorantiae tenebris occultatum optemus: at è contrà quando proximus noster, vel in minimo cespitauit, etiam fortè vbi peccatum nullum inest, id tamen toti mox mundo velimus perspectum: neque cessamus, quantum in nobis, donec veniat in lucem. Delectat nos si proprium vitium occultetur; si verò prodatur, mœrore afficit. Et è contrà, cum eadem vtriusque esse deberet ratio, torquet nos alieni defectus silentium, & euulgatio mirè delectat, & recreat. Quid hoc rei est? Aliud præterea nihil, quam defectus charitatis, & quaedam Legis Naturalis obliteratio.

Legis Naturae efficacia.

Non possit propterea homo praesentius remedium, & magis promptum speculum optare, in quo statim, quid sibi tali casu agendum sit, videat, praecipue erga proximum, hoc est, quemuis hominem, quam protinus cogitare: Quid mihi, si tali sim loco, factum velim? Si quid mihi tale accidisset, fecissem ve; quid optem? num taceri, regi, excusari? an verò eliminari, vulgari, & exaggerari? Si tali essem in necessitate, qualis hunc illumve constringit; quid mihi fieri desiderem? Sine dubio, laboranti succurri optem. Quare, sic faciam huic proximo, vt mihi

mihi cuperem fieri. Quod, si ita actu ipso verè adimpleremus; id omnem studium, omnem librorum lectionem, disputationem ac Philosophiam superaret. Nam quod legis, audis, aut etiam theoreticè specularis; elabatur facillè, neque etiam volenti occurrit: at ista lex & lectio, semper in corde scripta viger; & conspicua est ad nutum volentis intueri, signatum est lumen istud super nos, quasi in ex terminabile estq. *Psal. 4.* homini ad manum, instar tabellae ac pugillarum memoriam refricās. Quid ergo dicturi sumus, quòd Lex ista ita à cordibus hominum videtur euauisse, aut erasa funditus; atque si nunquam eis tale quid inscriptum in sculptumque fuisset? Quid hinc aliud colligamus, quam ipsam Naturam deficere; diemque illam ingruere, in qua libri illi, in quibus Lex ista scripta est, aperientur, & ex quibus in conspectu totius vniuersi, vnusquisque iustum iudicium, & digna factis praemia est accepturus? Tum demum intelliget mundus, quanti fuerit momenti, vel Legem saltem Naturalem adimpleffe, per Dei gratiam, qui eam Naturam indidit; quando audietur & videbitur, solam dilectionem fraternam, atque opera misericordiae vel factae, vel neglectae, pondus ferendae sententiae sustinere.

Oratio pro charitate augenda.

Spiritus sancte Deus, Patris, ac Filij charitas inexplicabilis, Signe amoris tui, quo vniuersam terram illuminasti & accendisti, corda nostra adurere dignare: vt per mandatorum tuorum obseruantiam, inter filios Dei munerari mereamur. Amen.

CAP. XXI.

Ecquid opum Christo sancita Charismata seruant?
Nostræ non opibus Pretium venale salutis.

1. Pet. 1.

1. Tim. 2.

Sacramen-
ta, Salutis
pretium.

MNIBVS hoc Christianis est notissimum, quod non corruptibi-
libus, auro vel argëto, redempti sumus (vt inquit D. Petrus) sed pre-
tioso sanguine, quasi agni immaculati, Christi; qui, (vt Paulus ait)
dedit Redemptionem: semetipsum pro omnibus. Hoc pretium no-

stræ salutis in Sacramentis, velut pretiosissimis vasis, Christus repo-
suit; quæ gratiam quam significant, etiam continent, conferuntque: ac
sunt quasi viuifica instrumenta, quibus Deus salutem nobis morte sua
partam, in nobis quotidie salubriter & efficaciter operatur.

Sacramen-
tum quid?

Est autem Sacramentum diuinæ & inuisibilis gratiæ externum &
visibile signum, à Christo institutum, vt per id quisq. Dei gratiam ac-
cipiat, atque sanctificationem. Vt exempli causâ, in Sacramento Ba-
ptismi, exterior ablutio, efficax & signum ablutionis interioris: vt pote
testimoniû præbens indubitatum, quod anima spiritualiter purifice-
tur, dum corpus exterius, cum certa verborum forma, aqua abluitur.

His salutaribus remediis nobis benignissimus Dominus noster
prospexit, suâq. gratia potiri fecit, ab initio vitæ vsque ad finem eius-
dem. Per Baptismum, statim atque in mundum nascimur; & per sa-
cram Vnctionem, vbi ex hoc seculo sumus migraturi: intermedio vi-
tæ nostræ tempore per hæc eadem charismata nobis consulit, quacun-
que in re ad salutem animæ nostræ atque perfectionem opus fuerit.

Zach. 13.

Adeo vt sint nobis instar fontis patentis, in medio domus David, hoc
est Ecclesiæ, qui septem saliens scatebris omnium seruit necessitati-
bus: vt quantuscunque sit peccator; quantumuis sordidus, saucius, æ-
ger, excæcatus, pauper, catenatus, grauatus, & oppressus fuerit; reme-
dium hîc suo inueniat malo. Vt malum nullum sit tam immedicabi-
le, cui in Ecclesia non inueniatur medela, vsq. ad extremû vitæ spiritû.

Quocirca, non est quod quisquam, tamen peccatorum pondere
prægrauatus, tentationibus carnis, & dæmonis insidiis appetitus, a-
nimus despondeat: dummodo facti pœniteat, & veniam ac gratiam
expetat, ad sancta hæc animæ remedia, spe magna recurrat, ijsque de-
bitè vtatur. In his namque omnis spes viæ, & vitæ, ac demum ipse
omnium nostrum Saluator.

Ierem. 3.

Alioqui, si neglexerimus, meritò rogare nos poterit illud Prophete:
Nunquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? ac si dicat animæ,
quoad salutem iam deploratæ, peccatis pressæ, & damnationi ob id ob-
noxia: vnde ista fœditas, vulnorumq. exulceratio ex peccati lue? nun-
quid

Ecquid opum Christo sancita Charismata seruant?
Nostræ non opibus Pretium venale salutis.

Wat syn de Sacramenten, van Christus inghestelt?
Ond salicheyde presenten: selder dan goet oft ghest.

Combien d'energie / Recoit nostre vie / Des saints Sacramens?
Le prix et la grace / Du Rachapt sen passé, Aux esprits croyans.

quid non fuit in Ecclesia tali malo remedium? aut medicus spiritualis, à Samaritano summo constitutus, defuit? Fuit proculdubio, etiam pro omnibus mundi morbis, & vulneribus, & millies pluribus. Rogat itaque consequenter: Quid itaque non est obducta cicatrix filia? populi mei? quare igitur, ô anima fidelis, curata non es à peccatorum tuorum plagis, cum ita restaurari potueris, ut nec cicatrix quidem, hoc est memoria ad confusionem, esset remansura? Quid respondebitur? Ratio alia non suberit, quam quòd fluentibus huius septiformis fontis gratia? riuis vsa non fuerit. At, dices, quis quantum sive horum est vsus?

Sacramentorum vsus efficit ut continua sit gratia, & promissionis Christi in Ecclesia fruitio, familiae eius recta ordinatio, & indeficiens corporis eius mystici, hoc est Ecclesiae, conseruatio. Per Baptismum siquidem regeneramur; sicuti Natiuitas in vita mortali initium hominis est. Per Confirmationem augemur, & roboramur. Eucharistia nutrimur, & reficimur; sicut cibo corporali homo secundum carnem pascitur, viresq. restaurat. Per Pœnitentiã spiritualiter à peccatorum morbis vulneribusq. curamur, & sanamur. Ordinis Sacramentum ad necessariam salutarium mysteriorum & ministeriorum dispensationem, spiritualemq. filiorum Dei multiplicationem pertinet. Matrimonium ad humani generis propagationem, Ecclesiae augmentum, & electorum consummationem confert. Postremò, per Extremam Vnctionem, infirmus, quatenus ei expedit, in aegritudine recreatur, peccatorum in primis onere leuatur, ac in extrema illa lucta, nouo Spiritus sancti robore armatur; ut quando in exitu anima ab hoste communi acrius impugnatur, singulari etiam gratia consolatione fulciatur. Sic tota vita sua homo Christianus sanctis Sacramentis adiutus, feliciter ad vitam transit immortalem.

Sacramen-
torũ vsus,
& fructus.

Oratio, cum gratiarum actione pro munere Sacramentorum.

Laus, honor, & gratiarum actio, in perpetuas aternitates, Domine Iesu Christe, qui verè Agnus immaculatus es, qui per mortem tuam animarum nostrarum pretium ac remedium statuisti; quaesumus, ut illa in nobis semper, ad vitam aeterna fructum, valeant operari. Amen.

Quâ mihi fas tantos illinc excerpere fructus?
 Crede: Cole: & castus cœlestibus Vtere donis.

Tria ad
 fructum
 Sacramen-
 torum ne-
 cessaria.

RIA potissimum, ad fructum ex sacratissimis Sacramentis referendum, sunt in nobis necessario-requisita. Primum, indubitata fides; qua credamus, illa à Christo ad nostram salutem instituta, gratiam illam, quam significat, verè etiam continere; & ritè vtentibus conferre. Secundum, venerari, & in maximo honore nos illa habere debere. Tertium, debito esse modo, ab Ecclesia vsurpato, illis vtendum.

Fides.

Hæc tria continet paucis responsionis versiculus. Quoad primum, præter iam dicta, credendum firmiter, septem illa numero omnibus antiquæ Legis Sacramentis virtute & vtilitate antecellere; verbo & elemento, hoc est, certa verborum forma, & re externa vt materia, constare: ministrum illa idoneum requirere: in ministro rectam debere esse intentionem; & fidem in suscepturo; & si quæ alia huius generis,

Reuerentia.

Quoad secundum, reuerentiam scilicet debitam; meritò tam sancta pignora in honore habenda sunt. Quia, si sanctificari eos oportebat, qui vasa veteris sacrificij laturi erant; eaque magna cum circumspicione, præ reuerentia, contingere; quanto magis res ipsas sanctas, quarum omnia præterita vmbra tantum erant? Huc spectant etiam cœrimoniarum, & ritus illi externi, tum ad rem ipsam aliquatenus explicandam, tum etiam ad maiorem reuerentiam Sacramentis ipsis adhibiti. Honos autem iste in venerabili Sacramento Eucharistiæ reliquorum venerationi supereminet; vt & ipsum Sacramentum omnium summum ac præcipuum est; quia auctorem omnium reliquorum, & Dominum ipsum continet. Ideoq; istud non solum dum sumturi sumus, sed etiam vbicunq; asseruetur, exhibeatur, vel quocunq; deferatur, patriæ cultu adoramus. Quem in finem, dum ad ægrotos deferatur, nolè signo, & prælata face monetur populus, in genua procidere, debitumq; cultum exhibere: quod tali ritu non obseruatur, quando sacrum oleum, ad extremam Vnctionem conferendam, deferatur. Quia in Sacramento Corporis Domini, hoc etiam peculiare est, præ reliquis; quòd in se, etiam extra vsum, consistat, & permaneat: reliqua verò, in ipso actu tantum, quo conferuntur, vim nomenq; Sacramenti obtineant. Hinc etiam, per eminentiam sacratissima Eucharistia, nomine communi, Sacramentum appellatur.

Ufus debi-
 tus Sacra-
 mentorum .
 net; vt scilicet debito id modo faciat; habet vnumquodque præscri-
 ptum

Quâ mihi fas, tantos illinc excerpere fructus?
 Crede: Cole: et castus cœlestibus Vtere donis.

Tot salixheyt' vermeerren, Wat dient'er toe ghedaen?
 Ghelooff: en houdtse in eeren; en wiltse wel ontfaen.

Que conuient il faire, Pour a tel mystere, Bien nous apprester?
 Foy, et reuerence, Pure conscientie, S'y doit apporter.

prum ritum, quo illud suscipiendum est, tam quoad animi, quam quoad corporis constitutionem. Neque enim illa sunt parui facienda, quæ contempta sacrilegos faciunt. Licet enim interdum exteriora reuerentiæ signa, & cærimoniarum, ex causa remittantur, vel etiam omittantur; si tamen sacrilegio contemni non possunt; ad cultum siquidem Sacramentis debitum pertinent. Interior verò honos, qui in conscientiarum maximè puritate, rectaque animi compositione consistit; omnino deesse non potest.

Quoad honorem qui S. Sacramentis exhibendus est, meritò dici potest, præcipuum omnium, Deoq. acceptissimum, in vsu digno constitutum esse, illorum præsertim quæ ex frequentatione laudem utilitatemque maiorem conferre solent. Hoc enim maximè est gratitudinis argumentum, debitiq. honoris indicium; quando collata beneficia gratanter acceptantur, & hilari animo in vsum deducuntur. Et è contrario, vitio vertitur; & dedecus danti inurit, iramque prouocat, si quis beneficium repudiet, vel accepto non vtatur: etiam si alioqui verbis ac vultu, gratitudinis & honoris signa exteriora prætenderet.

Rectus
vsus Sacra-
mentorum
honor præ-
cipuus.

Quocirca sanctis Dei mysteriis honorem extremis labiis, gestuque aliquo corporali exhibere, illisque non uti, exiguum sanè est gratitudinis argumentum; nihilque proderit in rei veritate. Non enim instituta illa sunt, primaria Christi intentione, vt honorentur; sed vt tempore & loco illis vteremur. At, quia omni honore interim dignissima sunt; sunt ideo ex consequenti etiam honoranda. Viderint igitur illi, qui prætextu huius maioris honoris, ac reuerentiæ, rarè confitentur & Corpus Christi sumunt, quod & semper ita, eo modo facturi essent, nisi præcepto Ecclesiæ, ad semel in anno communicandum, compellerentur. Manna tales cõsiderent, singularem veri panis angelorum figuram. Sic de eo scriptum legimus: *Ianuas celi aperuit, & pluit illis manna:* ad quid? ad honorandum? ad summa cum admiratione & veneratione exclamandum, *Man hu? Quid est hoc?* Mirandum verè, & in honore habendum, quod & ideo honorificè in vna aurea, in arca inaurata, in tabernaculo asseruari à Deo iussum est: optimè: sed præcipuè; *ad manducandum.* Ita Corpus & Sanguinem Christi diuino cultu honoramus, sed primarius honos in vsu consistit. Vnde non satisfaciunt Christi intentioni, qui prætextu honoris & reuerentiæ, ab vsu se excusant.

psal. 77.

Oratio ad S. Sacramentis benè vtendum.

O Mitissime Iesu, vere animarum nostrarum Samaritane, da nobis gratiam, quæsumus, vt in sacrorum Sacramentorum fide, cultu, atque vsu, exacti atque alacres inueniamur; quia in illis, spes, salus, & vita nostra consistunt. Amen.

C A P. XXIII.

Quomodo Christiadū explebo iustūq. bonūque?
Deteriora fuge: & prudens meliora sequare.

Iustitia
Christia-
na.
1. Pet. 3.
1. Pet. 2.
2. Cor. 5.

AGNI momenti sententiam huic proposito conuenientem profert D. Petrus Apostolus. *Iustus* (inquit) *pro iniustus mortuus est. Quare, nisi (sicut antè dixerat) vt peccatis mortui, iustitie viuamus? Quod & D. Paulus asserit: Pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Item, Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.*

1. Pet. 3.
Psal. 33. &
36.

Officiū Christianæ iustitiæ in eo consistit, quod dicit Apostolorum princeps, ex Psalmista: *Qui vult vitam: declinet à malo, & faciat bonum. Quemadmodum ex arbore steriles rami rescantur, vt noui succrescant surculi; vel aliunde assumti meliores inferuntur: ita homo Christianus, quæ igni nouerit deputanda, dimittit; & quæ vitæ æternæ præmio scit remuneranda, assumit. Huc etiam spectat quod D. Paulus; *Exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia. Equum & iustum est, vt cui facultas datur, veste noua accepta, veterem, tritam, laceram, atq. obsoletam abijciat: ita iustitiæ est consentaneum, vt Christianus Christo induto, veterem hominem deponat. Sicut serpenti exuta per angustum aliquem saxi meatum veteri & rugosa pelle, noua succrescit; sic peccator per pœnitentiæ Sacramentum, vetustate peccati deposita, iuuentutem renouat; & in nouum mutatur hominem.**

Via arcta
& spatiosa.
Matth. 7.

Iustitiæ huius Christiano homini debitæ exercitatio (qua deteriora deuitat vel deponit, & sectatur meliora) non incongruè solet, Christo ipso Præceptore, spatiosæ viæ, & arctæ comparari; dum illâ vitatâ, ista eligitur. Spatiosa siquidem, quæ vitiorum est, ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam; arcta autem ducit ad vitam; & pauci sunt, inquit Dominus, qui inueniunt eam: quia scilicet non quærunt. Solebat istud Pythagoras ad oculum suis in Y. Græco proponere, vitæ humanæ cursum in ea designando; dum qui vitiiis essent dediti, per latam viam quasi sinistram literæ partem ingrederentur, & ad interitum properarent: qui verò virtutis tramitem tererent, per angustiorē dextrorsum eiusdem literæ callem incederāt, in fine coronandi. Documentum, re vera, etiam Christiano Philosopho dignissimum.

Litera Py-
thagoræ.

Virgilius
Epiqr.

Litera Pythagora discrimine secta bicorni,

Humane vitæ speciem præferre videtur.

Tristem tandem illorum exitum, qui plausibilem illam spatiosamque
viam

Quomodo Christiadum explebo iustumq. bonumq.
Deteriora fuge: et prudens Meliora sequare.

Waer in id onser daet (Lecht beendixheyt gheleghen?
Int laten day het quaet: En in het goet te pleghen.

Quelle est la Justice / Et le bon office / Du parfait Chrestien?
Quil prenne bien viste / De tout mal la fuitte / Et quil face bien.

Viam ingressi, terribili postea sine gaudia sua & voluptates terminant, viuo penicillo depingit beatus Iob: *Tenant tympanum & citharam. & Iob. 21^a gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos; & in puncto, ad inferna descendunt.*

Ad vitæ sanctitatem, ac Iustitiæ huiusmodi Christianæ studiū, nos satis sufficienterq. exstimulare deberet, quod D. Ioannes Apostolus tam honorificè super hoc boni studio statuit: *Qui, inquit, facit iustitiam, iustus est: sicut & ille (Deus) iustus est.* non minùs nos horribili sententia ab illo spatiosa vitæ ingressu deterrèdo, dum subdit: *Qui facit peccatum, ex diabolo est.* Quid hîc dubij subesse queat, utrū horum sit eligendū? An iustitia, seu virtus, per quā quis Deo similis efficiatur; an verò malū & iniquitas, quæ eum quasi diabolū, vtpote ex diabolo profectū, constituat? Citra omnem hæsitatiōē, meliorem elegerunt fortè omnes illi, qui, relicta priori mala consuetudine, meliora cōplexi sunt. Nihil hîc dubitavit Mattheus, nihil Zachæus, telonarij, publicani, plenisq. quod aiunt velis iniquitatem antea consecrantes, sed via sua, Christo illuminante & vocante benè considerata, ab illa mox pedem retulerunt, relictisq. Christi vestigiis institerunt. Ita Saulus ex persecutore Ecclesiæ, Apostolus Christi factus est. Sic Maria Magdalena, ex lebetes phiala facta; & ex vase contumeliæ, in vas translata gloriæ est. Ita Augustinus & hæresios Manichæorum, & dissolutionis vitæ detestata insania, & Episcopus, & Religiosus, & doctor Ecclesiæ est factus. Quidni & Mariam Ægyptiacam hîc commemorem, quæ ex vulgari veluti vitiorum cloaca, sanctissima Christi cultrix effecta est? Quid vetat etiam Pelagiam annumerare, quæ præ pœnitundine se vitiorū pelagus nominans, in cælestē sponsi Christi paradisum, & spiritualis voluptatis hortum est conuersa? Quæ, vt pro effœminata fœminei sexus vilitate, masculinum induens animū, generosa pœnitentiæ ac virtutū facinora tutiùs exantlaret; virili etiam assumpto habitu, vastam ingressa solitudinem, ad mortē vsque ita Christo seruiuit. Sic Æthiops pellem suam, & pardus varietates suas mutat: quando, qui malū didicerūt, eo relicto incipiunt benè facere. At de his distinctiùs in sequenti capite differemus.

Conuersio-
nis veræ, à
peccatis ex-
empla.

Sabell. lib. 5.
cap. 5.

Ierem. 13.

Oratio ad bonæ vitæ studium sectandum.

Bonum & malum, ignem & aquam, calum & infernum, mihi Domine Deus ante oculos statuisti, libertatēque dedisti eligendi: Tua me quæso semper gratia conseruet, & adiuuet; vt relictis malis, quæ recta sunt eligam; eamque constanter, quæ ad vitam ducit, viam ingrediar. Amen.

C A P. X X I V.

Quæ fugienda mihi mala sunt, cane peius & angue?
Peccatum: Et quidquid peccato porrigit ansam.

Noxiorum
omniū no-
centissimū
Peccatum.

Hoc à natura homo accepit, vt quidquid sibi noxium fore
formidat, euitet & oderit. Nocentissimum autem om-
nium est peccatum, quodque maximum homini inferat
detrimentum: sicuti in 84. capite latius ostensuri sumus;
vbi quid maximo damno sit inquiritur. At nunc quid sit peccatum,
audiamus.

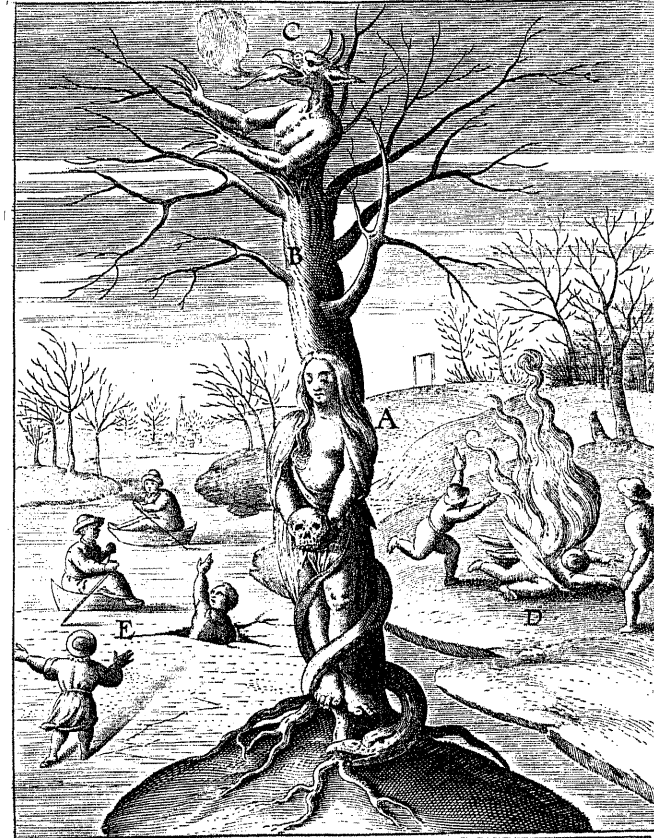
Peccatum, teste D. Augustino, est dictum, vel factum, vel concupi-
tum contra legem Dei. Tria sunt peccatorum genera. Primum, quod
Originalia vocamus, à primo generis humani parente transfusum, in
conceptione nostra contrahimus, & in eo omnes nascimur. Ita ta-
men vt hinc Diuam virginem, Dei matrem, tãquam ab omni peccato
præseruatam excipiamus; & sanctos quosdam, qui licet in Originali
peccato concepti, in vtero tamen matris ab eo liberati, & sanctificati
sunt; vt fuit Ieremias, Ioannes Baptista alii que. Alterum est Morta-
le, seu mortiferum peccatum; quod videlicet contra Dei seu proximi
charitatem committitur; ita dictum, quod vitam spiritualem eripiat;
ac mortem animæ peccanti inferat. Mors etenim ista à Deo Dei-
que regno separat; & æterno eum supplicio dignum facit, qui illud
perpetrarit. Tertium peccati genus est Veniale; quod quidem non
contra Dei proximi que charitatem fit, sed aliquomodo contra Dei
voluntatem. Id ita vocatur, quod eius à Deo venia facilè impetretur,
vtpote quod hominem Dei inimicum non efficit. Errant proinde qui
ob id quotidiana eiusmodi peccata dici arbitrantur, quod quotidie,
quantumuis etiam graua sint, committantur; vt qui quotidie ebrij
sunt, quotidie iram, inuidiam, & magnam iniustitiam exercent, lites
serunt, cedes moliuntur; sed quotidiana Teutonicè, venialia vocantur,
quia sine his vix viuunt; iuxta illud Iacobi: *In multis offendimus omnes.*
& illud Sapientis: *Septies in die cadit iustus, & resurgit.* Solent ista vo-
lanti per aëra pulueri comparari, quem haud facilè effugas, at excu-
tias facilè.

Iacob 3.

Prover. 24.

Peccatum hoc mortem non infert animæ, ideo nec mortale dicitur;
sed spiritum obnubilat, virtuté impedit, & retardat; atque exercitium
Christianæ religionis, salutisq. profectum remoratur. Sicut atomi &
volantes puluisculi hominem non excecant quidem, sed obtutum im-
pediunt, aciem hebetant oculorum, & tandem eò cæcitatis adducunt,
si non obstatur, vt carissimum lumen amittatur: ita venialia peccata,
quamplur.

PECCATVM, EIVSQUE OCCASIO FUGIENDA. 24.

Quæ fugienda mihi mala sunt, cane peius, et angue?
Peccatum: Et quidquid peccato porrigit Ansam.

Welk id dat selsaem quaet; dat ond so seer bebleet?
De sonde; en alsuik fact, dat ond tot sonde tveet.

Quel mal veus tu peindre; Qui soit tant à craindre; Plus que nuls tormens?
Peché: et en somme; Ce qui tire l'homme, Aux débordemens.

quamplurima etiam, licet mortale vnum nunquā constituent, ad mortale tamen tandem sui neglectu deducunt.

Peccatum tam monstruosum quid, ad eò inane, tamque damnosum est, vt vix sciatur, cui rei meritò debeat comparari. D. Iacobus Apostolus in Canonica sua Epistola, viam vtrunque nobis strauit, vt aliquam saltem peccati delineationem ob oculos statuamus, illud deuitare volentibus; dum sic ait: *Concupiscenti, cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò, cum consummatum fuerit, generat mortem.* suggestionem enim diaboli, primum quasi peccati semen, praua ingesta cogitatione in animo, siue etiam mundi aut carnis tentatione concipitur; tum delectatione, quasi secundo ad peccatum gradus, fouetur, dum animo adlubescit; & demum proprio assensu, dum in peccatum voluntas allecta deliberatè consentit, perficitur. Ex hoc tum consensus, peccatum ipsum consummatum vitā aeternā priuat, & illā quam ex Deo habebat homo; & in super morti perpetuæ obnoxium facit.

Possit etiam ista, super modo loquendi Apostoli, depingi peccati effigies; rudi saltem Minerua adumbrari, ne nullam eiusmodi habeant peccatorum amatores horroris ac fugæ occasionem. Arborem aridam imaginemur, cuius radicem serpens liuido dente demordeat; atque ita, succo in virus mutato, medullitis infecta, mortem mortisque inuentorem diabolum proferat. ad eò mortifera, ac diabolica res est, si res dici debet, peccatum; talemque facit peccatorem. Qui in fructu igitur tam detestando tamque damnabili voluptatem capit; viderit num tam deplorandi foetus mater esse desideret, tam infelix, ac miserabilis, quæ id pariat, quo sibi aeternam à Deo diuisionem, ignemque inextinguibilem acquirat.

Dum igitur in confesso est, peccatum cane peius & angue fugiendum, execrandumque esse; sequitur, id omne quoque sedulo vitandum, quidquid ansam peccato porrigere noscitur: vt sunt occasiones omnes, praesertim temporis, loci, & personarum, quæ ad peccatum viam muniunt, inuitant, ac quasi manu ducunt. Eiusmodi etiam sunt omnia illa, ex quibus hostis animarum diabolus, aut corrupta etiam carnis nostræ natura, primum fomitem tentationis ad peccatum arripiunt: sicuti etiam principium omnis sinistrae ad peccatum motionis cordi ac curæ esse debet, peccatum ipsum euitare cupientibus. Quam admodum enim puer, cui praecipitur, caueat ne in igne, vel in aquam cadat, haud dubiè, satis non facit, si à lapsu solum sibi cauendum existimat; idque tum primum, quādo iam labat & nutat, casui proximus; tunc enim sera nimis cura est: sed etiam ab omnibus periculis, & quæ ad lapsum inducunt, sibi debet prospicere: qualia sunt, iuxta ignem vel aquam ludere; ignem transilire, titiones ex foco arripere; per ripam littoris sine crepidine cursitare; flumina vel mare futili ac rimosa scapha

tanquam scirpea rate trajcere; noctis vnius glaciem percurrere, & sexcenta similia. Fallitur, certum est, quisquis sic cum puero cogitat; mihi peccatum prohibitum est; ne in adulterium, fornicationē, vel furtum, aliudue quodcunque delictum incidā: ergo reliqua omnia, modò à lapsu mihi caueam, non est quod tantopere declinē. Quia si tunc tantum sibi à lapsu cauere cogitat, quādo iam ad illum propensus haret, & cadere incipit; stultē se in certū periculum mittit. Si enim præcipitia, lubricitatem, fragilitatē, impulsione, hoc est, periculum, immò vt verius dicam, lapsum ipsum, ante lapsum nō deuitat, quomodo sibi à lapsu, cum iā labitur, cauere poterit? Hęc est vafri illius colubri primæua nequitia; quā, quidquid ad lapsū inducit, incuriæ pallio tegit; & quanto magis ad miserorum ruinam properat, tātò minus, quicquid deterere à casu poterat, animaduerti permittit: facitque, vt nisi cum iam ruunt, periculum non videant. Hęc est etiam temeritatis nostræ iusta punitio; vt qui malum imminens præuidere nolimus, per ea, quę præcurrebant; præsens illud iam vitare nequeamus, licet in ipso lapsu horrore quodam concutiamur. Discant itaque leues illi adolescentes, & adolescentulæ, qui hoc tantum semper in animi sui custodia versant: Non licet id mihi; peccatum est: Nolo eò me deijcere, neque tam mei esse immemor; sic honoris iacturā facere; ita animæ meæ salutem parui pendere, vt hoc cōmittam: Nequaquam: fas non est: absit à me. Rectè id quidem; sed non satis ad cautelam: quia etiam his omnibus non obstantibus, quotidie videmus eiusmodi, ex mentis suæ specula, in profundum talium quoque peccatorum prolabi, quæ tam fixè sibi fugienda præsumserant; quia occasiones, prænuncios, præambula, & præludia, (si ludum, animæ perniciem vocare liceat, cum verè ipsis instar ludi sit) non euitarunt. Sunt enim liberiores intuitus, attactus, oscula, collocutio familiarior, pereūtis virginittatis, & iamiam moriture principia, vt loquitur D. Hieronymus. Si quis enim tantum cogitet, cauendum mihi ne vulneratus occumbam, nēue inopinata me mors abripiat; & interim nec iacula, nec mille alia mortis spicula, etiam dum possit, euitat; sine dubio, stultus est, si tunc mortem fugere velit, quando iam stricto gladio hostis iugulo imminet, aut letale poculum influit.

Id autem est discriminis inter pericula huiusmodi corporis atque animæ, tempore præcauenda, quòd ad corporalia mala declināda præmonitore non sit opus, satis enim illa præuisa fugiuntur; in solis verò miseræ animæ periculis vt plurimum serò sapimus. Rectè itaque vtrumque præscribitur fugiendum: & peccatum; & quod peccandi ansam præbet.

Quoad peccatum ipsum, quàm illud sit homini Christiano abominandum, vel ex sola illa Senecæ sententia, notatu dignissima, colligi potest: Etiam si scirem Deos ignoscituros, & homines ignoraturos; adhuc, pro-

Vafrities
diaboli pe-
ricula te-
gentis,

Pereuntis
virginitatis
principia.

Hieron. in
vita S. Hi-
larionis.

Peccati
honor.
Seneca.

huc, propter peccati vilitatem, peccare dedignarer. Generosum verè, & omnibus Christi cultoribus dignum animum, sanctamque superbiam! ad eò vt, tametsi homo verè Christianus Gygis annulo potia-
tur (cuius ille præsidio, pala intra palmum versa inuisibilis, vt Plato, Cicero, alijsque commemorant, & Regiæ vim intulit, & Regem trucidauit, Rexque ipse Lydię factus est) omnemque habeat mali perpetrandi licentiam cum impunitate coniunctam; nolit tamen (quod verè officij Christianæ Iustitię est) peruersum quidquam meditari.

Quoad occasionis, & ansæ mali fugam, constat experientiã magistrã, quanti sit momenti, illam vel studiosè declinasse, vel oscitanter neglexisse. Vnde enim vulgatum illud, atque omnium ore tritum pro-
uerbium; *Occasio facit furem?* Multi siquidem nunquam furari in animum inducerent; sed, occasione oblata, furantur.

Queritur, Aegyptus quare sit factus adulter?

In promptu causa est: desidiosus erat.

Otium occasio lapsus ei fuit; alijs aliud: vtpote potus, satietas, incautus ad spectus, nimia familiaritas. Hinc prudentes parentes, ac superiores omnem suis subditis præscindunt peccandi occasionem. Eua quomodo in serpentis casses incidit? occasiones non vitauit, sed amauit periculum. Ita Dina per occasionem, stuprum passa est: Giezi Eli-
fei famulus per occasionem, avarus, fur, & sacrilegus euasit. Atque ita in ceteris. Vix vnquam musculus, auicula, vel pisciculus caperetur, nisi è muscipula, tendicula, & nassa escam peterent, & periculo per occasionem se exponerent. Sic ferè de omni peccatorum lapsu, & captura.

Ouid. lib. 5.
de Rem.

Aegyptus
adulter.

Genes. 34.

4. Reg. 5.

Oratio pro peccatorum fuga.

Peccatum, o Domine Iesu mors omnium est nostrum, & pernicies, ideòque illud, tu qui vita es nostra, morte tua absorbuisti. Da nobis gratiam, sic peccatum omne vitandi, vt etiam quidquid in malum hoc inducit, valeamus declinare. Amen.

Quis sese primus scelere incestavit iniquo?
Lucifer, æterna Veri statione relictus.

Lucifer pri-
mum pec-
catū com-
misit: in ce-
le.

LUCIFER supremus ille, ac splendidissimus angelorum, pri-
mus primum omnium peccatum procudit, qui alios com-
plures caelestes spiritus ad consentum pellexit, simulque se-
cum caelestis patriæ exfortes fecit.

Statim enim atque Deus, omnium conditor, caelestem hanc nobi-
lissimamque angelorum naturam creatat; Lucifer pulchritudinem,
nobilitatem, atque eximiam naturæ suæ dignitatem perpendens, sese-
que magnificè intuens quod ceteris creaturis antecelleret; neque verò
agnoscens quam à Deo acceperat gratiam, neque media quibus ad
consummatam supernaturalemque beatitudinem pertingeret; efferrī
cœpit, & cupiditate fastuosa incitari, ad locum illum summum, &
Christi humanitati debitam excellentiam, propria sua virtute occu-
pandam; quæ in sacro eloquio Dextera Dei nuncupatur. Hocq. suum
præsumtum votum affectatamque ambitionem aliis angelis indica-
uit; quasi diceret, (quod Spiritu sancto per Prophetam reuelante cog-
nouimus) *In calum ascendam: supra astra Dei exultabo solum meum: Simi-
lis ero Altissimo.* Et eodem momento, mox angeli boni ac sinceri ad
Deum se conuertentes, eiusque gratiam contemplantes, & ex fide,
Christi passionem prævidentes, cui à Deo sublimis ille locus, atque
officium Mediatoris iure consignaretur debereturque; prauum illud,
furtiuum, ac sacrilegum cœptum, Luciferique ausum iniquissimum
detestati sunt, eique restiterunt: eoque facto in bona illa ad Deum
conuersione confirmati, perfectique, Deo inconcussè adhærentes, ab
ipso pariter clara sui vultus visione, certa que æternæ beatitudinis
fruitione donati sunt.

Mali verò angeli, hoc est, à Lucifero persuasi, & seducti; (ex singu-
lis, ut creditur, choris aliqui; simul fortè tertiam totius angelici exerci-
tus partem facientes) ad eius imitationem suæ quoque pulchritudinis
facti speculatores; ac supernaturalem, quæ eis adhuc deerat, beatitu-
dinem non attendentes; sed per naturalem propriam virtutem, Lucif-
ferique ut mediatoris ope id præsumentes, eique ob id consentientes,
conspirantes, & adhærentes, iusto omnes Dei iudicio, cum duce suo,
cælo sunt exturbati, & in infernum præcipitati. Iuxta illud Prophetæ:
Deo ita per ipsum loquente: *Dicisô Lucifer, Ascendam: Non ita, sed, C
ad infernum detrahèris; in profundum laci.*

Porro Lucifero eiusque affectis veluti pertinaciùs agentibus, ne-
que

Quis sese primus scelere incestavit iniquo?
Lucifer: æternâ Veri statione relictus.

Wie wasser noch so söt, die erst sonde heeft ghedaen?
Luxifer: die in Godt, noch Warheyt, en bleef staen.

Scuit on la matrice, D'ou vient la malice, Du premier peche?
C'est l'orgueil damnable, De ce miserable, Du Ciel trebuché.

que illi cedentibus, sanctus Michael archangelus, sanctus Gabriel, sanctus Raphael, & tota fidorum spirituum potentia se rebellibus opponentes, eos caelestibus sedibus exegerunt. Idque est quod Christus innuebat: *Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem*. Luc. 10. Causamque ruinæ tam infandæ satis aperte designauit cum aliàs diceret: *Homicida erat ab initio: Et in Veritate non stetit*. Ioan. 8. Sese etenim, & quotquot eius venenum hauerunt, Deumque ipsum, quantum in se fuit, spiritali quodam modo internecioni dedit. Id quoque erat, quod D. Ioannes in admiranda sua Apocalypsi conspexit. *Visum est aliud signum in caelo: Et ecce Draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem. Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum caeli.* Apoc. 12. Postea addit. *Et factum est praelium magnum in caelo. Michael & angeli eius praeliabantur cum dracone. Et draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt: neque locus inuentus est eorum amplius in caelo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas; qui seducit vniuersum orbem. Et proiectus est in terram: & angeli eius cum eo missi sunt.*

Hæc est prima illa atque damnabilis peccati perpetratio; & Luciferi tanquam tantæ temeritatis auctoris, omnisque adhaerentium cæteræ de caelo deiectio: à qua mox in gehennæ ignem, non quidem ab æterno, sed ex tempore, tum sibi suisque ministris præparatum, demersi sunt.

Ex eo tempore spiritus illi nequam, qui Dei permisso in caliginoso hoc aëre pendentes in electorum exercitium relictæ sunt, infirmum genus humanum quasi ingenito odio mille artibus ad peccatum tentare, & illicere cœperunt: tum extrinsecus mala suggerendo, tum infirmitate domestica, ac propriæ imbecillitatis in malum procliuitate, in nostram ipsorum perniciem abutendo. Diaboli ad exercitium hominum hic relictæ.

Post primum itaque peccatum à Lucifero eiusque consortibus in caelo commissum, etiam paulo post in terris, per primos parentes, instigante diabolo, malum est perpetratum. Ex quo sequitur, si primum peccatum in caelo ab angelis; secundum in Paradiso à protoplastis in iustitia originali conditis factum est: quanto studio, nos fragiles, longævitate deprauati, tot infirmitatibus ærumnisque circumuenti, ac repleti; tot insidiis, tantis machinis, tam atrociter assidueque impugnati; in loco tam lubrico, tenebroso, torque periculis exposito, peccata, & quidquid ad peccatum potest inducere, vitare debeamus. Secundum peccatū in Paradiso commissum est.

Dignum obseruatu, ac summopere admirandum, quam subtiliter hominibus peccata subrepant, occasionibus præsertim cuniculis agentibus. Ut nec sanctitas, neque potentia, neque sapientia tutum immunemque ab eorum reddant insidiis. Nec enim Dauid, vir secundum cor Dei; nec Samson, hostium terror, leonum domitor; neque

Tentatio nis vehementia

que orbis miraculum, sapiens Salomon, peccati machinamenta sic suspecta habuere, ut non succumberent. Quid nos, neque sancti, neque fortes, neque sapientes, præsumemus? Quid, ubi, vel quando non verebimur?

Gloriæ cupiditas causa peccati.

Deinde, quemadmodum primum peccatum in cælesti (ut dictum est) & primum in terrestri paradiso commissum, ex superbia ut malo quodam fonte manauit; ita ferè semper superbiæ stimulis homo agitur, quando ad peccatum lacescit. Illa siquidem se omnibus certo modo peccatis miscet, aliquando planè euidentèrque, aliquando verò perobscurè, & quasi in recessu quodam se occultans. At sceleratæ huius impugnationis, per gloriæ propriæ appetentiam, qua & diabolus primum ictus (Ero, inquit, similis Altissimo) & generis nostri parentes, quasi in prima stantes acie prostrauit, ingesto eodem prorsus telo (Eritis sicut Dij) & quotidie adhuc ex eadem phætrea tela depromens nos incessit, exempla aliquot proferamus.

Bonavent. in vita S. Franc. c. 11. S. Leonardus.

Cùm frater Leonardus cogitationum suarum talium stimulis tacitè impeteretur; circumuentus fuisset, nisi maturè qui eum eriperet inuenisset. Beatum namque Franciscum a sella insidentem ipse pedes committatus mente voluere cœpit, quanto ante illum quondam ierit generis nobilitate, potentiaque sæculari. Franciscus spiritu sancto edoctus, ut intellexit gliscentem in præcordiis comitis tumorem, statim desiliens, a sellam se illi cedere dixit, seque potiùs pedibus iter facturum, eò quòd obscuriore loco natus esset. Agnouit frater ille insolentis cogitatus culpam fatè apertè obijci: & miratus deprehendi potuisse, ad pedes eius prouoluitur supplex: pertesumque peccati cautiùs deinceps humilitatis propositum seruaturum promisit.

Psalm. 73. Nicephorus lib. 10. c. 37. Iuliani apostatæ arrogantia.

Verùm quantis lacrymarum, penè dixerim, fluminibus deplorandi sunt illi, qui hoc æstro perciti, medicam non admittunt manum! sed cum aculeo diabolicum simul hauserunt venenum, quo pestis illa tumido se per animo confota magis ac magis inualefcit: iuxta illud Propheticum: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Iulianus apostata cùm lethali vulnere, incerto auctore telo diuinitus directo percussus, in Perfide ad fluminis ripam iacèret, tametsi se ob spretam Christi Religionem mori in extremo vitæ tempore ipse confiteretur, seque à Nazareno victum agnosceret; consilio tamen cum sacerdotibus sacrilegis inuito, se clam in fluuium præcipitare voluit, ut diuinitus raptus videretur. En primæuam, quam dixi, incensam superbiæ cupiditatem. Sed cum auctore diabolo in profundum inferni demersus est.

Alban. lib. 12. de var. c. 17. Menecratis medici variæ.

Menecrates medicus, cùm morbos quosdam desperatos, ac parum curabiles sua arte sanasset, ipse morbo insanabili (de quo ago) cœpit laborare; Iouem Deorum summum se ipsum appellans. Vnde cùm ad Philippum Macedonum regem scripsisset, tali vsus est exordio: Philippo

ippo Menecrates Iupiter salutem. Ad ea cùm respondisset Philippus, in hunc modum orsus est epistolam: Philippus Menecrati sanitatem. Significauit autem latenter, hominem non esse sanæ mentis, qui se Deum esse fingeret.

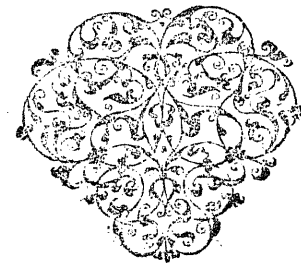
Herodis affectatio. Act. 12.

Quid de Herodis quoque insana gloriæ cupiditate dicemus? titillationem Luciferi se & sensisse & fouisse factò testatus est. *Statuto namque die vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad populum. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominæ. Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo: & consumtus à vermibus exspirauit.* De Antiocho quoque nimium insolescente superbiâ, idem ferè legimus. *Qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, humiliatus ad terram, scaturientibus è corpore vermibus, nec propriū ferens scætozem, sic moriens dixit: Iustum est, subditum esse Deo: & mortalem non paria Deo sentire.* Facilius igitur peccatum peccatiq̄ue occasiones tempestiuè vitare, quàm Dei manus effugere: & præsertim ferream illam & longam æternæ damnationis virgam.

2. Mach. 9. Antiochi præsumtio.

Oratio contra superbiæ ambitionisq̄ vitium.

Admirabile & iustum iudicium tuum, Deus, super Lucifero cuiusq̄ sequacibus manifestè monstratum est: Corda nostra, que sumus, ab omni præsumtionis incentiuo defende, ut tibi humiliter seruientes, constanter etiam adherere mereamur. Amen.

K

CAP.

CAP. XXVI.

Crimina cur censes quædam capitalia dici?
Cætera Lernæa velut hinc ceruice resultant.

Deut. 7.

Septem
peccata
capitalia.

VE M A D M O D V M septem erant in veteris Testamenti A tempore Gentes & Regna, quæ filiis Israel ingressum in Promissionis terram prohibere conabantur: ita sunt se- B ptem præcipua peccatorum genera, quæ filios Dei ab introitu in promissam terram viuientium, hoc est, Regnum calorū ar- cêre contendunt. Et sicut opus erat, robur illarum gentium armata manu contere, & ita debellatis illis, tranquille, terram lacte ac melle manantem possidere: sic necesse est, septem hæc capitalia regna, saluti nostræ repugnantia, fortiter pugnando deuincere; & ita in supernæ patriæ, omni suauitate atque vbertate abundantis, requiem introire. *Regnum enim calorū vim patitur: & violenti rapiunt illud.* Ad hoc autem, obseruandum illud aduersus hæc vitia est, quod erga Gentes illas Dominus obseruari populo suo præcipiebat. *Percuties eas, vsque ad internecionem: non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neque sociabis cum eis coniugia. Quin potius hæc facietis eis: Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosq; succidite, & sculptilia comburite. Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Quid aliud tanta hac seueritate clemens Dominus, qui & inimicos diligi vult, significare intendit, quàm vt nullum nobis cum capitalibus istis inimicis, peccatis inquam, esset commercium? Ne forte cogitarem, simul hæc duo posse consistere; & Domino seruire, & Mammonæ; vitia ac virtutes colere. Vsq; ad internecionem tam praua est exterminanda generatio: habet enim quodque horum capitalium vitiorum (quod liquet è Catechismo) stirpem suam, pestilentemque genealogiam. Habet Superbia suas filias, & suas habet Auaritia, & ita de reliquis: vt & virtutes primariæ his septem oppositæ suas habent prolapias. *Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam ipsius accipies filio tuo,* inquit ibidem Dominus: *quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat dijs alienis.**

Ne autem animum in superandis prauis istis peccatorum quasi nationibus, præ numero & potentia earum, despondeamus, audi quæso, quid solatij contra hoc suis dederit Dominus: *Si dixeris in corde tuo, plures sunt gentes istæ, quàm ego; quomodo potero delere eas? Noli metuere: sed recordare, quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni. Non timebis eos, quia Dominus tuus in medio tui est, Deus magnus, & terribilis: ipse consumet nationes hæc.* Audite D. Bernardum regum horum hostilium proteruiam

Bernard.
Homil. 4.
super Mis-
susest.

formidantem, & opem diuinam inuocâtem. Veni Domine Iesu, aufer scandala

Crimina cur censes quædam Capitalia dici?
Cetera Lernæa velut hinc ceruice resultant.

Waerom werden die seuen Hooffsonden soo ghenomt?
Want sy den vourspronck gheney, daer dander quaet wyt vromt.

Dou vient que les crimes / Tirez des abismes / Sont dits Capitaux?
De ce que leur teste / Produit et reiette / Mille et mille maux.

scandala de regno tuo, quod est anima mea; vt regnes tu, qui debes, in ea. Venit enim auaritia, & vindicat in me sibi sedem. Iactantia cupit dominari mihi. Superbia vult mihi esse Rex. Luxuria dicit, Ego regnabo. Ambitio, Detractio, Inuidia, & Iracundia, certant in me ipso, de me ipso, cuius ego potissimum esse videar. Solatij itaque magni loco est, quod Deus in medio nostri est, quando bonam conscientiam habere conamur. Et quod additur: *Ipse consumet nationes has, in conspectu tuo paulatim, atque per partes.* Magnæ est prudentiæ hostem suum paulatim comminuere: vitia sensim in nobis expugnare.

C Septem hæc capitalia peccata, septem illa capita sunt draconis illius Apoc. 12. rufi; quem Ioannes in sua Apocalypsi descripsit, vt capite superiori, Luciferi causa, protulimus. Suntque septem illa dæmonia, ad peccatum nos pellicientia, quæ in peccatorum multitudine è Maria Magdalena eiecta fuerunt. Quæ dum vacuum animam nostræ domum in Luc. 11. habitatum veniunt; faciunt posteriora peiora prioribus: nisi per inhabitantem Spiritum sanctum, qui est dulcis hospes animæ, & per **D** verum virtutum ornatum spiritus ille nequam & serpens versipellis excludatur.

Contra capitalia, habemus in præsidium virtutes septem oppositas; Varia fe-
vt cuique facile est, virtutem suam cuique vitio opponere. Superbiæ prena præ-
Humilitatem, &c. Septem quoque dona Spiritus sancti, nobis in bel- fidia con-
lo tam acri consilium, robur, & arma suppeditantia. Et præ omnibus tra septem
viuifica septem Christi Sacramenta, quæ certam nobis victoriam pa- vitia capi-
riunt: in septem cornibus Agni manifestata Ioanni: & in septem tu- talia.
bis præsignata.

Capitalia hæc septem peccata vocantur, non quod semper mortalia sint; quia leuis inanis gloria, leuis animi ad iram commotio, &c. venialia sunt tantum: sed sic vocantur; quod sint veluti fontes, vel capita reliquorum: è quibus reliqua omnia vbertim, abundanterque scaturiunt.

Oratio contra septem peccata Capitalia.

O Iesu, vere Iosue, per desertum mundi huius nos ad terram celorum promissam ducis, vbi omnis boni est abundantia; sed à septem peccatis capitalibus magnum patimur impedimentum: In adiutorium nostrum intende, quaesumus; vt illis superatis, eo valeamus peruenire, vbi pax vera, & requies est æterna. Amen.

CAP. XXVII.

Cur ais in Sanctum commissa piacula Pneuma?
Numinis aduersa bonitati fronte quòd obstant.

Peccata in
Spiritu
sanctū sex.

Quantum sit sex peccatorum in Spiritum sanctum commissorum peruersitas, quæque nominis ratio, clariùs intelligamus; donorum ac fructuum S. Spiritus benignitatem, munificentiam atque utilitatem paucis antè in memoriam reuocemus: tunc enim manifestiùs videbitur quantæ sit indignitatis, tam pium ac bonum Dominum, tam liberalem benefactorem, non solum offendere, sed etiam contemnere & impugnare, quando eius clementiam, dulcedinem, ac largitatem attenderimus.

Sunt in primis septem præclara Spiritus sancti dona, quæ à Propheta Isaia recensita, Christo attribuuntur eorundem largitori. Super Christum requieuerunt, & ab ipso, ceu fonte omnis gratiæ, in alios, quibus suum elargitur spiritum, deriuantur. Sunt autem: *Donum Sapientie, donum Intellectus, Consilij, Scientie, Fortitudinis, Pietatis, ac Timoris Domini.* His donis, tanquam oleo gratiæ Christianus delibutus, adiuuatur, ad alacriùs, faciliùs, cumque interno animi gustu virtutes omnes exercendas, & ad promptiùs mandatorum viam percurrendam: sicut currum videmus bene inunctum, fortibus equis tractum, omni- que adiutum adminiculo, celerius rapi: & nauem velociùs mare peruolare, si bene vncta, prospero vento, & prudenti sit prædita gubernatore. Cum alioqui & currus stridère sub onere, & gemere præ molestia quasi audiatur, ac præ difficultate murmurare, subsidere, figi: ac nauis vel huc illuc deflectere, impingere; vel, quod peius est, fatiscere, ac naufragium pati videatur. ita hominis vita, si sancti Spiritus gratia ac donis, ipsoque demum rectore destituatur. *Sed vos (inquit Ioannes) vnctionem habetis à sancto.*

1. Ioan. 2.
Duodecim
fructus
Spiritus
sancti.
Rom. 8.
Gal. 5.

Sunt præter hæc etiam fructus eiusdem S. Spiritus mirifici, qui præcipui duodecim numerari solent; vt à D. Paulo censentur: *Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Mansuetudo, Fides, Modestia, Continètia, Castitas.* Idcirco hi fructus Spiritus sancti appellatur, quòd vbi ille est, hæc & eiusmodi operatur, ac producit; sicut arbor fructus suos facit, ex quibus etiam dignoscitur. Sic & malignus spiritus fructus malos ex carne, ceu mala arbore progignit, qui valdè amari, & noxij sunt, mortem gustantibus adferentes. At fructus Spiritus sancti, spiritus boni, recti, ac principalis, dulces, boni, ac viuifici sunt; in omni opere bono dulcedinem suam ostendentes.

Tanta igitur benignissimi Numinis perfecta benignitate, & in nos muni-

SEX PECCATA IN SPIRITVM SANCTVM. 27.

Cur ais in sanctum commissa piacula Pneuma?
Numinis aduersa bonitati fronte quòd obstant.

Wat syn sonden ghedaen, teghen Gode Heyligh Gheest?
Alfukke die weerstaen, Godes goetheyt aldermeest.

Quand d'elon se faire, Qu'un peché contraire / Soit au Saint Esprit.
Lors qu'on contremine / La bonte Diuine, Contre elle despit.

munificentia ac bonitate, en quàm indigna, ac omnibus modis detestanda illorum vesania est, qui non iam ex ignorantia, aut infirmitate, sed ex mera malitia tam bonū offendūt Dominum. Quid dico, offendunt? qui bonitatem eius excludunt, repudiant; eiq̄ue, quod est caput, quasi aperto Marte refragantur ac resistunt, ne ex vitiorum cœno eximantur, néve facti meliores, cælo tandem inferantur. Hoc est contra Spiritum sanctum peccare: hoc est oblatam Dei munificentiam & gratiam contentim abiicere: hoc est, iuxta Christi verbum, peccare in-
Matth. 12.
 expiabiliter; vt nec in hoc, nec in futuro sæculo remittatur. Non quòd vllum sit peccatum, cuius sit in hac vita desperanda remissio, modò pœniteat reum facti, rogetq̄ue veniam vt oportet, qui illud commisit; sed quòd difficulter ad remissionem veniatur, cùm gratiæ condonare volentis obstititur. Quidam ita morbi incurabiles vocantur, non absolutè, sed propter curationis difficultatem, & raritatem; præsertim, si medicorum consiliis & conatibus resistatur.

Hac enim lege (vt egregiè P. Canisius in suo Catechismo) nobiscū
P. Petrus Canisius.
 agit Deus, vt nec gratiam in terris, neque gloriam in cælis tribuat aliis, quàm qui peccatum detestantur agnitum, & præter id, bonum sibi proponunt, rectumq̄ue eligunt vitæ institutum. Ceterum in hisce peccatis desunt hæc duo, & insuper id abiicitur, quo Spiritus sanctus, pro sua gratia, hominem à peccando solet reuocare. Hinc aut nunquam, aut rarò in gratiam cum Deo redeunt, qui sic peccant.

Nominatim autem in Spiritum sanctum peccare tales dicuntur, quia gratia & bonitas Spiritui sancto specialiter, ceu fonti bonorum attribuuntur; sicut potentia Patri, & sapientia Filio. Hinc qui in Patris potentiam peccant, per infirmitatem peccare dicuntur: qui in Filium, per ignorantiam. At in Spiritum sanctum peccant, qui ex malitia. Petrus ex infirmitate, contra Patrem: Saulus ex ignorantia, in Filium: at ex malignitate, in Spiritum sanctum peccarunt Pharisæi, Iudas, aliiq̄ue.

Oratio pro Spiritus sancti gratia obtinenda.

*E*ffunde super nos, clementissime Domine, Spiritum tuum sanctum, vt nunquam eius immense bonitatis gratiam offendamus; sed multiplicibus eius donis aucti & collustrati, videamus quæ agenda sunt, atq̄ eadem alacriter adimpleamus. Amen.

Quis demens alieno accersit crimine culpam?
Peccanti accedens auctor fautorque malorum.

Peccata
aliena no-
uem.

ERITò aliena quædam peccata vocantur, cùm tamen verè sint propria: quia licet aliorum manibus operaque perficiantur, nobis tamen etiam imputantur, nostrasque conscientias damnationis coram Deo reas constituunt; quòd cum iis qui illa committunt, in aliquo, ad peccata ea concurrimus, eisque communicamus. Hoc est, quod dicit Apostolus: *Ne communicaueris peccatis alienis.* quodque Psalmista Deum orat: *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.* Nouem ista modis præcipuè committuntur: Consilio, Iussione, Consensu, Irritatione, Laudatione seu Adulatione, Reticentia culpæ alienæ, Conniuentia vel Indulgentia, Participatione, ac praua Defensione.

1. Timot. 5.
Psal. 18.

Puerilis
excusatio.

Dolendum, tam frequens & commune hoc esse multis malum; & à tam paucis æstimari, immò ne quidem animaduerti: cùm omnes hoc prætextu in peccatorum istorum cœno & liberè voluntentur, & securè permaneant, quòd dicant tantùm, vel etiam solùm cogitent: Ego non feci. Hoc puerorum est, quando confodales se inuicem pugnis, faxis, A vel etiam cultellis impetierunt; aliis interim consilium, atq. animum B dantibus, laudantibus ferociore, aut saltem neque impediendibus cùm possent, neque deferentibus ad eos, quorum esset ex officio tales insolentias castigare: solent tunc tales incentores, & multis aliis modis in malum hoc concurrentes, se purgare, ac dicere: Ego non feci. Stultum est, neque culpam excusat. Alius peccatum fecit, & tu peccato il- C lius communicando, etiam peccatum contraxisti. Vtinam non etiam C adulti, ac parentes eiusmodi reperiantur, qui ita excæcati sunt, vt videant pueros peccantes, & non prohibeant, nec castigent, quin potiùs adulentur, & applaudant nequitias suorum. Qui potest & debet malum impedire; peccat, si non facit.

Furum su-
cus.

Solent & fures sese excusare; furtumq. in quod concurrunt, tegere; D dum qui abstulit, dicit, Non habeo; qui verò habet, Ego non abstuli; qui excubias egit, vel alio modo iuuit; Ego non sum furatus. Ita his tricus mundus plenus est; & nemo considerat, quòd se ipsum palpet, & decipiat: cui nexui & receptatores furum, & furorum coemptores sunt impliciti. Et ita de omnibus alienorum peccatorum speciebus. Sic Pharisæi se incontaminatos custodiebant, vt putabát: ita & Pilatus lauabat manus, dicés: Innocens ego sum: Et milites iussa dominorum exquebantur; ita nemo fecit; & interim omnes in culpa sunt. Sed qui

cum

Quis demens Alieno accersit crimine culpam?
Peccanti accedens auctor, fautorue malorum.

Wie ist die hem misgaet, int staek van vrenide sonden?
Die in eend anderd quaet, oock weerd besmet gheuonden.

Quand suis-je coupable, Du crime execrable / Comis par autrui?
Lors que tu le porte / Ou en quelque sorte / Tu consens a luy.

eum tradidit, Iudas & concilium impiorum, maius peccatum habebat: neque tamen Pilatus, neque milites innoxij.

Adagium Belgicum est, etiam aliis vsitatum; Tantum facit qui pedem tenet, quàm qui vitulum excoriat; vel etiam iugulat. Sicut & Saulus non minùs S. Stephanum lapidauit, qui omnium vestes custodiendo, omnium etiã manibus cooperabatur; quàm qui factò ipso in eum torquebant lapides. Nemo igitur sibi nimium hoc velamento blandiatur, quo se modo mundus fallit; quòd immunem se à noxa existimet, quia ipse opere malum hoc non perpetravit. Cùm hoc notatu dignum sit in alienis hisce sceleribus, quòd qui peccatū fecit, culpæ reus est sine dubio; & qui aliquo horum nouem modorum illi peccato communicat, eidem obnoxius est culpæ, neque minor propterea est noxa, quòd eadem vtrumque, & plures simul contaminet: sicut è contrà dicimus, vna fidelia duos dealbari parietes; ita multi eadem pice contaminantur. Vnde etiam fit, vt quando peccati talis occasione, restitutio aliqua facienda est, æquè qui communicat malo, atque qui malū commisit obstringatur: quoad damnum illud, quod, nisi ipse concurrisset in alienum peccatum, non fuisset illatum.

Vnde etiam constat, omnes illos (vt dicitur) sine hospite computare, qui peccata sua, vt debita sic contracta, extenuat. Rectè autem ac prudenter facit, quicumq. nō ita aliena hæc tenet, vt ea ignoret, incautusq. in illa quotidie impingat: verùm à quo ita sunt aliena, vt nullam cū eis ineat familiaritatem; sed quasi in extremas mundi oras relegata refugiat, & à se ableget. Hoc tanto rectiùs, quanto maiori à Deo improperio confunduntur, quibus dicitur, in vno, omnium nomine: *Si videris furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Quàm execranda pestis illa inter Christianos, eorum, qui vt in compotatiunculis, & comessatiunculis portionem aliquantulam non dico conferant, sed accipiant, perditissimas obeunt functiones; adulteriis, scortationibus, & stupris subseruientes, de quibus Propheta: *Posuerunt puerum in prostibulum, & puellam vendiderunt pro vino, vt biberent.* Alieni non sunt in criminibus, neque in tormentis futuri sunt alieni.

Oratio contra peccata aliena.

Purissime ac sanctissime Domine Iesu, qui peccatorum nostrorum maculas in te suscepisti, tuoque eas sanguine eluisti: conscientias nostras, quasumus, ab omni occulta delictorum coinquinatione & alienorum peccatorum communicatione conserva: vt tibi tanto melius placere & seruire possimus, quanto ab his fuerimus alieniores. Amen.

CAP. XXIX.

Crimina quid, quorū ferit altū Clamor Olympū?
Ocyus vltices deposcunt Numinis iras.

Peccata
clamantia
quatuor.

VIA in sacra Scripturæ voluminibus reperitur, esse peccata quædam ad eod̄ atrocia, tamque manifesta improbitatis, vt diuinam iram & vltionem insigniter iis, à quibus committuntur, accersant, hinc illa clamantia in cælum nominantur. Clamor autem ille non est aliud, quam enormis eorum grauitas intuitu Dei, & intoleranda inhumanitas intuitu proximi. Clamant hæc peccata per se, ratione suæmet indignitatis; & ratione iniuriæ in proximum illatæ: clamore eorum ita oppressorum, quando præsertim apud humanos iudices non exauditi, neque defensi, ad supremum iudicem Deum confugiunt; eique suos gemitus, lacrymas, & suspiria repræsentant.

Duplex
causa cla-
moris,

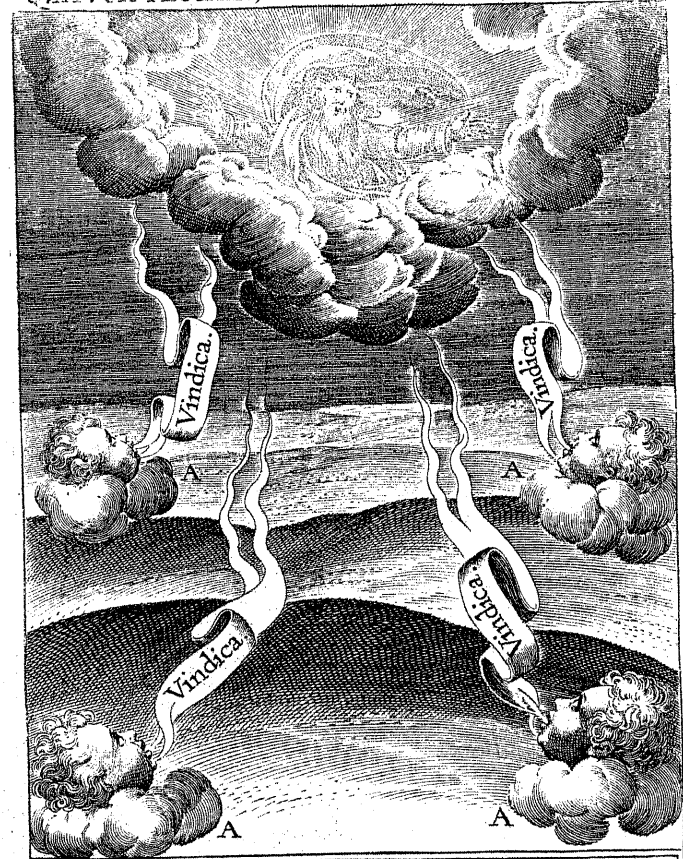
Quatuor eiusmodi è sacra Scriptura numerantur: Homicidium voluntarium: Peccatum Sodomiticum: Oppressio pauperum: & Merces operariorum defraudata. Quanti horroris sit, quantaque immanitatis, audere aliquod horum perpetrare; qualis, quantumve sit eorum clamor, in cælum ascendens, quamque terribiles pro his plagæ meritò timendæ sint; sigillatim exemplis, è sacra pagina prolatis, ad oculum patebit capite proxime sequenti.

Dei prou-
dètia con-
tra horro-
rem cla-
mantium
peccatorū.

Nescio vtrum magis mirandum sit, an, reperiri posse homines ad eod̄ extra omnem Dei timorem, atque humanæ rationis vsum positos, qui tam execranda audeant attentare; an verò, Deum tali, hac in vesania, vt voluisse prouidentia, vt scèlera hæc, quodam quasi clamore, ad thronum eius, atque aures accessum haberent; quibus alioqui oppressi inopes, & omni ope destituti, succumberent. Plusquam ferina siquidem est quorundam in proximos suos ac fratres crudelitas; quando, vt sibi videtur, ex voto ipsorum gliscit impietas; videntque impunè se fraudem facere posse, si lubeat, nemine existente, qui vel prohibeat, vel vlticatur. At bene est, dum, Deo ita prouidente, clamando & implorando, saltem à Deo impetrari potest auxilium.

Aures Dei apertæ: semper & intentæ sunt ad hunc clamorem miserorum, ad se præ necessitate confugientium: quantoque moratur diutiùs, tanto fortius ferit dum venit. quemadmodum enim in arcu, diutiùs quidè moratur sagitta, quo profundius attrahitur; sed tum etiam acrius emittitur: ita ira Dei, qua arcum suum tendit & parat; grauiùs læuit, quo diutiùs dilata fuerit.

Ita habemus: in sacra Scriptura de oppressione filiorum Israel in Ægypto:

Crimina quid quorum ferit altum Clamor Olympum?
Ocyus vltices deposcunt Numinis iras.

Secht ons ooc, wat de vier Zoepende sonden maken.
Soddè tooven, ald' een vier, werken, en roepen Wraaken.

Que fait vne offence / Qui crie vengeance / Au plus haut des Cieux?
Que la dextre rouge / De Dieu plustost bouge / Pour lancer ses feus.

Ægypto: Ingemiscetes filij Israel, propter opera, vociferati sunt: ascenditq; clamor eorum ad Deum, ab operibus: & audiuit gemitum eorum. Miramur interdum vnde plaga, tribulationes, afflictionesque inexpectata nobis superueniant; tanquam imber inopinato ingruens, & instar ruentis tempestatis, tum quando quis in particulari percellitur, tum etiam quando ciuitates, aut integræ etiam regiones, & regna vastantur: & non cogitamus Deum hæc immittere, longæ quidem tolerantia suæ pertæsum, nostræ verò malitiæ semper in peius proficiētis memorem; qui que vocem gemituum, & clamores oppressorum exaudijt tandem: dum nos interim surdum egimus; auresq. ad preces pauperum obturauimus; & oculos auertimus ab ipsorum lacrymis, & miseria. Hoc ipse satis innuit, dum per fidelem suum Prophetam sic dicit: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.* *Exod. 24. Psal. 111.*

Quam grauius eorum ferientur aures, qui ad eiulatum pauperum & afflictorum non magis mouentur, quam si brutum animal vociferetur. Horum crudelium dux & patronus meritò Perillus ille confingnetur, qui Phalaridi placere volens, bouem ei æncum confecit, in quo cum dirè vrerentur inclusi, clamor eorum bouis mugitum referebat, non lamentabilem hominis vocem, misericordiam atque opem suppliciter implorantis. At scilicet dignam omnes hi mercedem cum illo accepturi, nisi ante diem iræ & mortis suæ emollescant, conuertanturque: vt sicut ille tauro suo primus iniectus fuit, ita ipsi propriæ suæ immanitatis condignas citra misericordiam luant pœnas.

*Valerius
Max. lib. 9.
cap. 2.
Perilli in-
humani-
tas.*

Oratio contra 4. peccata in cælum clamantia.

Vox orationum nostrarum ascendat ad te, Domine, per medios omnium delictorum nostrorum clamores: neque quid peccata nostra loquantur, & postulent; sed quid miseriam nostram tuamq; immensam deceat benignitatem, attende. Amen.

CAP. XXX.

Quis sese hic clamor cælo illætabilis effert?
Flagitium, execrandū oculis Diuumq; hominumq;.

Clamor
peccatorū
vehemens.

VAM intolerandam necesse est istorum esse facinorum malitiam, quæ de se clamorem quendam illætabilem exprimere censentur, quo diuinam iustitiam ac vindictam implorent, vt quibus condigna in mundo non reperitur punitio! Vt meritò forsitan metui possit, propterea precum nostrarum vocem ad Dei aures non penetrare, accessu arceri, vel quoquo modo non exaudiri; quòd tam vehemens sit peccatorum istiusmodi, hodie inter mortales grassantium, vociferatio; vt aures Dei præoccupet, & exilem orationum nostrarum sonum obtundat, & superet. Hoc est, quod in persona omnium id agnoscentium, & deplorantium, aperte fatetur Isaias: *Iniquitates vestra diuiserunt inter vos, & Deum vestrum: & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret.* Et postea clariùs: *Multiplicatae sunt iniquitates nostrae coram te; & peccata nostra responderunt nobis. Conuersum est retrorsum iudicium: & iustitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & aequitas non potuit ingredi.* Et vidit Dominus; & malum apparuit in oculis eius. Ecce peccata præoccupant oculos, aures, totamq; Domini faciem: & si velint nostræ supplicationes accedere, peccata respondent nobis: quid hîc agitis? Nihil hîc vobis nobiscum commune: quid nobis cum vestris clamoribus? clamamus nos fortius, quàm omnes vestrae postulationes: Recedite. Immo diuidunt inter nos & Deum nostrum, maceriam quasi ex se intermediam construentes. Hinc istæ lacrymæ, miseris hîc temporibus, quibus Republica Christiana, tantis impensis, tot annorum bellis, tam longa precum continuatione, nequit in pedes assurgere: sed quoties vtunque alleuari videtur, toties iterum ferè fœdiùs relabitur. Huic autem malo satis magno, hoc accedit deterius, quod sicut parum & à paucis admodum animaduertitur, & per parum emendationis apparet; ita metuendum est vel nouum semper à Deo parari flagellum, priùs quàm vetus attritum consumptumq; sit; vel (quod Deus auertat) Regionem Religione priuandam. At nunc, vt præcedenti capite promissimus, quodque præsens exigit tractatus, singula Clamantia scelerum exemplis sacrae Scripturae ex ordine collustramus.

Genes. 4.
Homici-
dium vo-
luntarium.

I.

Quoad primum, horrendam sanguinis Abel vociferationem testatam habemus: postquam enim Cain aduersus eum confurrexit, eumque interfecit; ait Dominus ad Cain: *Vbi est Abel frater tuus? Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terrâ.* Nunc igitur, maledictus

et

QVIS SIT CLAMOR ILLE, PECCATORVM CLAMANTIVM. 30.

Quis sese hic Clamor cælo illetabilis effert?
Flagitium execrandū oculis Diuumq; hominumq;.

Welck id dat groot misbaer, en roep, van sulck berlaghen?
De boosheit groot, en swaer onrecht; niet om verdughen?

Que fait, ie vous prie / Le peche qui crie? A il sentiment?
Il cri par nature / Lors que son ordure, Put enormement.

eris super terram; quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui, de manu tua. Ecce peccatum præ sui horrore & immanitate, quasi à Deo remotissimum, & incognitum; præ clamoris tamen vehementia ad aures Dei peruenit.

- B** Secundi exemplum habes, in verbis Domini, ad Abraham; dum ipsi tres apparuerunt, & vnam adorauit, vnumque allocutus est. Dixit itaque Dominus: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est: & peccatum eorum aggrauatum est nimis.* En (vt in primo) clamorem; quem punitio quoque subsecuta est: quia pluit Dominus super quinque ciuitates, hoc flagrantis flagitio, sulphur, & ignem. Genes. 18. Sodomiticum peccatum. II.
- C** Tertium in Exodo per Dominum expressum legimus, dum ait: *Vi-
dua & pupillo non nocebitis.* sub quibus omnes inopes & miseri comprehenduntur, alieno indigentes auxilio, miserandique, non opprimendi. Si læseris eos, vociterabuntur ad me: & ego audiam clamorem eorum: & indignabitur furor meus. Et hîc peccati elucet immanitas, & clamor, & ultio diuina. Exod. 22. Pauperum oppressio. III.
- D** Quartum in Deuteronomio ante oculos statuitur, & Diuus Iacobus in sua epistola districtè redarguit. Sic dicit Dominus: *Non negabis mercedem indigentis; sed eadem die reddes ei pretium laboris sui, ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* D. autem Iacobus hoc pacto inuehitur in tales. *Ecce, merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Dent. 24. Mercedis detentio. IIII. Iacobi 5.

O quanto consultius est, opera misericordiæ in proximum exercere, quæ nõ iram, sed misericordiã in die iræ à Dño implorent, & impetrènt! Heu quàm dedecet ista immanitas Christianos; quæ & apud Gentiles semper fuit detestabilis! Superauit auorũ memoria ceteros mortales sæuitia Tamberlanus, Scytharũ rex: qui rogatus aliquando, quid tantum sæuitiæ indulgeret, & quod nulli esset exorabilis: toruo ad spectu respondisse dicitur: An tu me hominem putas; & non Dei iram potiùs, ad hominum perniciem in terris agentem? Hoc quidem oppressi sic in sui solatium interpretari possunt; sed interim oppressores ipsi non euadent maiorem extremamque Dei iram. Virga enim opere suo perfuncta datur vrenda flammis.

Sabell. lib. 8. cap. 3. Tamberlanus crudelitas.

Oratio ad auertendam Dei iram.

Sanguis peccatorum nostrorum vindictam super nos apud te flagitat, benignissime Domine, sed sanguis Christi filij tui fortius gratiam inclamat. Non igitur secundum peccata nostra facias nobis, sed respice in facie Christi tui, & miserere nostri. Amen.

CAP. XXXI.

Quæ bona Christiadis patranda? ediffere paucis.
Omnigenum pietatis opus: mellitaque Virtus.

Facienda
bona.

ICVTI ex bona arbore fructus boni desiderantur, & exspe- A
ctantur; ita requirit à nobis Deus bona opera. Alioqui, vt
Luc 13. quid terram occupet arbor infructuosa? Succide illam, dicit
Math. 15. Dominus in quadam parabola. Ad quid succidatur, nisi vt
Ioan. 15. in ignem mittatur? quemadmodum alibi idem: *Omnis plantatio, quam
non plantauit Pater meus caelestis, eradicabitur.* Et de vitis palmitibus ma-
nifestius: *Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arefcet,
& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* At Christiani boni, Dei
plantatio sunt, & palmites fertiles: qui purgantur vt plus fructum ad-
ferant. Opera bona, & virtutes fructus sunt arboris, ex quibus & ar- B
boris bonitas agnoscitur; iuxta Domini dictum: *Omnis arbor bona, fru-
ctus bonos facit. Omnis arbor, qua non facit fructum bonum, excidetur, & in
ignem mittetur.* Vt autem vnusquisque cautiùs sibi attendat, nè se
ipsum fallat, existimans satis sibi suppetere temporis, ad malam vitam
in melius mutandam licet non id modò adedè anxie meditetur; seseq.
nimium affligat, licet fructus paucos bonos, aut nullos, aut etiam quod
peius est malos proferat, vita sua effreni, & dissoluta: audiamus quo-
modo præco & præcursor, immo vox ipsa Domini auribus nostris in-
tonet, ne quis sibi in malo, ne quidem in sterilitate boni, nimium attri-
buat securitatis: *Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo ar-
bor, qua non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Ecce, vt
vno eodemque ore loquantur, & Dominus & seruus. Quis igitur non
studeat omnibus modis vitam suam bonis virtutum actibus exorna-
re; vt si fortè, hora qua non putarit, arbor eius excidatur, non in ignem
mittatur, sed dignos Paradiso caelesti fructus protulisse inueniatur?

Virtutes
mellitæ.

Quòd autem in Responsione, mellita virtus describatur, hoc
innuitur, quod res verè habet, virtutes esse dulces, & mellita quasi om-
nia pietatis opera. Nam, si qua in illorum principio percipiatur ama-
ritudo, illa non tam in ipsis virtutibus, bonisque operibus est, quàm
in nostro palato febricitantium instar corrupto. Sensualitas, naturæ
corruptæ tarditas, & acedia, difficultatem quam in se sentit, in virtuti-
bus esse malè iudicat. Dulciores interim re vera sunt virtutes melle
& faccaro. nec mirum, cum instar faccari, & mellis, ex sacri eloquij
arundineti, & caelestis plantæ vbertate promanent. Sic dicit Prophe-
psal. 118. ta Regius: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Non
in auditu tantum, sed in gustatu, & comestione: hoc est, in verbi Dei,
diui-

VIRTUTES, ATQVE OPERA MERENTIA CÆLVM. 31.

Quæ bona Christiadis patranda? ediffere paucis.
Omnigenum Pietatis opus: Mellitaq; Virtus.

Wagheest vnd seker merck, want goet, datmen doey moet.
Dat is Verdienstich werck: ende alle dueghden soet.

Quel bien doy-ie faire, Pour a Dieu complaire, En ce bas sejour?
Fay oeuvre pieuse, D'une main ioyeuse, Et pleine d'amour.

diuinæque voluntatis adimplerione. Si enim auditores verbi mellitum quid, ac suaue percipiunt; quid de factoribus æstimabimus? Si tamen fatendum quis putet, Virtutibus aliquid acerbitalis inesse; hoc tantum in earum, vt ita dicam, cortice consistit: vt proinde nihilominus dulces dici debeant. Sic enim & communi prouerbio nuce dulcius dicimus, quidquid admodum dulce indicare volumus; cum tamen nux & membranulam habeat amaram, restam duram, & exteriorum corticem amarissimum. Si quis amaritudinem experiatur, eam duntaxat percipit, donec ad nucleum peruenerit.

Acerbitas
virtutum
in quo?

C Ita & Virtutes communiter in excelsi motus Vertice dicuntur dege-
D re; ad quas non nisi magno labore perueniatur. Quem verò laboris &
E molestiæ tædet; is à cepto delabitur ascensu, & in præceps ruit.

Virtutes
arduæ.

Scientiis id quoque, eandem ob causam, solet attribui: quæ in sui principio amaritudinem aliquam præ se ferunt. Non immeritò Romani ob id, templum Virtutis, & templum Honoris sic construxerant, sibi que coniunxerant; vt ad istud non nisi per illud daretur accessus: hoc facto ostendentes, neminem ad honoris & gloriæ culmen pertinere, nisi qui antea insigniter se in virtute exercuerit. Vnde & ille versiculus non importunè adolescentibus occini solet, dum molestiam illam primam molestè ferunt:

Valer. lib. 1.
cap. 1.
Templum
Virtutis, &
Honoris.

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

Item illud Platonis: χαλεπὰ τὰ καλά: Difficilia, quæ pulchra.

In Hippia
& in Cratylo.

Hæc igitur altera est Iustitiæ Christianæ pars, bonum facere: virtutes, ac pia opera, homine Christiano digna, exercere. Virtutum autem præcipuæ sunt tres illæ Theologicæ; Fides, Spes, Caritas; & deinde quatuor Cardinales: Prudentia, Iustitia, Temperantia, & Fortitudo. sic dictæ, quòd omnes aliæ in his velut cardinibus versentur: quibusque vniuersa operis boni structura innitatur. Præter hæc sunt & opera misericordiæ, de quibus postea.

Virtutes
Theologi-
cæ tres: &
Cardinales
quatuor.

Oratio ad impetrandam virtutum actionem.

Extende, quaesumus Domine, manum tuam, vt è vitiorum cano ereptus ad Virtutum præstantiam merear peruenire; nec me fragilitas, nec ignorantia, nec malitia, illarum dulci fruitione despolient, sed cum illis in caelesti curia liceat collatari. Amen.

CAP. XXXII.

Sic legem mihi stringe, breui vt portetur in vngue.
Sūma est legis; Ama: fac hoc, & factus ad vnguē es.

Triplicis
Legis vni
tas.

Vt istud quasi ante conspectum tuum constitutum contem-
plere; pone, te tres arbores conspicari, tria legum genera re-
præsentantes. Vna sit arbor Naturalis, Legem Naturæ referens; ex qua Cor dependeat, in quo ab ipsa mundi origine
Lex ista descripta fuerit. Altera arbor sit stipes, de quo Moyses in de-
serto iussu Domini serpentem æneum suspendit: imaginare te ex hac
arbore duas tabulas appensas videre, in quibus Decalogus
descriptus fuit. Postrema denique sit arbor Crucis, & Christus illi
affixus, cum libro Legis Euangelicæ, quæ verè Lex est gratiæ; quam di-
gitus Dei, Spiritus nimirum sanctus, Fidelium cordibus solet inscribere:
quæque omnes alias leges renouat, implet, & perficit. Quibus &
Ecclesiæ præcepta comprehensa cognoscuntur. Hæc tertia, arbor om-
nium excellentissima; quia nulla silua talem profert, fronde, flore, ger-
mine. Vnde etiam & Lex, vt dixi, omnium est absolutissima.

Hæ tres arbores, hoc est, tres Leges, per illas figuratæ, vno ore hoc
væum loquuntur, & mandant, tanquam in quo omnia præcepta, &
quidquid homini obseruandum est, continetur: Dilige; seu Ama. In
tres illos libros, tribus illis affixos arboribus, omne hominum genus,
oculos, atque animos coniectos habere debet; vt secundum breue il-
lud ipsorum dictamen, quod & dictamen est Conscientiæ, in omnibus
se dirigant, vitamq. suam instituant.

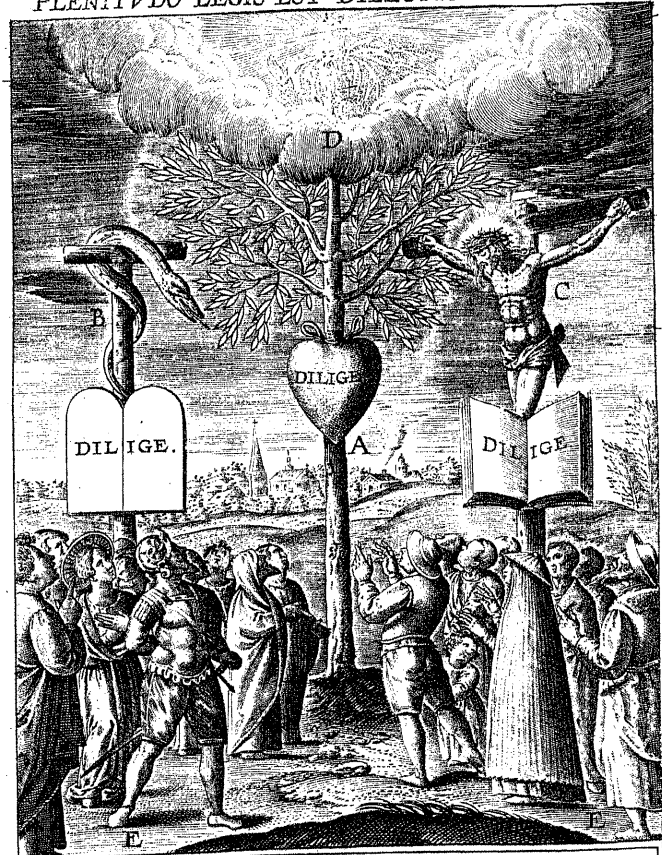
Legis di-
uinæ bene-
ficiū.

Notatu verè dignissimum, homini, præsertim Christiano, quo pacto
omnipotens, atq. idem benignissimus Dominus, humanum genus, E
vt Rempublicam suā, vti eiusdem alicuius ciuitatis incolas, suauiter mo-
deretur gubernaculo. dum omnes ita in vnum colligauit, sibi que ita
inuicem obstrinxit; vt facillimum, iucundissimum, atque vtilissimum
sit, tali lege, quam suis præscripsit, conuiuere; eidemque communi
omnium Domino ac conditori seruire; vt etiam tandem eiusdem es-
sent ciuitatis cælestis Hierusalem futuri conciuēs in cælis. Vna omni-
bus ad hoc data lege, quæ & omnes inter se, & cum ipso omnium Do-
mino, suauissimo amoris vinculo constringeret.

Vt autem Lex illa, & quidquid suis præcipere volebat, facilius pos-
sit adimpleri; omnia, quæ Moysi valde prolixè & multipliciter fuerat
locutus, sub denarium numerum redacta, in duabus lapideis tabulis
descripsit; à quibus cetera omnia præcepta dependerent, quæ alioqui,

vt

PLENITUDO LEGIS EST DILECTIO. ROM. 13. 32.

Sic legem mihi stringe, breui vt portetur in vngui?
Summa est legis, AMA: fac hoc, et factus ad vnguē es.

Besslyt ons in een woordt, al het gheheel ghebodt?
Bemint: dat's goet, en voort: Day de gheboden flot.

La loy sainte et pure, De Dieu et Nature, Gyst elle en vn mot?
AYMEZ: c'est la somme, Qui peut rendre l'homme, Entier et deuot.

vt ita dicam, erant innumera. Decem autem illa, Decalogi nomine insignita, iterum in duo contraxit; quod ipsemet Christus Legislator, ac Saluator noster testatus est; dum rogatus à Legis doctore: Quod esset mandatum magnum in Lege; respondit: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est (inquit) maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut teipsum.* Addidit: *In his duobus mandatis vniuersa Lex pendet, & Propheta.* Quod communiter tribus ferè verbis dici solet: *Diliges Deum super omnia, & proximum tuum, sicut teipsum.*

Decem
præcepta
ad duo rediguntur.
Matt. 22.

Iam verò, duo ista præcepta, in quæ omnia ad vnum redacta sunt, ita in vnicum, vt ex ipsis Domini verbis audisti, coalescunt, & colliquescunt; vt in veritate dici possit: *Quæcunque Deus vnquam præcepit hominibus, aut etiamnum præcipit, in hoc solo verbo comprehendit: Dilige.* Nam, tametsi verum sit, vnum præcipere vt diligatur Deus, alterum vt proximus: tamen vtrumque verè non est aliud, quàm, Dilige: vtrumque præceptum charitatis, & dilectionis. Summa, præcipimur diligere. Quin etiam ita hæc duo in vnum coincidunt, vt qui vnum implet, impleat & alterum: quique in vno delinquit, in altero etiam deficere inueniatur.

Duo præcepta in vnum coalescunt; Dilige.

Rectè igitur dicimus, cum responsione ad interrogationem data, *Ama*; vel *Dilige*, summam esse omnium legum & præceptorum; vt quasi breuissimo vngue constricta teneantur. Dicit eam ob rem audacter & fidenter D. Augustinus: *Dilige; & quiduis fac. ac si dicat: Si hoc vnicum verbulum rectè obseruaueris, & feceris; in nullo poteris offendere, quidquid egeris. Hocque est, quod D. Paulus conformiter asserit: Plenitudo Legis, est Dilectio.* Item: *Finis Præcepti, est Charitas.* Dilige igitur, & Legem implesti.

Augustin.
de Verb.
Dom.
Rom. 13.

Viderit iam, quisquis fuerit, qui Legem Dei non adimpleuerit, quid suæ negligentia & torpori sit excusationis prætexturus, quæ tam facilia, tam dulcia, tamque pauca sunt, vt vno verbo comprehendantur, eoque suauissimo: vt meritò tota Lex, verbum Legis, sit appellata. Meritò propterea dixit, scriptoque tradidit D. Ioannes, quod ex Dominici pectoris fonte potarat, & longo iam experimento didicerat: *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus. Et mandata eius graua non sunt.* Idemque Apostolus, quem Iesus amabat plurimum, rectè sciens omnia à sincera dilectione dependere, nihil aliud ferè vel dixit, vel scripsit; quàm de diligendo, vel quod dilectionem faceret. Vsq; adeò, vt cum Ephesi moraretur (inquit D. Hieronymus) vsque ad vltimam senectutem, & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec posset in plura vocem verba contexere; nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc: *Filioli, Diligite*

Ioan. 5.
Sancti Ioannis con-
ficio quoti-
diana; Di-
ligite.
Hieron. in
Epist. ad
Gulatas.

Diligite

ligite alterutrum. Tandem discipuli, & fratres qui aderant, tædio affecti, quòd eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare hoc semper loqueris? Qui respondit dignam Ioanne sententiam: Quia præceptum Domini est: & si solum fiat, sufficit. Vnde apertè videmus, in Dilectione omnia comprehendi.

August. lib. 1. Confess. cap. 5. Huc facit, quòd D. Augustinus, & facilitatem, & dulcedinem huius verbi Dilectionis admirans, sic ipsi Legislatori dicit: Quid tibi sum ipse, vt amari te iubeas à me; & nisi faciam, irascaris mihi, & muneris ingentes miseras? paruane est miseria, si non amem te? Sine dubio, magna est afflictio, Dei Dilectione destitui, siue qua eum diligimus, siue qua ab ipso diligimur; quæ se inuicem consequuntur. Hinc bene dici solet: Qui Christi amore vulneratur; dolor est illi quando inde sanatur. Pessimè siquidem cum illo agitur, qui amoris huius telis nunquam configitur. Vnde idem Augustinus mirè sibi de dulcibus istis plagis congratulans, inquit Domino: Sagittaueras tu Domine cor meum charitate tua. Sic & nos sentiremus, & loqueremur, si cum sanctis illis saperemus; sique cum D. Bonauentura ex animo diceremus: Nolo Domine sine vulnere viuere; quia te video vulneratum. Si namque bis nostri amore vulneratus ipse fuit; immò nos eum vulnerauimus: vt sponsæ animæ nostræ dicit: Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum: primùm scilicet, amore, deinde ferro: quid minus nos possumus, quàm illum qui prior dilexit nos, semel saltem redamare, eoque amandi modo, velut suauissimo vulnere transfigi, quod animam ab omni peccatorum vulnere liberare & viuificare potest?

Veronica flos. Nos quoque igitur, si sapimus, mellifluum illud verbum, Dilige, cordibus nostris inscribamus, immò vt surculum vitalem ei inferamus. Experientia enim docet, si veronicae floris radici caryophyllum inferas, simulque complantes, flores omnes eius odorem referre, vnde & nomen apud Belgas propterea sortiuntur ipsi flores. Ita tota vita nostra, omnique actio, & sermo spirabit odorem hunc Dilectionis tam diuinum; si odoriferum hoc germen cordibus nostris benè insertum fuerit, tanquam semen, medulla, ac substantia omnium mandatorum. Et erit nobis odor vitæ in vitam; vt inquit Apostolus. Nobis ex fructus ipsius proprietate, & proximis ex odore boni exempli vitæ aternæ occasio.

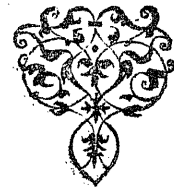
Genes 22. Quo modo Abraham magni illius patris cordi verbum hoc insculptum erat; qui eius efficacia vnigenitum suum dilectissimumque filium ad nutum Dei suis erat manibus immolaturus! Quid de septem illis fratribus Machabæis dicemus; qui nec minis, nec pollicitationibus, à Dilectione, Lege Dei contenta, auelli potuerunt? Cutis capitis, cum ipsa cæsarie, viuentibus, videntibusque reuelli potuit; sed hoc Dilectionis

lectionis symbolum ab eis non potuit auferri. Dilaniati, secti, frixi sunt in sartagine; sed amor exstingui nequiuit. Certi, vnà potius cum matre quiduis pati, quàm non amare in lege sua; eum qui legem dederat. In puncto hoc solo omnia facta recta vsque ad mortem tuebantur. Hoc ipsum iam præmaturo quodam vigore in ipsis pullulabat, quod postmodum de se sui que similibus dicebat Apostolus: *Quis Rom. 8. nos separabit à Charitate Christi? neque mors, neque vita.* Et quid mirum, dum rem benè expendimus? hic est enim ignis ille, quo ipse Christus primùm ita flagrauit; vt pro inimicis non tantùm orare, sed & mori dignatus sit; tum quem venit in terram mittere, non vt exstingueretur, sed arderet, aliosque etiam accenderet. Hoc ardens Stephanus, similes etiam moriens scintillas ei acutus est, pro illis orans, qui ipsum lapidabant. Hoc æstu correptus Paulus pro fratribus Iudæis anathema fieri paratus fuit. *Luc. 12. Act. 7. Rom. 9.*

Stupendus fuit hic amoris Dei & proximi ardor in omnibus Sanctis; qui non tantùm animo, sed frequenter ipso facto sese in seruitutem in captiuitatem, in mille tormenta & mortes mille, pro aliis traderunt, certissimo argumento, verbum hoc, Dilige, totum cor ipsorum possedisse.

Oratio pro vera Dilectione impetranda.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: dulce hoc Dilectionis verbum illi inscribere dignare: vt delectabile hoc Dilectionis præceptum tenendo, te super omnia diligam, & proximum meum sicut meipsum. Amen.

CAP. XXXIII.

Quid Superum pacem ætheriâ citò deuocat arce?
Dextera larga inopi: Ieiunia: Vota precantur.

Tria Dei
iram pa-
cantiâ.

ICVT peccata Deo displicent, eumque ad iram & vindictam pronocant; ita virtutes, atque opera bona placent ei; eiusque furorem placant. Nullum enim valentius, presentiusque remedium, ad reddendam nobis propitiam Diuinam maiestatem; quam ex vera peccatorum penitentiâ, per vitam meliorem, ad ipsum conuerti. Sunt inter omnia, tria potissimam bonorum operum genera; ad quæ Christiani, in omni necessitate, ac ingruentibus ob peccata plagis, solent confugere: siue per famem, pestilentiam, & bellum, siue per peculiarem aliquem morbum, tumultusve Regionum, suæ iracundiâ manifesta dat argumenta. Dominus Deus. Hæc sunt tria illa, quæ tunc maximè illi malo opponuntur; quibusque communiter placari se finit Diuina bonitas: videlicet: Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna. Hæc sunt præsidia illa, quæ, quasi ex diuini iudicij arcano depromta, amicis Dei, Tobia ac familiæ eius, Raphael Angelus reuelabat, dicens: *Bona est Oratio, cum Ieiunio, & Eleemosyna: magis, quam thesauros auri recondere.* Oratione enim mens ad Deum eleuatur, illiusque subsidio ad ipsum confugitur, tanquam medio promptissimo, & efficacissimo, dum res vrget. Vt autem ipsa Oratio alacrior, fortiorque sit ad impetrandum; vtrisque quasi fulcris propriis, Ieiunio, atque Eleemosyna sustentatur; sicut Moysi oranti manus graues, per Aaron & Hur suffulciebantur, ne lassarentur. Immo & cor hominis ad Deum orantis, Ieiunio atque Eleemosyna adiutum, alis quasi duabus ad cælum volare dici & fingi potest.

Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna.
Tob. 12.

Exod. 17.

August.

In his tribus, concludit Diuus Augustinus omnem propemodum Iustitiam Christianam, dum sic ait: Hæc iustitia hominis in hac vita: Ieiunium, Eleemosyna, Oratio. Ieiunium enim non corporale tantum est, sed & spirituale, idque præcipuum, quod à peccatis abstinetur, & virtuti instituitur. In Oratione hoc maximè est laudis apud Deum, & maximi meriti, quod ex clauso cordis cubiculo, ac intimo spiritu procedit. Quoad Eleemosynam, illa non tantum omnia opera misericordiæ corporalia comprehendit; sed etiam, & præstantiori modo, ea quæ ad spiritum pertinent. Vt opera misericordiæ corporalia sunt hæc septem: Esurientes pascere, potum dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire: ita spiritualia totidem sunt ista: Peccantes corrigere, ignorantantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi

Opera misericordiæ corporalia, & spiritualia.

Deum.

TRIA, DEVM AD MISERICORDIAM FLECTENTIA. . 33.

Quid Superum pacem ætheriâ cito deuocat Arce?
Dextera larga inopi: Ieiunia: Vota precantur.

Wat wercken aldermeest Godt tot ghenade spoey?
Vasten: Bidden met gheest: ende voer dekmoesseyn doen.

Qu'est ce qui plus presse, Le Seigneur, qu'il laisse, Sa iuste fureur?
La priere bonne, Le Ieune, et l'Aumonne, Faits d'un tendre coeur.

Deum orare, consolari morstos, ferre patienter iniurias, offensam remittere. Opera hæc ex alienæ miseriæ in corde nostro compassione procedunt; quod etiam nominis ipsius ratio nobis testatur.

Tria illa, Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna, ad quæ velut fontes reliqua bona opera referuntur, homini Christiano valde familiaria esse deberent: hæc enim ex fide viua proficiscuntur, hæc Iustitiam Christianam commendant, augent, atque consummant. Quique se hac vita durante in his non exercuerit, ei postea manus & pedes ligabuntur: hæc est: omnis facultas, & occasio benè merendi auferetur, & proicietur in tenebras exteriores. Ibi tum ieiunabit ab omni gratia & consolatione, & pœnis satiabitur inexplebilitè. Pro eo quod hîc non orarit, ibi clamabit & non exaudietur: misericordiam petet, & non impetrabit, quia non fecerit misericordiam: ululabit, stridebit, blasphemabit. Ibi tum cum diuite epulone guttam aquæ flagitabit; sed non accipiet; quia nec micam dederit in eleemosynam pauperum. Itaque *iii- Jac. 2. dicitur erit sine misericordia, ei, qui non fecerit misericordiam.*

In exemplum singulorum trium benè obseruatorum obiter dici possit: primùm quod D. Iacobus de Helia, qui erat homo similis nobis, passibilis; & tamen oratione cælum clausit & aperuit. Moyses nam Dei oratione cohibuit, ne suos inter necioni traderet. Per ieiunium idem Legem accepit: per ieiunium Samson datus: Achab iram Dei placuit. Israelitæ, & Iudith nominatim, ieiunio ebriosorum exercitum deleuerunt. Anna ieiunans Christum videre meruit. Ipse Christus ieiunio tentatorem vicit, docuitque nos vincere. Daniel Nabuchodonosori eleemosynam, vt extremum remedium, consuluit. S. Gregorius in pauperibus Angelos, & Angelorum Dominum fouit & pavit. Petrus Telonarius proiecto ex indignatione in pauperem pane, iudicij distractionem euasit: tandem omnia dedit, & se in opera misericordiæ impendit & expendit venditum.

Orationis
exempla.
Jac. 5.

Exempla
Ieiunij.

Exempla
Eleemosy-
næ.

Oratio pro operum misericordiæ exercitio.

Quandoquidem te toties Domine per peccata nostra ad iracundiam prouocamus; optimum nobis, quæsumus, propitiandi te, modum ostende; quò sic orationi, ieiunio, atq. operibus misericordiæ insistamus, vt in tempore angustia misericordiam consequamur. Amen.

CAP. XXXIV.

Quanta Eleemosynæ virtus, dum vita superstes?
Vnda velut flammæ, scelerum sic obruit vndas.

Eleemosy-
næ virtus.

QUANDO cœperunt peccata multiplicari super terram, cumque omnis caro viam suam corrupisset, hoc est, cum iam omne genus peccati in hominum vita grassaretur, & totus quasi mundus sceleribus esset obrutus; immisit Deus diluuium, ingentem illam aquarum vim, quæ quindecim cubitis montibus superemineret. Quo facto indicare visus est, quanto peccatorum incendio, concupiscentiæ præsertim, atque libidinis, mundus conflagraret; cui restinguendo stupendus ille cataclysmus esset necessarius. At, benignitate eius immensa, omnia sub tempus gratiæ in melius commutante; sibi rectius consultum volentibus, suauiore, B vtillioreque crimina diluendi viam ostendit; nimirum per eleemosynam, & opera misericordiæ.

Rogatur igitur, quanta sit Eleemosynæ virtus. Natura enim homines potius accipere, quam dare parati sunt: amissumque ferè existimant, quod aliis largiuntur, nisi vel præcedens meritum, vel commodum inde expectatum, animo meticuloso faciant satis. Dicit tamen optimus veri censor Apostolus, & quidem ex verbo Domini Iesu: *Beatius est magis dare, quam accipere*: nominatim de eleemosyna faciens mentionem, eamque commendans. singularem igitur illa virtutem habere debet.

Act. 20.

Eleemosy-
na extin-
guit pecca-
ta.

Ecl. 3.

Tob. 12.

Responso dicit, illam sic vndas obruere scelerum, velut vnda flammæ. Hoc Sapiens innuit, dum ait: *Ignem ardentem exstinguit aqua: & eleemosyna resistit peccatis*. Huc illud quoque spectat, quod præcedenti capite ex Tobia de Raphaele attulimus: Eleemosynam dare, melius esse, quam thesauros auri recondere. *Quoniam eleemosyna* (quod omnes mundi gazæ non valeant) *à morte liberat, æterna scilicet. Et ipsa est, qua purgat peccata: & facti inuenire misericordiã, & vitam æternam*. D. Augustinus in hanc planè sententiam descendit. Magna, inquit, eleemosyna, quæ ardentium criminum globos, beneuolentiæ suæ fonte refrigerat; & irriguo largitatis, obruit incendia delictorum. Non quòd eleemosyna vlla peccatum mortale in homine deleat, citra Pœnitentiæ Sacramentum, saltem in voto, si confessarius non superpetat: nam Christus Pœnitentiæ Sacramentum tam necessarium peccatis à baptismo remittendis instituit; quam pro originali baptismum.

Aug. in ser.

Sed eleemosyna hac ratione peccata extinguere dicitur, quia venialia delere potest, & præparat peccatorem ad pœnitentiam grauioribus

Quanta Eleemosynæ virtus, dum vita superstes?
Vnda velut flammæ, scelerum sic obruit vndas.

Wat vracht heeft, voor de handt, delmoed gbedaen alhier?
Sy bluft den sonden brandt; ghelyck het water t'vixt.

Y a-t-il lexive, Qui puisse d'eau viue, Lauer le peché?
Par aumonne a l'aise, Com' par eau la braise, Il est étanché.

ribus peccatis necessariam, ad confitendi voluntatem, & ita tandem ad confessionem, plenamque peccatorum absolutionem. Singulare huius exemplum fuit Cornelius ille Centurio; qui erat vir religiosus ac timens Deum, cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi Casariensi. Vidit ille Angelum Dei ad se introeuntem, dicentemq;: *Corneli, Orationes tuae, & Eleemosyna tua ascenderunt in memoriam, in conspectu Dei.* Ecce cum Gentilis esset, & ob id peccator, bona illa opera, praesertim misericordiae, licet mortua, ei occasio fuerunt ad Christi notitiam, fidem, peccatorumque remissionem perueniendi.

Act. 10.
Cornelius
Centurio.

Exstinguit etiam eleemosyna peccata, quando illa post confessionem, in satisfactionem, vt tertiam Pœnitentiæ partem, datur. Alioqui peccatum (vt dixi) mortale, nunquam neque eleemosynis, quantumvis amplis; etiam si quis omnia sua daret pauperibus; neq; vllis lacrymis, precibus, vel externis pœnitentiis, sine Sacramento Pœnitentiæ, vt Christi fixa ordinatione, remitti, vel exstingui potest. Quod dico, quia solent se quidam hoc pallio fallere, dum secreta peccata confiteri erubescunt, eaque eo quo dixi modo tacite conantur eluere. Profunt autem pia illa opera ad animum emolliendum, & præparandum ad pœnitentiam, & debitam confessionem, ac remissionem.

Quod in Interrogatione ponitur, [dum vita superstes] nihil hoc indicat aliud, quam hic esse merendi locum proprium. Eleemosynæ per alios pro mortuis factæ per modum suffragij profunt haud dubiè; sed defunctorum non augent meritum. Qui eleemosynas per testamentum & ex legato facit; meretur quidè multum; sed non tantum, ceteris paribus, quantum is qui, dum ipse adhuc vti possit, se illis abdicat: sicut vulgariter dicitur; speciosum est lumen, quod præfertur, viamque collustrat, præ illa lucerna, quæ post tergum gestatur: præcipuè dum via tenebrosa, lubrica, & insidiis plena esset: qualis via vite huius est. Singulares Eleemosynarij fuere, D. Gregorius, Ioannes Patriarcha, Eleemosynarius vulgò dictus, S. Martinus, S. Nicolaus, S. Paulinus, & infiniti alij.

Oratio pro dono Eleemosynæ impetrando.

TV temetipsum ô mitissime Iesu, pauperem effecisti, & nobis caelestes opes, & te totum elargitus es: Excita cor nostrum, ad te in hoc pietatis studio imitandum; vt hic Eleemosynis peccata nostra restinguamus, & pro temporalibus accipiamus æterna. Amen.

CAP. XXXV.

Quis maior, quàm qui debellat viribus vrbes?
Cui cupidos animos rationis frena coercent.

Præstantis-
simum for-
titudinis
genus, sui
victoria.
Linus.

OLENT homines gloriæ studiosiores in fortibus actibus, & præclaris facinoribus gloriari, multumque laudis ponere. Hinc & Romani, qui in omnibus suis rebus, gloriæ stimulis acti, decus & honorem spectabant, dicere præ tali cupiditate solebant: Fortia agere & pati, Romanum est. Utque huic æstui fomitem semper subiicerent, quo hoc rerum eximiarum studium in iuuenem, virorumque fortium animis aleretur, augereturque, coronas varias habebant, quibus qui quidpiam præclare gessissent, pro cuiusque merito, decorarentur: virtutis enim vberimum alimentum est honos. Istud à Pericle, ab Atheniensibus duobus oleæ connexis ramulis caput redimito, initium sumsisse testatur Valerius Maximus. Inter Romanas, Ciuica corona dignitatem præcipuam obtinebat, quæ ciuis ciui, à quo seruatus fuerat in prælio, testem vitæ salutisque perceptæ dabat; eaque fiebat è fronde querna; quoniam cibus victusque antiquissimus quercus fuisset. Huic aureæ, murales, pinnatæ, mucronatæ, rostratæ, vallaresque cedebant. Illâ namque donatus, perpetuò eam gestare poterat: & ad ludos eunti, à populo, & Senatu vniuerso assurgebatur.

Coronæ
Romanæ,
variæ.

Val. Max.
Li. 1. cap. 3.
Item lib. 5.
cap. 10.

Gellius li. 5.
cap. 6.

Novum
genus co-
ronæ, &
gloriæ.

At Dux militiæ nouæ, maiorisque gloriæ commendator, ac dator Christus, qui per contentum, & humilitatem, totius mundi, ac Principis eius superbiam superauit, fortemque armatum nouo pugnandi modo debellauit, ille nos aliam docuit fortitudinem, nobilioremque promissit coronas, in cælesti Regia percipiendas, quàm fuerunt illæ Romanæ, & quæuis aliæ. Ita id olim præuiderat prædixeratque. Propheta Regius:

Psal. 146. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est Domino super timentes eum. super mites, & humiles corde.*

Rogatur igitur, quis maiori sit laude dignus & verè maior eo, qui viribus vrbes arcesque debellat; qui pro rebus terra marique gestis, vel quouis modo & loco, à mundo, corona, triumpho, omni que laude dignus censeri consuevit. Respondetur optimè; iuxta Sapientis quoque sententiam: *Melior est patiens viro forti; & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Ita Dauid animum suum coercuit, dùm in spelunca, suorum hortatu, Saulem erat perfossurus, nisi se cohibuisset. Et aliàs, conceptum G in Nabal facinus, mitigato dictis Abigail furore, refrenabat; ne eum, cum tota familia funditus, prout statuerat, exterminaret. Ita quando coram arca saltauit, & à Michol despectus fuit: quam sui victoriam, D. Gregorius omnibus aliis eius splendidis trophæis mirè præponit.

Prou. 16.

1. Reg. 24.

1. Reg. 25.

2. Reg. 6.

Gregor. Mo-
galium. lib.
27. cap. 27.

Vt

Quis maior, quam qui debellat viribus vrbes?
Cui cupidos animos rationis fræna cœrcent.

Wie isser vromer Vurft, dan die veel steden wint?
Die synen moedt, en lust, onder de vreden bindt.

Ceux qui sont habiles, A prendre des villes, Sont ils les plus forts?
Non: c'est le courage, Qui doute sa rage, Aux plus grands efforts.

Ut autem eiusmodi nostræ cupiditatis essemus victores, ab initio ^{Libertas} Deus homini liberam suæ voluntatis atq. arbitrij fecit potestatem: vt, ^{arbitrij.} quo esset in victis maior ignominia, eo maior esset in vincens gloria. Sic in vno Cain, omnibus mortalibus dixit: *Sub te erit appetitus tuus: & tu dominaberis illius.* ^{Genes. 4.} Huic consonat quod dicit Ecclesiasticus: *Deus* ^{Ecl. 1. 5.} *ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.* Item: *Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Vnde benè dicit Prosper: Non caret regia potestate, qui corpori suo nouerit rationaliter imperare. Relictus enim proprio suo arbitrio, vt si velit, ad malum extendat manum homo; dum huc impellentibus prauis naturæ motibus resistit, & sibi legem ponit, Rex suarum est affectionum, magnamque acquirit victoriam.

Quia verò magni momenti est actus ille, & planè heroicus, hinc optimè ille: Animum rege: qui nisi paret, Imperat: hunc frenis, hunc ^{Horat. lib. 1.} tu compesce catenis. ^{Epist.} Quod idem aliis verbis, alioque tropo, dicit Dominus noster: *Regnum calorum vim patitur; & violenti rapiunt illud.* ^{Matth. 11.} Vis enim omnis & violentia, in praua ac tarda natura superanda consistit.

Agésilus Lacedæmoniorum Rex, pluris quoque æstimabat, animi ^{Agésilus.} affectus domare, quàm munitissimam aliquam ciuitatem armata manu expugnare. Opportunè admodum ad hæc Seneca: Si vis omnia tibi ^{Seneca.} subicere, subiice te rationi: multos reges, si te ratio regat. Quod & Claudianus magno verborum ac sententiæ consensu asserit, dum ait: ^{Claudius.} Tunc omnia iure tenebis, Cùm poteris Rex esse tui. Quocirca, vt clarissimè ipse vides, poteris Christiane Lector, hac animi fortitudine, magnum illum Alexandrum longè superare: qui, cùm visus sit totum sibi terrarum orbem subiugare, proprios tamen hostes, cupiditatem inquam, iram, & ebrietatem sibi nequiuit subicere, neque Rationi suum imperium tueri saluum. Vt rectè de Hercule Mantuanus: Omnia cùm domuit, Veneri feruiuit & iræ. Tu verò, & magnis, & maximis illis maior esse reuera potes; & excellentiorem ob id coronam promereri.

Oratio ad affectus animi domandos.

Postquam diuina tua maiestati inobedientes fuimus, aduersa nobis facta sunt omnia, & nos nobismetipsis graues: Da nobis, Domine, sapientiam & virtutem, animi nostri motus ita sub ratione moderandi, vt terram corporis nostri, sub tua obedientia in pace possidentes, terram aliquanda viuentium possidere mereamur. Amen.

Quid mage Christiadas Virtutis ad ardua ducit?
Concio: Ritè piare animû: & sacrosancta Synaxis.

Suetonius
cap. 7. in
Octavio.
Semper
Augustus,
Christia-
nus.

Augustin.
super Psal.
119. & Ser.
15. de Verb.
Apost.

Bernardus
epist. 253.

CELEBRE ac planè heroicum Rom. Imperatorum dictum fuit: [semper Augustus] vt inde etiam vox illa, Augustus, vim & locum Imperialis nomenclaturæ obtinuerit. Verè **A** nomen hoc, homine Christiano dignissimum, cui tam necessum est in vitæ ac virtutum via semper procedere, ac proficere; vt cessare non detur. Ita D. Augustinus: Quantumcunque profecerimus; nemo dicat: Sufficit mihi; iustus sum. Qui hoc dixit, remansit in via; non nouit peruenire. Vbi dixit: Sufficit mihi; ibi hæst. Immo (quod est amplius) cessare, ac gradum sistere, retrocedere est. Sicut in nauigio contra fluminis ictum tendente, semper opus est progressum moliri, aut aquæ ipsius defluxu in decliue sponte defertur. Hoc est quod S. Bernardus dicit: Nolle proficere, non nisi deficere est: non progredi, est regredi.

Et quia (sicut Cap. xxxi. diximus) arbores sumus, quas Pater cælestis plantauit, dum in filio eius Iesu Christo baptizati sumus, debemus semper crescere, altius radices mittere, latius extendere ramos, robustiores fieri, pluribus frondibus, floribus, & fructibus ornari & onerari. Ad eò semper Augusti in virtutum Regno, vt quantum fieri potest, nulla sit vsquam virtus, nulla gratia, nihil bonæ ædificationis, cuius non simus cupidi, & studiosi æmulatores: semper ad maiorem sanctimoniam, & vitæ perfectionem adnitentes: victoriæ sanctæ, in praua nostra natura domanda, vitiis natiuis, contractaque mala consuetudine, atque omnibus defectibus superandis, atque exstirpandis, tenaces persecutores. Hoc opus, hic Christianorum est labor, ac digna tanto Imperio generositas.

Tria præ-
clara ad
virtutem
incitamen-
ta, & præ-
sidia.

Ad hoc autem quàm optimè peragendum, nimirum, vt iuxta nominis atque officij Christiani dignitatem & exigentiam, debellatis omnibus vitiis, vitiosisque affectibus, vt Regni sui hostibus, in sui contemptu, Diuino cultu, amore virtutum, perfectionis studio crescat, proficiatque, vt tandem uiuat, non ipse, uiuat autem in ipso Christus ipse. Quæritur in Interrogatione, quid homini Christiano hunc ad finem maximè possit conducere. Respondetur, Nihil ad hoc vtilius **A** efficaciusque, quàm frequentiori concionum audiendarum, faciendæ peccatorum Confessionis, ac sacrosanctæ communionis vsui assuescere. Maximo siquidem sunt hæc præsidia, augendarum virtutum, ac salutis promouendæ studiosis.

Quod

Quid mage Christiadas Virtutis ad ardua ducit?
Concio: Rite piare animum: et sacrosancta Synaxis.

Secht, wat den Christen gheeft, in den ghen doet vernemen.
Swoordt Godts: de Christen meest, theylsch Lichaem ons heeren.

Quel point nous auance, Plus a l'eminence, De perfection?
Confesser au prestre, De Dieu le repaistre, Hanter le sermon.

B Quod ad Verbi Dei auditionem attinet, clarum est, quàm sit Concionis illa ad virtutum, vitæque sanctioris incrementum utilis ac necessaria. Ex hac siquidem discimus Dei voluntatem, quidque in nobis eisdem reluctetur, quod ad illam velut ad normam conformandum est. In verbo Dei attentè audito, videmus velut in lucidissimo speculo, quid nos deceat dedeceatve; neque tantùm maculas conscientie nostræ in illo conspiciamus, verùm etiam certa ibi media illis eluendis nobis suppeditantur. Huc referri potest, quod Propheta Regius accommodè concinit: *Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.* Humilibus enim Dei sermo, quid ipsis desit ostendit; & quo pacto id ipsum adimpleant, demonstrat ad amissim. Unde rectè per eundem dicitur: *Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.* Item: *Luceat lumen pedibus meis verbum tuum: & lumen semini: meis.* Qui enim, quæ in concionibus audit, obseruat; lumen infallibile sequitur, ne ambulet in tenebris, ne erret per deuia, & ne in lubrico labatur: sed veritatem & viam tenendo, ad vitam æternam perueniat.

Psal. 118.

C Quod autem frequentius peccata sua per Pœnitentiæ Sacramentum abstergere, magnum adferat adiumentum, ad virtutem in homine Christiano cumulandam, hoc fortè quibusdam, à Confessione stultè abhorrentibus, persuasum difficile videretur, sed tamen luce meridiana clarius est, si vel humanam rationem consulueris. Ingenuitas enim portare pondera, saxum pedibus alligatum trahere; compedibus catenisque constringi, mille remoras & offendicula sustinere, non tam sunt iter agenti impedimento, quàm vnicum peccatum mortale hominem Christianum impedit, quod minùs in via Domini progrediatur. Hic etenim non tantùm dicta illa obstacula patitur, sed insuper vsque ad verticem in limo profundi fixus hæret, immò lethaliter vulneratus iacet. Et hoc insuper maioris mali incommodum sustinet, quod communiter peccatum vnum, aliud quam primùm ad se peccatum trahat, nisi mox illud per Confessionem eximatur. Frequenter autem peccata fateri, ad hoc non solùm conducit, vt conscientie vultus purior nitidiorque conseruetur; verùm etiam præmunit, & roborat, ne citò in peccatum vllum mortale labatur; meliusque se contra venialia præseruet; & ad ampliorem gratiam promerendam, maioresque in virtutibus progressus faciendos, reddatur alacrior.

Confessionis utilitas.

Qui verò ad tam accommodum, per Confessionem crebriorem, auxilium, tardiores sunt; considerent saltem ædium suarum pauimentum, quod non solùm sæpè versum, nitidum, & à minimis quoque sordibus seruat immunè; verùm è contrà, si rarò scopas adhibuerit, tantas contrahit sordium cœni que incrustationes, vt iam

Rarè confitentium inertia.

non scopis, sed lignibus & securibus opus sit, si illas velit amoliri. Ita illis accidit conscientis, quæ scopas Confessionis rarè euerendis peccatorum sordibus solent adhibere. Hinc etiam fit, ut vix sciat Sacerdos, quomodo tales sic obsoletas, sicque obductas conscientias debeat tractare. Ipsi verò, sic constitutis, tandem serò fatigatis, at necdum fatigatis pœnitentibus, hoc accedit miseræ, ut præ moræ magnitudine, & multitudine peccatorum excæcati, etiam maxima & grauissima quandoque peccata vel non videant, vel visa contemnant, & nihili faciant: tamque pauca & parua sibi esse confitenda existiment, quàm qui octauo quoque die, aut etiam crebrius confitentur, qui statim etiam minimum peccati venialis puluisculum detergere satagunt.

Vana excusatio raro confitentium.

Quod autem nonnulli idcirco frequentiore Confessione refugiant, quia, ut aiunt, nesciunt quid dicturi sint; parum cerè in ratione fundata est isthæc ratio. Quis enim est mortalium, qui ne semel in septimana vel mense peccet venialiter? Immo quis non frequenter hoc modo delinquat in die: cum septies, hoc est sæpius, in die cadat iustus? Quando autem confitetur pœnitens, quod se fecisse recogitat, etiam si vnum tantum veniale peccatum haberet, materiam habet confitendi, & absolutionem obtinendi. Nam licet non habeat, quod necessum sit confiteri, habet tamen quod possit confiteri, eiusque occasione, supra remissionem, etiam gratiam nouam abundantem obtinere. Quis non libenter eò frequenter, immò quotidie cat, vbi, quod debebat, debitum agnoscendo, remittatur, & insuper ei pecunia vel merx pretiosa in sinum adiiciatur?

Alia, æquè frivola.

Alij, æquè prudentes negotiorum salutis suæ administri, se à crebra peccatorum confessione solent excusare, quod semper eadem ferè peccata confitenda recurrant, eosque propterea pudeat, tam sæpè eandem cantilenam Sacerdoti occinere. Puerile planè est & istud: quasi verò laudabilius sit, si quotidie graua, noua, & inaudita habeant quæ pro confessione recenseant. Vel, quasi mirum hoc videri debeat, si claudus, ea parte qua claudicat, vestes suas ferè semper commaculet, ibique ferè sit semper quod defricet. Utque vitio sine nemo nascitur, & quisque suas habet infirmitates, quibus in via mandatorum Dei claudicat; ita mirum esse desinit, si ea ex parte offendat frequentius, ibique ut plurimum inueniat quod corrigat. Ita malæ herbæ sæpius euellendæ sunt, quia semper repullulascunt. Ita qui circa ignem versantur, se crebrius adurunt: qui acutis instrumentis communiter vtitur, se non rarò, saltem leuiter fauciat. Ita quibus ascendendum, currendum, vel semper ferè iter agendum est, se circa pedes vel defædant, vel etiam lædunt. Hinc etiam nemo miratur, si circa eiusmodi partes ferè quotidie habeant quod agant, seu

seu purgandi, seu curandi, restaurandique gratiâ. Eadem est ratio purgandæ, curandæ, reparandæque per Confessionem animæ, circa illa, in quibus præ infirmitate, vel alia ex causa, frequentius tali studio indigerit.

D Tertium, quod Responsio dicebat valde ad profectum in virtutibus faciendum accommodum, est sacra Synaxis. Et quid in eo dubij esse queat quin ita sit, cum ipse, qui ibi sumitur, via sit, quam inambulare debemus: veritas, quæ nos errare non sinat; & vita, sine qua nec viuere, nec mouere nos valeamus, & per quam ad vitam tendamus æternam? Ipse est viaticum nostræ huius peregrinationis, quo destituti deficeremus in via: quo freti viuimus, valemus, valentioresque in dies efficimur.

Fructus Communionis. Ioan. 14.

Quod autem, ut de Confessione diximus, etiam ab hoc cælesti epulo se quidam prætextu maioris reuerentiæ, deuotionis, & id genus fucatæ rationis, subducunt; fidem dictis illorum aliquam adhiberem, si tales, post omnem moram, etiam anni integri tergiuersationem, & post omnem suum annum apparatus, maiori cum deuotione ac reuerentia accedere cernerem. Sed videas tunc maximam confusionem, turbationem, & dissolutionem; tam in Sacerdotibus, qui id dolenter adspiciunt, quàm in tali hominum turba, qui ad analem illam deuotionem tam tumultuariè concurrunt. Adèd ut omnis ferè talium deuotio, erga Sacramentum hoc augustissimum reuerentia, ac præparatio, (ut miserandam iam confessionem omittam) in optimis, vel nouis, aut etiam alienis vestibus assumendis consistat; in quibus, ut alienis plumis, glorientur; plateatim postea obambulantes spectatum eant, simul spectentur ut ipsi.

Ineptia se à Communione subtrahentium.

Prepostera quorundam deuotio.

Ad hanc quoque reuerentiam pertinet, quod eo die (iuxta sterilem illum deuotionis corticem) ne digitum quidem vlli rei domesticæ, etiam humilitatis, vel maximi meriti, bonique officij admouere dignentur: ac si ante fores desiderere, fabulari, per ciuitatem curiosè discurrere, cum consodalibus gregatim vagari, magis cum Christi dignitate concordet, quem sumserunt, quàm debitis humilitatis obsequiis eo die domi insistere. Summa, eò spectat talium talis deuotio, ut quem per annum distulerunt admittere, momento citius ex animi penetralibus exturbent. Hoc studium consiliumque vafri serpentis, nobis tam specioso artificio rem eam submouentis, quam ad virtutis augmentum tam nouit efficacem. Quod dum infidelitate, aut aperta malitia, crasse negligentia nequit efficere, prætextu id maioris, ut dixi, deuotionis ac reuerentiæ perficit. Quo pallio, simplices se non solum à tam salutari exercitio, cum dolenda animæ iactura, propulsant; verum etiam se melius facere arbitrantur iis, qui Angelicis istis deliciis fruuntur frequentius; ut qui tantam tam tremendo mysterio non de-

Diaboli
versutia
circa Cō-
munionē.

ferant reuerentiam. Videte quæso, quò prolabamur, dum per eum fe-
duci nos sinimus, quem proditorem, hostem, ac animarū nostrarum
odiosissimū nouimus infestatorē. Qui prima uo illo nostræ felicitatis
odio agitatus, ferre non potest, nos, qui ex terra conditi sumus, tamen si
fragiles atque infirmi, panem tamen Angelorum manducare; quo se
ille indignum reddidit: nosque assiduo cælestis huius edulij vsu, eam
in spem, atque aptitudinem proficere, vt tandem etiam cum ipsis An-
gelicis ciuibus cælestem Hierusalem incolamus, sedesq. quibus teter-
rimi illi spiritus extorres facti sunt, in aterna beatitudine occupemus.

2. Cor. 11.

Viderit nunc, quisquis hoc commentum sequi uolet, quantum in
salute sua curanda momentum ponat. Hoc enim, inter tot strata-
gemata, vnum est, quibus se diabolus in Angelum lucis transfigu-
rans, prætextu boni, bonum nostrum vnicum euertit. Ipsi siquidem
suisque deique est, quo modo, quæue via nos in certam animæ perni-
ciem adducat; siue manifesta nequitia, siue specie maioris boni fusa-
ta. Vt hæc est, prætextu maioris deuotionis ac reuerentiæ, rarò confi-
teri, rariùs sacram Synaxim sumere: & interim efficere, vt longè ma-
iori cum tepore, dissolutione, & irreuerentia accedatur, dum per
annum procrastinatum est. Tam enim odio sunt hosti nostro piæ istæ
exercitationes, vt etiam se adorare illa, paratus sit fingere, si spes sit
tali fraude omnia euertendi.

Augustin.
Confess. lib.
5. cap. 3.
D. Ambro-
sij auditor
Augusti-
nus.

Concionis
vis.

In vita
S. Bern. Sur.
Tom. 4.

Vt autem tria hæc salutis promouendæ media exemplis collustre-
mus, primùm occurrit, quàm consultè & prudenter sancta Monica
inter multa consilia & cœpta, quibus vt filium suum Augustinum
Christo pareret, vsa est, etiam illud in medium protulit, vt ipse au-
diendo Dei verbo, sancto præsertim Ambrosio mellitis illud labijs
propinante, daret operam: quod & fecit, & optatum inde fructum
retulit. Nec mirum: quia non solum viuum per se & efficax est ver-
bum Dei, sed & peculiarem habet energiam, dum spiritu illo, quo est
præditum, prolatum fuerit, & auribus cordis haustum. Deinde præ-
ter propriam, quam initio dixi, operationem, etiam ad duo alia, ni-
mirum ad Confessionem, & Communionem adducit. Neque frustra
S. Bernardus matri suæ grauidæ, per catellum latrantem, & S. Domi-
nicus per canem, faciem ore gestantem, totumque Orbem incenden-
tè præmonstratus est. Per latratum enim concionatorum & homi-
nes à malo absterrentur, & ad virtutes incitantur: atq. ore eorundem
ignis ille profunditur, qui hominum corda collustret, & accendat ad
sanctè viuendum.

Confessio-
nis effica-
cia.

Marulus
lib. 4. cap. 11.

Confessio verò ita hominem in alium commutat virum, vt idem
non appareat, sed prorsus nouus, qui secundum Deum creatus sit.
Id frequenti arreptitiorum experimento percipitur, dum illi aliorum
manifestant facinora, etiam interdum valdè occulta: quæ illi, quibus
obiecta

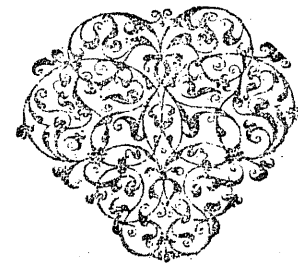
obiecta sunt, mox vt confessi sacerdoti fuerint, & ad eos qui malignis
arrepti spiritibus ea antea propalarant reuersi, nihil ultra, quod sibi
exprobandum sit, audiunt.

Venerabile Altaris Sacramentum dignè sumtum, cælestem ac di-
uinum facit hominem, iuxta diuinam cibi huius cælestis atque Ange-
lici conditionem, ac præstantiam. Vnde & factum est aliquando, vt ali-
qui hoc cibo supersubstantiali pasti, citra omne aliud nutrimentum
vitam duxerint sanam ac sanctam. Sicut nominatim de Liberali He-
liodori Altinensis Episcopi discipulo legitur, (vt alios aliasque omit-
tam) qui vitalem hunc panem singulis diebus Dominicis percipiens,
reliquos dies absque esu potuque peregrisse perhibetur. Tria igitur
hæc strenuè exercent, qui ad Virtutum arcem contendit.

Commu-
nionis en-
ergia.
Marulus
lib. 4. ca. 12.

Oratio ad vtiliter Verbum Dei audiendum, Confitendum, & Communicandum.

OS meum, quæso Domine, aures, & cor, tua gratia, aperi-
munda, & posside; vt sanctum tuum Verbum auribus au-
diendi audiam, peccata mea perfecte confitear, & tecum te di-
gnè sumendo sic uniar, vt vitam habeam, & abundantius ha-
beam in æternum. Amen.

CAP. XXXVII.

Virtutisne viâ populari absterrear aurâ?
Vrge iter vsque tuum : discerpant cetera venti.

Qui se di-
uino cultui
parant, ob-
loquia pa-
tiuntur.

QUITE hæc Interrogatio cum præcedenti quadrat, qui nam- **A**
que in animum induxerunt, vitam suam in melius com-
mutare, & ad Virtutis arcem contendere; maioremque ad
hoc concionibus audiendis operam dare, crebrius peccata

confitendo detergere, ac Dñicæ mensæ se consortes facere; illis com-
muniter hoc oboritur in primis prælij ac velitationis, vt obloquia ho-
minum, iudicia temeraria, & etiam irrisiones, pro rei nouitate, susti-
neant. Itaq; non tantum in se hoc sentiunt molestiæ, quod cuiusq; bo-
næ rei principio, ex difficultate prima percipitur; sed etiam hominum **B**

garrulitate eis remoræ obtenduntur, dum in similitudinē improperij,
virtutis inceptæ viam, morumq; in melius mutationem obiciunt. Di-
co, in similitudinem improperij: quia verum improperiū in virtutem
& probitatem non cadit. Ideoq; dum cuiquam bonum rectumque ex-
probratur, vt quod pius, sobrius, modestus, bonæ conscientia, ac timēs
Deum sit, similitudo tantum improperij est, & laus potius indubitata.

Sap. 5.

Fatentur istud ipsimet eiusmodi subfannatores, in inferno positi, fero-
que suam temeritatem complorantes. *Hi sunt (inquiunt) quos habuimus
aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati!* Propterea
tantum abest, vt ob popularem hanc sinistram auram, & ob cauillos
gannitusque mundanorum hominum, à bono quispiam cæpto desi-
stere debeat, vt etiam eo magis illi sit in via virtutum insistendum, ma-
iori q; alacritate atq; animo progrediendum. Ex hoc namq; improbo-
rum obloquio, velut certissimo indicio, constat haud dubiè bonum
hoc esse debere, quod à malis impetitur: à Deo id esse oportet, quod
diabolo & mundo tam contrarium est; vt graue eis sit, etiam ad viden-
dum. Huc accedit diuini eloquij comprobatio; & omnium Dei mi-
nistrorum atq; amicorum testimonium, & exemplum; vitæ meliori in-
tendere, ac meliora semper sectari, esse laudabile.

Sap. 2.

Quid. 1.
Tr. Eleg. 8.

Optimè itaque dicit Responso: *Vrge iter vsque tuum.* sicut di-
cit ille: Quo pede cœpisti sic benè semper eas. **Discerpant cætera
venti,** hoc est: **Quid homines vani ac ventosi super id iactitent, dicti-
tèntve, ne curaueris.** Inuenias siquidè aliquos ita parum stabiles, tamq;
inconstantes, vt optima etiam cœpta, immò apertam Dei vocationem
ad vitæ sanctioris statum reiiciant, ob ridiculam hanc, & plusquam
puerilem vanorum hominum oblocutionem; quam inaniter metuunt,
solùm secum cogitantes. **Quid dicēt homines? si vitam, vestē, vultum,
cultum,**

Vanum
dictum;
Quid dicēt
homines?

A RECTO ABSTERRERE NON DEBENT OBLOQUIA. 37.

Virtutisne viâ, populari absterrear aurâ?
Vrge iter vsque tuum: discerpant cetera venti.

Moetmen, omg' troekpò gheselch, de deucht en tgoet verlegghen?
Siet ghy naer wden wex: maer niet Naatmen sal segghen.

Faut il pour le rire, Du monde, et son dire, Rompre son dessein?
Suy toujours tes erres, Ne te chaillant guerres, De son caquet vain.

cultum, mores, honores, & statum mutem: si in Religione aliqua, mundo abdicato, Dei me seruitio deuoueam; quid dicetur de me? Ecquid quæso dicetur? Et quis quid dicet? Optimi quique factum laudabunt, Deo agent gratias, & ad imitandum fortè exstimulabuntur exemplo. Mali maledicentia sua & obloquio rem magis confirmabunt; & restatumq. facient, sanctum & diuinum esse, quod ipsi ita auersantur. Sic ille Philosophus, cui cum diceret aliquis: Malè de te loquuntur: Credo, inquit, sed mali. Æquè enim magnæ est laudis, & à bonis laudari, & vituperari à malis. Nam, vt dicit Seneca: Malis displicere, laudari est. *Seneca.* Rectum enim esse necessum est, quod cum torto & prauo non conuenit. Quamobrem debet quisque sibi suæq. saluti consulere, neq. dictis hominum moueri, quâdo boni quidpiam conceperit animo; sed si dubitat, rem omnem cum expertis, & benè in eo genere versatis expendere. Primùm, maiorem Dei gloriam, animæ tuæ salutem, & rei conceptæ cum his aptitudinem attende: neq. quid dicturi sint homines, vel obliquè consideres.

C Hic tu mihi equum generosumq. caballum imitare; qui licet omnes *Equus generosus nil canum latratus moratur.* totius plateæ atque oppidi canes eum allatrent, imperterrito suo atque animoso passu procedit, contemtis omnibus: tantumque abest, vt propterea gradum figat, cœptumq. iter retexat turpiter, aut eo lentius prorepat, vt potius maiores animos induat, generosioriq. plausu tellurem pulset, iterq. suum conficiat. Per ipsum sanè licet, latrèt canes, feratosq. eius sectentur & mordeant calcès, quousq. libebit; redeantque sponte domum, dum latrando mordendoque defessi sunt: ipse interim eos nil moratur. Videasq. canes etiã eo vehementius transeunti tibi oblatrare ac baubari, diutiusq. insequi, quo plus curaueris: sin negligas, sponte tacent domumq. suam repedant. Ita in bono proposito proficquendo, contra hominum latratum cordato est Christiano faciendum.

E An me canum latratus à bonis absterreat? Quin & rusticanam aliã uel mulierem in huius capitis typo expressam tibi imitandam proponere. Quidnam agit? quod agunt eiusmodi, quæ gallinis alendis dant operam? Oua studiosè in sinu è nido colligit. Gallinæ interim, & ipse etiam gallus gallinaceus garritu & clamoribus omnia complent. An illa propterea à cœpto desistat? nihil minus. Cogitat quippe: Vestra uobis garrulitas permittitur; at mihi hæc oua cedent. Vos quod vestri est muneris facitis; ego quod mei, curo. Ita cuiq. salus sua curæ esse debet: nemo autem stultis hominum iudiciis vel obloquiis moueri.

Nam sicuti salua conscientia neque uelis neque possis malum facere, etiam toto id tibi mundo suadente; ita nec bonum, quod teste eadem conscientia tibi faciendum est, debes omittere; etiamsi mundus reclamet, vel obloquatur quispiam. Dic talibus saltem, quod Titus *T. Tacitus.* Tacitus Metello sibi obrectanti: Facile est in me dicere: cum non sim respon-

Maledi-
centiæ to-
lerantia;

responsurus. Tu didicisti maledicere; ego, conscientia teste, didici ma-
ledicta contemnere. Si tu linguæ tuæ dominus es, vt quicquid lubet
effutias; ego aurium mearum sum dominus, vt quicquid obuenerit,
audiant inoffensa. Quod sine dubio, nos Christiani, perfectius ob-
seruare deberemus, quàm tales, qui lumine fidei, & gratiæ dono ca-
ruerunt. Scimus etenim certò, sicut nos, coram Deo, totius mundi pa-
trocinium non excusabit, si propria accusarit conscientia; ita nobis
nihil obfururam hominum omnium refragationem, si iuxta Dei nu-
tum, & propriæ conscientiæ testimonium, processerimus. Quo illud
Augusti etiam spectat, Benè agere, & audire malè, Regium esse; ac du-
plicis meriti; ex operis boni præstantia, & patientia linguæ maledicæ.
Quid de Tobia dicemus, qui vxoris propriæ exprobrationem, & petu-
lantem in maledictis linguam toleranter audiuit; atque si ob eleemosy-
narum, operumque misericordiæ laudabilem piúmque vsum, in cæci-
tatem illam temporaneam incidisset? Sic & ante luminis priuationem
ipsi eadem atque alij plures impropertant: at non propterea destiterat
mortuos sepelire, pascere famelicos, mæstos consolari, & concaptiuus
monita salutis dare. Sciebat vir ille sanctus, non esse bonum opus ob
maleuolorum dicacitatem omittendum. Ita neque Iob à recto virtu-
tum tramite deflexit, tametsi etiam ab amicis, miris diæteriorum mo-
dis lacesteretur. Sed quo in speculo id expressiùs nobis, quàm in tota
Domini nostri Saluatoris vita optemus exhibitum? Is enim non tan-
tùm aliquando corporaliter insidias ei & mortem molentibus Iudæis,
sed & blasphemata lingua maledicentibus, per medium illorum ibat;
nobis exemplum præbens, ne vel latum vnguem ob hominum male-
dicentiam à recto deflectamus. Id vidit vel cæcus ille fecus viam: tan-
tum enim abest, vt ob increpantis turbæ voces à cæpta Christi in-
uocatione destiterit, vt etiam eo magis ac magis opeim eius implorarit.
At nunc mihi meritò considerandus veniat Moyses ille Maurus,
monachus. Hic postquam atrociniis Egyptum agitauerat, Anacho-
retarum inibi vitam contemplatus, monachus factus est, Isidoro Ab-
bati se tradens instituendum. Quid egit? quid animo voluit? quidnam
dicerent homines? præsertim ipsius congerrones, collatrones? Minimè
gentium. Longè fixiùs in tam præclarò cæpto gressum firmavit, quàm
vt tam inani ac friuolo sibilo se loco moueri permitteret. Quinque
etenim & septuaginta annos Deo in solitudine seruauit: sex annos cel-
la inclusus permanfit, ad multam noctem stans orabat. pane tantùm &
aqua sustentabatur. Deinde charitatis operi se accingens, noctu pera-
grabat solitariorum tuguria, hydriasque ipsorum aqua replebat, vt
procul haustum petentibus, laborem leuaret: peracto officio, tacitus
redibat. Sic faciendo, qui priùs homicidiis infamis fuerat, factus est
sanctitate clarus: & qui quondam rapinis terram infestarat, regnum
cælorum

Tob. 3.
Tobiaz ex-
emplo;

Iob 2.
Exemplo
Iob.

Luc. 18.

Nicoph. lib.
11. cap. 36.
Moyes la-
tro conuer-
sus.

cælorum vi alia rapuit. Interea temporis, dum ille eundo, redeundo,
per deserta vagando, in priorum contubernaliùm incidit occursum &
manus; quid egit? quid cogitauit? num illum mutatæ vitæ, cæpti me-
lioris, habitus noui, operum humilitatis, sui que propositi puduit? num
ipsi eum deridentibus, ad pristina reuocantibus, aures præbuit? cessit?
destitit ab instituto? Nequaquam profectò. Quin immodò quampluri-
mos eorum ipse ad suum pellexit consilium; & quemadmodum candi-
datorum hic Maurus in se pellem mutatæ Æthiopsis, ita & eos docuit
leopardi maculas deponere, & secum monachorum vitam viuendo,
deposito cameli gibbo, per foramen acus transire. Eius in Martyro-
logio memoria celebratur 28. Augusti. Ita & de S. Guilhelmo referre
nihil impedit, qui à S. Bernardo ad vnionem Ecclesiæ reductus, & ad
peccatorum pœnitentiam permotus, quando iam & statu & mutato
habitu, vitam planè aliam ducens, eremita factus, thoracem ferreum,
quem contra Ecclesiasticam vnitatem gesserat, nunc super nudo cor-
pore in sui castigationem summa cum pœnitudine atque humilitate
gestaret, & in totius mundi conspectu totus in alium virum muta-
tus esset: si tum ei in mentem venisset, aut villo modo attendisset,
quid vel amici vel mundus dicerent; citò sanè manum ab aratro Eu-
angelico remouisset, & respexisset retrorsum. Verùm è contrario ita
cæptis institit, mundo frustra reclamante, vt quamplurimos ad sui
imitationem permoueret: Ordoque inde fit institutus VVilhelmita-
rum, anno Domini 1155. Dicat igitur quicquid volet mundus; tu,
quid tibi sit factò opus, attendito.

S. Guil-
helmus.
Surius 1096.
1. Febr. 10.

Oratio pro constantia in virtutibus seruanda.

*Quandoquidem sine te, o dulcissime Iesu, neque recti quid-
quam cogitare, nec incipere, nedum perficere valemus; fac
nos in virtutibus stables, & da gratiam ita omnia obstacula su-
perandi, vt viam salutis inoffenso pede ambulantes, virtutum
præmia consequi mereamur. Amen.*

CAP. XXXVIII.

Quæ nos infesto circumstant agmine pestes?
Mundus ouas: Satanafq; furēs: Caroq; inimicus hostis.

Tres ani-
mæ nostræ
hostes:
Caro,
Mundus,
Dæmon.

Et homo, Dei pacem atque amicitiam saluam sibi confer-
uasset, nullum ipse hostem, præter diabolum, habuisset;
qui inuidere quidem, non autem nocere potuisset. Sed,
quando à debita Deo obedientia discessimus, omnia no-
bis contraria facta sunt & aduersa; & nos ipsi molesti nobis. Hoc
illis beati Iob verbis clarè exprimitur, dum ait: *Peccauit: posuisti me con-
trarium tibi, & factus sum mihi metipsi grauis.*

Iob 7.

Tres præcipui sunt hostes, hominem ad peccatum incitantes, e-
iusque salutem acriter impugnantes: Caro, Mundus, & Dæmon. A

1. Ioh. 2.

Qui à D. Iohanne alio loquendi modo produntur: *Omne, inquit,
quod est in mundo, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, & su-
perbia vitæ.* Horum omnium Princeps & Rex diabolus est. Nam
etsi tres isti, per se singuli, turmam atque aciem peculiarem consti-
tuant, quò in nos omni ex parte impressionem faciant; meritò ta-
men totius prælij huius tam infesti dux & imperator diabolus dici-
tur; quia alij sub eius quasi castris & signis militant aduersus homi-
nem. Expeditio ista rectè in libro Iob designatur, vbi sic legitur:
*Chaldei fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, nec-
non & pueros percusserunt gladio.* B

Iob 1.

Iob 7.

Dicit idcirco idem Sanctus miseriam huius vitæ considerans: *Mili-
tia (seu tentatio) est vita hominis super terram.* Adeò vt mundus totus
campus dici possit, vbi conflictus committitur; vitæ decursus, tem-
pus belli: quo durante pugnandum est, & corona promerenda. In-
spector Deus, qui & auxiliator fortis; daturus, post adeptam victo-
riam, æternæ gloriæ triumphum. Sic D. Paulus ait: *Nemo coro-
nabitur, nisi legitime certauerit.* Quemadmodum enim via filiorum Is-
rael, per desertum, continua cum hostibus pugna fuit, quibus de-
bellatis, in terram promissam triumphatores ingressi sunt: ita vita
nostra, assidua cum nostris hostibus est decertatio, qui nos & à dex-
tris & à sinistris infestantes, ab ingressu patriæ cælestis arcere conan-
tur: atque non nisi omnibus istis ritè pugnando superatis, promif-
sam illam lacte ac melle manantem supernorum ciuium regionem,
ac coronam gloriæ, possumus obtinere.

2. Timot. 2.

Hoc interim solatij habemus, nihil nobis esse timendum, etiamsi
consistant aduersum nos terna hæc castra, etiamsi insurgant in nos

tres

Quæ nos infesto circumstant agmine pestes?
Mundus ouas: Satanafq; furēs: Caroq; inimicus hostis.

Die dvy vianden sel, Welck synse; die ons quellen?
De weereft: t' d'leefh vebel: en den Prinxe der hellen.

Quel ennemy tache, Sans treue et relache, Sur nous trionfer?
La Chair fretillarde, Le Monde, et la darde, Du Prince d'enfer.

Crescens ista turba, quamdiu tuta intus conscientiae quies & tranquillitas conseruatur. Sicut enim echinus aut ericius, surrigens vndique Echinus, bonae conscientiae typus. fetas, in medio adlatrantium canum liber conuiescit, ita bona conscientiae, innocentiae tecta velamine, inter omnium hostium insultus & insidias, immunis, & tuta est.

D Primi tanquam domestici hostis, Carnis inquam, pugna, in Eua Hostis j. primùm nobis figurata fuit, quae Adamum blanditiis ad Diuini man- Caro. Eua. Nabal. dati transgressionem pellexit. Deinde etiam in stulto illo Nabalo factis expressam habemus carnis rebellionem, qui commoditati suae, & ventri pascendo, ac gulae feruens, cetera parum curabat; hebes, deses, ingratus, cor suum crapula & ebrietate grauens, sibiq. eo modo infelicem atque inopinatam mortem accersens. De quo ipsa eius vxor Abigail rectè dicebat: *Stultus est Nabal, secundum nomen suum: & stultitia est cum eo.* Ita & caro: vna quasi manu, florum, fertorumque redolentium amoenitate praetensa, altera gehennae incendia occultè comportans, vt fallaciter hominem incautum illis inuoluat: interim voluptatibus dans operam, & iucundè in certam perniciem ruens: non recogitans momentaneum esse quod delectat, aeternum verò quod cruciat. Figura carnis non incongrua & Goliath fuit: qui, instar turris carnae, spiritum, in Dauide figuratum, persequitur; & castris Dei magna cum proteruita insultat. Magna sanè & periculosa est hæc cum hoste domestico pugna. Inimici hominis, non tantùm vicini, amici, & domestici eius; sed & ipsemet homo suus hostis est. Quid enim tam tu, quàm spiritus tuus, cum carne tua & sanguine vnum eundemque constituens hominem? Hostem tuum in te circumfers, eodem tecum non tantùm vestimento tegis, eodem cubili componis, eadem tecum dignaris mensa; verùm etiam eum foues, pascis, defendis, & fortem facis contra te. Hostem agnoscis, vt hostem pateris, & vt amicum habes; & quo eum tractas humaniùs, eo ferociùs insurgit. Scio (inquit Apostolus) *quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Et vnde ista quaeso nobis in carne Vnde carnis rebellio? Ex primi parentis peccato. Vt enim omnes in Adamo eramus, ita in eo omnes peccauimus, & Deo fuimus inobedientes. Pro poena autem commissi, inter infinitas alias miseras, etiam fomitem peccati, & ad malum propensionem, iure quodam hereditario sumus consecuti; vt caro resistat spiritui, bellumque lethale duarum quasi gentium, proprio gestemus in vtero. Quod D. Paulus aperte ita testatur: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae. Cuius rebellionis acerbitate commotus, in se omnium nostrum deplorando miseriam, sic exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius:* aut vt dissoluatur, & sum cum Christo; aut illud saltem in seruitutem redigam? *Gratia per Iesum Christum*

Christum Dominum nostrum. Si multi periculofam hanc carnis luctam attenderent, longè sollicitius huic tam perplexo negotio inuigilarent: non ita se vino somnoque sopiri permitterent; non carnem hanc tam delicatè & gulosè infarcirent; non ollam istam, in qua, iuxta puerorum Prophetarum contestationem, mors est, sic semper succenderent, neque oleum adderent camino: quin potius, vel lacrymarum fluminibus ignem extinguerent; vel per abstinentiam foco fomenta subtraherent; vel, quod amplius est, ollam totam de flagrante flamma deponerent; consortio hominum, totique mundo mittentes nuncium, & vitæ se sanctiori, atque à turbis remotæ, consecrantes: Id haud dubiè consultius crederent, quàm cum impuro hoc carnis incentiuo, incendio tradi tandem sempiterno.

4. Reg. 4.
Mors in
olla.

Mundus, hostis ij. Secundo inter hostes nostros loco Mundum constituimus, qui, E prima fronte, miro etiam stratagemate hostilitatem omnem, quantum potest, dissimulat; at interim internecioni certæ dat operam. Vna quasi manu misero mortali monilia, torques, coronas, gazas, honores, & summam denique felicitatem protendit: at alterâ latenter pauperiem, seruitutem, omnimodam miseriam, & certum tandem interitum subinducit: fœdam faciem læta larua condecorans, ut in blandientem tantùm vultum intendentes securius decipiat. De mundi astutia, vanitate, & digno contemptu ex professo LXXV. Capite, & aliquot sequentibus tractabitur: hîc paucis, de Mundo, ut hoste animæ nostræ iuratissimo.

Mundi nomine quid intelligatur.

Augustin. Sermon. 49. de temp. Variâ mundi hostilitas.

2. Reg. 10. Ioab.

Iudas proditor.

Per Mundum intelligitur vanitas, malitia, inconstantia, nequitia, fallacia, fraudulentia, & stultitia hominum talia amantium: quin iammodò, tales homines ipsi, Mundi nomine nuncupantur. Quorum quandoquidem caput & Princeps diabolus est, rectè Princeps mundi vocatur, hoc est improborum, ac mundanorum hominum. Hoc modo interrogat D. Augustinus: Quare peccatores nomine mundi appellantur? Quia dilectione mundi inhabitant mundum.

Mirando, atque adedò miserando nos modo impugnat Mundus; ridendo, adulando, multa promittendo, palpando, & mira dilectionis atque honoris indicia prætendendo. Cuius, in fucato isto ac blandienti hostilitatis genere, præcellens figura Ioab fuit; qui Amasæ occurrenti blandè dixit: *Salute mi frater.* Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum. Porro Amasæ non obseruauit gladium, quem habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram.

Sicut & Iudas osculo Saluatorem nostrum vendidit, prodidit, tradidit. Sic & mundus facit, mellita sua blandiloquentia, fraudulenta laudatione, adulatione, arridenti facie, ac splendidis promissis, quasi osculo improvidum inescando, prodendo, & morti æternæ tradendo. Aduigilandum est igitur cuique eò attentius, quò tam fictus fucatus-

fucatusque inimicus difficilius caueri potest. Ita D. Augustinus: O munde immunde, fallax & proditor! Nunquid non periculosior es blandus, quàm molestus? Nunquid non magis timendus es dum allucis, quàm dum spernis? Blandus enim, ut amicus excipitur, quando autem agit hostiliter, tunc vicissim ut hostis fugitur.

Aug. Sermon. 11 ad frat. in eremo.

Et hoc pro more habet, ut quando blandimentis nihil efficit, tunc ad sannas, scommata, irritamenta; & demum ad apertam persecutionem hostilem conuertatur. Dum vulpina nihil pelle proficitur leoninam induit, incipitque furere aduersum innocios. Vtique tunc tutior est homo, quando illum mundus aperto Marte persequitur, quia ab illo tunc sibi tanquam ab hoste cauet: ita consultum est, ut ne quis à mundo fallatur, vincaturve, illum potius aduersantem sibi, quàm blandientem eligere. Tunc enim certi sumus, & mundum nobis hostem esse, quod semper est, & Christum amicum & protectorem: qui id nobis prædixit, & hoc modo solatus est: *Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Ecce dum aduersum nos, ut hostis consistit mundus, iuxta Christum stamus, cuius & mundus iuratus est hostis. *Si de mundo (inquit) fuissetis; mundus, quod suum erat, diligeret: qui verò de mundo non estis, sed ego elegeri vos de mundo, propterea odit vos mundus. Et vos amici mei estis. In mundo quidem pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.*

Vulpinæ pelliconi succedit.

Ioan. 15.

Ioan. 16.

F. Tertius hostis est Diabolus; qui, ut omnium Princeps, duos alios, Diabolo; per se alioqui satis noxios, suis castris adhibet; ut & per carnis illecebras, & per mundi insidias, miseros mortales in peccatum certamque perniciem pertrahat. Primum quidem mali suggestionem, deinde ad delectationem incitando; & postremùm, si vilo pacto potest, ad assensum permouendo: qui dum in re graui tribuitur, peccatum mortale committitur, etiam si re ipsa in actum non deducatur. Rei autem exiguitas, ut & alia aliqua circumstantia efficere potest, ut veniale tantùm existat.

hostis iij.

Ex quibus onanibus liquidò constat, quàm non satis secutè in vtramque, ut dicitur, autem dormire liceat, tot vndique circumstantibus hostibus, insidias mille, & mille insultus struentibus. sed, quòd tanquam strenui milites, vigiles excubias agere debeamus, & semper quasi in acie armis accincti stare: eam circa partem, fideliorum custodiam, firmissimè præsidium collocando, vbi arcem nostram nouimus infirmiore. Nam & hostis noster eò quoque occupos, atque animum conicit; ibique frequentiores applicat machinationes. Singulorum siquidem discutit ingenium, propensionem, mores, infirmitates: qua ex parte facilius inuadi, expugnarique queant; ut faciunt exploratores; quod & Ioseph fratribus suis, tentandi gratia, obiiciebat, dicens: *Exploratores estis, ut videatis infirmiora terra vestra.*

Vigiladum contra hostes.

Hostis industria.

Genes. 42.

nistis. Exploratique omnibus, diabolus ibi struit insidias, ubi faciliorem fore victoriam considerat: & licet aliis ex partibus, ubi in homine munitiona tutioraque sunt omnia, certo stratagemate simulatos intenter assultus, huic tamen debiliori præcipuam admoct impugnationem, quam & loci coniuventiã, & defectu præsidij, videt præ ceteris expugnabilem.

Hostis conditiones. Habet hic hostis omnes conditiones, quæ in acerrimo inimico considerari & timeri consueuerunt. In primis, veteranus, & inueteratus est, iamque propemodum senis annorum millibus hanc bellandi artem exercuit. Astutissimus, fortissimus, impudentissimus, & mille artifex est: naturalia enim, quibus pollebat vt Angelus, etiamnum retinet, iisque modò in nostram perniciem abutitur. Malus est, vt etiam mali nomine diabolus intelligatur. Superbus, ad eò & Rex super omnes filios superbiã. Hinc valdè præsumtuosus; audax in attentando, & in persequendo pertinax. Indefessus, arena non cedens, tamen non rarò superetur. Si fugam simulat, pugnam restaurat ardentius. Inuidus est, malitiosus, impudens, & imperterritus. In omni certaminis genere, astu bellico, & stratagemate versatissimus ac versutissimus.

Præsidia contra hostes. His tamen, Deo laus, non obstantibus, modò vigiletur attentè, fidelis adhibeatur custodia, præsidia dicta adhibeantur, & sit de cetero ad illum recursus in omnibus, sub cuius signo, Crucis vexillo, in sacro Baptismate inaugurati, omnes militamus; hoc est, ad Ducem nostrum, hostiumque nostrorum victorem Christum, pro belli directione, virtutis incremento, & diuino auxilio confugiamus; nihil est, quòd minaces hostium moremur manus; non est quòd terreamur; aut in minimo animum despondeamus: quia fortior est, qui nobiscum est, quàm qui contra nos. Benè idèò nos monet Apostolus: *Nolite locum dare diabolo*. quasi dicat, State, ne cedite, in aliquo ei concedentes, vel consentientes. *Quin potiùs, vt D. Iacobus ait, Resistite diabolo; & fugiet à vobis*. Quid minus miles in conflictu faciat, quàm vt stet, non cedat, figat pedem? Hoc resistere, hoc pugnare, hoc est victoriam consequi. *Aduersarius enim noster diabolus, tamen tanquam leo rugiens circum querens quem deuoret, Crocodili tamen mores obtinet; qui, vt fugientes insequitur, ita fugit ipse insequentes ac resistentes*. Vnde rectè præsentissimi remedij loco suggerit D. Petrus, supradictis verbis subnectens: *Cui resistite fortes in fide*. Fides nostra est, Christum illum debellasse, eiusque contudisse vires; ita vt nihil nobis documenti queat inferre, nisi nos ei in malum, consensum præbuerimus. Quando namque desiderabilem illum in Christo bolum, latente intus diuinitatis atque innocentie hamo, iniquo & auaro rictu momordit, & morte illum turpissima atque indigna afficiendo

ciendo deglutit; ita tum liuidas suas fregit fauces, ita dentes effraeti, ac molares omnes contriti sunt, vt deinceps factus edentulus, non amplius mordere, sed labris blandiri tantum ac lambere valeat. Non enim potis est quenquam ad peccatum nolentem impellere, sed nouit tantum blandis suggestionibus illicere, & suauiloquentie fallacis, quasi in laqueum dulcibus sibilis aues inducere. Vt & in Christo ostendit, dum non illum deturbare conatus est, sed tantum blandè hortans dixit: *Mitte te deorsum*. Et quandoquidem hoc à libera nostra voluntate dependet, & proprio arbitrio, alia non est re in hac lucta opus, quàm vt cum diuina gratia bonam custodiam super munitione cordis nostri constituamus; non contentiamus in malum, & resistimus. *Hæc est victoria, que vincit mundum, carnem, & diabolum, fides nostra*. Ne te victum dederis, & vicisti.

Canis quoque, ob id, catenato solet comparari diabolus: qui vt latret, tingatur, frendeat dentibus, propriis se faucians moribus sanguinolentos protendat rictus, teque quasi inuasurus insultet; certus tamen es, quamdiu intra catenæ extentæ spatium te non immittis, illum ne hilum quidem tibi posse nocere. Si dentem tibi, vel unguem infixit, certè non est quòd cuiquam alij quàm tibi imputes: quia intra facultatis eius nocèdi limitem, ac quasi ipsius horizontem te ingessisti, extra quem futurus eras immunis. Hinc est etiam quòd semper in omni tentatione consulitur, vt principium cautè obseruetur, quo neglecto, non facile consequentia euitentur.

Ex eo namque tota ferè dependet belli prosecutio, & victoria. quòd alia similitudine nos egregiè docet Isidorus, dum sic ait: Diabolus serpens est lubricus: cuius si capiti, hoc est primæ suggestioni non resistitur; totus in intima cordis, dum non sentitur, illabitur. Vigili idèò, vt dixi, custodia opus est, plusquam magnis multarum copiarum viribus. Nam, sicuti prouido sagacique in specula oculo vigilis, meliùs aliquando ciuitati prospectum est, hostem eminus videndo, detegendo, & solo campanæ pulsu arcendo, priusquam accedat propius; quàm mille armatorum millibus, dum iam hostis vel per mœnia illapsus, vel per portam intromissus est: ita in omni ad peccatum impugnatione, quæ per tentationem fit, attentà in principio curâ, insidiarum detectione, ad arma conclamatione, ad Deum per precès refugio, concessorumque præsentis præsidio plus efficitur, quàm omnibus aliis quibuscunque modis & medijs, quando iam serpenti malo in cor, per delectationem, & præsertim per consensum, concessus ingressus est. Qui minimo æris sono, vel tubæ clangore, aut etiam vocis clamore, arceri procul poterat non admissus; si intra limina pedem ponat, quantæ molis, quanti sanguinis, qualium erit copiarum, admissum eicere? ferè actum semper est, quando eò ventum est.

Hinc

Canis carenato comparatur diabolus.

Isidorus lib. 3. cap. 5. de summo bono. Vigili e bonæ securitas.

Simile à li-
teris prodii-
toris.

Hinc etiam sicut, quando proditoris blandisque literis, in ciuitatem vel castra ab hoste submissis, ducum aduersariorum ciuimque animi ad defectionem sollicitantur; consultum planè est, dum id scitur, vel etiam subolendo timetur tantùm, litteras eiusmodi non aperire, nec vel inscriptionem legere, immò vel non accipere, vel eis accipere, & in focum coniectis, nuncio suspendium minari, si redeat: ita tutissimum profusus est, primas tentatoris blanditias ne vel ad spectu dignari, auersari inscriptionis titulos, attributos honores, promissas opes, & quicquid animum in malum possit inflectere. Alioqui, si explicare clausas inceperis litteras, considerare quæ splendidè appinguntur, ponderare promissa, incipies affici, volisque ad calcem perlegere, & periculum facere. Actum est, in nassam ingressus es, specie boni inescatus, non facile erit reuocare pedem, & euadere. Obseratas itaque litteras, totamque tentationem in ignem charitatis Christi conuicito; & nuncio, hoc est sensualitati, minare suspendium, teque illam per pœnitentiam castigaturum, & cruci Christi affixurum, si simile vnquam deinceps attentarit.

Stratagemata varia
hostis nostri.

I. Non erit inconueniens, stratagemata hîc diaboli præcipua ponere, vt nota meliùs caueantur. Interdum enim, more militari, exiguo se ostentat numero & robore, præcipuis copiis post montem aliquem inanis gloriæ, ob virtutis alicuius speciem, aut post densam vitiorum siluam in insidiis latentibus; vt eò fidentiùs in certaminis campum pellectos, immissâ totius exercitus potentiâ, opprimat. Sic Diotimus contrâ Lacedæmonios, Cæsar contra præcos Gallos, & plures alij actitarunt. Neque nimis timendus est hostis, neque vice versa nimium contemnendus. Aliquando fugam simulat, vt te vel securum, vel temerè insequentem, & à fronte & à tergo surgentibus insidiis, interimat. Ita in bonum, Dei instinctu, fecit Iosue contra ciuitatem Hay: & Israel contra tribum Benjamin, quam castigare debebant.

II. Aliquando magnam ostentat hostis potentiam, vt terreat ac percellat imbellem. Sic D. Antonius stupendos incurfus sustinuit, & omnes diaboli machinas superauit. At periculosissimum est, quando subdolo animarum nostrarum impugnatore, pauentem conscientiam horrendo indefessoque tentationum tumultu fatigat, & obruit. Nonnunquam hostis tesseram signumve militare alterius partis assumit, vt in accessu amicus appareat, tutiusque omnem tunc discindat aduersum exercitum. Ita Darius profligatorum hostium exuuias & insignia suorum aptauit humeris, & ita in reliquam hostium partem immisit. Ita

Polyen. li. 1.

Virgilius 2.
Æneid.

Coræbus: Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis. Aptemus. dolus, an virtus, quis in hoste requirat? Sic diabolus salutem, quietem, & omnimodam prosperitatem nostram, vt amicus, se quærere simulat, vt maiorem in ruinam præcipitet; sicuti Eux per serpentem omnia bona

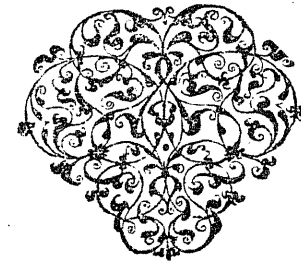
& ma-

& magnifica optare videbatur; Eritis sicut dii. Ita S. Iulianæ se veterator in Angelum lucis transfiguratum exhibuit, dicens, Christum iubere, vt illa potius dijs Gentilium sacrificaret, quàm in cruciatibus deficeret. Obstupuit illa tali nuncio, & dubitans, quidnam esset, à Deo sibi certius indicari postulauit. Mox diuinitus inspirata manu illum apprehendens, vinculis constrictum verberibus affecit; & insidiatorem in insidiis deprehensum cõfutum abegit. Ita callet igitur hostis noster omnes artes, atque vniversa stratagemata, quæ vnquam vel terrestri, vel nauali in prælio excogitata fuerunt; sed fidelis miles Christianus, in Deo suam ponens fiduciam, omnes hostilitates & carnis, & mundi, & diaboli superat, & in Domino exultabundus triumphat.

Sic tom. 1.
Marul. li. 5.
cap. 7.
S. Iuliana.
Diabolus
transfigu-
rat se in
Angelum
lucis.

Oratio contra tres animæ nostræ inimicos.

Rex regum, & Domine dominantium, atque exercituum Deus, ex omni parte impugnor, & vim patior undique; caro rebellat, mundus mihi vult dominari, & diabolus in me imperium vendicat: Adiuuâ me, Deus, vt continuam huius vitæ militiam legitime certando conficiam, & aternæ gloriæ coronam securus accipiam. Amen.

P

C A P.

CAP. XXXIX.

Quod miseris tutamen erit discrimine tanto?
Gratia: Libera mens: & præfidis Alitis arma.

Tria rara
præfidia
contra ho-
stes.

ADMIRANDA verè Dei prouidentia, & bonitas, qui nos in medio hostium nostrorum nequaquam inermes, auxilioque A destitutos deseruit; sed ita de omnibus, quæ ad pugnam pertinent, prouidit; vt meritò dicere possimus, faterique debeamus, prælium hoc spirituale, omnemque hostium nostrorum conatum, potius ad armorum nostrorum laudabile exercitium, & ad maioris victoriæ triumphique promerendi occasionem facere, quàm ad aliquod nostrum dampnum, vel incommodum. Id haud dubiè experientia edocti testantur omnes; non tantùm, qui conflictu peracto feliciter, nunc coronis partisq. tropæis fruuntur in Ecclesia triumphante, hoc est in cælo; verùm etiam, qui in militante adhuc, incerti de belli exitu, luctantur.

Vexillum
crucis.

Optimè nos idè animatos esse oportet; neque à conscisso sanguinè noloq. Christi vexillo vnquam deficere, neque loco nostro, quem in castris Ducis nostri nacti sumus, tantillum discedere; sed magnà constantiâ cum pugnace illo hostium nostrorum antagonista dicere: *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Ac si vir virum legeret, diceremusque, quod communiter tali casu dici solet: Tu pedem tuum meo pedi coniungito, sis mihi commilito, & auxiliator; & veniat qui volet. Sicut apud Isaiam legimus: *Stemus simul: quis est aduersarius meus? accedat ad me.* Quod Apostolus Paulus claris verbis dicit: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Estque Deus, sine dubio, cum omnibus qui cum ipso sunt, hoc est, qui studèt ipsi placere, & in eius gratia stare.

Iob 17.

Isaia 50.

Rom. 8.

Vilitas ho-
stium no-
strorum.

Queritur igitur, quod tutamen sit miseris, tanto in discrimine. Verum quidem est, si rem ipsam introspeciamus, vt se habet, fæx tantùm est, velut lixarum hominumq. nihili, hostilis iste noster exercitus, & carnis, & mundi, & Principis etiam tenebrarum: de quo sic meritò Propheta: (vt ex vno omnes norimus) *Audiuimus superbiam Moab; superbus est valde: superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius.* Sed nos nostrâ focordiâ, meticolositate, negligentia, & præcipuè innatâ ad malum procliuitate, hosti nostro imbelli addimus animos & vires; arma ei ex nobis ipsi subministramus, damus accessum, pectus telis ipsius nudamus, arma & scutum deiicimus. Sicuti de Regis Catholici hostibus hæreticis, nostrâ ignauiâ proteruentibus, & ob peccata nostra quandoq. fortioribus, victoribusque dicere possumus.

Vt

Quod miseris tutamen erit, discrimine tanto?
Gratia: Libera Mens: et præstitis Alitis arma.

Wat hulpe vinder wy teghen alreke iacht?
Godd's grati: Wille wy: en dan d'Engel'sche vaxht.

Hé Dieu! quel remède, Quel secours, quelle aide/Encontre ce Camp?
La grace du Pere / L'Ange tutelaire / Et l'Arbitre franc.

Vt & D. Hieronymus: Proh pudor! nostris peccatis Barbari fortes
fiunt: nostris vitiis Romanus superatur exercitus. *Hieron.
Ephes. 3.*

Quandoquidem igitur insolentes nobis hostes nostri plus satis fa-
cessunt negotij; & in magnum quotidie discrimen coniciunt; quod
tutamen, quid auxilij patrocini, que hos contra habemus? quid arma-
tura? Arma militis Christiani graphicè apud D. Paulum descripta ha- *Armatura
militis
Christiani.
Ephes. 6.*
bemus, vbi Ephesios in Christi armamentarium inductos sic instruit:
*Accipite, & induite vos armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in
omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti
loricam Iustitiæ, & calceati pedes, in preparationem Euangelij pacis: in omnibus
sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extingueret:
& galeam salutis assumite: & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Necessa-
riæ sunt istæ omnes Christiano militi conditiones; vt in primis ita in
veritate consistat firmus, ac si ea præcinctus foret: ita tum operibus iu-
stitiæ ac virtutum vestitus, ac si loricâ, variis inter se connexis anfulis
contextâ, munitus sit: atque ita in Euangelicæ vitæ paratus obsequium,
vt qui calceatus, paratus ad iter est: Fidei etiam soliditate sic contra
omnium hereticarum diabolicarumque sagittarum ignitarum iactum
obtectus, ac si clypeo aliquo impenetrabili obumbretur: Caput item,
salutem scilicet animæ, sic in omnibus contuendo, ac si galeâ protectus
esset & casside, quæ ex spe salutis conflata est. Verùm, quia athleta
Christi, non defensiva solum arma, sed & offensiva, quibus hostem
impetat, habere debet: hinc gladio etiam singularis S. Spiritus adsti-
pulationis, quem sacrum Dei verbum suppeditat, instructum illum
esse conuenit.*

Præter recensita, è Paulina munitione depromta præsidia, Tria alia *Præsidium
I. Gratia
Dei.*
præclara suppeditatum genera, in Responzione consignata videmus. In
C primis peculiare est contra hostes auxilium, Diuina gratia. Sub qua
omnia illa comprehendere debent, quæcunque à Deo impetramus, in
salutis nostræ protectionem, contra hostes eam impugnantes: siue per
sancta Sacramenta, siue per preces nostras, Ecclesiæ, Sanctorum, &
per merita id obtinemus: quocumque nos etiam modo Deus solatur &
adiuuat, aut etiam liberat, secundum quod dicit Propheta Regius:
Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me! multi insurgunt aduersum me. *Psal. 3.*
*Multi dicunt anime mee: Non est salus ipsi in Deo eius. Tu autem Domine sus-
ceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.* Et vt alibi: *Secundum
multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue latificauerunt
animam meam.* *Psal. 93.*
Auxiliū igitur, vt iam dixi, gratiæ Diuinæ multiplex est,
siue illā per certa media ab ipso in Ecclesia instituta, vt sunt præcipue
Sacramenta, siue eam simpliciter instillet animo, siue etiam precibus,
operibusque pietatis permotus elargiatur, afflictum consolando, con-
firmando, modum superandi suppeditando, aut quocumque modo,

pro indigentis necessitate & deuotione viderit expedire. De hac gratia sic D. Paulus gloriatur: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Ac propterea postquam ter Dominum rogauerat, vt stimulus carnis ab ipso auferretur, & pro responso audierat: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate percipitur:* cœpit, quod amplius est, in infirmitatibus suis gloriari, & exultare, ob gratiam quæ infirmitati adiuncta erat, cuiusque occasione ei à Deo dabatur. *Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis; vt inhabitet in me virtus Christi. Cùm enim infirmor, tunc potens sum.*

Ambros. serm. 25. Hoc ipsum tribus verbis dicit Ambrosius. Christiana infirmitas fortitudo est. Neque obscura est ratio. Sicuti enim, si puer paruulus, quoties in discrimen veniret, statim à fortiori iuuaretur, cuius custodiæ & protectioni commissurus foret, fortior potentiorq. esset ad sustinendum resistendumque, oborta necessitate, quàm si citra insultum illum solus sibi relinqueretur: ita nobiscum agitur per gratiam Dei, in quacunque anxietate nobis assistentem. Ad eò, vt plus lucremur in nostra infirmitate, ita per Dei opem confortati; quàm, sine Dei gratia, cum omni nostra prudentia & potentia queamus efficere. Benè ideo dicit D. Augustinus: Homo tunc peccatis vincitur, dum viribus suis iuste viuere conatur, sine adiutorio liberantis gratiæ Dei. Qui verò Dei gratiam in primis præuenientem, tum comitantem, & assistentem amplectitur, tenet, nec dimittit; ille inexpugnabilis est. Quocirca optime D. Chrysostomus ait: Gratia Dei, murus inexpugnabilis. Dicitur que eam ob rem, benè animatus, & hac arce fretus Christianus, cum imperterrito hostium domitore Dauide: *Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.* Huc in exemplum adferri potest Saræ Abbatisæ Thebaidis victoria, quam Christi gratia de carne ac satana gloriosè, per humilitatem, & spem in Christo firmam, reportauit. Cùm cogitationes eius ad libidinem incitare soleret diabolicæ malignitatis suggestio, nunquam, vt recederet tentatio, orauerat, sed vt illa assidue oppugnaret, & ipsa semper vinceret. In hoc carnalis lasciuia bello per annos tredecim fortiter contendit; sed tandem, aliquanto acrius impugnata, quàm vt sustinere posset, clamauit ad Dominum Iesum Christum, & superauit inimicum: ita vt oranti apparens dæmon diceret: Vicisti me, Sara vicisti. At illa nihil sibi ex hoc laudis vendicans; Non ego, inquit, vici te; sed Dominus meus Iesus. Ex quo discimus, in omni tentatione, ad Dei gratiam, atque opem confugere; & præ humilitate debita, omnem ei victoriam acceptam ferre: sic Ioab Dauidi, expugnata ciuitate Rabbath: *Veni obside ciuitatem, & cape eam: ne nomini meo adscri-*

batu victoriæ.

a Rey 72.
 Præsidium
 II. Libertas
 arbitrij.

Secundum contra hostes animæ nostræ auxilium, etiam à Deo nobis concessum, est Liberum arbitrium: per quod, sicuti in præcedenti Capite

Capite differuimus, cum Dei adiutorio & gratia, & malum fugere, atque bonum eligere, ac facere possumus. Itaque, quandoquidem hostis noster, quicūque fuerit, nihil nobis inferre potest incommodi nisi voluerimus, consensumque præbuerimus; certum est, libertatem arbitrij ac voluntatis, Dei gratia motam, & actam, adiutamque, impentrabilem esse contra hostilia tela thoracem; & probatam munitionem contra omnes incurfus: vt hac protectus, in conspectu hostium frementium, stare queas imperterritus, vt inuulnerabilis Ajax. Quod optimè D. Ioannes Chrysostomus breuiter dicit, & fusè prosequitur: *Nemo læditur, nisi à seipso.*

De voluntatis libertate, præstantia, ac dignitate, vide plura in Capite XLIII. vbi de tribus animæ potentiis agitur ex professo; & cur Voluntas mallei symbolo designetur.

F Tertium cõtra hostes auxilium, est Angeli custodis patrociniũ ac tutela. De hac, sequenti Capite peculiariter acturi sumus, eò quòd hæc Angeli tutelarior custodia benè tractatum singularem mereatur; tum vt ea ignorantibus melius innotescat, tum vt ad eam rectius norint confugere.

Præsidium
 III.
 Angeli
 tutela.

Vt sub finem tamen huius Capituli specimen aliquod exhibeam huiusce auxiliij, quod ab Angelo nostri custode percipimus, præambulam quasi sequentis Capituli D. Apostoli sententiam hinc subiiciam. Sic enim habet: *Nõne omnes sunt administratorij spiritus: in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capient salutis?* Hinc siquidem totius militiæ nostræ scopus, vt corona aliquando gloriæ potiamur, qua in re magno sunt nobis præsidio, contra hostes salutis nostræ æmulos, Angeli tutelares.

Oratio pro adiutorio in militia spirituali.

Dixisti, o zelotes amator animarum, Domine: *Qui non est mecum, est contra me: pedem meum iuxta tuum ponam, quia tu adiutor fortis es: Voluntatem roboras; largire gratiam atq. Angelo meo manda de me: vt neque caro, neque mundus, neque infernus ipse perterreat. Amen.*

C A P. X L.

Ecquâ aliâ nobis ope Custos aliger adstat?
Acta Deo nostrasque preces patronus adornat.

Angeli custodia officium.

QVANDO QUIDEM hi versus de Angelico tantum erga nos officio mentionem faciunt, de solo illo etiam hic ex professo tractabimus; ubi de custodia particulari, omnique salutari ministerio, quod homini ab Angelo custode impenditur, ob oculos statueretur. Idque eò potissimum, quod non pauci vix semel in anno, immò aliqui fortè ne in vita quidem sua aliquâdo, Angeli sui boni implorent auxilium, aut etiam recogitent, se tantum à Deo præsidij habere: quod negligentia genus vehementer periculosum & perniciosum est, in tam morosa vitæ huius militia, & malitia hostium insatiabili.

D. Hieronymus vnâ propemodum sententiâ, & Angeli custodia officium, Dei que in nos ob id beneficium, & implicite quid nostri vicissim erga eum sit muneris, ostendit; dum sic ait: Magna dignitas animarum; ut vnâqueque habeat ab ortu natiuitatis, in custodiam sui, Angelum deputatum. Si tantæ apud Deum dignitatis nostræ sunt animæ, quo loco nos eas habere debemus, quanti que præsidium tantum pendere? Istud in Christi Saluatoris nostri, Regis que Angelorum verbis radicatum videmus, quando tam districtè interminabatur, ne paruulis per malum exemplum offendiculum poneretur, nè in minimo illis iniuria, quod paruuli essent, fieret; ad terrorem, inquit: *Angeli eorum in calis semper vident faciem Patris mei, qui in calis est.* Ac si dicat: Angeli illi, qui paruulis à Deo dati, & in tutelam concessi sunt, etiam eadem operâ, in Dei Patris mei consistunt præsentia, parati ipsorum contra vos causam agere, querelas deponere, & vindictam, si opus est, exposcere, atque suos clientes vlcisci, si vllam eis intuleritis iniuriam. Hoc officij Angelici etiam D. Paulus apertè describit, dum sic interrogat: *Nõne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi; propter eos, qui hereditatem capient salutis?*

Hieron. super Matth. lib. 3.

Matth. 18.

Hebr. 1.

Vnde Angeli tutela incipiat.

Circa tria versatur Angelicū in nos officium.

Ministerium hoc Angeli tutelaris ab ipso hominis ortu incipit; nam quamdiu in vtero matris est, sub materni Angeli custodia iure esse censetur. Durat autem, donec eò homo peruenerit, ubi æternaliter est mansurus, siue in cælo, siue in inferno: tamen si enim malus sit, nunquam tamen interea temporis ab Angelo totaliter deseritur.

In tribus potissimum consistit bonum hoc Angelorum officium:
1. Custodiunt, & deducunt nos in via vitæ huius, ut viatores:
2. Bona consilia suggerunt; orationes, & actus nostros Deo offerunt; nos que

TRIPLEX ANGELI TUTELARIS OFFICIUM. 40.

Ecquâ aliâ nobis ope custos Aliger adstat?
Acta Deo, nostrasque preces, patronus adornat.

Wat doet den Engchel meer, tot ons hulp, en versterken?
Hy verhoont voor den Heer, ons ghebedt, en gheuerken.

Quelle autre assistance, Nostre insuffisance, De l'Ange reçoit?
A Dieu il presente, L'oraison serueute, Et tout oeuvre droit.

nosque in hoc benè Deo seruiendi munere adiuuant, vt Dei cultores:

3. Et tertio, nos contra omnia aduersa defendunt, vt milites.

Primi officij Angelici eximiam habemus in veteri Testamento figuram, in Angelo populi Israelitici duce per desertum, donec in promissam terram inducerentur; noctu columnam ignis, vt facem procedentibus præferendo, vel ad quod opus erat noctis tenebras in lucem conuertendo: interdum in columna nubis, ducatum dum incedendum erat præstando; & contra æstum pro umbraculo, ac metandorum castrorum, quiescendique indicio, seruiendo. Hoc est quod Moyse Dominus promittebat: *Ecce, ego mittam Angelum meum, qui præcedat te; & custodiat in via, & introducat in locum, quem præparauit.* Exod. 23. Nihil manifestius optari possit, in quo descriptum & figuratum videamus officium, quod nobis bonus noster Angelus, in via vitæ huius per horridam mundi huius vastamq. solitudinem ambulatibus exhibet: donec in supernum illum locum perueniamus; quem non tantum ab origine mundi, verum etiam speciali sollicitudine atque amore, nobis ascendens in altum Christus præparauit; quod tam ex animo suis quos in finem dilexit, indicabat, dicens: *Vado parare vobis locum.*

C Nunc audiamus, immò videamus potiùs ad oculum, quàm dilucidè hoc ipsum custodis ductorisq. Angeli ministerium, in Tobia historia demonstratū sit: siue in ducendo, custodiendo, & reducendo Tobias iuniore, eiusq. gerendis negotiis; siue in senioris cæcitate curanda. *Que omnia inter se grati lætique commemorantes, posteris, quasi seriem tantorum beneficiorum ab Angelo perceptorum contextentes, memoriale constituerunt.* Ita igitur Tobias iunior patri roganti, quid gratitudinis ergò dare possent viro illi sancto, qui eum deduxerat, hoc est Raphaeli, quem necdum Angelum esse cognouerant: *Pater (inquit) quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit & reduxit sanum: Pecuniam à Gabelo ipse recepit: Vxorem ipse me habere fecit: Et dæmonium ab ea ipse compefcuit: Gaudium parentibus eius fecit: Me ipsum à deuoratione piscis eripuit: Te quoque videre fecit lumen celi: Et bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hoc poterimus dignum dare? Quis non existimet, se potiùs quotidiana quæ ab Angelo percipit ministeria recensita vel adumbrata spectare, quàm quod alteri acciderit, per exemplum audire? Speculum meritò hanc historiam dixerim; in quo, qui hæctenus ignorarint quid ab Angelo custode beneficij quotidie accipiant, contemplantur.*

Ita etiam Angelus Dñi in somnis apparuit Ioseph, illum excitans, ad fugam in Ægyptum ob metum Herodis ineundam tempestiuè præmonens, qui & speciatim pueri Iesu, ac matris eius Mariæ curam custodiamque iniunxit; & se dum tempus esset redeundi, significaturum id ipsi apertè indicauit, neque obfcure se via ducem fore promisit.

Matth. 4. misit. Ecce, non solum ipse Ioseph Domini custos, custodem Angelum habuit: neque sola etiam Domina Angelorum, ac Domini mater Maria, verum etiam Christus ipse Angelico dignatus est vti ministerio: quod adhuc manifestius post turpem tentatoris abcessum accidit, quando *Angeli accesserunt, & ministrarunt ei*: & quando in horto oranti apparuit Angelus de celo, confortans eum. Licet enim Saluator noster Dominus Iesus proprium Angelum non habuerit custodem, vt ceteri habent hominum, eò quòd ipse non egerit (tametsi enim viator, etiam comprehensor erat) vti tamen, quod dixi, Angelorum ministerio non est dedignatus. Luculentum exemplum Angelici officij est & illud, quod in Actis Apostolorum legimus, vbi, postquam Apostoli à Principe Sacerdotum in publicam coniecti essent custodiam, Angelus Domini per noctem aperiens ianuas carceris, educentibus eos dixit: *Ite, & stantes loquimini in templo plebi.*

Act. 12. 2. Officium Angelici tutelaris. Secundum officij genus est, dum recta nobis consulunt, & Deo preces atque opera bona commendant. Sugerunt namque hominibus bona consilia, vt noxia deuant, & meliora sectentur. Intellectum quoque hominis collustrant, voluntatem in bono corroborant, cor ad deuotionem & charitatem incendunt, & ita in ceteris, quæ corporis animæque vtilitati conducunt, auxilio sunt singulari. Orationes nostras frigiditas, & oculis diuinæ maiestatis alioqui inacceptas ardenti sua deuotione accendunt, & adhibita suarum precum efficaciam commendant. Quod dum faciunt, quasi in thuribus aureis thus nostrum inamœnum, Deo gratum faciunt. Vt etiam D. Ioanni reuelatum fuit, vbi inter alia expressè testatum videmus, thus illud quod Angelus thuribulo aureo offerebat Deo, orationes fuisse Sanctorum.

Apo. 3. Ita & Tobie Raphael Angelus indicabat, quid officij iam antea ei in hoc genere præstitisset, dum sic ait: *Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos; ego obtuli orationem tuam Domino. Quin & ipsimet Angeli pro nobis orant apud Dominum, neque tantum nostras ei offerunt preces. Sic apud Zachariam Prophetam pro ciuitate Hierosolymitana aliisque interpellantem audimus Angelum: Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis Hierusalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es, iste iam septuagesimus annus est?*

Tob. 12. 3. Officium Angelici. Tertium officij genus est, quando nos ab aduersis non tuentur tantum, verum etiam pro nobis contra omnia aduersantia depugnant & nos adiuuant. Hinc præterquam quòd tam euidentem habemus custodiæ testimonium, dicente Propheta Regio: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* quod supra & in populo Israelitico per Angelum noctuque diuque factum audiuius; & in Tobia, qui ab inuadente

dehinc pisce custoditus fuit; & nos quotidie ab inuasore diabolo per Angelum custodem conseruari liberarique in illo vt in speculo conseruamus: etiam decertantem pro nobis contra hostes nostros tam animæ quàm corporis in figura spectare licebit. Quando etenim Pharaonis exercitus Israel persequatur exeuntem, Angelus, qui præcedebat castra Israel, conuertens se venit & stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israel: & toto quidem noctis tempore ita Israel ab Ægyptiis tuebatur, vt ad se inuicem non valerent accedere. sed dum populum Israeliticum per mare rubrum transeuntē insequi Phara præsumeret, in profundum maris demersus est; adeo vt virtutem hanc Dei sentientes Ægyptij clamarent: *Fugimus Israel: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* Stupendum quoque auxilium fuit ac verè militare præsidium: quando vnus Angelus nocte vna, in propugnationem ciuitatis sanctæ Hierusalem, percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.

Admirabili etiam modo per Angelum contra hostes hostilesque flammæ, in fornace Babylonica, tres illi viri singulares Dei cultores illæsi conseruati sunt: Angelus excussit flammam ignis de fornace, & Chaldeos ipsos foris stantes interfecit. Ita etiam Iudith Angelo duce superbum vicit Holofernem, eiusque desectis ceruicibus totum confudit exercitum; & salua atque intacta cum spoliis ac triumpho reuersa est. Sic illa Deum laudans id protestabatur: *Viuu Dominus, quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem & ibi commorantem; & inde huc reuertentem. Et non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari: sed, sine pollutione peccati, reuocauit me vobis, gaudentem in victoria sua; in euasione me; & in liberatione vestra.* Sic Angelus conclusit ora leonum, & Danielem per Habacuc miro modo refocillauit, victoremque constituit, emulis ipsius in momento coram eo ab iisdem leonibus deuoratis. Angelus ostendit Agar ancillæ Saræ fontem scaturientem, cuius solatio & ipsa & eius filius Ismahel à proximo mortis periculo fuit conseruata. Iosue vidit in agro Ierichontino Angelum euaginato gladio stantem, in auxilium ipsius accinctum. Orante Eliseo vidit eius puer pauidus montem plenum equorum & curruum igneorum, in circuitu Elisei; in signum, plures cum ipsis esse quàm cum hostibus.

Simile huic est, quod in Vitis patrum in hunc ferè modum legimus. Beato Abbati Moyse quodam tempore tam vehementem intulit impugnationem fornicationis dæmon, vt quietus in cella sua nequirit diutius permanere. Contulit se itaque ad sanctum Abbatem Isidorum, ac violentiam insultus huius acerrimi magna cum animi mœstitudine narrauit. Cumque è Scripturis sanctis Abbas Isidorus testimonia proferens eum consolaretur, eumque vt in suam cellulam reuerteretur rogaret, isque vt id faceret non posset induci: tunc illum

Abbas

Abbas Isidorus secum ad suæ mansuiculae superiora perduxit, eique dixit: Respice ad Occidentem & vide. Vidit autem versus illam mundi plagam innumerabilem daemorum multitudinem vehementer cum furore perturbari, & quasi ad praelium praeparatos in conflictum turmatim ruere, & pugnare. Dixit ei iterum Abbas Isidorus: Respice iam ad Orientem. Cumque eam in partem attentius oculos coniceret, vidit innumerabilem sanctorum Angelorum frequentiam, splendentemque super lumen solis caelestium virtutum exercitum. Ait tum ei Abbas Isidorus: Ecce, quos in Occidente vidisti, ipsi illi sunt, qui etiam Sanctos Dei impugnant. Quos vero versus Orientem conspexisti, hi sunt quos in adiutorium seruis suis mittit Dominus exercituum Deus. Cognosce igitur, quod plures nobiscum sint, quam cum illis, sicut dixit Elifaeus Propheta. Ut & S. Ioannes ait: Quia maior est, qui in nobis est, quam qui in hoc mundo. His auditis confortatus in Domino sanctus Abbas Moyses reuerfus est ad cellulam suam, gratias agens, & glorificans Domini Iesu Christi potentiam & bonitatem.

2. Mach. 11.

2. Mach. 3.

Iudas Machabæus ferocis Lysia prostravit exercitum, tali fretus praesidio: *Apparuit siquidem procedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans.* Ecquod splendidius exemplum Angelici auxiliij desiderari queat, contra hostilem pernicitiam, quam in terribili illa castigatione Heliodori videre est, quando sacros templi thesauros spoliaturus aduenerat? Cum enim venisset Hierosolymam, conceptum animo sacrilegium perpetraturus; neque Onia precibus & lacrymis iustaque protestatione, neque totius populi lamentis, ac miseranda ciuitatis facie, neque aded loci sanctitate motus, a cepto posset dimoueri, iamque in templo ad ararium cum satellitibus accederet: omnes, in primis qui ei parere ausi fuerant, ruentes, in dissolutionem & formidinem conuersi sunt; & tum in ipsum vindictae diuinæ ostensio accidit euidentissima. *Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit: qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram; eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt. Et is, qui cum multis cursoribus & satellitibus praedictum ingressus est ararium, portabatur, nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute. Herodis insolentia etiam ab Angelo aperte fuit castigata: dum enim voces Dei, Dei que gloriam populo acclamante praesumpsit, confestim percussit cum Angelus Domini, eod quod non dedisset honorem Deo; & consumtus a vermibus exspirauit.*

Act. 12.

Infi-

Infinita eiusmodi sunt, tum in sacris Bibliis tum in historiis Ecclesiasticis Virisque Sanctorum exempla, quibus clarum est, quam strenue Angeli commissis sibi clientibus patrocinentur; proque illis, quando opus est contra hostiles nequitias decertent. Aded ut neque in vita neque in morte, sua nos ope destituant, donec ad vitam perduxerint aeternam. Et quidem reprobis assistunt donec iudicio particulari tristem illam aeternae damnationis sententiam acceperint: electis vero, ut dixi donec in aeternam requiem commigrarint. Huius exemplum in Lazaro videmus, de quo dicitur ab ipso Domino: *Factum est ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahae.* Lymbus hic erat patrum, in quem Patriarchae, Prophetae, omnesque veteris Testamenti Sancti a morte recipiebantur; donec Christus ad inferna illa loca descendens inde eductos secum velut triumphale tropaeum in caelum ascendens eueheret. Animae, quae modò limbi loco ad purgatorium transeunt, ibi a suis Angelis consolationem accipiunt, etiam ipsorum interdum precibus liberantur, & in aeternam gloriam finaliter deducuntur, Deoque praesentantur; ibique tum cessat eorum erga illas officium.

Fortè absurdum non sit, dicere, Angelum custodem hoc quoque in hac vita homini impendere officij, ut eum etiam terreat corripiatque, eique quasi obsistat in malo, quod alioqui esset patraturus; tametsi non asseram. Exemplum huius videtur in Balaam utcumque designari, qui vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, postquam per os asinae ab eodem Angelo terre factae stupendo modo correptus non acquieuerat. Ita videntur & Angeli nostri, ut in bona via deducere, recta consulere, a malis tueri, in omni aduersitate defendere; ita etiam, si rectis consiliis aurem non praebemus, neque blandis monitis a malo nos abstrahi sinimus, aliquando etiam nos terrere, vel ceptis nostris malis obsistere.

Restat nunc, praemissis omnibus bene consideratis, docere quid nostri erga bonos Angelos sit muneris, ut eos tanto magis in nos habeamus addictos & affectos. Honorem in primis magnum eis debemus ac reuerentiam: ut vel solo ipsorum intuitu quocumque in loco sumus, hoc attentare vereamur, quod etiam homine quolibet communi vulgarive praesente nolimus praesumere: ut bene monet D. Hieronymus. Deinde gratos nos esse oportet erga Angelum custodem, pro tot tantisque beneficiis, quibus nos quodidie afficit: debetque haec gratitudo per obedientiam, bonique eius consilij & ductus executionem demonstrari. Hinc nobis dictum putare debemus, quod Moyse Dominus de Angelo, Israelis per deserta duce, dicebat: *Obsequia eum: & audi vocem eius. Nec contemnendum putes. Quia non dimittet, cum peccaueris. Et est nomen meum cum illo.* Fieri namque solet, ut quod non

Quosque se extendat
Angeli custodia obsequium.

Luc. 16.

Angeli boni obsistunt malis conatibus.
Num. 22.

Triplex nostrum erga Angelum custodem officium:
1. Honor.
2. Gratitudo.
3. Obedientia.

Exod. 23.

Q2

videmus,

videmus, non magni etiam faciamus facileque contemnamus: ideo fide diuinæ assertionis hæc iudicij nostri debilitas est solidanda. Neque alienum est à sententiâ paulo superius posita, de Angelica correptione, dum non acquiescimus, quod hic quoque audimus: *Non dimittet eum peccaueris.* Non te ideo sua custodia destituet; nec etiam incorruptum sinet si contemseris. *Sin audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor;* (ipso vobis hæc suggerente) *inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. Præcedetq; te Angelus meus, & introducet te.* Loquamur igitur & nos gratanter, sicut D. Bernardus de hoc Angelorum ministerio variis locis locutus est: Benignus es Domine, qui non es contentus nostra fragilitate murorum, sed ipsis hominum custodibus Angelicam quoque custodiam supponis. Vnde merito eiusdem verbis ita excitemur: Quoties ergo grauissima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere; inuoca custodem tuum, directorem tuum, adiutorem tuum, in opportunitatibus. Non enim dormit, nec dormitat quidem, qui custodit Israel, etiam si interdum ad tempus te deserere videatur. Quantam igitur reuerentiam erga Angelum tuum, quantamque dignitatem animis nostris verba illa infundere atque imprimere deberent: *Angelis suis Deus mandauit de te!* Quocirca in omni loco, non in templo tantum, sed etiam in secretissima cubiculi parte, Angeli nostri præsentiam, assistentiam, custodiam, & directionem cordi habere, & ante oculos quasi statuere deberemus: vt optimè idem: In quouis diuerforio, in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe.

Simus deuoti, inquit, simus grati tantis Custodibus; redamemus eos quantum possumus: ipsi enim amant nos, quia nos Christus amauit. Angelo autem nostro debemus reuerentiam pro præsentia; deuotionem pro beneuolentia; fiduciam pro custodia. Et verè, etiam præter has omnes præstantissimas rationes, maxima nobis est ratio, de tantis præsidibus comitibus & salutis nostræ ministris gloriandi & congratulandi; cum quibus, si ductum eorum sequimur, cælestibus ciuibus & gaudiis æternis sumus aliquando perfruituri. Heu quàm rarè id multi perpendunt! immò quàm multi & dies & menses & annos præterlabi sinunt plurimos, Angelo custode ne quidem semel salutato, neque vllam ei vnquam gratiam pro tanto ministerio habentes! Timeo quoque ne sint non pauci Christiani ita rerum salutarium ignari, tamque hac in parte ignaui, vt vix tota vita sua semel cogitent vel sciant, tantum sibi in misera hac vitæ valle concessum præsidium. O quàm iucundum quamque eis in mortis articulo atque adeò in iudicio futurum esset salutare & opportunum, si bonorum Angelorum secuti fuissent consilium; atque ita eorundem tunc frui possent solatio, patrocinio, atque adiutorio, in extrema illa atque deso-

Bern. de
Angelis.

Esai. 90.

Bernardus
super Psal.
Qui habitat
in adiut.
etc.

desolatissima peccatoris constitutione! Alioqui quisque apud se ex- Anxietas
pendat quanta sit illa futura animæ miserimæ anxietas, quando se morietium
non solum ab omnibus hominibus & ab omnibus Angelis ac Sanctis qui Ange-
videbit destitutam, verum etiam Angelum proprium à Deo sibi in- sorum suo-
custodem deputatum, aduocatum, patronum, protectoremque vni- rum curam
cum, sibi iam videbit aduersantem; eoque amplius, iustæ seueri iudi- neglexe-
cis sententiæ subscribentem, eam iustam, dignam, confirmantem; & rint.
tali modo, eum quem custodiendum ab initio receperat, iam finaliter
iudicantem & condemnantem! Quàm durum, quàm triste, quàm
horrendum est hoc futurum! Iustum tamen, quia qui hic neglexe-
rit adiutorem, talem merito tunc passurus est desertorem ac repul-
forem. Hic igitur Angelum nostrum honoremus, oremus, & audia-
mus; vt in tempore desolationis extremæ amicum ac protectorem
sentiamus.

Oratio ad Angelum nostrum custodem.

O Sancte atque Angelice spiritus, qui in mei custodiam à Deo
deputatus es, ita me in via vitæ huius deduc, & protege,
precesq; meas & actus Deo commenda: vt emenso peregrinatio-
nis huius curriculo, te duce, in cælesti Hierusalem tecum gaude-
re promerear. Amen.

CAP. XLI.

Præcipe alexicacon præfens, mala vt obuia pellam.
CruX formata manu: Precis igneū, ac missile telū.

Christia-
num nun-
quam in-
ermem ef-
se conue-
nit.

VM quamplurimi sint nobis hostes, & inopinatos non rarò A
insultus sustinere necesse sit, instar militum nunquam iner-
mes nos esse conuenit. Et tametsi non omnia semper penes
se arma miles habeat, gladium tamen & pugionem aut simi-
le quid paratæ armaturæ circumfert assiduè; tum cui statim manum
applicet, si quis eum ex improviso fors adoriatur; tum etiam ob id
tantum, quia miles est.

Quia igitur homo Christianus miles est, & vita nostra militia: que-
ritur, quod ei contra omnia aduersa, præsertim inopinato occurrentia,
præsentissimum remedium sit, & quasi arma promptissima, ad quæ si-
ne mora profiliat. Duo eiusmodi in Responsione describuntur: Si-
gnum Crucis: & breuis atque efficax Oratio. Vfus enim ipse atque
ipsa necessitas nos id docet. dum siquidem horrendum repente in-
tonat tonitru, vel crebra ruunt fulmina, fragor subitus, vel ventus ob-
oritur; dum improvido lapsu ruimus, vel simile quid terret, percellit,
ac repente nos concutit, signum crucis obiicimus, & breuem eiacu-
lamur orationem; quod etiam homines timorati, in graui oborta
tentatione, animæ periculo ingruente, piè solent vsurpare. Hoc
etiam vsuuenit, quando quis oscitat, sternutat, vel syncopen patitur,
se ilico crucis signaculo munit; quiq; ei adstant, benè precantes di-
cunt, Seruet te Deus, Deus te adiuuet, vel, benedicat.

Apud Ecclesiasticos enim scriptores legimus, tam repentina ali-
quando lue correptos fuisse homines, vt vel screando, vel sternutando
concliderent. Quin & supplicationes diei S. Marci, quæ Litaniæ ma-
iores nuncupantur, ob hanc similemque calamitatem primùm insti-
tuta creduntur. Ex tali se cruce signandi pia Christianorum consue-
tudine, etiam accidit, vt Iulianus Apostata Christianorum sanguinem
dæmoni deuorurus, cum magicis satanæ cultoribus speluncam tarta-
reis eiusmodi mysteriis aptissima adyta ingressus, dum iam cæpto in-
cantationum tenebricoso negotio, maligni spiritus comparère incipe-
rent, rei nouitate & horrore perculsus, de more se signo salutari, etiam
nesciens, & ex mera tantum consuetudine muniens, omnem mox dæ-
monum cateruam absterruerit, & quidem cum fanaticorum illorum
infernaliūmq; ministrorum indignatione.

Signum
Crucis,
Signaculū, que ita signum Christianorum, nobis ad multa seruiens. Signaculum
est

Duo ad
manum,
tutele gra-
tia:
1. Signum
Crucis.
2. Breuis
oratio.

Beda.
Dur. indus
li. 6. ca. 103.

Theodor.
Hist. Eccl.
li. 3. cap. 3.

DVO PRÆSENTISSIMA IN ADVERIS PRÆSIDIA. 40.

Præcipe alexicacon præfens, mala vt obuia pellam.
CruX formata manu: Precis igneū ac missile telum.

Watd ons ter handt, en thuyd, teghen al dat ons let?
Door schildt, het heyligh Cruyd; door sweardt, een roet ghebiedt.

Contre ces alarms / De quel baston d'armes / Me doy-ie seruir?
La Croix salutaire / Avec la priere / Pen peut garantir.

est in primis, quo Christus velut magnus Dominus vasa sua omnia, instrumenta, & quicquid ad ipsum pertinet, signat. Pro munimine Armatura, etiam atque armis est eo ventibus. Hoc præterea fidem nostram profiteamur, ut breui simbolo: siue mysterium sanctissimæ atque indiuiduæ Trinitatis adspicias, siue Christi incarnationis, passionis & salutis nostræ secreta consideres. Vis & efficacia huius signi ex ipsa Christi cruce & primariè ex ipso Domino Salvatore nostro, qui in cruce pendit, deriuatur. Hinc antiquus ille serpens signum eius quo semel victus fuit ita formidat, sicut canis baculum immò vmbra baculi timet, quo semel luculenter vapulauit. *Vsus se cruce signandi ab ipso Ecclesiæ exordio Apostolorumque temporibus fuit notissimus: ut S. Dionysius, Clemens, Apostolorum coetanei & discipuli, Tertullianus, Irenæus, Iustinus, & plures alij constantissimè attestantur. Quin & tradunt, quomodo primi illi Christiani se suaque omnia crucis signo muniebant; cibum, potum, vestes, opus, cubile, exitum, ingressum, frontem, pectus, libros, epistolas, & demum vniuersa, actusque omnes, præsertim dum aliquid aggrediebantur, siue iter, siue orationem, siue confessionem, verbi diuini auditionem, ceteraque. sicuti pios adhuc Catholicos videmus obseruare, omnesque meritò in vsu habere consultum est.*

Eius mysterium.
Vis eius.

Vsus verus.

Quòd autem hæretici id nihil morantur, multo minùs & nos ipsorum cauillos fannasque morari debemus. Dicant centies si velint per nos licet, ad nihil hoc signum conducere, quàm ad muscas à facie vel cibo abigendas. Fatemur ad hoc valere, meliori quàm ipsi existimant sensu & efficacia, sed etiam ad plura. Beelzebub Principem vel Regem aut dominum muscarum sonat: illarum scilicet, quæ suauitatem vnguenti Christianitatis exterminant, vbi desidère permittuntur. Illis infernalibus muscis abigendis aptissimum slabrum ventilabrumque est Crucis signaculum, Christianorum in manibus semper præstitò: quod ipsi spiritus nequam sæpè fatentur; quia experiuntur quàm crux illa illos discruciet, proindeque oderunt ut malam crucem.

Hæreticorum canilli recutiuntur.

Beelzebub, Princeps muscarum.

Tempus interim aliquando veniet, quo signum hoc in cælo sole splendidius refulgebit, quando Dominus ad iudicium venturus est. Tunc omnes isti irrisores, contemtores, & inimici Crucis Christi, videbunt in quem, sub crucis titulo, linguarum suarum iacula confixerunt: quodque illis confusione & tormento vel ad spectu solo futurum est, hoc piis Crucifixi cultoribus admirando erit solatio. Attendendum potiùs quid tunc futurum, quàm quid dicatur modò; deberetque eò magis hæc deuotio se signandi in bonis augeri, quòd eam Crucis osoribus magis improbari videmus. Statim itaque ad crucis clypeum confugiendum est, quando exterius vel interius aduersi quidpiam nos inuaserint. Audiamus D. Hieronymum id confirmantem: Si ingressi fuerint

Signum hoc in iudicio apparebit.

Hieron. in epist.

Num. 21. fuerint ad te latrunculi per oculos; per adsp̄ctum crucis perime eos. Ac si diceret: Sicuti filij Israel in deserto, quando ab ignitis serpentibus inuadebantur, adsp̄ctu serpentis ænei in ligno pendētis curabantur; ita tu in omni tentatione ad Christum crucifixum confugito, cuius æneus terpens ille figura fuit; quemadmodum id ipsemet postmodum declarare dignatus est. S. Augustinus huic benè consonat: Crux, inquit, Christi, contra fluuium horrendæ nequitiae adiutorium singulare. D. Ioannes Chryostomus rem adhuc magis amplificat, dum sic ait: In cruce omnes inueniunt virtutem. D. Ioannes Damascenus non illiberalius de tanto præsidio loquitur: Crux Christi, inquit, est scutum, & arma, & trophæum aduersus diabolū: infirmorum baculus, pastorū virga, conuertentium manu ductio, proficientium perfectio, animæ salus & corporis; omnium malorum auersio, omnium bonorum causa. Breuiter, vis omnis admirandæ illius Crucis Dominicæ in signo eiusdem renouatur, dum piè illo vitur Christianus. Quod præstantius signum, iuxta exemplum signi *Tau* apud Ezechielem, quam signum Crucis; quo in fronte muniti, tanquam ibi signo *Tau* in fronte vitorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus quæ fiunt, ab internecone per Angelos Dei iussu facta euadunt immunes? Sic & à percutiente Angelo in Ægypto intacti relictī sunt, quorum postes & superliminaria agni sanguine signata fuerunt: quod in figura sanctissimæ Crucis, & agni immaculati Christi accidisse cognouimus. Attendat sibi quisquis sapit, ne signum hoc ei desit in vita, omni actione, in morte, in iudicio: & gaudebit ridebitque in die nouissimo, aliis sine vllō solatio lacrymis irremediabilibus complorantibus. Sit illi igitur signum crucis instar baculi Dauidis, quem semper habebat in manibus, vt scriptura testatur. 1. Reg. 17.

Orationis breuis efficacia.

Alterum armaturæ genus, quod semper ad manum esse debet, est breuis oratio; vt supra dicere cœperam: quales sunt istæ: Deus adiuua me, Salua me Domine, Iesu bone conserua me, Deus propitius esto mihi peccatori; Sancta Maria, ora pro nobis; O mater Dei, mememento mei: vel similes. Non ita hîc breuis oratio commendatur, vt proluxa vel etiam breuis crebrò repetita improbetur; aut vnus ad alteram odiosa aliqua fiat comparatio: verum hoc tantum nunc in breuis orationis gratiam profertur, quod sicuti in omni subitâ animi vel corporis trepidatione & periculo, præsentissimum est homini Christiano refugium se signo Crucis signare; ita etiam corde ad Deum eleuato, breui ac quasi ei aculatoria oratiuncula se armare. De hac dicit Sapiens: *Oratio humiliantis se nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet, donec Altissimus aspiciat.* Eiusmodi in primis est Oratio Dominica; vel illius pars aliqua necessitati conuenientior. B

Iam, sicuti Crux Christi clypeo, ita gladio possit Oratio comparari. C

Præfer-

præsertim illi gladio quo Ioab ferè semper accinctus incedebat: nam si æquè semper eo benè fuisset vsus, artificium erat laudabile. De illo sic legimus: *Qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere.* Sic in 2. Reg. 20. promtu arma hæc spiritualia esse homini Christiano desiderandum est, contra spiritualia nequitiae in cælestibus, & contra omnes mundi huius aduersitates. Ita teste D. Augustino Sancti in Ægypto facere D. August. ad Probant. cap. 10. consueuerunt. Ita sanctus Petrus cùm mergi inciperet: *Domine, adiuua me.* Item aliàs: *Domine salua nos, perimus;* cùm nauis operiretur fluctibus. Ita & nos faciamus: mirabimurque vicinam planè ac præstò esse Domini præsentiam (sicuti D. Antonius ab hostibus repente liberatus) quem fortè procul absentem arbitrabamur. Marc. 14. Matth. 9.

Sic namque de D. Antonio legimus: dum verbera terroresque perferret, lucem diuinitus apparuisse, qua expauesacti dæmones diffugèrunt; Antonium verò eo splendore recreatum erexisse se, & quasi præsentem Dominum adspiceret, dixisse; Vbi eras? responsumque accepisse: Aderam, Antòni; sed euentum pugnae præstolabar: quam quoniam imperterritus immotusque viriliter sustinui, manet te victoriarum tuarum indeficiens in cælo triumphus.

Oratio in omni anxietate & periculo.

In finita sunt animæ corporisq; pericula, malorumq; ingruentium miseranda surreptio: Eripe me Domine ex hac necessitate; ac per signum crucis ab omnibus malis me defende; vt omni perturbatione semota, libera tibi valeam mente seruire. Amen.

Da quinos Sensus, animum in prærupta trahentes.
Vis Oculi: Tactus: Gustus: Vis Naris: & Auris.

Quinque
Sensus.

IRANDA verè Quinque Sensus conditio, & hinc etiã admirandi quidpiam innuit ipse interrogandi modus: dum ait: animum in prærupta trahētes: quia re vera ita est. Sic enim à lapsu primi nostri parentis sensus nostri omnes immutati & inuersi sunt, vt, qui nobis ad id à Deo concessi fuerant, vt ipsorum adminiculo Conditorem nostrum & faciliùs agnoscere, & perfectiùs amare eique meliùs seruire possimus; nunc vice versa negotium facebant pelliceantque in contrarium. Aded vt vix aut rarissimè peccet homo, aut Deum in aliquo offendat, quin sensuum quispiam, vel etiam plures in culpa esse, & prima quasi peccati occasio deprehendantur. Vt non immeritò Quinque Sensus quinque illis probaticæ piscinæ porticibus, in quibus omne genus languidorum iacebat, possint comparari. Quisquis enim aliquo peccati morbo correptus est, in aliqua harum porticuum, vel visus, vel auditus, vel tactus, vel ceterarum aliqua reperietur. Quinque sunt item portæ ciuitatis nostræ, quam à Deo custodiendam regendamque accepimus: quacunque illarum hostis ingressus fuerit, actum est: animam trucidat, & spoliat ciuitatem. Sunt & iuga bouum quinque, qui iterum iterumque probandi sunt, & nunquam dicunt, Sufficit: adeoq. quamplurimos occupant & distinent, vt horum occasione & prætextu se à cæna cælestibusque nuptiis excusent. Quinque item sunt satrapæ Philistinorum, quos Deus Israelitico populo in prælij exercitationem superstites reliquerat: sicut Scriptura dicit: *Vt erudiret in eis Israël, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum: & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Chananæi diabolus figurant, qui nobis inuidet nobisque semper infestus est, idque potissimum per quinque has nationes Sensus nostrorum adnatorum. Vt propterea magnam Deo debeamus gratiam, quòd tam bonam nobis consignarit custodiam, tamque fidele vt diximus præsidium, in portarum harum totiusque ciuitatis conseruationem.

1. Reg. 17.
Quinque
lapides
Dauidis.

Non sine causa neque citra mysterium, elegit sibi Dauid quinque limpidiſsimos lapides de torrente, quibus superbum blasphemumq. gigantem erat prostraturus; cum nostra hæc caro, ipsaque Sensualitas tanquam proteruus Goliath quispiam nos per quinque sensus mirificè conterreat & fatiget. Neque absque diuino consilio factum est, quod Christus Saluator noster, vt verus Dauid, quinque præcipua vulnera

Da quinos Sensus, animum in prærupta trahentes.
Vis Oculi; Tactus: Gustus: vis Naris; et Auris.

Woempt der Vyf sinnen roov, die ons so veel speld maecten
Sien, Riecken, en Scheyhoor, Scheyvoelen, ende Smaecten.

Dites moy par ordre / Qui font tel desordre / Les sens vicieux.
L'ouye, et la touche / Le goust de la bouche / Le fler, et les yeux.

vulnera in suum sacratissimum corpus admittere voluerit. Horum enim illi quinque lapides figura præcesserāt; & pera Dauidis in quam illos mittebat, mortalem Christi carnem velut mortalitatis nostræ faccum figurabat. Quinque hæc limpidissima Christi stigmata diaboli caput comminuerunt, vires ipsius attriuerunt, & nos effecerunt fortes: vt ipsorum efficaciam ac virtute, per sancta Sacramenta præsertim ad nos emanante, & quinque sensus nostros ab omni offensione seruemus, & illis ad Dei gloriam nostramque salutem rectè vti valeamus. Adeò vt si quando illi insurgant, ad peccatum conentur illicere, mortemque animæ nostræ hoste intromisso moliantur, supra rationem, intellectum, totamque animæ gubernationem studeant dominari; & omnia ad suam voluptatem atque a bitrium aperta perfidia pertrahere præsumant: tunc tanquam veri Iosue, Christi Iesu discipuli & fratres, quinque hos sensus vt rebelles reges in speluncas suas se abdere compellamus, terga vertere, se continere, & à cœpto desistere. Sic Iosue victore quinque Reges fugientes se in spelunca abscondebant: quod cum ei nunciaretur, ait: *Voluite saxa ingentia ad os spelunca, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant.* Dumque hostes suos, (stante ad id per diem integrum iussu ipsius sole) deuicisset, præcepit Iosue dicens: *Aperite os spelunca, & producite ad me quinque Reges, qui in ea latitant. Ponite pedes vestros super colla eorum: nolite timere. Percussitq; Iosue, & interfecit eos; & suspendit super quinque stipites, fueruntq; suspensi vsque ad vesperum.* Ita facimus, quando per virtutem quinque vulnerum Iesu Christi, quinque sensus nostros vt Reges dominari volentes, per continentiam restringimus, & quasi in suis antris latitare compellimus; donec data meliori opportunitate, eosdem per iustum examen excutimus, & quasi ex latebris prodire cogimus, ac per bonam confessionem eductos foras, Principibus nostris, hoc est, Rationi, Voluntati, Fidei, Spei, & Charitati præcipimus, vt pedibus suis substant; sibi vt æquum est subijciant, & cogant parère rebellantes. Immodò etiam per veram mortificationem quasi morti tradant, vt deinceps non ampliùs sibi suæque sensualitati neque peccato viuant; sed (quoad hæc omnia, sint merè mortui: & vsque ad vitæ vesperam Christo confixi cruci; quæ per quinque stipites illos rectè fuit figurata. At nunc de singulis Sensibus, paucis in particulari disseramus.

Quoad Visum, qui Sensuum princeps est: præter communem sensusque notum illius vsum, meritò nos eius auxilio, tot mirabilium scilicet creaturarum operumque Dei consideratione, permoueri debemus, ad maiorem sapientiæ, bonitatis, potentiaque diuinæ admirationem: & ita vicissim ad maiorem nostri confusionem, humilitatem, debitamque submissionem; ad abundantiorum eius laudem, gratitudinem erga illum, & dilectionem. Nunc verò, quæ nostra est

Quinque
Christi
vulnera.

Quinque
Reges re-
belles.

Iosue 10.

Continen-
tia.

Examen
consciëntiæ.
Confessio
peccatorū.

Mortifica-
tio.

Visus.

Eius corruptio. infelicitas, contrarium potius agimus. Oculi namque nostri, in Eua fructum vetitum curiosius contemplante corrupti, qui nobis vt lucerna vel fax quæ præfertur euntibus, ad hoc seruire debebant, ne vltquam offenderemus vel impingeremus; hi demum ipsi sunt, qui nos, vt latentes exploratores, decipiunt fraudantque maximè. quique hostis nostri obsequuntur insidiis, vt ea ex parte prodamur, qua maximè ipsorum præsidio securos nos esse oportebat.

Remediū eiusdem. De oculorum custodia, periculo, & damno, ex professo Cap. LXVI. tractabitur; vt & de remedio. Hic obiter remedium attingemus, ne malum tantum immedicatum prætereamus. In tam malefidi ministerij oculorum antidotum (si tempori applicemus) multa horrenda & tristia oculis haurire dignatus est Christus, & in visu multa pati; tandemque innocua illa lumina, in quæ Angeli desiderant conspiciere, fædè obligari passus est. His contra indebitum oculorum nostrorum vsum tolerantis, rectum eorundem docens vsum, sapissimè in vita sua oculos in cælum sustulit; vt nos, sursum dum viuimus aspiciendo, eum imitati, etiam in morte oculos securè demittendo, & in pace quiescendo eundem imitemur; spiritu nostro feliciter in manus Patris commendato.

Auditus. Auditus quoque nobis ad hoc auxilio esse deberet; vt per omnia quæ audimus, ad maiorem Dei cultum & obedientiam prouocemur & excitemur. In Auditus commendationem valdè facit quod dicit Apostolus: *Fides ex auditu*. Ecce, id sine quo impossibile est placere Deo, aurium ministerio percipitur. Organum sine dubio magnæ æstimationis per quod salus infunditur. Eheu, quàm sunt aures nostræ per pestilentem illum serpentis anhelitum mendacia nobis suggerentis deprauatæ! Ex eo tempore sagaces ad malum audiendum retinendumque facti sumus, & surdi ad bonum. Non habemus aures ad audiendum, vt Christus Dominus clamabat, quia obaudire nescimus. Omnes, proh dolor! in aures nostras aureas, cum Hebræis mulieribus, in vsum diaboli contulimus; diabolo quàm Deo potius aures præbentes. Hinc etiam fit vt dum corripimur, cum Adamo latebras quæramus, & ficulneis nos foliis obumbremus. Aures læsæ & debiles talem non ferunt auditum; vt lippientes oculi non ferunt solem.

Remediū Auditus. Ad sensus huius alexipharmacon spirituale, multa in auditu pati voluit Dominus: tot agnomina, irrisiones, calumnias, blasphemias, ac innumeras truculentarum vocum inclamationes; quæ aures eius purissimas dirè crudeliterque flagellabant. Oremus eum, vt digitum suum dextrum, Spiritus sancti gratiam, auribus nostris inserat, easque sanet. Inimò, quandoquidem dextram cum Malcho auriculam amisimus miseri, seruata sinistra ad malum patula; oremus eum, vt amissam nobis de nouo restituat.

Gustus

Gustus etiam in Adamo & Eua corruptus est, vt rectè D. Bernardus: Saporem boni perdidimus ab ipso penè exortu generis nostri. Et interim palati semper vitio laborauimus; malè discernentes in cibis spiritualibus, & in corporalibus gustu abutentes. Sicut enim in his nihil ferè placet quàm quod sensus titillet; ita & in illis non salutaria, sed suauia ac cupita delectant. Tunc accidit, vt mortem, quæ in olla carnis huius est, non gustemus, nec eitemus: quod filij tamen Prophetarum tam luculento nobis exemplo præfigurant. Hinc tam multi mortem animæ per gulam deglutiunt: & non nisi ferè sapiunt sentiuntque, quid plenis faucibus hauserint. Percontatur Iob ad mirandum: An poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

In huius vitij remedium voluit Christus amarum passionis bibere calicem; vino myrrhato cum felle mixto, atque aceto potari, & quidem in ardentissima siti extremoque vitæ spiritu. Recordemur abstinere ei & fellis; nostrumque cibum & potum amaritudine passionis eius temperemus, nec facilè excedemus. Sobrii simus: & saporem in spiritali ponamus edulio præcipuum. Sermo Dei, oratio, admonitio fraterna, Sacramentorum vsum, nostrum delectent palatum cordis, & oris palatum ex his emendabitur. De his etiam Cap. LXVII. differetur.

Odoratu diuites & nobiles plus peccare solent quàm vulgares: dum illi curiosi, suauolentibus, & delicatis odoramentis se oblectare fatagunt & in illis gloriantur. E diuerso autem abhorreere solent à pauperum infirmorumque domiciliis, & hospitalia ac pia interdum loca ob id studiosè defugere.

In antipharmacum, etiam in Odoratu pati voluit medicus animarum nostrarum; præsertim in monte Caluarie: vt nobis magis cordi & curæ esset bonus odor virtutum coram Domino, quàm fragrantia vestium rerumque aliarum mundanarum. Nam certum putatur, eos qui hic semper benè redolere desiderant, à morte tetricius olituros; & in inferno, nisi pœnitentiam egerint, arduos acerbis. Exemplo solus esse potest Antiochus, qui postquam nimis accuratam sui in omnibus curam habuerat, nihilque quod ad mundi oblectationes faceret in se desiderari passus esset; non tantum à vermibus viuus consumptus est, sed tanta fuit fœtoris ipsius intolerantia, vt non solum exercitus totus illo grauaretur, sed nec ipse eum in se ferre ultra posset.

Nunc ad postremum Sensuum, Tactum dico, veniendum est; qui, quemadmodum non vnum tantum corporis membrum vel partem occupat, sed per totum corpus extenditur; ita etiam longè plura sunt peccata, quæ per hunc sensum quàm per quemuis alium committuntur. Primum tactu peccatum fuit, quando primi Parentes ad lignum

R 3

veturum

Gustus. Berni super Cant. Serm. 85.

4. Reg. 4.

Iob 6.

Remediū Gustus.

Odoratus.

Remediū Odoratus.

2. Mach. 9.

Origo mali Tactus.

veritum manus suas extenderunt. De quo ligno ita Adam uxori suæ Domini præceptum erat interpretatus (quia ante eam conditam datum fuerat) vt inde tentanti ad esum serpenti responderet: *De fructu ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus; & ne tangeremus illud.*

Genes. 3.

Per Tactum multipliciter peccatur:

Leuit. 13.

Quam frequenter quamque multiplici modo nos interea tactu fœdauerimus, quotidieque nos hoc sensu inquinemus, abundè nobis id frequentes illæ veteris Testamenti lotiones & iterata toties baptismata demonstrarunt: vt enim mille modis statim immundi censebantur; ita multoties iis & corpora & vestes, & vasa mundanda erant. Hinc non ineptè toties quis in anima maculari iudicatur, quoties peccat; quia peccatum fœda animæ labes est, quam quasi ex tactu rei veritæ peccando contrahit: sicut qui carbonem vel picem tetigerit, ab illis inquinatur.

Circa tria præcipuè.

Tactu præcipuè circa tria ista peccatur: circa impudicitiam, quocumque modo illa in actum corporalem deducitur; circa iniustitiam, qua quis rem alienam furto aut vi tollit; vel quoquo modo inuito vel inscio domino iniquè retinet: tum etiam in percussione, & quacumque eiusmodi iniuria: adde, in vestium vel cubilis nimia mollitie. Denique innumera sunt fœrè, nisi ita circumscribantur, quæ per tactum vitia committuntur.

Multiplex remedium Tactus.

Iam, vt multiplex est Sensus huius offensio & peccatum; ita multiplici illud remedio Christus Dominus noster curandum iudicauit. Hinc in omnibus sacratissimi corporis sui membris membrorumque articulis singularem quandam pœnam sustinuit. Inter quas istæ præcipuè notandæ sunt: Vehemens illa totius corporis in ingressu horti concussio, agonia sudorem vndique sanguineum exprimens, dura apprehensio, ligatio, vellicatio, maxillæ percussio, & colaphi infiniti, capillorum & barbæ conuulsio, consputatio, flagellatio, coronatio, gestatio crucis, frequens vestium cum vulnerum renouatione detractio, crucifixio, & post mortem pretiosi lateris perfossio. Aded vt benè Probatia piscina, Christus passus dici mereatur, & factus sit: in qua iuxta Græcum vocabulum velut oues in sacrificium omnes abluimur; & prout in speciem Latine Probatia sonat, in qua, vt omni ex parte probata & approbata, sanamur à quacumque detineamur infirmitate. Habet, vt antea dixi, nostra Piscina quinque sensus, vt porticus quinque, in quibus iacet omnis multitudo languentium peccatorum. Habet è contrâ hæc salutaris nostri Redemptoris piscina eminentes porticus quinque; hoc est quinque præcipua vulnera ad nostram salutem. Hic omnes nostrorum quinque Sensus infirmos, cecos, claudos, aridos, & quotquot peccatis obstricti sunt, deponamus. Aquæ motus sunt, nihil est quod Angelum aliquem expectemus; omni tempore

Quinque porticus piscinæ, etiam spiritualis in Christo.

tempore feruet admirandæ huius piscinæ salubritas. In hanc sensus nostros totos demergamus, vt illis iam sanis receptis, ita ad nostram salutem, eiusque qui illos nobis dedit deinceps vtamur gloriam, vt vbi redierit rationem nobiscum initurus, dicere ei possimus: *Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce, alia quinque superlucratum sum.* Quod fit potissimum, quando salutari sensuum externorum vsu, etiam quinque internos seu spirituales adipiscimur; vtiam in anima etiam verè videamus, audiamus, sentiamusque. Tunc diciturus vicissim est Dominus: *Euge serue bone & fidelis; intra in gaudium meum. Eris potestatem habens supra quinque ciuitates:* per quod regia Regni cælestis gloria declaratur & datur.

Matth. 25. Quinque talenta.

Quinque ciuitates. Luc. 19.

Quid oberit, si hunc de quinque sensibus tractatum cum mystica quinque filiorum Mathathie interpretatione concluderimus? Hic enim hominis & quinque sensuum vt filiorum debitam constitutionem contemplabimur. Mathathias, donatus à Domino (sic enim sonat hoc nomen) quinque filios habuit, qui populi Dei duces essent contra hostes suos. Sic dedit nobis Dominus quinos sensus, quorum præsidio animam nostram contra eius inimicos tutaremur. Nomina siquidem filiorum Mathathie non malè Sensus conueniunt. Primus erat Ioannes, in quo est gratia; per quem, Visum cui plurimum gratiæ inest, possumus intelligere. Adde, toties in Scripturis legi; Inueniam gratiam in oculis tuis. Secundus Simon, obedientia vel auditor mæroris, apertè Auditum designat, qui obedientiæ fidus est præcursor; vnde obedire dicimus, quasi obaudire. Tertius Iudas, confitens vel glorificans, Gustum potest denotare: ex quo confessio sequitur & laus dulcedinis Saluatoris: *Gustate & videte quoniam suauis est Dominus.* Qui quidpiam gustat, statim iudicium suum declarat. Quartus erat Eleazar, Deus meus adiutor, Tactum significans: quia Deus pater filium tangendo, & vt pastor percuteretur permittendo, adiuit nos ne in æternum periremus. Eius liuore siquidem sanati sumus: liuor autem ex tactu. Quintus Ionathas, columbæ donum, per quem Odoratum accipere possumus. Quia vnde bonus odor Christo in eius Ecclesia, nisi ex dono columbæ, hoc est Spiritus sancti? Ipse est enim vnctio & pretiosum vnguentum replens totam domum fragrantissimo odore.

1. Mach. 2.

Oratio pro bona quinque Sensus directione.

Quinque mei Sensus, Domine, quos in salutis meæ subsidium mihi contulisti, magno meo malo infidi mihi rebellant, & incertam, si sequar, perniciem ducunt: spiritu tuo bono illos quæso reforma, vt illis ad tui nominis gloriam, & animæ meæ salutem uti valeam, & eorum ductu vitam inuentiã sempiternam. Amen.

CAP.

CAP. XLIII.

Vimq; animæ triplicem, cælestia munera, pandas.
Vis memorans: Intellectus: sua cuique Voluntas.

Tres po-
tentia
animæ.

RES ista potentia animæ, Memoria, Intellectus, & Voluntas, earumque officium, tribus Nymphis animæ obsequen- A
tibus possint comparari, quemadmodum etiam in imagine figurantur. Memoria in primis, velut thesaurum animæ B
absconditum & clausum tenet in sinu, tanquam archiuum à Deo factum eiusque curæ commissum. Intellectus, tamquam vis aliqua spiri- C
tualis, thesaurum illum aperit, resque in eo reconditas manifestat. Et Voluntas ex eo depromit, quodcumque pro rei temporisve oppor- D
tunitate, animæ arbitrio sederit placueritve: relictis interim ibi aliis variis rebus benè custoditis, quæ suo etiam tempore, dum vsus feret vel necessitas postulabit, expromentur. Depromta è Memoriae scrinio (Intellectu prius reclusa pandente) Voluntas animæ tradit, in eius ad quodcumque voverit obsequium: nunc virtutem hanc, nunc illam: aliquando misericordiae diuinæ recordationem, quandoque verò Iustitiæ: interdum mortis meditationem ob oculos statuens, subinde iudicium, aut gloriam cælestem, aut etiam æternam damnationem.

Descriptio
trium po-
tentiarum.

Possunt etiam tres animæ facultates hac ratione describi. Diabolus certò sciens, non aliter quàm voluntate hominis consentiente peccatum committi posse, vt quæ inter animæ potentias intimum palatii recessum regat, & à qua tota animæ gubernatio dependeat, sicut à Rege in suo regno; vt ad Voluntatem pertingat eamque ad consensum in malum pelliciat, ab aliquo sensuum exteriorum communiter incipit, qui, vt videmus, quasi portæ, vel etiam ianitores sunt, in extremitatibus corporis suas habentes stationes: cuiusmodi sunt visus, auditus, tactus, reliqui. Per sensus autem (quando non statim excluditur) transit cum mala sua tentatione & suggestione ad phantasiam siue imaginationem, tanquam per aulam aut atrium, vsque ad longum peritylum velut ambulacrum, vbi non tam exacta habetur ratio euntium & redeuntium, præsertim in magnis ædibus & aulis. Verùm si inoffensè & impunè vltèrius ad memoriam vsque pertingere potest, ibique quasi certam formare cogitationem; coque amplius ita penetrare vsque ad intellectum, velut vsque ad interius intimo proximum cubiculum, vbi ratio reddi & certa notitia dari debet, prius quàm ad intima accessus & audientia obtineatur: tunc ei nihil amplius superest, quàm vt in intimum penetrare concedat, vbi voluntas præsidet; à cuius arbitrio totum dependet: siue vt propositis assensum præbeat,

Vimq; animæ triplicem cælestia munera pandas.
Vis Memorans; Intellectus; sua cuique Voluntas.

Welch id der waerheit bandt, onser sieley, dreyvoedich?
Memoris; en Verstand; en den Wille dreyvoedich.

Quel est ce ternaire, Par qui l'ame opere, En moins d'un moment?
C'est la Souvenance, La toute-Veillance, Et l'entendement.

præbeat, fierique determinet quod petitur; siue vt cum auctoritate repellat, aut vt minimum, eò vnde venerat remittat. Eiusmodi namque proditoria suggestiones, ac diaboli ad peccatum tentationes, sunt instar exploratorum, hostiumque subornatorum, qui subintrant, vt maestent, & spolient; qui que deprehensi, iure suspendi, vel alio mortis genere affici consueuerunt. Hoc facimus, dum per arbitrij libertatem, & voluntatis imperium, eiusmodi irrepenes latrunculos emissariosque non admittimus, sed in crucem arreptos sustollimus, prauam nostram inclinationem & diaboli suggestionem, per Christi passionem & crucem in nobis supprimentes & extinguentes. Gal. 5.

A Tres istæ facultates igitur seu potentia animæ appellantur Memoria, Intellectus, & Voluntas. Sunt namque etiam velut tria propugnacula & castella quædam, quibus ciuitas hæc nostra, quæ ex anima constat & corpore, communitur. His saluis, benè custoditur ciuitas, hoc **D** est, homo totus, & regitur benè: vt rectè Ecclesiasticus: *Funiculus triplex difficile rumpitur.* Eccli. 4. Quamdiu enim hæc arces sibi benè subseruiunt, & saltem Voluntas inuicta manet, nihil homini nocere potest: quia Deus cum ipso est.

Potest & alio modo trium harum virium describi conditio. Memoria Scriba est intus residens. Illa siquidem regeftum, aut vt ita dicam, registrum tenet omnium quæ transiguntur, instar Secretarij. Vt dicit Cicero: Memoria est signatarum rerum in mente vestigium. Idem: *Cicero 1. Tus. Quest. & 2. de Orat.* Rerum omnium thesaurus, Memoria. Ex quo thesauro, vt Capitis huius initio dixi, quæ vel vsus, vel necessitas, vel temporis ratio postalularit, ad Voluntatis arbitrium, in obsequium animæ depromuntur. S. Bernardus, vt Christianus, nostro proposito accommodatiùs hæc de æconomia proloquitur. Ostiarius, inquit, Voluntatis sit recordatio cælestis patriæ; & ad thalamum rationis custos adhibendus, recordatio gehennæ. Excellens haud dubiè vis est & thesaurus memoriæ, ad hoc homini à Deo concessæ, vt in ea salutaria quæque recondat, tempore opportuno velut è loculo depromenda, & in vsum deducenda. Sed, quod dolendum est, quàm inanes bonorum sunt sæpè istæ cellula tantæ thesauri; & quàm plenæ interim omnium vanitatum, omnis stultitiæ, insanix, turpitudinis, & malitiæ! vt mitissimè cum Elegiographo dicam, Plenus sacculus est araneorum. Eiusmodi sunt istorum hominum memoriæ, qui neque è concionibus, vel librorum priorum lectione, neque ex bonis colloquiis, diuinisve inspirationibus boni quidpiam retinent. His enim, quibus memoria prauis abundat rebus, instar infundibuli est ad bonum: in quo nihil hæret, sed quidquid infunditur defluit. Vt vulgò de his, qui memoriæ defectu laborant, dici solet, aurium vnâ hauriunt, alterâ effundunt. Fædas verò cantiunculas, dicteria, scurrilitates, detractiones, & id genus virulentias, Bernard in parv. serm.

tias, & celerrimè capiunt, & retinent mordicus; etiam si tantùm obiter semel occinantur. His pleni, hæc & regurgitant. Quid enim ex vase aliud expectas quàm quò repletum est? Tales memoriæ nidi sunt aptissimi, in quibus maligni dæmones pessima quæque fomenta reponant, vanitatem maximè & impudicitiam.

Beati igitur & prudentes sunt, qui Memoriam suam instar gazophylacij custodiunt; in quod nihil præter res pulchras, bonas, pretiosas, honestas, & diuinas recondant; tum ad illas ibi accuratè conseruandas, tum ad suo tempore depromendas, & opportunis vsibus applicandas. Hunc in modum Christus ipse loquebatur: *Omnis scriba doctus in regno celorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.* iuxta rei scilicet utilitatem.

Intellectus vis est animæ: per quam homo velut per lumen res inspicit & cognoscit, quæ ipsi per aliquem sensum offeruntur. Ita de hoc Aristoteles: Intellectus est lumen quod Deus Animæ infundit. Sanctus verò Ambrosius sanctiùs & spiritualiùs, hoc pacto: Intellectus spirituale donum. Quod & pro effectu Intellectus accipi potest; quando scilicet per vim istam animæ (quam Intellectum vocamus) aliquid intellectu difficile perspicimus & intelligimus. Hoc donum humilibus, iuxta Psalmistæ testimonium, conceditur; sic enim ait: *Intellectum dat paruulis.* Et alibi: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Quod & Saluator noster ipse testatur, & Patri cælesti confiteatur: *Confiteor tibi Pater cali & terra, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus (scilicet in oculis suis) & reuulasti ea paruulis.*

Voluntas principalis est animæ potentia, sine qua neque peccatum, vt sic dicam, est peccatum; neque virtus virtus est. Sic D. Augustinus: Voluntas est qua peccatur, & qua rectè viuunt. Tamque illa est libera, vt cogi compellive ad id quod nolit nequeat. In hanc sententiam D. Bernardus: Voluntas nostra non cogitur: & propterea sola meretur vel demeretur. Efficit namque vt coram Deo mereamur, per id quod rectè voluntarièque agimus, & ab illo pro merito coronemur. E contra demeremur, & punitioni sumus obnoxij, quando per liberam nostram voluntatem in malum consentimus.

Sin autem ad aliquid compellimur inuiti & nolentes, per meram vim & violentiam, voluntate non consentiente, tunc nec in bono opere meritum, neque vllum est demeritum in malo. Præclare, vt omnia, idem Aurelius, Voluntatis asseuerans libertatem: Nihil tam in nostra est potestate, quàm ipsa Voluntas. Verè mirabile, si attendamus. Nulla eam externa vis aut potentia potest inflectere. Hinc excellentissima est Voluntatis oblatio, inter omnia quæ nos rerum nostrarum Deo offerre queamus sacrificia. Hanc Religiosi omnes offerunt, dum non solum vora Castitatis & Paupertatis emittunt, sed etiam Obedien-

tia.

tia. Quo facto suam voluntatem exuunt, & alterius, Superioris scilicet (quem Dei loco habere debent) induunt: propriam cum ipsius voluntate commutantes: seque in præcipua sui parte, Voluntate inquam, in holocaustum immolantes, & igne Charitatis quasi in nihilum, vt omnia in Deo lucentur, redigentes; quæ vera est holocausti natura. Per voluntatem etiam, se totum homo alterius potestati subiicit gubernandumque tradit, plena sui facta alteri potestate, quemadmodum ciuitas aliqua, clauium traditione, Principis alicuius dominio subiicitur & consignatur. Absque enim hac Voluntatis submissione ac plena traditione, neque vera potest esse seque ipsi fallant, qui splendido obedientiæ titulo gloriantur, ac se Religiosos esse existimant, quando nihil minùs quàm voluntatem suam Superioris voluntati subiiciunt: sed potiùs Superioris voluntatem ad suam quoquo modo inflectunt.

In voluntatis liberæ (qualis est in primis bonorum Religiosorum hominumque verè Christianorum) commendationem, hunc in modum Doctor mellifluus: Voluntati nec leges imperant, nec Principes dominantur: libera est; & maximè, si spiritu ducitur: quia vbi spiritus, ibi libertas. Veruntamen, veterinosi serpentis inuidiâ, quemadmodum memoria nostra peruersa est, & facta velut vas fractum & perditum, quod nullis ferè aliis vsibus aptum est quàm fordidibus, vanitatibus, & nequitis coaceruandis: Intellectus verò instar fuliginosæ laternæ ita obfuscatus & detortus, vt ad nihil valere videatur quàm ad scelera, fraudes, & mille malas artes adinueniendas: ad bona verò & sancta, nescio qua laborat inopia lucis, & caligine: ita Voluntas præcipuè est deprauata atque Adæ lapsu læsa, vt ab ineunte hominis ætate ad malum potiùs prona sit quàm ad bonum. Ad bonum siquidem tam tarda tamque inepta facta videntur, vt magni sit laboris multique consilij ac negotij, priusquam ad rectam normam redigi queat. Vnde fit, vt ita omnia ad suum nutum inflectat, suisque subiiciat legibus, vt promittere auit D. Bernardus: Cesset voluntas propria, & non erit infernus. In quid enim exerceat infernus & ignis gehennæ suam sæuitiam, quàm in malam voluntatem? Peccatum namque flammæ infernalis est pabulum; immò, vt rectiùs dixerim, fundamentum: Si peccatum tollis; nil est quod infernus exurat, nec est quod ipsemet existat quidem: peccatum autem non est, si mala voluntas tollitur. Mala voluntas Deum impugnat, & in eum insurgit: Paradisum spoliat, & ditat infernum. Nostram igitur voluntatem in Dei voluntate constituamus, ne mala sit: dicamusq. ore, & opere, Fiat voluntas tua & non mea. Posside bone Domine meam memoriam; intellectum illumina; & dirige voluntatem: alioqui po-

Bernard.
Voluntas
inuita.

Mala voluntatis
mala.
Bernard.
serm. 1.
in Septuag.

Math. 16.

tentiæ animæ meæ potentem in me exercebunt tyrannidem, & mei dominabuntur. Tibi, ô Deus, trado omnia possidenda & gubernanda, vt ita ad maiorem tuam gloriam, & meam salutem, animæ meæ deseruiant; cui in præsidium & subsidium cuncta largitus es.

Non erit abs re, si quasi corollarij loco in figuræ ac typi Voluntatis explicationem pauca prædictis adiecero.

Voluntatis potentia. Voluntas optimè grandi illi ferreo & trabali malleo comparatur, E quo Fabri ligna seu tigna ac trabes ictu violento compingunt; & omnia, ad quæcunque adhibuerint, eius vehemētia cogunt cedere & obsequi ad nutum: vnde rectè à tundendo tudes dicitur: & apud fabros ipsos nostrâ linguâ (*Willeken*) Voluntas, malleus ille appellatur, quod quæcunque vult faciat, nihilque ei obsistat. Quantæ sit potentiæ & efficaciam voluntas, non solum in illis elucet, qui stante voluntate, ad id quod nollent cogi nequiuertunt, etiam tota mundi potestate concurrente; verum etiam in illis, qui è contrâ, res maximè arduas & quasi impossibiles effecerunt, voluntatem suam sub alterius voluntatem obedientiam vi redigentes.

Martyrum inuicta voluntas. Priorum exempla in martyribus omnibus fulgère cernuntur. Torqueri, vri, mergi, dilaniari potuerunt; sed, vt quidpiam quod Dei legi repugnaret admitterent, cogi nequiuertunt. Cervix mucrone præscindendi potuit: at ne minimum inflecti vel conuiere, ad profanam idolorum adorationem. Tus eis in manus obrudi potuit, & supra ignem dextrâ teneri, atque ex eis tus in ignem decuti; sed compelli nequiuertunt, vt ipsimet sponte sua turis vel tantillum idolis adolerent. Vtque vnum pro omnibus nominatim adducam, cuius hodie 12. Martij festum in Ecclesia celebratur: S. Petrus Martyr, Diocletiani Imperatoris cubicularius, dictum nostrum facto comprober. Is, cum de martyrum suppliciis conquereretur, martyr effectus est. Suspendi, cædi, extendi, vnguibus excarnificari, sale & aceto conscissis in vulnera membris perfricari, lentoque igne torreretur potuit, sed à proposito ac fide auelli non potuit, voluntate contra omnia diaboli machinamenta rupis instar immotâ & inconcussâ perstante.

Effectrix mirabilis voluntas obediens. Exempla alterius generis efficaciam, per voluntatem obedientiam iugo submissam exhibita, infinita commemorare, ex quibus nihil voluntatis libertati per obedientiam constat decedere; sed potius augeri ad bonum, reddique efficaciorum. Ad eò vt impossibilia nature perficiat: vt sunt, leonem arripere, & ad Superiorem id iubentem adducere: super aquam ambulare: saxa & rupes, loco mouere, & eiusmodi sexcenta. Omnia Voluntas potest, vt ita dicam; & ad nihil cogi potest.

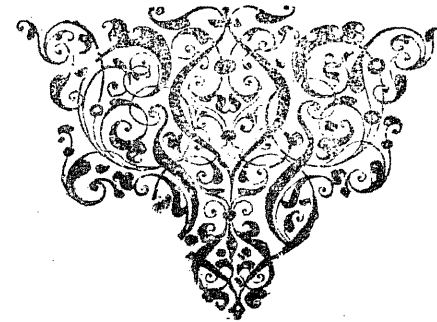
Gregor. 2. Dial. 7.

Egregiè profectò nos Deus ornauit, qui triplici hac facultate, velut tribus robustissimis ducibus, militiam nostram præsidium auxit & communiuit. Dum etenim nobis in vita hac hostilibus armis vndique cincta

cincta gratia fluentis incessanter est opus, quo sitim nostram restinguamus, ardorem temperemus, & irrigemus innatam terræ saluginis ariditatem; vt ita tandem per mille malorum ingruentium agmina perumpentes, ad cælestis gloriæ coronam triumphantes conuolemus; haud dubiè magna est trium talium robustorum præstantia, qui non obstantibus vndique periculis, optata nos potiri faciunt felicitate. In Dauide id non obscurè adumbratum videre est: de quo sic legimus: *Dauid erat in præsidio: porrò statio Philistinorum tunc erat in Beth-lehem. Desiderauit ergo Dauid aquam de lacu, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Beth-lehem iuxta portam! Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid.* Magni itaque faciendum triplicis facultatis anime munimentum & auxilium ad salutem consequendam.

Oratio pro recto trium potentiarum animæ vsu.

Dator optimorum datorum, Domine, tribus animam meam ditasti muneribus ac potentiis; sed mihi non rarè recusant obsequium: Ostende potentiam tuam, & munda Memoriam, Intellectum illumina, & corrige Voluntatem: vt anima mea, tantis adiuta præsidis, alacrius salutem suam valeat operari. Amen.

CAP. XLIV.

Quid signa octo volunt Vitæ præfaga Beata?
Tessera sunt, quibus æthereas Deus affert arces.

Vera Be-
tudo.

NON vt omnes beati esse desiderant, ita veræ beatitudinis viam feruant. Multi de Beatitudine & summo bono disputarunt; sed omnes præter Christianos à scopo aberrarunt. Quod vnus Cræsus non tam à Solone verbis, quàm ab euentu rebus ipsis edoctus abundè testatus est; cum se beatissimum aliquando arbitratus, à Cyro captus, & pyræ impositus, verum esse didicit, quod ei antè dixerat Solon: Neminem ante mortem beatum dici debere.

Herodot.
lib. 1.

Christiani autem octo recensent Beatitudines, quas Christus pri-
mùm discipulos suos in monte docuit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum calorum.* & ita de aliis. Harum explicationem (vt de reliquis similibus quæ ad Catechismum pertinent hæcenus obseruamus) non intendimus; cum ex aliis quamplurimis ad manum sit: sed tantùm iuxta Interrogationis formulam, in genere, quid de illis sit sentiendum ostendemus. Sunt autem istæ velut certæ rationes & con-
ditiones, quas qui haberent, beatos Dominus ipse pronunciauit. Mo-
do illo loquendi indicans, per illas, vt certas quasdam vias, ad æternam beatitudinem peruenturos. Hic enim nemo aliter, quàm spe
æternæ felicitatis, & mediis eò pertingendi beatus dici verè vel
esse potest.

Matth. 5.
Octo Bea-
titudines.

Responsio satis hoc ipsum quod doceo manifestè demonstrat. Qui has conditiones in octo Beatitudinibus propositas habent, velut tesseram ferunt, qua freti in cælum intromittantur, & sint in æternum beati. Quis hinc non videat quàm sit propterea gnauiter illis vita hac durante incumbendum?

Doctrinæ
cælestis
nouitas.

At nouæ huius & nunquam antea auditæ doctrinæ admirandum secretum paulo accuratiùs introspeciamus. Quid enim abstrusius minusque simile vero humanis sensibus, quàm in paupertate, deiectione sui, luctu, & persecutione summam beatitudinem, immò vel felicitatem tantillam constitui? Ideoque rem paulo altiùs petentes, admirandam hanc Christiani hominis Philosophiam tandem excutiamus. Meminisse oportet, nos, dum Dei obedientiâ & gratiâ per peccatum excidimus, culprâ nostrâ ex Paradiso exturbatos, quasi pullos auium è nostro nido, vbi optimè nobis erat, nostro merito excidisse. Sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes; inquit Propheta. Nunc
verò quemadmodum pulli ita nido delapsi in mille periculis sunt, & quasi

Isaie 16.
Simile ab
auibus è
nido dela-
plis.

OCTO BEATITVDINES.

44.

Quid signa octo volunt Vitæ præfaga beata?
Tessera sunt, quibus æthereas Deus annuit arces.

Waerom syn soo ghenoeint, die goed' arst' Salixheden?
Ondatmen door die roent, ter gloriens'er vreden.

Des saintes études, Des beatitudes, Qu'en aprennons nous?
Le chemin qui l'ame, Conduit au thalame, Du Celeste espoux.

quasi certo discrimini expositi, vt vel fame intereant, vel deuorentur à bestiis, vel ab hominibus conculcentur: ita nobiscum agebatur; vt in medio hostium nostrorum, in tantis miseriis & infirmitatibus degentes, certum æternumque in dies expectarem interitum. quamdiu nec via nec ratio suppeteret ad nidum vnde excideramus remeandi. Quocirca, sicut pullorum talium mater, de ramo in ramum, de tecto in tectum volitat & saltat, certum sollicitumque edendo cantum, quo illos alliciat & paulatim reducat incolumes: ita Christus Dominus noster varios & mirandos saltus fecit, nos quæritans, & voce blanda cecinit, quò melius sequeremur inuenti. Sic D. Gregorius: *Gregor. Honil. 29.* Ecce, vt nos post se currere faceret, quosdam pronobis saltus dedit. *Salus Christi v. rj.* E caelo in terram, ex sinu Patris in sinum Matris, inde in præsepe, inde, per varios alios saltus quibus & montes & colles transfiliit, saltauit in crucem; de cruce in sepulchrum, inde in infernum, inde & è sepulchro iterum in terram, ex terra denique in cælum, vnde vt gigas exiuerat ad currendam viam. Vtque nos eò eundem sequeremur, vbi æterna sumus beatitudine perfruituri; non saltus tantum, sed & cantus miros dedit: octo nimirum istas Beatitudines, inter alia infinita. *Cantus Christi efficac.* Vtque naturalissima, ac planè propria matris pullorum perditorum vox esse debet, vt intelligant, moueantur, & sequantur: ita propriissima, vt ita dixerim, hæc Christi Saluatoris nostri est cantio, ac propterea mundi cantilenæ contraria. Ad eò vt turò ipsum super hac voce sequi possimus, & ob eam rem etiam præ tanta felicitate ac securitate, vocari ex hoc tempore beati. De huiusmodi vocis ductu & sequela sic ipse Dominus: *Ioan. 10.* Oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. *Isaie 3.* Alienum non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum. Sciunt Christi Fideles dictum à Domino: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Sed Christi vox Beatitudines istas præcipientis nota, grata, & fidelis. Qui igitur æterna beatitudine in cælis frui desiderat, hæc seruet, quæ viæ instar eum ad beatitudinem ducent. Nam vt dicit D. Gregorius: *Gregor.* Quærenda est gloria Dei per vias eius.

Oratio pro octo Beatitudinum fructu obtinendo.

O Misericordissime Iesu, salus vnica, & Saluator mundi, tua nos gratia & benedictione rigare dignare, vt ita hic octo Beatitudinum fructum carpamus, vt in Regno tuo beatitudine perfruamur æterna. Amen.

C A P. X L V.

At, nōne hos Mundus, mera seu ludibria, spernit?
Delirat, nec vera videt, nec iudicat æqua.

SICVT istud Caput præcedenti subseruit, ita mirum videri non debet, si iisdem initio vestigiis, quæ tunc posui, nunc prosequar. Omnes, vt dixi, beati esse desiderant, sed non æquè omnes in quo vera beatitudo consistat, intelligunt. Hinc Gentiles omnes excutiebant angulos, summum bonum ac beatitudinem scrutantes. Aliqui in diuitiis eam consistere arbitrabantur. Vnde Cræsus Soloni diuitiarum suarum copiam ostentans, eum rogabat, vt cœpi dicere, an se quisquam beator esset? cumque Solon respondisset, neminem ante mortem beatum dici debere, Solonem tanquam stultum hominem, qui præsentem felicitatem parui faceret, à se dimisit. Mox expeditione contra Cyrum Perfarum Regem suscepta, captus regnoque exutus, rogoque vt cremaretur impositus, clamare cœpit: O Solon, Solon, Solon! Cyrus admiratus ignorum vocabulum, postquam causam remque omnem didicit, Cræsum ab incendio liberauit, & apud se toto vitæ tempore honorificentissimè habuit, humanæ inconstantia ac miseriæ documentum. Alij summam felicitatem in voluptatibus, luxu, crapula & ebrietate constituunt. sicut Epicurus tenuisse & docuisse putatur. Vnde, licet ipse summum bonum in animi voluptate reponeret, vitæ alioqui continentissimæ, (non autem, vt Aristippus, in voluptate & sagina corporis) quotquot tamen interea ventri & gulæ seruiuerunt, Epicurei, seu

Herodot.
lib. 1.
Solon &
Cræsus.

Epicurei.

Horat. lib. 1.
Epist. 4.

Epicuri de grege porci vocati sunt. Tales sunt Venerei, Bacchici, Epulones, Lurcones, ac tricongij nepotes, quorum Deus venter est; & qui in terra suauiter viuientium commorantur.

Psal. 143.

Talium, iuxta stultam mundi opinionem, describit Psalmographus beatitudinem, vt quæ in prosperitate, rerum terrenarum affluentia, bonorum honorumque cumulis, cateruis amicorum, filiorum, famulorumque frequentia constituta credatur. Ita Psaltes: *Filia eorum compositæ; circumornata vt similitudo templi. Promtuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fertosa, abundantes in egressibus suis; boues eorum crassa. Non est ruina maceria, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Sed perinde atque si suum ipse super hac re dicat iudicium; Beatus, inquit, populus, cuius Dominus Deus eius. Ille enim populus, qui Deum verum colit, & patrem ac Dominum habet, omnibus modis longè beator est. Ipse enim suos longè aliter quàm mundus docet. Christus namque non transitoriam feli-*

At nonne hos Mundus, mera seu ludibria, spernit?
Delirat: nec vera videt: nec iudicat æqua.

De Weerelt houdt den spot, met sulck; als soo, en sleekt.
De Weerelt die id sot: sey weert niet wat sy sleekt.

Toutefois la race, Du mondain rachasse, Et hait ceste voix.
Le Monde radotte, Et son humeur sottte, N'entend pas ces loix.

felicitem, sed æternam spectat beatitudinem. Hinc dicit: *Beati pau-* Luc. 6.
peres: & è contratio: Va vobis ditibus: quia habetis consolationem vestram.
Beati qui esuriunt & sitiunt. Contrà: Va vobis qui saturati estis: quia esu-
rietis. Beati qui lugent. Contrà: Va vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis &
flebitis. Beati qui persecutionem patiuntur. Contrà verò: Va vobis cum be-
nedixerint vobis omnes homines. Hinc benè per Prophetam tam vanis
 hominibus clamavit, & nunciauit: *Popule meus, qui te beatum dicunt, non* Isaiæ 3.
solum te decipiunt (quod dixi) verùm etiam, ipsi viam gressuum tuorum
disipant. aded vt talibus insistentes vestigiis, nunquam ad cælestem fi-
 tis beatitudinem peruenturi. Quod D. Augustinus apertè profatur, in *Augustin.*
 tam stultorum hominum confusionem; dum ait: *Mundus inimicus* *Quest. 115.*
 est iis, quos beatos facere videtur. Quid igitur dicemus de iis, quos
 beatos tantùm dicit & iactitat?

- A** Quare optimè dicit Responso: *Mundus delirat. Dum octo istas* *Mundus*
Beatitudines ridet, immò vt infelicitates detestatur: nescit verè quid *delirat.*
 dicat; quia malè iudicat. Dicit namque malum bonum, & bonum *Isaiæ 5.*
 malum; tenebras lucem, & lucem tenebras; amarum dulce, & dulce
B amarum. Voluptatem virtutum nihili facit, immò vt tristitiam &
 amarulentiam refugit; acerbam interim & laboriosam mundi oble-
 ctationem amœnitatem vocat, & mirè commendat; suosque ita se-
 ctatores miserè decipit.

- Ideoque instar stultæ mulieris depingi potest mundi vanitas; quæ *Mundi de-*
C *bilancem habeat, cuius partem vnã (in qua, quæ virtutum & pio-* *lineatio.*
rum operum sunt, continentur) admota manu eleuat vt nullius mo-
D *menti; partem verò oppositam, vbi vanitates, voluptates, & illecebræ*
mundi repositæ, tanquam grauiã, magnique ponderis deorsum pre-
mit; vt hæc prioribus illis maioris esse præmij stultis persuadeat. Et *Simile quid*
interim stulta non animaduertit, se bona eleuando, cælo propinquo- *apud D. Gre-*
ra facere; vana verò & praua deprimendo, tanquam quæ magni mo- *gor. moral.*
menti sint, inferno reddere viciniora, vt verè sunt. Non recogitat enim *li. 32. cap. 7.*
E *mundus, Deum contrariæ esse sententiæ, aliisque naturæ; vt qui hu-*
F *miles exalter, & se exaltantes humiliet. O mundi stultitiam! quàm*
parum quid dicas attendis! At quid mirum? per opacã enim crassæ
tuæ ignorantie caliginem, per lutulentã spissitudinem tuarum sor-
dium, & per cæcam noctem tuæ vanitatis, ac immedicabilem amoris
tui stultitiam, non remotiùs vides, vt dicitur, quàm nasus tuus pro-
tenditur: hoc est, quàm sensualis illa appetitus tui sagacitas, quæ crea-
turas velut olfacis appetisque, se extendit. Quod extra carnalis tuæ sa-
pientiæ limites est positum, quodque supra te est, id est, vltra narium
tuarum peripheriam vel horizontem, non id sapias, neque id vllò tibi
modo probatur: immò etiam quoad eiusmodi quæ virtutem & spiri-
tum redolent, in propria causa oculis, olfactu, ac gustu laboras, vsque

ad inum cordis tui fundum. Quid mirum igitur, si de sublimi hac, cælesti, ac diuina doctrina atque octo Beatitudinum Philosophia, tam temerè, tam stultè, & tam contrariò planè modo iudicas & loqueris? Quamobrem i, & tuo more, vt voles, non illos beatos sed miseros dicito, quos ipsa Veritas & Sapientia diuina ex certo decreto beatos asserit.

Terreni
cælestia nõ
capiunt.
Matth 5.

Ambrosii lib.
5. in Lucam.

Job 28.

Christi vis
attractiua.

Cant. 1.

Verùm vn̄de, obsecro, in re tantâ tam distorta mundi sententia? vn̄de ista nox, hebetudo, & tam dolenda cæcitas? Hinc scilicet malum, quòd, quando Christus sublimem istam sapientiam suis tradebat Apostolis, promiscuum vulgus ipsum in montem cum Apostolis non sequebatur. Vt benè S. Ambrosius notat: Turba non sequitur ad excelsa: non ascendit ad sublimia. Non enim quærunt mundani homines, tametsi à longè Christum sequantur, & Christiani nomine gaudeant, ea quæ verè spiritualia ac cælestia sunt. In inferioribus infirmiores, Christo in altiora ascendente, remanebant. Ita communiter, fax hominum vulgarium, ex quorum colluue mundi persona conflatur, planis, facilibus, commodis, terrenis, cœnosis, & corporeis gaudent. Illa sola afficiunt, illa eos humi defixos tenent. Atque vt nec altiora capiunt, ita nec faciunt. Hinc peruersum de melioribus altioribusque iudicium. Istud scitè Iob testatur: *Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium.* Mirari igitur nemo debet, sæculi huius homines improbare & irridere quod non capiunt, cuiusque pretium ignorant. Sic enim & barbari, extremæque mundi plagæ homines pretiosissima quæque vilipenderent, quorum nullam profus habent notitiam: crepundiis interim aliisque reculis in cælum sublatis. Ideoque, vt peregrinam hanc doctrinam nobis Christus Iesus æterna Dei Sapientia reuelaret, è summo cælo descendit; & in terra constitutus, è turbarum strepitu in montem cum electis Discipulis secessit: eamque sedens, maioris auctoritatis indicio, tradidit; & quidem non sine præuia magna maturaque deliberatione, vt inquit Euangelista: *Aperiens os suum: vt qui antea Prophetarum ora resolverat, nunc tanquam rem ipsam ipse coram proferebat, os proprium aperiret: ac veluti ex diuino alabastro totius mundi medicamentum depromeret.* Oleo atque vnguento hoc cælestium beatitudinum effuso, mirum quam eius fragrantia mundum repleat vniuersum, quamque multorum corda permouerit. Ad eò vt innumeri adolescentuli & adolescentulæ, quibus adhuc integer erat, & à mundi voluptate ac vanitate liber atque immunis affectus, tam nouo afflato odore, statim quòd se tam suauiter trahi sentiebant, secuti sint. In his horumque similibus hoc adimpleri visum est, quod sponsa Canticorum sponso suo dilecto ex dilectis Christo, huius fecundæ doctrinæ magistro, gratulabunda præcinebat, dicens: *Oleum effusum nomen tuum: propterea adolescentula dilexerunt te.* Propterea

mecum.

mecum per te tractæ, & quasi diuino artificio incantaræ, post te currunt in odorem tuorum vnguentorum.

Quàm est iucundum per Sanctorum Viras discurrere, & videre quanto cum ardore Christum dulciter trahentem secuti sint! Quid hic D. Dominicum, D. Thomam, D. Bernardum, & quam plurimos alios magni stemmatis adolescentes commemorem, qui spreto secularium honorum, totiusque mundanæ altitudinis culmine, Christum humilia ac despecta docentem elegerunt? Reges & Reginae hac facta illecebra capti, se beatos in eius inuentione confessi sunt. Videte S. Agnetem, S. Cæciliam, S. Catharinam, & multas alias, Regiæ stirpis adolescentulas, quæ pro Christo omnia regna mundi, omnemque eorum ornatum, regales nuptias contempserunt, mortem potius quam à proposito cederent, subeuntes. Paulam Romanam illam nobilem matronam cum filia Eustochio aliisque pluribus confiderate, quæ D. Hieronymi temporibus hac dulcedine captæ totum mundum cum omnibus suis delectamentis nauseabundæ repudiarunt. Id testantur hodieque quotquot re ipsa percipiunt & experientia docti agnoscunt, hinc licet prægustare & assequi. Stulti interim mundi amatores aliter loquuntur & iudicant, quia veræ beatitudinis gustu carent.

Ridicula meritò mundi insipientia, vt qui vmbriticis animum deliciis pascit, spreto interim quæ ad veram solidamque hominis voluptatem ac beatitudinem pertinent. Sic ridiculus ille Rom. Imp. Helio-gabalus principibus suis ad opiparum scilicet conuiuium inuitatis factas pietasque proposuit epulas. Sic infano illi & præ nimio fastu deliro Menecrati medico diuinitatem affectanti, Philippus Macedonum Rex soli ad mensam separatam adhibito acerram & suffitum apposuit: reliquis cum Rege splendidè epulantibus & Iouem famelicum ridentibus. Hæc est, inquam, inanis illa ac vana mundanorum beatitudo modis omnibus miseranda.

Ælianus
var. Hist.
lib. 12.

Oratio ad stultum mundi iudicium contemnendum.

Domine Iesu, sponse anime mee, ita cor meum salutaris tue doctrina inescâ dulcedine, vt mihi mundi delicia fastidio sint: vt quæ, velut tui dilectione inebriatus, post te incessanter curre, & contempto mundo cælestem beatitudinem valeam obtinere.
Amen.

CAP. XLVI.

Prætextam pueri quid bullâ suavius ornet?
Pareat: Ora premat: castus Pudor imbuat ora.

Iuuenturis
habenda
ratio.

DOLESCENTIA instar plantulæ vel teneræ arbusculæ est, A
quæ dum flexilis est, in eam quam voles partem duci debet:
alioqui quando in grandiorem arborem excreuerit, quod
incuruum fuerit nequibit corrigi. Frangas tum potius quàm
flectas. Et quoniam Christianorum liberi non solum sicut & Genti-
lium filij, nouellæ plantationes in iuuentute sua sunt; verùm etiam
sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ paternæ; & velut palmites in B
lateribus domus, quorum mater, præsertim mater Ecclesia, vt vitis
abundans est; ideo tanto maius damnum & dedecus est, si illi à prima
ætate non diligenter exculiti, bona disciplina instructi, bonisque exem-
plis vt stiptibus fulti fuerint. Videas enim alioqui generosos illos ra-
musculos in terram dependere, & cum omni spe fructuum in luto vo-
lutari, pedibusque transeuntium conculcari; neque vnquam ad
Prou. 22. meliora assurgere. *Prouerbiū est; Adolescens iuxta viam suam, etiam cum
Horat. lib 1. senuerit non recedet ab ea.* Quod Poeta eleganter: Quo semel est im-
epist. 2. buta recens seruabit odorem Testa diu. Debent propterea pueris op-
tima quæque à teneris instillari. Difficile est enim veterem canem af-
fuescere loris: sed dum tenellus catellus est, buccella panis quodcun-
que volueris etiam cum voluptate docebis. Discretionem tamen magna
est opus in pueritia informanda; quod ratio quoque ipsa naturalis of-
tendit. Sunt namque pueri instar lagunculæ, cuius angusto orificio C
non nisi pauca simul licet instillare; alioqui, quod osculum illud non
capit, in terram delapsum perit.

Tria de-
cent pue-
ros.
Bern. de
vid. vit.

Inter multa quibus mollis illa ætas imbui debet, rogatur hoc Capi- D
te quæ præcipua sint, quibus præditus puer euadat ornatio, quàm si
prætextâ, & quidem bullis ornatâ, refulgeat. Responso dicit, tria hæc
esse: Obedientiam, Taciturnitatem, & Pudicitiam seu Verecundiam. E
Sumtum istud est ex tractatu S. Bernardi, quo adolescentes informat, F
& ad morum probitatem exercet. Tres, inquit, virtutes sunt, quæ pue- G
ris adolescentibus magis congruunt: Verecundia, taciturnitas, & obe-
dientia. In his adolescens, iuxta nominis significationem, debet in dies
crescere, adolescere, & proficere, sicut idem Sanctus ibidem fusiùs
docet.

1. Obe-
dientia.

Vt rem istam meliùs iuuentuti inculcaremus, sub triù virginum ty-
po tres istas virtutes in imagine expressimus; quæ puerum magno datis
muneribus afficiunt ornamento. In primis, Obedientia ei par pulchro- E
rum

TRIA RARA ADOLESCENTIÆ ORNAMENTA. 46.

Prætextam pueri quid Bullâ suavius ornet?
Pareat: Ora premat: castus Pudor imbuat ora.

Welck sy dry Seden sy, die de sonheit betamen?
Swyghen: Obehoorsaem sy: en sedelick huy Schamen.

Quelle modes tie, Sied mieux a la vie, Des ieunes enfans?
Honte, avec Silence, Soupple Obeissance, Qu'on doit a tout temps.

rum calceorum offert, vt promptus sit ad ambulandum dum iubebitur, & ad viam mandatorum Dei currendam: addit chirothecas benè ornatas, in signum voluntarię operationis virtutũ, & obsequij præcipiendorum, quibus manus magis cohonestantur, quàm pretiosis chirotecis & annulis aureis; atque idcò munera hæc corona ornantur, vt quæ sint laude & præmio digna. Obedientia magno est iuuentuti ornamento, eique planè necessaria, quia in instructione indigent. quod sine obedientia fieri nequit: Discentem enim credere & obedire oportet. Solent *Aristot.* pueri tabulæ rasæ comparari, in qua aliquid sit pingendum; seu libro nouo, cui quis multa pulchra cupit inscribere: velut etiam ligno aut lapidi, aut alteri materiæ, ex qua imago aliqua pulchra sculpi debeat. Quæ vt fiant, debent illa omnia obedientiæ speciem in pueris formandis necessariam exprimere, vt certè faciunt. Sinunt namque se illa tractari, disponi, verti, reuerti, apponi, deponi, prout operis necessitas & artificis voluntas exegerit. Alioqui oleum & operam perderet, si illa eius nutui non obtemperarent. Rectè propterea Aristoteles: *Aristot.* Quanto quis diligentius obsequitur, tanto maiorem gratiam obtinebit. *Bernard.* Vt in imagine, ita in iuuentute, dum formatur. D. Bernardus propius ad Christianæ institutionis finem collimans, inquit: Obedientia amica salutis. satis hoc dicto innuens, fieri non posse vt alicui cum salute conueniat, qui cum obedientia non inierit gratiam. Quâ enim viâ ad salutem perueniat, qui citra obedientiam incesserit?

F Taciturnitas, vt altera decora virgo, iuuentuti librum tribus clausum signaculis coronâ decoratum offert; hoc indicio, silentium atque oris (vt libri clausi) custodiam, laudem magnam promereri. Digitum ori admonet, taciturnitatem signo exprimens, iuxta notum hemistichium: *Inuenalis Sat. 1.* Digito compeſce labellum. De taciturnitate, præsertim quàm illa iuuentutem deceat, ita Sapiens: *Eccli. 3. 2.* Audita: ens; & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolescens, loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris; habeat caput responſum tuum. Taciturnitatem, & si quando loquendum est, breuitatem commendat. Ex quibus constat, maximè hoc iuuentuti obseruandum, quod omnibus in genere præscribit *Iac. 1.* Apostolus: Sit omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum. Vnde imitandum meritò pueris proponi solet Samuelis exemplum: qui cum adhuc puer ter Domino appellante ignoraret, quid esset; totiesque ad Heli sacerdotem promptè recurreret, tandem ab illo instructus, iterum vocante eum Domino, respondit: *1. Reg. 3.* Loquere Domine; quia audit seruus tuus. Ac si dicat: Ego, vt puerum bonum atque obsequentem seruum decet, tacens audiam: & quodcunque mandaris expediam. Diuus Bernardus inquit: Multos noui, quos locutos fuisse, sed non quos tacuisse pœniteat. Quod & versu morali Cato Dionysius affirmat: *Cato lib. 1. Distich. 12.* Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.

3. Verecundia. Verecundia non de bono, sed de malo intelligenda est: quæ quouis loco & tempore, atque in omnibus rebus modestiam, decentem pudorem, atque honestatem præ se ferat. Sic enim comparatus esse debet, qui huic ornamento acquirendo dat operam, vt D. Pauli sententiam semper præ oculis habeat, qua dicit: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Rationem bonam addit: *Dominus enim prope est.* Non solum ita accipiendo, vt de incerto & singulis momentis expectando aduentu, in morte & ad iudicium, intelligatur; verum etiam de eius presentia, atque oculo, nos & nostra omnia, vsque ad cordis imum, intuitiuè contemplante.

Plato. In Verecundiæ commendationem audiamus quid Plato sentiat. Apud Diog. Laert. lib. 6. Pudor, inquit adolescentiam decet. Et Diogenes, videns adolescentem rubore perfusum, Confide, ait, fili; hic enim est virtutis color. Et verè miranda res, magnaque virtus erubescentiæ; vt, cum quis alicui irascitur, si eum rubore suffundi considerarit, ignoscat. Sic D. Augustinus: Mitigat iudicem pudor reorum. Non ita dum quis pallefcit. Hinc Cato senior: Magis mihi placent iuuenes, qui erubescunt, quam qui pallefcunt. Quomodo dictum hoc Christianos adolescentes mouere, & animo ipsis sedere deberet; vt qui penitiùs lumine fidei collustrati introspiciant, quam Ethnici! Nam pudor Fidelium (si ex fide, vt debent, procedunt) cælum, non tantum hominum obrutum, ante oculos habet: & non solum quid pulchrum & decens sit, sed quid diuinæ maiestati placeat, animæque saluti proficit, attendit. Nam si Plato dixit: Inter homines pudentes versatur Deus: quid Christianus dicturus & cogitaturus est, & iuxta id facturus? Pudor, vt inquit Chrysoftomus, frænum vitiorum est. Pudore igitur, vt fræno, à vitiis homo abstrahitur, & eodem ad Deum adducitur, eique coniungitur.

Nunc singula exemplis pauculis adornemus. Quoad obedientiam, præter innumera tot Sanctorum Sanctarumque obedientiæ specula, sine qua nihil fuisset omnis vitæ sanctitas ac virtutum præstantia, omnium exemplorum & Sanctorum Solem, solum Christum Iesum in medium proferamus qui se in paruulo illo ob id in medio Discipulorum, & omnium nostrum, collocauit. Obediens is fuit Patri vsque ad mortem & matri, patrique putatio per omnia, quæ subditum ac morigerum filium decet; testante id Euangelista: *Erat subditus illis.* Mariæ & Ioseph scilicet.

Luc. 2. Quoad Taciturnitatem, notatu dignum quod de Pythagora legitur. Is quinquennij silentio discipulos suos obstringebat, priusquam in schola loqui vel differere possent: ne sibi mutuo præmaturis disceptationibus caput obtunderent. Toto hoc tempore, audiendis auditisque retinendis dabant operam: vt sapientiam inciperent, non præsumtuosa & temeraria garrulitate; sed decenti & modesta taciturnitate.

tate. Immeritò siquidem è vase hauriatur, priusquam ferè quidquam infundi cœptum sit. Eiusmodi præcoces fermocinatores cloacis vel canalibus, non autem conchis solent comparari. Canalis enim statim quod accipit reddit concha verò nihil emittit, donec plena ipsa fuerit.

Papyrium prætextatum adiiciam; qui de more in curiam à patre Sabellius ductus, rem ibidem tractatam, silentioque creditam, ita & precanti & minanti matri occultauit, vt à Senatu publicè ob id laudatus fuerit; datumque vt vni puerorum omnium curiam ingredi posthac liceret. D. Thomas Aquinas studiis adhuc dans operam, naturâ taciturnior, bos mutus à sodalibus per risum vocabatur. Bos iste mutus, inquit magister eius Albertus Magnus, talem mox edet mugitum, vt sonum ipsius totus admiraturus sit mundus.

Pro pudoris exemplo, hoc tantum breuitatis studio proferam; Per fas seuerissimis legibus cauissè & obseruassè, ne adolescentiores vel verbis, vel gestibus manuum, vel oculorum nutibus, aut alio quopiam modo quidquam committerent, in quo pudor desiderari videretur, essetque contra honestatem. Ad eò, vt capite lueretur, si hominem nudum aliquis conspexisset; ac si immane scelus esset perpetratum.

Vtinam parentes Christiani liberos suos tribus hisce monilibus atque ornamentis animi præstantissimis studeant exornare: imitenturque vel Octau. Augustum, qui filios quidem non genuit sed adoptauit, quos ita instrui & exerceri fecit vt proprios ad omne bonum. Quin & filias legitur in lanificio curasse institui; proculdubio etiam in tribus hisce virtutibus, sine quibus nulla recta potest esse iuuentutis educatio.

Oratio pro Iuuenibus, ad pudoris custodiam.

TAnquam ovis coram tonsente se obmutuisti, piissime Domine; vsque ad mortem fuisti obediens; & in cruce magnam pro nobis passus es confusionem: Da mihi triplicem hanc in flore iuuenta mea virtutem, vt me pariter gaudis inserant sempiternis. Amen.

Impia quid meruit soboles, onerosa parenti?
Ipsis vt rapidi populent caua lumina corui.

Honor pa-
rentibus
debitus.

Vt ostenderet Deus quanto in honore habendi essent parentes, postquam tribus primis Decalogi præceptis de honore sibi suoque nomini & cultui debito constituisset; statim præcepit Parentes honorari; idque non tantum externa reuerentiæ exhibitione, sed potissimum interna quadam animi æstimatione, obedientia, & dum opus est, sustentatione. Hos enim præcepti ordine, & præcipiendi modo, vt etiam naturâ magistrâ docemur nobis Dei loco habendos esse parentes, præsertim spirituales Superiores, in omnibus quæ Dei ordinatione ad ipsorum erga nos officium pertinent: ad eò vt in Dei cedere constet iniuriam, si quando debitus honor parentibus non defertur: quod ex istis Ecclesiastici verbis satis clarè cognoscitur: *Qui timet Dominum, honorat parentes: & quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt.* Vnde sequitur, non timere Dominum, qui parentes non honorat eisque non obedit. Decius Imperator cum filium Imperiali diademate proponeret insigniri, renuit filius dicens: Vereor, ne si id fiat, dediscam esse filius: malo non esse Imperator, sed humilis filius, quàm Imperator, & filius indeuotus. Imperet pater meus, meum imperium sit, parere humiliter imperanti.

Ecli. 3.

Parentibus
graues
quid me-
reantur.
Alexand.
lib. 3. cap. 5.

Deut. 21.

Prou. 30.

Ciconiæ.
Ambros.
Hexam.
lib. 5. cap. 16.

Intoleranda sine dubio res est, ita naturalem affectum, immò vt **A** verius dicam, naturam ipsam exuere, vt quis proprios parentes auer- **B** serur, fastidiat, & indignè contristet. Rogatus Solon, cur nullas leges aduersus eos qui parentes verberassent constituisset: *Quòd nullos, inquit, tales existuros existimabam.* Quæritur igitur hac Interrogatione, (quandoquidem qui parentibus onerosi sunt reperiuntur) quid tales mereantur? In veteri Testamento, quando filius parentibus inobe- **C** diens erat & contumax, ab iisdem accusatus lapidibus obruebatur. Responsio dicit, quod Salomon inquit: *Oculum, qui subsannat patrem, & D qui despicit partem matris sue, effodiant eum corui de torrentibus: & comedant eum sicut aquila.* hoc est, meretur suspendium. Talis namq. communiter est esca, quæ eiusmodi volucris, talibus stipitibus exponitur. Et licet non semper eò perueniant, digni erant tamen; neque ipsorum virtuti tribuendum est, si euadant. Immane namque est, durum esse erga eos, quibus post Deum debemus quòd sumus: neque maternorum in partu dolorum recordari, crudele est. Ciconiæ, si attendimus, maiorem nos docent humanitatem: dicuntur enim iuniores res parentes suos effœtæ iam senectæ & pennis propriis fouere, & tergo inter

Impia quid meruit soboles onerosa parenti?
Ipsis vt rapidi populent caua lumina corui.

Wat plaegh verdienet sy die haer outword bedruyken?
Dat haer de vauen vry, huy voghen beyd' outpluyken.

Qui de Pere et Mere, Les yeux ne reuere, Quel sera son fouet?
Qu'un corbeau arrache, Les siens et dehache, Son corps au gibet.

inter volandum gestare, ac eisdem pascere. Hic meminisse licet filiarum illarum quæ aliquando parentes suos in carcere lacte suo pauerunt: ut alterius, quæ matrem inedia condemnatam ita sustentauit. Quæ quidem pietas iudices flexit, vitamque parentibus impetrauit. Digni sunt profecto vecordes, degeneres, & ingrati in parentes filij, non tantum ut coruos in cruce pascant, verum etiam ut tartarei corui, dæmones scilicet, illos in Cocytum infernalemque æternorum cruciatuum torrentem abripiant; ubi discant quid sit parentes contemnere & contristare.

E His in exemplum Absolon esto: qui postquam patri suo Dauidi rebellis domi bellique fuisset; cumque solio regiaeque vrbe expulsum, etiam toto Regni corpore eum ad mortem persequeretur; & in fugam actus, mulo cui infederat subitus perfugiente, à densa quercu penderet imbellis, à Ioab tribus lanceis perfossus interiit, lapidibusque in tumuli speciem congestis obrutus, omnibus sui similibus proteruis filiis de se exemplum meritæ castigationis reliquit. Ut autem istud etiam de omnibus Senioribus & Superioribus intelligendum sciatur, aliud æquè horrendum & spectabile. Cùm ascenderet Elifeus in Bethel per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calue, Ascende calue. Qui cum respexisset, vidit eos, & maledixit eis, in nomine Domini: egressi sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. Documento illi fuerunt, tales hinc mereri à bestiis discerpi, & à tartareis postea vrsis ac leonibus deuorari.

Huiusce tam iustæ ac meritæ maledictionis exemplar datur in pessimo illo Cham Noe filio dyscolis omnibus pueris contemplandum. Cùm enim nudatus casu iaceret in tabernaculo pater dormiretque, vidit nequam ille Cham velanda patris sui esse nudata. Neque ipse tantum quasi per risum contemptumque infandum irreuerenter adspexit; sed & fratribus suis id nunciauit, non sine paterni honoris iniuria. Ipsi verò pro pia tuendi pudoris industria à patre benedictionem acceperunt: scelestus autem ille Cham à patre exprecto fuit maledictus.

Oratio ad debitum parentibus honorem præstandum.

Deus, qui post debitam tibi reuerentiam & obedientiam parentes nostros honorare præcepisti, da mihi gratiam ita corporales ac spirituales parentes venerandi, ut promissam talibus patriam & terram viuentium, longæus & æternam promerear possidere. Amen.

CAP. XLVIII.

Maiores quid agunt, quibus haud censoria virga est?
Tartareis alimenta parant sua pignora flammis.

Genes. 8.
Educatio
naturam
corrigit.

AMETSI sensus & cogitatio humani cordis, ut ipse Dominus testatus est, in malum prona sint ab adolescentia sua, magnoperè tamen à parentum pendet industria & cura, naturæ deprauatæ malitiam corrigere; & vitium per bonam

Prov. 22.
Vbi pueri
castigandi.

educationem in virtutem commutare. Hinc veridicus Salomon: *Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplina effugabit eam.* Verè mirabile est, qua corporis parte Natura docuerit pueros virgâ cadendos, ut sapientiores euadant & meliores. Non super pectus & cor; vbi stultitia (teste Sapiente) requiescit in pueris; nec super caput, nec super ventrem; sed planè opposita corporis plaga, procul à corde sita, ut cuique notum est; perinde ac si posteriori illa microcosmi regione moraretur sapientia: factoque illac per virgarum strepitum insultu, sapientia inde emigrans, sursumque versus cor ascendens, illinc stultitiam pelleret, & cor ut propriam sapientiæ sedem occuparet; atque ita pueri per ætatem insensati, sapientes fierent per disciplinam. Noui ego ante complures annos puerum, cui neque morum probitas, neque litterarum studiû cordi erant. Rogatus ab eius auunculo; quid remedij? consilium quod iam dixi dedi; prolarâ illâ pueroque persuasâ (ut ingeniosus alioqui erat) supra citatâ Salomonis sententiâ. Credit puer, si stultitia in corde, vbi sapientiæ sedes est; haud dubiè sapientiam alibi esse oportet. Ibi virga adhibeatur, & sapientia loco cedens ascendet: illa autem ascendente fugabitur ex corde stultitia, & solio suo sapientia potietur. Primâ datâ post dies aliquot occasione, factum est periculum; rogatus ab auunculo sub virgarum ictibus puer, quidnam affulgeret spei: iam incipere sapientiam loco moueri, & ascendere, respôdit. Tam felici auspicio re illa aliquoties repetita, tandem accrescentibus annis ita in probum doctumque euasit adolescentem; ut nihil nisi summam & ab eius auunculo & à præceptoribus laudem de illo audiuerim, iamque aded in virum egregium sit euectus. Hæc allusione quadam, & animi gratia dixerim de loco, vbi natura docente puerorum castigatio fieri consuevit, sacrâ etiam Scripturâ satis suffragante. Rectè propterea idem Sapiens: *Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit eum, instanter erudit illum.* Instanter, hoc est, continua pro rei temporisque opportunitate, sollicitudine & curâ. Magnâ siquidem est opus in regendâ adolescentia discretione; magno in discernendis ingenijs aptisque cuique remedii iudicio.

Exemplū
lepidum
& efficax.

Prov. 13.

Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit eum, instanter erudit illum. Instanter, hoc est, continua pro rei temporisque opportunitate, sollicitudine & curâ. Magnâ siquidem est opus in regendâ adolescentia discretione; magno in discernendis ingenijs aptisque cuique remedii iudicio.

Sicut

FILIVM QVI NON CASTIGAT, ORCO IMMOLAT. 48.

Maiores quid agunt, quibus haud Censoria virga est?
Tartareis alimenta parant sua pignora flammis.

Welk id d'outhero bestier, die soo de roeden sparen?
Dat hij bindero' van hier, al'voor den duyuel' daeren.

Trop de conuience, Nuit elle a l'enfance, Du ieune poupin?
La main par trop douce, Du pere le pouise, A mauuaise fin.

Sicut enim ligna quædam lenta sunt, & ad flectendum obsequentia, quædam verò duriora rigidioraque; ita ingenia puerorum diuersa sunt. *Præuicacitudo quasi spina, inquit Scriptura, quæ non tolluntur manibus. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato.* 2. Reg. 23.

A Interrogatio rogat quid agant parentes, qui suos non castigant, dum merentur scilicet. Neque frustra id ita quaeritur. Quia tam stultorum Parentes nimis indulgentes. terdum reperias, qui se bonos parentes existiment, quòd mites, quòd blandi, quòd indulgentes sint. Sicut communiter pueri perditii, tales bonos parentes, è contrà qui castigant, malos censere consueuerunt: sed id puerili insipientiæ tribuitur: parentes autem ipsi rectius iudicare deberent.

Responsio dicit, tales filiorum suorum damnationi dare operam; efficereque, vt pignora, quæ genuerunt, aptissima fiant æternæ flammæ materia. Et verè ita est. Audite Sapientem, id pulchrè declarantem:

B *Noli subtrahere à puero disciplinam.* Rectius enim aliquando panem quàm virgam puero subtrahas: nec minùs quàm cibi distributio, necessaria est ad educationem opportuna correctio. Hinc addit Sapiens: *Si enim percusseris eum virga, non morietur.* Ergo si non percusseris, morietur: quia quod ad vitam erat necessarium subtraxisti. Perinde ac si dicat: Percute audacter virga dum peccat puer; non inde morietur: deinde per hoc efficies, ne in Iustitiæ sæcularis manus incidat, & pro meritis mortem luat; si tu à teneris eum rectè castigaris: & (quod est caput) etiam à morte æterna eum es protecturus. Hinc ibidem subdi-

C *tur: Tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.* Nonne Verè magnæ virtutis ac potentæ est, nobili hoc virgarum germine animas ab inferno liberari? Maioris certè miraculi est, si benè consideretur, quàm dum Moyses suæ virgæ potestate filios Israel per mare rubrum perduxit incolumes. Nam virga ista ex inferno animas liberat. Quid enim, qui te præseruat ne in gehennam venias, minùs facit, quàm si te ex inferno manu eductum eripiat? Immo maioris beneficii loco habendum est, vt quis præcaueat ne in abyssum illam incidat, quàm si illapsus educere posset: quia fuisse in inferno, etiam minimo temporis spatio, inexplicabilis est tormenti: qui te ergo tempori priusquam patereris eripuit, à tantis pœnis præseruauit. Qui autem eriperet postquam iam aliquamdiu tormenta perpeffus es, etiam si ne sequentia tolere efficiat, à perpeffis tamen eximere non valet. Maioris est admirationis quidem, ex inferno quempiam eripere postquam iam incidisset. sed maioris est beneficii, impediuisse ab initio ne eò veniret: quod Salomone attestante per maturam puerorum castigationem efficitur. Parentes igitur, qui defectu necessariæ correctionis filios suos ab inferno non liberant, perinde faciunt, atq. si ad infernum ducant. Sinunt namq. eos impunè perpetrare, quòd illuc perueniant.

Impunitas ad infernū sternit viam.
Virgæ castigatoris manus miraculum, quàm virgæ Moylis & Aaron.

1. Reg. 4.
Heli pro
indulgen-
tia punitus.

Talibus parentibus Heli sacerdotis punita à Deo coniuventia exemplo esse debet. Dum enim post tot tamque manifestas de Ophni & Phinees filiorum suorum impia & impura vita querelas, nihil nisi blanda verba adhiberet; ipse cum illis vno die horrendas pro tanta disciplina remissione luit pœnas. Illi ambo in praelio cæsi sunt: Arca Dei quam portabant, à Philisthæis capta est: & ipse Heli hæc audiens cecidit de sella retro: sum iuxta ostium; & fractis cervicibus mortuus est.

Gregor. li. 4.
Dial. cap. 18.

Primarium huius tractatus exemplum in imagine expressum, habet D. Gregorius; de puero quinquenni, indulgenter à parentibus educato: qui quancumque aliquid aliter quam vellet accideret, maiestatem Dei blasphemare consueuerat. Tandem in sinu blandi patris, dæmones instar Æthiopum vidit ad se rapiendum accedere: & clamans blasphemansque expirauit.

Agrippina
Neronis
mater.
Sabellicus
li. 4. cap. 9.

Matum
stultus
amor.

Sabellicus
li. 3. cap. 4.

At exemplo vno atque altero etiam ex profanis prolato rem dilucidemus. Agrippina Domitij Neronis mater, dum ambitiosè nimis imperium illi adstruit, Chaldaeos sciscitata an imperaturus esset filius, futurum comperit vt is demum imperaret; verum ita vt matrem interficeret: Interficiat, inquit, modò imperet. Quid aliud eiusmodi fatitant parentes, qui & suam & suorum filiorum perniciem ac damnationem ante oculos, quasi certò contemplantur nec quidquam mouentur, modò illos videant diuitis ac honoribus affluere?

Cum tertio bello Punico ex omni Carthaginensi nobilitate lectissimi adolescentes obsides in Siciliam mitterentur, eos matres fletu & lamentatione querula sunt ad naues vsque profecutæ. Tunc ex his quædam à filiorum complexibus auulsæ, vbi oram solutam viderunt, nauimque portu egredi; dolore stimulante in subiectos fluctus desiluerunt. Ita videas non paucos parentes, tam stultè ac perditè suas proles amantes; vt se viuentes videntesque in certum animæ discrimen coniiciant, ob suam in eos nimiam indulgentiam. Vitia enim filiorum amore excæcati vel non vident, vel si tam crassa sint vt nequeant coniuere, blandè agentes viam ad maiora per impunitatem lternunt: & se vnà cum illis in mare malorum æternorum præcipitant.

4. Reg. 13.
Idolo Mo-
loch im-
molantur
frugiper-
dæ.

Edò à vera Dei lege descuerant Iudæi plerique, vt filios suos & filias idolo Moloch per ignem consecrarent. Vtque gemitus clamorque puerorum in igne pereuntium non perciperetur, magnus tympanorum strepitus excitabatur. Locus autem ipse à tympanis Tophet nominabatur, quod tympanum significat. Dicebatur etiam Conuallis filij Ennom, vel Gehennom, vnde & Gehennæ vocabulum, à loci fœditate horrore, strepitu, & incendio, pro inferno desumptum est. Ita Parentes illi omnes, filios & filias suis idolo Moloch & incendio gehennæ tradunt in sacrificium; qui illos suæ voluntati & libertati in malum permittunt, neque dum peccant corrigunt.

Aliud

Aliud Sparte pro more habebant, qui pueros suos ante aram ad sanguinem vsque flagris cædebant; non vt occiderent, sed vt probos robustosque efficerent, qui non leuiter ob pericula & verbera in bello cederent; sed aduersa omnia forti animo contemnerent. Id asserit ipse Cicero, qui se adstitisse & ne vel vnum ingemuisse testatur. Ita enim edocebantur, inquit. Immodò assuefiebant, scapulas & latera constanter obtendere ingruentibus & crebrescentibus ictibus, donec qui caderent fatigaretur. Istud & Seneca de iisdem sub Lacedæmoniorum nomine non citra laudem refert.

Aliter quoque, quod amplius est, Rhacones ille, qui filium suum, è septem minimum natu, manibus post terga reuinctis, ob nimiam insolentiam iudicibus morte plectendum obtulit. Et re ad Artaxerxem relata; perstitit pater in sententia, dicens: Lætuca domi melius crescere, amaris surculis amputatis. Ob quam Iustitiæ sinceritatem, & constantiam, à rege in regionum iudicum collegium adscitus est: filio seuerè correcto à rege dimisso.

Opportunè hîc & illud de Cornelia Gracchorum matre subiiciam: quæ, cum Campana quædam matrona apud illam hospitaretur, & ornamenta sua pulcherrima sæculi illius illi ostenderet; traxit eam sermone, quousque è schola redirent liberi: Et, hæc, inquit, ornamenta mea sunt. Ostendens, benè educatos probosque pueros magno esse thesauro & ornamento parentibus.

Oratio parentum pro filiorum salute.

Dixisti Domine clementissime finite paruulos venire ad me: Da mihi cor & sapientiam, ita pueros mihiq; commissos dirigendi; vt & illos ad te adducam; & ego interim foris non permaneam: sed simul tecum in caelesti gloria collatemur. Amen.

CAP. XLIX.

Quid bona discingens teneros Matercula natos?
His laqueum molli perituris stamine ducit.

Aristot.
Ethic 8.

VIA matres naturâ teneriori affectu proles prosequuntur A
quàm patres, teste Philoſopho: idè etiam eas perdere magis
conſueuerunt; & vt rectè dicam, ſtulto amore odiffe plus quàm patres. Ita ſimia ſolet; quæ præ amore fœtus B
luos tam arctis conſtringit amplexibus, vt enecet interdum. Eam ob
cauſam hîc peculiaris de matrum indulgentia mouetur quæſtio. Vtili-
tatem caſtigationis, & ſubtractæ virgæ diſpendium, vnâ eademq. ſen-
tentia innuit Sapiens, dum ait: *Virga atque correptio tribuit ſapientiam:*
puer autem, qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam. Eâdem
operâ ſatis ſubindicat, matres vt plurimum in culpa eſſe, ſi quando C
pueri malæ frugis ſint, & in malo adoleſcant: partim quòd ipſam
rarò illos caſtigant, partim quòd nec à patre caſtigari permittant, ſed
puerorum impunitatem etiam acriter aliquando propugnent.

Matrum
ſtultus
amor.

Quin, quod amplius eſt, tam ſtultæ interdum matres reperiantur, D
quæ non ſolùm ipſæ nihil adhibent, neque à marito quippiam adhiberi
patiuntur, verùm etiam, quæ non ferant vt pueri à Præceptoribus in
ſcholis, etiam æquiſſimè meriti, caſtigentur. Quòd ſi præter illarum
opinione, bonum eam in partem præſtetur officium, indignantur
ſcilicet, amouent à ſcholis illis pueros, mitioribusque tradunt ludimagi-
ſtris, qui eos palpent, & cauda vulpina ſi opus eſt, virgarum loco de-
mulceant. Audiamus, quæſo, quàm ſecus animati in ſuos fuerint li-
beros Lacedæmonij. Magno erat apud illos dedecori, dum puer in
ſcholis caſtigatus domum reuerſus conquereretur, ſi parens eundem
non iterum domi corrigeret. Quin immò quiſquis vſquam puerum
etiam externus peccantem cerneret & non puniret, eiſdem culpæ
reus iudicabatur. Atque ita dum ætas illa tenera & domi & foris, & à
parentibus & à Præceptoribus, & à quocunq. qui eos in factò offen-
deret, quotieſcunq. peccabat, pœnas dabat; fiebat vt ſemper apud
Lacedæmonios & proba eſſet iuuentus, & viris pollerent egregiis, ad
priuata & publica gerenda munia apriſſimis. Sicenim videmus po-
maria pulchris & frugiferis abundare arboribus, dum ſurculorum bene
inferendorum diligens habetur ratio, dumque quamdiu flexiles
ſunt diriguntur.

Inopia
probæ Iu-
uentutis
inopiam
proborum
virorum
parit.

Et vnde noſtro tam deplorato ſæculo iuuentus tam diſcola &
peruicax, & hinc tam exigua præclarorum virorum expectatio, niſi
quia parentes nimis ſuis prolibus indulgent? nec caſtigant eos ipſi, nec
permit-

INDVLGENS MATER FILIO NET LAQUEVM . 49.

Quid bona discingens teneros Matercula natos?
His laqueum molli perituris stamine ducit.

Wat doey die moeder op, die haer kindert bederuen?
Sy ſpinnen ſtrick en ſtrop, daer ſy aen ſulley ſteruen.

Que fait la main molle, D'une mere folle, A son ieune fol?
Pire qu'un Barbare, Elle luy prepare, Vn tris te licol.

permittunt castigari. non dico iam ab ignotis aut vicinis, sed neque à Pięceptoribus, qui in educando non exiguam parentum partem sustinent. Vnde alioquin illud tritum vulgi dictum, dum quis vel digitulo cuiusquam attingit pueros: Cæde quos alis? Et inter triuiales Ludimagistros: Si cædo, perdo. Vident enim se nullos tandem in schola sua retenturos discipulos, nisi disciplinæ vigor & iustus rigor remittatur. Sicut enim vermiculi in capite acutum fugiunt pectinem, eoque se vt in asylum recipiunt, vbi scabiosa pars capitis à pectine libera est; ita ad eas confugiunt scholas delicatuli illi, vbi vix quid virga sit, notum est. Quæ igitur spes restaurandæ aliquando per viros doctos & virtute præstantes Reipublicæ, tam Ecclesiasticæ quàm ciuilibus? Meritò omnes huic negotio intendant. Etenim si semen, vel etiam herba corrumpitur, quæ spes segetis erit?

Iuuentutis
perniciēs
impunitas.

E Responsio dicit, eiusmodi stultam matrem laqueum filiis suis nere & necere, quo aliquando miserè pereant. Dum nimirum ante oculos videt omnibus se vitii à pueritia deuouentem filiolum; tempus, ingenium, occasionem, & omnia denique ad scientiam ac virtutem præsidia dissipantem, & non impedit: ad blanditur, in malo fauet, sibi in iis complacet. Non facilè eò inhumanitatis credo veniat mater, vt filij collo laqueum adaptet: id tamen faciunt, quæ ita vt dixi perdunt.

Mater stulta
laqueū
filio necit.

G Boetius de quodam Lucretio narrat, cui filius Sanguineus nomine: is propter sæpè indulta, sæpèq. patre intercedente remissa delicta, suspendendus, patri extremum dicitur vale, nasum dentibus præscidit, dicens: si me à teneris castigasses, non huc denique deuenissem. De matre idem narrari solitum: sed perinde est, cum vtriusque parentis intoleranda blanditia æquè reprehendatur. En quàm leue est huius comparatione id quod canit Poeta: Blanda patrum segnes facit indulgentia natos. Quando verò iam ad Græcum II. perducti & euecti sunt, tunc denique & parentes & filij sapiunt: tunc è scala circumstantibus prædicant, hoc ferè semper assumpto themate: Felix, quem faciunt aliena pericula cautum. Sed sapientes & prudentes sunt, qui tempestiuè potiùs quàm ferè sapiunt, & virgula tantilla tantum auertunt malum.

Boetius de
disciplina
Scholarium.

Bapt. Man.

Rauis. Dia-
log. 2. Epi-
cur.

Oratio pro parentibus & filiis.

O Dulcissime Iesu, qui vt nos omnes Dei filios faceres, filius hominis fieri dignatus es: Da gratiam tuam parentibus omnibus, vt ita filios suos diligant, vt ipsorum animas suasq. custodiant.

CAP. I.

Quem mihi ceu Pyladē aut fidū cōplectar Achatē?
Libera te cuius perstringit lingua merentem.

Amicorū
necessitas;

VAM sit bonum atque optabile amicos habere, optimè dum illis carendum est cognoscitur: aded vt nemo sit, qui non libenter habeat amicos; sed in bonis ac fidis amicis à fictis & vmbriticis discernendis difficultas non est exigua. Quia verò homines plerumque tam stupidè hac in parte errant, vt fidissimis amicis reiectis hostes animarum suarum capitales pro amicis deligant: eapropter hîc quæritur, quis optimi amici loco habendus censeatur, instar Pyladis alicuius aut Achatis. Dicit namque Sapiens, prudenter in tam ambiguo negotio consulens: *Multri pacifici sint tibi; & consiliarius sit tibi vnus de mille.* Idcirco is ipsius in eodem capite, postquam multa amicorum genera produxit in medium, quorum parua aut nulla habenda sit ratio, tandem ostendit, quis bonus amicus censi debeat, quantique sit faciendus. *Amicus fidelis, inquit, proteclio furis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum.* Pergit in eiusdem descriptione & commendatione dum addit: *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti, contra bonitatem fidei illius.* Et tamen si hæc etiam de amicorum fide & sinceritate in rebus temporalibus & politicis dicta accipiantur, iuxta dictum illud notissimum; Amicus certus in re incerta cernitur. & vt Poeta;

Delectus.

Ecli. 6.

Amicus
verus.

Simograp-
phus.

Ouid. Trist.
lib. 1. Eleg. 8.

*Cum fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris:*

Præcipuè tamen Sapiens primariam illam atque optimam inter amicos fidem describit, quæ in eo elucet, vt alter alterius salutem atq. animæ incolumitatem diligit: quod consequentibus ibidem sententiis satis manifestum facit.

Verus ami-
cus vitia in
amico
odit.

Quantum verò tam fidus amicus te diligit, tantum odit quidquid tibi incommodat & nocet; præsertim quod salutem animæ tuæ plurimum nôrit officere, quod quidè est peccatum. Hinc rectè subdit prudens animorum medicus, Sapiens iam citatus: *Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis.* Ac si dicat: Nosse desideras, quis optimi amici loco & nomine mihi dignus æstimeretur? Is fidelis amicus est, qui tibi medicinæ loco seruit, si quando aliquid in actionibus tuis vitæ quæ sit moribus, quod nec rectum nec sanum fuerit, sed salutem animæ tuæ cum primis nociuum: quique te per tam fidam amicitiam ad animæ salutem & vitæ beatæ immortalitatem conatur adducere. Nunc videamus quàm appositè cum hoc loquendi sacræ Scripturæ modo

D.Au-

VERÈ AMICVS, QVI DELINQVENTEM CORRIPIT. 50.

Quem mihi ceu Pyladem aut fidum complectar Achatem?
Libera te cuius perstringit lingua merentem.

Wie moet ik hoer, nae vadt, voor mynen besten vriendt?
Die's berispt van quaet; en swast, als ghyt verdient.

Qui m'est plus fidele, En amour, en zele, De tous mes amis?
Celuy qui te tance, En blamant l'offence, Que tu as commis.

D. Augustini sententia congruat. Ita is inquit: Amicus est similis meo: medicus non amat ægrotum, si non odit ægritudinem. Atq. id eod. vt ægrotum liberet, morbum persequitur, seque tota sua industria illi opponit. Amicus fidus non est, qui amici vitia palpat, idq. amat ac probat, quod ei quem se amare dicit, nocentissimum est. His confor-
 forme est quod D. Gregorius dicit amici vocabulum explicans; Amicus, inquit, animi custos dicitur. Non autem custoditur, qui in medio vitiorum tanquam certorum discriminum & hostium tranquillè dimittitur, nec vel semel periculi in quo versatur admonetur. Amicus pro amici incolumitate & salute precatur, idque magni beneficij loco haberi consuevit. At corripere peccantem, plus esse quam orare, testatur Chryso-
 stomus. Si igitur orantem pro te, amicum habes, vt meritò debes; multo magis eum, qui te dum peccas corripit, amicum oportet iudicare. Nam quid tibi oratio alterius proderit, si in malis perseueraris? At si quis te reprehendit, arctius te stringit vt corrigaris. Quis-
 que hoc officij erga te exhibet, idem amoris tibi symbolum ostendit, quo Deus erga charissimos suos filios vitur: vt testatur Sapiens: *Quem diligit Deus corripit.* Quod & Apostolus similibus ferè verbis; quibus & addit: *Quis enim filius, quem non corripit Pater?*

- B** Et quòdnam clarius efficaciusque testimonium optari possit, optimum illum censendum amicum qui te corripit, quàm quod Christus ipse suppeditat, dum ait: *Corripe illum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quid hoc est, inquit D. August.) Lucratus eris fratrem tuum si te audierit? ergo perierat, si non corripuisses. Quis melior maiorque amicus possit effingi, quàm qui animam tuam lucratur, hoc est, ab æterna perditione præseruat, & cælestis beatitudinis facit hæredem?
- C** Respondetur igitur, fidissimi illum amici loco habendum tibi, qui te merentem monuerit, & liberè quod dedecet reprehenderit. Dauid rex à Propheta Nathan correptus eo modo fuit, quando in apertum peccatum fuerat lapsus; eumque propterea plures fecit, habuitque vt suæ salutis amantem longè chariorem. E contra verò, velut hostem auersando eum qui peccanti adularetur, & loco correptionis, laudis verba proferret, ita aiebat: *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non inpinguet caput meum.* Ita patri consentit filius: *Argue, inquit, sapientem, & diliget te.* In signum, inter beneficia reponi correptionem; sapientem item esse qui corripientem amicorum albo inscripserit, stultum verò qui talem oderit & grauatiore tulerit. Sicut D. Paulo accidebat apud Galatas: *Ego, inquit, inimicus vobis factus sum veram dicens vobis? Testimonium tamen perhibeo vobis, quia si fieri potuisset, oculos vestro: eruissetis & dedissetis mihi.* Ita & Herodes capitalis Ioannis Baptistæ fiebat hostis, quia eum adulterij reprehendebat; cum tamen alioqui eum dilexisset sicut D. Marcus testatur: *Herodes metuebat*

Marc. 6. *Ioannes Baptist. Christus.* *Nemo ferè fert æquanimitè corripientem.* *A dissimili.* *Denuo à dissimili.* *Aug. super Ioannè.* *Laetius lib. 6. cap. 2.*

metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & audito eo multa faciebat. Sic & Christus à Scribis & Phariseis aspera odia magnasque inimicitias sustinebat, quia eos redarguebat. Qui tamen corripientem se persequitur, persequitur amicum suum: eoq. ostendit, neque se sibi amicum esse, sed hostem, atque ita malè sanum. Proinde, nonne mirum est, nos tanta in rebus salutis hebetudine laborare, cum in temporalibus ceteroqui in negotio minimè dissimili simus sapientes? Si aberranti à via quisquam in campis occurrerit, errorisque admonito rectam viam ostenderit; gratiam ei est habiturus magnam, tantum abest, vt iniquo animo id laturus sit. At si quis nos admonuerit, quòd malè ambulemus vt in cælum perueniamus, aliamque esse viam ingrediendam docuerit, nisi in tartaream specum errabundi ruerè velimus: æquanimitè id ferre nequimus, eius conspectum fugimus, & quasi odisse incipimus tam fideliter amantem. Pari modo, accipimus æquissimo animo, si quis admonuerit, quòd nigrâ fortè maculâ infecta sit facies; aut quòd inuerso modo vestem induerimus; aliudve sit quod nobis pudorem pariat, si eo modo in hominum conspectum prodierimus: moniti gratanter audimus, domum recurrimus, quodque deuenstabat illico tollimus atque emendamus. Suggestat autem nobis quisquam, quod in anima, vita, moribusq. culpæ alicui & iustæ reprehensioni obnoxium est; ocyùs excandescimus, ex amico admonitor inimicus efficitur, & beneficium in iniuriam vertimus: certissimo, dum ita accidit, argumento, nos optimos nostros amicos minimè nosse; & instar puerorum insensatorum illos nobis amicorum loco haberi, qui nobis, etiam cum malè fecerimus, applaudant. Rationem huius in nobis varietatis quærenti alia non succurrit, quàm Superbia scilicet. Vt enim propriæ æstimationis & excellentiæ amantes, illos amamus, qui ad superbiæ nostræ cumulum aliquid videntur adiicere: (vti agunt, qui nos eorum admonent, quæ coram hominibus verecundiam aliquam erant allatura, vt in publicum denigrata procedere facie; veste malè composita, vellacina nescio qua inconcinnè dependente) ita illos è contrà odimus, qui superbiæ nostræ cristas amputare atque imminuere videntur: quales (tametsi perperam) censentur omnino hi, qui nos imprudentiæ, malæ vitæ, luxus, & similium accusant & monent, per quæ fastus ali videbatur, & elatus in malis animus confoueri. Vide, vt sapimus.

Secus D. Augustinus loquebatur: Si me possis docere quod nescio; non solum te verbis, sed & pugnis cadentem deberem patientissimè sustinere. Simile quid Diogenes dixisse narratur. Is Athenas ad Antisthenem profectus, ab eo frequenter repulsus est (nullum enim discipulum recipiebat) adhærente tamen ei Diogene, baculo tandem se eum percussurum & à se repulsurum minatus est: vltro ille baculo subie-

subiecit caput, dicens: Cæde si vis; at nullum inuenies baculum tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid dixeris. Viderimus igitur nos, qui ne quidem verba, nedum verbera ferimus. Quantum gratiæ amici correptione mereatur, suo nos exemplo doceat licet Philippus Macedonum rex. Cum enim ille in publica captiuorum auctione sederet, sublata veste parum decorè: quidam eorum qui vendebantur exclamauit: Parce mihi Philippe, paternus enim tibi sum amicus. Philippo verò interrogante: Quis vel vnde, mi homo, conflata hæc est amicitia? Tum ille: Volo, inquit, propiùs accedens dicere. Quum admissus esset, quasi arcani quippiam dicturus, Demitte, inquit, chlamydem aliquantulum: nam ad istum modum indecenter sedes. Tum Philippus: Hunc, inquit, finite abire liberum: nesciebam enim illum tam mihi beneuolum & verè amicum esse. Non offensus est rex tantus admonitione ignoti hominis & captiui: beneficium in correptione non amarulentiam attendit, & idèò amicum agnouit & libertatis præmio ornauit. Quanto rectiùs id fiat erga salutis nostræ studiosos?

Facebant igitur procul adultores; qui tantum abest vt officio veri amici fungantur, vt etiam à D. Augustino apertis persecutoribus nocentiores censeantur. Hinc aptam facit Plutarchus inter Patroclum & adultores comparisonem. Sicut Patroclus, inquit, in bellum proditurus reliqua quidem Achillis arma sibi sumsit, solam hastam vt grauem ac præualidam non attigit: ita adulator omnia veri amici symbola imitatur, præter solam admonendi libertatem.

Plutarchus.
Philippus
Macedo.

Aug. super
Psalm.
Plutarch. in
Moral.

Oratio pro iis qui nos ad meliora cohortantur.

Vita nostra decursus, pijsime Domine, in assiduo ferè lapsu & resurrectione consistit, tum ob nostram infirmitatem, tum via lubricitatem, & latentes inimici nostri insidias: Da precor nobis eam semper animi sinceritatem, vt piuum nos cohortantium studium gratanter accipiamus, ipsiq. ob id mercede fruamur aterna. Amen.

CAP. LI.

Num fas est rebus mendacî obtrudere fucum?
Os mendax animam linguæ mucrone trucidat.

Mendacem esse, parui fit; at dici mendacem, intolerabile videtur.

ADMIRATIONE verè dignum, tam parui æstimari, mendacium confingere, & tanti è contrà fieri, cuiquam mēdaciū impingere. Mentiri enim commune quamplurimis: sed æquanimiter ferre, vt cuiquam dicatur; Mentiris; inauditum. Ac si maioris culpæ foret, hoc audire dici quod facimus, quàm id ipsum committere. Perinde ac si peiūs nos habeat, quòd quis dicat, Cadis: quàm quòd verè cadimus; atque adèd lapsus ipse.

Furis & mendacis affinitas.

Chrysost.

Quanti constet, Mendacem vocitari, vel hinc constat, quòd nesciant homines honoris scilicet sui cupidores, quo pacto quòve malo id sint vindicaturi. Imò tam grauatè id ferunt, tantæque est ignominia, vt trito dicatur adagio: Exhibe mendacem, exhibeo furem: quo significatur, vtrumque idem ferè esse, & se mutuo vt plurimum conseq̄ui. Nam sicut qui furatur, mentiri non rarò consuevit: ita qui mentitur, proximus est vt & fur fiat. Dicit D. Chrysostomus: Mentiri furantem necessarium est. Et aliàs idem sic inquit: Fur mentitur, ac pegerat. Furtum sine mendacio vix consistit. Adèd vt furari & mentiri coniugata sint, ac velut sorores; tamque propinquè sibi mutuo coniunctæ; vt qui cum vna contraxerit, ab altera re motus esse nequeat.

Eccli. 20.

Non licet macari.

Nunc igitur, quandoquidem tam intolerabile videtur, furem mendacemve dici; immò & mendax interdum deterior fure censetur; vt inquit Ecclesiasticus: Potior fur, quàm asiduitas viri mendacis; nonne mirum est, tam parui fieri, mentiri & verè mendacem esse? Interrogatio idcirco satis innuit, tam exiguam esse apud homines fœdissimi nocentissimi que huius mali nouitiam; vt etiam dubitare multi videantur, an fas nefasne sit mentiri, & vtrum sit consultius, verum an falsum dicere. Quod tanto vtiliùs mouetur, quia hodie aliqui ex professò ita mendacis omnia sua inuoluunt, vt gloriantur, se toti mundo palpum obtrudere & fumos vendere. Iuxta illud quod apud Prophetam iactitât:

Isaie 28.

Posuimus mendaciam spem nostram: & mendacio procelli sumus. Qui enim praua agunt, restat vt illa mentiendi studio tueantur. In quo se adèd exercent, vt dicat de hisce alter eodem spiritu: Exierunt linguam suam quasi arcum mendacii: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium.

Hier. 9.

Sap. 1.

Propterea etiam & Responso maximum quod illa ex plaga oritur malum promulgat. nimirum quod dicit Sapiens: Os quod mentitur occidit animam. Quàm penetrabile telum lingua mendax, quæ non vulnerato corpore instar fulguris animam trucidat! At inter mendaciã distin-

Os, QVOD MENTITVR, OCCIDIT ANIMAM. Sap. 1. 51.

Num fas est, rebus Mendacî obtendere fucum?
Os mendax animam linguæ mucrone trucidat.

Maert goet dat is al rond, dat lieghen my ont-hiele?
Jaet: Want door waer de mond, die lieghet, die doodt de siele.

Que fait, qui ne songe / Jamais qu'à mensonge, Sans en faire cas?
Sa malheureuse ame / De sa propre lame / S'enuoye au trespas.

distinctione est opus. Tria siquidem sunt mendaciorum genera. Est *Arifot.*
 mendacium *toctum*, quod nulli nocet, sed delectandi causa profertur; *Tria men-*
 estque semper peccatum veniale, neque minimum. Alterum est *daciorum*
ciosum, quod non solum absque alterius iniuria dicitur, sed etiam ali-
 cui prodest. Et hoc semper veniale peccatum est: priore tamen leuius.
 Tertium est mendacium *perniciosum*, quod cum alicuius iniuria & no-
 cumento profertur: & hoc est peccatum mortale, ex suo genere. Effic-
 citur autem istud veniale, ex subreptione, qua quis inopinatus in illud
 prolabitur: vel propter imperfectionem actus; siue propter nocumen-
 ti illati exiguitatem. Mendacium quod contra Religionem & Fidei *Mendaciu*
 veritatem fit, grauissimum est & perniciosissimum; ut quod contra *Fidei, pec-*
 diuinam veritatem committitur. Hoc est hereticorum falsorumque *simum*
 doctorum mendacium; etiam malitia sua mendacium illud superans, *omnium.*
 quod in quouis contractu, testimonio, iudicio, iuramento, & etiam in
 votis Religiosorum committi possit: quod tamen in singulis illis iam
 recensitis, peccatum mortiferum efficere in confesso est.

At quid dicemus de peccati illius genere, quod Flandricè; *om cen*
heter Gallicè; (*pour vnq mieulx*) hoc est, ut ita vertam, pro maiori bono, *Nullum*
 vel maioris boni gratiâ admittitur? Non sunt alia mendaciorum ge- *medacium*
 nera, quam tria illa superius distincta: illudque, de quo iam quaeritur, *à peccato*
 mendacium officiosum est; estque, ut dixi, peccatum; tamen si mini- *excusatur.*
 mum illorum. Sed in eo consistit error puerorum, seruorum, ancil-
 larum, & aliorum, ita penè mentientium ut iurgia litesque euadant
 aliasque molestias, quas, si rem ut est faterentur, oborituras præsen-
 tiunt; quòd oculos in molestias illas, vel etiam in iram alterius inde
 secuturam coniciant, non autem in peccatum, quod ipsi mentiendo
 committunt: quòd si vice versa facerent, viderent maiori bono sibi
 fore, si veritatem dicant vitentque peccatum, & in molestias incur-
 rant; quàm, si læsâ conscientiâ suâ aliquid importunitatis, & molestiæ
 alterius euitent. Nam etiam si alius propter prolatam veritatem ira-
 sceretur peccaretque mortiferè, hoc veritatem dicenti vitio non ver-
 titur nec in peccatum: neque ipse debebat peccato veniali mendacij
 officiosi alterius peccatum mortale impedire.

Dicendum itaque cum D. Augustino & cum D. Thoma, omne *Augustin.*
 mendacium peccatum esse: etiam officiosum, & quocumque maioris *in Euebir.*
 boni prætextu commissum: saltem peccatum veniale. *D. Thom.*
 Quanti momenti sit peccatum veniale, in xxiv. Capite tractatum est. In genere
 omne mendacij genus complectens, sic dicit Ecclesiasticus: *Noli velle*
mentiri omne mendacium. Assiduitas enim illius non est bona. *Eccl. 6.*
 Hoc est: per-
 niciosum est assuescere etiam minimo mentiendi modo: quia qui con-
 temnit modica, paulatim ad maiora delabitur. *Neque etiam* (ut dicit
 Apostolus) *sunt facienda mala, ut eueniant bona.* Immo id vehementius

Augr. Epist. 8. & 9. attollit D. Augustinus, dicens, Mentiri non licere, nec pro Dei laude. Multo igitur minùs pro rebus aliquibus homines tãtum atq. humana concernentibus. Damnum proximi & quodcunque aliud incommodum, præsertim animarum atque honoris diuini detrimentum quibus fieri potest modis mediisque, maturè cauendum & declinandum est: non malum aliud faciendo, vel mentiendo, sed licità quã dabitur ratione. Quia non indiget Deus nostris mendaciis. Neque à quoquam exigitur, vt suam conscientiam vel in minimo lædat, ad alterius conscientie etiam in maximo præseruationem. Qui igitur venialiter mentitur, animam suam lædit: at, qui peccat mentiendo letaliter, eam occidit.

Eubic. 4. Ex his nimirum videmus quanto sit studio deuitandum mendacium; cùm etiam dicat Philosophus, mendacium per se prauum, & inordinatum esse, atque ob id fugiendum: & vt verum fateamur: Mendacium improprium est homini. Sicut enim latrare, mugire, mordere, rostro atque vnguibus more volucrum ferarumque aliquem petere, homini impropria sunt; ita mentiri. Per mendacium insuper serpenti antiquo similes efficitur: qui primum omnium mendacium in mundum inuexit; inquit: *Nequaquam morumini.* & *Eritis sicut dij.* Nam veritas ipsa contrarium fuerat protestata: *Ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autem scientia boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.*

Genes. 3. Genes. 1. Hic est igitur inuentor paterque mendacij Diabolus, qui primum illud in cælo finxit, magnamque Angelorum partem hac impostura in æternam extremamque pertraxit caliginem; & in mundo miserandum genus humanum in tam sædum lapsum præcipitauit. Ab hoc infidiatore ac spiritu mendacij nobis cauentes, meritò salutarem D. Pauli admonitionem suscipimus & obseruamus; qua dicit: *Induimini nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod, deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed, si quis bonus, ad adificationem fidei, vt det gratiam audientibus.*

Aristot. Quid verat, quin in mendacij etiam minimi maiorem detestationem pauca alia ex profanis adiiciam? Aristoteles rogatus, quid lucrifacerent mendaces: Vt vera, inquit, loquentibus non credatur. Cùm autem ad hoc data sit loquela hominibus; iuxta Philosophum, vt mutua fiat conceptuum manifestatio; videte quomodo mendax omnem in loquendo peruertat ordinem; vt iam nec ipsi verum dicenti credatur.

Theophr. Senex canos tingēs. Chius quidam senex in Lacedæmonem peruēnit; quem cùm senectutis suæ puderet, canos tinctura obliterare conabatur. Progressus igitur

igitur in publicum, de rebus quarum gratiã venerat orationem habuit: tam surgens Archidamus dixit: Quid ille tandem rectum diceret, qui mendacium non in anima solùm, sed capite quoque circumfert? Ecce vel umbra mendacij odibilis & suspecta est.

Julia, Cæsaris Augusti filia, cùm maturè canos haberet, comtricum industria illos sublegebat. Augustus clam subintrans, canosque super veste filie euulsos videns, vt mentiendi occasionem prudens præcinderet. rogauit, vtrum post aliquot annos cana esse mallet, an calua. Cùmque respondisset, se canam esse malle: cur ergo, inquit, tuo iussu ista ante tempus te caluam faciunt? Ita periculossimæ mendacij insidiaz omni studio præcauendæ sunt.

Quoniam verò tenera ætas & ad mendacia & ad furta procliuior est; si cum D. Augustino pueri peccant, etiam cum D. Augustino capeffant meliora. Sic ipse de se fatetur: Horum ego puer morum in limine iacebam miser. Fallebam innumerabilibus mendaciis & pædagogum, & magistros, & parentes, amore ludendi, studio spectandi nugatoria, & imitandi ludicram inquietudinem. Furta etiam faciebam de cellario parentum & de mensa; vel gula imperitante, vel vt haberem quod darem pueris. At qui doctrinæ eius sinceritatem ac sanctimoniam vitæ perpenderit, habebit, si volet, quod in hoc singulari viro imitetur: qui de tam admiranda sua conuersione Deo gratias agens, sic inquit: Eruiisti linguam meam vnde iam erueras cor meum: & benedicebam tibi gaudens.

Oratio contra mendacium.

O Domine Iesu Christe, qui verax, & veritas ipsa es, & omnis homo mendax: pone custodiam ori meo, & ostium circumstantia labiis meis; vt neque mendacium neque dolus in eo reperiat, sed vt te corde & ore laudare valeam, hic & in æternum. Amen.

Ecquid lingua procax & amaro perlita felle?
Acta Acherontæis facibus rota: Martis Enyo.

*Aristot. de
Off. Audit.
Lingua op-
tima &
pessima.*

QUID QUID in vtramuis partem de lingua dici potest, hoc breui tententia complectitur Aristoteles, dum ait: Lingua eadem optima & pessima. Istud Æsopus fertur lepidè factò insinuasse. Dum enim ipsius herus optimum quod reperire posset, eum opsonare & coquere mandasset; linguas apposuit, neque aliud præterea. Deinde pessimum iussus apparare, iterum præter linguas nihil intulit. Rogatus causam, respondit; linguam optimum & pessimum esse. Sicut enim tam malum nihil, quod lingua laudando non ita attollat, ut videatur bonum esse; ita nihil tam bonum, quod non valeat lingua, ut malum, exosum efficere. Optimè hæc cum Salomonis sententia conueniunt: *Mors & vita in manu lingue.* Nō enim sibi solum homo vitæ vel mortis animæ occasio per linguam existit, bona seu mala loquendo: verum etiam aliis, in anima & corpore. Multos, credo equidem, lingua à morte dicendo eripuit; sed certum est, linguam etiam quam plurimos, tum per falsa testimonia, tum per iniustas accusationes & calumnias in mortem adegisse.

*Lingue in-
strumentū.*

Mirabile verè instrumentum, dum benè expenditur, homini à Deo concessum ut mentis suæ conceptum & cogitatum alteri dum luberet loquendo detegeret: tum etiam ut cibum potumque inter mandendum deglutiendumque dirigeret. Quoad primarium linguæ usum, dicit D. Bernardus: Lingua aptissimum instrumentum euacuandis cordibus. Quidquid enim voluitur animo, id lingua profunditur quando opus est; sicut situlâ vas exhauritur, vel quocunque instrumentum aliquid euacuatur. Istud in bonum fit, quando per veram peccatorum confessionem, quicquid in corde latebat, Sacerdoti detegitur: in malum verò dum, ut quidam rimarum pleni consueuerunt, linguæ volubilitate & loquacitate aliis aures obtundunt, & ipsi sibi cerebrum & cor euacuant, & quasi inane caput efficiunt, dum vndiquaque effluunt.

*Lingue
cōstructio:*

Operæ pretium autem fuerit considerare, quàm Natura hoc instrumentum ad legitimum usum aptum accommodumque reddiderit: & vicissim, quàm variis munierit modis, ne in abusum erumperet. Quod ad usum, non tantum versatilem & in quamuis partem celerrimè flexilem, ut conueniebat, effecit: verum etiam ei de assidua humiditate ad volubilitatem in loquendo necessariâ prouidit; sine qua torperet & palato præ ariditate adhærescens inepta proferendo sermoni fieret.

quod

Ecquid Lingua procax, et amaro perlita felle?
Acta Acherontæis facibus rota: Martis Enyo.

*Seght ons het boos bestier, en ded quae tonghens trefen.
Het id een vat vol vier, deur Wyandts blad ontfeken.*

*A quoy faire est née / La langue acharnée / Au blasmeur à zèze?
A servir de roue / Dont Sathan se ioue / Pour tout embrazer.*

quod omnes eo casu experimur: tunc enim instar currus malè iuncti non procedit eloquium. Ne tamen naturalis ista linguæ propensio ac-
 que agilitas vitio & abufui subferuiret; sed vt tardi nihilominus, hoc Retinacu-
lu.
 est benè præmeditari & circumfpecti, etiam in bono essemus, à malè
 verò dicendo, profus alieni & quasi elingues, admirandos posuit huic
 incommodo obices prouida Naturæ determinatio. Quod ad maturi-
 tatem in loquendo, dicendorumque præponderationem attinet, iuxta
 Apostoli monitam: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad lo-
 quendum, & tardus ad iram*: considerare oportet, non frustra binos
 oculos & aures binas à natura homini concessas, linguam verò vni-
 cam. Deinde aures semper patulas esse, tanquam ad audiendum &
 ad obediendum paratas: os verò non solum vt claudi queat, sed quòd
 communiter clausum sit, opusque sit aperire ad loquendum, spatio
 interim deliberandi non absurdè concessio. Quantum verò ad inep-
 tam, turpem, vel quoquo modo culpabilem prolocutionem; vix suffi-
 ciat humanum ingenium, ad disquirenda latentia & patentia omnia Refræna-
tio linguæ
à malo.
 media & remedia à natura huic incommodo obiecta; vt quæ præsci-
 uerit, quantam stragem fera hæc belua edere soleat sitque editura, si
 fractis repagulis contingat erumpere. In primis in faucibus vt in an- Linguæ la-
tibus.
 tro profundo recondita hæret, subtilibus frequentibusque neruulis,
 furtum, deorsum, sed præsertim ad latera porrectis, quasi retinaculis
 vincula coarctatur: neque illis tantum vt frænis, equorum more, ad
 maxillarum latera deductis constringitur; verum etiam vt ferociores
 quidam caballi os in altum nimis attollentes subligaculo quodam pe-
 culiari ab ore ad pectus tendente vincuntur: ita adeò lingua huma-
 na subtus alligata ori adstringitur, vt interdum necesse sit, in pueris, si
 rectè eos loqui velimus, neruulum illum vt vinculum nimis arctum,
 velut hypoglottidem descindere; & quasi frænum relaxare.

Non incongruè idcirco Valla Linguam à ligando dictam testatur. Valla.
 Vesalius in sua arte expertissimus, hanc linguæ constitutionem atten- Lingua à
ligando.
 dens, dicit Linguæ cõstructionem hætenus à nemine adhuc ex æquo
 vt par est intellectam, nedum explicatam. Mirabile hoc vnum, ner-
 uulorum illorum copiam ac subtilitatem ad agilitatem tantam quæ in
 lingua necessaria erat conducere, vt & cum serpentium linguis celeri-
 tate contendat; & frænorum loco seruire, vt eam coerceat: sicut & ma-
 lus in nauì distentis vndique funibus constringitur; & simul ad velo-
 ciùs velificandum conducit.

Cetera nunc à Deo in tam periculosi membri concessa custodiam
 consideremus. Præter abditum illum faucium recessum vbi linguæ se-
 des est, præterq. iam dicta retinacula, ossicâ modò triginta plus minùs
 dentium septem, qua cingitur, attendito. Vsum quidem suum dentes Duplex
dentium
ordo.
 habent proprium, vt dicturi sumus; sed interim pro crate ferrea quasi

Basilii Ho-
milia, At-
tende tibi
ipsi.

in linguæ munitionem, & ni se contineat, in comminationem seruire videmus. Dentes (inquit D. Basilii) mihi expende: vt organa sint quidem exponendæ voci accommoda: tuendæ linguæ septum opponunt sanè quàm validum. adde, quòd administri alimonix sunt, dum hi frustillatim illam concidunt, isti concisam & dissectam minutim deterunt: ita ipse. Castigari linguam quoque non rarò à dentibus experimur, dum inter mandendum sibi non satis cauet; vt mollicula est & versatilis: & ad quemlibet quidem vsus sermonis depromèdi mul-
tiuaria mouendi agitatione, vt idem auctor inquit, sufficiens: sed sæpè eadè incitante agilitate sepem suã ac septum in loquendo, transsiliens.

Labra val-
uarum lo-
co.
Psal. 140.

Difficultas
refrenatio-
nis linguæ.

Iac. 3.

Simile ab
equis.

Simile à
nauibus.

Simile ab
omni ge-
nere ani-
malium.

Linguæ
malæ no-
cumenta.

Rota igni-
na.

Pro extremo munimine, duobus labris quasi valuis seu pontibus ductilibus immò & vallo concluditur. Iuxta Davidis nostro omnium nomine orantis postulationem: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantie labiis meis. Non declines cor meum in verba malitie.* Vsum, ecce, rectum, verumque horum munimentorum fructum ratum ac certum exoptabat. Verum, quæ nostra confusio est & miseria, quàm parùm hæc omnia profint ad pestem linguæ reprimendam nouit Deus, testatur nostra nobis conscientia, & mundus videt vniuersus. Vt etiam dum quis eò felicitatis pertingit, vt se ab aliis contineat, in linguæ tamen vitium adhuc impingat. Vt audacter ob id dicat D. Iacobus: *In multis offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir.* Rationem addit: *Potes etiam fræno circumducere totum corpus.* Dum scilicet linguam valet refrænare, vt ex qua dependeant reliqua: quod pulchris similibus explicat; dum subdit: *Si autem equis fræna in ora mittimus, ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus.* Et ecce, *naues cum magna sint, & à ventis validis mimentur, circumferuntur tamen à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit.* Ecce lingua in homine, teste Apostolo, est quod frænum in equo, clauus in naui, sic & cauda in piscibus & auibus; à cuius directione reliquorum omnium pender gubernatio. Verum, vt ait: *Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest.*

Linguæ effrenatæ nequitiam prosequens Apostolus, sic inquit: *Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus (hoc est quæcillus) ignis quam magnâ siluam incendit! Et lingua ignis est, vniuersitas in-
i quitatis. Lingua constituitur in membris nostris; qua maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammat à gehenna.* Rota natiuitatis est corpus istud cum quo nati sumus, quod ab ortu vsque ad mortis occasum, rotæ instar, per continuam inconstantix ac varietatum volubilitatem versatur. Id autem est quod Responso dicit, linguam ipsam B
rotam esse, quæ infernalibus ignibus accensa, non cessat mille modis maledicta congerere, mentiri, calumniari, lites mouere, cædes struere, & quasi

& quasi incendio suo inuoluere quæcunque conigerit. Ac si rotam pice ac sulphure perlitam incensamque circumagas, quæ ædes, horrea, villas, siluas, & oppida integra flammis voracibus absumat. Hanc D mala suggestione Satan incendit teste Iob, qui sic habet: *Halitus eius prunas arære facit: & flamma de ore eius egreditur. De ore eius lampades procedunt sicut tada ignis accensa. De naribus eius procedit fumus, sicut olla succensa atque feruentis.* Quique ignitam hanc prauæ suggestionis faculam corde admittunt, etiam ilico flammium buccis conceptum dissidij litiumque ignem eiaculantur, & inextinguibile, nisi frigida superfundatur, aut alter saltem prudentior se reprimat, exoritur incendium. Ita Aman totam propemodum, nisi prudens obstitisset Hester, Iudæorum gentem interneconi linguæ virulentia tradidisset. Sicut candela immò scintilla vnus malè custodita occasione, domus integra, platea, immò & ciuitas tota deflagrare potest, ita linguæ incuria. Sic ferè illud Hannibalis dictum incendiarium erat, dum, quanto in-
ter se odio dissiderent Roma & Carthago, significare cuperet, pede puluerem excitando, dixit: Tunc inter eas belli finem fore, cum illarum altera in puluerem redigeretur.

Vocat malam linguam Apostolus, præter supra dicta: *Inquietum malum, plenam veneno mortifero.* Merito inquietudinis notatur lingua sic exstimulata, quia naturali celeritate abutens, dum ipsa à loquacitate & dicacitate mordaci non quiescit; & suum inquietat hospitem ac dominum & alios quos fatigat. Plena mortifero veneno, quia præter pestem domesticam qua laborat, tot verè inficit, quotquot venenata per aurem dicta in animum assentientes admittunt. In ipsa, inquit idem Sanctus, *benedicimus Deum, & Patrem: & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione sua.*

Merito sibi igitur quisque attendat videatque, vt linguam suam compescat, neque in malum permittat erumpere: sed illa vtatur ad hæc quorum gratia à Deo concessa est: vt Deum laudet, ei gratias agat, peccata sua humiliter confiteatur, vt eorum remissionem accipiat; denique vt cum proximo suo, & quæ ad vitæ huius commercia loqui necesse est, & præcipuè quæ ad solatium, consilium, ædificationem, omnimodamque animæ salutem pertinent colloquatur. Procul absit ab ore omnium Christianorum, quod dicit Propheta Regius: *Filij hominum, dentes eorum arma & sagitta: & lingua eorum gladius acutus. Item alibi: Exaceruerunt vt gladium linguas suas.* At illi, filij hominum, præuam humanæ nature procliuatatem spectantes, ita naturalibus præsidij in mutuam perniciem abutuntur: at Christiani, filij Dei, lumen
fidei,

Lingua ef
frenata
punitio.

Luc. 16.

fidei, rationem ducem, ac Spiritum sanctum Patris sui sequentes, fœnora capeffunt; & ea quæ pacis sunt, loquuntur ad inuicem. Ecquis enim sanus fit, & pro tantilli membri licentia ac voluptate, totum velit corpus, ipsamque aded animam æternæ damnationis periculo exponere? Quis non diuitis illius epulonis exhorrescat exemplo, qui non tantum pro totius corporis refrigeratione solatij quippiam nequiuit accipere, sed ne guttam quidem aquæ, in ardentis linguæ solationum obtinuit. Utque lingua eius pro gula, crapula, & lautitiis cruciatur, ita & linguam suæ pro maledicentia manent pœnæ: quæ tantæ etiam erunt, vt reliqua totius corporis tormenta licet grauissima vix earum comparatione percipi videantur. Recogitent itaque quibus tanta linguæ leuitas & licentia est, an tanti meritò facienda sit ea voluptas, quam vel ex mendacio, vel ex irrisione, vel scurrilitatibus, aliisque eiusmodi ineptiis capiunt, vt propterea æterna gehennæ supplicia, sempiternam confusionem, acerrima impropria, mutuas execrationes, & demonum intolerandam assiduitatem ac diuexationem sustinere parati sint. Certè dicat nunc meritò quilibet qui sapiat: Tanti non emero pœnitere. Vt in gratiam voluptatula tam parua corporis particulæ, totum me, corpore & anima, in nunquam morituros proieciam cruciatus, certè iniqua nimis foret illa conditio. Dicam igitur, quoties eam ad dicendum quod non oporteat sensero prurientem: Lingua, quò vadis? Nimis magno mihi constarent tuæ excursionses. Te itaque intra tuos limites contine. Dicam, quod Dominus vento marique tumultuanti: Tace; obmutesce.

4. Reg. 18.
Rapiacis
maledicentia.

In rotæ huius ita incensæ maiorem detestationem hîc ex sacra Scriptura Rapiacis ardentes virulentæ linguæ globos adiciam. Dux iste militiæ Regis Assyriorum cum toto exercitu mœnibus ciuitatis Hierosolymitanæ imminens, populo in muris sedenti locutus est, nunc multa exprobrans, nunc promittens plurima, Regem Ezechiam calumnians & deridens, Deum & sancta blasphemans. Cumque à magnatibus nomine Regis rogaretur; ne Iudaicè sed Syriacè loqueretur, vt populus eius maledicentiam non intelligeret: è contrà multo vehementius vociferatus est, omni populo audiente: *Audite verba regis magni Assyriorum. Hac dicit Rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit vos eruere de manu mea. Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dii Gentium terram suam de manu regis Assyriorum? Tacuit itaque populus; & non respondit ei quicquam: siquidem præceptum regis acceperant, vt non responderent ei.* Ecce, hoc remedium desiderabatur, vt silentio (velut infusâ frigidâ) flamma illa desæuiens sopiretur, & à Deo tandem tota opprimeretur; vti euenit, Isaia Propheta ad Regis petitionem Deo pro populo supplicante, ac dicente: *Hac dicit Dominus, Noli timere.*

Ecce,

Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuncium; & reuertetur in terram suam; & deiciam eum gladio in terra sua. Reuersus est ergo Rapsaces. 4. Reg. 19.

Non malè Rapsaci Eunum & Barchochabam adiunxerimus; qui, dum magni quippiam præ manibus esset, ad quod populum etiam seditione commota vellent dictis efficacibus pertrahere, nucem sulphure & igne repletam in ore gestabant, & inter loquendum ignita verba profundebant ad terrorem. Quæ omnia huc spectant, vt sciat Christianus, cuius sit spiritus, Christi scilicet mitis, mansueti, ac pacifici, cui cum Belial nihil commune est.

Dolendum sanè tam indignis modis hoc vtilissimo alioqui instrumento abuti Christianos. Meritò tales acerbis illis verbis possint compellari, quibus Ioseph fratres suos per dispensatorem aggrediebatur: *Quare reddidisti malum pro bono? Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.* Lingua enim nostra quasi scyphus Domini est, quem posuit in ore sacculi nostræ mortalitatis: ex quo & ipse bibit, dum laudes ei debitas grato ore propinamus; & in quo auguratur, quando corpus eius sacrosanctum lingua quasi oris capedine dignè suscipimus, addicitque nobis: *Qui manducat me, & ipse viuet propter me: & ego resuscitabo eum in nouissimo die: & habebit vitam æternam.* Gen. 44. Ioan. 6.

Quapropter vtinam recudantur omnes linguæ nostræ & loquantur rectè. Fornax est ardentissima Christi latus apertum, in quod forcipibus timoris & amoris apprehensæ mittantur, ignescant, & tractabiles fiant. Incudis loco dorsum est Domini per Passionis memoriam adhibitum: de quo ipse sic per Prophetam: *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores.* Neque sic prolongabimus, sed corrigemus iniquitatem nostram. Satagente siquidem diabolo (vt olim Philistheis) faber ferrarius non inueniebatur in terra nostra; donec veniret Iesus fabri filius: erantque propterea omnia ad stimulum vsque corrigenda. Psal. 128. 1. Reg. 12.

Oratio contra linguæ virulentiam.

Omnis lingua, Domine Iesu, tibi debet confiteri, & superbenedictum nomen tuum sanctificare: at membrum est quod absque te nullus hominum domare potest: Da mihi gratiæ tuæ abundantiam; vt & meam linguam cautè custodire, & alterius patienter valeam tolerare. Amen.

Postremò, quando quod bonum est, dicit malâ factum intentione; & ita etiam optima quæque alterius dicta vel facta virulentâ suâ linguâ denigrat: & dum opus nequit improbare, mentem & intentionem saltem agentis mordet atque conuellit vt potest. Difficilis certè res ista, si restitutionem spectes, eoq̃ue propterea magis ne committatur cauendum. Si cui rein, vestem, vel pecuniam auferas, facilis satis atque obuia reperitur occasio refarciendi; at in famæ restitutione vix vnquam certò videtur quid consulto factoque opus sit; nihilque vnquam seriùs, imperfectiùs, aut etiam periculosiùs, quàm fama læsa restituitur. Constat, ad duo teneri detractorem. Primum, ad reparationem damni, si quod per eum diffamatus incurrit: deinde ad famæ reparationem; vt ad omnes apud quos detraxit vadat: & si falsum imposuit, dicat se falsum imposuisse. Si verò dixit diffamando, dicat se malè dixisse, & iniustè diffamasse. Nisi fortè inde maior timeatur sequutura diffamatio; & iam obliuione sepulcorum peior renouatio. Cumq̃ue melius sit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ; viderint quanti damnum faciendum sit detractores, dum præcipuum ornamentum, præcipuasque excepto virtutum thesauro diuitias proximo adimunt.

Famæ restitutio difficilis.

Prov. 22.

Quàm pestilens sit ista detrahentium nequitia, sancti Bernardi sanctæ ac mutuæ dilectionis amatoris singularis sententiâ comprobari potest: quâ velut rhomphæâ, vtraque parte acutâ, ac spiritu oris Domini, venenatam hanc persequitur bestiam; dum sic ait: Nunquid non vipera est lingua detractoris ferocissima? Planè, nimirum quæ tam letaliter inficiat flatu vno. Nunquid non lancea est lingua ista? profectò acutissima, quæ tres penetrat ictu vno. Illum videlicet qui loquitur; eum qui audit, & demù illum de quo fit sermo detractorius. Atque ideò aptissimè lingua hæc triplici lanceæ Ioab potest comparari, qua Absolonem à quercu pendentem traiecit. Hoc autem triplici illa in læsione notandum ac distinguendum est, minimum omnium lædi illum in quèmaximè tamen telum detractionis intenditur: quia ipse quidem in fama læditur; quod ceteris paribus damno rerum temporalium maius est: sed omni comparatione maior est illa læsio, quam detractor & auditor in anima sibi ipsi infigunt. Verè tamen dicitur, tres vno ictu vulnerari, dum lingua detractoris trifulcum suum spiculum expromit, & proximi lancinat existimationem.

Bernard in Serm.

Apoc. 2.

2. Reg. 18.
Lancea
Ioab triplex, lingua detractoris.

Cum igitur tam perniciofa res sit detractio, quæritur quo cuneo illa optimè expugnari queat, quòve modo impediri. Tenetur enim quilibet proximi malum, damnum, ac nocumentum, quantum potest, auertere & impedire; veluti videmus communiter fieri in incendio, naufragio, lapsu, tempestate, bestiarum hostiùmve incurfu, & similibus, in quibus quilibet naturæ instinctu & lege quam potest adfert opem.

Quomodo detractio impediatur.

opem. Ita dum in communi congressu & colloquio quispiam incipit, (vt plerumque fieri solet) alterius famam denigrare, quocunque ex prædictis modo; sine dubio tunc obstandum est illi malo quantum in te est quantumque ratio & persona permittit.

1. Remedium detractio-
nis.
Attende
tibi.

Responsio monet & hortatur dicere, vt seipsum quisque primùm expendat; satius esse, sibi attendere & sua excutere, quam aliena. Nam **D** si se in speculo cacabus contemplaretur, suamque nigredinem attenderet, non hanc idem ollæ exprobareret; iuxta notum illum versiculum: *Væ tibi, tu, nigra dicebat cacabus ollæ.* Omni enim vitio carere debet, qui in alterum paratus est dicere. Ideò rectè de recto & loripede Poeta: *Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.* Hoc enim videtur tolerabile, quanquam apud Christianos nec id liceat: sed minus malum neque tam absurdum est, quam si claudum claudicans, & nigrum ater irrideat. Quocirca, sibi attendere seque ipsum considerare, optimum præsentissimumque remedium est contra detractio- nem. Nam qui proprium suum hortulum diligenter expenderet, videretque quid ad bonam eius expurgationem & culturam desideretur, non multum fortè temporis ei suppeteret aut otij, ad alterius hortum perlustrandum, perscrutandum, & carpendum; vbi fortè nihil, aut perparum, aut saltem non tam multa quam in proprio, reprehensione digna inueniat. Ex priorum defectuum animaduersione tria sequerentur vitia: In primis hortus eius cultior euaderet: deinde suæ infirmitatis contemplatione miseretur alterius, neque per propriam suorum oculorum trabem tam acutè festucam in oculo fratris cerne- ret: sed eum puderet id in alio accusare quo ipse laborat, & quidem grauius periculosiusque. Postremò, animæ suæ à noua plaga, quam per detractio- nem erat insidurus, parceret; & eum qui auditu vulne- randus erat præseruaret, & famæ proximi non inferret iniuriam. Id docet nos Lex naturæ, qua non deberemus alteri facere, quod nobis fieri volumus.

Verùm quid dicam? Cæcutimus plerumque omnes in priorum defectuum consideratione; in aliorum verò vitiis notandis perspicacissimi: iuxta commune dictum: *Lynx foris, talpa domi.* Quod & Poeta eleganter & acutè:

Hor. u. lib. 1.
Satyr. 3.

*Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum?*

Aliena vi-
tia perspi-
cimus, ad
propria cæ-
cutimus.

Hoc etiam ferè huic malo accedit absurdi, vt quo coniuentiores er- ga se ipsi sunt tales, tamen scateant natus, eo oculatiores sint in alio- rum minutulis etiam defectibus non solùm peruidendis, verùm etiam feuerè perstringendis. Sic namque & oculus ipse, sui vultus maculas quo viciniore sunt, minùs videt; in alterius verò facie obseruat sin- gula. Nec illud prætereundum: quanto iniquius illi ferunt, in se quip- piam

piam animaduerti quod vitio vertendum videatur: tanto maiori est eis voluptati in alios semper lumina, linguam, dentesque defigere. Et, si quid in quoquam laudabile est, hoc prætereunt; ac more anatum semper sordidioribus rostrum ingerunt, estque eis hoc volupe.

Quocirca, meritò pro detractio- nis præsentissimo cuique remedio præscribitur; vt sibi attendat, & in propria vitia coniciat oculos, eisque exstirpandis animum applicet. Idque non tantùm ad hoc feruit, ne quis detractio- nem loquatur, sed etiam vt in alio detractio- nem impe- diat, eo sic commonito. Satiusque est ac longè facilius initio statim huic malo obistere, quam dum iam globus vel rota volubilitatis lin- guæ loquacis spatium aliquod in detractio- nis arena percurret. Sic & incendium, in primo ortu situla vna aquæ citiùs exstinguatur, quam mille dum inualuerit.

Consilio itaque D. Iacobi id concludamus, sic dicentis: *Nolite de- trahere alterutrum, fratres mei.* Addita huic Regij Prophetae interroga- tione: *Quis est homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? hoc est glo- ria æternæ gaudiis perfrui? Prohibe linguam tuam à malo.* Id igitur qui non facit, cælesti se præmio indignum facit. *Iacobi. Psal. 33.*

Oratio contra detractio- nem.

O Mitissime Domine Iesu, qui in vita, passione, & morte, tam multa in auditu perpeffus es, ac neminem unquam verbo offendisti; omnem procul ab ore meo detractio- nem amanda; meisque, oro, detractoribus amanter ignosce, & nouis nos linguis loqui doceto. Amen.

CAP. LIV.

Si neque desistant istac ratione notati?
Sermonem abrumpe; aut mediæ te subtrahe turbæ.

Garrulo-
rum ho-
spitium.

TAM effrenatæ linguæ reperiuntur plurimi, vt illi hospitio A
meritò adscribantur, cui vas sine operculo aut absque liga-
mine sacculus pro insigni est: iuxta illud sacræ Scripturæ ta-
les improbantis indicium: *Vas quod non habuerit operculum,
nec ligaturam desuper, immundum erit.* Nam, qui os suum nequit cohibe-
re, necesse est vt se frequenter loquendo contaminet.

Morbus
linguæ nõ
facile cura
bilis.

Aul. Gell.
lib. 8.

Et quemadmodum mali pertinacesque morbi non facillè curantur, B
nec vno tolluntur remedio, sed opus est varia attentare: ita etiam
difficilis oribus, ac propendentibus linguis, quæ assiduo ferè loquaci-
tatis & detractionis vitio obnoxia sunt, varia sunt adhibenda remedia.
Huic quadrat aptè illud Auli Gellij dictum: Nunquam tacet, quem
morbus loquendi tenet. Sicuti semper esuriunt edentque semper,
si daretur, qui lupum morbum gestant in pectore, quem caninum vo-
camus. Interrogatur propterea, quid faciendum ei, qui in detractores
inciderit, velitque hanc pestem impedire, neque tamen sufficiat prius
consilium datum; quo moneret, vt se prius, & sua quisque obseruet,
quàm aliena perscrutetur. Tam efficax est tamen istud herbæ genus,
scilicet *Attende tibi*; vt si cui in nares inseratur aut molliter tantùm
affricetur; ita sternutare incipiat, vt & fluant oculi, & intus ita se pro-
prius torqueat spiritus, vt non multum ei lubeat ex alienis ampliùs
hortulis herbas carpere, & suis naribus per curiosam explorationem
applicare; aut detractionis dentibus, vt antea solebat, atterere, cum
propria ei ad cerebri expurgationem abundè sufficiant. Quia igitur
detractionis vitium tam pestilens inflammatio est, per linguam & os
erumpens, quæ nec facillè nec vno remedio sitatur sopiaturque; vt
dixi, quæritur, quid ampliùs factò opus, quod in promptu habeatur.
Duo in Responione remedia priori adiiciuntur: Vt, si cœpta detra-
ctio non reprimatur, insinuando, cuique satis esse domi quod corrigat,
tamen si aliena non discutiantur; vel sermonem abrumpas, aut inde
te subducas.

Duo alia
remedia
contra de-
tractionē.
1. Diuerte-
re senten-
tiam aliò.

Quantum ad hæc duo posteriora remedia attinet, prius valdè suauè C
ac mite est, & tamen valdè præstans, quando dextrè & opportunè ap-
plicatur. Dum nimirum inter colloquendum captatur occasio, & ira
in alium sermonem narrantis oratio transfertur, vt & ipso detractore
aliisque adstantibus non percipientibus artificium, de alia prorsus re
instituat narratio, quàm cœptum erat: dum saltem apertè hoc modo
dicere.

Si neque desistant istac ratione notati?
Sermonem abrumpe: aut mediæ te subtrahe turbæ.

Offtaenem niet en gaet; Wat doey is't doord daer naer?
Tpropoost van monde slaet: oft anderò, gaet van daer.

Si la folle teste, Poursuit et tempeste, Que ferai-je lors?
Coupez la parole, Naise, et frivole, Ou bien, sortez hors.

dicere non lubet: Sinamus ista; vel, Hactenus hæc, & de aliis rebus misceamus sermonem. Et ita meliori, non malo saltem colloquio detractio locum dabit. Multa eiusmodi sunt, quæ in medium proferri queant, pro rei, temporis, personarumque conditione, & qualitate. ^{Exempli gratia} Ut sunt, rerum gestarum, vel quæ geruntur, operum, structurarum, profectio-
 tionum, artificiorum, naturalium, auræ, aut currentis anni tempe-
 stis, caritatis annonæ vel vilitatis. Sed præcipuè si qua ratione fieri po-
 test, inconstantia ac vanitatis mundi: vitæ huius caducæ miseriarum
 multiplicium, certitudinis mortis & horæ incertitudinis, virtutum &
 gloriæ cælestis, ad quam illæ suos cultores adducunt; misericordiæ &
 longanimitatis diuinæ, potentia, sapientiæ, & iustitiæ eius: die præ-
 senti (si fortè festus est) concionis habitæ; futuri aliquando iudicij, red-
 dendæque semel rationis, &c. sicuti facile est, homini utcumque in-
 genioso ac timentis Deum, pro re nata aliquid excogitare, & minima
 occasione arripere, quo molliter in medium adducto, filum detra-
 ctionis abrumpat, statimve aliud solerter inducat.

Ita D. Thomas Morus, primarius Angliæ Cancellarius, pro more ^{Thomas Morus.}
 habebat; ut in omni vita & actione sua maximæ fuit ædificationis ac
 sanctimonie urbano admodum lepore condita. Dum quis ipso præ-
 sente detractio-
 ni laxare linguam incipiebat, ipse mox arrepta alicunde
 occasione virulentum illum sermonem aliò diuertebat, meliorem sub-
 introducto, aut saltem non malo. Exempli gratia, inquit: Dicat
 quisque quod volet, ego dico domum illam pulcherrimè constructam;
 eumque qui fecit, excellentem esse in sua arte magistrum atque archi-
 tectum. Hoc modo igitur suaviter ei malo remedium adhiberi potest:
 sique iterum ad detractio-
 nem redeatur, paulo apertius indicare lice-
 bit, non libenter illa audiri, optarique potius ut de aliis habeatur ora-
 tio: quod & in scurrilibus & ineptis colloquiis obseruandum est.

D Alterum remedium est, si priora non profecerint; ut inde te sub-
 trahas: & facto ostendas, te tuas aures custodire velle ab istis sordibus, ^{2. Inde se subducere;}
 si quis linguam suam ab his nolit præseruare. Et, si quis maledicus aut ^{vel vultu seueriori}
 detractor quodcumque lubuerit effuriet, te nõ teneri audire plusquam ^{retundere.}
 lubuerit. Si ipse dominus linguæ suæ non est ut eam coerceat, te tua-
 rum aurium dominum esse velle, ut nihil quàm quod volueris, admit-
 tere audeant. Alioqui, ut benè D. Hieronymus: Si hilari vultu au-
 dieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi: si verò tristi hæc ^{Hieron. in cap. 25. Proverba}
 audias; discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.
 Sagitta in lapidem nunquam figitur (inquit idem auctor ad Nepotia-
 num) interdum resiliens percutit dirigentem: ita sanè detractori con-
 tinget, si obfirmatas ad sua verba repererit aurium fores. Talem au-
 tem detractio-
 nibus obicem ponere debent, quicumque eò sunt loci ut
 effugere nequeant, debeantque audire velint nolint: ut qui nec pro-

hibere, nec aliò diuertere sermone, neque etiam loco cedere possunt: sicuti fit vel in conuiuiis, vel in alio confesso, qui nec solui nec deferri potest, vt frequenter accidit. Ad hoc per Sapientem animamur, dum sic ait: *Ventus Aquilo dissipat pluuia; & facies tristes linguam detrahentem.*

Prot. 25.

*Hieron. in
Eiſt. ad
Nepot.*

Quod & D. Hieronymus apertius, in detractionis detestationem ita commonet: Caue, ne aut linguam aut aures habeas prurientes; id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. nemo inuito auditori libenter refert. Quemadmodum enim, si quis imprudens in capsulam foraminosam, puluerulento repletam nigrore, aliove puluere, calamo vel canna inflauerit; credo illum destitutum à cœpto, mox vt puluerem, præsertim atrum, in faciem, os, & oculos inde erumpentem persenserit, seque ipse suo flatu fœdarit. Ita detractor haud dubiè cessaturus speretur, cum in præmium & pretium operæ atque laboris sui, talem audientium intuitum talè in ve responsionem acceperit, qualem non expectabat, multoque minus exoptabat. Interdum enim solus oculus vel frons seuerior sufficiat indicioque sit, non libenter audiri improbarique quod dicitur. Docetur autem detractor tali casu prudentior aliàs esse, & non facile neque tam temerè in proximi detractionem fræna linguæ resoluerè.

*Dipt. Falsg.
lib. 7. ca. 2.
Alcibiades
canis caudam
refecans.*

Quia hoc Capite quæsitum est præcipuè, vt & præcedenti, qua ratione detractio optimè queat impediri, hîc animi gratia subnectantur lepidum Alcibiadis inuentum, ad linguas hominum in se liberiùs quam vellet quamque deceret debacchantium impediendas alioque diuertendas. Is canis mirè specioso, quem paulo antè magno pretio coëmerat, caudam penitus abscidit, atque ita passim ire permisit. Cumque ex amicorum numero factum quidam reprehendisset, dixissetque illud perperam actum esse: respondit, voluisse se paruo illo errore materiam sui criminandi Atheniensibus dare: vt, dum de eo loquerentur, de maioribus quæ pertinerent ad ipsum silerent. Perspicaci enim ingenio animaduertere visus est, difficulter fieri, vt qui virtute aut dignitate aliis superemineat, ita hominum linguas compeſcat, vt aliqua in re malè non audiat. Et propterea enitendum esse dicebat, vt populo tacere nescio de leuioribus rebus loquendi materia daretur. Videte quam varij sint modi detractoribus occurrendi, quando attenditur.

*Ælianus
lib. 11.
Zoilus canis
Rhetoricus.*

Quidni his infame illud Zoili factum dictumque adscripsero, in omnium detractorum & calumniatorum maiorem execrationem; vt qui istorum meritò Princeps sit, ipsique eius tyrones. Hic cum stylum in Homerum, Platonem, aliosque strinxisset, adè vt canis Rhetoricus nominaretur; essetque prorsus malè loquendi studiosus, litibus serendis operam daret, & contumeliosus nemini parceret; rogante quodam erudito

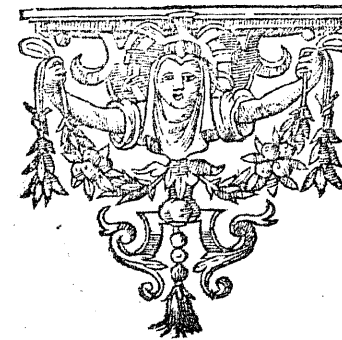
erudito viro, Quamobrem de omnibus malè loqueretur? Quoniam, inquit, malè facere, si velim, non possum. ac si idèd linguam saltem in omne maledicentiæ genus laxaret: in quod non ita, atque in malefacta, ab hominibus animaduerti solet.

Solenne admodum ac celebre est factum illud Constantini Magni in Concilio Nicæno, in calumniarum detractionumque detestationem, atque abolitionem consummatam. Cum ei siquidem varij essent à variis exhibitii libelli supplices, miras ac multas (vt ex antecedentibus constabat) derogationes & querimonias mutuas continentes; ipse humili præmissa præfatione, sui non esse muneris talibus in causis iudicem agere, aut proferre sententiam, omnes ad concordiam pacemque adhortans, vniuersos simul libellos supplices igni tradidit concremandos. Rectè fecerint qui ad eius imitationem calumnias detractionesque omnes veri zeli atque ardentis charitatis flamma consumi procurarint.

*Gregor. li. 4o
Registr. cap.
75 & So-
tom. lib. 1.
cap. 16.*

Oratio ad impediendam detractionem.

Posuerunt, ô Deus, homines os suum in calo, linguam eorum transeunte super terram; neque Diuina tua maiestati, neque proximi fama parcentes: Da quæsumus nobis gratiam, vt pestiferam hanc flammam, quæ dabitur, extinguamus, & nobis ab eadem caueamus. Amen.

CAP. LV.

Quid magnū, solas mala verba admittere in aures?
Momus hic est auidâ Momum qui combibit aure.

Audire tā-
rūm detra-
ctionem
non licet.

VIA postrema Responsione, remedij loco, contra vitium detractionis consultum fuit, loco cedere, aut saltem eiusmodi diffamatoria colloquia nolle audire: idcirco iam rogatur, num etiam tanti momenti malum sit, audire solum detrahentem. In primis in dicente distinctio ponenda est, vt & in audiente. Si quis alterius vitia referat, bona intentione, vel vt corrigantur, vel vt cuiquam benè consulatur, aliòve modo licito. tunc detractionis non est, neque vlla ex parte peccatur, vt dictum est. At hīc, vt in præcedentibus duobus Capitibus, de detractione vera & mera agitur, quam qui loquitur, peccat semper, at, qui audit, non semper. Accidit enim interdum, vt tales sint circumstantiæ ob quas necessum sit audire; vt neque prohibere, neque etiam queas effugere, vt diximus. Tunc modus quærendus est, quo non pecces audiendo. Hunc dat Sa-

piens: *Sepi aures tuas spinis: & linguam nequam noli audire.* Tunc id facis, dum detractioni ad aures aditum negas; vt, licet eas verba verberent, in animi tamen assensum non intromittantur. Quin potius, quasi vel non audiens, vel aliud cogitans, aliudque agens, tuo agendi modo præ te feras, quod vel non intelligas, vel non libenter audias. Seueritate illa morum, tali casu, spinarum instar, detractoris linguam arcibus ab auribus, dum verbis suis omni ex parte vt sepibus obstructam viam inueniet. Huc iuuabit, si etiam Domini nostri spineæ coronæ dolores & aculeos ita animo memori complexus fueris, ac si illam in caput tuum vsque ad aures impactam habeas. Ad quod & memoria quatuor nouissimorum conducet, vt recenti eorum, præsertim tubæ, infonante memoria, quasi surdus ad detractionem effectus sis. Sic audies citra culpam; tamque inoffensè ac si non audias: quando aliter nec prohibere loquentem neque euitare vales.

Vlyssēm hac arte imitaberis, qui Sirenum cantus malo alligatus audiuit quidem; sed his contentis Syrtis præteruectus euasit: qui etiam suis contra vocum prospexit illecebras, dum aures ipsorum cera impacta præcepit obturari. Perinde est, ac si idem facias, vel digitis in aures insertis nihil audias, dum detractoris verba surda vt potes aure contemnis, dum nequis impedire, cogersisque vel inuitus audire.

Iam inculcato audiendi detractionem modo intellecto, excutiamus quàm sit malum detractioni aurem præbere, tranquillumque per benedicias aures aditum in animum dare. Responsio dicit, & eum qui

detra-

AVRIBVS EQVE AC LINGVA DETRAHITVR. 55.

Quid magnum, solas mala verba admittere in aures?
Momus hic est, auidâ Momum qui combibit aure.

Is so quaet, achterlap te hooren ooc alleen?
Spræekt, oft hoort, sulken snap: so knaecht ghy beyd een beej.

Quel mal qu'on l'escoute, Dont la langue esgoute, Son mortel venin.
L'enueuse oreille, Aura la pareille, Du causeur malin.

detractionem loquitur, & eum qui ita ut iam dixi audit, eiusdem esse culpæ reos. Meritò vtrumque Momum dici posse, & vtrumque idem os rodere. Non id in hac similitudine canum attendendo, quod alter ad alterum rodendo ringitur, sed quòd æquè feruentes vni eidemque insistant operi, in ossis consumptionem. Satis conforme est istud sententiæ illi qua dicit Apostolus: Quòd si inuicem mordetis & comeditis; videte ne ab inuicem consumamini. Primum in cibo sumendo (vt docet experientia) est illum dentibus anterioribus conscindere: ita dum leui verbo, vel etiam graui leuiter prolato proximus mordetur. Tum sequitur masticatio & glutitio, dum cibus molaribus teritur, & manus traicitur; in quibus comestio consistit: sic fit, dum detractio, irrisione calumnia, pertinaci contentione, mutua fama & concordia proteritur, & quasi in nihilum redigitur. Sequitur tunc postremo vt cibus sumtus concoquatur & digeratur; ita vt proximus per maledicæ linguæ virulentiam totus dissipetur, & mutuo se conscientia etiam consumant coram Deo & coram hominibus, & in statum damnationis aternæ perducant. Dicit accommodè de tali consumptione, quæ & in inferno scienda est, Propheta Dauid: *Mors depiscet eos.* Propterea salutariter admonet Sapiens suæ salutis studiosum: *Noli esse in conuiuio potatorum: nec in comessionibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt.* Rectè id explicat D. Gregorius, sic inquit: Carnes ad vescendum conferre, est in colloctione derogationis verba vicissim in proximorum vitam dicere. Atque ita vbi carnes comeduntur, communiter & ossa roduntur. Ideoquæ qui detractioem loquitur, quique eam audit, vt dictum est, coniunctim dentes carnibus proximi infigunt, & ossa eius rodunt, dum etiam curiosa disquisitione, & iudicio temerario, virtutes & præstantia facta, quæ ossium instar totius vitæ & conuersationis reliquum sustentant corpus, examinant, excutiunt, & paulatim eis detrahendo comminuunt. veluti canes ossa carnibus spoliata tandem illa quoque rodendo consumunt.

D Iuxta hunc sensum D. Augustinus supra mensam suam in tabella ad murum hos versiculos descriptos habebat, quòd hospites à detractioe absterret:

Quisquis amat dictus absentium rodere vitam:

Hanc mensam veritam nouerit esse sibi.

Quibus verbis illos sua mensa indignos decernebat, qui, quod primum in confessionibus esse solet, absentibus detrahere præsumerent. Grauius eadem operâ pessimam illam iugulans consuetudinem, qua passim in conuiuio & mensis dum carnes aliique cibi comeduntur, etiam carnes proximi absumuntur, & velut vitæ ossa roduntur. Ex quibus videre est, quàm atrox & crudele sit facinus, proximo detrahere, aliorum nomen & famam lacerare, totamque eius conuersationem quasi

D. Augustini verius mentales.

Detractor & auditor æquè peccant.

Gal. 5.

Psal. 48.

Prou. 23.

Gregor.

Carnes proximi comedunt detractor & auditor.

quasi dentibus frustratim discerpere & laniare; quod ferarum cum sit, iocus tamen & ludus tantum reputatur apud homines; sed non apud iustum illum rerum omnium aestimatorem Dominum: qui non dolosa ipsorum statera, sed rigida sua bilance omnia trutinabit.

Bernard.
in serm.
Horribile
dictum in
detractores
& audien-
tes.

Quam pari eant passu idemque agant detractor & auditor, (quod hoc Capite præcipue tractatur) vel ex hoc solo D. Bernardi dicto terribili satis superque cognoscatur. Detractor, inquit, & libens auditor, uterque diabolum portat in lingua. De loquente detractionem res clara est, quia diabolo instigante & linguam detrahentem mouente, tam indignam proximo contra charitatem infert iniuriam. De audiente detractorem sic ut dictum est, licet non tam clarum primo intuitu, certum tamen est. Dum enim libenter audit, auresque detractori præbet accommodas, assentitur, & dat causam liberius fusiusque in alterius famam grassandi: ideoque æquali cum detractore loco statuitur. Sicut qui furi opem fert, non tantum in actu furandi, sed etiam furtum abscondendo, emendo, participando, furemque hospitio excipiendo, pari cum fure pœna mulctatur; ita coram Deo Deique iudicibus spiritalibus detractor & auditor pari culpa ligantur. Quia sicuti si nulli esse at furum fautores, nulli essent fures; ita nulli essent detractores, si nulli essent beneuoli auditores. D. Hieronymus his ad stipulatur. Sed dices, inquit, Ipse non detraho; aliis loquentibus quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus. Ita loquitur Sapiens, inquit: Cum detractoribus ne miscaris, quoniam repente veniet perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit? Tam scilicet eius qui loquitur, quam illius qui audit loquentem. Ita Hieronymus. Quo ambigendi modo significat vtriusque tam æqualem esse cum omni mali patrono & incentore diabolo propinquitatem, ut diiudicare difficile sit, vter sit vicinior, ei que maius obsequium deferat, siue quoad nocumentum quod proximo infertur, siue quoad damnationem quam ipsi per detractionis ansam sibi met acquirunt.

Si ita se res habet, ut habet verè, tamque perniciosum est etiam vel audire; ostia quisque & fenestras ocludat ilico, dum talis turbo & turba suboritur. Hoc est, os & aures ad solum detractionis odorem confestim obstruat.

Iuliosus
in cap. 2
Pistarch. in
Apopht. La-
con.
Vespasiani
& Titus
ueritas in
detracto-
res.

Agésilauus Lacedæmoniorum rex dicebat, non minus laudatoris vel vituperatoris inspiciendos esse mores, quam eius qui laudatur vel vituperatur. Significans perrarè contingere, ut quispiam quæ moribus suis contraria sint laudare velit: & detractores suum potius quam alie-num morbum prodere. Sicque fit ut deprehensi contemnantur, dictaque ipsorum vilescant.

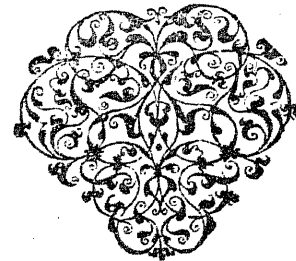
Vespasianus & Titus adèd calumniatores & detractores oderant, velut turbam in Reipublicæ perniciem natam, ut in Amphitheatro publicè

publicè virgis cædi & circumduci iuberent, in aliorum exemplum. Hic quasi digito designare lubet ad simplicium instructionem, in quo ferè decipi soleant, qui detractioni aures præbentes, huic malo redduntur obnoxij, ut etiam credant. Quâdo quis tam profligatæ est conscientia, tamque effrenatæ linguæ, ut malum de quoquam comminisci non dubitet, statim inuenit necio quos qui fidem adhibeant, quantumcunque sit malum, de quocunque confictum. Quæ est latens ratio tanti erroris tamque facilis deceptionis? In eo consistit error, quod potius credatur verum esse malum, quod etiâ de bono narratur, quam illum qui narrat, licet malum, mentiri. Hinc constat quod dico: quia tales creduli reprehensi ut plurimum respondent: Ille mihi dixit; & quare mentiretur? quasi verisimilius sit, virum bonum malum egisse, quam malum fuisse mentitum. E contrâ potius simili casu dicendum est: quare talis hoc faceret?

Quidni siquidem ita de Susanna opinari potius oportebat, quam statim inueteratis illis in malo iudicibus simul & testibus fidem adhibere? Ratione illa potissimum innocentia eiusdem suffragante quam Scriptura sacra suppeditat dum ait: *Nunquam dictus fuerat sermo Dan. 13. huiusmodi de Susanna.* Et sic de omnibus quorum inconcussa hactenus fides & fama leui rumore luxatur eleuaturque.

Oratio, ne aures detractori præbeantur.

Gratias tibi ago, Domine Deus, pro lingua atque oris circumsione mihi per tuam gratiam collata; sed ne per alterius detractionem cordis interiora commaculentur, aures meas ut spiritus sancto tuo timore communiâs. Amen.

Quid faciã, stomachãs dum quisquã iurgia iactat?
Quidquid agat, tacitas tu concoque fortior iras.

QVAM facile est hominem in voces etiam absonas incitare, tam est illum sedare difficile; præsertim si per iurgia & contentionem sit prouocatus: sicut quando vno gallo canente alij ad cantum excitantur, & vno cane latrante latrant omnes, nec facile conticescunt. Per iurgia, in Interrogatione non intelligitur iusta ac debita parentum superiorumve correptio: nam luce meridiana clarius est, illos cum omni humilitate, modestia, ac patientia esse audiendos, etiam dum agunt seuerius; non tantum absque obmurmuratione sed etiam cum emendationis proposito. Idcoque eiusmodi superiorum vel seniorum correptionem, non iurgium non rixas, neque litigationem, vt pueri solent, merito nuncupamus, sed dignam ac salutarem reprehensionem, aut commertam ob-

Iurgia à correptione differunt.

Contentio rixosa.

Non est contēdēdū verbis. Eccli. 8.

urgationem. Per iurgia autem hoc Capite intelligimus contentionem rixam, indignam verborum asperitatem, & inuentionem: quæ potius ex immoderatione animi, quàm ex æqua ratione prorumpat. Vt solent inter se mordacibus & clamorosis vocibus digladiari, qui neque ius aliquod neque legitimam corripiendi vel ita agendi potestatem in se mutuo habent, sed tantum ex plenitudine cordis ac feilis amaritudine in se inuicem inflammantur ad maledicendum & contentiosius agendum. Queritur igitur quid facto opus, dum quisquam stomachans talia iactat iurgia. Respondetur ex Sapientis sententia sic dicentis: *Non litiges cum homine linguato; & non strues in ignem illius ligna.* Innuentem videmus Sapientem, nos incensum magis magisque ignem accendere, dum verbis verba refellentes, & iurgiis iurgia miscentes, quasi ligna semper noua in ignem litigatoris inijcimus. Per quæ, tantum abest vt extinguatur sopiaturve, vt etiam vehementius exardescat: vt fieri videmus dum rixosas alterius voces similibus vocibus obrundere volumus. Ideo rectè Poeta moralis:

Cato.

Contra verbosos noli contendere verbis.

2. Tim. 2.

Quod & D. Paulus iisdē planè vocibus ad Timotheum scribens: *Noli contendere verbis.* Et verè, dum neuter alteri cedit, signum est utrobique deesse humilitatem; iuxta Salomonis sententiam: *Inter superbos semper sunt iurgia.* Nam sicuti quilibet maior altero esse desiderat, ita neuter alteri cedere neque alterum tolerare vult. Abrahæ propterea commendatur humilitas, qui dum perciperet iurgia inter suos nepotisque sui Loth famulos ac pastores oboriri, eò quòd ambo ita ditarentur

Prou. 13.

Abrahæ modestia in contentione.

Quid faciã, stomachans dum quisquam iurgia iactat?
Quidquid agat, tacitas tu concoque fortior iras.

*Nli iemandot op my byst, hoe draegh ik my van deghen?
Wat hy seght, oft bedryft, en byster voer niet teghen.*

*Lors que par furie, Quelcun m'inuie, Doy-ie estre muet?
Garde en patience, Humble, le silence, Tu seras parfait.*

rentur & multiplicarentur, vt eos terra non caperet, neque ob bestiarum & substantiæ multitudinem, amplius simul possent habitare, dixit ad Loth: *Ne, quæso, sit iurgium inter me & te; & inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus. Ecce vniuersa terra coram te est; recede a me obsecro. Si ad sinistram ierus, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.* De talibus qui proximi cedunt asperitatibus, rectè Dominus noster ipse mitissimus: *Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.* Durum duro non cedit, sed molle ac mite, vt si ictus tormenti bellici in sacco lanae plenum dirigatur. Isti firmam patriæ cælestis ac viuentium terram æterna hæreditate possessuri sunt, quòd hîc ad tempus exiguo spatio & modica in re alteri cesserint.

Quod in Responione habetur, *Quidquid agat: innuitur, toleranter alcerius esse ferendam animi impotentiam, quacunque ipse eam ratione profuderit; siue manus complodat, siue altis clamoribus aëra seu terram pulsarit pedibus, seu mare cælo misceat, & non tantum iurgia sed & brachia iactet, aut similes inconditos modos vsurpet inter rixandum. Non tunc eum irrideas, irrites, vel quoquo modo, ad maiorem adigas intemperiem: sed eius infirmitati compatiendo, modestiâ seruata, te contine. Atque vt rem ipsam fatear, si quo te modo vlcisci velles, eiusque retaliare maledicendi procacitatem, nescio quâ id commodius agas, quàm tacendo, nihil respondendo, sed libera eius futilitati fræna laxando, vt quidquid volet effundat, donec ipse sua sponte fatigatus abstat.* Lepidè & tamen leuere satis D. Chryso-
stomus in hanc sententiam: *Si vindicare vis, file: & funestam ei dedisti plagam. Non ita tamen istud accipiendum est, vt eo quis modo obstinatus taceat, quo illi solent, qui tacita quadam agendi ratione irascentem litigantemque proximum magis exasperant & incendunt: sed sic se sub alterius procaci gerat loquacitate, vt patientem ac modestum Christianum decet, proximi que imbecillitati concedentem. Si verò interea hac declaranda modestia alter plus incendatur, maiorem ille sibi culpam acquireret, patiens verò cumulatius meritum.*

E Ita Tobias constanti vsus est tolerantia, quando vxor eius magna verborum acerbitate in eum inuecta est, spem ipsius in Deum ceterasque virtutes exprobrans; immò vt verius dicam, eum irridens, quasi ob benefacta in eam incidisset cæcitatem & calamitatem. *Manifestè, Tob. 2.* inquit, *vana facta est spes tua, & elemosyna tue modò apparuerunt:* hæc, sacra attestante Scriptura, irata ei respondit, & aliis huiusmodi verbis eidem exprobrabat. *Tunc Tobias inuenit, & cepit orare cum lacrymis, seseque totum ad Deum conuertere. Quòd autem id ei Deus euenire permiserit, vt ad eius imitationem patientiæ clypeo muniri disceremus, eadem testantur sacræ Literæ: Hanc autem tentationem idò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut*

& sancti Iob. Nunc aliud mansuetudinis exemplar intueamur, contrariosos diffidorumque satores.

Genes. 26.
Isaac tolerancia in-
iuriarum.

Quando Isaac puteos foderat ad greges ouium adaquandos atque armenta bouum, ænuli eius eos obstruxerunt implentes humo; quod cum semel atque iterum factitatum esset, tandem alium in torrente foderunt serui eius, & repperunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua: quam ob rem, nomen putei ex eo quod acciderat, vocauit Calumniam. Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt: appellauitque eum, Inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt; (iam enim & loco & iræ & calumniis cesserat præ mansuetudine & inextinguibili tolerantia) itaque vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super terram. Ecce, mites possident terram, etiam hæc: quia dum dant exiguum emulis locum, Deo disponente maiorem inueniunt. Hanc ob virtutem D. Paulus Corinthios mirè laudabat: *Sustinetis enim (inquit) si quis deuorat; si quis in faciem vos cedit.* Ratio tantæ præstantiæ præmittitur, qua alterius petulantia & peruicacia toleratur, dum idem sic inquit: *Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes.* Nam, quemadmodum verum est quod versu facilis, sensu grauissimus dicit Caro:

Cato Distic.
lib. 1.

Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere:

ita etiam indubitatum est, illum esse altero sapienterem, qui dum verbis contenditur, prior tacet. Ille enim hoc facto ostendit, se meliorem suæ linguæ suarumque affectionum esse magistrum ac dominum: quod cum magnæ fortitudinis tum summæ prudentiæ est. Huic quadrat egregiè quod dicit Sapiens: *Vir prudens tacebit.* Utque ostendat quàm efficax sit prudentiæ signum Taciturnitas, idem alibi: *Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.* Hinc ipse Iob amicis suis, onerosis consolatoribus stultisque consiliariis respondebat: *Vinam taceretis: & putaremini esse sapientes.* Hinc ille versus optimè cum istis consentiens: *Dum tacet, haud quidquam differt sapientibus amens.*

Diogenes
Laertius.

Solon Sapientum sapientissimus aliquando habitus, cum in consessu quodam, vbi nulli non abundè suppeteret quod multis verbis proferret in medium, ipse solus taceret; rogatus à quodam num stultus esset, quod nil diceret; respondit: *Nemo stultus tacere potest.* Indicans, silentium non stultitiæ sed sapientiæ esse argumentum; cuius etiam vsurpato pneudigmate stulti Sapientes appareant.

Lepidum
remedium
contra ma-
ledicentiã.

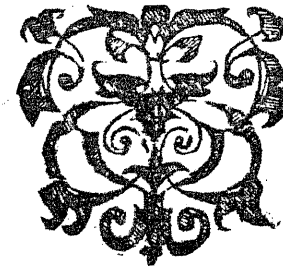
Quid obfuerit, si his lepidum medicinale consultum adiecero, quod fœminæ cuidam à prudenti quodam viro datum fuit, contra mariti eius importunas voces, quas illa antea patienter & cum silentio ferre nequibat? Is satis in confesso esse existimans, impotentem mulieris

mulieris linguam in culpa esse, vt vir ebrius domum rediens omnia fursum deorsumque verteret, atque in mulieris taciturnitate remedium omne consistere; dedit illi aquam, dicens: *Statim atque maritum percipis domum remeantem, cochleare vnum huius aquæ in os sumito, eamque ibi tantisper teneto, donec illum super lectum suum modeste posueris: & parum admodum aut etiam nihil deinceps molestiarum habebis.* Fecit quod iussa fuerat, & ita accidit vt ille prædixerat. Existimabat illa in aqua vim illam constitutam esse, & non in sua sic procurata taciturnitate. Quod si multi seu viri seu mulieres statim ex hac aqua ore sumerent, dum alter lites mouere incipit; statim etiam omnis controuersia componeretur: at dum quisque vltimum sibi verbum deferri desiderat, quod merè stultorum est, tunc nullus est contentionum finis, nullumque remedium.

Sic namque reciproca altercatione contendentes similes ei redduntur cui Echo in conuallibus vel siluis non desinit respondere. Si etenim velit illam dicacitatis suæ finem facere, debet ipse sibi prior imponere silentium. Quid alioqui etiam mirum existimet, si tibiæ foramina stridere non cessent, nisi ipse primùm inflare desierit.

Oratio contra diffidia & contentiones.

Omnium corda, Domine Deus, in manu tua sunt, nec folium sine tua prouidentia ex arbore decidit: Da mihi queso gratiam hanc, vt dum quis in me lites mouet, rubiginem animæ meæ verborum ipsius detergat asperitas, vt tanto maiore patientiam resplendeat claritate. Amen.

CAP. LVII.

Quantulú id est, si verbo etiã verba aspra retundã?
Hinc venti luctentur & hinc, fax fumet amoris.

VIA durum hoc ac difficile factu videtur, audire multa & A
grauia, atque os suum continere; idè iam interrogatur, B
quantulum id sit, quidve vetet si verba asperiora verbo
saltem retundantur. Si quid iuxta Sapientis consilium di-
cturus esses, nihil offenderes. Sic habet: *Responsio mollis frangit iram:*

Prov. 15.

Quantum
noceat, cõ-
tra verbo-
fos contem-
dere verbis.

Similitudo
à patetibus
vtrinq̃ue
fenestris.

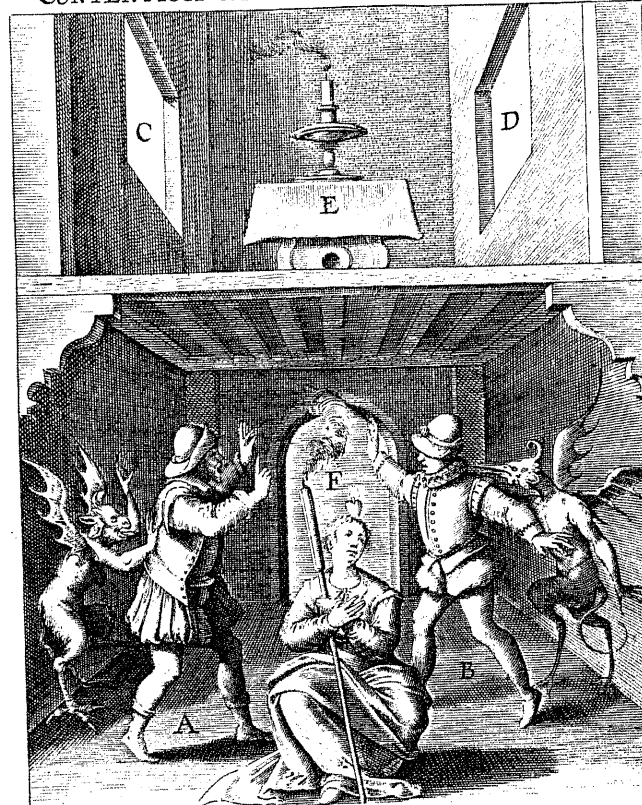
Charitatis
iatura in
contentio-
ne.

sermo durus suscit. at furorem. Nihil obstat itaque, quin alio iurgia mo-
uente, tu molli responso feruescentem eius animum temperes; sed ne
contra eum verbis contendas, ac maiora suscites incendia, superiùs
doctum est. Hic verò iisdem insistendo vestigiis ostenditur, quàm
noxium hoc sit futurum, si te quoque in reciprocam verborum con-
tentionem ira exstimulante velut in Euripum permiseris abripi. Apta
istud ventorum inter se concertantium, vel potiùs duarum fene-
strarum in quopiam cubili sibi mutuo oppositarum similitudine de-
pingitur. Si enim in medio illarum candela constituatur, necessariò
extinguetur, si fenestram vtramque perfler ventus: sin altera clausa
permanerit, lumen poterit conseruari; quod vsus ipse commonstrat.
Ita si vno rixas mouente & os suum velut ostium vel fenestram pan-
dente alter se continuerit, charitatis lumen in ipso saltem non extin-
guetur: sin ipse quoque fenestram suam pandens, verbis asperioribus F
contendere cœperit & conuiciari, charitas vtrinque expugnata delebi-
tur, & peccato vterque erit obnoxius.

Optimè propterea Psalmista lucernæ huic tam præstanti parcebat,
& tali exurgente tempestate consulebat; quod & nobis exemplo esse
potest. *Posit, inquit, ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum
me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui. Obmutui & non aperui os meum.*
Magnæ id prudentiæ est, sic enim qui tacet, gratiæ integritatē, cõscien-
tiæ puritatem, & lumen charitatis illæsum seruat; & plurimum mere-
tur illata sibi iniuriæ & contumeliæ tolerantia: tot enim gemmas atq̃
vniões in capitis sui ornatum admittit, quot verba iniuriola sustinet.

Qui verò conuicia ac iurgia in alium congerit, totum animæ suæ
nitorem infuscat, & lumen charitatis in fœtidum conuertit fumum,
qui oculos mentis dolenter excæcat. Audiamus D. Gregorium male-
dicos graphicè depingentem. Quid aliud (inquit) detrahentes fa-
ciunt, nisi quòd in puluerem sufflant, & in oculos suos terram exci-
tant: vt vnde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis vi-
deant? Quod de detractoribus, de quibusuis maledicis accipi potest,

cùm

Quantulum id est, si verbo etiam verba aspra retundam?
Hinc venti luctentur, et hinc, fax fumet Amoris.

Et dat soo groot een quaet, dat is wat teghen gleinstet?
Het licht der Liefde uytgaet, blaest veinstet teghen veinstet.

Et si lon replique, A la langue inique, Quel mal en reuiuent?
Comme la lumiere, Par soufflé contraire, L'amitie s'esteint.

cùm isti equè in terram sufflent, hoc est, in hominem ex terra creatum; qui ob id etiã terra & puluis appellatur. *Memento homo quia puluis es, &c.* Memento homo, &c. In puluerem fiat, qui in hominem conuicia euomit. Hoc autem patienti non nocet, sed inferenti iniuriam, qui puluerem flatu excitatum in proprios subigit oculos, vt suapte culpa excæcetur, sicuti in Capite LIV. de sufflante in vasculum foraminosum detractoris occasione narratum est. Sicut igitur qui in cælum spuit vel lapidem proiicit blasphemando, non Deo neque cælo nocet sed sibi, dum hoc ipsum in caput eius relabitur: ita qui in proximum maledicta contorquet, & quasi in terram fiat, non illi qui id tolerat, sed sibi magnum adfert nocumentum.

Quòd si istam Philosophiam nobis familiarem redderemus, non solùm magno studio ab omni maledicentia linguam nostram refrænareremus, verùm etiam ad iniuriam ferendam effemus quàm promississimi. Non tam solliciti effemus ad tuendum nos, ad incensi in nos proximi tela retundenda, ad turpem ac dispendiosam illam rixosæ contentionis victoriam obtinendam. Sed Christi & Sanctorum exemplo *Isaia 53.* confirmati gauderemus & gloriaremur in fortis nostræ dignitate ac felicitate; quod nimirum sine contradictione tolerando, Dominum nostrum imitemur, qui quasi agnus coram tondente se obmutuit: & pro verbo vno patienter audito, vocem illam optatissimam audire mereamur: Venite benedicti Patris mei.

Oratio pro patientia iniuriarum.

Quandoquidem tam difficile est homini, iurgis impeti & se non tueri; Da mihi Domine constantiam, vt os saltem meum contineam dum alterius lingua in probra resoluitur; ne charitas utrimque lacepsita emoriatur. Amen.

CAP. LVIII.

Ecquid agūt, qui me fallunt, agitantque, notātque?
Ad portum imprægnant flabris tua vela secundis.

Præfatio
ra quæque
Natura te
xit.

ADMIRANDVM Natura secuta consilium est, quòd optima ac præstantissima quæque exterius non admodum pulchro gratæque velamine texerit ac quasi occultarit. Aurum, argentum, aliaque pretiosa metalla, lapides raros, & similia alia ita in terræ secreta recondidit, vt eruta etiam terræ referant exterius speciem. Vniones, gemmæ, & lapides pretiosi partim in conchilibus & limacibus, partim bufonibus, & id genus inamœnis bestiolis reperiuntur, & prima fronte vilia, & visu ingrata videntur. Ita omnia ferè aromatum genera si exteriorem consideres corticem. Intus verò omnia hæc pulchra, pretiosa & efficacia sunt. Ita de tribulatione censendum, quæ in afflictionè tolerantia, & aduersitate consistit. Sub quibus quantus thesaurus occultetur, nemo facilè æstimarit; si quando rectè his vti nòrit. Vnde fit, vt maior pars hominum, quia exteriorem tribulationis adspiciunt speciem, ex veste horridiori nescio quid monstri metuentes, eam vt noxiam, detestandam summoque studio fugiendam auersentur. Periti porò rerum æstimatores, non attendentes quid foris appareat sed quid lateat intus, eam amant & amplectuntur. Duo præsertim commoda in illa considerant. Primum, quòd Christo Domino nostro per tribulationum tolerantiam, quantum quidem fieri potest, assimilentur: quod non minimæ est dignitatis, veste scilicet eadem quam ipse specialiter elegerit amiciri. Deinde, quòd tam rarus cælestium diuitiarum thesaurus despiciato hoc velamine contactus pariter acquiratur.

Qui vexāt
vexant, &
dent, iniuriā
& probris affi-
ciunt; in quibus
omne tribulationis
genus
B
debet intelligi.
Respondetur,
ventum nobis illos
prosperum suppedi-
C
tare, quo celerius
certiusque ad portum
Regni cælestis deue-
himur. D
Mare enim est
magnum mundus iste
turbulentus & vastus;
per quod
velis remisque ad vitæ
æternæ patriam, velut
vnicum salutis nostræ
portum contendimus:
vt felix propterea sit
meritò dicendus qui-
quis secundo vento nauigat.

Gregor. li. 3.
Cor. Post.
6235.

His non est absimile quod dicit D. Gregorius: In hoc mundo anima humana quasi more nauis est, contra ictum fluminis ascendentis: vno in loco nequaquã stare permittitur; quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Mundi huius fluxus & naturæ ne stræ propensio instar fluentis aquæ semper ex se deorsum fertur, & ad deteriora delabitur.

Ita

Ecquid agunt, qui me fallunt, agitantque, notantque?
Ad portum imprægnant flabris tua vela secundis.

Wat doet hy, die my quelt, met lieghen, en bedrieghen?
V Rhippen hy versnelt, en doett ter hauey vlieghen.

Fait on par le blasme, Grand'plaisé a mon ame, Quand' i'endure a tort?
Le tort, et l'iniure / Que le iuste endure, / Le meine a bon port.

Ita quidem facilior proniorque progressio est, sed nimis dolendus est exitus, quia in profundum abyssi infernalis deducit. Hinc accedit, ut dum sursum ad virtutum altiora contenditur, viribus atque animo opus sit, sicut contra fluxum nitentibus. Dum enim in inclinationem ad perfectiōnis promontorium vela panduntur, totis illa resistit viribus, & stupendas excitat difficultatum procellas, quæ non rarò inexpertos vel à cœpto desistere cogunt, vel nimium de se confidentes in mortis æternæ vortices agunt.

Quandoquidem igitur in turbulento hoc mundi pelago non licet subsistere: retrolabi autem, deficere & perire est; ideoque necessariò semper ingenti animo sursum ad perfectiora conandum; quis non videat quàm sit optabile illa nancisci præsidia, quorum ope felici navigatione portus vitæ optatus tandem obtineatur? Et sicut tot tantisque in discriminibus constitutis nihil gratius possit obtingere, quàm ut prospero vento tumescant vela: ita maximæ est felicitatis, in spiritali nostra navigatione, iniuriis, opprobriis, vexationibus & detractionibus impeti. Si hæc à tergo, ut præsertim detractionis, nos infestent; à puppi flans ventus secundus est. Sin autem in faciem, ut apertum conuicium, exprobratio, contemptus, & qualescunque demum tribulationes quæ à parte proræ flantes contrarij potiùs venti referunt speciem; nihil refert: & venti illinc spirantes ad navis nostræ promotionem non mediocriter adiuuant. *Omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti:* inquit Apostolus. Ij profectò sunt Christiani in hoc vocati, ut sancti sint, & æternam benedictionem hæreditate possideant. Sic enim & gnari naucleri vento etiam quolibet vti norunt: optant hoc vnum tantùm, ne nullus sit ventus: sit quicumque etiam contrarius, ad profectum inflexo ad latus velo velificantes vtuntur. Ita D. Augustinus de se ipse restatus est, multa sibi in vita accidisse, quæ cum acciderent, adversa & fugienda videbantur, quæ tamen expertus est postea sibi valdè fuisse bona. vtilia, ac salutaria. Id ipsum si animaduertamus, non rarò contingit etiam nobis: adeò ut cum aduersis premimur, gauisuri simus Deoq. acturi gratias, si tum præsciremus quantum inde boni simus consecuturi.

G Præter ventorum talium prosperitatē in tribulatione consistentium, etiam illud cōmodi conferunt toleratæ molestiæ, ut quanto maiores illæ sunt difficultateq; copiosiores quæ nos exercent, tanto nos illæ Deo reddant propinquiores, & portui quem petimus: sicut quò altiores erant aquæ diluuij, eò arcam & Noe, omnesque qui in ea erant, ad cælum excelsius euehebant. Si tam ardua res est, ut est, cælum conscendere, & montem Domini, ut stemus in loco sancto eius; quis non se felicem reputabit, qui nouo quorundam adminiculo velut machinis diuinitus approbatis (quales sunt tribulationes) eò attollitur? Duplici

b hoc

hoc compendio tanto felicius fruitur Christianus, quanto ipse est melior sanctiorque. Nam cum bene viuendo non paruum in nauigando profectum faciat, vt aliquando tãdem opratum contingat portum; tumentes insuper tribulationum vndas velut calcans, & ventorum insurgentium procellis in bonum vtens, tãtum ad gloriã coronam compendium facit, vt nauicula eius teli instar neruo emissi ad portum deuolet. Hęc est via & ratio, quam Sancti vt artis gnari sectati sunt; certaque animi deliberatione elegerunt: qua citius tutiusque eò pertingerent, vbi sciebant in æternum manfuros quicunque saltem semel accessum obtinerent. Hinc canit Ecclesia: Omnes Sancti quanta passi sunt tormenta, vt securi peruenirent ad palmam, & æternæ gloriæ coronam!

Marullus
li. 5. ca. 2.
S. Alexius.

Quam egregiè istud S. Alexij exemplo collustratur! Hic Euphemiani Consulatis viri filius, spreta generis nobilitate, sicuti voluntariæ paupertatis perpetuus obseruator, ita ad tolerandas iniurias patientiæ existit assiduus cultor: adeoque hanc quam modò tractamus felicem infelicitatem aduersitatumque prosperitatem adamauit, vt non tantum in Syria mendici instar eleemolynis diu vixerit; & Romam reuersus annos decem & septem in paterna domo pro inope fuerit sustentatus: verum etiam toto eo tempore à feruis domesticis indigna passus dureque exceptus sit; non se prodens neque de quoquam conquerens. Post mortem, & genus & vitæ sanctitas innotuit.

Cassianus.
Nobilis
matrona
molestam
viduam
expetiit
à S. Athanasio.

His & muliebris sexus exemplum adiiciam, vt ex vtroque prospectum hunc tribulationis & iniuriæ ventum discamus eligere, eosque qui nobis illum subministrant diligere; sicuti recta nos ratio docet, omnia illa chara nobis esse debere quæ ad finem nostrum consequendum nos adiuuant. Nobilis Alexandria matrona, vt tradit Cassianus, Athanasium Episcopum adiens, sibi vnam ex viduis dari petiit, quæ Ecclesiæ impensis alebantur, cui ipsa benefacere posset. Ceterum cum petenti optima concessa esset, queri deinde cepit non ex animi sui sententia sibi datam. Ea igitur restituta, deterrimam omnium accepit: dumque illi benignè humaniterque deseruiret, nihil ab ea nisi contumelias maledictaque referebat, verbera quoque interdum excipiens, ne quid ad exercendam animi tolerantiam deesset. Inde læta gratias egit Athanasio, quod eam sibi tandem delegisset contubernalem, cui pro malo bonum, pro iniuria beneficium reddere assuesceret. Nam se ab illa priore (quoniam mitis & mansueti ingenij erat) officiis fuisse superatam. Sancta ergo & prudens fœmina eam sibi adsciuerat sociam, quam non tantum liberaliter alendo pietatis meritum consequi posset (quod haud dubiè ad portum dirigit) verum etiam constanter perferendo patientiæ adipisci mercedem: quod instar prosperi venti vela fecundat & secundat.

Quidni

Quidni & nos ita faciamus, quò certius ad opratum portum perferamur? In culpa est quod initio Capitis diximus: imperiti & iniqui interdum rerum æstimatores sumus. Hęc omnia quæ Sancti elegerunt vt vtilia licet vilia; nos externam inamœnam speciem exhorrescentes, rem licet pretiosissimam illis contentam contemnimus. Alioqui si sciremus quem nobiscum habeamus in tribulatione, securius lætiusque vela faceremus, quam ille cui Cæsar metuenti dicebat: Ne time, Cæsarem & Fortunam eius tecum vehis. Aliter insonaret in aures nostras Christi vox illa: *Quid timidi estis? Ego sum, nolite timere.* Vobiscum sum in tribulatione, eripiam & glorificabo vos, & ostendam vobis salutare meum.

Appianus
lib. 2. Bell.
Civil.
Psal. 9.

Oratio pro patientia in tribulationibus, & iniuriis nominatim.

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. quando ad te veniam? Da, vt omnem tribulationem patienter sustineam, & instar venti prosperi mihi cooperetur in bonum, vt tanto securius ad aterna vita portum perueniam, quanto certius promissisti, te nobiscum in tribulatione futurum. Amen.

Quid facit ille, malis qui non meliora repondit?
Ipse suam ob volucres animam transuerberat auras.

Malum
pro malo
non est
reddendū.

VADET nobis deprauata nostra natura procliuitas, malum pro malo reddere, vt ab ipsa adolescentia experimur. Hinc pueri & etiam adulti simplices, causa suae bene se patrocinos existimant, si cum veritate dicere possint: ipse me percussit prior; vel prior mihi iniuriam intulit: siue id verbo siue facto acciderit. Aliud est quando se quis licite ac legitime defendit, dum aliquis ipsi nocuum in corpore, in fama, vel in bonis inferre molitur, quod inculpatæ tutelæ vocatur; hoc enim cuius est licitum; neque de eo hic agitur: sed de vindicta quando se vlciscendi gratia non iam contra inferendum malum tuetur, sed pro illato vindicat.

Hoc prohibet Sapiens, his verbis: *Ne dicas: reddam malum pro malo.*

Idem alibi: *Ne dicas: quomodo fecit mihi, sic faciam ei.* Istud Deus populo suo inter alia quoque sic prohibebat: *Non quaras vltionem: nec memor eris iniuria civium tuorum.* Diuus Paulus apertis etiam verbis idem inculcat. Nulli, inquit, *malum pro malo reddentes.* Item ad Theffalonicenses, maiori id cautens sollicitudine, sic scribit: *Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectantini inuicem & in omnes.* Quodque argumento est, radices egisse hoc in mortalium animis vitium nunquam non repullulascens, toties tamque crebro iteratis verbis id vetitum legimus. Denuò ob id Apostolus: *Scimus qui dixit: Mihi vindictam, & ego retribuam. Mea est vltio, inquit Dominus.* Et verè ita habet: si offensus ab aliquo qui nobis iniuriam intulit, recordarèmur Deum iustum iudicem & vindicem illum reperturum, & dignas aliquando ei pro meritis pœnas inflicturn; certè nos labore illo & molestia superfederemus; quin immò & nos eius misereret, si expendere quàm sit graue in manus Dei vitientis incidere. Dicit namque ex æquo & bono Apostolus: *Qui iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit.* Sicuti latius Cap. LXI. dicitur, vbi de eodem latius ex professo, Deo volente, differemus. Neque tantum vindictæ loco nos illius moueremur misericordia, quia videlicet à Deo quod meretur accipiet, sed & merito moueret miseria, in qua ob iniuriam alteri illatam constitutus est, si omnia penitius excuteremus; tantum abest, vt vindictæ nos aliqua in eum cupiditas incitaret. Huc vel sola D. Ioannis Chrysofomi sententia quod sufficiat conferet; qua sic ait: Conscientia impiorum magna pœna est. Conscientia peccati, formidinis mater. Cum igitur, teste etiam D. Isidoro, nulla pœna grauior pœna conscientie

Proh. 10. Idem 24. Leuit. 19. Rom. 12. 1. Theff. 5. 1. Pet. 3.

Hebr. 10. Deut. 32. Coloss. 3.

Conscien- so, Deo volente, differemus. Neque tantum vindictæ loco nos illius

tia vindex moueremur misericordia, quia videlicet à Deo quod meretur accipiet,

sui. sed & merito moueret miseria, in qua ob iniuriam alteri illatam constitutus est, si omnia penitius excuteremus; tantum abest, vt vindictæ nos aliqua in eum cupiditas incitaret. Huc vel sola D. Ioannis

Chrysof. Chrysofomi sententia quod sufficiat conferet; qua sic ait: Conscientia impiorum magna pœna est. Conscientia peccati, formidinis mater. Cum igitur, teste etiam D. Isidoro, nulla pœna grauior pœna conscientie

in Psal. 50. Isidorus li. 2. Saliloq.

ter. Cum igitur, teste etiam D. Isidoro, nulla pœna grauior pœna conscientie

conscien-

SI MALVM PRO MALO REDDIS; TIBI PLVS NOCES. 59.

Quid porro ille, malis qui non meliora repondit?
Ipse suam ob volucres animam transuerberat auras.

Wat doet den mensch verstoort, die quaet met quaet vergelt?
Syn siel hy self vermoordt, onj datmen hem doet quelt.

Comment se reuange, Qui remet le change, Au mal qu'on luy fait?
Cruel a soy mesme, Par le couroux blesme, Son Ame il de fait.

conscientiæ; quid est quòd sic luenti amplius velimus infligere: præsertim cum ex vindicta nos ipsos potius læsuri simus? Hinc bene hoc Capite interrogatur; Quid faciat ille, qui, pro malis acceptis mala ex vindicta rependit; haud dubiè sibi nocet. Audiamus adhuc in hanc sententiam D. Chryostomum. Vindicta, inquit, in corde posita, no-

centior viperâ. Qui vindictæ cupiditate concepta meditatatur malum, viperam gestat in pectore. Et quis iuxta serpentem, nedum cum serpente in sinu securus dormiat? Dicitur propterea rectè in Responsione, talem ob volucres auras, hoc est ob rem leuem (qualis est omnis ab alio nobis illata iniuria, animam nostram nihil lædens, sed molestia tantùm aliqua afficiens) animam suam transfuerberare, hoc est, occidere per vindictam. Quæ à D. Chryostomo rectè viperâ nominata est: quia sicut viperâ suam non aliter fœtum parit, quàm propriæ vitæ dispendio, eò quòd proles matris ventre pereso, in lucem prodeat, ac vi pariat, materque vi pereat; ita vindictæ cupiditas, serpentis instar, eum à quo gestatur in anima necat.

C Quàm imprudenter & immaniter is erga se agat, qui vindictæ cupidus æstuat vt malum pro malo reddat, ex eiusmodi schemate queat intelligi. Statue tibi ante oculos duos viros, quorum alter alterum vulpinâ caudâ, aut si quid mollius est, circa caput atque aures leniter diuerberet, aut titillet potiùs; ille verò id indignè ferens, ac præ animi impotentia, ob eam rem velut intolerandam, vindictæ studio, se suo met pugione confodiat; nõnne stultus & infanus ab omnibus iudicabitur? Ludus tantùm erat, volucres auras circa aures demulcens, præ illa clade quam sibi ipse consciuit. Ita quidquid nobis ab alio iniuriarum seu verbo seu factò infertur, animam nostram nihil lædit, immò exercet ad bonum: quando autem propterea vindictam concipimus animo & vicem rependimus, ipsi nobis nostræque animæ letale vulnus per peccatum inferimus. Audiamus de his dignam Lactantio sententiam. Non minus malum est, inquit, referre iniuriam quàm inferre. Pro rei autem magnitudine, vel affectus animi qualitate, peccatum vel veniale tantùm, vel etiam mortiferum est; quod præsertim hoc tractatu notatur ac reprehenditur.

Cogitare itaque debet qui vindictæ stimulos in se suboriri percipit: Sibi potiùs Quid agam? Iniquè feram quòd me alius in modico videtur affligere, & quòd egomet maiori me molestia atque iniuria afficio non feram iniquè? Alij irascar quòd me lædat; & non irascar mihi quòd ipse longè grauius inferam mihi nocumentum? In alium inuehar cum verè nihil læsit, (quia nemo læditur nisi à seipso) & mihi, qui solus mihi iniquus & inimicus sum, parcam? De proximi iniuria vel minima vel verius nulla conquerar; & non potiùs de meipsum in me iniuria, immanitate, & intoleranda infania querelas omnes instiuam? Quòd

si mihi, qui propriam per vindictam trucidam animam, ignosco; quare non ignoscam proximo qui leue tantum verbum dixit, nec floccum quidem vnum suo conuicio de mea veste decerpfit? Si me ipse pro hoste non odi cum sim; quare nescio quod hostilitatis monstrum ipse mihi in proximo confingam qui verè nocuit nihil? Si quid nocere visus est: qua ratione paruum damnum maiori compensabo? Verè ita se habet. Quis illum à delirio liberet, qui quòd vestis eius lacere- tur, corpus suum in vindictam vulneret? Ita agit qui quòd exterius in aliquo videtur lædi, animam suam intus vindictæ cupidine fauciat.

Apes luât,
dum se
vindicant.
Chrysost.
Homil.

Solet pœna ista temeritatis & vindictæ in apum morte punita vindicatione considerari. Quemadmodum enim illæ creduntur certam sibi necem confiscare, postquam vindictæ studio cuiquam qui molestiæ aliquid intulisse videbatur, aculeum, infixerunt: ita qui illatam iniuriam noua vlscitur, sibi mortem animæ accersit. Si igitur est animus, hostes nostros nobis nocentes & inferentes iniuriam persequi; à nobis incipiamus. Alioqui si tam carè (pretio scilicet animæ nostræ ac salutis æternæ dispendio) tantillum iniuriæ, immò iniuriæ vmbra tantum vlscimur; quod erit pretium operæ, qua tam incomparabile damnum, animæ scilicet nostræ internecionem vindicemus, cuius nos auctores existimus? Heu, quàm parum hæc meditatio nobis cordi est! Ferino impetu ferimur potius quàm vt vlla duamur ratione, dum in vindictæ cupiditatem abripimur; & vel ad verba contumeliosa erumpimus, vel quod peius est, ad arma & verbera conuolamus. Sed quid de iis dicamus, qui tantam feram, vindictam inquam, tranquillè per annos plurimos in animo gestant & nutriunt? Humanum non est.

Pausanias in
Eliaci.

Statua ho-
minem
oppressit.

Quòd sibi lethale nocementum conciliant qui vindictæ dant operam, in euentu quodam mirabili quem subiiciemus, quasi per speciem quandam contemplari licebit. Theagenes Thasius athleta nobilissimus statuam pro laude promeruit: cumque iam è vita discessisset; quidam ex eius obrectatorum numero nocte qualibet accedens, eam flagris cædebat: non aliter quàm si in eo ære ipsum viuentem vlsceretur. Cumque inexpletæ esset cupiditatis vindictæ sumendæ, pro molestia quam viri illius præstantia liuido huius animo dum viueret infixerat: tam diu æream eius statuam afflixit & cecidit, donec illa corruens in eum cecidit, eumque oppressit. Cui ille (quæso) mortem suam alij quàm sibi meritò poterat imputare? Ita qui per vindictam sibi peccati vulnus & necem inferunt.

Curtius
lib. 8.
Se necans
ob vindi-
ctam.

De Dioxippo Atheniensi narrat Curtius, quòd violentas sibi ipse intulerit manus, vindictæ stultæ gratiâ, quia ei in conuiuio quodam obiiciebatur, quòd scyphum aureum sustulisset. Probrum illud inuentumque oculi eò illum impotentia adegerunt, vt ipse sibi capitalis hostis

hostis & carnifex fieret atrocissimus. Ecce quàm graphice hic expressum videmus quod Responsonis versu continetur.

Quanto prudentiores, etiam Ethnici, qui iniuriam potius tulerunt! Socrates ictu calcis à quodam percussus patienter accepit. dumque ex affectatoribus quidam id iniquè ferens hortaretur vt hominem repercuteret: An, inquit Socrates, si meus me asinus percusserit, oporteat me continuò in quadrupedem recalcitrare? Dum aliàs insolens quidam iuuenis pugno faciem eius percussisset, nihil aliud egit: dixit tantum, permolestum sibi esse, quòd nesciretur quando cum galea domo esset egrediendum. Hæc profero, non quòd Christianis exemplis non abundemus, sed vt à minori ad maius argumentemur: Si ita Ethnici, quid ergo Christiani? Vnum tamen omnium loco adiiciam. Cum apud Alexandriam fenex quidam Christianus infidelium turba constipatus maledictis impulsibusque agitaretur, & ab eo quærerent quid vnquam miraculi fecisset Deus eius Christus? Respondit: Hoc ipsum; vt iis quas infertis, atque maioribus non mouear neque offendar iniuriis. Ecce, patientia miraculi loco habenda est, vindicta verò atrocissimi latrocinij.

Cassianus.
Magnum
miraculum
patientia
iniuriarum.

Dignum planè, memorem esse Christianum exhibiti nobis à Christo exempli mansuetudinis: de quo sub ouis typo tam sublimiter Isaias: *Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Sicut ouis ad occisionem ducetur; & quasi agnus coram tondente se obmutescet.* Et verè Gregorius: *Victoria non minor est, hostes tolerare quàm hostes vincere.* Et Augustinus: *Iniuriæ virum fortem probant.*

Gregor.
Augustin.

Oratio pro mansuetudine & tolerantia.

Domine Iesu, speculum absolutissimæ mansuetudinis: Da mihi spiritum filiorum Dei, vt citra vindictæ cupiditatem, omnem iniuriam perferam, internamque animi quietem custodiam: quia ubi vera quies est, tu Deus deesse non poteris. Amen.

CAP. LX.

Non frangi aduersis, vbi per compendia discam?
Hoc lege descriptū Flagris, Cruce, Sanguine Christi.

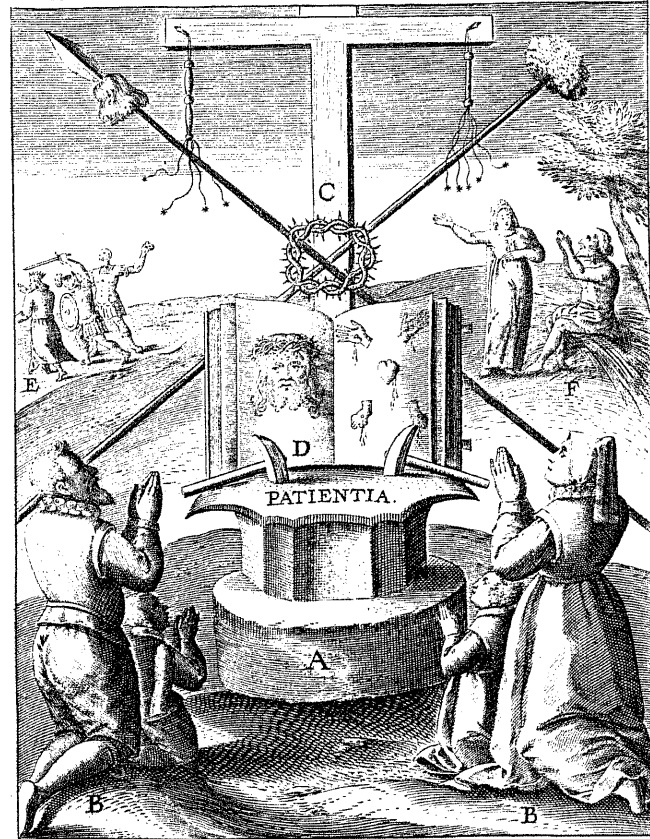
Patientia.

PATIENTIA hic optima ratio addiscendi patientiam, idque per compendium, hoc est, minimo negotio facillimeque labore. Patientia est virtus moralis, qua aliquis voluntarie mala ab extrinseco illata æquo animo (hoc est, sine animi perturbatione) tolerat, propter meliora bona quæ sperat, ne videlicet ea perdat. Materia & obiectum patientiæ sunt tristitiæ, afflictiones, & tormenta ab extrinseco prouenientia, siue illa à Deo propter peccata, siue ad probationem virtutis, siue à diabolo, mundo & carne ad tentationem immittuntur. Finis patientiæ est melius bonum, scilicet virtutis & meriti inde prouenientis. Nemo enim sponte sufferret quod cruciat, nisi pro eo quod delectat; eò quodd animus secundum se abhorret à dolore & tristitia. Vnde nunquam eligeret ea, nisi propter aliquod bonum, quod magis desideratur, quàm horreantur & odio habeantur tristitia & mala. Sic incus fert verbera vt ferrum cudatur. **A**

Gregor. in
Dialog.
Patientes
martyres
sunt.

Tanta est virtutis huius laus & excellentia, vt Diuus Gregorius, vna sententia dicat quicquid ferè dici poterat. Ego, inquit, virtutem patientiæ & signis & miraculis maiorem credo. Atque ad eò amplius: Sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conseruamus. Quid quæro in omni fortitudinum genere laudabilius præstanti: que esse queat, quàm palma martyrij? Hæc laus, ista gloria contingere tibi potest, si patientiæ virtutem colueris. Audiamus Christum hac de virtute testantem, cui non tantum vt æterna Veritas, verum etiam vt infirmitatem nostram omnimodamque expertus patientiam, de ea optimè potest statuere. Didicit enim nouo modo, quod alio antè sciebat, quid sit pati, quanti que sit præmij. Ita is igitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Nonne præstantem omni que exceptione maiorem rem eam esse oportet, per quam quod pretiosissimum est, animam inquam nostram, seruatam custodimus, perditam lucratur, & gloriose in æterna beatitudine possidemus? Id profectò neque tota mundi sapientia, neque omnibus facultatibus, neque vniuersa potentia conficiatur. Rectè vt in hanc sententiam dixerit Salomon: *Melior est patiens viro forti.* Qui omnia scilicet in robore corporis, fortitudine bellica, & rebus præclare coram mundo gerendis constituit. Habemus pretiosum animæ nostræ thesaurum in vase fictili corporis huius: Princeps huius mundi & inferni diabolus eam de prædari contendit. Quid consilij, vt eam ita inter

tot

Non frangi aduersis, Vbi per compendia discam?
Hoc lege descriptum Flagris, Cruce, Sanguine Christi.

Wie sal my best van al, hier Patientie leeren?
De Scheffel, Croon, en Sal, en theylsch Cruys ond leeren.

Quel exemple exhorte, Que possible on porte, Les maux, et le tort?
L'innire felonnie, Le fouet, la couronne, Et du Christ la mort.

tot discrimina, tamque cruentos hostes custodiamus, itaque hinc possideamus, ut eam in aeterna gloria tranquillè possidere valeamus? nullis armis, nulla vel viri vel equorum fortitudine, nulla humana industria id efficias citra patientiam: quam si habeas, animam quoque in aeternum, ut antè diximus, possidebis: quia inuicta est patientia: iuxta verum illud dictum: Qui patitur, vincit.

In Hist. Saxon.

Quare mirum sanè videri potest, cur patientiam non plures exerceant; etiam qui alioqui ea tempore pacis & quietis pollere videntur. Illis comparandi sunt tales, qui cistas suas & scrinia omnis generis vestibus, etiam hiemalibus, refertas habent, & tamen dum laeva hiems ingruit, & horrido omnia frigore constringuntur, vestes temporarie conuenientes non induunt. Patientes omnes videmur dum fauent omnia, dum nihil aduersi contingit: at quando in minimo etiam solo verbo probamur; docet vsus & experientia non tam instructam nos domi habere virtutum supellectilem quam nobis persuasum habebamus. His ritè quadrat quod dicit Sapiens: *Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio tribulationis.* Dum soli suauisque auræ tantum exponimur, omnibus nobis arridentibus, valdè patientes videmur, & esse etiam putamus: sed quando fictile nostrum vas fornacis tentationis imponitur, tunc verè apparet quid sit in rei veritate; tunc testa nostra dissilit, & in verba impotentis animi crepitu erumpit. At, qui ignem tribulationis perfert, ut vas perfectum, vsui bono cedit. Et quoniam fornax ista probationis semper in promptu est, idè semper etiam nobis aduigilandum, ut sic probemur, ne velut indigni reprobemur. His ita conformiter loquitur Augustinus: *Quotidiana fornax nostra est humana lingua.* Quia scilicet, dum nunc laudat nunc vituperat, nos ut vasa figuli probat. Quis non videat igitur, quando debere, hanc fornacem probationis per tribulationem quamcunque, semper ante oculos & ad manum habere & obseruare?

Quibus similes sunt, qui patientiam habere se credunt, sed nunquam viuunt.

Ecdi. 27.

Fornax probationis.

August. li. 10. Conf. cap. 37.

- B** Postquam modò de Patientiæ præstantia, vtilitate, & necessitate disseruimus, nunc ad Interrogationis & Responsonis explicationem accingamur. Quærebatur, qua via & ratione, facillimè minimoque negotio ad huius virtutis acquisitionem perueniri queat. Dicit Responso; Lege hoc descriptum in Flagris, Cruce, & Sanguine Christi. Hoc est, da operam Passioni Christi, & morti eius intimo cordis amore meditandæ, & facilè ac suauiter discas patientiam, quam alioqui duris asperisque præscriptionibus obseruandis sine patientia nunquam addisceres. Quando enim per memoriam passionis & tormentorum, quæ Christus pro nobis sustinuit, ad tristitia perferenda procedimus, tunc facilius sustinemus: quia patientia charitate fulcitur, omniaque ardua facit tolerabiliora. Huc figura illa spectabat, quando lignum

Patientia qua arte comparetur.

Memoria Passionis Christi.

Exod. 15. dulcoravit aquas Marath, quæ bibi non poterant. Sic lignum Crucis, hoc est Passio Christi in carne suscepta, & deuotè considerata, dulcorat & facit potabiles amaras tribulationum aquas, quas alioqui difficile esset ebibere. Vnde D. Gregorius: Si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil ad eò amarum est quod non æquo animo tolleretur. Ideò S. Paulus nos ad eius reminiscendam hortatur, dicens: *Recogitate eum, qui talem iustiniuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem; vt non fatigemini animis vestris deficientes: non enim vsque ad sanguinem restitistis.*

Apoc. 5.
Liber crucis.

Possimus quasi librum ingentem, apertum, Christi passionem, immò Christum ipsum super pulpito crucis expansum, intus & foris scriptum oculis cordis intueri: in eoque, præter immensam sapientiam, potentiam, & bonitatem; stupendam quoque legere charitatem, misericordiam infinitam, mansuetudinem inexplicabilem, incomparabilem humilitatem, & obedientiam, & quod modò vrigemus, sole splendidiorem patientiam, vt in speculo omnibus Christianis vnicè imitandam. Hic liber, hic magister, hæc lectio, hæc methodus patientiam addiscendi compendiosissima. Perlustremus omnia quæcunque homini in hac vita possint obtingere aduersa, in fama, bonis, corpore, amicis, & in omnibus corporis membris, ac sensibus, animæque facultatibus: quid est, cuius non possit in Passione Christi reperiri exemplum, quo, qui iam patitur, doceatur, excitetur & adiuuetur?

Bernard.
super Cant.
serm. 43.

Quocirca S. Bernardus: Ego ab ineunte mea conuersione, pro aceruo meritorum quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligare, & inter vbera mea collocare curavi, collectum ex omnibus anxietatibus & amaritudinibus Domini mei. Tu quoque, si sapias, imitaberis sponsæ prudentiam: atque hunc myrrhæ fasciculum nec ad horam à pectore tuo patieris auelli: amara illa omnia, quæ pro te pertulit, semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluens. Hoc pictura illa designat, qua S. Bernardus omnia Passionis Christi instrumenta in fascem collecta inter vlnas suas completitur, hac sacræ Scripturæ subiecta sententia: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur.* Quod nihil est aliud, quàm Christi pro nobis passi assiduè cum gratiarum actione recordari, animumque in afflictione constitutum, vel stantem confirmare, vel labascentem fulcire, vel etiam lapsum erigere, tam salutari atque efficaci remedio, vel naribus tantùm animæ languentis applicito. Huc spectabat D. Petrus dum sic inquit: *Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini.*

1. Pet. 4.

2. Reg. 15.
& 16.

Rex David vt singularis Christi figura actypus, à filio ciuitate & Regno pulsus, trans torrentem Cedron ibat flens, nudis pedibus, & oper-

& opero capite; magnæ patientiæ exemplum præbens; præsertim cum à vilissimo homine Semei audiebat: *Egredere, egredere, vir sanguinum & vir Belial.* Cumque Abisai dux strenuus iniuriam hanc vlcisci volens diceret regi: *Quare maledicis canis hic moriturus domino meo regi vadum, & amputabo caput eius.* At rex: *Quid mihi & vobis est filij Saruia? Dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret David.*

David trans torrentem Cedron.

F Iob similiter raræ exemplum patientiæ de se exhibuit: quando non solum amissis direptisque omnibus, etiam toto corpore ita afflictus erat, vt in sterquilinio ledens saniem defluentem testa raderet: verum etiam vxor ei importuna atque extremè grauis esset, ad blasphemiam per impatientiam lacescens: *Benedic Deo, inquit, & morere.*

Iob 2.
Exemplar patientiæ.

Si illi totque alij tam patientes fuerunt priusquam liber patientiæ compactus expansusque esset, quid nos dicturi sumus in die Iudicij, quando ille liber & conscientiarum omnium libri aperientur, si neque post tot exempla, totque præsidia gratiarum patientes inuenti fuerimus.

Pro more habebant Æthiopes, vt si rex membro quopiam esset mutilatus, amici quoque eius eodem se mutilari curarent, turpe existimantes si regi suo parte illa non essent similes. Sic S. Bernardus indecorum iudicabat, sub coronato capite membra esse delicata. Sed multi Clisophum Philippi Macedonis parasitum imitantur, qui, vt Athenæus refert, claudum se fingebat, quòd Philippus crus fractum haberet: os oculosque idem contorquebat, dominum in gestibus imitans.

Meritò ob id pudore suffundamur, quòd cum toleranda non ferimus æquanimiter, neque ipsi etiam Christo compati conuincimur; cui tamen omnes in cruce compassæ sunt creaturæ. Sic D. Hieronymus: *Omnis creatura compatitur Christo morienti: sol obscuratur, terra mouetur, petra scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiantur. Solus miser homo non compatitur, pro quo solo patitur Christus.*

D Hieron.
sup. Math.

Oratio pro impetranda Patientiæ virtute.

PER tuam nos, Domine Iesu, Passionem liberasti & docuisti: ita, queso, crux tua cordi meo imprimatur; vt & fructu Passionis tuæ frui merear, & Patientiæ exemplo erudiri, vt salutem pijs promissam sine fine possideam. Amen.

CAP. LXI.

Quid lucrer, obliquans socios liuore maligno?
Ipse tibi, ante omnes, sis carnificina doloris.

MIRABILIS interrogandi modus, ut interdum etiam respondendi nouitas, absurditatem & peregrinam rei interrogatae naturam ac conditionem subindicant. Exempli gratia, ad ostendendum quam malè & stultè agat qui alteri inuidet interrogatur quid lucretur eiusmodi. Ac si diceretur: Euidenti aliqua atque efficaci me ratione doceto, quam imprudens sit, quantamque loco lucri iacturam faciat, qui laborat inuidiâ.

Responso dicit, talem sibi priùs nocere quam alteri; adeò & sibi **A** carnificinam esse, maiusque inferre tormentum quam quisquam ei inferre queat: & quidem illo illaeso quem inuidiæ facibus insectatur. Simile ab eo sumi posset, qui stricto gladio alium inuadens, se, dum ictum librat, priùs in capite lauciat quam illum tangat; iuxta illud: *Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet*: aut, qui alium titione ardente, vel candenti ferro impetens, se priùs in manibus adurat, quam qui terrebarur quidquam sentiat læsionis. Sic & inuidus facit. Nam inuidia ignis est pestilens, in corde inuidi scintillans & æstuans: quo cum alium hostiliter persequitur, se, intacto alio, priùs affligit. Ita **D.** Hieronymus præ rei indignitate **B** exclamans: O inuidia, primùm mordax tui! Istud & Sapiens alia similitudine aptè describit: *Putredo ossium inuidia*. Illa enim robor spiritus ac præstantissima quæque consumit in homine, qui eam in animo fouet, quæ instar ossium virtutum compagem sustentant. **E**thnici quoque sub hoc genere contagiosam sunt detestati: Sicut rubigo fer-
Crum, ita inuidia inuidos consumit. Et alius: Inuidus hostis est sibi ipse. Huic consonat Poetæ dictum: Inuidia supplicium suum est. Et alius longè seueriùs, ad rei seueritatem quam proximè accedens, sic inquit: Inuidiâ Siculi non inuenère tyranni Maius tormentum. Pro ipso scilicet inuidiæ auctore & fautore: quia tamen si alterum perere videatur, suum tamen patrocinatorem primùm arripit, ibique hæret, & in eius penetralibus velut serpens aut flamma grassatur, neque vllam ei quietis vel pacis spem facit reliquam, quamdiu illic fuerit hospita-
Cta. Rectè ideo forficibus inuidi comparantur, quòd illæ vsu proprio mordeant deterantque.

Multum quoque ad inuidiæ detestationem facit, quòd illa instar pessimi cuiusdam animalis, optima quæque, pretiosissima & pulcher-
Crima sibi deligit quæ inficiat, conuellat ac destruat; quod si nequit, saltem

PLVS SIBI, QVAM ALIIS, INVIDVS NOCET. 61.

Quid lucrer, obliquans socios liuore maligno?
Ipse tibi, ante omnes, sis carnificina doloris.

Wat vindt den armen dwaer, die een ander benydt?
Hy quetst hy self (eylaer!) eer hy een ander smyt.

Que gaigne l'Envie / Qui tousiours espie / La vie d'autrui?
Auant qu'elle greue, Personne, se creue / Son coeur gros d'enuy.

saltem obscuret & deprimat. Ideò meritò D. Basilius ita eam depin- *Basili.*
git: Invidia arma diaboli. Item amplius: Invidia diabolum facit
diabolum; alioqui enim adhuc angelus esset lucis. Et sicut illa in cæ-
lum pestem hanc optima quæque corruptentem inuexit; ita & in
D mundum. Sic Sapiens: *Invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum.* *Sap. 2.*
Nam non solum primos nostros parentes cum tota secutura progenie
morti corporis atque animæ obnoxios reddidit, & ex Paradiso proffi-
E gavit: verum etiam primum homicidium in terra patravit. *Propter Genes 4.*
quid enim Cain occidit Abel? quia opera eius erant mala, fratris autem eius 1. Io. 3.
F *inista.* vt testatur D. Ioannes. Inuidebat fratri suo meliori deterior,
persequens virtutem vitio. Ecce invidiæ perniciosam conditionem, *Fortunato-*
præstantiora semper impetentem: vt Aristoteles eam meritò fortuna- *rum anta-*
torum antagonistam appellarit; & qua suum semper in primis auto- *gonista,*
rem excruciat (quod modò præcipue tractatur) Socrates animæ ser- *Animæ*
ram esse dixerit. Nam tametsi etiam in iam dicto exemplo Cain fra- *terra, inui-*
trem occiderit, se tamen prius in anima proprio mucrone perfodit.
Neque verè fratri nocuit, sed eum excellentissima martyrij corona
donauit, se verò æternæ damnationis culpa obstrinxit.

Eum sequuntur omnes quotquot invidiæ stimulis agitantur, sicut
Apostolus benè describit: *Vt illis qui in viam Cain abierūt.* Quia cum per *Iude Epist.*
se illa satis damnabilis sit, primi tamen auctoris diaboli exemplo fit
longè funestior. Nam sicuti nullum dilectioni peccatum perinde at-
que invidia contrarium est; ita nullum æquè contraria lege compen-
sabitur. Charitas summa æternæ vitæ corona; invidia verò profun-
dissima gehennæ condemnatione.

Oratio contra inuidiam.

Sicut filiorum tuorum, Domine, signum est charitas, ita
invidia seruorum satanæ nota certissima: Da vt ita corda
nostra dilectio repleat, vt nullus ibi inuidiæ aut diabolo locus
sit reliquus. Amen.

CAP. LXII.

Qua ratione meos vlcifcar plenius hostes?
Aggere candentes inimico in vertice prunas.

Vindictæ
sanctæ cõ
siliū.

VINQVE aut sex præcedentia Capita de tolerantia iniuria & afflictionum agunt, sine inuidia, talione, aut vindicta: sed non omnes capiunt verbum hoc, neque omnium animi ita moderati sunt, vt his se pacari permittant, vtque inulti sibi quiduis inferri patiantur: quocirca apertissimum talibus hinc consilium datur, qui aliquo saltem modo vindictæ cupiditati facere volunt satis. Sic enim & D. Paulus gloriandi consilium suggerit iis qui non possunt non gloriari. *Qui gloriatur, inquit, in Domino gloriatur.* Ita modò nos: Si qua ratione te de tuis hostibus vlcifci desideras, candentes prunas in caput illorum aggerito. Credo equidem animo tuo, quantumuis vindictæ cupido, factum iri satis, si eò angustiarum tuum hostem adigas tibi que ita subiicias, vt vsque ad summum verticem in igne constituas, vel ignem saltem super eius verticem struas: qua enim via illum manifestius in tuam redactum constet potestatem; quam si hæc tibi in ipsum liceant? quid amplius vel in hoste requiras? Quid inquam, amplius optet quis, quam vt quod in hoste damnatur id corrigatur, & ipse euadat melior? Aliàs crudelitas esset, inhumanitas, ac beluina ferocia; se in pœna & cruciatu tantum alterius, licet hostis, oblectare.

Seneca.

Illud & Gentiles non ignorabant, neque non execrabantur. Crudelitas, inquit Seneca, minimè humanum malum est. Ferina ista est rabies. Et quod amplius est, non solum homo naturã tantam abhorret immanitatem vt se alterius oblectet pœnis; verum etiam dum necesse est de quopiam pœnas sumere, pœna ei sit. Sic Lucianus in hanc sententiam apposuit: Viro naturã bono, necessitate autem seruo, multo durius est de aliis quàm de se sumere supplicium. Immodò quod vicinius ad scopum præfixum accedit, sic inquit Diogenes: Humanum habetur, vlcionem inimici si quando per occasionem inciderit, negligere. Verum enimvero, vt dixi, ita accipe: Non vis ignoscere: neque iniuriam pati sine vindicta est animus: vlcifci desideras quã dabitur. Agedum igitur, accingitor, hostem arripe, & in ignem ultra caput constitue: ardentes carbonum globos super verticem eius accumula. Egregiam (quis neger?) victoriam nactus es, teque vltus abundè.

Psal. 139.

Propheta regius hanc pœnam inter maximas recenset quibus Deus de peccatoribus vindictam sumit, dum sic ait: *Cadent super eos carbones, in ignem deijciet eos: in miseris non subsistent.* Ac si dicat: Impij miris se mo-

NOBILE AC NOVVM VINDICTÆ GENVS. 62.

Qua ratione meos vlcifcar plenius hostes?
Aggere candentes inimico in vertice prunas.

Hoe sal isk my dan hier, dan myney byandt voreken?
Shy moet hem soley vier op synen top vusteken.

Quelle est la vengeance / Qui le mieux se fiance, A vanger mon tort?
Va combler de braise, Le teste mauuaise, Qui te hait a mort.

se modis iactitant aduersum te tuosque seruos; Cogitauerunt iniquitates in corde; tota die constituunt praelia: Funes extenderunt in laqueum, &c. nihil non agunt quo te ad iram prouocent, sed dignam de eis vindictam sumes; non euadent: quemadmodum olim in Sodomitaram ultionem è caelo ignem misisti, ita super istos è caelo cadent carbones, & in ignem eos præcipitabis: tantisque eos afficies calamitatibus, ut in eis subsistere nequeant. In miseris præcipuis quoque, hoc est in peccatis, non perseverabunt: victi cedent & conuertentur. ^{Victoria nobilitate} Ecce quam acris vindicta tibi in hostem tuum conceditur, quisquis nus. vindictæ es cupidus. Immo & consulitur ut amplectaris: ut hostem tuum in eas angustias cogas, ut victum te fateatur, neque in miserando hostilitatis ac peccatorum statu diutius persistat; sed agnoscens culpam ad veniam conuertatur & gratiam; & ex inimico amicus fiat; & probus ex improbo. Hoc siquidem longè laudabilius est & optabilius, quam hostem in hostilitate internecioni dare. Apud ^{Laert lib. 1 cap. 5.} omnes enim nationes vsitatum hoc legitur, ut eiusmodi victoriæ plurimum laudentur, per quas hostis minimo cum dispendio, maximo ^{Panor de gestis Alph. lib. 1.} autem cum luero atque incremento virorum, diuitiarum, & ciuitatum, in victoris commodum conquiruntur: nam tales victoriæ etiam victis ipsis sunt utiliores. Tali modo hostem tuum, de quo vindictam desideras sumere, subiugatum tibi que ad omnia obsequentem habiturus es; & ipsi quoque erit optimè consultum. Modus autem sumendi vindictam, ut iam dictum est, in duobus sequentibus Capitibus clariùs explicabitur.

Oratio contra vindictæ cupidinem.

TV pijsime Domine Iesu pro tuis crucifixoribus exorasti, ut & nos tanto alieniores à vindicta studio redderemur: Duce nos ita hostes nostros tolerare atque diligere, ut eos tibi per patientiam ac charitatem lucrifaciamus, & cum ipsis pariter tecum collatemur, Amen.

CAP. LXIII.

Qui modus, vt quod ais sine ferro aut vulnere fiat?
Hunc si opus est operi: ac potu solare ciboque.

Carbones
ignis super
caput ho-
stis aggere
re.

ON sine ratione id modò interrogatur, quia antequam ho- A
stem tuum in ignem conicias, aut quod difficilius est factu, B
carbones ardentis super caput eius congeras; sine dubio il-
lum priùs aut vt id permittat inducere, aut si nolit, cogere
oportebit. Fore autem vt inducas, parum affulget spei; vt autem in-
uitum cogas, qui modus vt id sine ferro aliãve armorum violentiã
conficiatur? Nam verisimile est illum reluctaturum, & hinc amaram
pugnam oborituram.

Operacha-
ritatis ex-
ercendo.

Iac. I.

Responsio dicit: hunc, scilicet hostem tuum si opus est operi; & C
cibo ac potu solare. Nouum verè vindictæ genus, illa in hostem exer- D
cendo, quibus charitas demonstrari consteuit. Mirum non est admi- E
randam videri nobis illam vindicandi rationem; nam ex altero nobis
orbe & cælesti regione prouenit, vnde omne datum optimum & omne
donum perfectum descendit, de sursum scilicet à patre luminum. Qui
procul in extremas mundi plagas proficiscuntur, libenter inde etiam
res raras & nunquam visas referunt. Ita D. Paulus non frustra in ter-
tium cælum prouectus fuit, vbi inter multa arcana etiam istud infoli-
tum didicit stratagemata. Postquam siquidem Romanos commonuif-
set, ne se conformarent huic sæculo, nullique vnquam malum pro
malo redderent, sed darent locum iræ, nouum istud vindictæ subie-
cit genus, dicens: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da
illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.* Hæc sine du-
bio mitissima & suauissima via est. Quando namque dux aliquis mi-
litariæ hostilem aliquem exercitum aut etiam ciuitatem cupit expugna-
re, optimam id consequendi rationem excogitat; siue per astum, siue
per inediam, aliãmve coarctationem, aut suauem aliquam transa-
ctionem. Hic secretum inauditumque vincendi hostem consilium
suggeritur, per famem, sitim, rerumque necessariorum penuriam,
quò sine clypeo aut hasta, verberare aut vulnere, illum in tuam redigas
potestatem. Audi quomodo vir quidam sanctus hanc debellandi hostis
industriam extollit. Nobile, inquit, victoriæ genus, ignoscere victo.
Nobile verè, suaue, ipsique victo perutile: vtilius longè quàm si ipse
victor euasisset.

Hugo lib. 3.
de anima.

4. Reg. 6.

Ita fecit Propheta Eliseus, dum misisset rex Syriæ equos, & currus, F
& robur exercitus, vt eum comprehenderent, ad eius orationem om-
nes cæcitate percussi sunt; dixitque tum eis: *Non est hæc via neque ista ci-
uitas:*

BENEFACTE HIS, QUI ODERUNT VOS. 63.

Qui modus, vt quod ais, sine ferro, aut vulnere fiat?
Hunc, si opus est, operi; ac potu solare, ciboque.

Werdt dat met synen dank? en sonder slach, oft sloot?
Verleent hem spyt, en drank; en leedt hem, heesthyd noot.

Comment ceste cure, Pourra sans blessure, Mon mal reuanger?
Donne luy a boire, A son besoin, voire, Habits, et manger.

uitas: sequimini me, & ostendam vobis virum quem queritis. Duxit ergo eos in Samariam; eiusque iterum petitione, hallucinatione illa remota, velut detracto glaucomate viderunt se esse in medio Samariæ. Cumque rex Israel percutere eos vellet, prohibuit Eliseus, dicens: *Non percutias, sed pone panem & aquam coram eis, vt comedant & bibant & vadant ad dominum suum.* Appositaque est eis magna ciborum præparatio: & comederunt & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum. *Et ultra non venerunt latrones Syria in terram Israel.* Hostilitas in eis charitate profligata fuit. Sicuti enim in naturalibus oleum calcem extinguit, eandemque accendit aqua; ita in politicis, hominis irati animum nulla interdum vi franges, sed charitate placabis.

Vtque ostendat Apostolus te tali modo & nobiliter victorem, & abundè futurum victorem, addit: *Noli vinci à malo: sed vince in bono malo.* Ac si dicat: Victor esse quilibet naturâ malit quàm victus. Si malum pro malo rependere incipis, & irascenti irasci, tu quoque & te vindicare; iam à malo victus es turpiter. Nam illud te in suam redegit potestatem: sicut ab aqua ignis vincitur, quando eius iniectio extinguitur. Sin verò tu hostem non hostiliter sed in charitate tractaueris, eiusque malum tuo viceris bono; victoriam nactus es perinsignem; frigidam quasi per vitia eius naturam, tuæ dilectionis igne calefactam ad tui similitudinem pertraxisti: illeque à naturali sua discedens proprietate, in tuam transit conditionem. Sicuti aqua ab igne vincitur, dum eius frigus calore ignis superatur & calefcit.

Rationem efficaciam in tam generosa victoria consequenda satis ad rem nec sine laudis augmento diuus Ioannes exponit his verbis: *Hæc est victoria que vincit mundum, fides nostra: in quacunque quidem ratione vincendi, sed speciatim in hoc genere: quo iuxta Fidei nostræ instinctum omnia nostra disponimus, ad recta agenda, mala toleranda, & malum in bono vincendum; illudque insuper, vt diximus, ex malo in bonum conuertendum: quod nominatim patientiæ, mansuetudinis, & charitatis virtute perficitur. Hoc nobile absolutumque victoriæ genus, pro meritis ita depinxit Propheta: *Ipsi conuertentur ad te: & tu non conuerteris ad eos.* Ratio victoriæ & vindictæ tam salutaris absolute sequenti Capite describitur.*

Oratio ad bonum pro malo rependendum.

Dum benè, Domine Deus, considero singula, nemo verè leditur nisi à seipso; neque quisquam quàm egomet mibi nocentior est: quocirca da vt tali omnes mibi aduersantes complectar amore, vt in amicitiam conuertatur hostilitas. Amen.

CAP. LXIV.

Hinc queam infensum debellare artibus hostem?
 Crede, amor extinctum tuus inflammabit amorem.

Expeditissima ratio
 subiugandi
 hostem:

VIA res mira hæc est, idè tertia iam interrogatione mouetur: cumque duabus superioribus demonstratum sit, optimam vindicandi rationem esse, si hostilem in verticem carbores ardentis congestis: idque tum fieri, quando cibum potumque ei vel aliud quo indiguerit subministras, opus charitatis in eum exercendo: eamque esse expeditissimam vtilissimamque viam, qua hostem tibi adeo subiicias tibi que facias obsequentem, atque si pro tuo iubito illum in igne ultra verticem constituas, faciasque de eo quidquid adlibuerit: nunc idè absolute rogatur, quæ sit ratio consulti factique: vt talibus artibus infensus hostis debelletur, & fiat amicus.

Per vim
 amoris.

Luc. 6.

Cantic. 8.

Responsio dat apertam rationem: Nempe amor tuus hoc facto amorem illius extinctum inflammabit. Ideo naturæ nostræ conditor & cognitor Deus hoc consilij nobis suggessit: *Benefacite his, qui oderunt vos.* Charitatis tam insolitæ flammantes scintillæ, ex corde sic inimicum diligentis prorumpentes, etiam cor inimici paulatim accendunt. Vis ea est siquidem veri amoris, prout in Cantico Canticorum legimus: *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum:* quæ videlicet proximo non solum lucent in exemplum, sed eum quoque rapiunt in incendium. Hoc cantu illo etiam Ecclesiæ ad Tertiam quotidie inculcatur: *Flammescat igne charitas: Accendat ardor proximos.* Sicut enim nemo ignem in sinu gestarit quin se fumo & flamma tandem prodatur, ita qui charitatis igne æstuat, oculis, ore, spiritu toto, totaque agendi ratione se adè manifestat, vt proximus quisque percipiat permoueatque. Sic in hanc sententiam dicit D. Augustinus:

Augustinus de
 Catech. rudib.

Nulla est maior prouocatio ad amandum, quam præuenire amando. Nimis enim durus est animus, qui dilectionem etsi volebat impendere, nolit rependere. Et verè mirabile est ac notatu dignum, humanum animus, tametsi bruti animalis instar aut feræ more conciliari nescius videretur, moueri tamen & flecti ad moderationem & amorem amoris efficacia: qui nulla neque malitia neque violentia eò adduci potuisset, nec morte quidem ipsa: ea vis est Charitatis.

1. Reg. 24.
 Saul Davidis
 amicitia superatus.

Pulcherrimo id exemplo in sacræ Scripturæ historia videmus expressum in Davide & Saule: illo huic non nisi optima quæque semper volente & procurante; isto verò illi malam mortem tam aperto Marte quam per cuniculos assidue moliente. Cumque tandem in speculcam

Hinc queam infensum debellare artibus hostem?
 Crede, amor extinctum tuus inflammabit amorem.

Hoe salmen door weldaet, synen vyandt verwinne?
 Siend' v' liefd' en ghelact, hy sal v' voer beminnen.

Cela peut il faire, Plier l'aduersaire, Qui est endurcy?
 L'amour de ton ame, Fera, qu'il s'enflamme, A t'aimer ausy.

luncam leuandi oneris gratia secessisset, in qua Dauid cum suis latitabat, illique cum hortarentur, vt hostem suum quasi à Deo sibi in manus traditum neci daret, pepercit ei Dauid, tantumque chlamydis oram abscidit, quò constaret postea, quàm illi commodum fuisset eum perimere, si fuisset animus. Vt & accidit, cum egresso Saule de spelunca Dauid post tergum eius clamauit & dixit: *Domine mi Rex. Et rege post se respiciente; inclinauit se Dauid pronus super terram, adorans eum;* remque omnem ei claris & pacatis verbis explicuit. Quibus ita per-motus fuit Saul (nam & patrem eum Dauid appellabat) vt vbertim lacrymans voce leuata clamaret diceretque Dauidi: *Iustior tu es quam ego: tu enim tribuisti mihi bona; ego autem reddidi tibi mala. Et tu indica-sti mihi hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in ma-num tuam, & non occideris me. Quis enim cum inuenerit inimicum suum, di-mittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me.*

Ecce quis non existimet se ista in theatro conspicari potius quàm tantùm legere? Saul qui in apertum campum cum suo exercitu uidem deleturus aduenerat, aperta voce, fufis lacrymis, blando sermone, coram tribus militum milibus, suam fatetur culpam, victum se à dulci charitate cognoscit. Quis ad tale spectaculum non mouea-tur? quis veræ dilectionis vim non admiretur? Quis de hoste suo tali-bus artibus emolliendo desperet? Quisquis cum altero dissidia nu-trit, & pacem tamen optare videtur, ne dixerit; implacabilis est & intractabilis: nulla cum ipso de concordia ineunda iniri poterit ratio: actum est; æternam & immortalem esse simultatem necesse est. Fal-litur quisquis ita leuiter sentit. Nihil Saule ferocius & immanius: ni-hil tam extra omnem spem videbatur, Ionatha filio ipsius toties fru-stra attentante, quàm efferatum in Dauidem regis animum placare: cum tamen innocens non tantùm esset Dauid, verùm etiam fidelissi-mus minister & amicus singularis. Si igitur potuit tam obduratum & coniuratum in Dauidis necem cor emolliri officiis charitatis; quid erit quòd quis animum despondeat in inimici reconciliatione, si his mediis fuerit usus?

Quisquis adhuc victum te necdum agnoscis, vt tali arte ac Marte hostem vincas; per officia scilicet charitatis hostilem eius animum ita incendendo, vt igne amoris colliquatus in alium planè (amicum videlicet) transfundatur: hinc tu mihi præcipua tam generosa victo-
Lucra re-
 riæ tropæa in vnum collecta contemplare, & spero, mouebere, vt
concilia-
 amplexeris. In primis animi atque affectus tui domitor, victor, ac rex
tionis ani-
 euadis, dum ira compressa vindictæ cupiditatem in tolerantiam, &
morum,
 quod est amplius, in amorem conuertis. Deinde inimici tui malitiam
 frangis, & facis amicum. Laudem ob hæc magnam, magnamque

apud Deum mercedem promereri. Animam tuam conferuas quæ periclitabatur, & hostis tui perditam lucraris. Excellentissimum Saluatoris nostri exemplum (qui vt nos ex inimicis amicos faceret, pro nobis est mortuus) ad viuum imitatus es : & præstantissimum perfectionis specimen tali facto præstitisti. Ecce quot laudes, quot commoda, & quanta mercedis accumulatio in vno eodemque actu consistunt.

*Val. Max.
li. 5. cap. 9.
Pugna af-
fectus pa-
terni cum
filio dysco-
lo.*

Exemplum his subiiciam admirandæ eiusmodi victoriæ & conciliationis stupendum, sed non imitandum. Id narrat Valerius Maximus. Ignoti quidam nominis pater cum à filio nocti sibi insidias comperisset, nec inducere animum posset, vt verum sanguinem ad hoc scelerosis progressum crederet, seductam vxorem suspicans, suppliciter rogauit ne se ulterius celaret, siue illum adolescentem subiecisset, siue ex alio concepisset: asseueratione deinde eius & iureiurando se nihil tale debere suspicari persuasus; in locum desertum filio perducto, gladium quem secum occultum attulerat tradidit, ac iugulum ferendum præbuit; nec veneno, nec latrone ei ad peragendum parricidium opus esse affirmans. Quo facto, non paulatim, sed magno impetu recta cogitatio pectus iuuenis occupauit; continuoque abiecto gladio: Tu verò, inquit, pater viue: & si tam obsequenses, vt hoc precari filio permittas, me quoque exsupera. Sed tantum quæso, ne meus erga te amor eo sit vilior, quòd à pœnitentia oritur. O solitudinem sanguine meliorem, pacatioresque penatibus siluas, & alimentis blandius ferrum; ac mortis oblata quam data vitæ felicius beneficium! Elucet quidem hîc scintilla quædam eius quod tractauimus, vincendi scilicet hostilem animum per pietatis ac charitatis officium: sed non imitandum dixi: propter periculum in occasione peccati, quæ alij datur.

*Plutarchus
in Reg.
Apoph.*

Verum aliud subnectamus mitius, nostroque proposito melius quadrans. Antiochus, cum urbem obsideret Hierosolymam, Iudæis ad maximum illud festum celebrandum septem dies petentibus, non solum eos concessit, verum etiam tauros auratis cornibus adornatos, magnamque thymiamatum & aromatum vim vsque ad portas vrbs cum pompa solenni deduci iussit: traditaque illorum sacerdotibus hostia, ipse in castra rediit. Iudæi verò regis benignitatem admirati, protinus à festo peracto, in fidem illius sese dederunt.

*Marul. li. 3.
cap. 3.
Charitatis
victoria.*

Christiana nunc exempla proferantur, multis aliis quam ipsamet inuunt, rationibus casibusque imitanda. Amos Ægyptius, dum in eremo manenti panem quo in diem vesci solebat, furto subtraherent homines impurissimi, duas serpentes cellæ custodiæ apposuit, quarum afflatu illi cum furandi animo propius accessissent semineces cōcidere; eos tamen superueniens Christi feruus manu quemque prehensans erexit,

erexit, & criminis blanditer arguens ad pœnitentiam inflammavit; atque ita amplexus est vt ex furibus monachos faceret. Nunquid suppilari se doluit; qui suppilatoribus suam se benignum præstitit? non vt vlcisceretur inimicos, custodiam serpentibus mandauerat; sed vt deprehensos à flagitiis auerteret & iungeret Christo. Hæc virtus & præstantia mansuetudinis, patientiæ, & charitatis. Frequentiores tales victoriæ cernerentur, si sanctum hoc stratagemata magis esset in vû.

De S. Christina simile quid legitur, quomodo amorem amore pro-uocarit, & quidem etiam serpentum occasione, adiiciam. Virgo ista & martyr pro fide ac veritate horrendos constanter perpeffa est cruciatus. Cum autem etiam serpentes in eam missæ fuissent, sed mordere omnino nollent; veneficum à quo ad mordendum irritabantur inuadentes, rabidis ictibus multa que veneni vi statim interimunt. At Christina sui ipsa carnificis vicem dolens, Christum precata & serpentes in fugam conuertit, & ab eis peremtum ad vitam reuocauit: & eundem iam credentem ad certam beatitudinis spem erexit. En quot lucraremur animas, quam gloriosa quotidie comparatemus nobis tropæa, si spiritum Christi & Sanctorum sequentes, qui vnus est, de spiritu nostro sublimes remitteremus, & charitati insudaremus.

At quia tam inhumani quidam sunt, vt humanis exemplis non moueantur, bruti animalis mitigatam officio pietatis atrocitatem proponamus. Feritate insigni inter bruta omnes pantheram purant, & ta-
*Demetri.
Physic.*

men à Demetrio Physico traditum est, cum in fossam pantheræ catuli cecidissent, matrem in celebrem viam profectam; cum hominem conspicata esset, leniter vt poterat mordicus apprehensa eius veste, ad lacum in quem catuli conciderant deduxisse. Vir ille vbi causam agnouit, quæ feram vt eum illuc deduceret impulerat, ei catulos à fossa eduxit. Panthera vt officium officio rependeret, meritique tanti gratiam referret, per totum illud iter hominem profecta, ab aliis eum feris hostibusque defendit. Fera itaque omni ferociorem esse oportet, qui benefici in se animi propensione ad redamandum nõ inclinatur.

Oratio vt inimici amici fiant.

DA nobis Domine Iesu spiritum tuum, qui S. Iacobum, & S. Stephanum ad tui imitationem pro persecutoribus docuit exorare; ac deprecor, vt quotquot mihi molesti sunt, omnes amoris tui radio inflammati, mecum in aeterna gloria collatentur.
Amen.

CAP. LXV.

Ebria, dum Baccho obruitur, quid turba laborat?
Vt cute curata fidant in Tartara ouantes.

MENS non est, huius Interrogationis occasione, omnem hinc ebrietatis turpitudinem, bestialitatem omnimodamque absurditatem producere; neque incommoda vniuersa recerere, que per eam homini in temporali substantia, in corpore, & precipue in anima solent euenire. Nam etiam si toto hoc libro nihil præter eam tractaremus, eique pro vno hoc centum capita attribueremus, non minima adhuc ex parte pro meritis detestandum hoc vitium exciperemus. Intendimus autem tantum, tali modo interrogandi & respondendi in nuere, ac quasi extento indicare digito, quam insipienter & insanè agant, qui crapulæ & ebrietati dant operam, dum tamen tam bellè rem sibi agere videntur.

Quæritur itaque, quid laboret tantoque studio moliatur & agat ebriolorum turba, dum Baccho obruitur. Respondetur; hoc agere tantis impensis totque molestiis, vt ouantes, latoque animo, benè curata cute fidant, seseque quasi sponte dimittant in Tartara. Quæ maior dementia? Dicit rectè & ad rem Seneca: Ebrietas nihil aliud quam infania voluntaria. D. Chrysostomus verò crebris eam sententiuncularum quasi iaculis conficit; dum sic ait: Ebrietas excæcat sensus. Ebrietas mater scortationis. Ebrioso asinus melior. Asinus siquidem aquatum ductus ne verberibus quidem adigi poterit, vt plus quam opus sit bibat: post potum ferendis oneribus perficiendoque itineri aptior est. Ebriosus se potu prægrauat; & tunc nec rectè incedere, nec orare, nec boni quidquam facere potest. Ebrietas (inquit iterum) voluntarius est dæmon. Non tantum quasi dæmon quispiam cum ebrietate sponte intromittatur, sed & ipse ebriosus in dæmonem voluntarium transmutetur, suamet hoc operâ procurans: non tantum quoad internam coram Deo animæ ita deformatæ constitutionem, sed etiam quoad exteriorem omnem agendi rationem. Ecquid enim aliud esse videatur quam malignus aliquis spiritus, homo ebrietate in omnium vitiorum genus despumans? ad omnem impudicitiam atque impudentiam, ad omnem inhonestam rem, nequitiam, rixas, cædes, execranda periuria, & mille malitias aptior, quam vt boni quidquam aggrediat, vel cogitet? Omnia in se & extra se domi & foris ita inuertit, turbat, & destruit, ac si dæmon verè esset: aded vt dæmoniacum facilius compescas quam ebrium. Breuiter: homo potu caprus suus non est, perditus quasi torus, nescit vbi vel qui sit. Sensus sopiti, intellectus ob-

Ebrietatis
infania.

Seneca epist.
84.
Chrysof.
super Genes.
Homil. 19.
super Matt.
Homil. 59.

Ebria, dum Baccho obruitur, quid turba laborat?
Vt cute curatâ fidant in Tartara ouantes.

Welck id dronckens bedryf, als sy soo dronckte drinken?
Haer self in siel en lyf, met dreucht ter helley sinken.

Que fait un yuroigne, Qui goirmant ne soigne, Qu'à wider hanaps?
Riant il va boire, De la poison noire, Du lac de la bas.

etus obrutus, turbata memoria, virtutes animæ ac corporis fractæ, ipseque totus insensibilis & quasi extra se. Vbi est igitur? & quo illa omnia euaserunt? Idcirco rectè dicitur de tali, quod absorptus sit à potu, quem ipse nimium absorpsit: demersus & sepultus est, perditus est. Sicut enim qui in aquam lapsus à fluctibus & vorticibus quantus quantus est, absorbetur, ut planè iam de eo conclamatum sit: ita de ebrio & potu obruto iudicandum est; qui ita totus gurgite ebrietatis haustus euauit, ut nesciatur nesciatque ipse ubi sit, quid & quod euaserit. Ideoque præclarè magnus Chrysoſtomus: Ebrietas seipsam ignorat. Aptè congruenterque subditerationem: Ebrietas tempeſtas est tam in animo quàm in corpore. Quemadmodum Iudæorum rabies & procellosa in Christum inuidia, quæ tantis intumuit fluctibus, eoque infantiæ prouecta est, ut eum è medio sublatum turpissimæ morti dederent, tempeſtati maris comparatur, dicente Propheta sub eius nomine: *Veni in altitudinem maris; & tempeſtas demerſit me*: ita immoderata ac furibunda illa ebrietatis infania rectè tempeſtas dicitur, quam contra se ebriofii excitant, & in quam se datâ operâ læti ridentesque coniciunt: quaque ita absorbentur, ut se totos in eâ deperdant. Vnde aptè D. Augustinus: Qui eam habet, seipsum non habet: nam à fluctibus & vorticibus quibus absorptus est, habetur. Adeoque se ipse non habet neque alius quispiam, ut etiam in nihilum cum ipso peccato redactus sit, quo nihil magis nihil est. Sic idem doctor: Qui ebrietatem facit, non peccatum facit, sed ipse totus est peccatum. Peccatum verò, nihil est, & nihili fiunt homines, atque ad eò nihil, dum peccant.

Chryſoſt. de Ierim. Ser. 1.

Pſal. 68.

Auguſtin.

Aug. ſuper Ioannem.

O cæcas hominum mentes! ita ſui obliuiſci! ita ſe ſponte in vitiorum pelagus iacere! ſic ſenſus, rationem, iudicium, conſilium, intellectum, totamque animam ſponte deponere! ſic brutis fieri magis ab omni ratione alienos! ita dæmonibus comparari, & fieri dæmones de liberatione voluntatis! Sed quæ hæc infania? unde iſtæ tanta excæcatio in homine ratione prædito? Addit D. Augustinus ſententiam, quæ nobis ad iſtud indagandum viam ſternat. Ebrietas, inquit, est blandus dæmon. ac ſi dicat: Horribile ſit dæmonem terrum ſponte & cum voluptate imbibere; verùm quia blanditur, arridet, adularur, mille lenociniis ingreſſum in hominem obtinet, à quo alioqui procul erat arcendus.

Auguſt.

Huc ſpectat quod Sapiens præcauet, ne quis talibus illecebris decipiatur. *Ne intruearis vinum, inquit, quando ſtaueſcit: ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber; & ſicut regulus venena diſfundet.* In hac quidem vita poſt voluptates multa ſequuntur incommoda, mordentque amarè, & atrociam venena diſfundunt, quæ blandè adrepebant: ſed in extremo illo nouiſſimo (poſt mortem) dum vermibus qui non moritur

ritur

ritur semper recrudescens moribus miseram animam lancinabit, premet momentum præcipuum.

Responsio his quadrat, quod ebriosi ouantes in tartara se demittunt, vt & in imagine exhibetur. Nam omnia redundant iocis & risibus inter pocula; omnes se mutuo ad hilaritatem & ad æquales haustus magna cum animorum exultatione prouocant: & interim miserandum illud suæ damnationis opus ridentem procurant, & strenuè promouent. Non potest enim non esse verum quod dicit Apostolus: *Ebriosi regnum Dei non possidebunt*: ergo ad tartara descendunt. Et quia per ebrietatem hoc committunt; dum se inebriant, se quasi volentes in infernum demittunt. Quàm concinnè iuxta huius tractatus rationem hoc ipsum Propheta Iob describit, his verbis: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

Quando D. Paulo Damasci insidiæ struebantur vt comprehenderetur, à Fidelibus per fenestram in sporta dimissus est per murum; & sic effugit manus persequentium, seruatusque est. Ita de Dauide legimus: *Deposuit eum Michol vxor eius per fenestram. Porro ille abiit & au fugit atque saluatus est.* At ebriosus dum se inebriat, perinde facit ac si *F* artem istam in sui perniciem verteret: ac si animam seque totum in sporta positum, & fune lento manu altera prehensum, suauiter in os inferni demitteret: quot haustus sumit, tot nouis semper trochleæ gyris saburra potus deprimente descendens: tanto certæ damnationis discrimine, quanta est fili vitæ huius caducæ tenuitas. *Quid hoc aliud est, quàm insaniam verissimam modo ouando atq. hilariter exultando æternas gehennæ amplecti miserias?*

Legimus de quibusdam, qui præ nimio potu ad insaniam redacti sunt: quales fuere Cleomenes Lacedæmonius, Anacreon Lacydes, & similes. Quibus & Darius annumerari poterit, cuius sepulchri inscriptio satis arguit quàm vinolentus fuerit; quæ talis erat: Potui & multum vinum potare, & hoc probè ferre. Verùm beluina hæc insaniam nihil ad eam, quâ animæ certa & immensa procuratur amētia & amissio.

Operæ pretium fuerit in memoriam reuocare, quomodo etiam ebrietate suos dominos maximosque cultores internecioni tradat: quod saltem præcipuam quam vrgemus calamitatem aliquatenus adumbrabit. Omittam modò innumeros profanæ historiæ ebriosos enectos ob crapulam. Ex sacra Scriptura aliquot proferamus.

3. Reg. 20. Bennadab rex Syriæ temulentus in tabernaculo suo habebat maximam bellatorum multitudinem, & triginta duos reges secum, & tamen victus fugatusque est per pueros principum Prouinciarum. *Holofernes* bibit vinum ultra modum, quantum nunquam in vita sua biberat. Sopitus ebrietate, à *Iudith* sanctissima scēmina in tentorio suo occisus est, fugatusque totus ille ebriosorum exercitus. Nabal se potu nimio

nimio & cibo obruens etiam iucundè se in barathrum sponte deuoluit. Sic legimus: *Ecce erat ei conuiuium in domo eius quasi conuiuium regis: & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis. & post paucos dies: Percussit eum Dominus, & mortuus est.*

Balsasar rex Babyloniam in pleno fluxu sacrilegi sui conuiuij præcepit remouentis vt afferrentur vasa aurea & argentea, quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Hierusalem; vt biberent in eis rex & optimates eius, vxoresque eius & concubinae. Cumque biberent & laudarent deos suos, in medio ebrietatis feruore, apparuerunt regi digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aule regie: quæ scriptio ita eum perculit, totumque ita in horrorem & stuporem conuertit, vt morti proximus videretur: & eadem nocte interfectus est.

Sed quid coronidis loco prædictis adiiciam? *Dionysij* Syracusani mirabile factum, in maiorem dignioremque ebriosorum contumeliam. Is etsi tyrannus, tamen id præcipuum habuit, quod ei semper displicuerit ebrietas. Vnde cum reliquos fontes grauissimis plesteret suppliciis, furibus tamen vestium, qui illas clam in cœnis & prandis potui deditis auferrent, ignoscebat: vt Syracusani ebrietatibus quibus erant infames abstinerent. Et nos Christiani quanto magis hac in parte circumspècti ac vigilantes esse deberemus, & sobrietati operam dare, cum infernales fures non vestium sed animæ raptores semper adstent parati, vt eam cum omnibus virtutum ornamentis suffurentur.

Meritò saltem quod *Ægyptiis* in more erat exterreat: qui in epulis suis cadauer proponebant, vel, vt alij malunt, cranium in conuiuium inferebant, tradebantque de manu in manum; dicentes: Hoc simulacrum cernens, bibe, & lætare: talis enim à morte futurus es.

Si neque tali spectaculo percellantur furentes illi Bacchi cultores, vitinam vel *Leonidæ* Regis Spartanorum formidabile dictum considerent. Postquam ille siquidem cum duobus millibus hominum septuaginta penè Persarum millia trucidasset, facta strage suis dixisse fertur: Prandete hîc, tanquam apud inferos cœnaturi. Quod ita accidit. Nam ex fatigatione ceciderunt super mortuos, illisque commortui pariter occubere. Heu quàm multi repente post crapulam ad inferos demigrant!

Oratio contra ebrietatis voraginem.

O Pie Iesu, qui immundos spiritus è corporibus obsessorum profligasti; oro te vt me contra blandientem illum temulentiam demonem munitas, ac me diuini tui amoris inebries haustibus: vt Regnū calorū, quod ebriosi nō possidebunt, obtineam. Amen.

CAP. LXVI.

Quid, qui emissitios nusquam non iactat ocellos?
Hoc agit, vt pandas mors inuolet atra fenestras.

Oculorum
accurata
custodia.

Res quaedam magna diligentia custodiendae sunt eò quòd sint pretiosae: quaedam ob ipsarum fragilitatem, aliqua vero quia periculosa sunt & noxiae, nisi magna earum ratio habeatur. Cumque omnes tres istae rationes in oculos quadrent, & quidquid afferri queat cur alicui rei sit adhibenda cautio; sequitur, tanto diligentius visum esse custodiendum. Nobilissimum ac delicatissimum membrum humani corporis est oculus, quoad illa quae sub adspicium cadunt; vt etiam periculosissimum. Et ideo forte oculi in hominis formatione vltimi omnium vitam accipiunt, & amittunt primi, dum instante morte sensim membra emori incipiunt; vt quo maius est ipsorum periculum, eo minus sit nocendi spatium. Quantum ad singularem admirandamque eorum pulchritudinem, subtilitatem, plenamque diuino artificio compositionem, quis est qui concipiat? In hanc vsque horam disputant acutissimi Philosophi qua ratione fiat visio: an radiorum ex oculis in obiectum eiaculatione, an vero specierum rei visae in oculos admissione. Neque vlli disceptantium parti desunt efficacia argumenta, quibus sibi suam ipsi persuasissimam habent sententiam, & propemodum etiam persuadent legentibus. Vt ut est, hoc saltem constat & tenemus oculis, oculos tantae esse excellentiae tamque rarae structurae, vt subtilissima fugiat ingenia iusta ipsorum comprehensio.

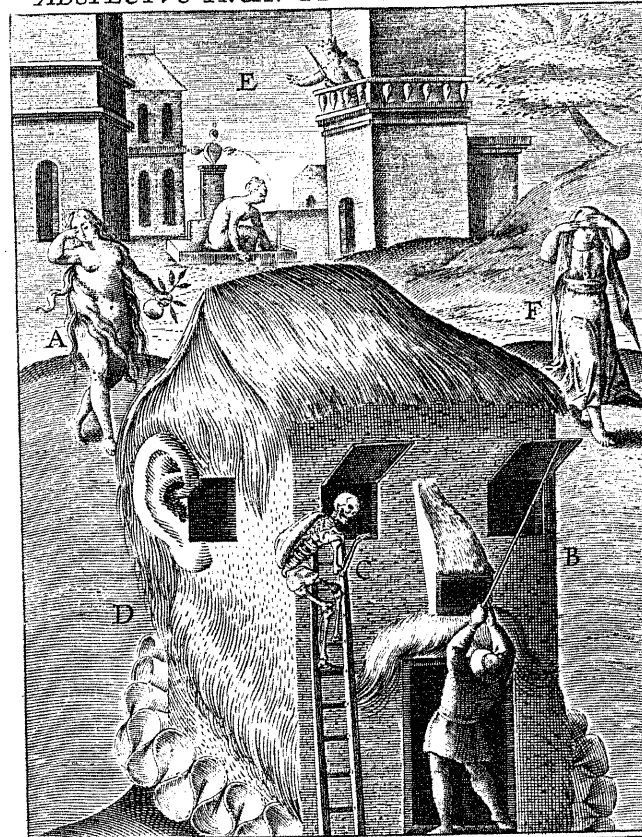
Oculos quasi in arce humani corporis natura constituit, vt in summo loco velut in specula excubias agetes toti seruirent corpori pro custodia & directione, siue quid acturus sit homo, siue iturus aliquid, seu quacunque alia in re opus fuerit illorum officio. Sic Christus Dominus noster huius admirandi operis aliorumque omnium conditor de hac speculatione testatus est: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus lucidus fuerit; totum corpus tuum lucidum erit.* Nam clare perspicuus oculus ita reliquas omnes partes illuminat eisque subseruit, atque si singula membra oculis essent praedita: immò ac si toto corpore nil nisi oculus esset homo. Et ita est: nam etiamsi manus, pedes, genua, brachia, & reliqua membra oculos haberent, quomodo melius cernerent quid sibi facto esset opus, quam iam vident oculis in capite constitutis? Breuiter igitur, pretium, artificium, vsus, & dignitatem oculorum, quoad eorum conditionem quis intelligat? Cæci id rectè iudicant: & tametsi nihil ceterorum videant, hoc vident tamen, dum nihil

Oculorum
artificiosa
cōstructio.

Matth. 6.

Oculorum
pretiosus
thesaurus.

ADSPICTVS INCAVTI DISPENDIVM. 66.

Quid, qui emissitios nusquam non iactat ocellos?
Hoc agit, vt pandas mors inuolet atra fenestras.

Wat doet hy die hy vogh' int sey niet ey bewaert?
Hy heft die venstere hoogh, al waer de doot inwaert.

Qui laisse se battre / Sa veue folatre / Quel malheur l'attend?
La mort æternelle / Par ces trous eschelle, L'ame, et la surprænd.

Psal. 118. riam ad animam penetrarent, eamque peccati cuspide violarent, aculeove traicerent. iuxta illud Prophetæ Regij: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Vnde nobis primum vulnus ex visu inflictum sit, A per Eux nimirum curiositatem: vnde omnes hæreditario quodam malo dolenda oculorum lippitudine laboramus, quotidiana in res caducas euagatione, suprà, XLII. nimirum Capite tractatum est, vbi de quinque sensibus agebatur.

Mors intrat per fenestras oculorum. Interrogatur igitur modò, quid agat ille qui emissitios & curiosè B expatiantes in omnem partem conuertit oculos. Dicit Responso: C Hoc agit, vt mors per fenestras oculorum quas illi aperit, inuolent dum vitii scilicet per illos ingressum concedit. Tota humani corporis compago (vt & caput ipsum in se) domus, cuiusdam refert similitudinem: cuius os ostium, aures atque oculi imprimis fenestræ dici possunt: quod & aliis sensuum organis non incongruè tribuatur. Sicut ostia & fenestræ ad hoc sunt, vt aperiantur claudanturque prout vsus requirit: ita de sensibus, præsertim ore & oculis statuendum est. Qui enim intempestiuè ostium suum & fenestras apertas relinquit, etiam vel data opera patefacit, seque sciens exponit periculo, quis æquis auribus querelas eius excipiet, quisve ei commiseretur, si spoliatus, immò si grauitè fuerit vulneratus, atque aded in proprio cubili trucidatus? Sicut imprudenter talis facit, eoque facto apertum dat suæ insipientiæ testimonium; ita qui nocte intempesta insidiantium atque in tenebris perambulantium spirituum; vel clara luce, sed imperum moliente dæmonio meridiano tentationis apertæ, negligit ostium, ac fenestras domus suæ terrestres quam inhabitat anima, relinquit apertas, aut volens aperit, certum amentia dat argumentum. Eoque stultius agit, quo pretiosiora sunt animæ ornamenta quàm corporis bona, quæ euidenti direptionis periculo exponuntur. Quin qui sic agit, animam ipsam, omnesque domesticos, hoc est facultates, potentias, virtutes, gratias, merita, & quidquid ad salutem pertinet, in certum exitium conicit: vt illa omnia scilicet ad vitam æternam fiant inualida per peccatum, quod cum morte per fenestras ingreditur.

Quintil. Declam. I. Quintilianus tametsi fidei lumine carens, & gentilitatis tenebris oblitus, hoc ipsum tamen quod dicimus per rimulam naturalis perspicaciæ rectè percepit & indicauit; sic inquit: Vitii nostris in animum per oculos via est. D. verò Augustinus, vtpote Christianus, & peculiariter à Deo illustratus, viciniùs adhuc ad nostram similitudinem accedens inquit: Oculi fenestræ sunt mentis. Quòdque illæ mors ascendat, dolendam animæ nostræ stragem illatura, testatur Hieremias, digna ob id procurata comploratione. Sic habet: *Audite mulieres: Docete filias vestras lamentum; & vnaquæque proximum suum planctum. Quia ascendit mors per fenestras nostras; ingressa est domos nostras.* C

Res

Res digna profectò cui deplorandæ omnes proximi conuocentur, quando per oculos peccatum mortiferum irrepit in animum: tunc drachma & ovis pereunt, quorum recuperatione vicini omnes ad congratulandum prouocantur; quia etiam tum gaudium est in cælis. Magnitudo autem doloris rei amissæ, optimè ex recuperatæ gaudio æstimatur.

Hanc calamitatem aciaçuram Christus ipse dignatus est nobis præcauendo indicare, dum ait: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam* Math. 5. *Eam, iam moechatus est eam in corde suo.* Sicut Dauidi regi accidit, priùs in animo per incautum illicitumque aspectum peccando, quàm actu committeret adulterium. Fur namque per oculos subintrans mortem inuehit, per cupiditatem, delectationem, & assensum denique. Quid autem damni animæ illi miseræ per prædatoriam huiusmodi inuasionem inferatur, ex Lamentationibus prædicti Prophetæ paucis verbis intelligemus. Ita loquitur in persona omnium sic peccantium: *Oculus meus depraedatus est animam meam.* Quando etenim homo per peccatum optima quæque animæ suæ amittit, vt sunt virtutes, merita, Dei gratia, & similia: meritò animam suam amittere dicitur, quia illa sine his salua esse nequaquam potest, peritque in æternum. Præclarissima quæque tali casu deperire testatur idem hoc modo loquendi figurato: *Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius.* Quo pretiosiora spolia, eo hosti desiderabiliora; & damnum eo maius quando amittuntur. Et simul anima amittitur; quia sicut homo per peccatum mortale libera sua electione à Deo recedit, & iure cælestis gloriæ possessione priuatur; ita eodem iure diabolo, cui potius quàm Deo seruire ac placere maluit, atque æternæ damnationi (quam prætulit cælo) debetur. Itaque animam suam perdit, & detrimentum eius patitur, & bonis omnibus spoliatur. Iare dixi, quia diabolo pro temporali voluptate eam vendidit: pro qua etiam si mundum totum acciperet, stultus tamen adhuc mercator, Christo ipso testante, iudicaretur.

Meritò igitur cum Ecclesiastico exclamemus rogemusque: *Nequius Eccli. 31. oculo quid creatum est? Illamq. animam ita misero loco constitutam liceat his Prophetæ verbis compellare: Tu autem vastata quid facies? Et vt con-* Ierem. 4. *ster frivola atque inania illa esse solatia ac refugia, quibus animæ peccati mundi que illecebris irretita, itaque spoliata virtutibus, se nequidquam solent animare, sibi que adhuc in malo blandiri, & inde refocillationem quærere vnde plagam acceperunt, meritò hæc eiusdem Prophetæ verba adiiciamus: Cum pinxeris sibi oculos tuos, frustra Solatium componeris: contempserunt te amatores tui; animam tuam querunt.* In hoc peccantium solent peccantes solatium aliquod ponere, quòd alios quibuscumque peccant erga se benè affectos vident: sed affectus ille non salutis nec veri amoris indicium est, sed malitiæ damnationisque latentis velamentum:

e 3

animam

animam tuam querunt; & credis amore tui moueri: falleris. Ac si ceruus in tam strenua venatorum prosecutione gloriatur sibi que complaceat; quasi ob venustatem verumque elegantiae eius amorem, & non potius ut iugulent, spolient, carnes & cornua in proprios vendicent vsus, id studij & laboris impendant.

Ad animam
peccatricem.

Quocirca, imprudens peccatrix anima, respice saltem post errorem, & ad vera solidaque te solamina conuertito. Non oculos stibio amplius pingito; neque foris te amplius vanè componito; sed tota introrsum conuersa lacrymis potius fundendis operam da, quibus contractas per peccatum maculas abluas. Neque enim frustra Deus idem visus organum etiam fletus instrumentum esse voluit: ut quo sordes tibi hauriuntur, eodem per lacrymas diluantur. Heu quam multiam in gehennae incendio aeternas luunt poenas, oculorum tantum culpam non bene custoditorum! aut quod contractas per oculos maculas fletu non deterferint!

Quis iam lamentabiles & seras ipsorum voces vel mente fingat? Utinam caecus natus fuisset; aut statim in lucem editus lucem hanc oculorum tam lubricam amisisset! Utinam saltem oculos qui ita mihi scandalo fuerunt, consilio Domini mei per veram poenitentiam eruissem: & per veram conuersionem à me proiecissem, occasiones peccandi per visum procul fugiendo! Ah miseros serò sapientes! tempus talia cum fructu optandi, tamque salutaria remedia adhibendi praeteriit: quia vos à morte abrepti, à loco gratiae & salutaris poenitentiae ad statum immedicabilis mali deuenistis.

Quamobrem viuenti cuilibet hoc vnice cordi & curae esse debet, dum tempus est; ne oculi eum in aeternae mortis lacum inducant, qui ei à Deo concessi sunt ut ipsorum praesidio in caelestis gloriae regna perueniat. Sequitur ad hoc, quisquis sapit, S. Euangelistae consilium, quod cuidam praescribat qui sibi clarè intueri videbatur, & tamen caecutiebat; sic inquit: *Collyrio inunge oculos tuos; ut videas*. Ne autem in extremas tibi mundi oras proficiscendum existimes, ut hoc tibi medicamen compares; hinc ego tibi salutarem hanc Receptam ob oculos statuam; ut iuxta eius praescriptum, vnguentum hoc ipse tibi conficias: seruietque tibi tum ut spirituales auferas caecitatem, tum ut vitio lippitudinis oculorum cum Lia per curiositatem semper destuentium remedium statuas. Recepta porro, ut vocant, est istiusmodi.

Apo. 3.

Remediū
oculorum
spirituale.

Genes. 29.

Recipe	{	Ficulnei perizomatis Euae	folium vnum.
		Statuae salis vxoris Loth	grana quinque.
		Plantaginis à Dina Sichimis calcatae	manipulos duos.
		Nocturnarum lacrymarum Dauidis Regis	uncias duas.
		Fellis piscis Tobiae	unciam vnā.

Contundantur omnes hę species simul in marmoreo mortario cordis pistillo

pistillo crucis Christi: sique omnia nimis arida minúsve succulenta videntur inter tundendum, sinatur liberè aliquid de sudore vultus incidere: si lacrymae quoque ex oculis propriis influant, eo melior erit compositio. Fiat tunc fasciola ex linteo quo Iudaei oculos Christi obuelabant; oblinaturque pasta vel vngue ex praedictis confecto, densè fatis. Digno tum vno luti illius aliquid sumatur quo Christus oculos caeci nati perunxit, illoque oculos tuos perline: & tum praedictam fasciam, ut dixi, obductam circumliga. Percute tum foedus cum oculis tuis praesente Iob velut Notario, & duobus testibus, Deo & conscientia tua; ut ne quidem cogites amplius de virgine vel alia inaequali persona, aut vlla re illicita. Fasciam illam post triduum deponito: vade tum & lauare in natatoria Siloe. Et certum est te oculos pulchros, lucidos, & rectos habiturum: oculos columbarum, sicut sponsa in Cantico Canticorum: quibus tandem praexcellenti puritate & Cant. 1. cordis munditia videbis Deum deorum in Sion. Ut de te cum omnibus Dei Sanctis & amicis meritò tunc dici queat: *Beati oculi qui vident quae vos videtis*, Et: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Math. 5.

Nunc autem ut species istas aromaticas quas praescripsimus facilius inuenias, tutiusque vtaris inuentis, regiones & loca describam vnde petendae sint, immò petita iam suppetunt. Quoad primum illorum, folium scilicet ficulneum, ex Paradiso id venit, è perizoma- Genes. 3. tis quae Adam & Eua sibi post curiosum in vetitam arborem intuitum & peccatum contexuerant. Grana salis è petra salis, in quam vxor Loth Genes. 19. conuersa fuit, non procul à Sodomis adferuntur, vbi illa praecuriositate contra Dei praecceptum retrospexit incendio conflagrantes ciuitates. Plantago verò ex oppido Sichem accipitur, quod Dina filia Ia- Genes. 34. cob Patriarchae ut ciuitatem mulieresque eiusdem videret ingressa, à Sichem Principe rapta & constuprata fuit. Quarta species huius confectionis ex lacrymis Prophetae regij sumitur, quibus per singulas noctes lectum suum rigabat, immò lauabat, postquam oculos suos malè custodiuisset respiciendo Bethsabazam se lauante in solario. 2. Reg. 11. Fel piscis Tobiae est, quo ipse consilio Angeli Raphaelis, oculos patris Tob. 6. inunctos pristinae restituit claritati, amaritudine poenitentiae subindicata. Piscis ille ex rapido fluuio Tigri hortatu dicti Angeli in terram attractus fuerat. Pilam, pistillum, fasciam, & modum agendi supra expressi.

Applicatio autem fieri debet ad oculos, per attentam, seriam, & viuam recordationem, quantumque fieri potest, quasi per sensum realem omnium eorum, quae Deus ad nostram instructionem nostrique morbi remedium & fieri permisit, & curauit describi: praesertim quae ex certis sacrae Scripturae locis prolata sunt. Tres dies quibus oculi spiritualiter lippientes vel etiam caecutientes, ut dictum est, obligati esse

animam tuam querunt; & credis amore tui moueri: falleris. Ac si ceruus in tam strenua venatorum prosecutione gloriatur sibi que complaceat; quasi ob venustatem verumque elegantiae eius amorem, & non potius ut iugulent, spolient, carnes & cornua in proprios vendicent vsus, id studij & laboris impendant.

Ad animam
peccatricem.

Quocirca, imprudens peccatrix anima, resipisce saltem post errorem, & ad vera solidaque te solamina conuertito. Non oculos tibi amplius pingito; neque foris te amplius vanè componito; sed tota introrsum conuersa lacrymis potius fundendis operam da, quibus contractas per peccatum maculas abluas. Neque enim frustra Deus idem visus organum etiam fletus instrumentum esse voluit: ut quo sordes tibi hauriantur, eodem per lacrymas diluantur. Heu quam multam in gehennae incendio aeternas luunt poenas, oculorum tantum culpam non bene custoditorum! aut quod contractas per oculos maculas fletu non deterferint!

Quis iam lamentabiles & feras ipsorum voces vel mente fingat? Utinam caecus natus fuisset; aut statim in lucem editus lucem hanc oculorum tam lubricam amisisset! Utinam saltem oculos qui ita mihi scandalo fuerunt, consilio Domini mei per veram poenitentiam eruissem: & per veram conuersionem à me proiecissem, occasiones peccandi per visum procul fugiendo! Ah miseros serò sapientes! tempus talia cum fructu optandi, tamque salutaria remedia adhibendi praeteriit: quia vos à morte abrepti, à loco gratiae & salutaris poenitentiae ad statum immedicabilis mali deuenistis.

Quamobrem viuenti cuilibet hoc vnice cordi & curae esse debet, dum tempus est; ne oculi eum in aeternae mortis lacum inducant, qui ei à Deo concessi sunt ut ipsorum praesidio in caelestis gloriae regna perueniat. Sequitur ad hoc, quisquis sapit, S. Euangelistae consilium, quod cuidam praescribebat qui sibi clarè intueri videbatur, & tamen caecutiebatur; sic inquit: *Collyrio inunxe oculos tuos; ut videas*. Ne autem in extremas tibi mundi oras proficiscendum existimes, ut hoc tibi medicamen compares; hinc ego tibi salutarem hanc Receptam ob oculos statuam; ut iuxta eius praescriptum, unguentum hoc ipse tibi conficias: seruietque tibi tum ut spirituales auferas caecitatem, tum ut vitio lippitudinis oculorum cum Lia per curiositatem semper defluentium remedium statuas. Recepta porro, ut vocant, est istiusmodi.

Apo. 3.

Remediū
oculorum
spirituale.

Genes. 29.

Recipe	{	Ficulnei perizomatis Euae	folium vnum.
		Statuae salis vxoris Loth	grana quinque.
		Plantaginis à Dina Sichimis calcatae	manipulos duos.
		Nocturnarum lacrymarum Dauidis Regis	uncias duas.
		Fellis piscis Tobiae	unciam vnam.

Contundantur omnes hae species simul in marmoreo mortario cordis pistillo

pistillo crucis Christi: sique omnia nimis arida minúsve succulenta videntur inter tundendum, sinatur liberè aliquid de sudore vultus incidere: si lacrymae quoque ex oculis propriis influant, eo melior erit compositio. Fiat tunc fasciola ex linteo quo Iudaei oculos Christi obuelabant; oblinaturque pasta vel vngue ex praedictis confecto densè satis. Digito tum vno luti illius aliquid sumatur quo Christus oculos caeci nati perunxit, illoque oculos tuos perline: & tum praedictam fasciam, ut dixi, obductam circumliga. Percute tum foedus cum oculis tuis praesente Iob velut Notario, & duobus testibus, Deo & conscientia tua; ut ne quidem cogites amplius de virgine vel alia inaequali persona, aut vlla re illicita. Fasciam illam post triduum deponito: vade tum & lauare in natatoria Siloe. Et certum est te oculos pulchros, lucidos, & rectos habiturum: oculos columbarum, sicut sponsa in Cantico Canticorum: quibus tandem praexcellenti puritate & cordis munditia videbis Deum deorum in Sion. Ut de te cum omnibus Dei Sanctis & amicis meritò tunc dici queat: *Beati oculi qui vident quae vos videris*, Et: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*.

Nunc autem ut species istas aromaticas quas praescripsimus facilius inuenias, tutiusque vtaris inuentis, regiones & loca describam vnde petenda sint, immò petita iam suppetunt. Quoad primum illorum, folium scilicet ficulneum, ex Paradiso id venit, è perizoma-
tis quae Adam & Eua sibi post curiosum in vetitam arborem intuitum & peccatum contexuerant. Grana salis è petra salis, in quam vxor Loth conuersa fuit, non procul à Sodomis adferuntur, vbi illa praecuriositate contra Dei praecceptum retrocepit incendio conflagrantes ciuitates. Plantago verò ex oppido Sichem accipitur, quod Dina filia Iacob Patriarchae ut ciuitatem mulieresque eiusdem videret ingressa, à Sichem Principe rapta & constuprata fuit. Quarta species huius confectionis ex lacrymis Prophetae regij sumitur, quibus per singulas noctes lectum suum rigabat, immò lauabat, postquam oculos suos malè custodiuisset respiciendo Bethsabee se lauante in solario. Fel piscis Tobiae est, quo ipse consilio Angeli Raphaelis, oculos patris inunctos pristinae restituit claritati, amaritudine poenitentiae subinducata. Piscis ille ex rapido fluuio Tigri hortatu dicti Angeli in terram attractus fuerat. Pilam, pistillum, fasciam, & modum agendi supra expressi.

Applicatio autem fieri debet ad oculos, per attentam, seriam, & viuam recordationem, quantumque fieri potest, quasi per sensum realem omnium eorum, quae Deus ad nostram instructionem nostrique morbi remedium & fieri permittit, & curauit describi: praesertim quae ex certis sacrae Scripturae locis prolata sunt. Tres dies quibus oculi spiritualiter lippientes vel etiam caecutientes, ut dictum est, obligati esse

esse debent: tres sunt Pœnitentiæ partes, Contritio, Confessio, Satisfactio. Huc etiam iuuat lutum ex Christi spuro & terra confectum: hoc est miranda illa excelsæ maiestatis diuinæ cum humana humilitate coniunctio. Ablutio in Siloe (*quod est interpretatum, Missus*) Christi qui in nostram salutem missus fuit passionem significat, in qua omnes nostræ sordes & maculæ abluui debent; non tantum semel in baptismo, sed etiam postea per Pœnitentiam, & quocunque alio modo. In Siloe abluimur, quodocunque eius merito curamur.

Commendaui Iob in Notarium fœderis tibi cum oculis pangendi, quia fidelis est & expertus, nam ipse quoque hunc usum habebat. In testes irrefragabiles Deum dedi & conscientiam propriam: illi namque etiam soli testes tui in horrendo illo iudicio sunt futuri. Vtere hoc medicamine, & medelam accipies: quia probatum est.

Quo animo, quantaque alacritate Christiani spirituale hoc pharmacum amplexari deberent, & quam magna cum gratiarum actione illo uti! Merito nos in hoc studio Ethnicorum Philosophorum exempla confundant, qui nihil non aliquando excogitarunt effeceruntque, ad spontaneam usque interdum oculorum extinctionem, quod minus molestiæ offensionisque illorum gratiâ incurrerent.

Apuleius & Hermes discipuli Platonis in templorum porticibus versantes nihil aliud quam de virtutibus cogitabant: quin sibi etiam oculos eruisse leguntur; ne illorum usu ab hoc studio auocarentur. Et Christiani non pauci non in porticibus sed in templis versantur, nihil aliud quam de spectandis hominum formis cogitantes. Iſaus Assyrius Sophista cum à quodam qui formosissimam ei ostendebat mulierem interrogaretur, num formosa videretur, respondit: *πέπαυμαι ὀφθαλμῶν*: id est: Desij laborare ab oculis. Non adpexerat, ne amoris faceret aditum. Hoc factio significabat, se à morbo illo oculorum quo curiosi laborant liberatum. Ut etiam de omni luxu & voluptate idem ille innuebat, dicens se satis hortulum Tantali obambulasse: hoc est, satis diu dedisse operam fluxis & inanibus rerum mundanarum cupiditatibus. Pœna enim Tantali iuxta Poetas (eo quod secreta deorum hominibus indicasset) nota est omnibus. Fingitur namque ob id apud inferos ad amœnum fluiuium stare, & arborem dulcibus pomis onustam ante se videre, semper tamen esurire & sitire: vanę oblectationis mundanæ perpetuo exemplo.

Incautum periculofumque adspectum nos Alexandri denique præstans factum effugere doceat. Is cum Darij filias haberet captiuas, demissis oculis salutabat, idque raro; sibi metuens ab insigni illarum forma. Apud familiares autem dicere solebat: Dolores oculorum sunt Persicæ puellæ.

Quare etiam acerbi dolores & amaræ vrentesque in inferno future sunt

Ioh. 9.

Exempla pro oculorum custodia.

Vide etiam

Cap. LXXX.

Philostratus in Sophist.

Ouid.

Plutarch. in Vit. Alexand.

Sunt lacrymæ oculorum eorum, qui sibi hinc non attenderint.

Ecquid igitur non potius oculos in cælum attollimus, tum vt ad spectu periculofa vitemus, tum vt cor quoque discat ad superna aspirare, quod lumina libenter ferri didicerit. Sic fiat vt cum Seneca dicamus, & sapiamus: Quam iuuat inter sidera ipsa vagantem diuitem pauimenta ridere: & totam cum auro suo terram!

Et verè si mentem aduertamus, huc oculorum aciem intendere Christianum oportebat, quod tandem salutis scopus attingeretur. At quia sublimia illa debilem obtutus nostri naturam maiestatis suæ fulgore deterrent, infirmitati nostræ consulens animarum nostrarum amator Dñs thesaurum illum cælestem, vt incomparabile margaritam, in Ecclesiæ agro quarendum inueniendumque nobis quasi desedit. Huc saltem oculos cõuertamus; & si solis radios nequeut inoffensè cõueri, terram Evangelicam cælo æquipollentem contèplentur. Considerent agrum, & emant illum. Sed utroque id oculo est faciendum: non altero ad cælestia hæc erecto, altero ad terrena detorto. Nã si alterutro tantum oculo saluti-fera, cælestia, diuina contèplamur, aut nimis arida, aut nimis humentia nobis videntur: atque ita nunquam arident, neque votis faciunt satis.

Sic Axa conquesta est, quod arentè & Australem tantum terram accipisset à patre suo Caleb, sed omnibus accuratius consideratis supernè inferneque irriguam impetrauit. Sic & Hiram de viginti ciuitatibus à rege Salomone pro lignorum laborumque mercede & pretio acceptis conquestus est, dicens: *Hæc sunt ciuitates quas dedisti mihi frater? Et vocabat eas, Terram Chabul*. D. Hieronymus dat rationem cur ei displicuerint illæ ciuitates. Quia, inquit, graminis plenæ erant. Itaque vni (Axæ) nimis arentia omnia videbuntur, quæ dedit nobis Christus in Ecclesia, quæque in cælo promittit; alij nescio cui (Hiram imitanti) nimis graminosa & humida: vt illis qui pro nihilo habuerunt terram illam desiderabilem, terram dico promissionis. At Ecclesiam in terris utroque mentis inquam & corporis oculo considerantes, sub rebus istis in se vt apparet aridis, paruis, diffluentibus, cælestia atque æterna complectentem, simulque coniungentem, dabunt illi omnia sua, & ement agrum illum: gaudebuntque æternum, se tam constanter tamque feliciter oculorum suorum aciem à mundi vanitatibus aueritisse.

Oratio pro oculorum custodia.

Castissimos tuos oculos, dulcissime Iesu, obligari permisisti, indicans quantum dolorum atque amaritudinis nostri oculi tuis peperissent: Da nobis gratiam, sic valeamus eos custodire eisque sic uti, vt, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis ascendit, contemplari in cælis mereantur. Amen.

f

CAP.

Seneca, in exord. lib. nat. quest.

Iudic. 1.

3. Reg. 9.

CAP. LXVII.

Quid facit, indomito frenum qui respuit ore?
Vrbem aperit, cæsisque vocat custodibus hostem.

Oris vt o-
stij duplex
custodia.

ENSVS huius Interrogationis est, quàm imprudenter & A malè agat qui oris sui curam non habet; quæ cura se non tantùm ad sermonem extendit qui ex ore procedit, sed etiam ad cibum & potum, quæ in os intromittuntur. Iuxta

Prou. 13.

hanc Sapientis sententiam: *Qui custodit os suum, custodit animam suam.* Superiori Capite hunc in modum de oculorum cura & custodia egimus; fatisque indicauimus, sicuti oculi fenestrarum partes in hoc terrestri animæ domicilio obeunt; ita os ostij, vt & nominis ipsius natura ac similitudo non absonat, vices atque locum iustinet. Cumq. in

Corpushu-
manum in-
star domus
& ciuitatis.

homine non modò domus alicuius, verùm etiam ciuitatis forma consideretur, meritò tunc os velut præcipua ciuitatis porta censetur, licet tum & alij sensus portæ possint nuncupari. Quemadmodum autem porta ciuitatis non attentè custodita, ciuitas in periculo versatur, immò quasi perdita reputatur, si tam crassa negligentia siue noctu, siue interdiu committatur, dum eadem ciuitas arctissimè ab hostibus obfideretur, eique in singulas horas struuntur insidiæ: ita (dicit Respon- B sio) Vrbem aperit, qui os suum non custodit, & quasi custodibus ipsis cæsis hostem aduocat.

Oris negli-
gentia in
loquendo.

Negligentiam hanc supinam & in loquendo incuriam tam pericu- C losam esse, tantumque adferre detrimenti, fusè in LII. Capite ostendimus: quocirca vnã tantùm eam ad rem producam sententiam, ex qua prior Responsonis pars desumpta est. Ita Sapiens: *Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo continere spiritum suum.* Quid aptius euidentiusque proferri queat quo ad oculum ostendatur quod dicimus, eum quasi ciuitatis portam pandere & mœnia diruere, excubias profligare, & voluntati hostium exponere, qui nullam habet eorum quæ loquitur rationem?

Oris negli-
gentia in
comedendo.

At nunc videamus, quomodo hunc eundem circa curam sui com- D mittat errorem, eidemque suam ciuitatem, se videlicet, exponat discrimini, qui in edendo & bibendo oris laxat repagula, & curam omnem seponit. Pandit is portas, certum est & manifestum; sed præci- E puè quòd custodes ciuitatis suæ profliget, & hostes assiduè circumiacentes, insidias struentes, ingressum quærentes insuper aduocet, iam consideremus.

Fieri namque potest vt portæ interdum patefiant, & nullum tamen inde sequatur incommodum: quemadmodum in finitimis ciuitatibus interdum

Quid facit, indomito frenum qui respuit ore?
Vrbem aperit, cæsisq; vocat custodibus hostem.

Die tsvoygben niet en arht, noch op synd mondò toeknoppen?
Die doddet sye eyghen warht, en stelt de stad wydt open.

Qui par trop debouche, Sa peu saige bouche, Est il bien many?
Sans porte, sans garde, Sa ville il hazarde, A tout ennemy.

interdiu patent; sed fideli adhibita custodia, quæ videat qui exeant ingredianturve, quid inuehatur aut euehatur, res citra periculum est, citra certum saltem nocumentum. At apertis portis etiam vigiles interimere, hoc ciuitatem perdere est. Dicit sacra Scriptura, militiam ^{Iob 7.} esse vitam hominis super terram: ergo tempus insidiarum, proditiōnis, quotidianorum discriminum, & plurima mortis imago. Debet igitur indefessa portis ciuitatis nostræ adhiberi custodia, aut alioqui deplorata est salutis, si patentibus portis, dirutis euersisque vndique **F** mœnibus etiam excubitores trucidentur. Id fit autem non tantum, vt dictum est, quiduis effutiendo, & ori in loquendo concessa licentia: verum etiam & præcipuè, dum inter edendum & bibendum nulla adhibetur moderatio aut cura: sed inordinatæ cupiditati subseruiunt omnia; dum quantum quodcunque, & vbi cunque malo appetitui lubuerit, ventri obeditur & gulæ. non attendendo, an hostis an amicus sit qui portam hanc ingreditur: nil curando quis quid inferat efferrave. Interim supinus ille ciuitatis suæ custos & dominus sensim insensatur, dum cibo potuque repletur, & à crapula absorbetur. In peccati somnum illabitur, corde iam grauato omnibus illis quæ in prouidè ingessit, & quæ tam auido oris, linguæ, & gutturis studio inuexit in urbem. Et ita (prò dolor!) ratio, sensus, memoria, intellectus, verecundia, timor, cura, Dei cognitio, conscientia, & quidquid excubias agere cōsuevit, à blando ebrietatis demōnio profligatur & opprimitur. Venitq. ciuitas (quæ ipse homo est, cui à supremo domino cura commissa erat) in extremum discrimen extremamq. vastitatem, iustæ custodiæ defectu. Illa tum ab omnibus cælestibus opibus, & gratiæ thesauris, armis, munimentisq. spiritualibus spoliatur, & inhabitantes virtutes dotesque diuinæ, vt eius ciues, perimuntur.

Gulosus,
supinus
suæ ciuitatis
custos.

Tunc de tali homine dicere licet illud Propheticum: *Princeps cocorum Ierem 5. se-*
destruxit Hierusalem. quod per Nabuzardan ducem militum Babylo- *cundum 70.*
niorum, in Hierosolymitanæ ciuitatis deuastatione sub Sedecia rege fa- *4 Reg. 25.*
ctum est; hoc aptè D. Gregorius ventri gulæque attribuit in homine, quando ille per crapulam in certam animæ perniciem venit. Sic enim ait nostræ intentioni valdè accommodè: Venter est hic princeps; cui *Gregor. 2.*
magna cura à cocis impenditur, vt ipse delectabiliter cibus impleatur. *Parte, Curæ*
Hierusalem est fidelis anima, quando illic per conscientiæ tranquill- *Pastor.*
tatem vera est pacis visio, & cum voluntate diuina concordia.

Curandum est igitur vnicuique & solerter aduigilandum, ne ciuitas nostra Hierusalem in nobis per ingluuiem & oris incuriā hostium patefiat libidini. Et æquali vigilantia attendatur quid foras per oris portam prodeat in loquendo, & quid intromittatur ventrem pascendo. Quocirca teneat Sobrietas in porta custodiam, & Timor Domini excubias agat in specula: iuxta illud S. Petri consilium, per gallicinium *Excubiæ*
turæ.

1. Petr. 5.

non oscitanter vigilare perdocti : *Sobrii estote & vigilate.* Qui enim sobrius non est, neque ad vigilandum est idoneus. Vtque magis excitet, ex metu addit rationem : *Quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Hinc & Dominus ipse nos exhortatur ad vigilantiam : *Vigilate & orate.* Et pugnae ratio, & hostis instantia, & propria imbecillitas nos vigilare assidue, & auxilium fortioris implorare compellunt, hæc enim est calamitosa huius vitæ miseria.

Math. 26.

Quando verò transactâ militiâ partaque victoriâ triumphus tempus aduenerit; tunc qui fideles suæ ciuitatis custodes fuerint, commissamque sibi prouinciam rectè obierint, suamque Spartam pro meritis exornarint, illi cum magna laudis contestatione potestatem supra decem ciuitates à Domino vniuersorum accipient; hoc est, pro fidelitate, constantia, obsequio, compensationis ac mercedis loco, Regni cælestis heredes ac possessores constituentur, in quo nouem chori angelorum cum omni Sæct orum exercitu velut decem efficiunt ciuitates. Eruntque tunc cum Christo dominatores cæli & terræ, pro eo quod tantillæ terræ corporis sui curæ suæ concreditæ benè præfuerint, & in medio tot hostium tantorumque discriminum fideliter tutati sint.

Luc. 19.

Nunc animi gratiâ instituto nostro, ad maiorem oris in loquendo custodiam, quasi auctarij loco exempla & apophthegmata pauca adiciamus. Careo loquaculus ab Isocrate oratore erudiri volebat. Sed is, Duplicem mercedem mihi dari, inquit, posco : alteram ut loqui, alteram ut tacere discas. significans non minoris artis ac pretij esse benè tacere, quam benè loqui.

Bruslib. 6. cap. 6.

Archelaus rex tonfori garrulo subinde roganti : Quomodo te rado, ô rex? Silendo, inquit. subindicando, non satis consistere, & multum loqui & officio suo rectè fungi. Lacedæmoniis ad publica conuiuia ingredientibus, qui natu erat maximus, singulis ostendebat fores, dicens: Per has nullus egreditur sermo. admonens nihil effutiendum, si quid liberiùs dictum esset in conuiuio. Sed longè excellentiùs veris id Christianis, quam Lacedæmoniis illis (quos Tertullianus naturaliter Christianos appellat) obseruandum, quoad ostium oris eiusque custodiam: tum quid per illud ingrediatur, tum quid egrediatur, ut iam dictum.

Plutarchum in regum Apophth. Idem.

Silentij orisque seruandi studio, Agathon Abbas lapillum ori inditum per tres annos gestabat. Nouerat enim scriptum, non tantum quod supra posuimus : *Qui custodit os suum, custodit animam suam* : sed etiam quod additur : *Qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Paulus cognomento Simplex cum quæsisset, essetne Christus prior Prophetis; insulam interrogatiunculam silentio diluere iussus, per triennium nemini quidquam proloqui est ausus. Pambo cum discere prius quam loqui proposuisset; audito pro prima lectione illo versu : *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea* : Sat est, inquit,

Pron. 15.

In vitis Patrum. Silentij exempla.

Psal. 38.

inquit; reliqua audiam cum istud opere implevero. In illo Tabernensi monasterio quod in eremo Scythica positum erat, Amos Abbas mille quingentis monachis præfuisse dicitur. Et cum tot essent, horis quibus silentium indictum erat, sæpenuerò aduenæ locum adentes, neminem ibi adesse putauerunt, donec interiùs ingressi, illos vel orantes, vel aliud in cellulis suis agentes cernerent. Sancti periculum oris norant, hinc tantam semper silentij freno curam eius habebant. Ideò rectè dicit Apostolus : *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam: huius vana est Religio.*

Iac. 1.

Quoad oris custodiam in victu sumendo, cuius neglectu & incuria ciuitas nostra non rarè ab hoste intercipitur, quia præter hoc Capitale tractata, etiam in LXV. Cap. de ea actum est : idcirco hinc tantum nunquam obliuiscenda exempla in memoriam reducam. Primi parentes malam custodiam egerunt; & idè cum poma omnis etiam nostra calamitas corporis & animæ simul introiuit. Esau quoque negligens oris custos edulium gulosiùs ingerendo, primogenituræ iure priuatus est patrisque benedictione. Israelitæ etiam ollas carniū, pepones, & similia Ægypti cupidè desiderantes, carnesque importuniùs à Deo impetrantes, simul iram diuinam portis oris hauserunt. Adhuc esæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit pingues eorum. Anxietas, cura, & sollicitudo introitus huius (oris scilicet) in gula cauenda, nimis euidenter ex eo constat, quod omnis ferè morbus illac intret, & intus grassetur : sed quod etiam mors simul illac ad animam penetret, hoc omnem superat calamitatis mensuram.

Exempla custodiæ oris per sobrietatem à contrario sumta.

Psal. 77.

Oratio pro diligentî oris custodia.

Deus omnium creaturarum conditor & gubernator, qui os nostrum in tui laudem, atque animæ & corporis nostri nutritionem condidisti: da ut illud sic custodiamus, ut nihil illac intret aut exeat, quam quod tua diuina placitum est voluntati. Amen.

CAP. LXVIII.

Quis meruit summo penitissimus esse parenti?
Plurima cui virtus dedit vt sit humillimus idem.

Hebr. 11.

ERTVM quidem est, impossibile esse sine fide placere Deo, teste Apostolo: sed necesse est etiam virtutibus & bonis operibus operam dare; vt sit secundum sacri eloquij normam Fides quæ per charitatem operatur. Talis fides, & homo illam habens, Deo placet. Alioqui etiam si tantam fidem haberet vt montes quoque transferre possit, charitatem autem non habeat, nihil est, neque ipsa Fides, neque ipse sic credens; atque ita Deo placere non potest; quemadmodum id & D. Paulus in se transfumta locutione grauiter asseuerat.

Rom. 8.

Ephes. 5.

Dicit alibi idem Apostolus: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Sed qui per veram viuamq. fidem, corpus suum velut hostiam viuentem Deo in eius obsequium & in odorem suauitatis offerunt, illi mirificè Deo placent. Quapropter prudenter vnumquemque Sapiens admonet, vtq. omnipotenti Deo per vitæ sanctimoniam placere conentur, instruit: *Miserere anima tuæ placens Deo, & contine: & congrega cor tuum in sanctitate eius.* Ac si dicat: Animæ tuæ ipse, si quisquam alius, debes misereri; quæ alioqui sine te nec ab homine aliquo, nec à Deo seruari potest, quantumlibet ipse & totus mundus eius misereatur. Age igitur, tu tibi proximus esto, vt es verè; & animam tuam nudam veste, pascere famelicam, cura quoquo modo indigentem, virtutibus excole, contine à malo, in omne bonum lætus effundere, & congrega ingentem meritorum sanctorum thesaurum: Hæ sunt enim tui cordis diuitiæ & deliciae. lacta cogitatum tuum, cor tuum, & quidquid es, in Domino, & placebis ei, faciesq. haud vulgarem cum tua anima, alioqui misera, misericordiam; placebis enim ei, cui placere est esse beatum.

Certam est igitur, vt initio diximus, necessariam ante omnia esse fidem veram, sine qua impossibile est placere Deo; opus esse præterea operibus bonis, tanquam fructibus ex illa radice nascentibus, sine quibus Fides mortua est; atque ita Fides per charitatem operans necessaria, vt quis placeat Deo. Nunc ad rem veniamus.

Quis maxime placeat Deo.

Interrogatur non simpliciter, quis placeat Deo, vel quid in homine desideretur vt Deo placeat; sed quis maxime Deo placeat; quis inter amicos è primis, & filiorum charissimus censendus sit. Non quod hoc quisquam in particulari queat cognoscere, nec hoc quæritur; sed quid reddat hominem Deo maxime gratum, charum, & commendatione dignum. Respondetur, illum cum primis placere Deo, cui plurima

virtus;

Quis meruit summo penitissimus esse Parenti?
Plurima cui Virtus dedit vt sit humillimus idem.

Wie staet, met alder vuercht, meest in Goddō goet behaghen?
Die hem in alder deucht, vot moedelyckst van draaghen.

Qui merite d'estre, Chery du grand Maître, Mignon du treshaut.
Qui le moins l'offence, Qui fait bien, et pense, Que rien ne luy vaut.

virtus: hoc insuper additur, vt idem sit & humilis. Nam, vt dicit S. Bernardus, non magnum est esse humilem in abiectiōe; magna profusum & rara virtus est, humilitas honorata. Huc facit quod Sapiens sedulo commonet: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Quia etiam si quis omnem mundi sanctitatem haberet, hoc est, quæ in mundo haberi potest; signa & prodigia faceret, & velut totius perfectionis speculum in omni virtutum genere excellentissimus ab hominibus iudicaretur; si tamen complacentiæ aut inanis gloriæ tinea se ingerit, totum illud virtutum tantarum ornamentum corrumpit, & concidunt omnia. Non ignorabat hoc Iudith, quæ summa humilitate superbum illum Dei hostem aggrediebatur. Dicebat ea inter orandum: *Superbi ab initio non placuerunt tibi; sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.* Et quid mirum? Nam sicut superbus homo, quanto magis in eo dæmoni similis fit & propinquior, tanto etiam à Deo alienior redditur atque remotior: ita è contrario in humili, quo ille per humilitatem magis ac magis à diaboli natura recedit, eique fit dissimilior, eo magis ac magis appropinquat Deo. Ita vt Deus superbo tanquam suo hosti resistat, humili verò semper, vt sibi amico, plus fauoris concedat & gratiæ. Istud D. Petrus, & D. Iacobus aperte & in eandem sententiam contestantur: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Ita Mardocheus post suam humiliationem euectus & sublimatus est ad regium decus; & è diuerso, superbus ac fastuosus Aman turpiter depressus, & tandem proprio suspensus patibulo, quod Mardocheo curauerat erigi. Et quidem iuxta Domini sententiam, qui est futurus iudex & vindex omnium: *Qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Maximæ humilitatis singulare exemplar Diua virgo, humilitatis magistri Domini nostri mater castissima, summè ita exaltata est: & superbissimus Lucifer in ima detrusus.

Hanc humilitatis sublimitatem excellenti etiam gradu collocat D. Gregorius, nostræ sententiæ consentiens & fidem faciens: Humiles, inquit, dum se deiiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Et Christus ipse in se suoque exemplo declarauit quod dicimus; humilimum, ac magnis tamen virtutibus præditum, Deo gratissimum. Quia licet non rapinam arbitratus est, sed naturæ conditionem esse sciuit, se esse æqualem Deo; dum tamen ita se exinaniuit, & formam serui accipiens, per summam humilitatem sic Deo Patri complacuit, vt eum summè exaltaret, nomenque daret quod est super omne nomen; facto suo testatus est, hanc excellentissimam esse ad Deum viam. Hinc Bernardus: Semper, inquit, solet esse gratiæ diuinæ familiaris humilitas. Debent igitur sine dubio verè humiles Deo esse valdè grati, si etiam familiares, quasi intimi amici. Sicut teste S. Spiritu per os sacratissimæ Virginis Mariæ innotuit, præ omnibus virtutibus quibus illa supra omnem

Virtutibus
eminens, &
humilis,
idem.

Bernard.
super Miss.
est, Homil. 4.
Eccles. 3.

Iudith 9.

1. Pet. 5.

Iac. 4.

Hester 6.

7.

Luc. 14.

Humilitatis
magister
Christus, & ex-
emplar

Maria.

Humilitatis
sublimitas.

Gregor. in
past. Part. 3.
Admon. 18.
Philip. 2.

Bernard.

Homil. 4.

sup. Missus.

omnem comparationem eminebat, Deum respexisse humilitatem ancillæ suæ : eoque magis illi eam placuisse, eiq. fuisse propinquiorem, quo & ipse altior, & fuit illa demissior. Iuxta illud Prophetæ regij: *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Magna profectò affinitas conditionum, quæ nec spatiorum intercapedine diuellitur; humilis, inquam, & Dei: immò quæ eo maiori arctiori q. nexu coniunguntur, quo & naturæ Diuinæ sublimitas, & hominis se humiliantis vilitas, longius à se mutuo distare videntur. E contra superbos à longè cognoscit: quia quo se magis exaltant, eo ipse ab illis magis recedit, propter conditionum diuersitatem. Quocirca humilitati danda est opera, vt Deo placeamus, ipsiq. sociemur, cui soli adhærere bonum est. Vnde rectè D. Gregorius: Humiliare, & apprehendisti. Et D. Ambrosius: Quisquis cupit Diuinitatis tenere fastigia; humilitatis imâ sectetur. Quibus & D. Ambrosius conformiter sic loquitur: Vis capere celsitudinem Dei? cape prius humilitatem Christi. Magnum reuera compendium, vt ad summum montis excelsi verticem facillè perueniatur, pedem eiusdem in imo apprehendere.

Gregor.

Ambros.

Ex quibus omnibus clarum est, vt quis Deo placeat, non satis esse fidem, virtutes, ac bona opera habere, sed in primis magna esse opus humilitate; quæ virtutes cæteras congregat, congregatasque conseruat. Alioqui vt dicit Gregorius: Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat.

Gregor. in
3. Psal. Penitent.Hieron. ad
Celantiam.
Summa
huius Capit.

Iuxta Responsonis igitur sententiam, ille meretur summo parenti Deo esse penitissimus quisquis & vitæ est sanctitate clarissimus, & tamen præ humilitate sibi infimus videtur. Quod D. Hieronymi sententiâ comprobatur & concluditur in hunc modum: Nihil (inquit) est quod nos ita & hominibus & Deo gratos facit; quàm si vitæ merito magni, & humilitate infimi simus. Qui verò illi sint in particulari, nouit ipse solus, qui corda scrutatur & renes Deus: vt in sequenti Capite dicetur.

Christus ad
docendam
humilitatē
venit.

Matth. 11.

Paul. Diac.
lib. 8.
Exemplū
humilitatis
in Hera-
clio.

Ad præcellentem hanc profundissimæ humilitatis lectionem rectè mundo manifestandam & commendandam, ipse supremus omnium Dominus Dei filius Iesus Christus de sinu patris in terram vênit: seseque nouæ huius ac despectæ planè Philosophiæ præceptorem dedit: nos omnes ad se conuocans, & ad studium huius professionis excitans: *Venite ad me omnes, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Verùm nos stulti & tardi corde primum nostrum Alphabetum nec capimus, nec retinemus; quæ supra nos semper sentientes. Vnde non importunè Heraclius Imperator à Zacharia Episcopo Hierosolymitano huius nostræ lectionis admonebatur; quum enim auro & gemmis ornatus crucem Christi ferens, vt eam in monte Caluariæ honorificè collocaret, insistere in porta coactus esset, nec ulterius progredi va-

leret;

leret; dixit ei Zacharias: Vide, Imperator, ne isto triumphali ornatu in cruce ferenda parum Iesu Christi paupertatem & humilitatem imitere. Tum Heraclius, abiecto amplissimo vestitu, detractisq. calceis, ac plebeio amictu indutus, reliquum viæ facillè confecit. Quis non maxima animi sui voluptate eo induatur habitu, quo Christum scimus Patri fuisse gratissimum; & eius exemplo, quotquot vnquam Deo placuerunt, singulariter acceptos fuisse? Hoc insigne Christi & velut vestis est; hac quasi nota suos à vanè inflatis mundi cultoribus iaternoscit.

Quid mirum itaque si superbi Deo non placeant, quibus nulla est cum ipso paritas vel similitudo: nihil sui in eis animaduertit. Neque ob id etiam eos exaudit, quia excelsi & sublimes, humiles ipsius aures (humilibus familiares & accessu faciles) nequeunt inuenire. Lepidum illud Aristippi dictum his meritò suggeratur. Cùm ille à Dionysio quidpiam postulans non audiretur, ad pedes regis se abiicit, & impetrauit. Reprehensus ab aliis quasi hoc Philosophum dedeceret: Nihil hîc culpæ, inquit: quia Dionysius aures habet in pedibus. Humilium semper Deo placuit deprecatio; superbiorum verò fastidit iactantiam: quod in publicano oculos atque animum demissè deprimente, & in fastuoso Pharisæo se superbe efferente ipse Christus designauit.

Oratio ad obtinendam humilitatem.

Nvnquam tibi, ô Domine, ab initio superbi placuerunt, sed mansuetorum atque humilium semper tibi placuit deprecatio; Da nobis, quæsumus, virtutem humilitatis; vt super hoc fundamento tale virtutis ædificium valeamus exstruere, cuius culmen ad regnum pertingat æternum. Amen.

CAP. LXIX.

Quātulus aut quantus iusto est examine quisque?
Tantulus aut tantus, quantus stat lance Tonantis.

Quanti
quisque sit
precij.

ADMIRATIONE & animaduersione digna est ista Interroga- A
tio; nam contentiosam illam ac fanaticam terminat litem,
quæ vniversum ab ipso initio agitauit terrarum orbem; &
nostro, si vnquam aliàs, seculo efferuescit. Hoc enim sibi
quisq; prærogatiuæ vendicat, vt sibi summo iure persuadeat, se non so-
lùm aliquid esse, & quantũ alius quilibet sui amans, verũ etiam aliis
longè antecellere. Ad eò vt æstrum hoc pungens, stimulansque illa
cupiditas, qua quis maior, melior, doctiorque aliis sibi videtur, nemi-
nem propè intactum prætereat. Sed vnumquemque suscitatur, comi-
mouet, & incendit, etiam non rarò, vbi aut nulla, aut exigua est vanæ
huius titillationis materia, qua sibi in aliquo complaceat. Nam docet
experientia, neminem ita esse deiectæ conditionis, ita omni dote desti-
tutum, siue in anima, siue in corpore, siue in huius vitæ substantia,
quin sibi facile persuasum habeat, se aliquid esse, se non esse miseris-
simum, abiectissimum, quiq; omnibus sit posthabendus. Dicit tamen
Apostolus, non de talibus tantũ quibus res tam angusta domi, ve-
rũ etiam de quolibet mortali, licet omnibus instructissimo: *Si quis
existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* Quapropter benè
sanctus Iacobus inanes huiusmodi vocat: *O homo inani!* Quia quando
non solùm quid foris appareat, sed quid intus reuera sit, attenditur;
deprehenditur inanis tantũ esse species sine substantia, instar simu-
laci pro homine viuo.

G.ii.6.

Iac. 2.

Ratio scru-
tandi valo-
ris proprij.

Docet nos propterea loco prædicto D. Paulus, quo argumento cog-
noscitur queat, quanti in veritate sumus; quidve loco infallibilis signi sit,
quo videatur quid de re ipsa sit sentiendum. Sic inquit: *Opus suum pro-
bet vnusquisque.* Quia cum remedium vitandi elationem sit proprio-
rum defectuum consideratio, quando quis suum proprium opus ex-
pendit & probat, si bonum est, non gloriatur nisi in Domino: quia cogi-
tat; *Gratia Dei sum id quod sum: & cum feceritis omnia quæ præcepta sunt
vobis, dicite: Serui inutiles sumus.* Sin reprehensibile est opus proprium;
habet quo se humiliet; non quo se aliis præferat; sicut ille stultè de se
sentiens ac loquens: *Non sum sicut ceteri hominum.*

I. Cor. 15.
Luc. 17.

Ier. 18.

Atque ita qualiscunque sit homo, seu bonus seu malus, si sui proba-
tionè ex probatione operis sumat, vt debet, quia arbor ex fructu cog-
noscitur. non se inani gloria efferet, sed etiam si gloriandi materia sub-
esset, in semetipso tantũ gloriam habebit; sibi gaudens & congratu-
lans,

Quantulus aut quantus iusto est examine quisque?
Tantulus aut tantus, quantus stat lance Tonantis.

Hoe veel oft luttel ist, dan de Key Mensch waerachtich?
Niet min oft meer (d'et wist) dan so oodi' waer almachtich.

De combien est bonne, Chacune persone, En ce nostre lieu?
Elle est toujours telle, Et point autre qu'elle, Est aux yeux de Dieu.

lans, atque in Domino glorians : & non in altero : hoc est non in laude alterius, neque in consideratione alterius, cui se præferat : sed vt dicit idem Apostolus : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ.* Vera 1. Cor. 13. igitur hominis cognitio ex re ipsa, non ex inani persuasione aut externa apparentia sumenda est : iuxta id quod Dominus Samueli dicebat, cum venisset vt Dauidem in medio fratrum suorum vngeret regem : *Homo videt ea quæ parent; Dominus autem intuetur cor.* 2. Reg. 16.

B Hæc igitur humanum genus vexat infania, vt non tantum se quilibet quippiam esse persuasum habeat, verum etiam aliis putet æqualem, atque adeò præferendum : iuxta illam ferè pruriginem quæ Apostolos adhuc incultos & imperfectos molestabat; qua frequenter inter se quærebant, quis eorum videretur esse maior.

Vanitas autem ista duobus istis nititur fundamentis, ex quibus scilicet ipsa sumit originem. Primum est, quod ipse ita de se sentiat, ex alicuius rei consideratione in qua sibi complacet : alterum, dum vana ista persuasio ex assentatorum laudibus tantum oboritur. Ad has tibias & fulcris inanis Luc. 12. Vanitas complacentiæ duobus nititur fulcris inanibus. nibus. cannas inanes saltat omnis mundi Stultitia ac inanis Gloria: vel quod quisquam magnus sibi & in suis oculis videatur, vel quod ab aliis laudetur & magni fiat.

Quæritur igitur, quanti verè sit quispiam faciendus, hoc est, quam magni vel quam parui verè sit pretij. Num quanti se ipse, vel mundus facit? Non. Neque enim ille lapis est Lydius, quo valor hominis exploretur. An fortè è contrà tam parui est homo pretij quam vel ipse se iudicat, vel à mundo æstimatur? Nec hoc quidem. Quia humiles se viles existimant; & sancti mundo sunt despectui. Quid ergo sentiendum? quanti quisque pretij est? Dicemus paulo post. Sed prius incertitudinem vtriusque iam agitati iudicij fufius explicemus, quandoquidem omnis error, & se stultè attollentium, & alios temerè deprimentium, ex his fontibus promanat. Incertitudo æstimationis pretij ex propria complacentia hinc clara est, quod tanto vilior semper quisque est habitus, quanto se ipse facit pluris : & tanto stultior, quanto sapientior sibi videtur. Exemplo est Nabuchodonosor, ob similem gloriæ inanitatem ex hominum consortio eiectus, & per septennium ferarum consors factus. Exemplo est & Aman (cuius Dan 4 & 5. Esther 7. ob id crebrò meminimus) qui præ eiusmodi fatuitate & sui æstimatione nesciebat quid ageret; & ligno, quod alij præparauerat, affixus interiiit. Sic Theodas quidam, dicens se aliquem esse, quasi à Deo cum magna potentia & sapientia missum : sed mera erat vanitas, & ideò cum quadringentis viris, quos ea persuasione seduxerat, ad nihilum redactus est. Ita Simon Magus, dicens se aliquem magnum Prophetam scilicet vel Deum; at fumi instar, quo altius euectus est, adeoq. corporaliter ministrantibus angelis tenebrarum, eo turpius orâte S. Petro Act. 5. Act. 8.

deiectus est. His adiungo omnes eos qui fallaci proprio iudicio sibi magni videntur; quorum primi sunt hæretici, sapientes in oculis suis, & magna de se sentientes, cum totius Ecclesiæ contemtu. Quoad proprium igitur cuiusquam de se iudicium, pro apostilla in margine ponendum: Nihil, quia vt iniquum & fallax repellitur.

Quoad aliorum etiam totius mundi de aliis censuram, illa quoq; incerta est. Nam mundus vt plurimum contrarium iudicat: iuxta Prophetæ testimonium: *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Error iudicij huius, exemplo Christi ad oculum conuincitur & confutatur: cum ipse omnia illa elegerit & amplexus sit, quæ mundus odit & persequitur: vt sunt paupertas, humilitas, abiectio, infirmitas, tolerantia, &c. in rebus, in personis, in modo agendi, tam quoad se, quam quoad suos. Vnde Apostolus: *Videte vocationem vestram, fratres; qui: non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, (iudicio seculi) vt ea quæ sunt, destrueret; vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius. Sed qui gloriatur, in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus commendat.* Non igitur vera hominis æstimatio ab ipsius pendet arbitrio; siue se iactitet, siue se deprimat: nam vt neque superbi iactantia veram pretij magnitudinem statuit, ita nec humilis propria demissio veram arguit vilitatem. Nec verò pendet iudicium ab hominum censura, laudis vel contemptus, quia bilanx & statera mundi dolosa est. A quo igitur pendet pretij cuiusque sententia? hoc quaeritur.

Responderetur, tantum quemque esse verè, quantus apud Deum est. D. Vt ille namque solus nouit omnia, immò & cordium secretissima; ita solus quoque iustus rerum omnium est æstimator & censor.

Hoc est quod Apostoli aliquem in locum Iudæ electuri orantes dixerunt: *Tu, Domine, qui nosti corda omnium.* Et quod D. Ioannes de Christo testatur: *Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes: & quia opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.* Item aliàs Apostoli Christo: *Nunc scimus, quia scis omnia: & non opus est tibi vt quis te interroget, in hoc credimus quia à Deo existi.* Et ipse de se, vt æterna veritas, veritati dat testimonium: *Ego sum scrutans renes & corda.* Et quoad cor, & quoad corpus, omnia solus perspectissima habet; & propterea solus ipsius est de homine verum iudicium, vt & iusta retributio. Vnde addit ibidem: *Dabo unicuique secundum opera sua.*

Secreta hæc & certa Dei inspectio, cognitio, & de hominis pretio & censura oculo cælesti librù sigillis clausum intuenti comparari potest,

in

in quem oculus humanus, tamen acutissimus, nequit penetrare. Exterius tantum intuetur homo, & dum eo obtutu de interioribus, vbi pretium latet, loquitur & iudicat, hallucinatur & errat. Deus solus librum cordis nostri vel omnibus mundi atq; humanæ sapientiæ signaculis obseratum introspectit, & infallibiliter æstimat. Nam iudem libri in extremo ac tremendo illo iudicio aperientur, & ex ipsis sententia proferetur irrefragabilis, vt ab indubitata iudicis scientia & æquitate causæ profecta. Et tamen libri conscientiarum toti sicut mundo conspicui, nunc tamen latent & clausi sunt, soli diuinæ maiestatis oculo aperti.

Extollat se igitur qui volet quantum volet: foris librum video, nec scio quid scriptum sit intus: ac proinde iudicare de re ipsa non possum. Si iudico esse magnum, probum, sapientem, de exteriori tantum specie, quodque oculis patebat, velut de exteriori corio libri iudico. Ita si ex incertis quibusdam indiciis alium quempiam reprobaro, hunc illi postposuero vel præulero, cæcus de coloribus iudico. Quia sicut cæco colores, & quæcunque sub aspectum cadunt, incognita sunt; ita vera virtus aut vera cuiuspiam malitia, quæ sub solius Dei notitiam cadunt, nos fugiunt.

Viderint igitur qua basi suum iudicium fulciant, qui tam leuiter & temerè de proximo loquuntur & iudicant: nunc aliquem vsque ad sidera extollentes, qui fortè coram Deo despectissimus est: nunc alium luto platearum indigniùs conculcantes, & omnium ludibrio exponentes, qui tamen apud Deum summo in pretio habentur. Ita cæcutitur in iudiciis. Viderint non minùs illi, qui præ fastu & philautia se aliis inaniter præferunt.

Quàm magnus igitur, vel quàm exilis sit quisque in virtutum æstimatione (prout cuiusque rei pretium à præstantia sumitur) hoc soli Deo cognitum est. Sicut suprâ ex D. Paulo docuimus: *Ille probatus est, quem Deus commendat.* Et sicut accommodè nostro proposito dicebat Folium S. Franciscus, refertque Thomas de Kempis: *Quantus vnusquisque est in oculis Dei, tantus est, & non amplius; aut humilis Franciscus.* Si quis, hæc contra, ausu temerario voluerit appellare; viderit ille, ne post diligentioris rei inspectionem, exactioris que causæ discussionem & examen, dicatur ei quod Balsafari Regi Babyloniorum tribus verbis in pariete descriptum fuit, & à Daniele in hunc modum interpretatum: *M A N E: numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. T H E - C E L: appensus es in statera, & inuentus es minus habens. P H A R E S: Diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.* Tunc tam præfractè insipiens & insolens, seriùs suoque nimio damno perdiscet, quàm fraudulenta res sit sibi complacere, sublimè de se sentire, & mundi laudantis iudicio stare; & non humiliter se in conspectu

Isaie 5.

1. Cor. 1.

2. Cor. 10.

Act. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 16.

Apoc. 2.

Sap. 1.

Oculus Dei secreta cordiù rimatur & renum.

Vanitas se exaltantiù.

2. Cor. 10.

Thomas de Kempis, li. 3. cap. 5. de Imit. Christ.

Daniel. 5.

Dei gerere: cui & omnia cognita sunt, quique iustus æstimator est omnium.

Contrariū
iudicium
Dei à iudi-
cis homi-
num per
exempla
exhibuit.

Atqui vt vniuersa clariùs ante oculos quasi in tabula depicta conspicemur, aliquot exempla proferamus, in quibus ex diametro repugnancia videamus iudicia, Dei veri inspectoris, & mundi hallucinantis. In primis, quid de Abel, de Iacob, aut de Ioseph mundus sentiebat? quod erat de eis hominum iudicium? Pro iis habebantur, pro quibus nunc eiusmodi habentur qui modesti, iusti, & timentes Deum sunt: ij pro simplicibus quidem & rotundis habentur; sed nihili fiunt apud mundum, respectu eorum qui subriles, audaces, & viuaces sunt, prout vitia virtutum veste palliari solent. Hoc est, non censentur eiusmodi (licet æqui & boni) cum versutis, temerariis, præsumtuosis, sciolis, & factiosis comparandi. Longè alia de Cain, de Esau, de fratribus Ioseph, industriis, solertibus, motu & actione plenis, opinio apud sæculum. Interim alia prorsus Dei censura & æstimatio, planè aliud iudicium, Abel, Iacob, & Ioseph longè fratribus eorundem anteponentis. Et ita semper stultis mundi iudiciis cum certo Dei iudicio accidit.

De diuo
Gallicano
mirè con-
uerso.
Sabellicus
lib. 2.

Quis vnquam humanæ censuræ virgula filum veritatis attingisset, quando pluris fuerit faciendus diuus ille Gallicanus; an quando Romani dux exercitus, cum post Thraces, Dacos, & Scythas bello domitos, Constantiam Constantinæ Principis filiam sibi matrimonio locatam ac benè conuenientem cum immensis opibus haberet, totiùe mundo esset admirandus; an quum his omnibus relictis, Christianæ pietatis & humilitatis cultum amplexus est, cæpitque pro Cæsaris gero miles esse Christi, cuius vel solum nomen mundo erat execrabile; & Ecclesiæ subesse militiæ, qui Romanæ præfuerat? An item illi magnificentius fuerit hostes vincere, opibus & honoribus abundare, & à mundo in sublime ferri; an in Christi familia abiectum esse, religioni se obstringere, hospitum pedes lauare, mensam sternere, & alia humilitatis officia, quæ mundus abhorret, impendere?

Spiritus tom.
3 in epi. Io.
Damasce-
ni
Maij 6.

Sic & de Ioanne Damasceno rogari posset, quando pluris fuerit æstimandus, an cum in sæculo nobilis, an verò cum simplex monachus factus est? Quando maioris ponderis & pretij in mundi statera fuisse eum existimabimus? an cum Damasci in foro omnibus venerandus, & præ vestium, opum, & generis splendore suspiciendus visus est; an cum in eodem foro, veste fordida ac pannosa, cum corribus à collo pendentibus, ab Abbate suo Saba missus, ridiculus mercator consedit; ac duplo pluris ex obedientia merces suas faciens quàm iustus erat valor, ludibrio ab omnibus exceptus est, vbi notus & antea tantopere fuerat honoratus? Deinde, quis eum tunc quoque pluris fecisset, quando potius quàm à Religione suscepta tamque inexhauste humilitatis philosophia dimitteretur, cellularum omnium secessus quotidie

quotidie exhaurire & purgare maluit? Sed Deus planè aliter iudicat quàm mundus.

Ita & Simeon ille Salus dictus, elusit mundi iudicium coram hominibus, siquidem stultus reputabatur; sed erat sapiens Deo. Is teste Euagrio & Leontio, cuius & Acta Nicænæ posterioris Synodi fidem faciunt, omni inanis gloriæ cupiditate abiecta, quanquam sapientia cuiusque generis & diuina gratia refertus esset, tamen his qui eum minimè norant delirus visus est. Inter alia narrat Leontius, duos Patres monasterij cuiusdam prope Emesam (natale Simonis huius Salisolum) inter se de lapsus Origenis causa & origine dissidentes, ad Abbatem Ioannem in terra sancta commorantem pro dubij decisione profectos, ab illo ad Simeonem hunc velut ad certius oraculum fuisse remissos. Cumque accedentes eum lupinos rodentem inuenissent, alteri illorum, qui stultum illum esse in corde iudicabat, tantam impexit alapam vt per triduum fenserit; dixitque ei Simeon: Cur vituperas lupinos? fuerunt madefacti quadraginta diebus. ieiunarat siquidem exemplo Christi dies noctesque quadraginta. Origenes verò ex eis non comedit, quoniam mare subiit, & non potuit egredi, & fuit suffocatus in profundo. Ista symbolicè de Origene Simeon; quod deferens ille Christianam benè probatam simplicitatem, per lupinorum esum representatam, cum plus sapere vellet quàm oportet sapere, euauit in cogitationibus suis; & putans se sapientem esse, verè stultus factus est. Istiusmodi igitur ludibrio Simeon Origenem cum Origenistis voluit condemnasse: dum interim ipse à mundo delirus, fatuus, & infanus iudicaretur; sed Deo tanto sublimior erat sapiens.

Ita & sancta Elizabeth vidua, S. Brigitta, S. Clara, & præ omnibus sanctissima ac gloriosissima Dei genitrix virgo Maria, tanto in Dei oculis sublimior, quàm in propriis humilior, & in seculi iudicio despectior. Caueat sibi quisque igitur, ne vel ipse sibi magnus videatur, neque mundi nitatur iudicio, sed studeat Deo placere, & ipsius se conformare sententiæ, à quo & vltimam est accepturus.

Oratio ad humiliter de se sentiendum.

Semper ad altiora conatur, magniq; fieri desiderat humanum ingenium, sed veram celsitudinem non quarimus: elide in nobis, Domine Deus, stimulantem hunc propria exaltationis vermem, vt ad perfectam nostri cognitionem humilitatemq; perueniamus, quando quidem talium est Regnum calorum. Amen.

C A P. L X X.

Quò ferar, afflictis inopino turbine rebus?
Mentem aduerte Deo: melioraque præcipe votis.

In aduersitate consilium.

EMO facile determinarit vtrum facilius sit, an aduersa fugere, an verò in aduersis reperire consilium, quando illud antea non prauideris, nec te contra obuentura munueris. Sic D. Augustinus: Non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, quæ non fuerint in pace quaesita. Quocirca opportunè nos ista Interrogatio nostri commonet officij, vt sciamus in quo præcipuè sit collocanda fiducia, & ad quod proximè fugiendum solatium ac consilium, quando afflictis rebus inopino quasi turbine corripimur: præsertim si constantis more viri, clypeo patientiæ & prouidentia in omnem euentum prænunti non fuerimus. Vt sciamus, inquam, quid tum facto opus, & de cetero, quo animo esse nos oporteat ad omnia similia quæ in posterum possent accidere. Innumera siquidem incommoda caput nostrum quotidie circumuolant, tum quæ corpus, tum quæ spiritum concernunt. Neque ferè transit dies, quin vel aliquid aduersi repente oboriatur, vel meritò debeat expectari.

Verum solatium sanamq; consilium.

Quæritur igitur quid consilij in tristi aliquo euentu, vndecunque ille proficiat, & qualiscunque sit tandem? Dicit Responso: Mentem aduerte DEO. hoc est, conuerte te ad Deum, & bono esto animo. Vtque præstantiam huius consilij melius cognoscamus, audiamus quid dicat Cicero: Ratio in consolando plurimùm valere debet. hoc est, præcipua vis, totumque solatij ac consilij fundamentum in ratione consistit: sine qua friuola & debilia sunt omnia, quæ in medium consolandi vel consulendi gratiâ proferuntur. Eiusmodi sunt Christiana & diuina solatia in ratione fundata, & ob id solida ac efficacia.

1. Thess. 4.

Ita diuus Paulus volens Thessalonicenses consolari, vt non contristarentur sicut & cæteri qui spem non habent, non verbis tantùm consolatoriis, sed ex Resurrectionis certitudine ratione desumpta, illos solabatur: exhortans vt seinuicem verbis illis, verbis efficacibus, verbis rationem proferentibus, & verbis realibus consolarentur. Mundus, exclusa recta solatij veri ratione, verbis communiter solatoriis vtitur, casum deplorando, miseriam vel extenuando, vel etiam exaggerando; non modò nihil veri solatij afferendo, sed nec parùm subinde dolorem augendo.

Luc. 7.

Aliter Saluator ac consolator optimus Christus, viduam vnici filij mortem cum turba collacrymantem solatus est, dicens: *Noli flere.* Idque solida ratione, non mundi more, qui solùm id solandi gratia ita dicit:

Quo ferar, afflictis inopino turbine rebus?
Mentem aduerte Deo; melioraque præcipe votis.

Wat id my best te vade, in druck en teghenspoedt?
Keert v tot Godtò ghenade, en s'hept dan eenen moedt.

Lors que la Fortune, M'est trop importune, Quel sera mon port?
Contre son orage, Rouley ton courage, Et soit Dieu ton Nort.

dicit: sed quia filium erat resuscitaturus, eiq. restitutus. Solantur homines se inuicem inanibus tantum verbis, dum dicunt: Ne fleueris, esto bono animo; & sicut D. Iacobus dicit de eiusmodi: *consolati- Jac. 2. mini & saturamini*; & nihil præter verba suppeditant: quibus quo fortius miser inniteris, eo te grauius lædis, vt cui baculus arundineus in manu confringitur, & segmenta manum vultumque conuulnerant.

Responsio igitur solidum dat solatium ac consilium in rebus afflictis: vt se quis ex animo ad Deum conuertat, quia ipse suprema ratio, sapientia, bonitas, & potentia est. Sic filij Israel diuino fruente consilio ad serpentem æneum se conuerterunt, Christum crucifixum in eo per fidem contemplantes, & à serpentium ignitorum moribus sanati sunt. Ita Paulus in præsentissimo naufragij periculo ad Deum omnes conuerti & bono esse animo hortabatur, & factum est vt omnes animæ euaderent ad terram. Sic & Sara ad Deum confugit, quando eam ancilla septem virorum interfectoricem appellabat, & solidam accepit consolationem, Tobiaz angeli ministerio in uxorem data. *Act. 27. Tob. 30.*

Heu quàm inconsultè agunt, qui in afflictione à Deo discedentes à diabolo consilium & solatium petunt! ita agunt qui dæmoniacos, diuinos hariolos, magos, sortilegos, & id genus inferni propolas accedunt. Quid hoc aliud est, quàm vnum malum maiori malo & multis malis velle curare? immò omnia simul perdere?

Conuertitor ad Deum miser, dum aliqua te premit aduersitas; & solidum accipies solatium ac consilium in ratione fundatum. Ipse enim est qui vel immittit vel permittit malum, quodcunque obtingit; idque paterno affectu in filiorum suorum conseruationem, non in perniciem. Nec mortibus nec plagis nostris gaudet, sed peccata nostra, vt vulnera, talibus medelis curat. Optimum igitur consilium est, ita cum vera peccatorum pœnitudo ad ipsum conuerti, meliora concipere, & totum se eius diuinæ misericordiæ ac voluntati committete. Hoc est quod exemplo & verbo nos Propheta regius docet, dum ait: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Dum enim virga percutit, baculo sustentat clementissimus Dominus, ne in castigatione deficiamus. Vt rectè dicebat Tobias cæcitate percussus, & refocillatus: *Tu Domine flagellas & sanas.* Et Propheta: *Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus.* *Psal. 22. Tob. 13. Ierem. 31.*

Meritò ad Deum conuersio consulitur in aduersis: quia sicut oues per deuiationem à pastore, ita homo per peccatum à Deo deflectit, & auertitur à summo bono ad bonum corruptibile & malum, certo animæ suæ discrimine. Deus verò vt pastor bonus, ouiumque suarum zelator, tribulationem & aduersitatem sicut glebas terræ in nos proicit, morbos, bonorum aut amicorum iacturam, opprobria, confusionem, & quidquid diuinæ ipsius prouidentia placuerit, vt isti sa-

h

pianus,

piamus, & instar bonæ ouis ad ipsum conuertamur; saltem per correptionem, si per blandum ipsius compunctionis & commonitionis sibilum non redeamus. Hoc igitur solatium & consilium vnicum, in quacunque aduersitate constitutis; vt qui à Deo per peccatum auersi sunt, per obstaculum eorum quæ tunc sibi aduersantia sentiunt, ab illis auersi ad Deum à quo fugerant conuertantur. Sic filius virgam per sentiscens, totum se ad patris matrisque conuertit sinum, & quærit per verbera, quod per peccata fugerat. Iamque totum se, si sapit, voluntati patris submittit; neque amplius, illa contempta, suam cupit implere. Ita peccator à Deo correptus, tribulationem à manu Dei, vt benigni patris accipiens, se ad diuinam eius misericordiam conuertit, totumque se in eam proicit, à qua depêdere deinceps & dirigi desiderat.

In Responsione adicitur: melioraque præcipe votis. non tantum in melius mores corrigito; quod se ad Deum conuertenti est necessarium: sed etiam concipe meliorem spem, & animo esto bono. Idque ratione: quia quemadmodum parum spei concipi potest, quando quis solatiis tantum humanis nititur, quæ communiter cum verborum lenocinantium sonitu transeunt, & in fumum desinunt: ita qui hanc consolationem & consilium sequitur, certus est se solidam percepturum salutem. Tribulatio enim vel per eiusmodi ad Deum conuersionem ab ipso tollitur, vt quæ immissa fuerat quod eum ad sanio- rem mentem adduceret, aut in maius ei bonum conuertetur. Non enim tunc solum valet aduersitas ad pristina peccata diluenda, Dei- que iram placandam, verum etiam ad magnum præter id meritum cum- mulum coaceruandum: & ita ad maiorem in cælesti patria gloriam ob- tinendam. Sic enim promissit Dominus, qui, vt audiuius, & aduer- sa immittit, & cum præmiorum scœnore ab illis liberat. Ita inquit: *Cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.*

Duo hinc exempla in hominum studiosorum gratiam adiiciam, in quorum priore quasi ad oculum conspicabimur, quantæ imprudentiæ sit in afflictione oborta, consilio hoc spreto, naturæ malè moratæ & moderatæ ductum sequi: in altero verò contrarium. Erat Solonis no- men tota Græcia & Asia celebre, quia leges Atheniensibus dedisset. Ceterum cum Miletum peregrè venisset, frequenterque cum Thalete (qui & ipse vnus ex septem fuit sapientibus) congregaretur, ac fortè ambo in publico deambularent, tum ex composito, filij mors ei nun- ciata est. Ad quem atrocem nuncium, vir alioqui sapientiæ fama no- bilis, consternatus animo, repente sese humo afflixit, capillum & bar- bam vtraque manu vellicans, scœdansque iniectu pulueris, ora pal- liumque cœpit laniare. Ad quod scœdum spectaculum, & indignum personam quam gerebat, cum ex toto foro ingens factus esset concur- sus, & ipse cum muliebri eiulatu ad fatietatem spectatus indecorè ia- cuisset,

Simile à fi-
lio & patre
irato.

Sumendus
in re mala
animus bo-
nus.

Psal. 90.

Sabellicus
lib. 3. cap. 4.
Solonis a-
nimi im-
potentia.

cuiisset tum Thales (cuius opera fuerat is nuncius allatus) Solonem le- niter tangens; Bono, inquit, sis animo; filius tuus viuit. At experiri volui, qui te tali casu effes habiturus.

Aristippus, tametsi etiam Ethnicus, nos tamen melius docturus est. Cum is aliquando ad Rhodiensium littus graui naufragio eiectus es- set; ibique non sine magna solitudine cogitaret, quanto in discrimi- ne fuisset; vidit in arena figuras quasdam Geometricas: & conuersus ad comites, mœrore posthabito, hilari vultu ita exclamauit: Bene spe- randum est: nam & hic quoque hominum vestigia cernimus. Ibi non de fore solatium significans, vbi scientiæ colerentur. Multo maiori ratione Christiani in afflictione animum sumant, quia ad Deum om- nium auctorem conuersi, in tribulationibus vt certis notis & figuris vident descriptam suam salutem, & post naufragium huius mundi, certissimum beatitudinis portum.

Diui Iob in aduersis tolerantia iam sæpiùs decantata; qui hoc sin- gulari fundamento nitebatur: *Sicut Domino placuit, ita factam est.* D. Remigij dictum factumque, animi in aduersis tranquilli, atque in Deo fixi clarissimo argumento, his libet apponere. Dei spiritu reue- lante cognoscens secururam anno sequenti magnam annonæ carita- tem, securus sancti Ioseph prouidentiam, multos in villis Episcopij acervos tritici (quos metas vocant) fecit: vt populo fame laboraturo inde subueniret. Impij verò homines, Dominica quadam die inebria- ti, cœperunt inter se dicere: Quid ille Iubilæus (sic enim appellabatur propter longæuam senectam Remigius) facere vult de illis metis quas congregauit? An ciuitatem nouam cupit exstruere? quia sicut turres per muros ciuitatis, ita per circuitum cortis, acervi illi erecti stabant. Et suadente Diabolo, se mutuo adhortati sunt, vt ignem in eos iniicerent. Quod cum S. Remigio celeri nuncio esset relatum, ascendit equum, & accurrit, vt tantam hominum temerarium vesaniam compesceret. At cum eò peruenit, iam acervi omnes ardebant. Bea- tus autem Remigius, & ætate, & vespertino algore frigidior, de equo descendens, se eminus calefacere cœpit, tranquillo corde & ore di- cens: Semper bonus est focus. Itaque ex necessitate virtutem faciebat.

Oratio in aduersitate.

Quandoquidem aduersitatem, Domine Deus, non minùs quàm prosperitatem donum tuum esse cognoscimus: in sinum tuæ misericordiam me projicio, vt venia peccatorum accepta, tua placeam voluntati. Amen.

Laert. lib. 2
Virtutum de
Architectu-
ralib. 6.
Aristippi
fiducia.

Iob 1.

Suuius to. 1.
Post Hieronim-
de Epist.

CAP. LXXI.

Quid mihi spem sistat, cum res defluerit ipsa?
Æthereæ volucres; depicta que lilia campis.

Viuendi
necessitas
solicitudi-
nē viuendi
parit.

VIUENDI necessitas parit in homine sollicitudinem, sollicitudo anxietatem, anxietas pusillanimitatem, pusillanimitas diffidentiam & desperationem. Id verò totum defectu debitæ spei & fiduciæ in Dei misericordia prouenit, dum aliqua necessitas premit. Videt enim & experitur homo, vt vitam hanc caducam sustentet, victu, vestitu & similibus opus esse, sine quibus non viuatur. Ex illa verò necessitate viuendi, vitamque sic sustentandi, incipit sollicitè cogitare quibus modis necessaria illa conquirat. Cura illa angit; quia non statim omnia suppetunt. Angor autem ille fatigat, torquet, & discruciat, si non iactet cogitatum suum in Dominum; si que spe & confidentia illa destituitur, qua in Dei benignitate quiescat; qui vt omnia condidit, ita mirabili prouidentia omnia conseruat & administrat. Hoc Gentilis ille Orator intellexit, dum sic loquitur: Stulta cura est, quæ spem non habet. Diuus verò Ioannes Chrysostomus prædictam illam vitiorum originem & genealogiam attingit, his verbis: Sollicitudo desperationis est filia. Hoc est, Defectus spei in Domino, parit anxiam sollicitudinem; & ista tum peiorem parit cognominem, vt dixi, filiam, Desperationem; qua planè animum despondent, qui iam non aliquo spei defectu laborant, sed omnem spem prorsus abiiciunt. Pessima hæc est generatio, in qua semper filia matre deterior fit, & in miseri hominis perniciem fecundior. Hinc fit non rarò vt stirps ista & infelix progenies in corde humano succrescat, non quidem è necessitate sata, sed in plena rerum affluentiarum neque solùm anxietatem & curam superfluam, verùm etiam insatiam progignat avaritiam. Vt non minùs diues interdum, immò amplius sit sollicitus, quomodo vitam hanc sit transacturus, quàm cui egestas & foror & mater est. Quid igitur de talibus dicemus, quos extrema necessitas cogit sollicitos esse, si & opulenti stimulante avaritia in medio fortunarum suarum atque opum anhelant?

Spe animus erigendus est.

Quæritur propterea hac Interrogatione, quid nobis spem sistat & Asperare doceat; cum res ipsa defluerit, omniaque illa destituerint nos, quæ ad vitam necessaria sunt: aded vt nec res adsit, nec æs quorem compares, neque etiam spes. Quid meritò sic constitutis spem suppeditet, collapsamve restituat?

Matth. 6.

Responsio dicit quod Christus Apostolis suis dicebat: *Respicite volatilia cæli, & lilia agri.* Hæc Christi doctrina ex paterna in nos cura profecta

Quid mihi Spem sistat, cum Res defluerit ipsa?
Æthereæ volucres, depictaque lilia campis.

Wat moet my doen betrouwen, vor sonder goet, oft ghelt?
Der voghelen aenschouwen, en liliën op tvelot.

Qui nous admoneste, Que l'espoir on mette, En Dieu, a tout temps?
Le libre ramage, De l'oiseau sauuaige, Et les lis des champs.

fecta est. Considerans siquidem in nobis superfluam hanc vitæ curam & anxiam sollicitudinem, & vt omnium conditor ac pastor, sciens meliùs nobis quid ad hoc esset necessarium, ad nimiam hanc curam præscindendam dedit nobis aues & lilia magistrorum vice: illas quoad victum, ista quoad amictum. Nam vt D. Paulus dicit; *habentes alimēta, & quibus tegamur, his contenti sumus.* Præcipua enim cura & sollicitudo hominis ad alia se debet extendere, longè meliora, maiora, atq. excellentiora, quàm ad istam corporalis necessitatis procurationem. Ideò Dominus ac magister noster eadem opera hoc ipsum apertè explicabat: *Ne solliciti sitis, inquit, anima vestra quid manducetis; neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca; & corpus plus quàm vestimentum? Respicite volatilia celi; quoniam non serunt neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt; non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Si autem fenum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos, modica fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quo operiemur? Hac enim omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. Querite ergo primum Regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit dici malitia sua.* Hucusque verba sunt Christi, Domini ac Præceptoris nostri.

Ex his Domini nostri salutaribus monitis summa Responsionis accepta est, ad Interrogationem, quid nos in spem erigat, quando re omni destitueremur. Neque alia opus erat super his explicatione, cum sint per se clarissima; nisi quòd fortè aliqui nimium simplices existimare possint, hinc à Domino omnem curam & operam prohibitam esse, quinimò omnem quoque diligentiam, cum ad aues nos remittens dicat: *neque serunt neque metunt: cumque ad lilia: non laborant neque nent.* Errant sine dubio eiusmodi sinistri interpretes verborum Domini. Nam non prohibet laborem, neque debitam pro cuiusque necessitate sollicitudinem, sed anxiam illam & cum diffidentia coniunctam. Homo enim nascitur ad laborem, sicut avis ad volatum. Et hæc est communis humani generis sententia: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Hoc est victum & amictum tibi labore tuo comparabis. Ideò quilibet suus est sudor, & labor, & officium, in quo honestè ad Dei gloriam, & ad vitæ huius necessitatem exerceatur. Adeò & ob id orium in S. Scripturâ valdè reprehenditur, & piger ad formicam mittitur, vt ab illa & laborem discat, & diligentiam atq. insuper prouidentiam: sicuti proximè sequenti Capite ex professo tractabitur. Sollicitudo autem

illa & cura, qua quisquam sua quàm utilissimè disponit & dispensat, qui maximè frugi est; quin illa quoque qua de necessariis secundùm cuiusque statum & onus prospicitur, non solùm licita est & tolerabilis, verùm etiam laudem meretur, & in virtutum numero reponitur. Hinc Iosephi prudentia commendatur, qua in summa illa mundi egestate Ægypto & toti mundo quasi horrea condidit; itaque egit, vt *Saluator mundi* vocaretur; sine cuius providentia & sollicitudine, mors præinedia cuique videbatur inevitabilis.

Genes. 41.

Anxiam igitur curam Dominus culpatur & prohibet, quæ simul cum debita in Deum fiducia stare nequit, sed altera alteram excludit. Ita agunt, qui sua industria, suo labore & curâ omnia se putant acquirere, parum vel nihil Deo tribuentes. hoc Ethnico:um & barbarorum est hominum. D. Chrysoctomus ait appositè & breuiter: Solliciti esse vetamur, laborare iubemur. Anxiam sollicitudinem vetat: sed eam quam & in auibus videmus, non reprehendit. Non ita siquidem Deus pascit volatilia, vt quæ ipsa nihil ad hoc agant. *Non serunt neque metunt*: verum id quidem: illud tamen laboris obeunt gnauiter, quod eis à Naturæ conditore est inditum & ordinatum. Volitant de ramo in ramum, de tecto in tectum, de campo in campum; sollicitè indagantes, quæ eis obuentura sit etica à Deo ipsis præparata. Hinc & rostro & vnguibus grana, micæ, vermiculos quaritant, eruunt, prensitant. Vnde communiter in mensis, coxendix & pes galli gallinæci vel caponis, aut eiusmodi pulli conuiuialis viris traditur, cum lepido dicto: *Viris cura incumbit*: alendæ scilicet familiæ. Sicut gallus scarificando magna sollicitudine terram sarrit & subigit, victum sibi gallinisque quaritando.

Chrysoct.

Auium labor, industria, cura.

Grati omnia Deo accepta ferunt:

Ingrati sibi adscribunt.

Regnum Dei primò querendum, vt alia quoque inueniantur.

Hoc autem differentiæ est inter talem quæ cum Deo coniuncta est sollicitudinem, & inter eam quæ sibi nititur; quod qui priorem illam habent, quidquid sua industria & labore acquirunt, Dei benignitati acceptum ferunt. Si bonam messem habent; dicunt cum gratiarum actione: Deus mihi vberem largitus est messem; & ita qui mercatu vel alia arte proficiunt: Deum dedisse profitentur. Alij verò sibi suæque industriæ tribuunt omnia. Volucres vt priores illi quarunt, cursitant, volitant, venantur, & aliquando multo labore est opus, & tamen verè dicitur: Deus pascit illas: ideoque & ipsæ in gratitudinis argumentum Deum laudant, canentes quælibet iuxta rostrum & genus suum.

Benè propterea nos monuit eadem illa lectione Dominus: *Querite primùm regnum Dei, & iusticiam eius*, hoc scilicet quod factò opus est, vt eò perueniatur tanquam per viam: & reliqua adicientur vobis. Adicientur non ociosis, non sine labore, sed tunc benedicet Deus labori vestro, & erit fecundus; qui alioqui sterilis est. futurus. Ita siquidem videmus multos in seculo suis curis & laboribus immissos, vt non vacet

vel

vel semel caput, oculos, aut manus in altum tollere, & Dei meminisse: & interim omnia retrorsum labuntur, & cancrorum more procedunt. Quid mirum eos non inuenire quod quarunt, cum nec vbi nec quomodo inueniendum est quarant? Dicit Dominus: *Querite primùm Regnum Dei*; Dei honorem, animæ vestræ salutem, & alia ad vitam hæc necessaria, illa via inuenietis. Si igitur alia quaris via aut modo, tibi imputa si frustraris. Vnumquodque enim ibi tum, & sic quæri debet, vbi, quando & quomodo inueniri potest. Non enim mare, nec quidem littus aratur feriturve, nec ibi messis quaritur: ita neque venatu, nec inflato cornu, nec latratu canum in campis pisces captantur, quia nec ibi sunt, nec eo modo capiuntur: sic in rebus de quibus sermo est agi debet; quarendo regnum Dei ante omnia; & illæ res sine quibus hæc vita non agitur, adhibito debito studio conquiruntur.

Non frustra dicebat Dominus Apostolis, postquam iam tota nocte nihil cepissent: *Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis*. Quia qui suoapte labore nituntur, per totam laborantes noctem nihil capiunt. Ad dexteram retia in capturam laxare debent: cum Dei nutu & ope, primùm quod vitæ æternæ est quærentes, & tunc inueniendo quod huic vitæ congruit, honestam operâ dantes: sicq. inuenient vitumque.

Quibus benè consideratis certò constar, vitam hominis Christiani, omnemque eius actionem, ita cum sollicitudine diuini honoris, propriæ salutis, atque ædificationis proximi debere esse contemptam & conditam; vt & prima cogitatio & postrema, vt & cuiusq. actus initium & finis, gustum illum salutarem, ac diuinum odorem spirer. Quique id sentiunt & sapiunt, primo diluculo cor ad Deum eleuant, gratias agentes; diem illum cum omnibus ad eum pertinentibus Deo offerentes. optantes vt cuncta ipsorum oratio & operatio ab ipso semper incipiat, & per ipsum cœpta finiatur. Sacro Missæ officio deuotè audiendo dant operam: aut, si non patiantur eo die negotia, domi preces suas antequam prodeant, fundunt: etiam iisdem interdum nonnunquam repetitis, præsertim circa prandium; tanquam medio iam diei peracto curriculo respirantes. Illi & vesperi, priusquam cubent, acta diei per Conscientiæ examen secum reputant; & si quid commiserint, veniam precantur; sicuti latius in LXXXIII. Capite, Deo dante, dicturi sumus.

Qui ita in Dei timore viuunt, verè coram Deo ambulant: cum proximo in charitate, sinceritate, & pace conuersantes. Opus suum, mercaturam, officium, cum omni æquitate & diligentia exercent; & tamen Deo omnia committunt, ab eius bonitate quidquid euenierit acceptantes. Si ex voto atque animi sententia successerit; Deo acceptum ferunt cum gratiarum actione: sin aliter quàm sperarant euenierit; æquanimiter ferunt, & in salutem animæ conuertunt: quam

in

Pius totius diei decursus.

Boni nituntur Dei providentia, & quod sui officij est faciunt.

in primis commendatam habent, & quò omnia sua dirigunt; quod idem est atque Regnum cælorum quærere, & (vt viam) iustitiam eius.

Videre igitur est, quemadmodum anxia illa Deoq̄ue inuisa sollicitudo omnem in homine subuerit vitæ ordinem, & finem ipsum (hoc est salutem) auertit: ita cum Dei benignitate ac prouidentia coniunctam sollicitudinem omnia in hac vita tranquilla reddere, & vitæ æternæ viam reperire.

Vtinam saperent filij hominũ atque intelligerent, tamq̄ue opportunum ad regnum cælorum, & ad vitæ huius commodam vsuram, compendium amplexarentur! Et certè si vel minimum veræ lucis acciperent, ex suis metatibus rem istam perspectissimam haberent. In domum ingredi cupiunt: & neglecto ostio quod ostenditur, certatim capite in parietem impingunt. In cælum ire volunt, & vitæ necessaria inuenire: viam autem per Christum ostensam negligentes, aliã contendunt hæc assequi; & vtroque frustrantur. Cum insuper dicat

1. Cor. 3.

Apostolus: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus.*

Corui mi-
nisterium.

Vtq̄ue diuinam prouidentiam erga sui cultus studiosos meliùs habeamus commendatam, vnum ex veteri Testamento de Elia & alterum ex nouo de S. Paulo exemplum proponemus. Elias in magna illa fame, cum cælum ad eius orationem tribus annis & mensibus sex sic clausum esset, vt ne gutta quidem aquæ decideret, à coruis Dei iussu pastus fuit; *Coruis*, inquit Dominus, *præcepi, vt pascant te.* Corui tamen pastum potiùs aliis solent suffurari. Ea est Dei admiranda benignitas. *Corui autem deferebant ei panem & carnes manè; similiter panem & carnes vesperi: & bibeat de torrente.* Torrente exsiccato, mirabili iterum modo idem Propheta per viquam Sarepthanam fuit nutritus: cuius hydra farina non defecit; & lecythus olei non est imminutus: donec pluuia descendente terræ fecunditas est reuersa.

Hieron. in
vit. S. Pauli.
Iterum,
Corui mi-
nisterium.

S. Paulus primus eremitarum, sexaginta annis à coruo etiam dimidiatum panem afferente pastus fuit. Vtq̄ue certior tum in hoc, tum in sequenti facto Dei prouidentia eluceret, accidit vt superueniente S. Antonio nouo hospite, integrum coruus ille panem administraret; Paulum dicente cum gratulatione condigna: *Eia! Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors.* Sexaginta iam anni sunt, cum accipio quotidie dimidij panis fragmentum; nunc ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam.

Scriuato. 4.
Vita sancti
Dominici
lib. 3. cap. 4.

At viciniora nostris temporibus, nostroq̄ue vsui paulo familiariora narremus. Cum Romæ apud S. Sixtum centum fratres cum S. Dominico sub Euangelica degerent paupertate, die quodam missi sunt à eo duo fratres, Ioannes Calaber, & Albertus Romanus, vt eleemosynam peterent. Illis à manè vsque ad tertiam frustra laborantibus, &

iam

iam reuertentibus occurrit quædam mulier, deditq̄. eis vnum panem, dicens: *Nolim vos profus vacuos redire.* Eo accepto, vir quidam pauper rogauit obnixè, vt darent ipsi eleemosynam. Cum se illi excusarent, illeq̄ue instaret, dederunt ei panem. Redeuntibus factus obuius Dominicus, per reuelationem actorum gnarus, iucundo dixit vultu: *Iam nihil habetis, filij? Narrant ei vt euenerant omnia.* Aitq̄ue vir sanctus ad eos: *Angelus Domini is fuit; & Dominus pascet seruos suos.* Eamus oratum. Egressus inde ab Ecclesia, iussit fratres ad prandium adesse. Post quorundam hæsitacionem, quòd deesse scirent alimoniam, tandem omnibus signo dato aggregatis, sanctus vir mensæ benedixit. Cunctis sedentibus ad mensam, legi cœptum est, & vir Dei Dominicus, iunctis manibus, orationi se dedit. Et ecce, duo formosissimi adolescentes panes candidissimos, singulis singulos, ab infimis incipientes apposuerunt: statimq̄. se omnium conspectui subtraxere. Dixit autem vir Dei: *Comedite panem vobis missum à Domino.*

Deinde ait iis qui mensis ministrabant, vt vinum adferrent. Illis dicentibus, se nihil vini habere: vir Dei plenus Spiritu sancto; *Ite*, inquit, *ad dolium, & de vino in illud à Domino infuso, nobis haurite.* Eunt illi, & inueniunt dolium optimo vino redundans, quod haustum fratribus attulerunt. Comederunt itaque & biberunt, singulari Dei munificentia recreati.

Si adhuc cuiusque necessitati accommodatius exemplum requiramus, audiamus quid eidem alio acciderit tempore. Procurator domus indicauit aliquando sancto viro, deesse panes. Ille iucundo spiritu benedixit Deum, & exiguum illud, quod supererat, iussit frustatim mensis apponi. Erant tum in monasterio fratres plus minus quadraginta. Ingressi itaque in refectorium, post benedictionem, singuli buccellas sibi appostas cum gaudio frangunt; moxq̄ue duo iuuenes, eiusdem & formæ & habitus, multos inferunt panes, quibus tacitè beato viro oblati, subito recedunt. Tum vir sanctus ad omnes extendens manus, *Iam nunc*, inquit, *fratres, comedite.* O miram Dei benignitatem, talem se timentibus escam præparantis!

Oratio contra diffidentiam de Dei benignitate.

A Peris tu manum tuam, Domine, & imple omne animal benedictione: *Da mihi, quæso, bene tibi seruiendi gratiam: quia victum & amictum illis non es negaturus, quibus calum tuum tegis, ipsum largitus es. Amen.*

CAP. LXXII.

Torpentem quânam excutiet piger arte veterum?
Paruula sit magni exemplo Formica laboris.

Contra otium & pigritiam.

In arboribus supini sedentes Deum tentantes.

INTERROGATIO ista & Responso optimè quadrant cum A præcedenti Capite, contra eos qui Christi doctrinam, solitudinem nimiam verantis in velamen otij ac pigritiæ arripiunt. Ita illi, etiam per sectæ modum, se aliosq. in errorem mittebant, qui in arboribus desidentes, expectabant quoad Deus eos pasceret, cibumque in os otiosis ingereret, qui nec volucres sic pascit. Eoque dementiæ deueniunt, vt multi pertinaciores præ inedia ex ramis mortui corruerent. Nominatim id nostro tempore in Benschop Diœcesis Ultraiectensis anno 1539. accidit: qui etiam inde Teutoaicè *Boom-klimmers*, hoc est, arborum conscensores per derisum vocabantur.

Quàm detestandum sit otium, commune illud dictum designat, quo omnium malorum mater dicitur, iuxta illam Sapientis sententiam: *Multam malitiam docuit otiositas*. Propheta Ezechiel inter præcipuas causas vastationis Sodomæ, etiam hoc vitium commemorat; dum sic ait: *Ecce, hæc fuit iniquitas Sodomæ: Superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius*. Quid enim mali non exoritur ex saturitate ventris & otiositate? Nam qui crapulæ & abdomini dant operam, & benè pasta interim membra sinunt otio torpescere; aptissima sunt diaboli instrumenta, quæ in omne malum moueat, inflectat, & impellat. Rectè vt idè diuus Hieronymus moneat: *Facito aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum*. Nam, sicuti aues non nidificant super alis molarum, nec in illis multum desident, nisi dum illæ à solito suo motu quiescunt; ita diabolus neque locum neque quietem in illis reperit, qui semper in motu & in actione sunt, se aliquo bono exercitio occupantes.

Subiit aliquando eremi tædium Antonium Abbatem, dubiusque consilij clamasse fertur; *Seruari cupio, sed cogitatio aduersatur*. Hic mirum accidit: media illa animi fluctuatione intuitus est hominem monastico habitu, nunc calathos textentem, nunc orationi intentius vacantem; audiditque supernè vocem: *Et tu sic facito*. Quod oraculum secutus, per hæc duo tam constanter perseuerauit, vt omnium monasticæ disciplinæ sit obseruantissimus iudicatus.

Hinc religiosus, & etiam eremitis, aliisque sanctis personis in vsu semper fuit, manuum labore se stas temporibus exercere: quod & ipsa diua virgo Maria legitur obseruasse. Videmus & nobiles matronas

non

VADE AD FORMICAM, Ô PIGER! ET DISCE SAPIENTIAM. 72.

Torpentem quânam excutiet Piger arte veterum?
Paruula sit magni exemplo Formica laboris.

*Hoe sal hem den luyert, tot neersichheit best keeren?
Denstet der mieeren aerd, die sullent so wel keeren.*

*Qu'est ce qui prouoque, A l'oeuvre, et se mocque, De tout lasche coeur?
La Formy inuite, Que chascun l'imite, Au soin, et labeur.*

non necessitate aliqua cogente, neque lucri, sed otij tantum vitandi gratia, aliquid operis subinde actitare. Immo & Sancti aliquando, si non esset quod de nouo facerent, facta dissoluebant, reficiebantque, ne otium domi ipsorum locum vllum haberet. Sciebant cor hominis otiosi puluinar esse diaboli, super quo commodè & tranquillè quiescens, nihil non mali excogitat. Hoc & Gentiles non latuit: vnde valdè appositè Poëta:

Queritur Aegyptus quare sit factus adulter?

In promptu causa est: desidiosus erat.

*Ouid. lib. 1.
Remed.*

Hinc idem Poëta: *Oti: si rollas, periere Cupidinis arcus.*

Dicit propterea grauius Menander: Idem est otiosus, & malus ciuis.

Menander.

Hinc & inter apes, otiosæ vt fures plectuntur. Notauit eam ob rem benè D. Augustinus, quàm noxium sit à bonis exercitiis per otium de-

*Augustin. de
Cirit. li. 1.
cap. 30.*

sciscere, vt dicat, otio periisse Romam, deletâ Carthagine. Quæritur

igitur præsentem Capite, quàm arte piger torpente veterum excu-

riet, & otio vitato diligentiam se dedit? Responderetur cum Sapiente: *Va-*

*Prou. 6.
Ad formi-
cam piger.*

de ad formicam ò piger; & considera vias eius, & discite sapientiam: quæ cum non

habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, &

congregat in messe quod comedit. Et iam formicæ comparatione pigrum

stertentem increpat, his subdens: Vsq; quo piger dormies? quando consur-

ges è somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conferes

manus vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas; & pauperies quasi vir ar-

matas. qui scilicet te oppressum ad nihilum rediget. Adè vt piger di-

ci possit quasi cor proprium in manu sua perfodere, cuius tunc omnia

F membra fracta labascant, & patibulum eum vt sibi debitum præsto-

letur. Idè ad diligentiam eum potiùs excitans Sapiens, prædictis sic

adiicit: Si verò impiger fueris; veniet vt fons messis tua: & egestas longe

fugiet à te.

G Quod ad formicæ naturam attinet, verè admiratione dignum est,

*Plinius Na-
tur. histor.
li. 11. ca. 30.
Formicæ
natura.*

quod Plinius de illa scribit, quodque iam ferè omnibus per experien-

tiam innotuit. Non est vllum animalium formica robustius, si pro-

portionem spectes: vt verè dici possit; formicam esse leone fortio-

rem. Tribuit formicis Plinius Rempublicam, rationem, memoriam, & fo-

licitudinem. In antra sua, velut horrea subterranea, grana important,

delibata primùm, & deroso germine, ne in terra repullulent & cre-

scant. Quæ maiora sunt quàm vt commodè inuehi queant, illa ante

antri ingressum secant, & frustatim ingerunt. Humida grana tempore

pluuio inuecta, splendenti soli exponunt siccanda, vt messis diutiùs

conferuetur. Noctu etiam plenilunij tempore operantur; at non, cre-

scente luna, vel eadem decrescente. Interlunio cessant. Interdiu siqui-

dem etiam tum cessant ab opere, tempore inter veterem & nouam lu-

nam medio, dum luna non apparet. Iam verò, quàm diligentes &

strenuæ in labore! quàm alacres! quàm obedientes! quàm indefessæ! Et quia à variis partibus onera sua aduectantes adueniunt, quarum vnæ de aliis ignorabant; hinc ne confusio oriatur, & indigesta frugum moles molestiam pariat; statim dies sunt omnia perscrutandi lustrandi que, & suo quæque loco & ordine disponendi. Tunc videas eas capita conferentes, quasi se mutuo interrogantes & conferentes consilia. Ex assiduitate autem euntium ac redeuntium sulcati videntur calles: neque solum per terram tritæ viæ, verum etiam lapidibus inducta ex frequentatione semita notari potest. Ut meritò ad formicam mittatur piger, non solum ut diligentiam, industriam, & prouidentiam ab illa discat; sed nominatim ut etiam vias eius consideret. Nam licet per vias eius, non iam agendi rationem & mores intelligeremus, sed tantum vias illas quas commeando & remeando terræ & saxi: ipsi imprimi; meritò sufficiat ad faciem pigri pudore suffundendam, qui præ ignauiâ vix manum vel pedem moueat ad operis quidpiam attingendum; qui que ne tantillum in toto continet corpore, quod frugi esse velit. Possent etiam tales ad apem mitti, ut prudentiam, vrbani- tatem, diligentiam, & omne ferè virtutum politicarum & Christianarum genus addiscant. Nam nihil est quod in admirando eximioque isto animalculo reperiatur, quo Christianus tam in interiori quàm in exteriori homine non excolatur & exornetur; si æmulari velit: quem admodum hac super re ex professo in Apiario nostro Christiano Teu- tonicè conscripto tractauimus.

Qui verò talibus magistris & exemplis ex natura sumtis, & à Deo H propositis non mouentur, neque quidquam propterea de intoleranda sua desidia remittunt; digni sunt quibus D. Pauli consilium & reme- dium adhibeatur: *Si quis non vult operari, nec manducet.* Quòd si fortè opportunum non fuerit hoc uti pharmaco, vel etiam adhibiturum non satis efficaciter aut ex voto operetur; possit & alterum applicari, pro conditione personæ, priore fortè efficacius: & tergum eius fricari ac mulceri eo vnguine, quo asinorum tergaliniuntur; iuxta Sapientis consilium, sic præscribentis: *Flagellum equo, & camus asino, & virga in dorso imprudentium.*

Gymnosophistæ sapientes Indiæ otium tantoperè detestati sunt, ut cum edulia mensis apponerentur, prius adolescentes interrogarent; Quid à lucis ortu didicissent vel fecissent. Qui nihil respondebat, impransus foras triclinio extrudebatur. Habebant odio quàm maximo desides, quos omnes quia nihil egissent in hac vita, tanquam non vi- xissent, bestiarum sepultura sepeliebant.

Florentiæ in Hetruria patrio instituto animaduertitur in eos, qui otiose & ignaui in ea ciuitate agunt. Ex his ex postulatus aliquis vn- de victum sibi quærat & vestitum, si expedire non possit, nec vitæ in- nocentiam

Via formicæ naturales & metaphorice.

Apis laus.

Aliud contra inertes consilium.

2. Theff. 3. Tertium remedium pigritiæ.

Prov. 26.

Apuleius 1. Florid. Inertes inedia castigati.

Sabellicus lib. 6. cap. 1. Otiosorum poena alia.

nocentiam probare; ut sceleris conuictus plectitur, aut tanquam ciuitati perniciosus, vrbe eiicitur. Si ita hodie cum otiosis ageretur, vitumque & vestitum nescio qua arte sibi comparantibus vtriusque sexus hominibus; immensa malorum seges in herba, & etiam in femine suffocaretur. Nam verum est quod scribit Hieronymus: Teneatis fir- missimè, quòd omnis concupiscentiæ, & immunditiæ, atque peccati mater est otiositas. Vnde idem ad Demetriadem postquam & studij & orationis pensum præscripserat, ad opus manuum etiam adhortatur: Habeto, inquit, lanam semper in manibus, vel staminis pollice fila deducito. Hac obseruans, & te ipsam saluabis & alias; eris que magistra sanctæ conuersationis, multarumque castitatem lucrum tuum facies, Scriptura dicente: *In desiderijs est omnis anima otiosa.* Nec idcirco tibi ab opere cessandum est, quia Deo propitio nulla re indiges: sed idèd cum omnibus laborandum est, ut per occasionem operis, nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet seruitutem. Simpliciter loquar: Quamuis omnem sensum tuum in pauperes distribuas; nihil apud Christum erit pretiosius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in vsus proprios, vel in exemplum virginum cæterarum, vel quod auix matrique offeras, maiora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura. Hucusque D. Hieronymus. Consonant ista iis quæ dicit Apostolus: *Magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Neque enim de iis tantum conqueritur Dominus, velut de ingratis, qui mala committunt, sed etiam de iis qui omittunt bona; communi utrosque complectens sententia: *Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem anima mea.*

Hieron. de monachis Egypti. Idem ad Demetriadem.

Ephes. 4.

Psal. 34.

Oratio contra otiositatem & pigritiam.

Qvandoquidem dies veniet, Domine, quo non licebit operari, sed inutilium seruorum manus & pedes ligabuntur: excitet me obsecro, atque agilem faciat tuus Spiritus, ad operandum & ambulandum, dum dies est; ut cum fidelibus seruis & operariis denarium diurnum vitæ aeternæ accipere merear. Amen.

Vespere quem mulcet liquida ac sincera voluptas?
Qui solidam virtute diem expendisse reuoluit.

Dies bene exactas latum vespere pant.

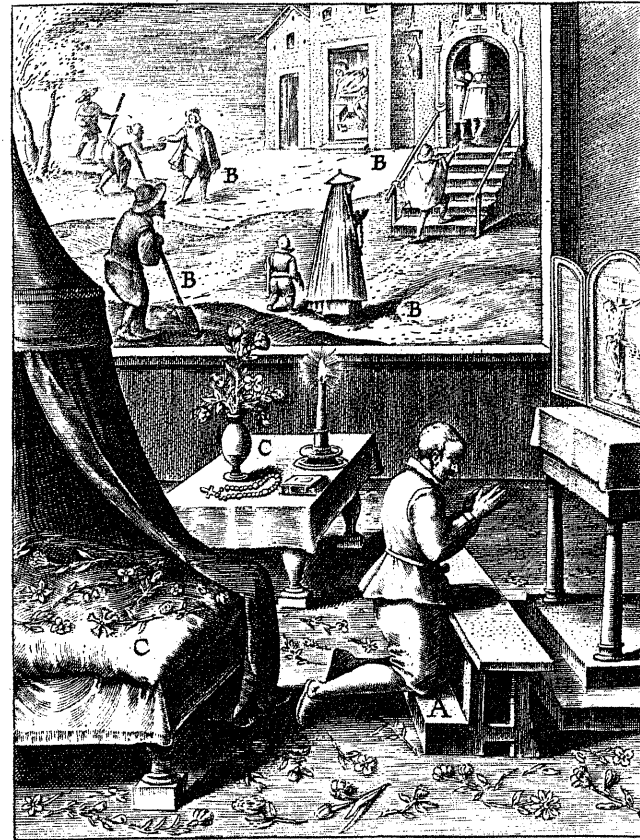
INTERROGATIONE ista quæritur, quis sub noctem, quando **A** die transacto quies petitur, tranquillo ac læto sit animo. Tunc enim homo, semotis arbitris, strepituque diei cessante, sentit in se aliquid, quod durante negotiorum turba non percipiebat. Responso ex breui Thomæ de Kempis sententia manifesta est: *Gaudebis semper vespere, si diem expendas fructuosè.* Cumq; propterea valdè sit consultum, diem piis bonisque actibus transigere, vt præter meritum operum, etiam quis eo commodo fruatur, vt placida lætaque conscientia fretus, se quieti componat: triplici diei hanc quæstionem & responsonem applicemus. vt illis fructuosè transactis, optatum animabus nostris gaudium sub illorum finem oboriatur. Diem vnum naturaliter vocamus, à manè in vesperam. Spatium item vitæ cuiusque, vt & generaliter totius mundi, ab initio ad finem vsque, dies in sacra Scriptura nuncupatur. Sicut cuiusque natiuitas diei ortus est, ita mors occasus. Et totius mundi decursus, spatium diei vnus duodecim horis distinctum, sub quarum vltimam, vt diei vesperam, nos in vineam vocati sumus. Sed quoniam magni huius diei exitus ab exitu diei vitæ nostræ dependet, huius diei decursum & finem expendamus attentius.

Seneca epist. 62.

Dicit rectè Seneca: *Instar totius vitæ dies est. Vtque dies vnus vitam totam refert, ita vita tota diem vnum.* D. Augustinus inquit: *Dies imago vitæ, nox mortis.* Quæritur igitur, quis vesperi verum sentiat in animo suo gaudium? Respondetur, quod is, qui diem **B** expendit fructuosè. Sicut namque, cui id in naturali die contigerit lætatur, quando conscientia teste nihil commiserit quod contristet, nihilque omiserit quod ad boni viri officium pertinebat, quia læctum suum totumque cubile, quasi floribus ac suaueolentibus herbis **C** stratum videt: ita quando sub vesperam diei vitæ totius, testante propria conscientia, rememorabitur eorum quæ egerit. Gaudebit quod Deo seruerit ex animo, mandatis eius obseruatis incubuerit, in proximum charitatis opera exercuerit, virtutibus operam dederit, se conatus fuerit omnibus equum & charum exhibere: & si in aliquo deliquerit, gaudebit nihilominus, quod conuenienti remedio salutis animæ per pœnitentiam tempori consuluerit. Vt hoc gaudium talibus quotidianum est, saltem quotiescunque se ita per diem gerunt, ita & in morte accidet, & in vltimo illo vespere, mundi inquam fine, quando in anima & corpore æqua omnibus fiet retributio.

Mors quietæ ex vita bene transiit.

GAVDEBIS SEMPER VESPERE, SI DIEM EXPENDERIS FRUCTUOSE. 73.

Vespere quem mulcet liquida ac sincera Voluptas?
Qui solidam virtute diem expendisse reuoluit.

*Wie hauend vanden nach, sey hart en moed' vol vveuxhden?
Die den gheheelen dach, heeft ouerbracht in deusden.*

*Quand le iour se borne, Qui desprit peu morne, A contentement?
Qui de la ius tice, A couru la tice, Tout le iour durant.*

Heu quàm dolendum, multos instar otiosorum ac pigrorum operariorum se gerere! qui serenum optabilemque diem totum ferè fabulis, nugis, iocis, otiiis, poculis, deambulationibus, & nescio quibus deterioribus transigunt. & dum nox ingruit, diligentes esse volunt; cum alibi fenestræ atque ostia clauduntur. Et tunc multum videntur operæ præstare velle, dum mors ostium pulsat. Sicut & viatores pigri, nusquam non ob voluptatulas suas in via hærentes, & tunc primum cogitantes de itinere conficiendo, cum advesperascit; maioresque cadunt altis de montibus umbræ. Tunc currunt, tunc anhelè properant, quando iam eiuitatis portæ ocludendæ sunt. Cum tamen ambulandum fuerit, dum dies esset; & properandum, dum lumen splenderet, ne tenebrae comprehendant, ut monuit Christus.

Notatu dignum meritò dictum Vespasiani omnibus qui tam exiguam dici præsentis, temporisque labentis habent rationem, ut vix semel recogitent, volui momenta celerrimè, & irrevocabile tempus volare; neque considerent quid pensi expleuerint, quamque inutiliter totum diem consumserint, nisi cum iam dies expirare videretur. Titus siquidem Vespasianus, Vespasiani filius, dum in cœna aliquando recordaretur, se illo die nemini quidquam præstitisse; memorandam illam edidit vocem: *Amici, diem perdidit.*

Ad vitam itaque prudentius vigilantiusque instituendam, consultum est, unumquemque diem pro ultimo vitæ die reputare: siue cum surgitur manè siue cum vesperi incumbitur: atque ita semper vivere, sicut mori, & à Christo iudice inueniri cupimus. iuxta illud viri sapientis dictum: Non licet præsentem diem rectè vivere, nisi quasi ultimum victurus cogitaueris. Ita & Socrates docebat, quæ in re potissimum quies illa & tranquillitas animi consistebat. Is interrogatus, quoniam tranquillè viuerent? Illi, inquit, qui nullius absurditatis sibi conscij sunt. Ideò & Phocion Atheniensis dicere solebat, illum longè commodius suauiusque dormire, etiam humi cubitantem, qui bono & securo est animo, quàm qui intus conscientiæ stimulis angitur, etiam si aureo lecto decumberet. Quanti igitur nos Christiani securam hanc conscientiam facere debemus, ut tranquillè non tantùm sub noctem, sed & in morte conquiescamus, à qua pendet æternitas!

Oratio vespertina ante quietem.

Gratias tibi ago, Domine Deus, quòd me hoc die seruaris, & feliciter eum transigere permisisti: Da mihi gratiam tuam, ut sub tua protectione hanc noctem quietè consciam, & cras tibi maiori cum fructu deseruiam, ut die vitæ, ac mortis vespere consummato, in aeterna tecum merear quiete gaudere. Amen.

CAP. LXXIV.

Quis, contra, anxiferam petit agrâ mente quietem?
Cui lucem exactam combussit praua cupido.

Virgil. lib.
1 Georg.
In quiete
nocturna
ob diem
maie exactum.
Prov. 14.

NOTVM est illud Virgilij dictum, quo veteres suorum aliorumve effrenem cupiditatem, curaque expertem licentiam reprimere solent: Nescis quid serus vesper vehat. Quod & illis communiter dici solet, qui presentibus tantum intenti voluptatibus, nihil plane cogitant quid postea sit futurum. Nam ut plurimum, quemadmodum dicit Sapiens: *Extrema gaudij luctus occupat.* Videntur enim tristitia, luctus, & pœnitudo ex insidiis sub finem gaudiorum mundanorum assurgere; sicut grassatores & prædones, quando comitatum aliquem interceptiunt, à tergo, ubi debiliores, præpediti, impedimenta, sarcinæ, & similia esse solent; quæ plus quam priora prædæ exposita sunt. Utque puerorum ludus ferè in lamenta desinit, ita lætitiæ humanæ luctu terminantur. Post longa colloquia, proluxa conuiuia, tripudia, risus, post vana spectacula, & præsertim post obscœna consortia, & impuræ libidinis expletionem sequitur cordis amaritudo, conscientie remorsus, capitis & mentis dolor, inquietudo animi, contentions acerbitas, dissidiorum exundantia, phantasiæ terribiles, insomnia, & horrendæ per noctem species, ac malorum nostrorum incentor diabolus in medio plausum præ gaudio excitans. En quantæ miseriæ & calamitates pro modico stultitiæ, pro guttula lætitiæ, & mica vanitatis, pro tantillo voluptatis, quo sensualitati satisfacere lubuit, & necdum licuit! Quantum damnum qualemque iacturam sponte suscipimus, pro re vana, futili, momentanea, & plena fallaciarum! sed animæ perniciēs omnem superat comparationem & deplorandi modum.

Eccl. 2. Dicit propterea rectè Sapiens: *Risum reputavi errorem; & gaudio dixi: quid frustra deciperis?* Significans, risum ac mundi voluptates omnes hominem in errorem blandè aggrediendo inducere, ac nequiter decipere: perinde ac si quis nihil tale suspicantem, prætextu amicitie ac fauoris, in certam ducat perniciem. Vnde prudenter Aristoteles: Voluptates abeuntes considerandæ. Nam dum accedunt, pulchræ, amabiles, fructuosæ apparent: sed transactæ docent quid fuerint; cum tot ærumnæ, tot molestiæ, & tanta incommoda inde oriri conspiciuntur. Qui venientes tantum considerant, amplectuntur: qui abeuntes, detestantur.

Interrogatur igitur modò, quis cum animi anxietate & mœstus noctem operitur, dum somno est membra compositurus; cum certa quasi inque-

DIE MALE EXACTO; MIRVM, QUID SERVS VESPER VEHAT. 74.

Quis, contra, anxiferam petit agrâ mente quietem?
Cui lucem exactam combussit praua cupido.

Wie gaetter teghen nacht, met twiſt en droefheit vaſten?
Die t'ſoachto heeft ombdacht, ghevolght hy quade luſten.

Qui porte en ſa couche, Diane viue touche, Les tris les regrets ?
A qui la iournee, Sans fruit ſ'eſt traînee, En vice et forfaits .

D inquietudine nocturna, & mille mentis impedimentis. Respondetur, illum plenam anxietatis ac mœroris habiturum noctem, ac vesperum illi allaturum plurimum doloris, qui diem iuxta cupidinis suę voluptatisque prauæ dictamen exegerit. Et quid mirum, cum parum quietis etiam in molli strato percipere, siue in animo siue in corpore, qui malis suis affectibus seruiendo, lectum suum tribulis & spinis strauit? quin immò seipsum vepribus totum inuoluit, per diem totum sectando carnis suę desideria sub finem pungentia. Deliciæ sunt spinæ, inquit D. Chrysostomus. Fugiendæ igitur illæ ei qui noctem quietam, lætumque diei ac vitæ finem exoptatit.

Spinis in-
dormit, qui
cum mala
consciẽtia
quietem
perit.
D. Chrysost.
super Matt.

Augustus dum intelligeret, quendam diuitem quidem, sed ære alieno valdè grauatum, & infinitis aliis vitę huius calamitatibus afflictum obiisse; qui tamen tot malis non obstantibus tranquillè se semper gesserat; & vt dicitur, securus in vtramque aurem dormierat; inter alia è suppellectilibus defuncti, quæ publicè venum exponebantur, lectum illius sibi emi curauit; quò & ipse inter tot curas dormiret quietius. Sciebat Imperator, ex animi hoc constitutione & conscienciæ habitu dependere, vt quis mœustus vel lætus quieti se daret, tranquillaq; nocte frueretur: sed lepidè id ita actitabat, vt ostenderet quantum beneficium sit, iustam quieti animi & quietæ noctis causam habere.

Augustus
Imp.
Lectus se-
curitatis.

Pythagoras dicere solebat, virum iniquum plus pati mali afflictum consciencia, quàm eum qui corpore castigatur & cæditur: multo enim grauiores sunt animi malefani quàm corporis morbi. Nunc cogitemus, quàm illi dormire sit volupe qui vapulat, dum feruent verbera. Quies igitur conscienciæ procuranda, vt sit noctis & mortis tranquilla requies.

Stobæus
Ser. 22.

Oratio pro quiete conscienciæ.

Hei mihi, Domine Deus, quomodo dies hæc mihi transacta est! quàm me inquietum meæ reddit consciencia! Iam nunc peccata confiteri, vitamq; emendare propono: Ne, quæso, hæc nocte in mortem obdormiam: sed cras mane, nouus homo ad vitæ nouitatem resurgere valeam. Amen.

Quid typhus, tumidi ventosaque gloria mundi?
Ros, Fumus, Stipulae, baccataque Vincula gemmis.

Mundi va-
nitas.

Res quaedam sunt quae eminens consideratae admirandae videntur, donec coram visse cognoscuntur, & tunc desinit admiratio. Quam excellens & stupendum quid apparet tenuis illa ac splendescens bractea, & tinnitum, si moueris, & fulgorem plusquam aureum emittens! sed nota vilescit. Sic & mundus cum omni sua gloria apud ignorantes & amatores eius in admiratione & pretio est. illi mundum, & quae mundi sunt, suspiciunt amat, quærunt, & magna cum animi voluptate amplectuntur: vt sunt diuitiae, honores, magni nominis aestimatio, dignitates, laetitiae, voluptates; quidquid denique homo carnalis pro animi sui desiderio possit excogitare & optare. Et quid est hoc totum quod tanti aestimatur, tantoperè expeditur, tantis impensis totque periculis quæritur? Ecquid est tandem, quo habito ita exultatur praegaudio; eodemque amisso, ita concidit animus, vt simul omnis spes concidisse videatur, nihilque esse quo inconstitudo mitigetur?

Quæritur igitur quid sit totus ille mundi fastus & gloria, qua se tam mirifice iactat? Quatuor in Responione ponuntur, quibus vanitas mundi comparari potest: ros, fumus, stipula seu foenum, & vincula seu laquei gemmis ornati; & si qua eiusmodi, quae praefragilitate, inanitate, & vilitate contemibilia sunt. His & similibus omnis mundi gloria & laetitia in sacra Scriptura comparatur.

Sap. 11.
Rori gloria mundi comparatur.

In primis quoad rorem; ita dicit Sapiens: *Orbis terrarum, tanquam gutta rois antelucani, quae descendit in terram.* Si totus orbis terrarum, instar guttae rois est in terram cadentis, & statim vel sole vel solo illum absumente euanescentis, quanto magis res & vanitates orbe ipso comprehensae ei possunt comparari? Adde, quod antelucano tempore ros apparet, sed orta luce non potest subsistere. Ita quibus tenebrae in mente principatum tenent, aliquid esse apparent mundi speciosa phantasmata, & reculae ludicrae: sed quando noctem illam excacatae mentis, dies diuinae gratiae eliminat, & soli iustitiae incipit elucescere, tunc plena vanitatis sunt omnia, & vt ros in tenuissimum vaporem resolutus, nihili fiunt. Hoc Propheta Osee, de Idolorum vanitate loquens, & cuiusque sensualitatem, affectum, ac desiderium quo mundo afficitur contemnens, sic ait: *Erunt quasi nubes matutina; & sicut ros matutinus prateriens: sicut puluis turbine raptus ex area: & sicut fumus de fumario.*

Osee 13.

Sicque eadem opera ad secundum adducimur, cui mundi praecellentia

Quid typhus tumidi ventosaque gloria Mundi?
Ros, Fumus, Stipulae, baccataque Vincula gemmis.

Wat is tosh al den praecht, en glory vander Weerelt?
Dauw, Roock, Hooy onghaecht, en Stricken syn bepeerelt.

Qu'estce de la pompe, Du Monde, qui trompe, Nos sens attellez?
Ce n'est que Rosée, Que Foin, que Fumee, Que Laqs emperlez.

lentia componitur. Sicut fumus, inquit, de fumariorum abreptus. Qui Mundus præterquam quòd ex se res sit vilissima, oculis naribusque infestissima, etiam brevissimo tempore in nihilum redigitur, suaque sponte perit. Dicit Apostolus Iacobus: *Quæ est enim vita vestra? Vapor ad modicum parens: & deinceps exterminabitur.* Non solum vitæ nostræ naturalis inconstantia, fragilitas, & incertitudo notatur; sed etiam quidquid in vita homini potest accidere, & quidquid humana mens possit optare: ut sunt illa quæ apud homines huius sæculi maximi fiunt. Vapor sunt ad modicum parens. Quando olla succensò igne bullit, evaporat, & in guttulas condensatur instar roris, si quid opponitur: & si assurgere permittatur, aliquid videtur esse, sed ferè ubi incipit apparere, ibi incipit deficere. Quod in fumo non obscure animadvertitur: in ascensu ludit, spatitur, gloriaturque in aëre ac si quid esset; si vento impellente à cœpro prohibetur ascensu, aliâ viâ nihilominus procedit in altum, ut & nubibus se inferat, vnaque inter alias nubes esse videatur. At quòd altius se effert, eò facilius citiusque dissipatur, & suomet studio perit. Ita & omnis gloria mundi, gaudium, voluptates, deliciae, magni honores, opum iactantia, & quidquid tandem mundanorum corda sui splendore allicere & afficere solet; quòd illa omnia sublimius eleuantur, eò citius turpiusque deficient, & collabuntur. Ad eò ut & ipsi homines, tam vani ut in his glorientur, meritò ut fumus cum ipso mundi fumo dissipentur. Talibus imprecandi more prædicit Propheta regius, quod & nostris temporibus quamplurimis accidisse vidimus, qui vanitatem hanc nimium dilexerunt, & nomen suum suis facinoribus nimis splendidum efficere conati sunt. Sic dicit Propheta: *Sicut deficit fumus, deficient: & sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.* Non potest enim gutta roris, nec fumi vapor, nec ceræ mollities ante iustam, solidam, ardentemque zelo recti diuinam faciem consistere. Ideoque rectè alibi idem dicit: *Mox ut honorificati fuerint & exaltati, quemadmodum fumus deficient.* Non immeritò propterea Vertronius Turnus, qui vana, fallacia, ac mendacia aliis consilia, solatia, & promissa vendiderat, ut qui fumum vendidisset, iussus est ab Alexandro ad stipitem alligatus fumo suffocari. Ita & mundus meritò pro tali impostore plectatur per verum iustumque contemptum. Nunc ad tertium veniamus.

G Fæno vel stipulæ non iniquè omnem mundi pompam conferri, ex eodem constat Propheta, qui de talibus hominibus sic vaticinatur: *Fiant sicut fenum tectorum; quod prius quàm euellatur exaruit, de quo non implebit manum suam qui metit; & sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui præteribant; Benedictio Domini super vos; benediximus vobis in nomine Domini.* Et verè ita se habet cum mundi vanitatibus, & hominibus eas sectantibus. Quo se magis oblectant, quo ea quæ mundi sunt

fortius amplectuntur, quo se in illis sublimius extollunt, quo se magis vt solis splendori hominum obtutibus exponunt, eò citius contabescunt, perdunt quæ tenebant, & sine vilo cuiusquam fructu cuncta depereunt, nec manum, nec sinum, multo minus horreum impleturi: sed & animam & corpus perdentes, nec quidem posteris suis stabilem aliquam relinquunt substantiam. Iuxta Prophetæ dictum: *Dormierunt somnum suum; & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Post vitæ huius vanitatem, quæ somnij instar ipsis fuit, quando ad mortis somnum veniunt, vacua se manu reperiunt, qui pleni omnibus videbantur. Neque tantum illa transierunt, in quibus delectabantur, verum etiam futurorum expectatione frustrantur, & planè vacuos se deprehendunt. Quoad ista, quia terrenis præpediti de caelestibus vix cogitarunt: quoad illa verò; quia mundana omnia delectabilia, instar venti vel aëris, quo strictius manu comprehenduntur, eò citius elaborantur: & quo (vt fœnum in tecto) altius soli exponuntur, eò celerius arefcunt & pereunt. Vnde idem Prophetæ: *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: & transiit, & ecce non erat: quasi inuentum, & non est inuentus locus eius.* Nonne id multis & magnis etiam nostri æui potentibus accidit, qui toti mundo terrori erant præ sublimitate; præ dominandi libidine, præ feliciore votorum suorum licet peruerforum successu? Nonne ita integris etiam familiis videmus accidisse? Vbi nam sunt? vbi diuitiæ? vbi potentia? vbi satellitij frequentia? vbi iactantia facinorum? amicorum obsequium? studium plebium? famæ nominisque amplitudo? profapiæ dignitas: totius mundi admiratio? quònam hæc omnia euaserunt? vbi saltem locus eorum, quibus vix terra tota sufficiebat? Transiit, & ecce non erant; quia ipsi transierunt & in nihilum redacti sunt, transiitque memoria eorum cum sonitu inanis gloriæ, ventosi fastus, & laudis humanæ, plusquam vanæ. Magnus mundus videtur cominus eum intuentibus; sed si è cælo videatur, puncti instar appareret: talem iudicant, qui è summo caelestium amore eum contemplantur: vt ea vitur similitudine D. Chrysofostomus.

Si hæc & huiuscemodi cogitarent, cordique infixæ gererent, qui sæcularibus infaniis dementati nesciunt quid actitent, non tanti fumum & fœnum facerent; neque seiplos ita secundum arefcentem hanc externam carnis speciem exornarent; cum, testantibus Apostolis Petro & Iacobo, atque Prophetæ Isaia, *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit.* Morte hominem etiam florentissimum corripiente seu carpente, exarefcit fœnum carnis, & omnis decor corporis naturalis, omnis etiam externus ornatus, & quidquid illum in mundo oblectabat, decidit; sicut flos vngue decerpas, vel stirpe eius arefcente.

Neque

Psal. 75.
Somni instar est mundi iactantia.

Psal. 36.
Multæ magnæ familiaris quò euanescunt?

Chrysof.
Homil. 15.
ad populum Antioch.

Isaie 40.
Iac. 1.
1. Pet. 1.

Neque tum tantum arefcit & decidit flos & venustas carnis, quando eam mors sua demerit falce, sed etiam aliquando diu antequam mors eam adoriatur. Longa siquidem interdum homines tabe consumuntur, & præ ærumnis milleque incommodis viua fiunt quodam modo cadauera; lurida exesaque facie, pallidis oculis in imas depressis cauernas, monstro similes, amicis ipsis graues & inuisi, & telluris inutile pondus. Tunc apparet quam verè sit omnis caro fœnum, & flos eius decidat, etiam interdum ante mortem; vt floridi splendentesque antea, iam sint ad aspectu horridi, & toti mundo despicabiles: vt & ipsi ferè nesciant quid sibi primum deplorandum sit; an quòd præteritam vitam in tot tantisque vanitatibus consumferint? an quòd non liceat mori, quando iam eos tædet viuere? heu quam ridiculum facinus, immò lacrymis dignissimum, si benè attendamus! Quis vnquam crederet, eò aliquem dementiæ venire, vt fascem vel manipulum fœni bysso & serico vestiatur, auro & gemmis ornet, & in eo se ita oblectet, vt toti mundo se ob id spectabilem existimet? Sicut olim Xerxes ridendo modo platanum vt amasiam torquibus armillisque appensis ornauit. Id faciunt, qui carnem hanc sic ornant, delicatè tractant eiusque commoditatibus sectandis totos se deuouent, carnis amatores. Verum quidem est, fœnum alicuius est pretij: sed tamen fœnum fœnum est.

H Quartum cui gloria mundi comparabatur, etiam suum locum meretur, vt eius vanitas ac fraudulenta oblectatio melius dignoscatur. Ponebantur igitur quarto loco vincula gemmata, seu laquei vnionibus lapidibusque pretiosis adornati. Dat huic comparationi ansam non incongruam Sapiens, dum sic ait: *In medio laqueorum ingrediens.* Ac si dicat: Agnosce pericula in quorum medio versaberis, dum per mundi voluptates viam vitæ huius carpere voles. Non sine causa D. Antonius sibi videre visus est mūdum laqueis respersum, vt vix pes poni posset citra periculum. Cumque rogaret, quis illos euadere posset, audiuit quòd humilis, qui præ sui despectu atque submissione, quasi per terram serpendo, sub extensis laqueis tutus perreperet: aut qui mundi voluptates quasi pedibus præ contemtu calcaret.

Qui enim laqueos calcat, non facile capitur, ita qui mundi illecebras contemnit: at qui illas magnificiendo quasi laqueos ne pede conculcet cauet, incidit & capitur. Ita qui omnia ista inferiora oblectamenta sectatur, vt sunt gaudia, honores epulæ, tripudia, voluptates & id genus stultitiæ: quibus se homines oblectant, felicesque existimant dum illis frui contingit. Quocirca etiam magna pars hominum hoc studij strenuè obeunt, vt eiusmodi laqueos seminent; tales inescationes semper in promptu habent, vt hunc in laqueos, illum in pediculas, alium in foueam pelliceant. Sicut enim aues in decipulam, mures foricelque in mucipulam, & pisces in nassam vel rete inducuntur,

Senij incommoda.

Fœnum auro ornare. *Ælianus lib. 2.*

Gemmati laquei, mundanæ voluptates.

Eccli. 9.

Athanas. in vita S. Antonij.

Fraudulencia mundi.

Decipulæ variæ.

sub prætextu nutrimenti, quod illis non in escam, sed in capturam proponitur: ita omnia mundi blandimenta & plausus, ad deceptionem & interitum seruiunt. Utque sine metu, sine reluctatione, immò cum voluptate laqueus in collum admittatur, mille leporibus, mille delectaminibus, mille fictis fucatisque iucunditatibus, ut gemmis & vnionibus adornatur. Alioqui sicut equus iugo imponendo oblectatur, ita homo istis mundi captiosis laqueis, nisi amabiles, melliti, & omnibus modis exoptandi viderentur. Huius pretiosæ ac perniciosæ venationis, gemma: eque illaqueationis clarissimum exemplum habemus in muliere illa impudica, quam describit Sapiens: in eaque aptissimè mundi lenocinia depingit; sic habet: *Considero veterem iuuenem, &c. Et ecce occurrit illi mulier ornata meretricio, preparata ad decipiendas animas, (nota muscipulam) garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis: nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuuenem, ac procaci vultu blanditur. (ecce mundi blandicias ac fraudulenta oscula quò tendant, ad capiendas scilicet animas.) Et postquam multis blanditiis inescavit, sequitur: Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam; & quasi agnus lasciuens, & ignorans quòd ad vincula stultus trahatur; donec transigat sicut a secur eius. Velut si auis festinet ad laqueum. Et nescit quòd de periculo animæ eius agatur. Tam clara sunt hæc, ut explicatione non egeant, sed tantum fuga. Ut Sapiens ibidem admonet: Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abstrahatur in vis illius mensura, neque decipi vis sermōnis eius. Multos enim vulneratos deiecit; & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.*

Ecce exemplar infatuati hominis, mundi vanitates, tamen ad interitum ducentes, amplectentis tamen; quia blanditiis, ut quibusdam gemmis ornata videntur. Anne iucundum & honorificum aut vlla ratione expetendum suspendium, eo quòd laqueus auro vel lapide pretioso sit decoratus? An felix olim Darius, quòd aureis compedibus catenisque, & quidem ab amicis, vincus teneretur? An felix Baziates, eodem modo à Tamberlano honoratus, oneratus inquam? Nonne insanix species est, gloriæ mundi, ut aureæ catenæ collum inferere, & strangulari? Voluptates & honores mundi torques sunt aureæ camelorum Madianiticorum, quas Gedeon inter spolia accepit. Quibus qui constrictus manet, per angustam cæli portam transire non potest; ut neq. camelus ipse cum suo gibbo & sarcinis per foramen acus.

Pro conclusione ac perfecta talium vanitatum detestatione, dicamus quòd Mathias filiis suis dicebat: *Gloria eius stercus & vermis, hominis scilicet superbi, peccatoris, & mūdani. Hodie extollitur, & cras non inuenietur.* At qui gloriā Dei & cæli quærit, illam reperiet, & in illa

Pron. 7.
Descriptio
venationis
animæ
perniciosæ.

Compedibus aureis
stringi.
Insidians
lib. 11.

Judic. 8.
Math. 19.

1. Mach. 2.

in æternum inuenietur. At videamus nunc gloriæ huius insolentem extimulationem, per vnum atque alterum exemplum valdè exoticum & absurdum. Inuentus est qui Dianæ Ephesæ templum incendere vellet: ut opere pulcherrimo consumto, nomen eius per totum terrarum orbem diffunderetur (ecce laqueum gemmatum.) At benè consuluerant Ephesij, decreto memoriam teterrimi hominis abolentes, immò vetantes ne quis cuiquam suorum filiorum nomen illud inderet: nisi Theopompus in historiis eum suis comprehendisset. Ecce quòd insanix abripit gloriæ cupiditas ac mundi inescatio.

Rhodope, Græcum in Ægypto scortum, parto turpi quæstu ingenti thesauro, quanquam humili ipsa fortuna orta esset, (serua enim fuerat) tamen famæ desiderio incensa, minorem quæ cernitur pyramidem exstruxit: quæ quanto molis magnitudine vincitur, tanto alias ipsa operis excellentiā superauit. En, meretrix ac liberta cum tantis regibus magno operis impendio contendere ausa fuit: nec minùs se in lupanari, quam illi in palatiis, famæ cupida, nomini ac gloriæ dare operam velle ostendit. Quid hoc aliud est, quam, ut inquit Apostolus, gloriam in confusione præ insaniam quærere: & se iucundè, exultanter, & vltro perdere? is Mundus, hoc Mundi consilium. Eum sequitur, & ne animam perdit, si in certa pernicie salus est.

Sic egit Empedocles, qui cum Panthiam Agrigentinam à graui morbo curasset, atque ob id se penè pro numine coli animaduertit, immortalitatis atque famæ studio incensus, in Ætnam insiluit, atque medios ipsius in ignes se coniecit. Ita mundi amatores æstro vesaniæ eius perciti, philtroque insani amoris ipsius ebrij, se læti gratantesque in gehennam præcipites dant. Sic scribit Munsterus araneas quasdam in Albania reperiri, quæ homines ridendo mori cogant.

Oratio contra Mundi vanitatem.

Postquam à te, eterne Deus, per peccatum abscessimus, vanitati huius Mundi subditi fuimus: Da nobis gratiam, quæsumus, ita omnem terrestri huius exilij gloriā contemnendi, ut ad æternam in cælis gloriā peruenire mereamur. Amen.

CAP. LXXVI.

Quis tam fluxarum capitur dulcedine rerum?
Cui tellus infulsa sapit: cui nautea cælum est.

Bernard.
in iern.

IVVS Bernardus sententiam vnã habet, quæ Quæstioni huic ac Responsioni multum luminis est allatura; sic inquit: Cui Christus incipit dulcescere, necesse est ei amarefcere mundum. Quocirca, quando quis talibus mundi illecebris

Cui terra
sapit, huic
desipit cæ-
lum.

delectatur, illique infulsa sapit tellus, quæ gustui cælestium deliciarum planè repugnat, signum est euidentissimùm, nihil illum saporis in cælestibus reperire; sicuti qui acidis amarisque gaudet, ille dulcia auersatur. Hic igitur tam fluxarum rerum (quales mundanæ omnes) dulcedine capitur, cui cælestia non sapiunt, neque cordi sunt. Hinc & Esau nota talium figura fuit, qui auiditati gulæ satisfacere studens, pro edulij vnus iusculo ius primogenituræ deseruit; dicens fratri suo Iacob: *Da mihi de coctione hac rufa; en morior: quid mihi proderunt primogenita? Et accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit; paruipendens quod primogenita vendidisset.* Ita faciunt omnes qui rebus terrenis tantoperè afficiuntur, & ad illa ita inardescunt, vt morituri videantur si voti compotes non fiant, illisque carendum sit: ac propterea cæli potius se iure ac hereditate abdicant, quàm genio suo in crapulis voluptatibus, & cupiditatibus, ad quas se ferri sentiunt, non consentiant indulgeantque. Non expendunt miselli delectationem, quam ex his venantur, esse momentaneam, æternum verò mœrorem ac pœnam.

Fatuitas fi-
liorum I-
rael.
Exod. 16.

Inordinatus etiam gustus iste & sapor, quem homines mundani & vani in rebus istis inspidis & amaris imaginantur sibi que fingunt, figuratus fuit in fatuo illo atque infulso appetitu filiorum Israel, qui Manna cælestem panem fastidientes, nescio quarum rerum desiderio flagrabant, dicentes: *In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porri, & cepe, & allia. Anima nostra arida est: nihil aliud respiciunt oculi nostri,* Legimus, illos qui ab Vlysse in Africam missi fuerant, postquam dulces suaecolentesque fructus ex loto gustassent, oblitos redire in patriam. Vnde & prouerbum: Lotum gustauit. Reperit quod optauit, resque ei successit ex voto, voluptate retentus est, inescatus est. Lotophagi quidem loci illius incolæ vocantur; possent tamen sic etiam illi vocari, quotquot mundi huius dulcedine capti, ita eadem distinentur, vt obliuiscantur patriæ cælestis, & viæ quæ ad eam ducit, atque à viis suis malis reuerti nesciant.

De talibus iure optimo dici possent illud, quod de filiis Israel ita *Psal. 103.* stupidè inescatis dicit Propheta Regius: *Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.*

CVI CÆLVM DESIPIT, TERRA SAPIT. 76.

Quis tam fluxarum capitur dulcedine rerum?
Cui tellus infulsa sapit; cui nautea cælum est.

Wie isser so veruoet, die hier gbenoexhte in maert?
Die de blyfchap, en tgoet des hemels niet en smaect.

Qui se donne peine, Pour chose si vaine, Qui se perd en l'air?
Tel qui se desgoute, Du ciel et ne gouste, Que la fade chair.

amaritudine mortis aeternae, quam simul cum mundi voluptatibus auidè abliguriunt, in his gaudent delectanturque citra ullam formidinem; quàm quòd inebriati malum suum non sentiunt quod fugiant? Sic enim consuevit mundus sui amantes inescare & inebriare, quibusdam primùm adhibitis oblectamentis, & in speciem benè sapientibus; & tum, cum ratio, sensus, & iudicium sepulta fuerint, amaris & insipidis infarcit sine discrimine: iuxta illud Architrucini dictum in nuptiis Canae Galilaeae: *Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cum inebriati fuerint; tunc id quod deterius est.* Hoc ipsum D. Gregorius hac sententia confirmat, dum ait: Mali, dum pro mundo tolerant, leue putant; absinthio ebrij sunt. Et propterea expectanda illis venit seuerà illa sententia; qua Christus de omnibus qui se ob amorem mundanarum voluptatum caelestibus epulis & gaudiis indignos reddunt, sic dicit: *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit conam meam.* Tunc intolerabilem illam patientur inediam, de qua Propheta: *Famem patientur, vt canes:* qui prae fame nimia quasi rabiidi, circumieunt ciuitatem, per plateas omnes discurrentes, & quærentes quo suam rabiem expleant: & non inuenient miserum, quo se solentur, quia solatiis transitoriis dediti, solatia futura & aeterna non quæsierint.

Quid Salomoni optimum illum diuinarum rerum gustum eripuit, per quem velut ebrius Sponsae Christi amator, aptissimus à Deo habitus fuit, qui excellentem illam Christi animae nostrae sponsi dilectionis suauitatem, & iucundum amoris excessum, non solum Cantico Canticorum vt dignissimo modo describeret, verum etiam persona sua vt singulari figura repraesentaret: quid, inquam, ei tam diuinum exemit gustum, nisi contrarius gustus rerum mundanarum & carnalium, qui sanctum saporem infatuauit?

Quid diuiti epuloni causae fuit, vt tantum deliciarum, tantumque voluptatis in epulis carnalibus & mensae corporalis apparatu poneret; vt eam ob rem, aeternum in lingua singulariter & palato cruciatum, absque vel gutta solatij sustinere cogatur, nisi quia tam parum gustus inueniebat, vel etiam quærebat in diuinis caelestibusque deliciis? Ita desinunt omnibus illis salutaria sapere, qui se vanitatibus mundi finunt inescari; vt quotidianus, (pro dolor!) vsus docet.

Ad maiorem fallacis huius saporis & voluptatum mundi detestationem, exemplum vnum ex profanis auctoribus adiciam non ignotum neque ignobile in suo genere. Omnium quos eneruauit mollietates, & deliciae corruerunt, principem locum, maioremque apud posteros ignominiam meruit Assyriorum rex Sardanapalus: qui ob id merito etiam princeps eorum omnium habetur; qui quòd carnales suas sectantur cupiditates, inter viros recenseri indigni sunt. Hic eò se illece-

Fulgosius
li. 9. cap. 1.
Sardanapali proie-
ctus animus.

lecebrarum demisit, vt relicta maiestate (qua Princeps tanto debet excellere, quanto sublimior est ceteris) positus masculi sexus indumentis mentitus sit feminam, interque puellas & eunuchos delituerit, inter scortorum greges purpuram colo nauerit, pensa puellis partitus fuerit: totus absorptus mundi carnisque illecebris. At quem finem res illa habuit? Praefectus eius Arbaces his indignatus, bellum illi intulit: quo ille audito, non vt vir regnum defensusurus, sed vt mortis metu mulieres solent, primò latebras circumspexit; mox tantisper animum reuocans, cum pauculis restitans, tandem victus domum suam regiam festinanter adit, vbi statim extructa pyra, se suasque diuitias in incendium mittit. Suoque sepulchro insculpi iussit:

Ede, lude, bibe, charum praesentibus exple

Deliciis animum: post mortem nulla voluptas.

Vitiosum carmen, vitiosae rei argumento conueniens.

Ita ecce ad aeternum feruntur incendium, qui postpositis caelestibus epulis verbi diuini, sanctorum Sacramentorum, meditationum caelestium, piorum exercitiorum, & similium gustu repudiato, insanis mundi voluptatibus se recreant, aeternam inediam cum ceteris gehennae suppliciis perpeffuri: & quod grauissimum omnium est, caelesti illo epulo & gaudio carituri.

En quomodo natura Corallij horum arguit insipientiam: id ex D. Ambrosio referamus. Sed iam, inquit, assurgamus ipsi de profundo maris, & aliquantulum sermo noster emergat, atque ad superiora se subrigat. Spectemus ea quae visitata multis, & plena sint gratiae. Quomodo non indecorus lapis corallium in mari herba sit; si verò in aërem transferatur, lapidis firmitate solidetur. Quis non videat hic quasi virgula designari modum, quo insipidi sapientes mundi (si naturam velint imitari) à tam foeda ac fatua falsi maris huius vilitate & oblectatione, ad iucundissimam pulcherrimamque humanae dignitatis praestantiam possint emergere. Si nimirum corallij instar caput semel cenoso hoc faeculentae voluptatis gurgite efferentes, puriori aëri, adeoque aetherae aurae conentur inferere: è vili alga futuri corallium, hominum oculis, atque ipsi omnium creatori gratissimum.

Ambros.
Hexam.
cap. II. li. 5.

Oratio contra gustum mundanarum rerum.

Calix mundi amarus, dulcissime Iesu, foris melle litus est, & cum iucunditate mortem imbibimus animarum. Reple corda nostra caelesti dulcedine, vt mundi delectationem contemntes, suauissimis animae deliciis in hac peregrinatione nutriamur, & usdem in patria caelesti, cum apparuerit gloria tua, satiemur. Amen.

CAP. LXXVII.

Crebrius auratos Mundi quis glutit hamos?
Eius seruitio studium qui mancipat omne.

Maximè à mundo decipiuntur, qui ei seruiunt maximè.

ALDE ad rem facit istæ Interrogatio: verum quia duobus præcedentibus Capitibus de mundi vanitatibus & illecebris actum est, iam tantum præcipue fraus illa & fallacia explicanda erit, qua illi potissimum à mundo decipiuntur, qui ei fidelissimè & studiosissimè placere & obsequi conantur. Quæritur itaque, quis crebrius, & vt plurimum turpius, à mundo decipiatur, auratos eius hamos & blandas inescationes deglutiendo? Responso clara est: Qui maximè ei seruit. Hoc enim in omnibus videre est, quorum quosdam quasi digito indicabo, loco omnium mundi cultorum.

Esther 7.

Aman speculum singulare mundi amatorum; qui pro omni suo in A mundi gratiam seruitio & studio, proprio patibulo affixus, toti mundo risui & ludibrio expositus est. Huic filium prodigum annectamus, B qui omnem suam substantiam consumpsit in mundi obsequium, eius illecebris inescatus; & tandem omnibus exutus, fædè à mundo explosus est; pro mercede tot impendiorum, exhibitionem cum extrema calamitate recipiens. Et verè hoc certissimum omnibus mundi cultoribus ius & stipendium expectandum est, iuxta illud Sapientis indicium: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Blandè quidem arridet, & oculis grata est mundi species; sed finis spectandus, qui semper tristis est, nisi quis prudens tempestiuè elabatur, seseque eius tricis eripiat. Fallax iste ac malè ominatus mundi cum suis cultoribus lu-

Prov. 31.

sus, non incongruè lusui illi comparetur, quo felis ludificat murem, C quando post miras cum illo ioculationes, eum tandem strangulat & absomit. Ita etiam cui cum mendace, fallaci, & impostore negotium D est; quales sunt isti citcumforanei, nugiuenduli, empirici, qui mira E hominibus obtrudunt, vt pecuniam ex marsupio emungant. Quis maximè à talibus decipitur? certum est, eum qui maximè eis fidit, & F plurimum tribuit; quique præ ceteris consilium ipsorum sequitur, plus ceteris risui omnium exponi. Ita eis accidit, qui mundo plus detulerunt, plus fidei adhibuerunt, plus in eius obsequium & laboris, & temporis, & pecuniæ impenderunt. Illi etiam amplius de eius imposta participant; & pro tam studioso obsequio dignissimum fiunt ipsi mundo ludibrium.

Impostores.

Mundus, in ludificando excellit.

August 3.º Conf. 149.6.

Hinc ex D. Augustino tam fatuos clientes, amentesque vanitatum affectas sic merito alloquamur: O amatores mundi, cuius rei gratiã mili-

QUI MAXIMÈ MÛDO SERUIT, A MÛDO DECIPITVR MAXIMÈ. 77.

Crebrius auratos Mundi quis glutijt hamos?
Eius seruitio studium qui mancipat omne.

Wie werden daer, met vercht, van Weerelt meest bedrogben?
Sie haer, als slaue, en knecht, ghetrouwt te dienen pogben.

Qui plus sot se laisse, Mener a la lessse, Du monde pipeur?
Qui par veu d'hommage, Seruiable engage, A luy tout son coeur.

militatis? Maior ne esse poterit spes vestra in mundo, quam ut amici mundi sitis? Verba duorum aulicorum Imperatoris sunt, qui in casam eremitæ & in S. Antonij vitam incidentes, conuersi sunt, in has voces erumpentes: Quid quarimus? cuius rei causa militamus? Maior ne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris simus? Et ibi, quid non fragile plenumque periculis: Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum?

Dionysius Syracusanus iunior, ludibrium mundi factus, à fortuna ad summam felicitatem euectus, cum nimium felicitati suæ fideret, ab eadem ipse deceptus est. Nam non solum, ut Iustinus refert, Corinthi propter inopiam eum puerulos litteras in triuio docuisse asserunt: sed & ob extremam mendicitatem, cum stipem petere cogentur, tympana pulsando extremam ætatem exegisse.

Domitius Nero ab immensis deliciis, quibus antè utebatur in omni re sua immodicus, omnium odio eum premente, in serui sui domum profugit; atque illic urgente siti, qui aureis vasis assueuerat, veluti notus Diogenes (quia aliter non poterat) è caua manu poculum sibi fecit. Et cum calcei deessent, atque ipsi nudis pedibus per cannetum nuperrimè defectum, transeundum esset, ut occultè locum peteret, in quo latere posset, magna ex parte pronus per terram in quadrupedis speciem perrexit; atque, ne acuti cannarum stipites læderent, vestem subdidit. Ad hanc necessitatem redactus est, qui olim vrbes, prouincias, ac regna dare consueuerat, ut calceos in pedes non haberet, manumque pro pedibus vteretur: & deficiente vase, manum pro poculo adhiberet. Hæc mundi merces & fraus in omnes qui ipsi maximè fidunt.

G Neq. mirum: quia sicut dicit Apostolus, *Mundus transit, & concupiscentia eius.* Tâto igitur necessum est eum frustrari amplius, quanto amplius ei confisus, & ut arundini innixus fuerit. Sicuri etiam quâdo quis in ripa stans, nauis præterlabenti pedem imponit, vel ex ea manum ripæ iniicit, quò firmiter incubuerit ut eam remoretur, eique innitatur, eò certius vehementiusque sua spe & opera frustrabitur, rapidiusque in profundum demergetur. Periculum autem hoc indicat & euadentium raritas & pereuntium multitudo. Nam, ut dicit D. Bernardus: In mari Massiliæ de quatuor nauibus non perit vna; in mari verò huius mundi de quatuor animabus vix euadit vna.

Oratio contra mundi fraudulentiam.

Deus, qui fallaciam huius mundi nobis tam clarè detexisti, & prædixisti, accende in nobis desiderium tibi fideliter seruiendi; ne inani mundi huius fidentes arundini decipiamur, sed in solida tua promissione securè conseruari mereamur. Amen.

CAP. LXXVIII.

Ergo, quid est Mūdus, mundū licet induat omnē?
Vanius hoc nihil est: Nihilo quin vanior ipso.

Quid sit
Mundus?
Nihil.

POSTquam de gloria, fastu & fraudulenta mundi deceptio-
ne tractatum est; iam absolute quæritur, quid sit mundus,
hoc est, quàm parum; etiam si omnem mundum, hoc est, or-
natum muliebrem induat, seque summè exornet. Respon-
detur, nihil eo vanius, immò vaniorem ipso nihilo esse. Probrosa sanè
& mordax responsio, illi qui tam excelsè & sublimiter se gerit & de
se sentit. Intolerabilis videbatur Amaro illa vilipensio, qua non ita vt
optabat à Mardocheo excipiebatur. Quin immò, plus illa eum tor-
quebat, quàm omnes eius diuitiæ, omnis gloria & sublimitas eum
oblectabant. Ita & inexplicabilis contemptus erat, & ignominia ma-
xima fastuoso illi Goliath, quando Dauid cum baculo tanquam ad ca-
nem ad eum accedebat: præsertim cum ei etiam intrepidè pusillus il-
le in os diceret: *Percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadaue-
ra castrorum Philistinum hodie volatilibus cali & bestiis terra.* Ita intolerabi-
lis est ista mundo superbissimo fastuosissimoque ignominia, qua de ip-
so dicitur quòd sit vanitas vanitatum, & minus vaniusque nihilo; cum
tamen in omnibus suis tanta vtatur supercilij celsitudine, vt nihil, nec
in cælo quidem esse videatur, cui eius splendor & magnificentia con-
ferri possit.

Sortilegiū
splendida
promittēs,
& nihil rei
tribuens,
mundus.

Verè tamen, licet ringatur, & præ indignatione findatur medius, A
fortilegio celebri comparari potest; cuius præmia & donaria mirè ful-
gida quidem ac pretiosa apparent; sed postquam sortes & sortium præ-
tia in urnam iniecta, iamque extrahenda sunt; pro magna spe atque
expectatione rutilantium illorum præmiorum, quæ nemo sibi non
certò pollicebatur, nihil nisi vacuæ chartulæ producuntur; clamatur-
que assidue ab adstante præcone: Nihil; Nihil; Nihil.

Mons par-
turiens,
mundus.

Et ita se res habet. Mundum mihi, quæso, parumper attendito, B
quando ita fastu plusquam gigantæo tumet, vt se vix capiat, suusque sibi
locus angustior videatur, quàm vt eo ampliùs queat contineri: immò
ac si verum gestet, nouumque hic mundus mundum pariturus videat-
ur: vt olim de monte veteres fabulati sunt, qui quòd plus solito vi-
deretur intumescere, montem ex illo alium progignendum rustici ar-
bitrabantur: dumque diu satis essent partum præstolati, prodiit mus-
culus. Vnde de omnibus qui magna pollicentur, vel præstituri magna
videntur, & nihil aut parum re ipsa perficiunt, communi prouerbio
dici solet illud Horatij: *Parturiant montes: nascetur ridi: ulus mus.* D

Horatius
Art. Pœt.

Ita

NIET NIET

Ergo, quid est Mundus, mundum licet induat omnem?
Vanius hoc nihil est: Nihilo quin vanior ipso est.

*Wat ist van swevelts toch, en wonderbaer bediet?
Al ydelheyt's bedroch, met eenen grooten Niet.*

*Qu'est donc l'apparence, Et la grand' bouhance, Du mondain attueil?
La Vanité vaine, Moins que rien, qui meine, L'homme a tresgrand dueil.*

Ita nihil mundus, post tot tantasque magnarum rerum falsas species producit solidi; immò totus inanis, ridiculus, & nihil est. Talia sunt quædam, quibus proprium est multum præ se ferre, & nihil esse.

E Quidni vilitatem, & vt ita dicam, nihilitatem mundi fastuosi bullis illis comparem, nõ iam communibus sponte in aqua surgentibus, sed illis quas pueri ex concha, (in egmate aquæ immixto, straminea fistula, magno, licet puerili, studio excusitant? Hinc enim pueri (vt stulti insensati que sæculares ex suo orbe) non parum accipiunt oblectamenti. In hoc namque flatili orbiculo ædificia cernunt, turres, palatia, vrbes, caelum denique & terram, ac si paruus mundus esset, qui puellari pugillo in concha continetur: præsertim quando in aera volitare permittitur, vel etiam super palma manus resultare. At, quanto magis propiusque eo lusu delectat tanto facilius in nihilum, vnde prouenerat, redigitur; & (heu luctum!) oculos intuentium mordaci sua aspergine mœstificat. Et ita, mundanæ more lætitiæ, extrema gaudij luctus occupat.

Bulla in concha, mundus.

Neque Sapiens tantum id bis terve iisdem planè verbis inculcat: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*; sed etiam vox & testimonium ipsorum damnatorum id confirmat; ita teste sacra Scriptura clamantium: *Nos insensati, &c. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transferunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius præcurrens: & tanquam nauis que pertransit fluctuantem aquam; cuius, cum præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus: aut auis, que transuolat in aère, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, & post hoc, nullum signum inuenitur itineris illius: aut tanquam sagitta emissæ in locum destinatum, diuisus aër continuè in se reclusus est; vt ignoretur transitus illius. Sic & nos nati, continuè desuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus. Sequitur ibidem: Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt, quoniam spes impij tanquam lanugo est, que à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, que à procella dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est.*

Ecclesi. 1. & 12.

Sap. 5. Testimonium damnatorum de mundi vanitate.

Ecce, tamen plenis immodicisque mundi voluptionibus, honoribus, & diuitiis affluerint, & tota vita durante toti in illis fuerint gloriantes, luxuriantes, exultantes, & tanquam beatitudinem summam nacti iactantes; tamen quando eò venerunt, vbi verè videre est, quid sit mundus cum omnibus suis tumoribus & moribus; vident fatenturque nihil esse, seque natos statim esse desuisse, & omnia tanta celeritate transisse, atque euanuisse, sicut omnia illa quæ in qualemqualem comparisonem adduxerunt, vt iam antè audiuius: vt ob id se insensatos merito ipsi protestentur, & doleant. Vnde & Propheta regius eodem prorsus spiritu loquens, sic deplorandam horum stultitiam depingit:

Ez. 7. 2. pingit: *Abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Veruntamen, deiecisti eos dum alleuarentur. Quomodo facti sunt in desolationem! Subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Vanitas mundanorum sic in suis voluptatibus somniantium etiam à Propheta Isaiâ expressè describitur, his verbis: *Sicut somniat esuriens & comedit; postquam expergefactus fuerit, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit; & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit; sic erit multitudo gentium.* Sic cum mundi cultoribus & amatoribus agitur, quando omnia transferunt, somnium videtur fuisse: quo quid vanius, respectu rei ipsius de qua somniatur? Et vbi est ingenij subtilitas, rationis vigor, acumen industria, de quibus interdum gloriamur; & interim vmbra pro re, & somnium pro veritate complectimur: canem illum Æsopicum imitantes, qui carnem ore gestans, vmbra eius in aquis luna splendente apparentem auido morfu prensitans, veram carnem amisit. Ita nos aerem retibus, fumum manu, vmbra totis vlnis, & somnium toto animi studio, expanso velut sinu, captamus, vera æternaque beatitudine dimissa. *Quis non hinc cum viro secundum cor Dei exclamet, quasi miseros à tanta insaniam reuocans: Filij hominum, vsquequo graui corde? Ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Nonne satis miser est, cui inuito mendacium obruditur, nisi id etiam ipse studiosè conquirat? An non satis deplorandus, qui incius & nolens in vanitatem incidit; nisi & non habitam ambiat, & diligit inuentam? quis domum quærens, vacuam malit quàm plenam? quis bursam vacuam, scyphum, horreum armarium, armamentarium, caput, corpus, & similia (quæ continendis rebus seruiant) vacua malit quàm plena? Ita qui quæ in mundo sunt diligunt, non modò vana diligunt, sed ipsam adeò diligunt vanitatem.*

Instrumēta lætitiæ mundanæ vacua vanitatem mundi testantia.
In signum, vacua illa & vana esse omnia, quæ mundani homines tanto cum affectu & tanta cum animi voluptate concupiscunt & amplectuntur, vacua etiam sunt omnia illa instrumenta, vt supra attingi, quibus maxima talibus hominibus lætitiæ & exultatio exhibetur. Vt sunt tympana, fistulæ, sambucæ, lyra, cythara & id genus alia. Videte stultitiam: inflatur saccus coriaceus, inflatur tibia, pulsantur tympana, sonumque edunt; & incipiunt saltitare homines, & instar vitulorum pinguium gestire, lasciuire, & mille leuitates exercere: quid id aliud est, quàm vanitatem hominis per instrumentorum vanitatem excitare, & facto ostendere, vana esse omnia? Dumque transit sonitus, cessat saltus; & iterum in nihilum euauit. Iterum dicere lubeat: Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem? errorem? perniciem?

Augustin. serm. 111. de temp.
Rectè D. Augustinus: O infelicitas generis humani! Amarus est mundus, & diligitur: putas si dulcis esset, qualiter amaretur? Formoso quomodo

quomodo hæreris, qui sic amplecteris fœdum? Flores eius quomodo colligeres, qui à spinis non reuocas manum? Idcirco prudentes nos esse oportet & iustos rerum æstimatores. Transiit mundus, transeat, neque vanitati eius innitamar, vmbra, mendacia, fumos, & inanes species fugientes, Christo, qui veritas & æterna Patris Sapientia est, adhæreamus. Illi adhærere bonum est. Sortilegium mundi pompaticum contemnite, vbi omnia in sortem conferuntur, & nihil præter nihil accipitur. Sors tua tibi, ô Christiane, cecidit in præclaris. Hæres cæli, Dei que cum Christo cohæres factus es. *Dixi*, inquit nostro etiam nomine, Propheta: *Tu es spes mea, Domine, & portio mea in terra viuentium.* Hac contenti sumus. Ceterum, mundus mihi crucifixus sit, & ego mundo. Ecqua voluptas sit, cum reo cruci vel patibulo affixo epulari, federe, iacere, illius frui amplexibus & osculis? omnia horroris plenissima sunt. Phy igitur mundo, & omnibus eius vanitatibus; Christo confixus sum cruci.

Veræ vanitatis mundi specimen atque exemplum ex Philone breuiter narremus. Cùm Agrippa à Caio Augusto rex ordinatus, Roma recedens & in Iudæam rediens, Cæsaris hortatu per Alexandriam iter institueret: intolerandam in illa ciuitate sustinuit ignominiam. Erat quippe quidam insanus, nomine Carabbas, non ex illo conspicuo furiosorum genere, sed leuiore correptus insaniam. Is interdum noctuque nudus oberrabat per compita, nec æstum nec frigus deuittans, puerorum & adolescentum ludibrium. Hunc miserum propulsus ad gymnasium in superiori loco statuunt, vt spectari posset ab omnibus; moxque capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt, pro scepro frustum arundinis humo sublatum quidam ei dedit in manum. Sic ornatum regiis insigniis, & in regem transformatum, more histrionico, adolescentes periticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tum alij salutatim accedebant: alij sibi reddi iura petebant: alij consulebant eum de Republica: post hæc acclamatum est à circumstantibus, magna voce, *Marrim*, appellantibus, quod nomen Syris significabat Dominum. Ecce tibi mundi typum in fatuo ludicrè sublimato, & in Agrippa nouo rege deriso luculenter expressum.

Oratio contra mundi vanitatem.

Mundus transit, Domine Deus, & omnis concupiscentia eius, & veritas tua manet in æternum: abstrabe corda nostra ab omni vanitate, & tibi glutino tua dilectionis affigito: ne, quando dormierimus somnum nostrum, vacuis inueniamur manibus, dum cuncti resurgentes mercedè pro labore sunt percepturi. Amen.

CAP. LXXIX.

Qua capitur specie, qui sidera lumine vestit?
Virtutum: Argenti hæc radios præstinguit & auri.

Vestium & ornatus origo & progressus. Genes. 3.

POST QUAM homo primam suam in Paradiso vestem innocentia & iustitia originalis amisit, cœpit in vestium ornatu & pretio, & in iis quæ eò spectant, voluptatem capere. Primum quidem necessitate tantum impellente; in quam se per peccatum coniecerat, ut vestium usu indigeret; sed postea etiam vanam delectationem & honorem in vestitu quærendo & collocando. **A** Primum siquidem indumentum, seu potius tegumentum, quo pudori ex nuditate surgenti consuleretur, erant perizomata, quæ ipsi primi parentes consutis ficus foliis sibi confecerant. Tunc fecit eis Dominus Deus tunicas pelliceas, ad regendam quidem nuditatem, sed etiam ad frigus calique iniuriam arcendam. Inde ad lanam & linum ventum est; effluxitque sibi humana industria vestes laneas & lineas. Inde vterius ad vermium serica excrementa & byssum: tandem ad aurum **B** & argentum, conchas, murices, uniones, gemmas, & lapides pretiosos. Adeo ut nihil vltra videatur expectandum, quam vel ut ad primum iterum vestimenti genus redeatur, vel ut mundus finem accipiat: cum insuper omnia illa supradicta ita inter se contexta, commista, & mille modis variata & variegata sint, ut nihil superesse videatur, quod in eo genere amplius queat excogitari: & tamen in vno diu conuiescere nequit mundus.

Gentilium in ornata studium.

Psal. 143.

Ethnici, qui non plus sapiunt quam capiunt, quamq. se humanum protendit ingenium, magnum momentum in externo hoc ornatu constituunt; quia summam suam felicitatem in talibus positam existimant: hinc etiam eiusmodi studiis maximam nauant operam. De his sic loquitur Propheta: *Filia eorum composita: circumornata vt similitudo templi.* & forma corporis aptissimè comparata, & vestium ornamentorumque corporalium splendore ita exultat, ita armillis, dextrariolis, inauribus, torquibus, lunulis, frontalibus, & similibus circumornata, ut templi alicuius etiam aulæis & coronis aliisque donariis circumquaque dependentibus ornatiissimi speciem referre videantur. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt,* inquit Propheta: & sibi beati videntur.

Christiani sciunt, quid de corporali ornati sit sententiam.

Idque inquam de Ethnicis, qui lumine Fidei destituti videre nequeunt neque diiudicare, quis sit ornatus ille, quæne species qua Deus capitur & delectatur. Deus, inquam, qui sidera decoro illo vestit lumine. At nos Christiani à Deo circa huiusmodi illustrati, quando perspicilia recti visus ac iudicij, naso nostro imponere volumus; hoc est, quando

Qua capitur specie, qui sidera lumine vestit?
Virtutum: Argenti hæc radios præstinguit, et Auri.

Welk is dat het rieraet, daer Sddt door al affoudt?
Dat is der deushden daet: bouen ghesteernt en goudt.

De quelle parure / L'auteur de Nature / Se delecte plus?
De la Vertu belle / Au pris de la quelle / Rien n'est le surplus.

quando humanum nostrum intellectum captiuum tenemus, & fidei, obedientiæ, atque obsequio subiugamus, facile videmus quid de corporali ornatu censendum sit, quantumque in eo gloriandum. Fide namque cognoscimus, non alia nobis quam peccatorum occasione concessa corporis indumenta; sicut cataplasmata, & fasciarum obli-^{Vestes ca-}gationes, vulnorum vlcerumque occasione traduntur. Ut pudere nos ^{ta-}potius debeat, quam gloriari delectet in vestibus, cum illæ nobis ser-^{ta-}uiant magis ad ignominiam inobedienciæque nostræ memoriam re-^{ta-}fricandam, quam ad laudem aliquam vel honorem. Sic enim nec cau-^{Vestes eu-}terium, scâpulis cuiusquam furis iniustum, occasionem aliquam præ-^{terij instar.}bet se iactitandi, vel sibi complacendi, sed potius se humiliandi, quia recetem semper commissi vel furti vel criminis gignit recordationem.

Iam verò non est tantum ventum est, ut in tegumentis corporis no-^{Infania}stri gloriemur, æquè ac vulneratus vel luxatus quispiam in suis cata-^{circa cultu}plasmatis & colligaturis: sed etiam illa nos eadem argento & auro & ^{corporis.}lapidibus pretiosis ornamus: nobis persuadentes pulchrum hoc esse & honorificum. Quod sine dubio clarissimum est vel stultitiæ argu-^{1. Tim. 2.}mentum, vel nos Fidei nostræ non uti lumine, quo hæc omnia discer-^{1. Pet. 3.}namus. De sic se ornantibus dicit Apostolus: *Non in tortis crimibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa; sed quod decet mulieres prominentes pietatem per opera bona.* Cui & D. Petrus consentit: *Non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus; qui est in conspectu Dei locuples.*

Docuerunt nos Sancti suo exemplo ita de corporis indumentis, ut dixi, sentiendum: data esse scilicet quibus tegamur (quod ex peccato originem sumit) & in signum pœnitentiæ peccati illa nos circumgestare; sicuti sceleratus aliquis torquem ferream, vel catenam, vel aliud signum gestaret: Sancti vestibus ad pœnitentiam etiam vsi sunt. Sic Apostolus: *Fide, alij circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus.*

Vnde ista (putamus) inter homines iudiciorum & rationum agendi diuersitas, nisi quod alijs animam pluris quam corpus faciant, atque ita etiam ornatum animæ corporis cultui præferunt; virtutes, gratiarum varietates, & eiusmodi spiritualia ornamenta, gemmis & auro. Alij verò, quibus vel cerebrum, vel cor, vel spiritus deficit, corpus animæ præponentes, etiam longè studiosius exteriorem cultum interiori præferunt. De quibus rectè D. Augustinus: *Ecce, omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi turpes, secundum animam scilicet. Non enim cogitant, neque animaduertunt, animam principalem esse hominis portionem; eamque ob id à Deo, ut rem pretiosam, corpori ut locula-^{Augustin.}conuenienti esse inclusam. At ipsi capsam exteriorem contemplantur ^{Anima corpori præponenda.}*

cum admiratione, nihili facientes thesaurum intus conseruatum. Propterea exterius ornant, intus negligunt. Quod dum stultuli faciunt, ita sapiunt, ac si fur qui ad suspensum ducitur maiorem haberet curam ornandi corporis, quam animæ conseruandæ.

Virtutum ornatus optimus.

Psal. 44. Anima virtutibus prædita, Regina est.

Hester 2.

Qui animam ornatum habet, de corporis ornatu non est sollicitus.

Virginum sanctarum laus.

Psal. 108.

Dicit itaque optime Responso, virtutum ornatum Deo maxime placere, illumque radios argenti & auri præstinguere. Hic est enim ornatus Reginae, Christi Regis sponsæ, animæ Fidelis; quam ob id sponsus tanto dignatur honore, vt ad dexteram suam collocet: *Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato; circumdata varietate.* Tanti est operimentum illud fulgentis charitatis, vt eius comparatione vilescat aurum: tanta est omnium aliarum virtutum varietas, vt nulla vestium variegatio cum ea conferri possit. Qui hunc virtutum ornatum habet, alium non magnopere quærit, neque pro illo manum mouerit; cum sciat se per istum summo Regi Christo placere. Talis animæ pulcherrima fuit figura, Hester illa pulcherrima. quæ tanta gratia & pulchritudine naturali pollebat, vt non quæreret muliebrem cultum, neque ei vt ceteris opus erat studiosè se adscititiis ornamentis comere & polire; quia, teste Scriptura, *erat formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur:* & propterea præ ceteris Regi Assuero placuit: quæ tamen sex mensibus oleo vngebantur myrtino & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus utebantur: & quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & vt eis placeret componebantur, dum ad regem regni ordine essent ingressuræ. Posuit autem Assuerus rex diademata regni in capite Esther, fecitque eam regnare. Quicumque igitur summo Regi Christo placere desiderat, & ipso tandem iubente ac donante in cælis regnare, mundi corporisque ornatum contemnat, qui animam solet dehonestare, scdioremque coram Deo reddere: & assumat virtutum decus; humilitatis, pudicitia, mansuetudinis, sobrietatis, patientia, charitatis, misericordia, pietatis, & cæterarum. Hæc optima fuere Christi, amicorumque eius, & gloriosorum Principum terræ Apostolorum vestimenta: his ornamentis resplenduerunt tot Sanctorum & Sanctarum millia. Et virgines nominatim, etiam corporis pulchritudine frequenter speciosissimæ, & in sæculo præstantes, hoc tamen virtutum ornatu eminenter fulserunt: quales fuerunt S. Catharina, S. Agnes, S. Cæcilia &c. at præ omnibus, Virgo virginum, Domini nostri mater sacrosancta, Domina angelorum, in qua Deo complacuit.

Hic virtutum ornatus non teritur vsu, sed augetur, redditurque venustior. Qui his indumentis caruerit, gehennæ flammis æternum vestietur. *Induet maledictionem sicut vestimentum,* inquit Propheta. Meminerint tantæ dignitatis huius virtuosi ornatus, qua regni maiestas obtinetur; & è contrâ vilitatis ornatus corporalis, quo gehennæ in-

ccendia

ccendia hereditantur, quicumque ita cultui corporis vacant, vt animæ cultum postponent. Meminerint exempli sororis S. Bernardi.

Sed rem ipsam, vt in vita S. Bernardi describitur, audiamus. Cum igitur illa venisset, quasi visura fratrem suum, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille derestans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa, confusa & cõpuncta vehemèter, cum ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, cumq; à fratre suo Andrea quem ad portam inuenerat monasterij ob vestium apparatus stercus inuolutum argueretur, tota in lacrymas resoluta; Etsi peccatrix sum, inquit, pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcirco consilium & colloquium bonorum requiro. Et, si despicit frater meus carnem meam, ne despiciat feruus Dei animam meam. Veniat, præcipiat; quidquid præceperit, facere parata sum. Hanc ergo promissionem tenens, exiit ad eam cum fratribus suis frater eius: & primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium, & in omnibus sæculi pompis & curiositatibus interdixit; ac formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto, repentè secundum omnipotentiam dexteræ Excellsi mutata est. Srupebant omnes, adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio sæculi vitâ ducere eremiticam. Hucusque ex vita S. Bernardi.

In virtutum porrò commendationem adiiciam quod Antisthenes dixisse fertur. Ensis & clypeus excutiuntur: sapiens autem ac virtute præditus, nunquam non armatus est, eoque vinci non potest. Ecce quantum præsidium in virtutum ornatu, quæ & armaturæ loco sint in militia nostra quotidiana; vt illis muniti vinci nequeamus; cum alioqui corporis ornamenta partim ad telorum iactum conducere soleant. Idem virtutes ei mercium generi comparabat, quæ in naufragio vnâ cum possessore enatant. Et quid verius, quam quòd virtutes in morte solæ auctori suo ex hoc mari enatanti adhæreant, eumque in extrema necessitate solentur? Omne igitur studium isti ornatui Deo tam gratè impendendum.

Oratio ad ornatum animæ acquirendum.

Domine Deus omnipotens, qui calum sideribus, & floribus tellurem, pulchrius quam regali gloria exornasti, Da mihi gratiam, vt corporis ornatu contempto, animam exornem virtutibus, vt gratiam in oculis tuis, quæ cor intuentur, obtineam. Amen.

CAP. LXX.

Quæ de florenti tibi stat sententia formâ?
Flos iste ambrosiam modò, cras spirabit auernum.

Risù dignū
formæ stu-
dium etiā
apud de-
formes.

ERE admiratione & animaduersione dignum, homines communiter tantam ex pulchritudine & forma voluptatem capere, vt etiam videri formosus quis desideret, tametsi verè non esset. Si tantum quilibet studij poneret, vt probus fieret, quantum vt pulcher appareat, quàm boni & sancti essent homines! Nam non frustra labor ille impenderetur, cum meliorem se quisque reddere queat, non autem pulchriorem, aliãve specie, quàm qua eum Deus creauit. Quocirca sicut superuacaneum est, vel ad staturam aliquid vel ad formam adicere, vel quærere quod nequeat inueniri; ita è contrà, valdè vile ac fructuosum est, vitæ emendationi & sanctiori operam dare: quia ibi proficitur, neque oleum neq. opera perditur.

Pulchritu-
do, flos ca-
ducus.

Quæritur itaque modò, quid de florenti forma & corporali pulchritudine sit sentiendum: cum tam multi tanti eam faciant, vt licet non sint, videri saltem speciosi contendant. Respondetur, eam instar A floris modò suaue redolentis esse, qui cras, vel paulo pòst, fœdissimè fœteat. Ex Sapiente iam antea audiuius: Vanam eam esse corporis pulchritudinem, fallacemque eiusmodi omnem gratiam. Nam præterquam quòd frequenter verè non subsistit, quantumque id appareat, etiam cum verè, valdè caducum & incertum est. Quia, sicuti ex Apostolo Petro aliàs diximus: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, tanquam flos fœni; exaruit fœnum, & flos eius decidit.* Quod & D. Iacobus simili modo loquendi confirmat: *Flos eius decidit: & decior vultus eius deperijt.* Ita enim in formosissimis breui temporis spatio videmus accidere. Vt verè dicat Theophrastus: Forma est tacita deceptio. Non enim solum multos decipit, silenterque in laqueum inducit, solo intuitu ac secreto oculorum spiculo; verum etiam pulcherrima venustas ac forma, quæ omnium in se oculos præ admiratione rapit, plurimamque videtur de se polliceri, illa eadem paulo pòst tacitè & præter omnè expectationem, minimo casu, vel metus, vel mœroris, aut alterius occasione, leuissima nonnunquam, ita sui possessorem, & omnes qui eam cum stupore suspexerant, decipit; vt vix credant eandem esse ita iam deformatam formam.

Euripides.

Ita etiam rectè de pulchritudine sensit Euripides: Pulchritudo res infelix est. non iam tantum ob illam deceptionem, licet multiplicem: sed etiam, quia eius occasione multi in deplorandas veniunt infelicitates & miseras, tum corporis, honoris, & substantiæ, tum potissimè in

in

Quæ de florenti tibi stat sententia Formâ?
Flos iste, ambrosiam modo, cras spirabit Auernum.

Beght my nae menschen roey, Wat v' van schoonheyt dynst.
Een vreckende schoon bloem, die morgghen leelyck stinkt.

Du gentil corsage, Et du beau visage, Qu'en doit-on sauoir?
Que cest vne rose, Au matin d'esclose, Qui flestrit au soir.

in iacturam animæ incomparabilem. Dicitur ut idem auctor sententiam, dignam quæ ex Christiani alicuius ore credi possit promanasse: *Deformis sim potius, quam pulcher & malus*. Nam Mopso quodam, Sententia Therſite, atque Aefopo ipso deformior est, quisquis malis in moribus Christiano præditus est, etiam si Adonide, Narcisso, vel Helena ipsa formosior vultu appareret. digna.

Heu, quàm multi (timendum est) in inferno æternis cruciantur ignibus, sola pulchritudinis occasione, tam viri quàm femina! His formosissimæ venustas, lapsus & peccati & damnationis causa fuit, à qua fuissent immunes, si turpes fuissent, aut saltem non excellenter formosi, eamve cautiùs custodissent. Forma eis velut hamus fuit, quo plurimos secum in ardentis lacu voraginem pertraxerunt. Dixit propterea rectè Poëta: Lis est cum forma magna pudicitia. ac si dicat: Pudor & castitas valdè periclitantur, ubi adest pulchritudo: ac si non benè queant consistere, nisi cum maximo certamine & discrimine, in quo plerumque superat pulchritudo cum pudicitia detrimento. Istud quotidianis (pro dolor!) exemplis constat in stultulis illis, quæ tanti faciunt formosæ videri, ut parum ob id curent, si castè non maneant.

Ex his facile videre est, quàm vana, fallax, infelix, & noxia sit sæpè pulchritudo: sed bonum esse; ac Deo ex conscientia pulchritudine placere, magnificum esse; parum referre de facie. Quocirca consilium Demetrii mihi summoperè placet: Si pulcher es, benè fac: si deformis; naturæ defectum bonis actibus instaure. Ut & Socrates eam ob causam discipulos suos in speculo se contemplari iubebat, dicens: Si tibi pulcher videris; vide ut probè viuas: quia nimium dedeceret, pulchrum esse & malum. E contra, si tibi deformis esse videris, eò rectiùs te gerito; & corporis defectum morum: probitate compensa. Superat namque facilè morum virtutumque ornatus (qui est animæ) formam ac ornatum faciei & corporis, præfertim cum hæc in malum caderent. Dicit namque appositè Sapiens: *Circulus aureus in naribus suis; mulier pulchra & fatua*. hoc est mala, quæ imprudenter se gerit: de qua fatuitate in III. & IV. differuimus.

D Pulchritudo ista corporalis quid aliud quàm exterior forma sepulchri dealbati, pictæque vel etiam capsulæ inauratæ, plenæ ossibus mortuorum, vel rebus aliis turpiùs fœtentibus? Quocirca, rectè D. Ambrosius: Pictus es, ô homo! & pictus à Domino Deo tuo. Bonum habes artificem atque pictorem. Noli bonam delere picturam, non fucos sed veritate fulgentem; non cerâ expressam, sed gratiâ. Deles picturam Dei, mulier, si vultum tuum materiali colore oblinas: si acquisitione rubore perfundas. Illa pictura vitij, non decoris est: illa pictura fraudis, non simplicitatis est. Illa pictura temporalis est; aut pluvia aut sudore tergitur. Illa pictura fallit, & decipit; ut neque illi placeas,

placeas, cui placere desideras, qui intelligit non tuum sed alienum esse quod placeas; & tuo displiceas auctori, qui videt opus suum esse delectum. Dic mihi, si supra artificem aliquem inducas alterum, qui opus illius superioris nouis operibus obducatur, nonne indignatur ille, qui opus suum adulteratum esse cognouerit? hucusque Ambrosius.

4. Reg. 9.
Iezabel
præcipitata,
sibio
depicta.

Tales adulterinæ pictrices Iezabelem illam imitantur, quæ introitu Iehu audito, depinxit oculos suos sibio, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram. Et sicut illa per eam præcipitata à canibus deuorata fuit; ita illæ quæ sibio & purpurisso, aliisque sexcentis artibus, summi artificis Dei opus in se peruertunt, formam sibi datam reformantes, in infernum deturbatae, à canibus auernalibus in æternum depascuntur.

Dolendus
animæ
neglectus.

Id considerent & recogitent omnes, quotquot huic curiosæ transformationi, & refractioni vultus sui tam sedulam nauant operam; & animam toto ferè anni tempore illotam, impexam, incultam, fœdam fœtentemque relinquunt, olla quauis aut carbone Aegyptio atriolem. Horum, inquam, meminerint, expendantque quo tunc futuri sint animo, quando die illo nouissimo, vt amentes, quasi homines exusti secundum corpus, & quasi dæmones secundum animam, discurrent, & quod se vertant, nescient. Ita Propheta de talibus: *Vnusquisque ad proximum suum stupebit: facies combusta vultus eorum.* Quibus verbis indicat, quemadmodum nunc se mutuo occasione formæ, ornatus, & curiosæ nouitatis quotidie valde attentè obseruant, cum admiratione & stupore considerant; ita tunc è contrà se inuicem præ stupore, horrore, & fœditate respecturos esse, ac si in se mutuo hominis combusti viderent effigiem, ambustumque cadaver. Idque tanto maiori cum terrore & turbatione, quanto horribilius est talem hominem videre ambulantem, discurrentem, loquentem, vociferantem, brachia iactantem, velut mente captum; quàm simpliciter videre exustum, mortuum, palo affixum, vel humi iacentem. Vbi & horrorem augebit occasio tantæ infelicitatis & miseræ non ignota; quod nimirum tam solliciti fuerint pro pulchritudine faciei excolenda, & faciem animæ secundum imaginem Dei creatæ ita neglexerint. Ita, inquam, neglexerint, vt vix semel serio perpenderint, se animam habere; animæ verò isti suam esse faciem, suam esse pulchritudinem, ornatum & splendorem: neque vnquam cogitarint quomodo illa maculetur, deformis fiat; quæ ueritate mundetur.

Formæ venustas, ad malum comparata, grauissima.

Hæc autem omnia èd grauiora futura sunt, quo maiori cum affectu se totos eis suaque impenderint: idque non iam solum ex innata aliqua curiositate, vel studio complacendi sibi, vel etiam oculis hominum, vana quadam oblectatione: sed etiam, quod longè deterius est, ex praua intentione, cum deliberata voluntate ac desiderio alios ad malum formæ venustate trahendi, pellicendi que ad carnalia desideria. Sicuti ex Sapiente audi-

audiuimus: *Mulier ornata meretricio, preparata ad capiendas animas.* De talibus animarum venatricibus & venatoribus, ferè & verè diuus Hieronymus: Si vir vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit; etsi nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum. Quia venenum attulit, si fuisset qui biberet.

Prot. 7.

Hieron. in
Epist.

Quocirca, qui sapit, consilium exemplumque Romanæ illius nobilis matronæ Paulæ sequatur, de qua ita idem commemorat: Cùm à nobis crebrius admoneretur vt oculis parceret, & eos reseruaret Evangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum, purpurisso & cerussa & sibio sæpè depinxi. Affligendum est corpus, quod multis vacauit deliciis. Longus risus perpeti compensandus est fetu. Mollia linteamina & ferica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda. Quæ viro & sæculo placui, nunc placere Christo desidero. Ita illa dicebat & faciebat: vtque parca illam in tali vitæ commutatione imitantur, sic etiam parca ad eam gloriam in altera vita venturæ sunt. Nam quæ ita facies suas diabolica quadam metamorphosi quasi in laruas & spectra conuertunt; certæ sunt, nisi deposita larua pœnitentiam agant, se à Christo iudice, quando cum factis virginibus clausa ianua venientes dicent: Domine, Domine, aperi nobis, auditoras horrendum illud responsum: Amen dico vobis: Nescio vos. Egon' has formauit facies? ego horum vultuum plasmator? hoccine opus manuum mearum? Ego vos ad imaginem meam creauit? & quæ est hæc imago, quæ superscriptio, quam video? Ite, alium quærite saluatorem, si alium quæsisitis creatorem. Non noui vos. Quò nisi ad æternam damnationem ituræ sunt, quos ipsa repellat salus? Heu luctuosam repulsam! fœdum pulchritudinis exitum!

Hieron. in
vita S. Paulæ.

Matth. 25.
Deformantes se, à Deo non agnoscuntur.

Tunc optabunt formosulæ illæ se turpissimas inter natas mulierum existisse, vel aliquo modo se deformasse, & truncatis naribus & auribus horribiles ad spectu fuisse, potiùs quàm per fluxam istam pulchritudinem, ad horrenda æternorum suppliciorum loca deuenire. Credo, si cum Demosthene Laidis amores ob pretij magnitudinem fastidiente, tam futillis rei tam immensum pretium tempori expenderent, cum ipso etiam merito dicerent: Tanti non emo pœnitere. Nunc exempla aliquot subiiciamus tam ex sacris, quàm profanis, quæ tum ad maiorem formæ neglectum faciant, in se & in aliis; tum ad omnimodam studij illius detestationem, quo per formam & ornatum insidiæ aliis struuntur, ad perniciem animæ.

Demosthenis dictum.

Quidam, Pior nomine, Aegyptius genere ætate iuuenis, cùm mundo renunciaasset, exiit è domo paterna; & propter insignem amorem spiritalem, Deo est professus se nullum ex suis visurum ampliùs. Quinquaginta ergo post annis, soror eius, quæ consenuerat, & ab aliquo rescuerat fratrem suum viuere, veniebat in mentis emotæ periculum,

Pallad. hist. vit. 87.
Pior abb.

nisi ipsam videret. Cum autem non posset venire in vastum desertum, rogauit illius loci Episcopum, vt scriberet ad sanctos patres qui erant in solitudine, vt ipsum mitterent, & eum videret. Cum ergo ei vis magna adferretur, patribus obediens, statuit vno alio adsumto abire: & significauit domui fororis fratrem suum Pior aduenire, & foris stare. Cum autem sensisset strepitum ostij, & quod eius foror ei veniret obuiam, Pior clausis oculis, clamauit ad ipsam: O foror, ego sum Pior frater tuus, ego sum: ecce, vide, adspice quantum velis. Illa ergo facta certior, Deum glorificauit; & cum multa fecisset, non peruenit ei persuadere vt domum ingrederetur: sed oratione facta in limine, reuersus est in solitudinem, propriam patriam illic sibi virtute comparans. Si ita multi suos oculos, & qui speciosi videntur, suam pulchritudinem custodirent, multa peccatorum millia vitarentur, & animarum innumerarum seruariuntur.

In com-
Ios.
Lact. lib. 6.
Nunc vt illi adolescentuli comituli habeant quo se corripiant & corrigant, dum ita se comunt ac poliunt, ac si foeminini sexus forent: audiant quid Diogenes cuidam ipsorum simili dixerit. Conspecto siquidem adolescentulo, cultu gestuque parum virili: Non te pudet, inquit, qui tibi peius velis quam ipsa natura voluit? Illa siquidem te virum fecit; tu teipsum refingis in foeminam.

Valerius
Max. lib. 4.
cap. 5.
Spurina
adolescens
se defoedat.
Memorable refertur exemplum, pro illis omnibus, qui formae suae pulchritudine in aliorum scandalum & ruinam abutuntur. Ethnicum id quidem, sed omnibus Christianis merito admirandum. Excellentis in Etruria pulchritudinis adolescens, nomine Spurina, cum mira specie complurium foeminarum etiam illustrium sollicitaret oculos, ideoque viris ac parentibus earum se suspectum esse sentiret, citra tamen suam culpam: otis decorem vulneribus confudit, deformitatemque sanctitatis suae fidem, quam formam irritamentum alienae libidinis esse maluit. Huius & D. Ambrosius facit mentionem, libro 3. de Virginitate.

Sarvus to. 1.
S. Brigida.
Non desunt & Christianis eiusmodi exempla; sed pauci reperiuntur qui desiderio illa imitandi teneantur. S. Brigida virgo inter Scotiae puellas pulcherrima, cum a potentibus, & quidem Christianis viris in matrimonium peteretur, & illa virginitatem Deo vouisset, eundem orauit vt aliquo corporis vitio ipsam deuenustaret, quo porcorum, procorum inquam, inquietudo facile sedari posset. Itaque cum oculorum decore maxime placuisset, alterum subito vlcere percussum amisit. Cui ergo charior oculis fuit virginicas, nonne tanto pulchrior fuit in conspectu sponsi caelestis, quanto istis terrenis (qui iam illam quam paulo ante tam ardentem appetierant, desponderi sibi dedignabantur) visa est deformatior?

Idem.
Angadrisina virgo in Gallia Lothario regnante fuit, quae cum a parentibus

rentibus Auiberto Principi viro (qui postea Rothomagensis Ecclesiam erexit, inuita desponsaretur; multis cum lacrymis Dominum obsecrauit, ne suam pollui virginitatem pateretur. Moxque leprae morbo totum corpus occupante, ob foeditatem intacta dimittitur: & ne incerto esset, cur id mali ei accidisset, vbi cenobium virginum ingressa sanctum velamen accepit, continuo sana euasit. Puto, quae tam enixè orauerat, lepram etiam ipsam, quoad vixit, pati maluisset, quam virginitatem amittere. Atque ita quam terrenus sponsus fastidiuit, caelestis amplexus est. Ex his omnibus & vanitas formae corporalis agnoscitur, quantumque illa mali importet male custodita: ac propterea animae pulchritudinem vnicè esse excolendam: illiusque in nos charitatem vnicè memorandam, qui (vt generosa Christi Agnes loquebatur) collum ac dexteram nostram fulgentibus ac sempiternis gemmis ornauit, qui & sanguine suo tinxit genas nostras: cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur.

Pulcherrimum huiusce pulchritudinis nunquam satis admirandae exemplar in historia, tamen saeculari, adumbratum habemus, quo discamus Christo animarum nostrarum sponso grati esse, eiusque vultum cordi nostro infixum gestare. Refert Xenophon, Cyrus, cum bello regem Armeniae superasset, filium quoque eius cum vxore cepisset, erat autem filio nomen Tigranes. Interrogauit itaque Cyrus Tigranem, quo pretio redimeret vxorem, quae adstabat: respondit ille: Dabo libenter vitam pro illa. Cyrus tanto amore delectatus, vtrumque liberum dimisit. Interrogauit postea Tigranes vxorem, quid illi visum fuerat de Cyri forma & magnanimitate. Respondit illa: Non ego in Cyrus oculos conieci, sed in illum qui dixit, *Se vita sua me redempturum*. Ita nos merito rapiat Christi in nos immensus amor, qui quod animam suam pro nobis posuit (qua maiorem nemo charitatem inueniat) dignus est vt cordibus nostris impressus inhareat. Sicque in eo omnis nostra pulchritudo consistat, vt ex iugi tantorum beneficiorum memoria, *semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferendo, vita quoque Iesu manifestetur in carne nostra mortali*.

Oratio vt animae pulchritudo acquiratur.

O Domine Iesu, speciose forma praefiliis hominum, in cuius faciem desiderant angeli prospicere, cuius pulchritudinem & Sol, & Luna, & stella mirantur: Da mihi formae caducae contemptum, & sinceram puritatis animae delectationem, quam ad tuam imaginem condidisti; vt eam illibatam tibi in die mortis merear exhibere. Amen.

CAP. LXXXI.

Stoica quo valeam capere hæc paradoxa magistro?
Eia, Sepulchreti ferales aspice campos.

Matth. 19.

ALVATOR noster Christus de sublimi illo castitatis statu Apostolis suis verba faciens, tandem addebat: *Non omnes capiunt verbum istud.* Ac si dicat: Non omnes hanc doctrinam, hoc consilium intelligunt: multoque minùs in ipsorum voluntatem cadit, vt amplectantur & faciant. Ita quoque de contemptu, vel neglectu saltem, formæ exterioris & pulchritudinis dici possit; non omnes id capere: quia communi hominum iudicio tanti sit, vt nihil magis. Idèò non omnes intelligunt, rem tantæ æstimationis in mundo, quæ interdum etiam maximis opibus præfertur, ita esse vilipendendam, vt & cetera quæ mundus attollit & magni facit.

Difficilis
capu mû
danis mûdi
& formæ
contemptus.

Interrogatur igitur, quo magistro tam Stoica paradoxa, qualia iam A superioribus aliquot Capitibus in contemptum mundi tradita sunt, & postremò de neglectu formæ, addiscere valeamus: nominatim pulchritudinem instar floris excellentis & benè redolentis, mox in factorem teterrimum conuerti. Scio etenim, istud somnij speciem referre, iis qui tantoperè erga corporis pulchritudinem afficiuntur; eique curandæ ita incumbunt, vt amentia etiam periculo se nò raro exponant: vt eos omittam, qui solo formæ aspectu eò se discriminis quoque coniciunt. Possent tales, neglectum rei tanti apud se pretij non capientes, sed instar somnij habentes, dicere cum Pharaone: *Vidi somnia, nec est qui edisserat.* Prudenter idcirco illi faciunt, qui non statim (vt quidam assolent) bona consilia reiiciunt, eò quòd non capiant, vel maximè quia iudicio ipsorum erroneo contraria sunt: sed ad Apostolorum potius imitationem faciunt, qui quando lectiones, documenta, parabolas Christi Domini non intelligebant, dicebant: *Domine, ediffere nobis parabolam hanc.*

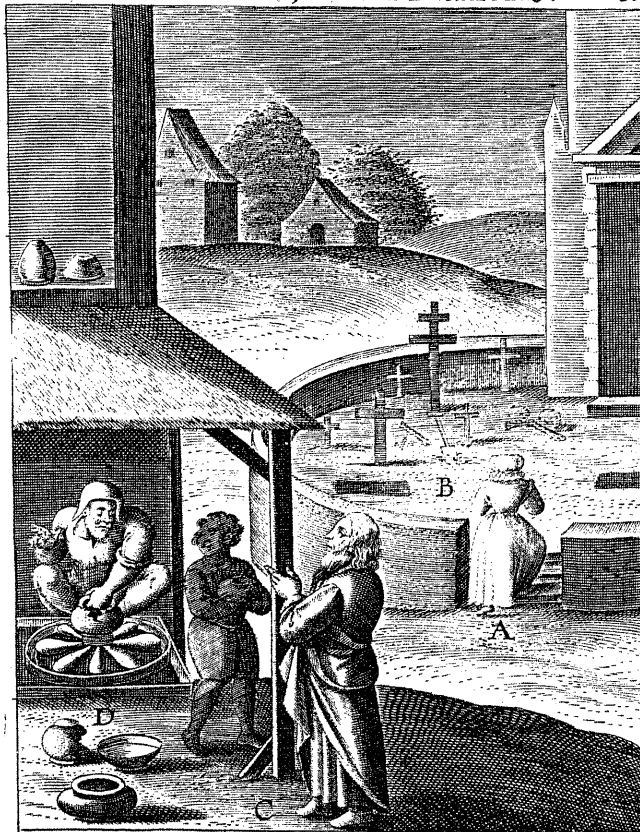
Genes. 41.

Matth. 13.

Qui nihil
scit, nihil
interrogat.

Non exiguum est initium sapientiæ, ignorantiam suam agnoscere, & prudenter humiliterque interrogare, ac doceri velle. Nam vt communiter dicitur; dedecus non est multa nescire, sed turpe est nolle discere. Idcirco quemadmodum qui multa interrogat, magnum de se specimen præbet multæ eruditionis, saltem acquirendæ: ita qui nihil interrogat, nihil scit. Rectè igitur hîc rogatur, quis hanc lectionem communi hominum opinioni planè repugnantem nos sit optimè docturus.

Responderetur, opus tantùm esse, vt alacri attentoque animo ferales B sepulchreti campos accedamus aspiciamusque. Ad cœmeterium mittimur;

Stoica quo valeam capere hæc paradoxa Magistro?
Eia, Sepulchreti ferales adspice campos.

Wie sal my dese leer, ten besten doen verstaen?
S'heij moet maer eeney keer, met sij op t'kerhof gaen.

Faites moy entendre / Ce point a comprendre / Sy tresdifficil.
Va au cemetiere / Ou ceste matiere / S'apprend au docil.

mittimur, velut ad scholam. Necdum absoluta est ad interrogata responsio; sed præambulum quoddam ad eam: quo saltem locus consignatur, vbi quæstio disci queant.

- C** Ita Dominus Deus volens populum suum nouo efficaciq̄ue modo docere, quòd potens esset eos adiuuare, collapsos erigere, & quasi contritos restaurare, dummodo saniora consilia sequerentur: dicebat Hieremiæ Prophetæ: *Surge, & descende in domum figuli; & ibi audies verba mea. Et descendi (inquit Propheta) in domum figuli, & ecce, ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas, &c.* Per vasis confectionem, eiusdemque statim reparationem, didicit Propheta, audiuitque nomine totius populi Dominum dicentem: *Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel? ait Dominus: ecce, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea.* Ita remittit nos Responso ad cæmeterium, vbi discamus quod scitu est opus, quoad pulchritudinem, robur, & corporis ornatum; quoad elegantiam, eloquentiam, & similia eò spectantia; temporanea, fragilia, momentanea, vana, periculorum plenissima, in quibus mundani homines tantum momenti ponunt. Ibi siquidem videre est, quid de his omnibus sit sentiendum. Nam, quid omnes aliud sumus, quàm quod etiam Isaias Propheta dicit: *Testa de Samiis terræ? Isaiæ 45. Nunquid dicet lutum figulo suo: Quid facis? Quod & Apostolus in hæc verba: O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic?* Ecce hoc in cæmeterio discimus, quod in domo figuli: nos lutum & limum terræ esse, formam autem testeam & figlinam esse, neque in ea gloriandum: Non ineptè hîc subiiciam Agathoclis exemplum: qui cum esset Syracusarum rex, nunquam sine fictilibus (memor paternæ obscuritatis, quòd figulo patre genitus fuerat) cœnauit: ad eò quidem, vt inter vasa aurea, figlina semper admitterit. Tametsi is alioqui non esset ex optimis, in eò tamen multorum Christianorum confundit superbiam, quòd tenuis vilisq̄: fortunæ parentes nò modò non erubuit, sed etiã assidua recordatione honorauit.
- Quis nobis det, vt terrestris huius figmenti consideratione, ad sublimem illam scientiæ claritatem Dei illuminationem veniamus, qua thesauri cælestis eximiam præstantiam cognoscamus, de quo Apostolus: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus; terrestri huius corpusculi vitalitatem intelligens.*

Oratio pro contemptu carnis corruptibilis.

Caro ista corruptibilis, Domine Deus, magni semper ferri desiderat, & dominari spiritu concupiscit: ita, quaeso, mihi memoriam mortis imprimito, vt omnis mundi voluptas tadio mihi sit, & in te solo gloriari sufficiat. Amen.

C A P. L X X X I I.

Quis docet hîc Mundi fastus calcare superbos?
Putria humatorum graueolentibus ossa sepulchris.

QVEM AD MODVM eum communiter locum scholam nuncupamus, in quo ex professo aliquid docetur, & discitur: ita communi etiam vocabulo lectio id omne vocari potest, quod traditur discendum. Cùm igitur ad cœmeteriũ præ-

Cœmeterium, schola publica.

cedentis Capitis indicio mittamur, vt raram hâc, vtilem, ac sublimẽ lectionem & Philosophiam neglectus formæ ac mundani ornatus addiscamus, potest merito cœmeteriũ schola appellari, vnde & consequens est, quempiam ibi ludum aperire; qui doceat superbos mundi fastus calcare.

Ossa, & sepulchra, præceptores nostri.

Quæritur itaque, quis ille sit? Respondetur, Ossa putria mortuorum, & sepulchra patentia ac fœtentia. Quàm est schola mirabilis, tam est mirabilis ludimagister, tam & lectio admiranda. Contrarium planè quàm mundus docet, docet hæc schola cœmeterij. Quidquid enim magni facere, laudare, & amare solet mundus; hîc illud vile, & vanum, & nihil profus esse, ad oculos videmus.

In silentio discendum.

Eamus igitur ad scholam hanc communem, & in primis modum discendi discamus. Iam antea, Cap. XLVI. audiuius quinquennale Pythagoricorum silentium, cùm primùm inciperent, vt silentio meliùs loqui tandem discerent. In hac etiam mortaliũ schola, primùm silentio opus est, & tacita inspectione: non solum ad postea prudentiùs loquendum, sed etiam ad attentius expendendum, & de his omnibus rectius iudicandum, meliusque viuendum. Legimus, amicos Iob

Iob 2. Amici Iob septem diebus silentes iuxta eum sederunt.

nisse ex condicto, vt visitarent eum, & consolarentur. Cumq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt; scissiq; vestibus, sparserunt puluerem super caput suum, in calum. Et sederunt cum eo in terra, septem diebus, & septem noctibus; & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem. Quid videtur? nõne maiori ratione, nos hæc & plura facere conueniat, in hoc publico gymnasio, secus sepulchra & ossa mortuorum desidentes, præsertim vbi illa in acernum, circum Christi crucifixi effigiem, certo ordine congesta sunt?

Horror ex cadaverũ adspectu.

Ibi namque rem maiori admiratione dignam videre est; maior ibi doloris occasio, maior horrois & silentij causa. Maior enim cogitandi, obstupescendi, flendi, ingemiscendique ratio apud mortuum, quàm apud ægrorum, adhuc tamen viuentem. multo adhuc maior causa taliũ affectuum prodendorum, sentiendique internam animi commotionem, iuxta ossa arida, horrois plena, semesumq; cadauer. Quis, si aliter liceat, præsentiam tam inaspectabilis rei patiat? Videmus in

vsa

Quis docet hîc Mundi fastus calcare superbos?
Putria humatorum graueolentibus ossa sepulchris.

Wel toch! Wat s'hoel id daer; tot s'voerele groot verleeney?
Ser grauey stant, en daer; en de doure doot-beeney.

Qui en ceste escole / Monstre le friuole / Du Monde evanté?
La relante fosse / Pleine d'os se gosse / De sa Vanité.

vsu esse apud mortales, vt defunctorum etiam amicissimorum cadauera non diu domi retineantur, sed primo quoque tempore congruo mandari terræ curentur. Immo, quò moræ impatientia honestiùs pallietur, dicitur communiter ab amicis: Defunctus humum postulat: hoc est, tempus est vt sepulturæ tradatur. Sed in rei veritate, viuentes tædet præsentia funeris.

At, quid hoc spectaculi esse dicemus, meritò cum silentio attendendum, quando ex atrofo iam cadauere, non communes modò vermes ex ipsius carnis corruptione prorepunt, qui & reliqua corporis parte pascuntur; verùm etiam cum insuper ex cerebro bufo, & ex medulla spinæ coluber vel serpens, vt creditur, enalcatur? Quem tunc luberet tale cadauer vel amplecti, vel exosculari? Horrori ferè est, vel solum cranium, aridum, & ex purgatum, si quando inopinatò conspicitur; vel aliud mortui membrum: quid dicemus de tactu? Sine dubio, res magni motus & affectus est, seridò, & debita cum animaduersione ad cœmeterium accedere, vitæ mortisq̃ue memoriam recolere: ossa defunctorum in speculum ritè comparata exposita q̃ue contemplari, & cogitare, quid modò simus, quidq̃ue paulo pòst futuri.

At consuetudine & assiduitate tam patheticum vilescit spectaculum. Est tamen tremenda schola hæc, magistri admirabiles, multa docentes, licet silentes. Hæc est lectio quam viuis ingeminant mortui: *Memento homo, quia puluis es; & in puluerem reuerteris. Quid amplius? Genes. 3. Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi hodie. Quem- Eccli. 2. admodum etiam interdum iuxta mortuorum ossa scriptum legitur: Hodie mihi: cras tibi. Audiamus & aliam huius scholæ lectionem: Gloria hominis, stercus & vermis est. Hodie extollitur, & cras non inuenietur. 1. Mach. 2.*

Hunc ludum frequentate, his studiis operam nauate, hos libros euoluite & reuoluite. Hic illud in mentem manumq̃ue veniat, quod diuo Augustino sub conuersionem cælitus insonabat, eiq̃. causa mutandæ in melius vitæ fuit: Tolle, lege: tolle, lege. Statimq̃ue (inquit ipse) mutato vultu, intentissimus cogitare cœpi; vtrumnam solerent pueri in aliquo genere ludendi cantare tale quid; nec occurrebat omnino, audiuisse me vsquam. Dei siquidem vox erat. Et quisnam ludus hic nobis videtur? quæ illa vox, quam ossa arida proloquuntur? Certè attentissima cogitatione disquirenda est. Hæc est verè summa Mortis Philosophia, mortis meditatio, artem tradens quæ omnes artes superat, benè scilicet viuendi, & moriendi benè. Immo quæ & eam tradit summam Philosophiam, de qua communiter dicitur: Artis est viuere, dum mors irruit. Nam per frequentem mortis meditationem, harumq̃ue lectionum obseruationem, venitur per mortem ad vitam æternam: adeò vt tum primum vera vita inchoetur, quando ista per mortem finitur.

Agendum igitur, lectioni nostræ inuigilemus, librum patentem, ipsumq̃ue

Purredo & vermes.

August. Consilij. 8. cap. 12. Tolle, lege.

Mortis meditatio summa Philosophia.

Ex offium
aridorum
considera-
tione, me-
ditatio va-
nitatis.

ipsumque præceptorem intentis oculis animisque contemplemur, vt doctiores tandem melioresque euadamus. Nunc mihi parumper illum congestum offium aceruum conicito lumina, euolue folia singula, scrutare, percurre omnia, nihil non excussum ad vnguem prætergrediare. Dicit itaque: quis ibi omnium fuit pulcherimus, nobilissimus, maximè redolens, ornatusissimus, & iucundissimus? Vbi nunc mellitum os, labra rosea, genæ rubentes, salaces oculi, crispantes capilli? vbi nunc gemmæ, vniones, inaures, monilia, catenæ, coronæ? Quò abiit linguæ facundia, vox sonora, subtilia supercilia, totiusque corporis venustas? Quò euauit vanitas illa omnis, quæ in tanto erat pretio, quæ tam chara multis illorum erat dum viuerent, ac si mortales non fuissent. Dic iam, quæso, si potis es, quænam ex omnibus hinc congestis cadaueribus illæ fuere, quæ tanti suæ formæ cultum fecerunt, ac si Veneres, Iunones, & similes deæ diabolicæ fuissent? Quænam illæ inter ista cadauera, quæ tam pompaticè vel basilicè inceserunt, vt platearum laxitas angusta eis esset præ fastu? Volue, euolue, reuolue singula: vnúmne ex omnibus nosti ossibus? Immo & ipsa, si lubet, cadauera alloquitur, & interroga: Quid modò omnia? Nihil. Quid profunt somnia omnia? Nihil. Quid remansit ex omnibus vanitatibus? Nihil. Quantum differt diues à paupere? Nihil. Superbus ab humili? Nihil. Nisi quòd amatores vanitatum grauius sint in anima & corpore luituri. Ita apud D. Ioannem vocem de cælo clamantem audimus: *Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit: tantum date ei tormentum & luctum.*

Apo. 18.

Lectio
scholæ cœ-
meterij:
moriendū.

Lectio igitur nostra in schola cœmeterij est, cogitare, esse moriendum; sicque viuendum, vt detur benè mori. Non esse etiam faciendam corporis huius mortalis curam; nimis carè compensandam operam, stultumque illum laborem, quem quis in pulchritudinis ac formæ cultum impenderit. Non tam cogitandum quid modò lubeat, arrideat, afficiatque, vt propterea sensualitati inferuiatur: sed expendendum quid in morte, & post eam sit, quoad corpus & quoad animam futurum.

Fructus
huius spe-
culationis.

Ergo, scholæ tam raræ compendio doctior factus, eam Deo adiuuante corporis curam suscipiam, eamque rationem seruabo, vt tale mihi corpus placeat, quale mihi à Deo omnium conditore concessum est, siue pulchrum, siue deforme: ei que id quo opus habuerit, prædenter ac moderatè impertiar. Eritque maior mihi cura ornandæ virtutibus animæ, quam corporis excolendi: vt imago Dei illi impressa, pura sit semper & lucida: vt ab ipso in die illa tremèda non reiciat, sed agnitus cū Sæctis intromittat in gloriâ. Hic mihi esto huius lectionis fructus.

Quando attendimus quid quantumque aliquando laboris impendatur, ad temporaneas & vanas scientias acquirendas, quid nõ facturi sumus

sumus ad hoc addiscendum, cui totum vitæ tempus concessum est? Marcus Imperator in platea à Lucio obuio rogatus, quò iret, & cuius rei gratiâ? Respondit: Honestum est seni discere: Eo, inquit, ad Sextum Philosophum, vt discam quæ non scio. O Iupiter! (inquit Lucius) iam senex tabellam gestans puerorum more comeat in ludum; quum noster rex Alexander, triginta duos annos natus, vita defunctus sit. Ita meritò Christiani omnes, sed in primis qui (vt dicitur) sepulchro imminet, sibi persuadere deberent, se ad ludum seu scholam ire, quando cunque ad templum seu cœmeterium vadunt: quia honestum non solum, sed necessum est omnibus discere rectè mori; & prius benè viuere.

Dicitum celebre Saluij Iuliani, tum eximia iuris cognitione, tum mulrorum Principum amicitia clari: Etsi alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem. Socrates, qui Delphico Oraculo omnium sapientissimus iudicatus est, quum iam grandior natu esset, non tamen erubuit, inter pueros sedens, fidibus canere. Cumque ob id derideretur; dixit, absurdum non esse, quæ quis nesciret, ea discere velle. Ita nec pudori esse deberet parentibus, aliisque adultioribus, à pueris Catechismum addiscere, quem ipsi sua ætate non didicerunt. Vt neque Psalterium decachordum pulsare, hoc est Decalogi præcepta viuendo ritè decurrere: sicut D. Augustinus loquitur.

Vtinam ad mortis certitudinem seriò cogitandam S. Helij Episcopi Lugdunensis historia nos permoueat! qui defunctus, cùm sepultus esset à Fidelibus; nocte sequenti veniens quidam paganus, lapidem qui sarcophagum tegebat reuoluit, erectumque contra se corpus Sancti conatur spoliare. At ille extensis lacertis constrictum ad se hominem fortiter amplexatur, & vsque manè populis expectantibus tanquam constipatum loris, ita miserum brachiis detinebat. Igitur iudex loci, violatorem sepulchri iubet abstrahi, ac legali pœnæ sententia condemnari: sed non laxabatur à Sancto, nisi cùm iudex de vita reo danda promissionem fecisset. Ita doceant mortui viuos, si quæ mortis sunt, benè expendantur.

Oratio ad benè discendum mori.

Iesu Præceptor, qui vt nos mansuetudinem cordisq; humilitatem doceres, in hunc mundum venisti: Doce nos, quæ sumus, ita viuendo mori, vt cùm mors venerit, verè viuere incipiamus: quia nisi quis mortalem hanc vitam salutari mortis meditatione consummari, immortalis vitæ præmia non consequetur. in nobis igitur teporaliter moriamur, vt in te viuamus æternum. Amen.

C A P.

CAP. LXXIII.

Quid pretio despecta sui premit aurea sceptrā?
Mens cognata polo, Diuinæ mentis imago.

Error in
æstimandis
rebus.

NATURA homoeius rei cupidus est, quæ ipsi optima & pulcherrima videtur, sed in ea diiudicanda & eligenda omnis consistit difficultas & error. Hinc fit, vt vnus hoc, alius aliud eligat & præferat; pro sua quisque prudentia, vel potius insipientia & sensuum propensione. Similes ferè sunt homines cæco, qui baculo suo ouum ferire conatur, sed tantum abest vt rem acu tangat, vt nec baculo crasso queat attingere. Ita in rectè iudicandis æstimandisque rebus, procul à scopo absunt plerique, vt cum Diogene qui tangi à talibus iaculatoribus nolit, ad scopum potius quam vsquam alibi stare debeat; eò quod nullus à telis illorum sit locus liberior, quàm ille ad quem tamen tela diriguntur. Tam sinistros rerum æstimatores limacibus, bufonibus, & conchis illis comparare liceat, quæ fordidis limosisque locis gaudent, & interim ignorant quàm pretiosum intra se gestent vnionem vel lapidem, eumque quodammodo præ luto contemnunt. Audi de his D. Ambrosium: Ostreis pretiosissimam margaritam natura infixit. Quæ difficilè apud reges inueniuntur, ea in littoribus quasi vilis iacent alga: & in faxis asperis, & cautibus colliguntur.

Ita homines sæculi amantes, quando ad diuitias, honores, aut eiusmodi aliquam mundi vanitatem perueniunt, sibi persuadent, se rem eximiam consecutos; iam demum se factos honorabiles. Et interim, etiamsi ad regiam fuissent dignitatem sublimati, rem tamen penes se habent, quæ longè maioris pretij est & maiestatis. Quantæ simplicitatis & hebetudinis est, hoc ipsum de se ignorare? & (quod indignius est) nosse & nihili facere? Quidnam hoc est tanti pretij, tantæ dignitatis? Hoc modò interrogatur; quid sui pretio premit deprimatque etiam aurea sceptrā, hoc est quæuis mundi Regna? Respondetur, animam ad Dei imaginem creatam, esse regnis omnibus pretiosiorē, plurisque æstimandam. Vis scire quanti pretij post Deum, qui summum bonum est, sit anima? Attende diaboli ad Christum verba, qui in tentatione ei proposita, omnia Regna mundi cum ipsorum gloria nihili faciebat, præ vna anima: si in eius esset facultate, iuxta præsumtuosum ipsius mendacium, omnia illa dare, & illis animam mercari. Istud tutius tamen Christi ipsius quàm diaboli calculo supputemus, & æstimemus, sic dicentis: *Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, anima verò sua detrimentum patitur? aut quam dabit homo commutationem?*

Lærtius
lib. 6.

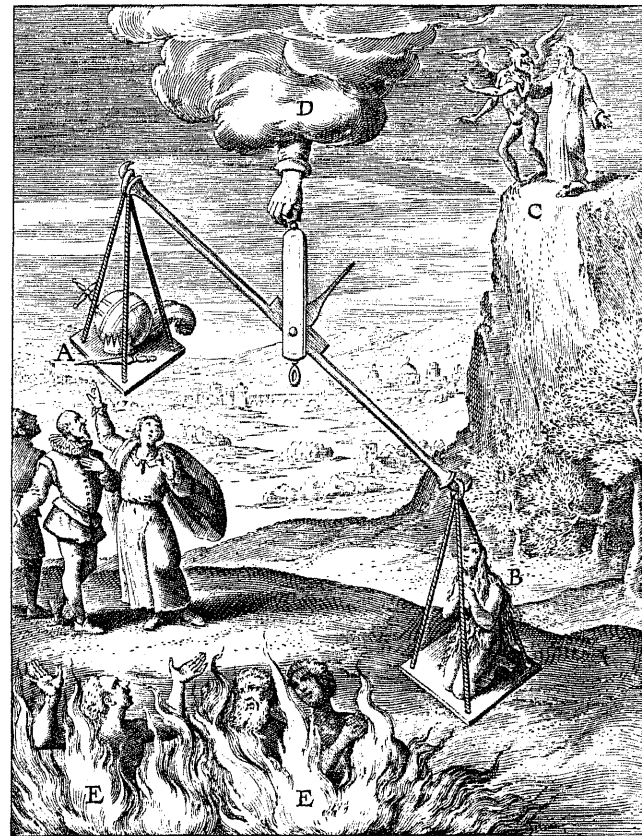
Res pretio-
sæ in vili-
bus latentes
rebus.

Ambrosius
Hexæm.
li. 5. ca. 11.

Anima o-
mnium pre-
tiosissima.

Matth. 4.

Matth. 16.

Quid pretio despecta sui premit aurea sceptrā?
Mens cognata polo: Diuinæ Mentis imago.

Welk is den Noedtsken pandt; oock bouen alle Rycken?
De siele: dat Godts handt ghemact naer syns gheleyken.

La voute azuree / Qu'a elle enferrée / De plus précieux?
L'ame, dont l'engance / Tire a la semblance / Du grand Roy des cieus.

tationem pro anima sua? Ac si dicat: Siue animam venum quis exponat, & pro ea totum accipiat mundum; siue eam redenturus, pro illa totum mundum in lytrum expendat, inæquale indignumque commercium faciet, eò quòd nihil sit in toto mundo, quod animæ pretio conferatur. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro ea, quasi nihil de- Cant. 8.*
spiciet eam, inquit Sapiens. Deus solus, qui eam condidit & redemit, iustum eius nouit pondus & pretium: in eius manu æqua tantæ mercis est bilanx. Hinc diabolus ad Iob, nec ineptè: *Pellem pro pelle; & cuncta Iob 2.*
qua habet homo, dabit pro anima sua. Et appositè iterùm Sapiens: *Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ. Prou. 13.* Si totum mundum possideret, diuitiæ eius adhuc non essent tantæ, vt maiores esse non possint, sed animæ redemptio & possessio omnes superat gazas & thesauros. Quia Dei capax est, fontis omnium bonorum. Hinc D. Bernardus: Ad imaginem Dei facta anima rationalis, ceteris omnibus occupari potest, repleti omnino non potest: capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit. Pretium verò redemptionis animæ, eius quoque pretium adauget. *Bernard. super Ecce nos reliquit omnia.*
 Vnde idem Sanctus: Magna res est anima, quæ Christi sanguine redempta est. D. Augustinus vno ferè verbo de animæ excellentia dicit, quidquid dici poterat: Nihil inter omnia quæ Deus creauit, ipsi est animâ propinquius. *Bernardus Epist. 54. August. de quant. animæ.*

Norunt experiunturque modò quanti fit valoris anima, qui pro eius contemtu æternas nunc luunt pœnas. Quanti nunc illas facerent, si tempus & ratio suppetere! Sed distinguenda erant tempora, dum tempus erat. Neque enim frustrâ à Deo ordinata sunt, vt tempus mœrendi, & mœrendi tempus; siue gratiæ & iustitiæ, laboris & præmij, sibi inuicem succederent: qui que priùs illud negligenter, in posteriori seriùs saperent, & æternùm frustrâ lamentarentur.

Dicit idcirco rectè D. Chrysostr. Anima nobilitas quanta sit, nobis seriò cogitandum: ne quid ea indignum operemur: ne coinquinemus eam illicitis operibus: ne sub carnis seruitutem eam subiugemus: ne tam nobilem, tantaque dignitate sublimem, sic crudeliter & immisericorditer tractemus. At cura, amor, & æstimatio corporis, omnia ad se rapiunt, vt animæ sollicitudini nihil sit reliquum. Porrio animalis in homine prædominatur, facitque vt assiduò deorsum versus terram propendeat, resque terrenas expendat: cùm tamen ipsa Natura creationis modo nos contrarium doceat: *Chrysostr. Homil. 12. super Genes.*

Pronaque cùm spectent animantia cetera terram:

Os homini sublime dedit; calumq; videre

Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Meritò cum alio Poëta, licet etiam profano, exclamemus:

O curua in terras anima, & caelestrum inanes!

Indignum re vera, hominem, viliozem quàm Deus dederit naturam

Ouid. 1. Metam.

Persius Sat. 2.

sibi adsciscere. Longè aliter profectò rem suam instituunt, qui quanti pendenda sit anima, ex rectæ rationis, vt iustæ trutinæ iudicio cognouerunt. Atque idè omnem ægæ eam & curam & laborem impendunt, immò & nullam corporis curam admittunt, nisi ad animæ salutem quoque conducatur. Dicunt corpori cum D. Bernardo: Noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro se laboret; magis etiam collabora: quoniam si compatèris, & correignabis. Quantum impedis, ô corpus, eius reparationem; tantum impedis tuam. Quòd nimirum antè reparari non poteris, donec suam in ea Deus videat imaginem reformatam. Nobilem hospitem habes, ô caro, nobilem valdè. Et tota salus tua pendet de eius salute. Da honorem, ô caro, hospiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua: anima verò peregrina & exul, apud te est hospitata. Hactenus ex D. Bernardo.

Quanti verò sit hospitium animæ, hoc est corpus, ob dignitatem animæ, quæ illo continetur, subiecto exemplo clarius euadet. Alexander Magnus, post Darium prælio victum, adeptus scrinium in regia præda, ex auro & gemmis fabrefactum, sciscitans ab iis qui Perficæ erant luxuriæ nō ignari, Equisnam esset tam pretiosi vasculi vsus? Vbi regia audiuit in eo vnguenta seruari solita: Quin, inquit, rei magis pretiosæ sit posthac custos: sitque non amplius *μυροδύκμιον*, sed mihi deinceps *ομυροδύκμιον*, atque ita Iliadem Homeri ipsi loco inclusit. Quanto magis Christianus animæ scrinium virtutibus ornatum, vsibus debitis, tanto pignori conseruando semper aptum atque idoneum reddere deberet? Non corpus voluptatibus suis permittendo, sed ratione dignitatis thesauri pretiosi, quem, teste Paulo, continet (animæ videlicet luce fidei & gratis adornatæ) etiam honestè possidendo, eiusque magnam curam ad salutem habendo. Si animæ verò ipsius nobilitatem, atque indolis à Deo datæ præstantiam aliquanto penitiùs obseruaremus, quàm interdum & salutem propriæ, & Reipublicæ eximia emolumenta compararentur!

Protogoras Abderites puer adhuc, & baiulando victum quæritans, Democrito conciuui suo occurrit, fascem caudicum aliorumque lignorum incompositorum compositum & miro artificio colligatum gestans; Democritus iuncturam, posituram scitè periteque factam, expeditumque pueri incessum, atque ratione quadam geometrica omnia librari considerans; rogauit quis illa omnia ita colligasset. Cumque se ligasse Protogoras diceret: desiderauit vt dissolueret, & iterum colligaret: quod vbi fecit puer: Mi adolescens, inquit Democritus, cum ingenium benè faciendi habeas, sunt maiora melioraque quæ tecum facere possis. Abduxitque eum, & esse cum fecit, quantus postea fuit.

Quàm

Quàm præclari viri ita è triuuis colligerentur, si animæ præstantia iudicio aliquo se interdum per externam corporis speciem prodens attentius consideraretur!

Non absimile huic est, quod Xenophonti Grylli filio legitur accidisse. Hunc aliquando in angiportu quodam Socrates habuit obuium: emplum quumque videret adolescentem rara indole, porrecto baculo vetuit ne præteriret. Vbi constiterat, rogauit vbi fierent venderenturque variæ merces, quibus vulgò vtuntur homines? ad id quum promptè respondisset Xenophon, percontatus est, vbi homines fierent boni? cum adolescens respondisset, se id nescire: Me igitur sequere, inquit, vt hoc discas. Ex eo Xenophon cæpit esse Socratis auditor. Absurdum est, scire vbi parare queas honestam vestem, aut poculum; & ignorare unde tibi comparare possis animum cultum.

Ex his omnibus videmus, quàm sint variæ rationes, ob quas animæ pretium nobis magni est faciendum. Vt verè dixerit Seneca: Bona mens nec commodatur nec emitur: & puto si venalis esset, non haberet emtorem. Ita ille. Et crederem ego quoque, quia non suppeteret pretium condignum. An meritò nobis debeat carissima esse anima, incendium ipsum doceat, ex quo præ omnibus illam erutam desideraremus, in eo discrimine constituti. Sic enim olim Praxiteles, quòd nam ex operibus quæ fecerat, esset ei charissimum, prodidit, quòd alioqui Phrynem celabat, cui pulcherrimum omnium quæ in officina habebat, promiserat. Illa enim vt veritatem eliceret, seruum subornauit, qui Praxiteli in foro sua vendenti diceret, domum suam maximo flagrare incendio, & pleraque iam incendio consumta esse. Praxiteles igitur statim interrogat, an Satyrus & Cupido superesset. Inde constitit quid omnium esset præstantissimum. Ita haud dubiè constat, animam esse pretiosissimam omnium, quia si nihil aliud, illam saltem cum Biante ex incendio seruaremus. Omnia dabit homo pro anima sua; ergo plaris omnibus æstimanda.

Oratio pro lucro & salute animarum.

Quanti sit pretij anima, nosti tu optimè, Domine Iesu, qui te pro animabus nostris impendisti: Da vt semper magis ac magis illud ipsum & ego cognoscam, tum vt ne illam vel cum totius mundi lucro deperdam, tum vt illius salutem etiam cum mundi totius detrimento procurem. Amen.

Bernardus
Serm. 6.
Aduent.
Ad corpus
Apostro-
phic.

Plinius
li. 7. ca. 29.
Sabellicus
li. 2. ca. 7.

2. Cor. 4.
1. Tim. 4.

Gellius
li. 5. cap. 3.
Indolis ex-
imæ indi-
cium.

Aliud ex-
emplum
indolis.
Plutarchus
in Xeno-
phonte.

Lycosthen.
Apopht.
Artificium
ad pretium
rei elicien-
dum.

CAP. LXXIV.

Dic, homini quâ non clades damnosior vlla est?
Peccatum, excussis in quo sibi plaudit habenis.

QUANDO QUIDEM non solum homines, verum etiam genus bestiarum vniuersumque, naturaliter fugiunt quæ sibi nocere cognoscunt; mirum merito videri debet, non melius nosci, neque aliter ab homine vitari, quod pessimum, eique maximè est noxium, peccatum scilicet; quæ certa ipsius perniciës. A Contra morbos, incendium, iacturam bonorum, iniuriam, nominis ac B famæ læsionem, & contra similes aduersitates & incommoda, studio- C sissimè semper aduigilatur. Si que ingruant, totis viribus ingenij & D corporis obsistitur: & si quem his non obstantibus occuparint; valdè ille ab amicis deploratur. Contra id verò quod animæ incommodat E maximè, nihil vigilatur, nihil adhibetur vt euitetur. Si que acciderit, partu etiam illud damni penditur; facilis iactura salutis. Hoc est quod D. Bernardus notauit & conquestus est: Cadit asinus, & est qui subleuet: perit anima, & non est qui recogitet.

Argumento est haud dubiè euentissimo hæc tam crassa hominum oscitantia; oculos mentis nostræ per fœdam illam in Adamo ruinam miserando modo inuersos, & planè præposteros factos esse; vt nigrum album, & malum bonum dicamus. Facti aded sumus pueri, non malitia, sed sensibus & intellectu; vt carbonem candentem vel flammam candelæ, æquè facile atque cerasæ, rosas, aut poma arripiamus: æquè iucundè quod certam adferat mortem amplexemur, quàm quod vitæ fouendæ sit opportunum. Aded in peccatum etiam cum voluptate pro- ruitur; vt perire sit volupe. Huc spectat, quod cæcutiens quidam ani- mo, acutè satis attigit, inquit: Facilis ad infernum via est; clausis enim oculis illuc itur. Immo nemo aliter, quàm clausis per peccatum animæ oculis, eò pertingit.

Rem sanè pessimam peccatum esse necesse est; per quod homo, ad æternam beatitudinem conditus, & Christi morte ad eandem conse- quendam redemptus, à tanta felicitate excluditur. Rectè ideò dicit Sa- piens: *Quid nequius, quam quod excogitauit caro & sanguis?* Hoc est pec- catum: quo homo vna eademque vice omne bonum quod habebat, habet, & erat habiturus, amittit, cum scilicet peccatum mortiferum est.

Hoc & Sapiens breuiter innuit, dum ait: *Qui in vno peccat, multa bona perdet.* Multum procul dubio perdit, qui totum perdit. Tribus Dan, hoc est, de cognatione Dan armati sexcenti ad capiendam quandam ciuitatem accincti, domum quandam in via ingressi sunt; ex qua idolum

PERNICIOSISSIMUM HOMINI PECCATUM. 84.

Dic, homini quâ non clades damnosior vlla est?
Peccatum; excussis in quo sibi plaudit habenis.

Welk' is het quaetste quaet; en dat meer schade inseeft?
Der sonde boose daet; daer-gh' ongheduxht in leest.

Dis moy, quelle peste / Soit la plus funeste / Et de plus d'effroy?
Du péché la tache / Au quel on se lache / Sans bride, et sans loy.

lum argenteum abstulerunt; Michas herus domus eos insequens, que- Peccati
rens, & plorans, clamauit post eos: rogatusque: *Quid tibi vis? cur cla-* damnum.
mas? respondit: Deos meos quos mihi feci, talistu, & sacerdotem, & omnia
qua habeo, & dicitis: quid tibi est? Quid igitur faciet Christianus; sciens
quotiescunque mortaliter peccauerit, se amittere non Deum quem ip-
se fecit; sed qui ipsum, & omnia fecit: Videte an non habeat iustam
lamentandi occasionem, qui tantum bonum perdidit: qui que ex sum-
ma quadam gloria in abyssum miseriarum delapsus est. Audiamus
sancti cuiusdam viri iustum lamentum.

Aperi, aperi, anima miserabilis, oculos tuos, & vide quid eras, & Apostro-
quod es: vbi eras, & vbi nunces. Vxor eras & sponsa Altissimi, tem- ^{phē ad ani-}
plum Dei viuētis, vas electionis, lectus æterni Dei, thronus veri Sa- ^{am pec-}
lomonis, sedes Sapientiæ, soror angelorum, & heres calorū. Fuiſti ^{caricem.}
hęc omnia; & quoties dico, fuiſti, neceſſe est te toties flere. Quæ est
igitur tanta hæc mutatio? Sponsa Dei, facta est adultera satana. Tem-
plum Spiritus sancti, verſum est in speluncam latronum. Vas electio-
nis, in vas corruptionis. Lectus Christi, in cubile porcorum. Sedes
Dei, in cathedram pestilentia. Soror angelorum, in sociam diabolom-
rum. Et quæ vt columba volabas in cælum; nunc vt tortuosus serpens
per terram graderis. Plora igitur, plora, ô anima miseranda & infe-
lix; quandoquidem cæli, angeli, & omnes te deflent Sancti. Lacrymæ
S. Pauli te deflent; quia peccasti, nec fecisti pœnitentiam. Lacrymæ
sancti Petri te deflent; quia negasti Dominum Deum tuum, & amarè
non fleſti. Lacrymæ Prophetarum deplorant tuam calamitatem; quia
iam deinceps vident in te declinantem iram & iustitiam Dei. Et am-
plius deflent te ruinosi muri Hierusalem: & lacrymæ Hieremiæ vi-
dentis de cælo cecidisse Israel, & filiam Sion perdidisse omnem suam
pulchritudinem. Deplorant te lacrymæ Christi, sponsi quondam tui;
eò quòd non cognouisti tempus visitationis tuæ, neque modò mise-
riam tuæ desolationis.

Ex his & similibus, quæ quilibet iuxta hanc formam apud se com-
mentari potest, facile æstimetur, quod peccato nulla sit homini clades
damnosior. Dum enim per illud à Deo recedit, ab ipso omne bonum
decedit: & è contrà, vnus cum diabolo efficitur. Sic dicit Apostolus
Ioannes: *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat.* 1. Ioan. 3.
Et illa est diaboli deformitas; peccatum scilicet; adeò vt ob id pictores
nunquam satis terrum queant effingere. Hic fomes est & nutrimen-
tum incendij Auernalis. Peccatum infernum construxit & sustinet.
Adeò vt nihil magis sit homini fugiendum peccato: vt cui nihil quo-
que sit perniciosius.

Notatu verè dignum, quàm Cicero, per infidelitatis suæ leuiden- ^{Cicero}
sam, peccati execrationem clarè perspexerit, dum ait: Præter culpam
& pec-

Peccati
malitia.

& peccatum, homini nihil potest accidere quod sit horribile atq. per-
tremendum. Quid dixisset, si Fidei lumine fuisset collustratus? Hac
siquidem certò cognoscimus, tantum malum esse peccatum, vt, quem-
admodum nemini, etiam in cælo, benè esset peccato vni obnoxio; ita
homini à peccatis immuni, nec quidem inferni tormenta nocere
queant, neque in medio ignis damnatorum eius cælestis gloriæ læti-
tiam imminuere. Quinimò in terris adhuc constitutus, & à decem
dæmonum millibus citra suam culpam possessus, non tam est deplo-
randus, quàm si in vnum peccatum mortale fuisset prolapsus. Præfer-
tim verò quando in eo volens permaneret; &, quod additur in Re-
sponzione, quando in peccato, excussis habenis, sibi plauderet.

Descriptio
peccatoris
intrepidi.

Hic tibi ante oculos peccatorem statue, in peccatis citra vllum Dei
timorem proluentem; quasi curru triumphali vectum, cuius auriga
diabolus sit; & septem peccata mortalia, vt septem animalia rhedam
trahentia: quo apparatu, magna cum animi voluptate & alacritate in
tartari specum præcipitat. Hæc ars & fraus diaboli, sceditatem pecca-
ti ac perniciem blandè palliantis: hoc initium status damnatorum,
quorum desperata correctio est. Hæc nostra nequitia, infirmitate pri-
mum ad peccatum viam faciens, & tunc etiam obdurans animum da-
ta opera, & praua voluntate. Hæc nostra miseria. Hæc pessima plaga
nostra, iactura maxima, maxima idcirco sollicitudine præcauenda. Qui
peccatum fugit, omne simul fugit malum.

Quàm malè consultum est igitur illis, qui volentes scientesque in
ram damnabili permanent statu, & in eodem ad mortem vadunt! Et
quàm laudabiles illi, qui quoquo modo pretiosam animam, & suam
& alterius, vt possunt ex hoc laqueo eruunt! Hic referam mirabile ex-
emplum, quod ex Sophronio sic refert Ill. Card. Baronius. Alexan-
dræ sub Paulo Patriarcha Alexandrino, puella quedam relicta fuerat
pupilla à parentibus magna facultate locupletibus. Erat autem adhuc
sine baptismo. Die quadam ingressa pomarium, vidit quendam pa-
rantem sibi laqueum. Cucurrit igitur, & dixit ei: Quid facis homo?
Dimitte me, mulier, inquit ille, quoniam in multa tribulatione sum.
Quæ ait: Dic mihi causam, & fortè adiuuare te potero. Dixit illi: Gra-
ui ære alieno premor, & valdè suffocor à creditoribus; elegi q. potiùs
semel vitam finire, quàm quotidie mori. Quæ dixit illi: Quæso te, ac-
cipe omnia quæ habeo, & redde: tantum, ne perdas teipsum. Sumens
verò ille, reddidit omnia. Puella autem angustiari cœpit, non habens
qui sui curam gereret. Itaque fornicari instituit, & inde sibi victum
quærere. Post aliquantum verò temporis infirmata est puella: bap-
tismum postulauit: at quia meretrix erat, deerat qui eam susciperet, &
pro ea sponderet. Cumque in his esset angustiis, adstitit ei angelus, in
specie hominis illius, cum quo ipsa misericordiam fecerat. Ille eam
conso-

Cesir Baro-
nius, ex So-
phronio.
Praum Spi-
rit. ca. 207.
Puella viri
suspèdium
impediens
ex charita-
te.

consolatus est, adduxitque duos alios angelos, duxeruntq. illam ad Ec-
clesiam. Seq. transformantes in personas quædam illustres & notas in
ordine Augustalium, vocant clericos. Rogantur à presbytero: Vellent-
ne pro illa polliceri: dixerunt; Etiam: nos pro illa pollicemur. Bap-
tizata est, & albis induta, rursus ab eis subuecta est: quam cum suo loco
restituisent, euauerunt. Vicini admirantes præ rei nouitate, Episco-
po nunciarunt: Episcopus Clericos rogauit: accersiti nobiles Præto-
riani, qui eam visi erant in baptismo suscipere, rogatiq. dixerunt, se
facti eius non esse conscios. Cogitans itaque Episcopus, Dei hoc opus
esse: Puellam examinavit. Opus illud misericordiæ in virum despe-
rabundum olim impensum cum tota vita, intellexit ex illa: iisque di-
ctis puella continuo obdormiuit in Domino. Tunc Episcopus glorifi-
cans Deum, dixit: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Tanti re-
fert, peccatum fugisse, & in aliis impediuisse.

Deformitas animæ quam contrahit ex peccato, nunquã satis possit
explicari, vt neque eiusdem pulchritudo, quando à peccati labe eam
contigerit expurgari. Quod quia sub adspèctû minimè cadit, quantum
licet mirabili quodã exemplo elucidemus. Anno 1298. Rex Tartarorû
Cassanus cum ducetis equitum millibus Syriam cepit, & finitimas re-
giones: omnibus itaq. formidandus petiit sibi vxorem filiam Regis Ar-
menia, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus tanti regis
viribus exterritus dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano
edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo
illum veluti suum voluerit agnoscere; quod monstrum videretur. Vo-
cat ad consilium Primarios; de ipsorum sententia vxorem veluti adul-
teram, partum veluti ex adulterio susceptum vltimo supplicio adiudi-
cat. Innocens mulier infelicitatem suam deplorans, ad preces confu-
git; ignara consilij petiit, vt sibi liceret baptizare quem peperisset. Da-
ta illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui fidei spectatæ vi-
ri vnà cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res; vbi baptizatus est puer,
adeò venustus ac formosus apparuit, vt rex tanta re permotus, cum
plurimis nomen Deo dederit, & maximum rei Christianæ factum
fuerit incrementum.

Ioannes Vili-
lancus lib. 8.
cap. 35.

Oratio contra peccati perniciem & damnum.

Peccati damnum, Domine, inestimabile est, quia nos anima
priuat & corpore; & hereditate cælesti destitutos, aeterna da-
mnationi reddit obnoxios: Illumina igitur oculos mentis nostræ,
vt tam pestiferam luem valeamus dignoscere, & morte ac infer-
no peius studeamus euitare. Amen.

P

CAP.

CAP. LXXXV.

Quid fixum firmumq; semel mortalibus hæret?
Stat sua cuique dies, & ineluctabile fatum.

Euentum
incertitu-
do affligit.

INCERTITVDO rerum euenturarum, anxietatem & inquietudinem in animo hominis generat; propter dubiam illam expectationem, tum rei inuisæ quæ timeatur, tum amata quæ optatur. Quando boni quidpiam speratur; certum est, gratius esse homini, si nihil sit quod dabitur de euentu. Quando verò aliquid aduersi timeatur, etiam melius se habet homo, si certò id ipsum præsciat. Potest enim se in illum euentum præmunire, & paratior aduentans malum excipere. Iuxta illud: Iacula præuisa minùs feriunt.

Gregor.
Homil. 25.

Hebr. 9.
Mortis
certitudo.

Psal. 88.

2 Reg. 14.

Horat. lib. 1.
Carm.

Mirū, mor-
tales mor-
tem medi-
tari tam
parum.

Inter omnia quæ homini expectanda sunt, certissimum est, semel A
mori oportere; secundum summi Domini decretum: *Statutum est ho-*
minibus, semel mori. Mox ut Adam peccauerat; lex in illum illiusque
posteris lata est, velut sententia mortis, qua necessariò vnicuique mor-
tali semel incumbit mori. Adeò ut ex illo tempore, quàm certus est ali-
quis se natum esse, tam certus sit etiam se aliquando moriturum. Hoc
est quod Psalmista dicit: *Quis est homo, qui vivit, & non videbit mortem?* B
ac si dicat: Omnis homo viuens est mortalis. Cumq; certus est se vi-
uere; certus est etiam, morte sibi occumbendum. Istud docemur ipso
quotidiano morientium vsu. Iuxta illud Regum: *Omnes morimur, &* C
quasi aquæ dilabimur in terram. Ita præcedunt hi, sequuntur alij: nascun-
tur quotidie homines, & moriuntur. Neque quemquam mors excipit:
quia vna est omnium sententia. Vnde benè Poëta: *Pallida mors æquo* D
pulsat pede pauperum tabernas Regumque turres. Vna, ut ita dicam,
falce omnes demetit. Dicit propterea benè Responso: ineluctabilem E
esse mortem. Neque contra eam valet Salomonis sapientia & gloria,
neque Samsonis fortitudo, neque omnium Sanctorum sanctimonia
eos à mortis aculeo reddit immunes: neq. subtilitas Philosophorum,
nec Tyrannorum sæuitia aut violentia, neque omnis mundi amicitia
aut opulencia. Horum nihil moratur mors: quia iure in omnes ac-
cepto, erga singulos vtitur ex æquo.

Cum morte igitur nihil sit certius, meliusque se soleat etiam contra
præuisa mala munire mortalis, nunquid mirum est, homines tam pa-
rum hoc clypeo recordationis & præuisionis vti? Videmus interdum
quosdam morientes cum magna animi confictatione & angustia: ad
tempus mouemur turbamurque: sed vix tantillum durat, quantum
circa funus & sepulchrum occupamur. Et statim indulgetur genio su-
per defuncto; gaudetur, rideretur, & conceptus ille ad momentū dolor

ac me-

Quid fixum firmumq; semel mortalibus heret?
Stat sua cuique dies: et ineluctabile fatum.

Wat staet elck mensch ter noot, sekerlyck te gheschieden?
Dat hy die bitter doot, gheensind en mach ontvlieden.

Quel est l'axiome, Si certain, que l'homme, N'en puisse douter?
La mort a son heure, C'est chose tresseure, Te viendra douter.

ac motus hauſto liberaliùs mero detergitur, & frons exporrigitur. Aſt vnde hæc tam admiranda ſtupiditas? Ratio eſt iſta. Nouit inimicus noſter diabolus præſtantiam efficaciamque viuæ mortis memoriæ; quæ etiam ſola ad conuertendas peccatorum animas ſufficiat, ſi menti inſigatur. Ideoque ita corda ſenſusque noſtros inuoluit & implicat vt in morte alterius vix ſemel cogitemus noſtras quoque aliquando futuras vices: & fortè cras, vel ipſa etiam hora. Quis enim ſibi craſtinum polliceatur? Hæc praxis diaboli, memoriã mortis ſemper ab oculis mentis noſtræ amolientis.

Optimo idcirco conſilio Eccleſia in capite Ieiunij, hoc eſt, prima Cinorum viuſ in principio Quadra- geſimæ, quid in- nuat? Geneſ. 3. Quadreſimæ die, vnumquemque Fidelem ſuæ conditionis memo-rem facit; & per mortis recordationem ad veram conatur humilitatem peccatorumque pœnitentiam adducere. Ea de cauſa, non ſolùm hæc cuique verba ſalutaria commemorat: Memento homo, quia puluiſes, & in puluerem reuerteris: quæ Deus ipſe primo noſtro parenti, lata mortis ſententia, inculcabat: verùm etiam cineres in frontem cuiusque per crucis figuram imprimit, vnde & dies ille Dies cinerum nuncupatur. Superbo ſiquidem homini nihil ſalubrius, ad tumorem illum animi deprimendum, quàm vt ei in faciem coram multitudine impingatur, quòd terra ſit & lutum; & quòd in puluerem ſit iterum reuerſurus. Iuxta Sapientis dictum: *Omnia qua de terra ſunt, in terram* Eccl. 40. *conuertentur.* Idèd, tametiſi quis robore ſit robuſtior, vel turri ſublimior, mortalis eſt, caducus, & fragilis, nec cum vitro conferendus. Re-ctè ob id D. Auguſtinus: Nonne fragiliores ſumus, quàm ſi vitrei eſſemus? vitrum enim, etſi fragile eſt, tamen ſeruatum diu durat. Homo autem non poteſt ſe, & quidè omni cura ſeruando, contra mortè tueri.

Meritò cum Gorgia illo Epirota mortalem noſtram natiuitatem, veluti certiffimã mortis teſſerã, ſemper animo voluamus. Is ſiquidem in funere matris ſuæ vtero elapſus, inopinato vagitu lectum ferentes conſiltere coegit: ſicq; nõ tantùm ex ipſo mortuæ genetricis rogo lucè, ſed etiam cunas aſſecutus eſt. Ita quid aliud æquè certũ ex ortu noſtri primordiis habemus, quàm certo certis nobis etiam eſſe morièdum?

Oratio pro felici mortis hora.

Qvandoquidem, Domine Deus, ita à tua diuina maiestate ſtatutum eſt, vt omnibus ſemel certò ſit moriendum: Da nobis gratiam ita actus noſtros totamque vitam diſponendi; vt paratos mors ſemper inueniat; eademq; nobis & vita ſit huius nouiſſimum, & aterna gloria efficiatur introitus, & principium. Amen.

Quæ bona, dum viuam, potiora capescere suades?
Quorum vota tibi extremâ mors exprimet horâ.

Ad debitum
finem bene
collimandum,
non inter-
medis in-
hærendâ.

Si iaculator, dum arcu intenso telum est emissurus, telum A tantum vel arcum ipsum inspiceret; aut, quod absurdius est, si annulos digitorum suorum, bombycinas manicas, vel similia fixis oculis contempleretur, quod enim voluptas traheret; neque aciem in scopum dirigeret, vel in auem, vel quodcunque decreuisset tangere; diu iacularetur, prius quam scopum, vel auem, remve aliam destinatam feriret. Ita, quando oculi in res caducas huius mundi semper defixi sunt; neque collimatur ad finem creationis tum nostræ, tum rerum omnium; neque eò omnia diriguntur, quod tamen peruenire optamus; fallimur frustramurque nostra expectatione, quando eò venit. Perinde quoque faciunt negligentes actuum B suorum ad præstitutum finem destinatores, atque si viator aliquod profecturus prodeat, portâ ciuitatis exeat, iter conficiat, neque semel terminum, quò tendit, mente recogitet, vt sua omnia secundum rei necessitatem disponat: sed tunc tantum perpendat, quò eundem sibi erat, quando iam magnam partem viæ in incertum confecit. Vel perinde, ac si cogitarit quidem de termino ad quem properandum est; sed in itinere se quacunque oblata occasione sinat retineri. Ad eò vt hîc eum pocula, illic tripudia, ibi pugna, alibi nugæ à profectu remorentur: dumque cadentibus vmbriis nox videtur ingruere; tum se videat procul abesse à loco quò pergebat, & tempus deficere; seque aliter debuisse optatæ metæ, etiam in via, esse memorem, neque ita pro voluptate sua vbiuis locorum tergiuersari.

Id nunc
agendum,
quod in
morte actum
optabimus.

Vita, via
ad patriâ,

Si iam igitur, durante vitæ huius cursu & via; præsertim in iuuentute (quæ instar floris breui fortè decerpenda est) serio expenderemus quò tendamus, an iter rectum eò teneamus; quid tum maximè simus optaturi nos fecisse, quando iam serius erit, quam vt quidquam facere liceat: credo maiorem fore omnium rerum moderationem; maiorem timorem Dei; vitamque melius cum præceptis Dei congruentem; & cælestem profus in terris conuersationem. Omnes enim cogitatus, fermones, & actus cum fine, hoc est, cum æternæ beatitudinis expectatione conuenirent; tanquam cum scopo vel termino ad quem omnia diriguntur. Id ita extrema vitæ hora fecisse nos exoptabimus: cur igitur non ea modò capeffamus?

Respice finem.

At (quod deplorandum est) nunc vita multorum cum porcorum vita communis est. Ita editur, bibitur, dormitur, & in sordibus grunitur;

Quæ bona, dum viuam, potiora capeffere suades?
Quorum vota tibi extremâ mors exprimet horâ.

Wat moestiney, om' wel doey, nu meest siey te verwaruey?
Daermeey meest, onderhoey, om' wenscht alst' vint te steruey.

Que doy-ie en ma vie, De plus grand' enuie, Soigner d'acquieir?
Ame la conqueste, Que plus lon souhaite, Au point de mourir.

nitur, gaudeturque aded etiam in malis, vt ne semel de morte, morientisque hominis statu cogitetur. Sic nec porci de morte recogitant, nisi dum ferro iugulus petitur. Tunc tanto turbulentiùs reluctantur, clamantque miserabiliùs, quanto priùs vixere securiùs. De talibus apud Iob appositè: *Tenant tympanum & cytharam, & gaudent ad fontem organum. Iob. 21. ni. Ducunt in bonis dies suos; & in puncto ad inferna descendunt.*

E Quocirca, vt aduigilaremus, semperque finem nostrum quasi præsentem ante oculos haberemus; quàm certò nobis à Deo statutum est semel mori, tam incertum esse voluit, quomodo, vbi, vel quando simus morituri. Hinc D. Bernardus: Quid in rebus humanis certius est morte? quid incertius hora mortis reperitur? Rationem quam antè attingimus reddit diuus Augustinus, huius diuini consilij tam secreti: *Latet, inquit, vltimus dies; vt obseruentur omnes dies. Sic enim & ipse Dominus nos docuit, non solum per parabolam fidelium seruorum, quos, cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes, siue in secunda vigilia, siue in tertia venerit; beati sunt, inquit, serui illi: verum etiam per parabolam prudentis patrisfamilias, qui si sciret qua hora fur veniret, vigilaret vique, & non sineret perfodi domum suam. Quo significat, certò quidem scire illum patremfamilias venturum furem (ecce mortis certitudinem) sed incertum qua hora venturus sit (ecce incertum mortis tempus) ideoque tota nocte vigilare: (ecce totius vitæ nostræ vt noctis peruiigilium, & infomnem curam.) Ita & Dominus has parabolas tali commonitione concludit: *Et vos estote parati: quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Vt & Apostolus Paulus dicit: Sicut fur in nocte, ita veniet. Aedè vt propriù Christianorum dictù meritò esse possit: Vigilate.**

Peruigil porrò cogitatio mortis, rectè beateque viuendi curam ingenerat, paritque tranquillam mortis expectationem. Idcirco nec S. Hilarionem latrones cum armis circumstantes terrere potuerunt. Cumque intrepidum permanere mirarentur, nunquid necem non timeret, interrogant: Necem non timet, inquit, qui paratus est mori.

Oratio ad prouidè viuendum.

Tota vita tua, misericordissime Iesu, usque ad mortis tuæ stratam (Crucem inquam) omnium nostrum sitiisti salutem; quò sciamus, & nobis eam maximè cordi esse debere: Ita nos, quaeso, in tuo timore & amore fac esse constantes; vt nunquam aliter viuere lubeat, quàm mori velimus. Amen.

Qualiter hîc cassis onerabimus æthera votis?

O pietas mihi culta foret! scelus omne perosum!

Omnes ad
optandum
proni su-
mus.

ATVRA proclivis est homo ad optandum nunc hoc, nunc illud, prout cuiusque fert animus: sicuti in nobis quotidie experimur. Verum, quemadmodum parum admodum optando proficitur, etiam in rebus que obtineri possunt, ita plane supervacaneum est optare, & votis velle cosequi, quod vel præterijt, vel assequi nequeas. Hoc est cum stultis sapere: qui nunquam temporis, sed cum Phrygibus serò semper sapere solent; unde Adagium in eiusmodi omnes retorquetur: Serò sapiunt Phryges. Id lepide & acute Barlaam cum Iosaphat differens, sub philomelæ parabola docebat: sicut Ioannes Damascenus describit. Illa siquidem splendidis promissis è manibus dimissa. suum hominem carpebat, quod data tria consilia non servaret: quorum vnum erat, ne vnquam doleret de re perditâ, quam recuperare non posset: & iam philomelam dimissam dolébat.

Io. Damasc.
Hist. Barlaam
& Iosaphat,
cap. 10.

Quandoquidem verò maximæ est sapientiæ, ut secundo Capite dictum est, Rectè agere, siue sectari quod bonum est: intolerabilem oportet esse negligentiam, & incuriam, istud suo tempore & maturè non expendisse. Rogatur eam ob rem, qualiter in morte, cassis votis Aether oneretur: hoc est, quid tum potissimum serò sapientes moribundi optent velintque sese fecisse, dum adhuc incolumes essent.

Inania,
quia sera,
morientium
vota in
plurimis.

Respondetur ei, persona mortem irruentem sentientis: O si mihi B culta foret pietas! O si mihi scelus omne fuisset perosum! Vtinam vixissem melius! Vtinam nunquam peccatis me sic coinquinaassem! Vtinam pristina liceret modò errata corrigere! O mihi præteritos referat Deus optimus annos! Multa & varia cogitat & optat ægrotus morti proximus; sed quæcunque in bonorum votorum parte reponi possunt, illa omnia circa optionem vitæ melioris ut plurimum versantur. Quia vident vitam morte terminandam, optant fuisse aliam quàm fuerit: & quando hoc cogitandum erat, neglexerunt.

Qui verò sperat tunc discere mori, quando moriendum est, is fallitur: quia si, ut fieri solet, discendo errarit, quando errorem hunc correcturus est? Semel tantum morimur: & prima vice seridè agendum est. Si enim in bello non datur bis errare, multo minùs in morte: nam primus error irreparabilis est.

Priùs igitur discendum est, quod tunc simul, & semel, & seridè erit peragendum. Verè admirandum est, hominem illud nunc minimè expendere, quod tunc, in morte videlicet, optaturus est maximè. Tunc veller

Qualiter hîc cassis onerabimus æthera Votis?
O pietas mihi culta foret! scelus omne perosum!

Wat wenscht me in 't doot d' bestaen, met leyden twosf en baten?
Och, hadd' ick tgoet ghedaen! Och hadd' ick tquaet ghesaten!

Quest-ce que plus l'Amé, Las, en vain! reclame, Au dernier destruit?
O bon Dieu! que n'ay-je, Fuy le mal, et pleige, D'avoir allé droit.

vellet quilibet mente sanus se fuisse sanctissimæ, strictissimæ, perfectissimæque vitæ; qualis nec in arctissimo monasterio reperiat, neque vllò in libro legatur. Tunc cum Lazaro optemus fuisse toti mundo despicabiles; vt cum ipso securi in sinum Abrahæ transferri ab angelis mereamur. At quamdiu viuitur, & nullum neque indicium neque vestigium mortis apparet; multo magis cum diuite epulone & filio prodigo luxus amatur, & vita voluptate diffluens.

C Dum Balaam exercitum filiorum Dei ex alto circumspiceret, cui rogatu regis Balac erat maledicturus; è contrâ optauit sibi eadem cum ipsis non in vita, sed in morte sortem; sic ait: *Moriatur anima mea morte iustorum; & fiant nouissima mea horum similia.* Ita & mali ac pessimi, cum filiis Dei non viuere, sed mori optant. Vtinam, inquit, anima mea sit vt anima talis vel talis; quando quispiam vitam sancta morte conclusit. Et non cogitant, quòd qualis vita, talis communiter mors. Sicut D. Augustinus ait: Non potest malè mori, qui benè vixerit: & vix benè moritur, qui malè vixit. Dicitur, vix benè moritur; quia quemadmodum certum est, in quocunque momento peccator conuersus fuerit, veniam addici, iuxta illud: Dum spiro, spero: ita valdè incertum est, an finis futurus sit bonus, an malus; qui tam temerè & periculosè, tamq. malis mediis expectatus fuerit. Latro in cruce conuersus, exemplo est omnibus, non vt in finem vitæ differatur pœnitentia; sed ne quis etiam in extremis desperet: & ad hoc vnicum sufficiebat. At ne quis illo niteretur, præsumtuosius peccans, vnum solum datum est.

Denique tametsi de diuina misericordia certi simus, si verè conuersi fuerimus; de nobis tamen certi non sumus, an etiam in articulo mortis verè nos factorum pœnitebit. Iuxta quod dicit D. Augustinus seuerè & verè: Percutitur hac animaduersione peccator; vt moriendo obliuiscatur sui, qui viuendo oblitus est Dei. Tunc quidem optatur, vitam fuisse meliorem, nosque maiorem temporis gratiæ & veniæ habuisse rationem, & ne quidem eo temporis puncto ratio habetur vt oportet. Et ita misera efflatur anima, itura quò potest.

Oratio pro bona ad mortem præparatione.

Optamus nos omnes benè vixisse, dum moriendum est; & vt plurimum cum fatuis virginibus serò sapimus: quocirca, da nobis, Domine Deus, gratiam sic nos modo in vita gerendi, qualiter nos egisse in morte sumus optaturi. Amen.

Quis pauidus mortis recipit sub pectore ferrum?
Conscia mens scelerū merito quem deuouet Orco.

Aristot.
3. Eibic.
Mors hor
ron est ipsi
Naturæ.

MORS maximè omnium est terribilis, vt inquit Aristoteles; & A
propterea naturā nemo libenter moritur. Vnde & Saluator
noster mortem exhorruit: orabat vt, si fieri posset, transfiret
ab eo hora: transferretur calix Passionis. quod omni viuenti
creaturæ commune est, dum contrarius ei mortis accessus imminet.
Contra mortem, velut contra maximum nouissimumq. suum hostem,
reluctatur quantum potest natura. At non quæritur hic de tali pau-
ore mortis, vel reluctamine moribundorum, quæ naturaliter etiam san-
ctissimè & maximè voluntariè morientibus obueniunt, vt iam in ipso
Domino nostro ostendimus, qui oblatu & mortuus est, quia ipse vo-
luit. & tamen mori horruit, alia est enim voluntatis determinatio, alia
naturæ propensio. Sed quæritur, quis non solū naturā, sed volunta- B
te & iudicio deliberato inuitus moriatur: quiq. ob id omnimodam C
intolerantiam, repugnantiam, & mæstitudinē animi ad mortem
malè comparati demonstrat: quando scilicet iam videt ferri agi; nec
vllam vitæ spem superesse. Huiusmodi maleferiatum tumultuantem-
que mortalem, sic increpat Seneca: O te dementem, & oblitum fra-
gilitatis tuæ; si tunc times mortem, quum tonat!

Seneca, Nat
quest. lib. 2
cap. 58.

1. Ioan. 3.

Ecl. 7.
Conscien-
tia, quid.

Quis igitur sic pauidus & turbidus tumultuatur, quando iam mo-
riturum se arbitratur? Responderetur, quod ille quem mens scelerum
conscia merito orco deuouet. Quod ferè ita dicit D. Ioannes: *Si repre-
henderit nos cor nostrum.* Conscientia, est insitum homini iudicium, an
aliquid sit faciendum, vel non; an benè egerimus, vel malè. Vnde Sa-
piens: *Scit conscientia tua, quod tu crebrò maledixisti aliis.* Et licet Con-
scientia propriè sit actus ille intellectus, quo applicatur scientia seu
cognitio ad aliquid particulare, an agendum sit vel non: tamen largè
sumendo, pro sinderesi accipitur: sicut S. Hieronymus super Eze-
chielem scribens, Sinderesim conscientiam nominat. Et D. Basilius,
Naturale iudicium. Et, licet homo propriè loquendo, etiam vigi-
lans potest esse sine conscientia, hoc est, sine actu illo intellectus, quan-
do scilicet non iudicat, aliquid faciendum quando tenetur facere: ha-
bet tamen homo semper radicem conscientia, quæ est sinderesis; & sic
semper habet conscientiam; saltem radicaliter. Est enim semper in
homine tribunal illud ac iudicium naturale; quod probet vel im-
probet factum vel faciendum.

Hunc irrefragabilem testem simul & iudicem domesticum, &, vt
it2

Quis pauidus Mortis recipit sub pectore ferrum?
Conscia mens scelerum merito quem deuouet Orco.

Seght eend? Wie sterftar noo, als nu de dodot aennoent?
Wienò Conscientie snoo, hem self met vercht vardoent.

Qui le plus seffroye, Venant pour sa proye, Le dard de la Mort?
Duquel la malice, Le damne au supplice / Au dernier ressort.

ita dicam, intestinum indidit homini Deus. Vt in vno Cain omnibus restatus est ipso mundi primordio. Quando siquidem oblati sacrificiis, cœpit vultus sui mœstitudine, & immoderato exteriùs habitu, interiori animi turbam, atque ita malè sibi consciæ mentis inquietudinem prodere; dixit ei Deus: *Quare iratus es? & cur concidit facies tua?* *Genes. 4.* *Nonne, si benè egeris, recipies? sin autem malè, statim in furibus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.*

Declarat istud & Sapiens valdè accommodè, assumta ad id aquæ & ignis similitudine. *Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam.* Deinde: *Ante hominem, vita & mors: bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Quibus loquendi modis significatur interior illa conscientia cognitio, per quam homo bonum à malo potest discernere; atque si ante oculos aquam & ignem, mortem & vitam, immò infernum & cælum constituta videret. Liberum arbitrium eadem opera declaratur; cuius ductu homo, libera voluntatis suæ electione, vnum aut alterum suscipiat. Qui igitur malum in vita sua elegerit, quod pro arbitrij facultate cum Dei gratia relinquere poterat, & eligere bonum; illum intus conscientia redarguit, malè secum agi; resque ipsius non ad amissim cum diuina lege conuenire; & idèd inuitus moritur. Appositè id D. Chrysoſtomus: *Mori timet, qui non sperat viuere post mortè.* Non secus quàm fur sibi conscius factis suis deberi patibulū, iamq. latam mortis sententiam, inuitus è carcere procedit; certus, se ad laqueum tendere. Ita è vita inuitus migrat, qui teste conscientia videt quò vadat. Sic Sapiès ait: *Sæper enim præsumit saua, perturbat. onscientia.* *Sap. 17.*

D Ita Agag rex Amalec contra mortem exhorrescebat; quem Samuel diuino præcepto iussit occidi, & in frustra cõcidi. sic legimus: *Oblatus est ei Agag pinguisſimus tremēs,* (tremebat collecta securo animo pinguedine, Agag. & simul cõceptâ instantis mortis formidine) *Et dixit Agag: Siccine separati amara mors?* Ita cedit illis tandem, qui cum hoc pinguisſimo Agag aqualiculum suum in hac vita saginarunt; & animas suas interim inedia & siti diuini verbi, gratiæ, & consolationis perire siuerunt, nihil de futuris præcogitantes, sed in diem & horam viuentes: tunc illi trementes & perculsi: *Siccine separati amara mors?*

E Iste sic in morte trepidantium modus, in gallinis & porcis manifestè notari potest; quando arripiuntur vt iugulentur, mirè misereque tumultuantur, & dirè eiulant; ita peccatores nihil de morte, nisi dum adest, cogitant. Tunc tanto sunt turbatiores, quanto antea magis incurij & supini vixerunt. Huc spectat illud Sapiientis: *O mors, quam amara* *Eccli. 1.*

G *est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis!* Hoc est, qui tranquillè, pro animi sui voluptate, in substantiis, & in omnibus quibus afficitur, viuit; nihil minùs quàm de fine vel exitu vitæ, atque vltima linea rerum cogitans.

Nulli, dum
viuit, de-
speradum.

Nunc querat fortè aliquis, qui sit intelligendum quod in Respon-
sione dicitur: quem conscia mens scelerum deuouet inferno comme-
rito: siue quem propria damnat conscientia. An fortè quis in tam malo
statu esse queat, vt adhuc viuens debeat vel possit animum desponde-
re, & desperare de salute? Nequaquam. Nam certius quàm de tempo-
rali vita dicitur: Dum spiro, spero; de spiritali vita ac salute animæ
intelligi & accipi potest. Quamdiu siquidem anima in corpore est,
spes est salutis, neque licet desperare: quanquam, vt diximus, pericu-
losum, temerarium, & stultum est, animam suam è pilo suspendere su-
per fauces inferni; quod faciunt, conuersionem vitæ ac pœnitentiam
vsque ad finem vitæ differentes. At, tunc dicitur Conscientia propria
aliquem damnare; quando eum certò peccati mortiferi, licet vnus
tantùm, redarguit; cuius eum non pœnitet, neque confiteri proponit.
Is enim in statu damnationis est, quod non ignorat conscientia: & pro-
pterea iudicat, qui talis est, regnum Dei non posse nancisci.

Beda lib. 5. ca. 14. Hist. Anglic. Exemplū horrendæ mortis. Narrat venerabilis Beda exemplum sic morientis notatu dignum. I
Vir quidam officio militari regi Anglorum Coënredo charus, sed fa-
luta suæ negligens, à rege sedulo admonetur, vt peccata confitere-
tur & emendaret, priusquam inopinata morte præoccuparetur. Verùm
ille monita salutis spernebat, seque aliquando pœnitentiam acturum
promittebat. Interim in ægritudinem incidit. Rex iterum vt vel tunc
confiteretur, hortabatur: respondit, se iam nolle, ne metu mortis id
fecisse diceretur: se, vbi sanitati foret restitutus, confessurum promi-
sit. Morte instante, iterum à rege monitus, clamauit miserabili voce:
Quid vis modò? Quid huc venisti? non enim mihi aliquid utilitatis
aut salutis potes vltra conferre. At ille: Noli, inquit, ita loqui; vide vt
sanum sapias. Non, inquit, infanio; sed pessimam mihi conscientiam
certus ante oculos habeo. Narrataque angelorum & dæmonum vi-
sione; sentiensque quasi duos dæmones in viscera irrepentes, despe-
rans efflauit animam.

Gregor. in septim. Psal. Pœnit. Cicero, pro Milione. Caligula caput intra lectū abscondebatur præ metu dum audiret tonitru. Quis non videat quid sit, quod hominem moribundum ita anxium
& turbulentum reddit? Conscientiæ malæ remorsus est: quis enim
vermem intus rodentem quietè confoueat? Nulla est maior afflictio,
quàm conscientia delictorum; inquit D. Gregorius. Et Cicero ipse
hic non hallucinatur, dum sic ait: Magna est conscientiæ vis in vtram-
que partem; vt nec timeant, qui nihil commiserunt: & pœnam sem-
per ante oculos versari putent, qui peccauerint. Quid existimabimus
alioqui tyrannum illum immanissimum Caligulam, in tantas angu-
stias, atque animi perturbationem tam anxiam adegisse, vt crebrò, puc-
rorum instar, præ metu caput intra lectum vel sub cervical reconderet,
dum micarent fulmina, vel tonitrua mugirent; nisi conscientiam vitæ
tam impiæ, & tam infamis? Omnes eius diuitiæ, voluptates, trucu-
lencia,

lencia, armatorum excubiæ, omnisque eius maiestas, & gloria, eum
hoc metu liberare nequiverunt. Hoc est quod communiter dicitur,
eos qui intus pleni sunt inquietudine & motu, etiam foris esse turbu-
lentos & trepidatione plenos. Videtur mors tales agere & insectari: ad-
eò nusquam tuti, nusquam securi & quieti sunt. Sic Cain, postquam oc-
cidisset fratrem suum, factus vt vir vagus & profugus in terra: in quo &
tremorem continuum Deus in signum posuit; qui etiam trepidantis
conscientiæ euidentissimum esset toti mundo postea argumentum. *Genes. 4.*

Cauendum autem, ne ex iam dictis temeraria fiat ratiocinatio; qua
omnes illi qui in mortis articulo vel certo morbi genere turbationis
extraordinariæ aliquid patiuntur, malæ esse conscientiæ, malæve mori-
iudicentur. Certum namque est, vt exemplis etiam scriptorum cla-
ret, nonnullos interdum sanctos & intus benè constitutos, exterius
tamen sub mortem valdè agitados fuisse, & tranquillè tandem con-
quieuisse. Exhibet se etenim non rarò malignus spiritus, horribili
specie comminans, mira iactitans, licet nihil ibi iuris habeat; vt quos
nequit abripere, perterreat saltem, & tantisper diuexet: vt in sancto
Martino. *Ex insolito mortis mo- do de mo- nientis sta- tu non est iudicandū. Vide huius exemplum infra, subfi- nē Cap. XC.*

Consilium itaque optimum est, causam iustæ inquietudinis exi-
mere; peccatum, inquam, bona confessione dimouere: quod alioqui
hominem non finit vlla quiete frui, sed efferatis stimulis exagitat.
Nam vt solent subinde vermiculi illi, in cariosorum dentium cauer-
nulis orti, homines quasi in rabiem redigere, nisi fumo quodam acri,
vel alia amaritudine cogantur excedere: ita & peccatum dirè homi-
nem excruciat, nisi per pœnitentiæ acerbitem exterminetur.

Oratio contra vanum mortis metum.

Quandoquidem certum est, non mori conscientiam, & mihi
necessariò esse moriendum: Da Deus, vt sic me modò ad
Conscientia nutum geram; vt in tremendo illo mortis & iudicij
die contra me non consurgat, sed tranquillè latari permittat.
Amen.

CAP. LXXIX.

Quem neque concutient inopina pericula lethi?
Conscia cui virtus mentem dulcedine complet.

Libenter
moritur,
qui bene
vixit.

von præcedenti Capite tractatum est, de morte inuoluntariè & inuitè suscipienda, præsentem etiam quæstionem elucidare iuuabit. Nam, vt diximus, Natura à morte abhorret; & naturaliter, quod viuut, non libenter moritur. Sed dum hîc quæritur, quis libenter moriatur, quem neque inopina lethi pericula concutiant: non tantùm de illis intelligitur, qui cum Apostolo cupiunt dissolui, & esse cum Christo; verùm etiam de omnibus his qui mori parati sunt, quando ita diuinæ bonitati videretur: parati etiam adhuc in viuus manere, quamdiu eidem maiestati ita place-

ret. Iuxta liberum illud S. Martini dictum & votum: Libera me, quæso Domine, ex mortali isto carcere. Veruntamen, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.

Inueniuntur autem interdum mortales, mortis, vt apparet, vehementer cupidi: at, dum mors vel vocata etiam adest, dilationem quærunt, cupiuntque adhuc traham hanc vitæ caducæ, rependo etiam, si opus est, producere, quàm diu dabitur. Apta admodum fabella inter alias recensetur, quæ in tales rectè quadrat: de viatore vel sarcinam gestante, vel plaustrum ducente: qui lapsus, lutoque infixus, præ vitæ molestiarumque tædio mortem inclamauit: at, dum illa repentè vocata assisteret, En adsum, inquit; vocasti enim me: Obsecro, inquit ille, adiuua me hæc onera & sarcinas attollere, vt quam cæpi viam con-

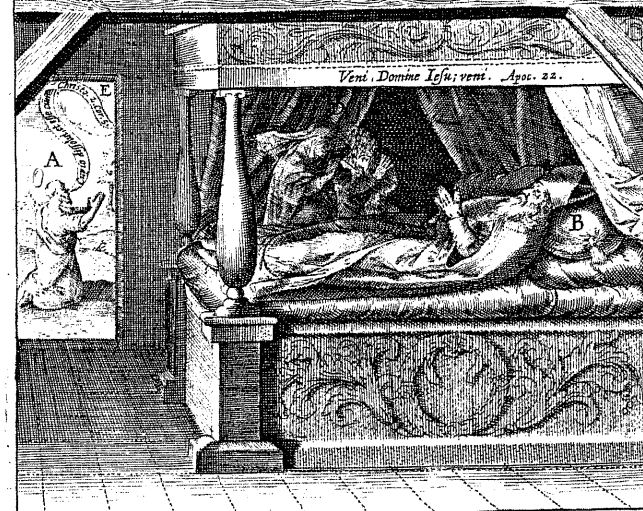
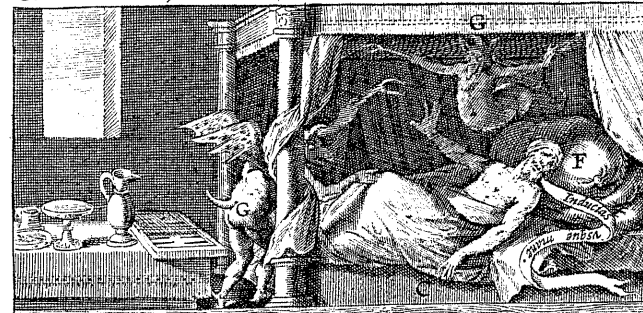
ficere pergam. Alij verò nimis meticulosi & anxij mortem præstantur; de que ea cogitant deiectiùs, quàm bonum Christianum decet. Idcirco frequenter fatius consultiusque esset, neque nimium eam expectere, neque etiam tantopere perhorrescere. Quale consilium Ethnicus & profanus Poeta præscribere potuit, dum sic ait:

Summum nec metuas diem, nec optes.

Summus quidem seu mortis seu iudicij dies metuendus est meritò: sed ita vt metu illo velut mortis duce, discat quis mori, priusquam cogatur mori. Atque ita contingit vt plurimum, vt qui tali modo mortem timuerint & horruerint, dum incolumes eminus venientem, vt præsentem coràm attenderunt; etiam cum iam adest, nihil terreantur neque turbentur: sed libenter & læti, quia securi in conscientia, moriantur. Didicerunt namq. viuentes mori; & verè antequam mors adesset mortui sunt: iuxta illud: *Disce mori, moritura caro, mori, vt priusquã.*

Hoc est quod dicit Responsio: ille libenter moritur, cui conscientia

OPTAT MORI, CUI MENS EST CONSCIA RECTI. 89.

Quem neq. concutient, inopina pericula leti?
Conscia cui Virtus mentem dulcedinis explet.

Wie sterft met blyden moedot, tot allar plaetd en tyden?
Wien's Conscientie goet, hen doet in 'odot verblzyden.

Quelle ame est si seure / Que la dernière heure / Luy est de souhait.
Qui par l'innocence / De sa conscience / Peut viure dehait.

tia virtutum, mentem explet dulcedine & pace. Quod & Seneca Christianè loquens, accommodè huic nostræ sententiæ suffragatur. Ve nientem (inquit) nemo hilaris mortem excipit, nisi qui ad illam se diu composuerit. Dat idcirco aptissimum alibi idem consilium, ad trepidationem illam mortis inanem tempori excludendam, & inserendam bonam animis hominum fiduciam atque constantem prudentiam; sic inquit: Incertum est, quo te loco mors expectet. Itaque tu illam omni loco expecta. Ac si more Christiano dicamus: Non est momentum temporis quo mori non possis; atque adedò mors quasi in insidiis collocata, te quouis tempore & loco expectat: idcirco esto vigilans, & nunquam non paratus inueniaris ad mortem obeundam, si ita Deo visum fuerit. Ita constitutus est is, in quem Responsio quadrat: quem nihil remordet conscientia facti alicuius meritò pœnitendi, iuxta illud Dauidis solatium: *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.* Est sine dubio magna cordis consolatio, quando aliquis in mandata Dei, vt in speculum sine macula, oculos mentis coniciens, & conscientia suæ faciem in eo cõtemplans, nihil inuenit quod illam maculet, Deoque displiceat. Talis conscientia verè est spiritualis quædam Hierusalem; quod idem est atque *Visio pacis.*

Hæc est pax, quam mundus dare non potest; sed Christus eam dat nobis & relinquit; sicut Apostolis & nobis promisit. Pax Christi, pax Dei est, quæ exsuperat omnem sensum; habitatque in cordibus tranquilla conscientia gaudentibus. De hac Sapiens tali modo loquendi: *Secura mens, quasi inuge conuiuium.* Sicut & istud confirmat Apostolus: *Gloria nostra hæc est; testimonium conscientia nostra.* Quod qui habet, habet iustam causam libenter ex hac vita & mundo migrandi. Videt siquidem cum Stephano cælos apertos; & Iesum stantem, paratum vt eum in suum regnum recipiat. Adedò vt talis homo mortem velut cæli portam consideret, per quam in sanctam ac beatam illam ciuitatem cælestem, dum paratus est mori, paratus est ingredi; ad quam toto vitæ suæ curriculo contendit; quamque summis votis ac conatibus vnice semper expetiuit. iuxta illud: *Vnam petij à Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vita mee;* hoc est, in æternum. Vbi cū Christo, omnibusq. eius amicis, cælesti est gaudio perfruiturus. Quinimodò, vt veriùs dicam, qui ita est animo comparatus, non solum libenter & cum voluptate expectat mortem, sed patientia vti debet, si diutiùs in hac vita manèdù sit. Sic inquit de tali D. Augustinus: Qui desiderat dissolui, & esse cum Christo; non patienter moritur, sed patienter viuit, & delectabiliter moritur. Et meritò; nam, sicut Cassianus: Quis mortem temporalem metuat, cui vita æterna promittitur? Huic rectè idedò à Sapiente dicitur: *Noli metuere iudicium mortis.* quasi dicat: Quid tibi mors nocere poterit? Toller te de mundo,

& inferet cælo; quò alioqui nunquam pertingere poteras; nisi illa quasi opitulante, & manus tantæ moli adhibente.

Hieronym.
in vita Hi-
larionis.

Hinc D. Hilarion morti proximus, lætus beneque animatus, Naturæ imbecillitati succurrens; cum adhuc (inquit D. Hieronymus) modicus calor tepebat in corpore, nec præter sensum quidquam viui hominis supererat, tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea; quid dubitas? Septuaginta propè annis seruiisti Christo; & mortem times? In hæc verba exhalauit spiritum.

Hic igitur status, mortem alacri voluntate & secunda conscientia appetentium. In quibus, quod Christus ipse de se & suis testabatur, spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, naturaliter à morte abhorrens. Sed mentis sibi benè conscientia securitas, illam dat morientibus promptitudinem & hilaritatem, vt acerbum mortis aculeum nec timeant, nec etiam sentire videantur; sed illum accipiant velut clauem qua sibi caelestis aulae portas aperiant.

Heu quam longè diuersus est ab his malè morientium status! quanto cum metu, quanta cum trepidatione, inuisum illum mortis accessum expectant! Istud præcedenti Capite dictum est, sed vt contraria iuxta se mutuo posita magis elucescant, hîc vnum adhuc exemplum horrendæ mortis adiciam, ex D. Gregorio desumptum.

Gregor. Dia-
log. lib. 4.
cap. 38.
Exemplum
horribilis
mortis.

Chrysorium Romanum, opulentum quidem, sed scelestum hominem fuisse constat, ita vt an diuitiis, an vitiis magis abundarit, incertum sit. Cum autem graui valetudine quateretur, & iam expirans anxietur, apparuere illi teterrimi daemones, ipsum certatim prehensantes trahereque ad inferna nitentes. Qui conterritus ac tremens, Maximi filij sui opem flebiliter implorare, seque super lectum in quo iacebat huc atque illuc vertere miseris cæpit modis. Nemo spiritus videbat, & tamen nemo sibi conuenisse dubitabat, cum illius gestus lamentaque considerasset. Postremò ipse, cum iam amicorum auxilium desperasset, ad hostes conuersus: Inducias oro, inquit, inducias, vel tantum vsque manè. Dum hoc poscendo ingeminat, animam exhalauit. Hucusque ex D. Gregorio.

Non differenda ad
extremum
vitæ peni-
scentia.

Quis igitur prudens, & salutis suæ amans, in extremum vitæ tempus differet conuersionem & penitentiam? Quis securus hoc plumbi (peccati inquam) talento in corde grauatus incedet, quod in mortis puncto tam miserandam pariat animæ fluctuanti tempestatem? Quis non potius omnia iam attentet; omniaque, quod dicitur, moueat lapidem, ne, sub quo minimè credebat, lateat calcaneo eius, hoc est vitæ fini insidians scorpium? Quis non potius quiduis agat, vt securitate conscientia fruatur viuis, & morti hostia factus exulet? Lætus namque eiusmodi cum Christo montem Caluarie, & cum Moysè montem Abarim magnæ Dei misericordie conscendit, vt ibi moriatur securus.

Sicut

Sicut Moysi dicebat Dominus: *Ascende in montem Abarim* (hoc est transitum) & *morere ibi*. Ita Sancti & amici Dei mortui sunt. Alij Deo gratias agentes, alij laudantes Dominum, alij alio modo orantes, quidam positis genibus, extensisque manibus; vt S. Paulus eremita: alij loquendo, vt Ursinus Nursiæ Episcopus: Venio, venio: videbat S. Petrum & S. Paulum. Vt Musa virgo, Venio, Domina: videbat D. Virginem Mariam multis virginibus comitatam. S. Hieronymus humi suo rogatu depositus, sacco opertus, vt quieti se sponte componens. S. Augustinus legendo septem Psalmos Pœnitentiales, cum lacrymis gaudij, ad Dominum properans. S. Ambrosius extensis brachiis, corpus Domini sumens in viaticum: quod nec priores illi neglexerunt. S. Franciscus super pauimento depositus, vt ex ima humilitate spiritum Deo redderet, & in summa cælorum transmitteret. Quæ maior optetur ad moriendum alacritas, quàm vt quis quasi tum D. Ioanne proprium viuis ingrediatur sepulchrum? Hæc & eiusmodi conscientia sancta tranquillitas & promptitudo.

Hæc est fors, agendiq. ratio illorum, qui, quod Musonius dicto rogatus respondebat, opere exsequuntur. Interrogatus ille quis optimè extremum diem claudere possit: Qui semper, inquit, postremum diem sibi instare, immò iam venisse, proposuerit. Ita prudenter vir quidam sanctissimus, iam senex, cum ab amico in crastinum vocaretur conuiuium: Cur me vocas in crastinum? inquit, qui à multis annis crastinum non habui, sed mortis aduentum in singulos dies expectaui: quæ nobis nunquam non insidiatur, donec nos incautos interdum etiam opprimat.

Oratio ad securè ex hac vita discedendum.

Voluntariè te, pie Domine, pro nobis in mortem tradidisti, eamque victus vicisti, ne ab ea nimium terremur: illam da nobis qua sumus. prouidentiam, non qua mortem horrescamus, sed qua nos ad eam, dum ventura est, preparemus. Amen.

Parte sui meliore heres quis adibit Olympum?
Qui purè Superis hinc conciliatus abibit.

Qui celi
fortiuntur.

VIDE Quid hætenus de morte dictum est, potius de moribundis, morte exclusa, est intelligendum; quorum quidam benè ad eam comparato sunt animo; quidam verò valdè incomposito, & turbulento; idq. pro status animæ & conscientia diuersitate. Nunc de eo quod à morte mox sequitur; æquè etiam dispari conditione.

Luc. 16.

Purgatorium.

Duo tantùm sunt loca, ad quæ finaliter omnes animæ deueniunt: ita vt qui vnum fortiuntur, ad alterum nunquam sint ituri: quia vt Abraham Diuiti Epuloni dicebat: nimis magnum Chaos interiacer. Sunt autem hæc duo extrema hominum hinc discedentium receptacula seu mansiones; Cælum, & Infernus. Dixi autem, vbi finaliter sint mansuri: quia tertius quidam certus locus est, purgandis à Deo animabus destinatus: quò qui perueniunt, non in æternum sunt hæsurus: sed expurgatione, quantum quisque opus habuerit, peracta, certò ad cælestem sunt gloriam deducendi. Vocatur hic locus noto Fidelibus Purgatorij vocabulo: quia qui in statu quidem gratiæ defunguntur, sed vel maculæ alicui venialis peccati obnoxij adhuc sunt, vel pœnitentiam debitam non expleuerunt; meliores quidem sunt, quàm vt ad infernum cum maledictis detrudantur; sed necdum satis mundi, sancti & perfecti, vt lucidum illud cælum, in quod nihil coinquinatum admittitur, ingrediantur. Certi sunt tamen de sua beatitudine tandem consequenda; quia per Christi mortem, in qua baptizati filij Dei facti sunt, sunt & heredes regni cælestis effecti: iusque acquisitum non amiserunt. Si verò per peccatum illo se aliquando abdicarunt, iterum per pœnitentiam in pristinum statum restituti sunt. Illi igitur omnes, iuxta Interrogationem, meliore sui parte, hoc est, secundùm animam, heredes Olympum à morte adeunt; aut statim, aut exacto purgationis tempore: qui purè Superis hinc conciliati abibunt. Hoc est, qui in statu gratiæ è viuis excedunt. Status gratiæ seu charitatis is vocatur, quando quis non est peccato vlli mortali obnoxius. In hoc statu omnes piè mori præsumuntur, quicumque peccatorum suorum cõfessionem ante mortem instituunt: vel eã saltem in voto habet, vbi copia Sacerdotis deesset, & pœnitentiam signo aliquo profiteretur.

Status gratiæ.

Ignotus incertusque nobis morientium status communitur.

Certum verò iudicium, aut indubitata determinatio morientium in statu gratiæ vel secus, non ab hominum pendet arbitrio aut scientia; sed solius Dei est certò dignoscere. Coram quo sicut haud dubiè multi

QUI IN STATU GRATIÆ MORITVR, CÆLO ASSERTITVR. 90.

Parte sui meliore heres quis adibit Olympum?
Qui purè Superis hinc conciliatus abibit.

Wienò sel te Oddè gaet, en t'Zyft' des hemels erft?
Die hier in goeden staet, en in Oddtò gratyè sterft.

Qui laissent la vie, Va prendre l'hoirie, De l'éternité?
Celuy qui trespasse, En estat de grace, Et grand' pureté.

multi in malo statu discedunt in ignem æternum; qui, quoad nostrum iudicium ab externis sumtum iudiciis, rectè & salutariter mori videntur; ita è contrà non pauci deo teste & iudice in statu gratiæ moriuntur; qui tamen ob certa quædam, immò incerta potiùs argumenta, videntur putanturque ab hominibus in malo statu vitam terminasse. Ratio diuersitatis iudiciorum est; quòd in priori illo genere, Deus occultum videt salutis obstaculum, quod homines latet; qui tantùm exteriozem illum placidè & deuotè moriendi modum considerant. In altero verò genere, Deus cor mundum, puramque intuetur morientis conscientiam; homines verò turbidiorem aliquem vel subitum, aut alia ex causa mirabilem excedendi è vita modum perpendunt; qui eis de sinistra morte metum & suspicionem ingenerat. Sed rei veritas in vtrisque soli Deo cognita est.

Quis namque mortalium non hæsitaret anxius, quid de Eusebij ^{Martini} Cremonensis exitu esset iudicandum, nisi sub finem fuisset amœnior ^{li. 5. cap. 10.} Is namque D. Hieronymi discipulus & sectator, qua hora migraturus erat, repentè caput erigens, oculis pauitantibus circumspicere, & quasi in furorem versus clamitare: Non faciam; non faciam: Mentiris; mentiris. Deinde ad terram procliuus, faciem abscondere, intremiscere, ac quantum poterat vociferari: Aduuate me fratres; adiuuate me; ne peream. An, inquit, non videtis dæmonum cateruam hîc in meam perniciem congregatam? Ille præ cæteris horrendus compellit me ad blasphemiam: & tam dirus est, vt contrà tueri non ausim. Tunc fratrum supplicationibus dæmones in fugam versi sunt. Et beato Hieronymo apparente, eumque animante, obdormiuit in Domino.

- C** Quidquid igitur humanis oculis appareat, vel non appareat, verum est quod dicit D. Ioannes: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Sunt ^{Apo. 14.} autem illi qui in bono statu moriuntur: qui vel statim ad cælum peruolant, vt qui baptizati in statu innocentie moriuntur: martyres etiam: **D** & qui hîc suum purgatorium sustinuerunt: vel saltem expleto expiationis debito, loco ad id à Deo ordinato.

Oratio ad regnum cælorum obtinendum.

Quandoquidem nos ipse docere dignatus es, pijsime Iesu, Adueniat regnum tuum; quid est aliud, quam quòd nos eius compotes fieri desideres? Nos tua semper gratia confirma; vt per bonam vitam & mortem salutarem, caelestem hereditatem impetremus. Amen.

CAP. XCI.

Quisnā animā exhalat mox in Barathrū cōdendā ?
Cui scelerū ad summā hæserunt contagia mortem.

Nemo volens infernum petiti: sed qui peccat, volentes viam inferni tenent.

ERTVM est, nemini vnquam posse persuaderi, vt sponte, A sciens, volensque in infernum ingrediatur; sed qui eò commigrant, violenter, obrortoque, vt dicitur, collo illuc rapiuntur, sicut videmus oves aut vitulos in lanienam intrudi, B vel quò nolunt sponte sua introire. Et tamen via, quæ ad infernum ducit, sponte & cum iucunditate ambulatur. Via hæc, vita est peccatis obnoxia: quæ si non deferatur, priusquam ad portam mortis veniatur; certus est ille, quisquis tali via portam illam ingreditur, se etiam inferni ianuam ingressurum, & æternæ damnationi mancipandum. C

Isaie 33.

Neque tamen id expenditur, sed ridendo peragitur, quo lucius ille implacabilis comparatur, & intoleranda tormenta proueniunt. Hanc amentiam admirans, rogat Propheta eiusmodi insensatos: *Quis poterit D habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Vbi præter horribiles ignis gehennæ flammæ, etiam spiritus ipse hominis & conscientia, tanquam intestinum incendium cruciabit: quod idem Propheta testatur, dum ait: *Spiritus vester, vt ignis vorabit.* Non tantum ignita ardensque respiratio, vltro citroque commendo viscera faucesque comburens; verum etiam anima ipsa mali sui sibi conscia. Hoc idem clariùs alibi prædicens, sic inquit: *Vermis eorum non morietur; & ignis eorum non exstinguetur.*

Isaie 66.

Vtinam millesimam saltem illius sapientiæ portionem habeamus, quæ communter serò habetur, dum vexatio intellectum dat! Sicut exempli gratia, in diuite epulone videre & audire est: qui ad eò sapuit in tormentis, vt non solum sibi bona prospicere videretur & exoptare; verum etiam ad quinque fratres, qui adhuc inter viuos ad eius instar vitam ducebant, eius fera prudentia extenderetur; dicebat enim Abrahamo: *Rogo te pater, vt mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres: vt testetur illis; ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.*

Lac. 16.

Admiranda verè consilij mutatio: tam serò & sollicitè quæ ad rem faciant in pœnis ipsis etiam quoad alios expendere; & tamen dum tempus est, ne minimùm moueri, nec vel micam salis ac sapientiæ in cor admittere, etiamsi mortuus quispiam è terra consurgens, hæc nobis horrendis sermonibus & contestationibus inculcaret. Idque est quod propterea Abraham diuiti illi nequidquam ex postulati dicebat: *Habent Moysen & Prophetas: audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham: sed*

CVLPA IN LETALI MORIENS, DEBETVR AVERNO. 91.

Quisnam animā exhalat mox in Barathrū condendā ?
Cui scelerum ad summam hæserunt contagia mortem.

Wienō siel, sōnder vespyt, waerhyt ter helley gaet ?
Soe wie, naer desen stroyt, van hier scheidt in quac staet.

Qui vomit son ame, Tout droit a la flame, Du profond Manoir ?
Tel qui porte escrete, Sa vie maudite, Au Fin, d'encre noir.

sed, si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque, si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Quàm rigida huius negligentiae exigetur aliquando ratio, qua hinc nec tempus gratiae, nec admonitiones, neque exempla, neque correctiones, neque quidquam quod ad salutem conducere poterat, cordi habitum fuit! Quis securus hoc statu è viuis discedat? Ille animam exhalat mox in Barathrum condendam, ut versus habet: Cui scelerum contagia ad summam mortem adhæserunt. hoc est, qui in statu mortifero defungitur: qui nec exterius coram hominibus, nec coram Deo interiùs, pœnitentiæ signum vllum ediderit. Eiusmodi sunt, qui obstinati in hæresi vel alio peccato moriuntur: quod euidentissimum est in Spiritum sanctum peccatum irremissibile, in quo quis impœnitens expirat: quod finalis impœnitentia vocari solet. Tales etiam qui in duello, vel in bello iniusto notoriè, quale est quod hæretici contra Religionem Catholicam gerunt, & alia id genus apertè illicita, vitam finiunt. Sic qui in ipsa scortatione, in crapula, in pugna iniqua è viuis abripiuntur. Quicumque in statu damnationis moriuntur, certò & rectà ad infernum descendunt. Quò dum perueniunt, tam horrendè præ subita insperataque damnatione mirantur, quàm supinè dū viuerent eiusmodi omnia cogitarunt, & profus neglexerunt.

Dignum relatu videtur, quod Cyrillus de Rufo nepote suo narrat. *Marulus li. 6. ca. 14.* Dum enim mœstus oraret, indicari sibi petens, qualiter se haberet nepotis sui Rufi nuper defuncti anima, se fœtorem primò sensisse supra modum grauem refert; mox deinde ipse Rufum conspexisse catenis candentis ferri præcinctum, flammam fumo mistas ore vomentem, & toto profus corpore ex ardoribus, quos intra se habere videbatur, scintillantem. Horribilis illa sub adspæctum cadens damnati calamitatis, miserandum animæ statum declarabat; qui tunc est inuitabilis.

Oratio contra inferni terrorem.

Voluntatis tuæ non est, Domine Deus, ut moriatur peccator & pereat; sed ut conuertatur & viuat: ita nos, quæso, tuo semper timore circunda; ut ne morte peccatorum moriamur, nec nos rapidæ inferni fauces absorbeant: sed per veram peccatorum contritionem, ad mortem quietam & finem perfectum veniamus. Amen.

CAP. XCII.

Quæ tria per penitas ibunt Dicta aspra medullas?
Da rationem: Itote: & quod superest Æternum.

Verba as-
pera, tria.

ASPERVM admodum & graue esse oportet quod ferri nequit: A
ita hinc aspera ac grauia dicta nominantur; quæ cor hominis
non facile ferat, etiam dum nequit effugere. Quando Sara
suspectam Ismahelis indolem cum Isaac nequiter ludentis
Genes. 21. aduertit, dixit Abraham: *Eijce ancillam hanc & filium eius: non enim erit
heres filius ancilla cum filio meo Isaac. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.*
Cui dixit Deus: *Non tibi videatur asperum, super puero & super ancilla tua.*
Act. 5. Durum verbum erat, quod D. Petrus Ananiæ dicebat: *Quare posuisti in
corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ana-
nias hac verba, cecidit & expirauit:* quod & Sapphiræ vxori eius confe-
stim accidit. Hæc occasione eius, quod in Interrogatione tria præcipua
aspera dicta rogentur: quæ & in Responsione recensentur, ex futuro
sub finem mundi, & etiam in morte cuiusque iudicio desumpta. Hæc
quidem modò in genere, vt aspera, dura, & grauia simul tractantur: sed
postea ex ordine singula explicabuntur.

Verba Dei
nunc suaui-
sunt.

Psal. 118.

Verba Dei mellis inftar suauiasunt; si illa ad salutem animæ nostræ
audire & obseruare est animus, sicut eum ob finem nobis proferun-
tur. Hinc Propheta regius quasi dulcedine hac delibutus, in prouoca-
tionem admirationis exclamat: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! Su-
per mel ori meo.* Et quid mirum, quando penitiùs introspicimus? Nam
eamdem ob causam, ob quam Christus Dei filius in mundum venit, ob
eam etiam Verbum Dei nobis nunciatum & promulgatum est. Hoc
est: Propter nos homines, & propter nostram salutem. Aded vt Chri-
stus, qui Verbum Patris vocatur, & est; etiam suauissimus, mitissimus,
& dulcissimus mortalium extiterit. *Speciosus formâ præ filiis hominum:*
(inquit David) *Diffusa est gratia in labiis tuis.* Ecquid tam amœnus fons
aliud, quàm dulcem mellitorum verborum scaturiginem, & aquam sa-
lientem in vitam æternam profundat?

Futura du-
ra, si negle-
xerimus.

1. Reg. 3.

Verùm enim uerò, quod si nunc verba ista mellita & dilecta audire
refugimus, si iis in corde nostro non dederimus locum: certò nobis
aspera, inamœna, & acerba verba erunt audienda; de quibus præ
intoleranda seueritate illud dici potest, quod Deus olim Samuelli ad-
huc puero dicebat: *Ecce, ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, C
tinnient amba aures eius.* Eiusmodi sunt tria illa, quæ versu Responsio-
nis comprehenduntur, pro damnandorum parte tantùm intellecta
& accepta.

Rex

Quæ tria per penitas ibunt Dicta aspra medullas?
Da rationem: Itote: et quod superest Æternum.

Noempt de dry woorden by, van d'alden s'heerpsie s'ude.
Oheest vreden: Gaet van my: en d'geuwighe' geuwighe'de.

Quels trois mots terribles, Seront plus horribles, Aux pauvres damnez?
Rend conte a la maille, Va au feu canaille, Puis, ce grand Jamais.

Rex Propheticus Dauid, vir secundum cor Dei, tametsi grauium suorum peccatorum non immemor, de magna tamen Dei misericordia & misericordiarum eius multitudine fortiter sperans & confidens, cui spiritum contribulatum in sacrificium obtulerat, & quem sciebat cor contritum & humiliatum non despicere, non sine magna animi congratulatione, aliorumque omnium peccatorum ad prouidam penitentiam exstimulatione dicebat: *Ipse liberabit me de laqueo venantium;* & à Verbo aspero. Venatores isti sunt hostes animarum nostrarum diaboli; qui nunc silenter, subtiliter, & insidiosè animas nostras in peccatorum laqueos agere conantur: qui capta præda cornu inflant, & horrendè tunc vociferantur, vt miseram peccatricem animam magis percellant; vt extricare se nequeat, vel effugium sperare non audeat. Si istos venatores modò, Dei adiuuante gratia vitare queamus: tunc & horribiles ipsorum clamores & fremitus, quos in seductos edere solèt; & asperum etiam illud verbum tremendæ sententiæ euademus: Liberabimur de laqueo stridoreque venantium, & à verbo aspero.

Psal. 90.
Venatores
animarum
diaboli.

Hic igitur potiùs audiamus, non solùm suauia Dei mōentis & vocantis verba, sed etiam duras eius increpationes æquis auribus animifque excipiamus: immò & omnia proximi nostri obloquia patienter toleremus, & in partem lucri reponamus: certi, quòd felici commercio aspera illa extrema verba cum istis commutabimus & redimemus: quæ alioqui nec ferri poterunt, & ferri debebunt tamen.

Quàm durum eis futurum existimamus verbum illud Domini nobisissimum, qui hîc in fabulam verterint verba eius salutaria! de quibus sic per Prophetam Dominus: *Noluerunt audire. Et erit eis verbum Domini* *Isaiæ 18.*
ni, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta: modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaquentur, & capiantur. Propter hoc audite viri illusores, Ponam in pondere iudicium. Flagellum inundans cum transferit, eritis ei in conculcationem: sola vexatio intellectum dabit auditui. Sed eheu! serò sapient.

Oratio ad Verbum vocationemque Dei audiendam.

Omnia nunc ad te vocas, mitissime Domine, nec quemquam repellis qui voci tue aures præbuerit; iterum venturus, aliterque vocaturus es, & maiorem hominum partem à te repulsurus: Insuat nunc vox tua suavis in corda nostra; vt te pastorem nostrum per præsentia pascua ad ouile caeleste prosequamur. Amen.

CAP. XCIII.

Durius vnde Deus repetet cum fœnore sortem?
Abs illo, cui sunt concredita plura talenta.

1. Tim. 6.
Omnes
Dei dis-
pensatores
sumus.

EVs omnipotens, Rex regum est & Dominus dominan- A
tium. Quot homines, tot eius villici, receptores, dis-
pensatores. Multa illis bona largitus est, vni plus, alij minus,
pro cuiusque captu & conditione; ad rem vtilitatemque ex
eis faciendam. Bona quædam, seu vt ipse Dominus vocat, talenta sunt
omnibus communia: qualia sunt; anima, corpus, quodque ad illa per-
tinet, vt etiam omnes creaturæ vsui hominis in communi concessa: ad
vtendum illis, vel etiam carendum, ad maiorem conditoris gloriam,
& ad finem, hoc est beatitudinem æternam, meliùs consequendum.
Quibusdam plura, maioraque aliis dona partitus est misericors & iu-
stus Dominus; tum in anima & corpore, tum in bonis externis; & præ-
cipuè in abundantiori gratia, qua ad perfectiorem eius notitiam, amo-
rem, & mortis meritorumque eius ampliolem participationem perue-
niant, excellentiori-que postmodum gloria aliis longè præfulgeant. Ne-
minem tamen ita sua gratia donisque destituit, quin ei sufficientia ad
salutem media concedat; dummodò quodcunque eis lumen prætu-
lerit, sequantur, & concessa arripiant, donec ad necessaria ad salutem
media pertingant: vnicuique sua dona communicans, iuxta incom-
prehensibilem diuinæ suæ Maiestatis sapientiam & voluntatem: *diu-
dens singulis prout vult.* Denique nemo est, qui iure de diuina bonitate &
munificentia conqueri possit; quin non solum sufficientia ad salutem
acceperit, verum etiam plura quàm meritis est, quamque eorum bo-
nam rationem reddere valeat, si ad libellæ rigorem exigenda sit.

Iudicium
particula-
re.

Heb. 9.

August. de
salut. docum.

Horum omnium & singulorum ratio postulatur & datur in iudicio
cuiusque particulari, quod fit statim atque anima è corpore migrarit;
secundùm Dei ordinationem etiam superiùs adductam: *Statutum est
hominibus semel mori: post hoc autem iudicium.* Secundùm hoc iudicium
(quod ad distinctionem generalis iudicij in die nouissimo futuri par-
ticulare vocatur, in sententia proferenda procedetur. Vt dicit Augusti-
nus: Vnusquisque in eo iudicabitur, in quo moriens inuentus fuerit.
Illi sententiæ in vtroque iudicio stabitur.

1. Verbum
asperum;
Redde ra-
tionem.

Interrogatio autem erat; à quo Deus in iudicio durius exacturus sit
rationem. Idque ad explicationem primi dicti asperi, ex tribus præ-
cedenti Capite simul expositis. Respondetur: ab illo plura exigenda
cui plura talenta concredita fuerint. Ita in omni œconomia accidit;
quanta est apud Receptores accepti ratio, tanta & dati esse debet; aut
necesse

QVO PLUS ACCEPERIS, HOC MAIOR REDDENDA RATIO. 93.

Durius vnde Deus repetet cum fœnore sortem?
Abs illo, cui sunt concredita plura talenta.

Wie sal' door Godt die leeft, meest rekeninghe gheuen?
Die meest talenten heeft ontfanghen in hy leuen.

Qui est plus contable, A ce redoutable, Bureau qu'attendons?
Celuy-la sans doute, Qui fait banqueroute, De ces plus grands dons.

neceſſe eſt rationem reddere: vt iuſtitia & æquitas diſpenſationis con-
ſtet, vel quæſtor conuineatur iniquitatis. Si ratio Deo reddenda nihil
aliud contineret, quàm acceptorum calculum ſubducere; neque eſſet
neceſſe viciffim oſtendere, quomodo in illis ſis negociatus, qualiter in
Domini vtilitate illis vſus fueris; quomodo expenderis; non eſſet
quod tantoperè diem illum rationis exhorreſceres. At exactam om-
nium reddere rationem tam dati quàm accepti, quanti hoc ſit momen-
ti, norunt meliùs qui experti ſunt, quàm nos imaginari queamus.

Ita non rarò temporalibus receptoribus & œconomis accidit: ſicut
enim illi Receptores non datores appellantur, ita multo diligentiores
ſunt ad recipiendum, quàm ad elargiendum: ac ſi prior illa pars tan-
tùm, & non ita etiam altera, ad officium ipſorum pertineret. Hinc,
dum computandum eſt cum dominis, facilè quid acceperint conſtare
poſteſt; at non ita quomodo expenderint facilè demonſtratur: quod vi-
duæ talium Receptorum magno ſuo malo & aliquândo rotius ſubſtan-
tiæ iacturâ experiuntur. Nam ipſarum mariti Receptores dum viuunt,
ita interdû agere norunt, & omnia implicare & conuoluere, vt vix vn-
quam rectus rerum ſtatus perſpectus habeatur. Dum verò mors textam
hoc modo telam inopinata præſcindit; nouit Deus, & in quos illud
onus deuoluitur, quàm intricatus, quàm dubius, quàmque miſeran-
dus ſit ille defuncti computus. Vnde communiter & verè dicitur:
B Bonum eſt eſſe Receptoris vxorem: ſed malum eſt eſſe Receptoris vi-
duam. Ita dolenda eſt res, quando anima quaſi viduata, ſola omnium
tranſactorum rationem reddere tenetur: quæ quamdiu corpori con-
iuncta erat, vnà cum corpore donis Dei abutebatur, illa diſſipando, il-
liſque carnis voluptatibus mundo & dæmoni ſeruiendo.

Prudens idcirco eſt, quiſquis frequenter apud ſe, & coram Deo
cum gratiarum actione & cum ſollicitudine computat; à ſe per verum
conſcientiæ examen rationem exigit: & præſertim circa particularia
dona præ cæteris à Deo accepta; & etiam circa peccata quædam pecu-
liaria. Nam vt dicit D. Gregorius, quod idem eſt cum Reſponſione
huius Capituli: Cum augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum.
Et cui multum datum eſt, multum petetur ab illo.

Reddendæ
rationis
obligatio.

Gregorius
Homil. 9.
ſuper Matt.

C Vt autem reddendæ rationis meliùs ſit menti infixæ neceſſitas: exi-
D ſtima te ſtare coram iudice; & angelum tui cuſtodem, libellum paru-
lum proferre, in quo quæcunque vnquam bona feciſti contineantur;
illoque præ defectu ſolatij, conſilij, & auxiliij diſcedente; aduentare ca-
codæmonem, ingentem librum producentem, in quo omnia peccata
deſcripta legantur. Illoque inſtanter vrgente proferri ſententiam, co-
gita quo ſis futurus animo. Simile quid namque illi nobili deſpera-
bundo per viſum apparebat; de quo ſuprà ex Beda egi, Cap. LXXVIII.
Itaque ad bonam rationem reddendam, moueat te parabola à Chriſto
futuro

Paradigma
Iudicij.

Math. 18. futuro iudice ad hoc propofita, De rege qui voluit rationem ponere E
Seruus ne- cum feruis fuis: qui que decem millia talenta fuppliciter veniam ro- F
quam. ganti remifit. Verum animaduertendum eft, vt proximo quod in nos C

Math. 25. ad bonam rationem reddendam, Parabola hominis peregre proficif-
Seruus ig- centis, feruis fuis bona diftribuentis, & bene functos officio amplè re-
nauus. numerantis: corripientis verò acriter eum, qui pecuniam domini fui
in fudario terræ mandarat. Si qui pecuniam integram feruarat, domi-
no que fuo faluam reftituebat, ita exceptus fuit: quid de nobis fentien-
dum erit, qui cum mille talentis, non tantum nihil fœnerati Domino
fumus, fed nec vnum faluum fortè valeamus oftendere? Similiter nos
ad rationem noftram probè difponendam adiuuat anxietas & folici-
tudo villici illius, qui apud dominum fuum fuerat diffamatus, quafi
diftipaffet omnia bona ipfius. Cui durum illud & penetrabile ver-
bum, vt inexpectatum telum, intortum eft: *Redde rationem villicationis
rue.* Iam enim non poteris amplius villicare. Hac fi quidem parabola
inftituere nos voluit benigniffimus Dominus, vt tempeftiuè, dum
adhuc viuimus & fani fumus, frequenter rationes noftras dati & acce-
pti reuoluamus, excutiamus, & ritè difponamus; ne cum ad rem ven-
tum erit, confundamur, & in carcerem detrudamur, vnde nunquam
liberemur. Adiuuat nos etiam ad hæc hiftoria, hoc eft narratio filij
prodigi; vnicuique fatis cognita, fi fatis applicata.

Qui igitur extremo illo die claram, iuftam, & exactam rationem
reddere defiderat, quotidie, vefperi præcipuè, confcientiam exami-
net, quomodo diem illum, & totam eoufque vitam tranfegerit: quo
ftatu fit anima, fi fortè nocte illa ex huius corporis ergaftulo effer euo-
canda, iudici fiftenda, rationem roganda. Sic enim & fœculares mer-
catores, & prudentes receptores ac œconomi faciunt; quotidie fub
vefperam ftatum rerum fuarum explorantes. Et hæc omnia meri-
tò; quia, vt canit Ecclefia in perfona cuiufque Fidelis de fe demifè
fentientis, & pro fe foliciti: *Quid fum miser tunc dicturus? Quem patronum
rogaturus, Dum vix iuftus fit securus?* Nam vana non eft, licet in vita
ftultus effer, cuiufdam apparitio & refponfio; cum enim à domino
rogaretur poft mortem apparens eius ftultus, refpondit: Rigidè com-
putatur, & nihil remittitur. Ideò bene oratur ab Ecclefia: *Donum fac
remiffionis, Ante diem Rationis.*

Cum fa- Benedictus Deus & Pater Domini noftri Iefu Chrifti, pater miseri-
cerdote cordiarum, & Deus totius confolationis, quòd facultatem nobis fece-
Chrifti vi- rit, toties quoties volumus hinc cum ipfius vicario computandi, & de-
cario hic bitorum noftrorum remiffionem per Pœnitentiæ Sacramentum reci-
computan- piendi. Qui que nos certos reddidit, verbo fuo vt figillo confignans,
dam. fore

fore vt in calis remiffum fit & folutum, quidquid hinc facerdotes re-
miferint & foluerint fuper terram. Quàm multæ animarum myria-
des citra hoc remedium interirent: immò quàm pauçæ faluarentur!
quia quis poft Baptifmi plenariam ablutionem, albam fuam veftem
immaculatam cõferuat, vbi ad annos difcretionis peruenerit? Et quan-
do quidem poft Baptifma peccantibus non eft ad illud de nouo recur-
fus, quò confugeremus peccatores, fi hoc tam falutare Pœnitentiæ
Sacramentum à Chrifto inftitutum non effer?

Viderint nunc quàm prudenter agant, qui hanc gratiam hinc ratio-
nes cum Chrifti vicario fubducendi contemnunt: qui que hoc graue
caufantur, quòd maximo nobis eft leuamini. Etiam fi femel tantum,
vel ter, aut fepties ad fummum à Chrifto concessum effer eo modo per
abfolutionem facerdotalem in gratiam redire, quis vnquam fufficien-
tes agat gratias? Nunc autem nullo pofito numero; quoties opus ha-
bemus, licet accedere, culpam fateri, meliora promittere, & veniam
obtinere. Qui immenfam hanc gratiam negligit, videat quo modo
rationem cum ipfomet Domino ponet, quando ea non iam ad remis-
fionem, fed ad retributionem condignam erit reddenda. Siq. de verbo
otiofo, vt ipfe prædixit, quid de aliis fiet? *Si voluerit contendere cum
eo, non poterit ei refpondere vnum pro mille.* Tunc volent eiuſmodi, fe
quotidie & Confessionem, & facram Communionem frequentaffe;
quotidie confcientiam examinaffe, & vitam fuam excuffiffe ad vn-
guem; qui iam magnæ pœnæ loco habent, femel in anno hæc obire.

Cum itaque fciamus, iuftiffimum illum omnium iudicem Chri-
ftum oculis capreæ perfpicaciffimis corda & renes inſpecturum, ipſas
quoque iuftitias & virtutes iudicaturum, & fcrutaturum Hierufalem
(quieras inquam tranquillafque confcientias) in lucernis; hoc eft, ex-
actiffimè; quis non videat confultiffimum effer, vt tempeftiuè bona
omnium fiat difcuſſio; ac rationes dati & accepti benè concinnentur?

Oratio ad reddendam Deo bonam rationem.

*SI ad vltimum vſque quadrantem fatisfieri tibi voles, Do-
mine, quis ſuſtinebit? at rigidiffimum illum calculum in
extremum reſeruas diem: Da igitur vt ita modo cum tuo vica-
rio rationem reddam, veniamque obtineam, vt me extrema illa
reddenda ratio non percellat. Amen.*

CAP. XCIV.

Quàm durè hoc pauidas vibrabitur, Ite, per aures?
Quantus ab æthereo nunquam fragor ingruit axe.

Genes. 3.

3. Verbum
asperum:
Ite.

vum Adam sonitum tantum, hoc est minimum indicium A
Domini deambulantis in Paradiso perciperet; fugit cum
vxore sua, & abscondit se à facie Domini. Cumque à Deo
vocaretur, rogareturque vbi esset, respondit: *Vocem tuam*
Domine audivi in Paradiso, & timui. Quid, obsecro, futurum est de voce
illa, quæ fiet non in Paradiso, non à quærente & vocante ex misericor-
dia ad solatium, auxilium, & salutem, qualis illa erat vox Dei ad pri-
mum parentem: sed quæ ab illo procedet, cui à Patre data est omnis
potestas, in cælo & in terra, ad exostulandum, corripiendum, vindi-
candum, iudicandum & condemnandum?

Math. 28.
Ioc. 5.
Luc. 12.

Quando efferati illi Iudæi Salvatorem nostrum in horto quære- B
bant, ad ligandum & capiendum eum, vi atque efficacia dulcissimæ
illius vocis agni mitissimi Iesu: *Ego sum*; omnes in terram retrorsum
cecidērunt, perinde ac si fulmine icti profligatiq; fuissent. Quid
igitur expectandum ab illa tremenda atque horribili voce, qua dicit
iis qui à sinistris stabunt: *Ite, recedite à me*? Si suavis vox agni, parati ad C
victimam pro salute etiam suorum raptorum, ita eos perculit; quid fu-
turum existimabimus, quando ille idem ex agno in leonem rugientem
conuersus, omnem suum furorem atque iram accenderit; suosq; ange-
los missurus est, qui inimicorum ipsius manus & pedes ligent, & mit-
tant in tenebras exteriores? quid tunc talibus animi, quando pugna-
bit pro eo vniuersus orbis terrarum?

Ioc. 18.

Quàm du-
rum toni-
tru, Ite?

Interrogatur itaque modò, quàm durè illud [Ite] per pauidas D
aures vibrabitur? Dicit Responsio, quod & verum est; quantus
nunquam fragor ab æthere ingruit. Sic sanctus Iob loquitur huic Re-
sponsioni conuenienter: *Cum rix paruum stillam sermonis eius audierimus;*
quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? Propheta regius conso-
nat, aut contonat potius, viciniùs ad rem adhuc accedens: *A voce to-*
nitru tui formidabunt. Ac si dicat: Aquæ, hoc est inconstantes, qui
fluxum huius mundi velut flumina Babylonis amauerint, iisque con-
fisi fuerint, illi à voce tonitru tui, vel potius à tonitru vocis tuæ formi-
dabunt: quia hîc suauem sibilum auræ tenuis Spiritus sancti audire
contemplerunt.

Exod. 20.

Quando filij Israel videbant voces, & lampades, & sonitum bucci- E
næ, montemque fumanem, cum Deus legem suam per Moysen da-
ret; perterriti, ac pauore concussi steterunt procul, dicentes Moysi:

Loquere

Quàm durè hoc pauidas vibrabitur Ite per aures?
Quantus ab æthereo nunquam fragor ingruit axe.

Hoe hardt vordet om diaghen, dat sbeep woordt: Gaet vā my?
Die hardt ste donder slaghen en hebben al niet by.

Quel triste merueille, Sera-ce a l'oreille / Ce VATEŃ DE MOY?
Il ny a tonnerre, Escabulant la terre / De si grand effroy.

Loquere tu nobis & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.

F Quid erit igitur, quando idem iudex venturus est, de quo dicit Amos: *Leo rugiet: quis non timebit?* Quid futurum, inquam, quando Christus legislator, etiam cum sono tubæ (*canet enim tuba*) rationem Legis ob- Amos 3.
servatæ vel neglectæ exacturus est? Et sicut omnia Dei opera perfecta sunt; ita perfectissima absolutissimaque iustitia futura est, quando ad illam exercendam se accinget: tunc omnes creaturæ eius iudicio opi- Sap. 5.
tulabuntur, ad maiestatis, iræ, ultionis, & districtiois augmentum, contra insensatos peccatores.

Quisquis igitur tunc tonitru illius vocis [Ite] volet euadere; audiat nunc cum D. Ioanne libenter bonoque animo, vocem tonitru illius quam in sua Apocalypsi vocantem audiebat, quæque adhuc, quam- Apo. 6.
diu vivimus, vocat: *Veni & vide.* Quæ vox est Christi nos ad se vocantis. quo illuminemur, videamusque quid facto aut non facto sit opus: utque tandem videamus quæ Deus in cælo præparavit diligentibus se: interim ad eum accedamus, vestigia eius sequamur, & vultum eius requiramus.

Quo animo existimamus Petrum illum Telonarium fuisse, quando Scripsit to. 2.
in vita
S. Ioannis
Eleemos.
Petrus Te-
lonarius in
Iudicio.
in ægritudine visus sibi est ante huius iudicis stare tribunal, ut sententiam acciperet: & præsertim, quando bona sua facta exigua, contra ingens illud horrendumque pondus suorum criminum æqua balance trutinari videret, hoste diabolo pro sinistra parte rem exaggerante: nihilque angeli reperirent, quod dextræ lanci in meritorum partem apponerent, præter vnicum illum panem, quem aliquando iratus (lapis loco) in pauperem coniecerat; qui cum suis confodalibus certarat, se vel importunè à dicto Petro omnibus pro tenace fatis noto, aliquid extorsurum? At res meliùs cessit quam cœperat: nam loco eius asperi dicti ac tonitru, *Vade, vel recede à me:* dictum ei est pacificè: *Vade, & adice huic pani aliquid, ut oppositam partem superet: iam enim aliquantulum eam panis solus elevarat. Iuit sua dedit pauperibus, se Christi nomine vendidit; & abundè ingentem panis cumulum meritorum adiecit: ut in Iudicij die non ampliùs vocem illam [Ite] timere debeat. Ira nos quoque, si sapimus.*

Oratio ut mitem in Iudicio sententiam audiamus.

S *I iam ne verbum patienter inaudimus, quomodo in extremo Iudicio asperum illud verbum, Recedite à me, audire possemus? Quocirca pijsime Domine Iesu, fac ita nunc insonet vox illa in aures nostras, ut in die illa tremenda, incundam illam beatorum sententiam audiamus: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi. Amen.*

CAP. XCV.

Quàm longum Æternū durat? fors mille per annos?
Millia myriadum trismyriadumq. nihil sunt.

Æternitas
incompre-
hensibilis.

AMETSI Æternitas tam beatorum quàm damnatorum est; quia tamen hinc pro duro atque aspero verbo accipitur; horribilis, pœnosa, & quæ damnatorum Æternitas, intelligenda est: iuxta ferendam in tales sententiam: *Ite maledicti*

2. Verbum
asperum.

in ignem æternum: ibuntq. hi in combustionem æternam. Erit profectò asperum hoc verbum, cor impiorum transfuerberaturum, & ita oppresurum, vt nesciant quò se vertant.

Gregor.

Quando Æternitatis immensitas consideratur, verum hoc esse deprehenditur quod dicitur: Longum non est quod finem habet. Quo innuitur, hoc solum longum debere dici, quod sine caret: quodq. semper æquè prolixum est, quantumcunque ex eo decursum fuerit. Sic D. Gregorius ait: Pro magno haberi non debet, quod sine complectitur. Æternum longum igitur & magnum admirandumque est meritò; cuius longitudo & diurnitas nullis verbis aptè exprimi potest: neque mente concipi, neque vlli alij rei comparari, quæ etiam non sit æterna. Breviter ita D. Augustinus: Æternum est, cuius finis non constituitur. Habet propterea ista Interrogatio; *Quàm longum Æternum durat? an fortè per mille annos?* Hoc enim longum tempus censi solet, de quo meritò præ diurnitate dicatur, quod dicimus communiter quando longum temporis spatium volumus significare; in omnem æternitatem; æternum est antequam redeat. Sed ex vsu assumtus tantum iste loquendi modus est, neque vllò pacto propriè acceptus, sicuti hinc de Æterno propriè sumto rogatur. Dicit idcirco benè Responsio: *Millia myriadum trismyriadumq. nihil sunt.* Ratio est: quia vbi finis non est, nihil est quod numeretur mensureturve ad hoc, vt numerus vel magnitudo sciatur eius quod immensum est.

Aug. sin.
quest. super
Genes. lib. 1.

Quàm admirabile verè verbum est: Æternitas! immò quàm res admirabilis potius est cogitanti & æstimanti, sed præcipuè percipienti & probanti! Etiam si quis in tormentis esse cogeretur, donec totum mare guttatim exhauriretur; singulis mille annis guttam vniam eximendo, spes esset, fore vt tandem tanta moles aquarum aliquando euacuaretur, posito quòd nihil interim influeret: at mille annorum millia respectu Æternitatis, non sunt guttæ vnus instar respectu maris, etiam si mare decies millies maius esset quàm est.

Quomodo tunc, cum serò erit, eos pudebit, & pigebit, & debet que, qui

Quàm longum ÆTERNVM durat? Fors mille per annos?
Millia, myriades, trismyriadesque, nihil sunt.

Hoe langk is Eternicheyt? Iste oock wel duysent iaer?
Maer duysent duysent ghebeyt, ist altyt o even naer.

Combien d'ans enfile / L'Æternité? Mille / Ou mille environ?
Tu n'y peux atteindre, Quand tu voudrois feindre / La main millioe.

qui neglexerint; dum videbunt, se momento vno salutari opportunè, tempore gratiæ impenso, potuisse in vita sua acerbam illam, horribilem, & lamentabilem æternitatem redimere, & euadere! Hoc tam est efficax, benè expensum, & cordi impressum, vt ne ictum quidem oculi, neque breuissimum temporis spatium velit quis infructuosè præterire vel perdere. Maximi propterea momenti sententia est illa, menti mortalium penitus infigenda: *Magnum momentum, à quo pendet æternitas.* Momentum est breuissimum temporis spatium: vt Apostolus dicit, *In momento, in ictu oculi.* Nonne res pretiosa valdè, momentum in tempore gratiæ saluti curandæ concessum, cum eius pretio & merito non solum luctuosam illam gehennæ æternitatem euadere valeas, verùm etiam æternam illam beatitudinem & beatam æternitatem possis promereri? E contra si neglexeris, erit tibi felix illud, sed neglectum momentum in singultum, & acerbum conscientiæ remorsum, cum maledictæ æternitatis accessu, si ita moriaris. O beatum, inquam, momentum, quo timendam pœnarum in beatam gloriæ æternitatem fas est mortali commutare! Meritò igitur Æternitas animo infigatur, cuius memoria quanti momenti momenta sint singula faciat æstimare; & non data opera tempus fallere, tempusque terere: sed potius aduigilare ne elabatur. *O Æternitas, Æternitas!* ne discedas à meo cogitatu. Vigilem me conserua in omnibus actibus meis; vt iuxta tuæ normæ æquitatem omnia mea disponam. Iuxta seriam admonitionem, quam mihi dat spiritus Dei per Prophetam suum in exemplum: *Annos æternos in mente habui.* Vnde etiam opportunè desumptum est, quod Episcopo, iam consecratione eius completa, dicitur: *Annos æternos in mente habe.* Vt, qui ingens pondus in humeros suos susceperit, cuius in extremo iudicio exactam redditurus est rationem, cum æternæ damnationis interminatione, si non fecerit satis: vbi quisque plus satis habiturus est negotij, quo se suamque causam tueatur, & pro se solo respondeat.

Veniet sine dubio tum satis in mentem Æternitas, eiusque condignus horror & æstimatio, quando iam, qui neglexerint, sentire eius vim incipient. At si modò, quod fatius est, eius præambulum aliquod experimento cupis accipere: Imaginare tacitus tecum, etiam si re-
Bctius vis, clausis oculis, te tuam animam videre ad littus maris stātem, & paruo cochleari aquam maris haustam in profluentem iuxta fluiuium effundere, qui fluuius à tergo gyrum aliquem faciens, iterum in mare refluat, cum omnibus aliis fluminibus in idem mare confluentibus: & interim misera tua anima tam diu à malignis spiritibus acerrimis flagris & tormentis afficiatur, donec totum mare ad dictum iam modum exhausisset, quid videtur? quando illa quæso liberaretur? nunquam, in æternum: quia res illa sic posita finem nunquam acciperet.

1. Cor. 15.
Felix &
pretiosum
momentum
tempore
gratiæ.

Tempus
fallentes,
se fallunt.

Psal. 76.

Pontificale
Rom.

Salutaris
imaginatio.

Alia eodē
spectans
meditatio.

Imaginare similiter, si alius suam videat animam, iuxta ingentem C montem, quæ illum vnico tantum puluisculo sigillatim accepto, tollat, & in alium locum transferat: vento interim omnia iterum post eius tergum ad montem ipsum reflante; & secum arenosa quæque alia rapiente: quæ spes consummandi aliquando cœpti laboris; quæque spes solatij miserandæ illi animæ, si interim à tortore tartarico intolerabilibus cruciatibus torqueretur? Res haud dubiè æterni temporis existeret. Quàm iniqua igitur vanorum mortalium fors, dum potiùs momentaneum eligunt quod delectat, cum æterno quod cruciat; quàm momentaneum quod cruciat, cum æterno quod delectat.

Aequitas
diuinæ iu-
stitiæ in
damnatio-
nē pecca-
torum.

Conqueri certè nemo spe sua frustratus poterit meritiò de Dei iusti-
tia, quam tanta præcesserit misericordia; quæ est super omnia opera
eius: nam discussis omnibus, quouis modo peccator in peccatis suis à
morte comprehensus, cadit causa. Si peccauerat; quare non se ad
thronum misericordiæ Dei conuertit. cuius infinitus est ad miseren-
dum thesaurus? Quare non egit pœnitentiam? cur veniam non ro-
gauit? cur misericordiæ opera non exercuit, vt in die vindictæ miseri-
cordiam inueniret? quare non ingemuit? Si quæ æternum damnatur,
æquum est. Licet enim peccatum, actus sit temporaneus & finitus,
in se transiens: non transiit tamen, sed permanet in æternum eius in-
dignitas & culpa, quia contra infinitam & immensam Dei maiesta-
tem commissum est: debetque propterea æternum puniri. Quin
etiam, qui peccat quàm diu viuit, si æternum viueret, æternum quoque
peccaturus estimatur: in voluntate namque æternaliter peccare cen-
setur vnde etiam æternaliter torqueri meretur. Cùm igitur peccator,
quoad voluntatem, in æternum peccasse censetur, & contra infinitum
& immensum Deum peccauerit; immensam pœnam meretur; & cùm
in anima & corpore finitus sit, & ita immensæ pœnæ incapax, æquum
est, vt æternam & infinitam, quoad durationem, sustineat pœnam.
Quin immò ea gratiæ potiùs & misericordiæ est, quàm summum ius,
summusque iustitiæ rigor, vt quod in immensitate meruerat, & ferre
non poterat propter incapacitatem: hoc in æternitate compenset.

Electio vi-
tæ vel mor-
tis datur.

Insuper, quid excusationis adferre poterunt, qui horribile illud
æternum sortientur, cùm illud ipsi elegisse censendi sint? Nonne po-
tuit ante nos Dominus ignem & aquam: vt ad quod voluerimus ex-
tendamus manum nostram? hoc est, ad deflagrationem gehennalem
per peccatum; vel ad cæleste refrigerium per virtutem? Denique nun-
quid optionem dedit, dum temporum spatia. & rerum discrepantiam
ita prudenter & misericorditer temperauit, vt laborem in breui huius
vitæ curriculo statuerit, præmium verò in altera vita quæ æterna futu-
ra est? Quis conqueri queat, si aliter ei quàm tunc velit euenerit, cùm
iam ita elegerit? Ita siquidem se res habet atque si detur optio, vt hinc
in

in forum sacco indutus, & in plateis dicteris, opprobriis, cœno & for-
dibus, immò & verberibus impetitus incedas; & acutis saxis, immò
spinis inambules: at vbi ad terminum perueneris, sacco exutus, regalibus
vestibus circumdatus, sceptro & coròna decoratus, totius mundi
rex constituaris. Aut è contrà: vt eandem viam conficias regalibus
amictus ornamentis, per plateas laudibus, encomiis, & præmiis exce-
ptus, per flores incedas, omnisque lætitiæ & triumphus in tuam oble-
tationem exerceatur, rex mundi conclameris, Deus quispiam (si vo-
les) fingaris: at quando viam illam consummasses, vestibus pretiosis
spoliatus, sacco indueris, vel nudus flagris tantum & opprobriis
onustus eiiceris, & deinceps in æternum cruciareris. Si optio da-
retur, eligere que hinc potiùs ac tantillo spatio voluptati obsequi, & in
æternum postea luere, quàm vice versa paruo patientiæ compendio
æternam gloriam mercari; nonne inexcusabilis esses, si te facti ac con-
siliij tui serò postea pœniteret? Meritiò talis conqueri non posset, sed
esset omnibus querelis & lamentis mundi meritò deploranda eius fa-
tuitas & insaniam. Maneat itaque Aeternum hoc alta mente repo-
situm, vt temporaneum secundum illius iustam optionem prudenter
ac prouidè disponatur: quia tunc irreuocabile est futurum. Neque
Denim temerè æternus cruciatus per serpentem, annuli in modum cau-
dam suam mordicus tenentem, figuratur.

His pro coronide subiiciam, quod Iosaphat Auenir Indorum regis
filio, æternorum in somnis adumbratione, Ioannes Damascenus acci-
disse commemorat. Is Barlaam eremitiæ industria & disciplinis ad
Christianitatem conuersus, meretriciæ cuiusdam forma blanditiis-
que & procacitate fuisset captus, nisi diuina miseratione contigisset, vt
parumper obdormiscens, & Sanctorum gloriam, & damnatorum pœ-
nas videret. Si ergo ista per speculum, & in ænigmate, & per quan-
dam soporis umbram visa tantam vim habuere; quid virium, quan-
tumque efficaciam haberent, ita vt sunt conspecta, & quadam quasi
mentis lingua delibata?

Io. Damasc.
in vita Bar-
laam.

Oratio pro salutari Æternitatis memoria.

O Pretiosum momentum, à quo pendet æterna Æuiterni-
tas! Da, Deus omnipotens, vt Æternitatis memoria ita cor-
di nostro infixæ resideat, quatenus omnia nostra sic disponamus,
vt æterna damnatione vitata, ad gloriam æternam mereamur
peruenire. Amen.

CAT.

Omnia quid rerum supra est portenta fidemque?
Quod scelerum sub mole gemit neq; terra dehiscit.

Admiranda
inaumera.

QVAM tam admiranda ab ipso mundi principio in hunc vsque diem fecerit omnipotens Deus, tam in omnium rerum creatione ac conseruatione, quam in abditis nostrę redemptionis mysteriis: tum quoque in prodigiis stupendis olim in populi Israelitici gratiam patratis; tum in tam præstantibus miraculis, in humana carne per se & per suos factis; qualia & adhuc interdum speciali Sanctorum ipsius fauore, mundo exhiberi audimus & videmus: non est quod existimet aliquis hac Interrogatione requiri, quod sit omnium mirabilium illorum maximè admirandum. Hoc enim soli Deo cognitū est: neq; ad nos pertinet vllō id modo inuestiga-

re aut cognoscere. Sed Interrogationis Responsonisq; ea est intentio: indicare, vnum esse ex admiratione dignis, quodq; meritō sit animaduertendum, plusquam cōmuniter ab hominibus animaduerti videmus: id autem est, Dei longanimitas & misericordia, non obstante peccatorum multitudine ac grauitate. Ad eū vt huc referri possit quod dixit

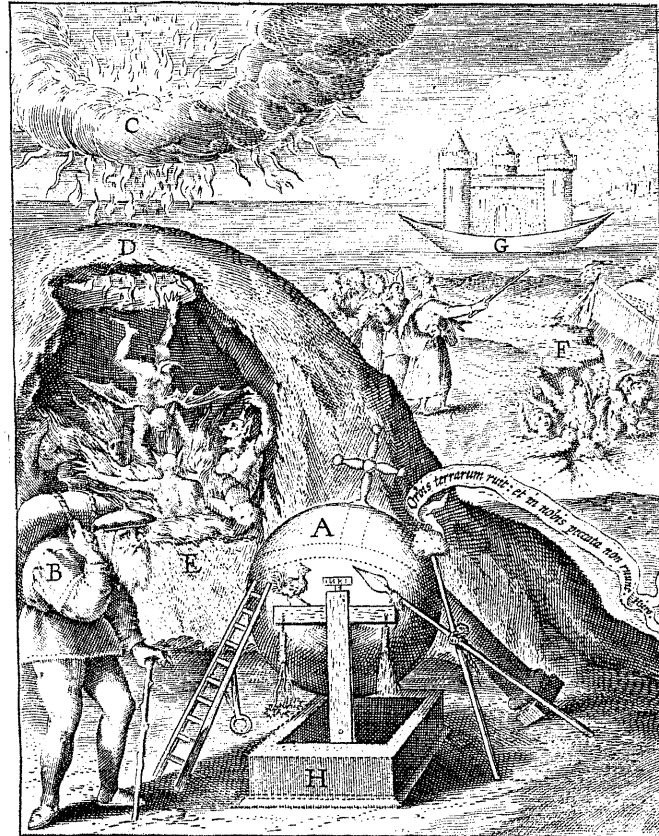
Aristoteles
1. Metaph.

Philoso-
phari vtile
est.

Philosophus: Propter admirari, cœperunt homines primū philosophari. hoc est cœperunt primū diligenti studio intellectum, veritatem, & rerum causas inuestigare. Qua agendi ratione, velut quadam distillandi arte, Philosophi ex causis nobiles & diuinos aliquando conceptus, vt virtutum succos, elicuerunt: quorum efficacia quasi terrenis despectis derelictisque, sublimiora petentes, ad excellentiorem aliquam Creatoris ac Domini omnium, æternique ac omnipotentis Dei notitiam (quantum illa ætas permittebat) veniebant. Quemadmodum nos quoq; frequenter ad penitiorem rerum plurimarum cognitionem penetraremus, si paulo plus super creaturis, & rerū causis atque euentibus philosopharemur; sicuti D. Chrysostrōmus familiarem eiusmodi philosophiam Christianis esse peroptabat. Quid namque bonorum conceptuum, cogitatum, & motuum animi ad quascunq; etiam virtutes non eliceremus, si vñtior nobis esset mirabilium operum Dei & misericordiarum eius consideratio! Hinc fieret, vt per visibilibus cognitionem in inuisibilibus altiorem notitiam veniremus; sicut per ea quę facta sunt, ad eum qui fecit omnia pertingitur: & per corruptibilem inspectionem, ad incorruptibilem tandem naturę speculationem peruenitur: quemadmodum etiam in vilissimis rebus, quando animus applicatur, licet philosophari.

Chrysostr.

Verūm, sicut idem Chrysostrōmus inquit, miracula assiduitate vilescunt.

Omnia quid rerum supra est portenta fidemque?
Quod scelerum sub mole gemit neq; terra dehiscit.

Woemt een wonder van deghen, dat al te bouen gaet.
Dat de sonden soo wegghen, en de Werelt noch staet.

Quel grand cas surpasse, Et estrange effache, Tous estonnemens?
Que le pecheur Monde, Au grand faix ne fonde, En ses elemens.

lescunt. Quis miratur solem ita suum cursum tenere, & diem ac noctem vices suas ita obseruare? iuxta illud Psalmistæ: *Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia seruiunt tibi.* Quis fluxum & refluxum maris admiratur; quem æstum vocamus? quis continuum fluminum cursum? quis pluuiam, niuem, grandinem, ventum, segetem, flores, gramina, & id genus infinita alia tum animata, tum inanimata miratur: quorum ne minimam quidem partem dignè omni nostra philosophia consequamur? immò etiam toto vitæ nostræ tempore super minimo aliquo pūcto desudaremus, latens Naturæ secretum nequiremus eruere. Ostendat mihi magnus quispiam rerum æstimator cerebrum & membra acari, seu chironis; excutiat industriam apis, & formicæ solertiam; oculi fabricam & vsum, seu aliquid eiusmodi pro meritis expendat. Et tamen hæc nemo admiratur; quia quotidie videntur, familiaria sunt. Ita ferè in miraculis, signis, fideique nostræ mysteriis accidit. Interim nos insipidi sapientes, vanique admiratores rerum, tanti facimus, ita admirabundi suspicimus hominis in agendo dexteritatem, artem, structuram, vocem, pulchritudinem, robur, eloquentiam, peregrinum amictum, ornatum, opulentiam, ingenium, solertiam, agilitatem, varietatem plusquam histrionicam, & similia vana, caduca, fallacia, & vt plurimum noxia, Deoque displicentia: nobisque ipsi admirandi videmur præ iudicij acumine dum hæc admiramur: miramurque, si non totus mundus nobiscum illa eadem admiraretur. Et interim ignoramus, admirandam esse nostram insipientiam, qui talia tanti facimus, & Dei miranda negligimus. Parum verè cogitamus, quod dicit Chrysoströmus: *Qui humana admiratur, nulli erit admirationi.* Ratio ex D. Augustini sententia proferri potest, quæ sic ait: Non erit magnus, magnum putans, quod cadunt ligna & lapides; & quod mortales moriuntur.

Tali sententiâ cuiusdam sapientis se consolabatur ipse Augustinus in magna & acerba illa vastatione & persecutione Vandalica, qua Africa diuexabatur. Et verè ita est: vsque adeò aliquando in re futili admiramur, siue in bono, siue in malo, ac si omni admiratione dignum esset; & interim ad mirabilia Dei, omnem captum, industriam, philosophiamque nostram superantia non attendimus. Tale est vnum è Terram, multis, quod modò queritur, & in Responione proponitur; scilicet, quod terra sub scelerum mole gemit, neque tamen dehiscit. Quod scilicet mundus præ peccatorum grauitate ruinam minatur, & tamen adhuc immensa Dei benignitate sustentetur; vt interim peccatores conuertantur. Diuus Hieronymus ad Gaudentium scribens hoc etiam notabat: *Proh nefas! (inquit) Orbis terrarum ruit: & in nobis peccata non ruunt.*

Inter omnia mundi miranda hoc ex infimis non est, quod tota terræ
t moles

Psal. 118.
Admiranda
vfu vilescunt.

Vanè vana
admiramur.

Chrysostr.
Augustin.

Hieronym.
ad Gaudent.

Terræ mi-
randa mo-
les, & con-
ditio.
Psal. 118.

moles se ipsa sustentet; nullo neque fundamento, neque alio fulcro quàm sua mole nitens; in medium aere librata ac pendula: suo pte pondere partibus omnibus æqualiter vndique ad centrum contendenti- bus stabilita, mirabili Dei prouidentia. Sic dicit Propheta: *Fundasti terram, & permanet.* Super quo fundauit eam? nam extra eam nihil est quod loco fundamenti esse possit. Aër enim circumiacet, qui totum terræ globum, & aquas omnes, certis terræ alueis vt sinibus contentas, ambit: nec versus aerem nititur terra, vt res fundata versus suum fundamentum solet, sed ab eo recedit; aère sursum, terra naturaliter deorsum tendente.

Psal. 103.

Terra, se-
nio conse-
cta.

Super quo igitur fundauit terram Deus, vt ita permaneat mansura- que sit in perpetuum? Dicit alibi: *Fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in seculum seculi.* Cælum quidem & terra transibunt in die nouissimo, secundùm qualitates, sed non secundùm sub- stantiam. Ignis enim conflagrationis, exustis omnibus quæ super ter- ram sunt, eius etiam speciem reformabit. Inter omnia itaque admi- randa hoc vnum est, quòd terra, quæ tam firmiter super se ipsa fun- data est, propria sua mole, quasi senio confecta, paulatim videatur defice- re & labascere; vt quæ potis non sit se amplius sustentare; grauatâ ta- men insuper pondere peccatorum importabili non labatur, neque fati- scat; sed adhuc perduret, & sibi constet. Quemadmodum mirum B videretur, si decrepitis, vix se scipione sustentans, etiam sarcinam grandem incuruo & senili dorso sustineat, neque succumbat.

1. Cor. 10.
Gal. 4.

Quis dubitet, mundum ad deuexam senectam peruenisse? Nam hinc dicitur Christus venisse sub mundi vesperam; *Vergente mundi ves- pere:* hinc dicitur nouissima hora esse, & finis seculorum; nouissimi dies, quibus seculi consummatio imminet. Attamen in extrema se- nectute planè decrepitis, cum se iam vix ipse sustentat, ingentem in- super cogitur ferre eriminum sarcinam. Mirumne igitur, cum sin- gulis passibus & momentis suapte mole minetur ruinam; stare tamen adhuc, nec sub tanto scelerum fasce corruere? Quantum sit onus pec- catorum, Prophetæ Hieremiæ visio demonstrat: in qua *talentum plum- bi, & massa plumbea* nuncupatur. Hinc quoque grauitatem peccatorum C expende. Cùm Cæli ingentia illa corpora, solem, lunam, & stellas, præter suammet vastitatem, non solum ferant, sed etiam circumferant absq. ruinæ periculo, vnicum tamen peccatum ferre nequiverunt: sed D statim per solidas illas machinas peccatum cum suo auctore Lucife- ro delapsum, etiam terram penetrans, ad fundum abyssi infernalis descendit.

Num. 16.

Terra etiam, quæ castella, vrbes, montes regiones, & quidquid sup- E ponitur, sustinet; aliàs adhuc peccato cedens, præ pondere fatiscens F peccatores absorbit, Core, Dathan, & Abiron, cum asseclis, totaque corum

eorum substantia. Quo argumento terra testata est, se grandem hanc peccatorum sarcinam non sponte sua ferre, dum sustinet: sed singula- rem admirandamque esse Dei misericordiam, benigna sua manu eam sustententis. Quemadmodum visa est hoc ipsum minari, & contesta- Math. 27. ri, quando ob scelus omnium infandissimum in Dominum ipsum commissum, petrarum scissione, & montis Caluarie trepidatione, ter- ræque motu ostendit, se omnia cum sceleribus illis absorpturam fuis- se, & in profundum tartari transmissuram, si sibi permessa fuisset. Et nisi iam Christus, velut verus agnus Dei, omnia peccata mundi super se tulisset; non ad vindicandum, sed ad morti illa tradendum. Alio- Isai. 18.

G qui; terram ferre peccata, & non succumbere, tam admirandum est, quàm si arcem vel ciuitatem scaphæ chartaceæ impositam Oceanum traicere videas, quæ ipsa per se sine pondere statim minimo vento agi- tata, aut vndula aquæ conspersa subsideret.

H Hanc igitur admirandam Dei misericordiam perpende; qua sicut Math. 14. olim aquam sub suis sui que Apostoli Petri & aliorum interdum soli- dauit vestigiis, vt inambulantes præter naturam ferret; ita terram qua- si suæ Passionis instrumentis suffulciens ne labatur, sub pondere pec- catorum tuorum durabilem efficit; vt tēpus habeas pœnitendi, & gra- tiam tāta tibi longanimitate indultam tandem aliquando consequare.

Audiant meritò tergiuersatores & vitæ melioris procrastinatores iustissimam clementissimi Domini querelam, qua sic nobiscum per Prophetam expostulat: *Miluus in calo cognouit tempus suum, turtur, & hi- Jerem. 8. rundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: Populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est sty: us mendax Scribarum. Con- fusi sunt sapientes, & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapien- tia nulla est in eis.*

Hinc non sine causa fleuit amarissimè Saluator noster super ciuita- Luc. 19. tem Hierusalem, dicens: *Quia, si cognouisses, & tu: & quidem in hac die tua: quæ ad pacem tibi. Sed, non cognouisti tempus visitationis tuæ.*

Oratio ad peccati horrorem & detestationem.

I Mportabile pondus super humeros nostros attollimus, Domi- ne Deus, quando peccata committimus; vt mirum sit nos fer- re, quod nec calum, nec terra tulerunt: aperi, quæ sumus, oculos no- stros, vt fœditate peccati perspecta, horrorem concipiamus, & il- lud in æternum auersemur. Amen.

CAP. XCVII.

Cur pauci emergunt vitiorum fluctibus hausti?
Non adhibere manus, tantum bona discere curant.

Quod si post cibum potumque sumtum, æquè semper famés sitisque vexarent; post sementem, nunquam seges sequeretur; post sumtus molestiasque remediorum nil morbus remitteret; post opus & laborem, res æquè infecta maneret atque si nunquam manus admota fuisset; quanta admiratione caperentur, qui ita frustrà in omnibus laborassent, oleum perdentes & operam? Et hæc quidem omnia quotidie accidunt in sensu spiritali, quoad animæ nutrimentum, spiritualem sationem, curationem, & opus, per verbum Dei in Ecclesia Christi; & pauci admirantur sinistram hunc successum, & tot rerum frustrationem. Frequenter puer quispiam, licet tardioris ingenij, scholas; discat alius opificium; nihilque vel parum toto anno proficiant, præsertim si plures ita anni frustrà consumpti fuerint: quæ spes patientiæ? quis non erit particeps querimoniarum? quid non de talibus præceptoribus in medium proferetur? de temporis iactura, de pecuniis incassum expensis, de ineptia & rei indignitate? Et interim scholam Christi, Ecclesiam inquam, toto vitæ spatio frequentamus; & æquè insipientes manemus, & æquè indocti; vix ipsum vitæ Christianæ Alphabetum tenentes; iuxta illud Apostoli: *Cum deberetis magistri esse propter tempus; rursum indigeris, ut vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei. Et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.*

Hebr. 5.

Nonne pudor est, nos non rarè ad eam annorum ætatisque perfectionem, officiorum statuumque functionem peruenisse, ut nihil amplius desiderari videatur; & interim nec ipsum nomen nostri Christiani primum titulum vel apicem cognoscere? Vniuersæ concionatorum voces, omnes cælitus immissæ castigationes, cuncta Dei in nos collata beneficia nobis intonant, & quotidie ingeminant: *Conuertimini, conuertimini, & Venite: Recedite à viis vestris malis, & redite ad cor: & nihil inde consequitur; frustrà laboratur. Immo ita in peccatis pergitur, & proficitur magis ac magis; ac si omnia iam dicta media ad peccatum incitent.*

Isaie 27.

Scire volūt omnes, sed rectè viuere pauci.

Interrogatur itaque modo, quæ fiat, ut post tot voces concionatorum, post tot flagella, minas, obsecrationes, tam pauci ad meliorem vitam conuertantur? Responsio dicit: Curant duntaxat discere vel scire bona; non autem manus adhibere operi. Quo significatur, quemadmodum

Cur pauci emergunt, vitiorum fluctibus hausti?
Non adhibere manus, tantum bona discere curant.

Hoe roemtt dat naer t' Sermoen, sijn luttel huy bekeeren?
Mey slact gheen handt aent doey, Maer meij wilt al maer leeren.

Dou vient qu'entre mille / Nul, n'est tant habile, / Que de faire mieux?
L'on ne veut qu'apprendre / Et non pas se rendre, / De fait vertueux.

admodum quis dudum scholam vel officinam frequentabit, nihilque, vel parum admodum proficiet, si solùm videat audiãtve, nihil autem **C** ipse faciat, manumque operi adhibeat; & diu medicum audiet de morbi natura, de remedio, ceterisque differentem, priusquam sanetur agrotus; si nihil eorum, quæ dixerit ordinariãtque, seruarit: ita hominem Christianum diu frequentaturum conciones; si solùm audire, & discere auditu velit, nunquam autem operi manum adhibere, vel vitæ emendandæ, vel mediis ad conuersionem præscriptis obseruandis. Is est enim ferè hodie agèdi modus, vt post concionem loco fructus & obseruationis dictorũ, dicendi modus, eloquentia lauderur, vel etiã improbetur oratio; & cõcionator iudicium subbeat auditorum. Quid à concionibus sequatur communiter. Ab agrotis, Simile.

D Quod tam stultum est, atque si æger post medici discessum cum adstantibus incipiat admirari doctoris expertissimi prudentiam, dexteritatem, facundiam: quòd omnia scilicet tam benè dixerit, morbi que vim ita attigerit, atque si in ipsis penetralibus agroti habitaret: & interim de iis quæ ad remedium ordinasset; ne verbum quidem. An talis conualescet? Nequaquam: etiam si omnes mundi medicos ita audiat. Sic tamen quotidie audiuntur ferè conciones, & idè tam parum proficitur. Hinc etiam libentiùs audiuntur conciones disputatiuæ & altiuolæ, quæ neminem tangant, quàm quæ vitia perstringant. Sicut D. Paulus inquit: *Semper discentes: & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.* Quia scilicet in executione sita est; iuxta illud: *Intellectus bonus, omnibus facientibus eum.* 2. Tim. 3. Psal. 110.

E Rectè de talibus auditoribus, quibus concio per vnã aurem influit, & per alteram effluit, dici solet, quòd instar infundibuli vel dolij pertusi sint: cui quidquid infunditur, perfluit. Et ita semper discunt, & post multos aliquando annos crassæ suæ ignorantia & vitæ indisciplina immoriuntur; vitam non inuenientes, quia viam non tenuerunt, quam ignorarunt: ignorarunt autem, non quòd non audierint, viderintque demonstrari; sed quia non ambularunt, neque pedem in ea ponere voluerunt. Possent etiam omnes illi *auditores verbi, & non factores*, quos reprehendit Apostolus, comparari hominibus, quibus vel manus ligatæ, vel etiam defectæ sunt; vt audita ac iussa capessere nequeant: si quando auditum Dei verbum non sequitur opus. Iac. 1.

Rectè idè idem Apostolus hoc vitij alia similitudine depingit, vt meliùs caueatur; sic inquit: *Estote factores verbi, & non auditores tantum: fallentes vosmet ipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abiit; & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.* Auditor verbi, non factor, cui similis.

Apertum argumentum est, eos qui tam multa audiunt & nihil præstant;

Luc. 8.
Aures au-
diendi.

stant; non habere aures audiendi, vt Christus dicebat. Nam eius, qui tales aures habet, statim manus interno quodam instinctu percipiunt quod auribus hauritur, vt illud opere adimpleant: ita illæ siquidem cum auribus interiùs conueniunt, veluti campanulæ horologij foris patentes, cum rotulis quæ intus latent. Secundùm namque internum motum & progressum rotularum, præludij & horarum pulsus se pro- dit exteriùs; fitque ita, vt index & sonitus horarum ritè per omnia concordent. Qui multum quidem audiunt & loquuntur, & nihil faciunt; offendunt, te non habere aures audiendi, neq. manus operandi.

Lærtius
lib. 7.

De talibus dici posset quod Zeno olim cuidam adolefcenti dicebat, qui multæ in menta garrulitatis erat. Aures, inquit, tibi in linguam confluxere. Subindicans, sicut Natura homini duas aures dedit, & vnã tantùm linguam; duas etiam manus; ad multum audiendum, & parum loquendum, multum verò opere exsequendum: ita eos qui parum præstant, & multum loquacitatis habent, auribus priuatos videri; quòd aures in linguam eis defluxisse, & transfusæ videantur.

In audito-
res otiosos.
Plutarch. in
Læconic.
Apopht.

Quidigitur conuenientius de Concionatore, & auditoribus dici possit, quando post longos multosque sermones, nihil aliud sequitur; quàm quod Agis, Lacedæmoniorum rex Oratori Abderitarum dicebat; postquam ille multa locutus, tandem dicendi finem fecisset; rogaretque quid ciuibus suis esset renunciaturus: Agis rex, illud (inquit) renuncia; quantum temporis tibi fuit opus ad dicendum, tantum me silentem audisse. Et verè ita res habet, cum plurimis oscitabundis auditoribus. Quando concionator finem facit, quid fructus sequitur? quæ morum mutatio? quid omnium auditorum in opus deducitur? Quid iam hoc saltem verum videtur: tam diu illos concionatorem audiuisse, quam diu locutus est. nisi tamen dormierint interim, vel castris in Hispania struendis occupati, ne audierint quidem.

Iudicium
de concio-
ne & con-
cionatore,
totum ferè
est quod
colligi so-
let.

Si quid amplius à concione sequatur quàm iam dictum est, totum id ferè (vt dicere cœperamus) in iudicando Concionatore, & concione consistit. Si quis id non credit; communem agendi modum atque vsum consulat: videbitque, hoc ferè esse primum, quod proximo proximus dicit: Hem, quàm benè concionatus est! quàm doctè! quàm piè! quàm feruenter! quanto cum spiritu! quàm facundè! quanta cum gratia! quàm præclarâ pollet memoriâ! quantæ lectionis est! & sexcenta eiusmodi. Hæc ferè quæ laudis sunt. Sin displicet prædicator: in variis accusatur, iudicatur, condemnatur. Ecce fructum ferè concionum apud quamplurimos; iudicare, inquam, de concione, non autem quidquam facere quod in concione auditum fuerit. Cumq. stultissimum sit, non concionatores velle de concionatoribus iudicare; (cæcos, inquam, de coloribus) nemo tamen est, vel elinguis, qui non ausit de quolibet suam ferre sententiam.

Inepti iu-
dices con-
cionum.

Itaque

Itaque meritò quærebat domina quædam ab omnibus domesticis, num concio esset facta? omnibusq. iterum atque iterum factam affirmantibus, se eam audiuisse, indeque rediisse: atq. ita certò esse factam: Dicta est (inquit illa) sed necdum facta concio. Iam restat vt eam faciatis; opere adimplentes quod audistis.

Lepidum
dictum.

Necessum etiam ferè foret modò, ad peccatores permouèdos, illo vti consilio, quo S. Patritius in Hybernia vsus fertur. Vbi cū se prædicationibus nihil proficere videret; Deum precatus est, vt ostento aliquo hominum illorum duritiem commolliret, quò ab erroribus iam tandem resipiscerent: & ad veram religionem conuerterentur. Diuinitus admonitus, humi circulum designauit: atque inibi terra penitus subsidente, hiatus ingens apparuit, magnumque omnibus incussit terrorem, ne in profundum acti, pœnas iam incredulitatis darent. Vt ita dicam; infernum quasi illis patentem ostendit, quo absorbendi essent, nisi se emédarent. veitigia huius hiatus adhuc demòstrari perhibetur.

Marius
lib. 3. ca. 4.
S. Patritij
specus.

Ita opus esset hodie quosdam ad gehennæ fauces perducere, immò etiam extrema pedum parte igni admouere; ad eò verbis & prædicationibus nihil commouendi videntur. In illos quadrat quod dicit adagium: Surdis canere. Fortè illis accidit, quod de se D. Augustinus tandem confessus est, postquã suam illam agnouit miseriam. Inualuerat, inquit, super me ira tua, & nesciebam. Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ, pœna superbiæ animæ meæ, & ibam lōgiùs à te.

Augustin.
Conf. lib. 2.
cap. 2.

Scribit Cicero vbi Nilus ad illa loca (quæ Caradupa nominantur) præcipitat ex altissimis montibus, eam gentem quæ locum illum accollit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi carere. Ita strepitus rerum mundanarum, per aures animumq. cum ingenti tumultu ruentium & fluentium, facit vt insitum verbum non suscipiant, quod possit saluare animas eorum. Facti sunt instar *aspidis surda, obturantis aures suas*: qua non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Aspis siquidem dicitur vnã aurem terræ affigere, alteram verò caudæ extremitate obturare: quando præsentit eos adesse qui suaui modulamine illam cogant venenum deponere. Ita sæculo addicti homines, terrestrium studio impliciti, & longioris vitæ spe nixi, salutis monita non admittunt, ne pestilentem illam animi tabem cogantur euomere.

Cic. in somn.
Scip.

Psal. 57.

Oratio pro peccatorum conuersione.

Verbum tuum, Domine, mihi velut speculum est, in quo omnes conscientia mea maculas, & anima mea vulnera contèplor; Da, sic illud audiam, vt etiam opere adimpleam: vt in me & Aethiops pellè mutet, & leopardus deponat maculas; & camelus per foramen acus in calestem Hierusalem valeat introire. Amen.

C A P.

CAP. XC VIII.

Quando opportunum est peccati abfistere calle?
Mox, hodie, iam nunc. Puncto mors imminet omni.

Mox est
conuerren-
dum.

ON ita ista Interrogatio proponitur, atque si merito quis possit dubitare; præcipue in re tam manifesta, qua notum & certum est, primo quoque momento à peccatis esse resilien- dum; sed ideò interrogatur, quia multi quod factò opus norunt, non faciunt; vel quòd memores non sint, vel quòd vitio tarditatis laborent, in iis quæ ad animæ salutem pertinent.

Similia va-
ria.

Notum & certum id esse, ex eo constat, quòd necessum non sit in- A
terrogare, quando opportunius satiùsve sit, ex cæno, puteo, igne vel
aqua se eripere, si quando aliquis incidit: aut quando sit consultius, B
asinum ex fossa extrahere? Quis enim nesciat, quin hæc statim & abs-
que mora sint agenda? Non solùm, quòd bonum non sit, diu talibus
inhærere; verùm etiam quòd periculum sit manifestum, fore vt pro-
fundior semper fiat immersio, & spes exigua emergendi supersit, cum
malum per moram inualuerit. Quia enim non semper facultas eua-
dendi conceditur, quando voluntas adest: ideò occasio & temporis
opportunitas arripienda est: atque velle oportet, dum posse suppetit.
Hanniba- C
lis dictum. Hannibal quum Romam oppugnare vellet, bis imbre densissimo co-
actus fuit retrocedere; ferturque dixisse: Cum potui (scilicet post pu-
gnam statim Cannensem) non habui voluntatem: & quando volui,
non habui potestatem capiendi Romam.

Multa sunt eiusmodi, quorum quam primùm habenda est ratio;
quibusque prima opportunitate absque mora adhibendæ sunt manus.
Vt pote, quis dubitet, quando consultum sit, incendio occurrere: voca-
re medicum, dum quis in morbum incidit? quando quidem id statim
factum oportuit; iuxta illos versus:

*Principiis obsta: sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.*

Ouid. Re-
med. 1.

Verùm, quod dolendum est, quàm celeres & prompti sumus ad ea pro-
curanda, quæ ad corporis valetudinem conducunt; tam solemus esse
tardi & negligentes, in iis quæ ad miseræ animæ sanitatem ac necessi-
tatem pertinent: ne quidem de remedio vllò cogitantes, etiamsi vul-
nerata in sanguine peccatorum suorum moribunda voluteretur.

Eccli. 21.

Quocirca prudenter nos admonet Sapiens, dum ait: *Fili, peccasti?
non adicias iterum: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.* Ecce,
hoc primum est ad conuersionem à peccatis, vt quis desistat à malo;
& peccatum peccato non adiciat. Et, quòd intelligamus, statim esse à
peccato

NE TARDES CONVERTI AD DOMINVM.

98.

Quando opportunum est, peccati abfistere calle?
Mox, hodie, iam nunc: puncto mors imminet omni.

*Wanneer ist meest ghevaer, hem te keeren van sonden?
Hoe eer, hoe bet ghedaen. Want wie heeft seker sonden.*

*Dites moy quelle heure, Me soit la meilleure, Pour me conuertir?
La, sans plus d'espace, La mort te pourchasse, Toujours sans dormir.*

C peccato resiliendum, neque differendam pœnitentiam; subdit illico: *Quasi à facie colubri, fuge peccatum. Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi rhomphaa bis acuta omnis iniquitas: (animam enim & corpus transfuerberat reatu damnationis æternæ) plaga illius non est sanitas. Quis non statim fugeret, cui aliquid horum occurreret, seu coluber, seu leo, seu gladius? Non ibi consilio, mora, vel deliberatione est opus: res ipsa festinationem suadet & postulat.*

D *Cum congregasset Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem; vipera à calore cum processisset, inuasit manum eius. Ille mox excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est. Ita planè consultum est, quàm primùm prauos ac pestilētes cogitatus, quasi irrepentes vipersas ac serpentes excutere, & in ignē diuini amoris nostræque salutis iniicere.*

Peccatum, virusque illud conscientiae, si excludi nequit; moram ^{periculum} saltem sub tecto nostro trahere permitti non debet, sed mox eliminari: ^{in mora.} quia, si de aliqua re meritò dici potest; Periculum est in mora: maxima id ratione de peccati mora, & conuersionis dilatione dici debet. Neque in naufragij, incendij, morbi, alteriùsve damni periculo tantum mora timenda est, quantum in resipiscentiae protelatione.

Appositè propterea alibi adhuc incitat Sapiens torpentem, his verborum stimulis: *Ne dixeris: peccaui: & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Ne tardes conuerti ad Dominum: & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius: & in tempore vindictæ disperdet te.*

E Quàm igitur est clarum, iuxta Responsonem, mox, hodie, iam nunc, à calle peccati absistendum; tam etiam re ipsa esset præstandum, & statim à peccatis resiliendum. Oporteret subitò, cum Magdalena, corde intrinsecus tacto, ad pedes Christi concidere, & veniam precari; quod fit dum ad Sacerdotis pedes prostratus peccator confitetur.

F Sed, heu! quàm multi reperiuntur, qui semper corui cantilenam cantitant: *Cras, Cras!* & illud cras, nunquam venit: & ita pœnitentiam ^{Vox corui.} de die in diem, & ex anno in annum protrahunt, vt tandem cum teterimo inferorum cortio, cuius canticum cecinerunt, in torrentem tormentorum demergantur.

G Quanto feliciùs, consultiusque columbae vocem, vel turturis gemitum fuissent imitati; illudque: *Cito, Cito;* meliùs ipsorum auribus insonuisset! Turpem tristemque hanc tergjuersationem in se D. Augustinus postquam agnouit, mirè & dignè detestatus est, sic Domino confitens: Non erat quod tibi responderem, dicenti mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere, non erat omnino quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta & somnolenta: modò, ecce modò; sine paululùm: sed modò & modò non habebat modum: & sine paululùm, in longum ibat. Ita nobiscum agitur, dum è peccatorum cœno & somno esset surgendum.

Petri Con-
salui con-
uersio.
Platus de
bono Relig.
li 3 ca. 38.
ex Domini-
canorum hi-
storii.

Quocirca optimum est consilium, statim se ex tam miserando statu eruere; sicuti quamprimùm surgitur, quando in platea labi contigit; præcipuè in cœnoso & putido aliquo loco. Exemplum vtriusque lapsus & resurrectionis, tam corporalis quàm spiritualis, in vno quasi ad oculum contemplari licebit. Petrus Confalvus, dum quadam die equo superbè vectus per totam urbem cum cœqualibus spatiaueretur, totus vanitati mundi expositus, hîc illic lasciuens, in profundum lutum cecidit; ex quo cœnoso extractus, cum à puerorum grege circumstante totoque mundo fannis & risibus exciperetur procaciter; rubore perfusus, sibi que iratus, ita secum locutus est: Quandoquidem, ô munde, sic à te, cui tam gnauiter seruiui, tractor; ego quoque vicissim te, vt mereris, tractabo. Itaque eodem momento constituit se Deo famulaturum; quod paulò post, cum magna ciuium admiratione aggressus est, in familia Dominicanorum. Et verè iumenta nos idipsum docent. Si generosum equum contigerit in via cespitare, aut etiam labi, ocyùs se in pedes erigit, & factum per lapsum dispendium maiori mox acceleratione compensat; ex ipso lapsu plus promouens. Sic scimus Sanctos à conuersione fecisse. Vnde siquidem mulier in ciuitate peccatrix & ei cognominis Ægyptiaca, tantos post lapsum egissent in virtutibus progressus, nisi ex lapsu ipsius fœditate maiores sumfissent proficiendi spiritus? Sicut & plures eiusmodi.

Simile ab
equo la-
bente.

Exempla
conuersionis.

Act. 9.

Nicophor.
li. 14 ca. 20.
Iacobus
interitus.
Aliud ex-
emplum.

D. Pauli conuersio, & in melius mutata vitæ præstantia, dilucidè hæc omnia demonstrant. Quum iam ad summum eius malitia in Christianorum persecutione peruenerat; sibi que totus in sua impietate placeret, putans se etiam obsequium præstare Deo; ab omnipotenti & misericordi manu Dei prostratus, statim paratus fuit errata corrigere, & voluntatem Dei agnitam sequi, dicens: Domine, quid me vis facere? Ita oporteret peccatorem dicere & facere, statim atque digito Dei ineriori se tangi perceperit: & statim surgendo, & alacrius tum in bono proficiendo.

Iacobus martyr, à præfectis membrorum nodis Denodatus dictus, cum esset Fidelis, Fidelibusq. ortus parentibus, atque inter Isdegerdis regis Persarum aulicos primo loco haberetur, Gentili domino gratificari cupiens, eò prolapsus est, vt idolum adoraret. Deinde, à matre per litteras increpitus, culpam agnouit, animo resipuit, pœnitentiam egit; honores quibus fruebatur contempsit. Ecce, statim resiliuit à lapsu; nunc quomodo etiam ex lapsu profecerit, audiamus. Regem nihil veritus, idola eius detestatus, & se palàm Christianum esse professus est; tam constanter, vt articulatim dilaniatus, non formidare supplicia, sed appetere videretur. En, vt martyrij coronam ei ruinæ occasio contexuerit. Ita donis augentur cœlestibus, qui lapsi, monentis Dei vocem, & manum attollere volentis mox arripiunt: secus, qui auer-

fantur

santur auxilium, vel à Deo intus, vel foris à proximo oblatum.

Tres sunt præcipuæ rationes, ob quas mox sit à peccatis resurgendum. Primum, quia incertum est, an Deus sit aliàs adhuc ita cor eius tacturus intrinsecus; timendumque ne non. Secundum, incertitudo vite; quia vt in Respõsione additur: pũcto mors imminet omni. Si autem certus esses, te hac hora moriturum; certum est, peccata detestareris. Atqui si certum non est te moriturum, certum etiam nõ est te non moriturum. Tertium est, magnitudo periculi ex omni parte. Nocuit differre paratis. Semper enim malum ingrauescit per morã, in hoc genere; licet in aliis aliquando mora mitiget sopiatque calamitates.

Tres causæ
acceleran-
dæ pœni-
tentia:

Exemplo sit tam noxiæ moræ, & tam supini neglectus in re tanta, quod de incendio Constantinopolitano in vita Danielis Stylitæ legitur. Is magnam quidem certè urbem magnas adorturas esse minas, cum à Superis accepisset reuelationem, eam Episcopo significat Genadio, iubens contentiore vti precatione. Qui etiam Imperatori Leonni prædicit similia, & bis in hebdomada iubet communes fieri supplicationes: sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem. Atque ij quidem præceptis illius contentui habitis, erant ipsa intellecturi experientiã, ea quæ multitudo peccatorum effecit, vt ad effectum deducerentur. Tempore itaque euoluto quod Daniel prædixerat, repentè in maxima & regiã ciuitate incipit incendium, quod vsque ad eò exarsit, adeoque inualuit, vt ferè vniuersam peruaferit ciuitatem. Vix tandem in tanto malo eis venit in mentem sancti Danielis prædictio. Hucusq. ex Metaphrasæ. Quis dubitet, siue in hoc, siue in Sodomitico, aliõve quocunque incendio, quando consultius sit occurrere? Nonne statim? Ideoque cogebant Angeli summo diluculo Lot, dicentes: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes; ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. Disimulante illo, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, & duarum filiarum eius; eduxeruntq. eum, & posuerunt extra ciuitatem. Reliqui verò futuri eius generi, aliique ad eum pertinentes, præfens periculum non vitarunt, quia cum iussu Angelorum Lot eos præmoneret, contemserunt: Visus est eis quasi ludens loqui. Sic qui tardant conuerti ad Dominum, etiam terrefacti diuinitus.

Simeon Me-
ta, hras.
Surius 14.
Decemb.

Genes. 19.

Oratio contra dilationem conuersionis.

AD lapsum peccatorum faciles, Domine, & tardi ad erectionem sumus: coruinum illum semper procrastinantem cantum elonga à me; sed alacrem effice ac sollicitum: vt vel non cadam, vel lapsus ilico in pedes erigar; & ad te per veram pœnitentiam conuertar, ne vnquam in mortem obdormiam. Amen.

CAP. XCIX.

Quo datur antidoto scelerum dispellere virus?
Quattuor accincto Memorare Nouissima corde.

Quattuor
Nouissi-
ma.

PARTIM timore, partim amore naturaliter homo à peccatis abstrahitur, & ad id quod rectum est permouetur. Sunt idcirco quattuor Nouissima valdè accommoda, vt humanum B animum à vitiis absterreant, & ad bona pellicant. Ei siquidem veluti in speculo & æternæ gloriæ præmia ob oculos statuunt; & mortis, iudicij, damnationisque æternæ terrore percellunt. Vis & efficacia memorię horum, etiam exemplo testimonioque eius quod Moyfes dixit & egit, comprobata est. Quum enim ille effrenem populi Israelitici viuendi licentiam, & parum cordatam timerisque omnis expertem agendi rationem animaduerneret; pro præsentissimo tanti mali remedio, quo statim à peruerfitate ad vitæ rectitudinem conuerterentur, fingulari optabat voto, vt Nouissimorum recordarentur.

Dent. 32. Sic habet: *Peccauerunt ei, & non filij eius in iordibus: generatio praua atque peruerfa; populus stultus & insipiens. Gens absque consilio est, & sine prudentia. Vtinam faperent, & intelligerent; ac Nouissima prouiderent!* Ac si dicat:

Memoria
horum de-
firutus, ex-
lex est, &
effrenis.

Dubium non est, quin vitam suam emendarent; neque vllò pacto tot criminibus se implicarent. Quî enim fieri potest, vt quis benè vitæ fugationem instituat, qui nec præteritorum vlla cum attentione recordatur, neque præsentia vllò cum intellectu complectitur, neque illis secundùm rectæ rationis iudicium vititur; neque quæ ventura sunt præuidet, vt secundùm illa omnes suos actus dirigat? Neque enim is præteritorum errorum damno fit prudentior; neque præsentia mala deuitat, vt quæ non intelligit; neque futura ob id venientiaque aduersa formidat, vt quæ non præuidet: atque ita viuunt, itaque habent, prout fors tulerit. Neque in lætis ac prosperis modum feruat; neque cum ventus ei contrarius est, nouit mediocritatem tueri. Sed sicut in illis citra modum eleuabatur; ita in istis immoderatè deiicitur. Atque ita viuendo, sine lege, sine rege, sine Deo & conscientia, post laxam distinctamque vitam, per lamentabilem mortem, venit ad locum horro- ris & miseriarum.

Pfal. 76.

Prouidus prudensque Christianus, ob id, sequitur Regij Prophetæ exemplum, dicentis: *Cogitavi dies antiquos; & annos æternos in mente habui. Et meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Talium namque rememoratione, spiritus alioqui grauis & obdormiscens excitatur, fitque alacer; vt exploret agenda, eaque strenuus exequatur. Sicut omnia animalia videmus apprehensione discriminum,

Quo datur antidoto scelerum dispellere virus?
Quattuor accincto Memorare Nouissima corde.

Hoe sal isk my, door best, van alle sonder waarhey?
Hebi d'uytlaste, oft vier lest, altyt in 's ghedachten.

Dou vient la Sagesse, Qui toujours adresse, L'homme aux droits sentiers?
D'une souuenance / De l'incertain chause / Des Termes derriuers.

criminum, præcipuè mortis, extrema attentantia. Idem nos monet Sapiens: *Memento Nouissimorum: & desine inimicari.* Inimicitias enim per peccatum in Deum, in proximum, & in nos ipsos exercemus: quæ tali memoria faciliè confopitùtur. Sicut enim equus caudæ suæ diuerberatione muscas, vespas, & cæstra à corpore abigit: ita homo memoria æternæ damnationis, vt longissimæ caudæ præsidio, tentationes peccatorum, & stimulos carnis discutit & à se abigit. Sicut etiam navis in aqua clauo regitur, & piscis atque auis cauda rectè se dirigunt, & in quamcunque volunt partem inflectunt, vt noxia vitent, & quò tendunt inoffensè perueniant: ita potest homo Nouissimorum recollectione, velut caudæ motu, rectum vitæ sanctæ cursum tenere; & euitatis noxiis, ad æternæ felicitatis portum incolumis pertingere: vt & telum ad scopum dirigitur.

Sententiam aliam profert Sapiens, ex qua Responsio desumpta est: *Memorare Nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Putat Origenes hanc commonitionem per tintinnabula in extremitate vestis sacerdotalis pendentia & sonantia significatam fuisse. Hoc consilium & remedium salutis animarum tam præsens, tamque necessarium, à tot Sanctorum Sanctarumque millibus probatum & comprobatum est. Qui quatuor Nouissima sibi vt præsentia ante oculos statuentes, ita se in posterum toto vitæ suæ tempore gesserunt, qualiter certum est quemque optaturum se fecisse, quando ab illis circumuentus, videbit nullum esse amplius effugij vel consilij capiendi locum.

Claude igitur oculos corporis, & apertis mentis oculis, abstractus ab omni præsentium rerum recordatione, quantum fieri potest, te quasi in lecto ægritudinis tuæ stratum considera: iustissimi iudicis tribunali adesse pensa; tuamque causam æqua bilance trutinari; teque anticipem expectare, in quam sit partem propensura, quamque fortem tibi adscriptura, cui æternum manciperis. Vt enim spes gloriæ cælestis confoletur afflictum, terret tamen æternæ damnationis angustia. Hæc nunc cogita, & secundum illa de tuis disponito præmaturè.

Oratio ad vitanda peccata.

Qvandoquidem me, Domine, amor ad bonum non incitat, & miserum sit, cum fatuis virginibus serò sapere, ac patè repulsam; timorem Nouissimorum cordi meo infigito; vt ita me modo geram, sicut tunc me gessisse desiderem. Amen.

CAP. C.

Ipsa refer, quò iuge animis incisa reuoluam?
Lethum, Iudicium, Infernus, Cælestia regna.

Quatuor
Nouissi-
ma, omnia
comple-
ctuntur.

Ezech. 10.
Rotæ qua-
tuor.

PER quatuor terræ angulos siue regiones, Orientem, Meri-
diem, Occidentem, & Septentrionem, vniuersum semper
Orbem terrarum intelligimus: ita etiam dici possit, his
quatuor Nouissimistotum genus humanum comprehēdi.
Sicuti namque, vbicunque est homo, quatuor mundi plagas in con-
spectu habet; ita quisquis viuít, hæc quatuor extrema ante oculos ha-
bere debet, quibus se quasi circumseptum conspiciat. Ideoque, non
malè hæc quatuor illis rotis assimilet, quas Propheta Ezechiel vidit,
quæ sibi inuicem implicatæ, vnam quasi rotam constituiebant, erantq̃
plenæ oculis. Quò intelligamus, omnium & singulorum oculatam ac
quasi præsentem debere esse memoriam homini Christiano iuxta qua-
tuor Euangelistarum testimonium vitam suam instituenti. Vnde &
dicitur, quòd *Spiritus vitæ erat in rotis*: quia ita est Spiritus quidam vita-
lis & efficax, in assidua quatuor Nouissimorum recordatione; qui ho-
mini animum & vitam suppeditat ad rectè viuendum, vitamq̃ æter-
nam consequendum.

Horum quatuor Nouissimorum etiam superioribus aliquot Capi-
tibus mentio facta est: vt, de Morte, Cap. LXXXV. LXXXVIII. & LXXXIX.
De Iudicio; in XCIII. Cap. Inferni meminimus Cap. XCI. & Cælestis
gloriæ, xc. Capite. Itaq̃ quatuor ista nunc nobis consideranda sunt,
velut extrema & nouissima, quæ sui memoria & consideratione, ho-
minem in officio contineant, quòd sic viuat, sicut mori optat, & prout
postea iudicari, & demum tractari desiderat.

Hieronym.
super Matt.

D. Hieronymus bonum nobis hæc in praxi documentum & exem-
plum reliquit; dum sic de se ipse, quoad horum memoriam, loquitur:
Siue comedo, siue bibo, siue aliquid aliud facio; semper videtur illa tu-
ba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui; venite ad iudi-
cium. Indicansque quàm efficax in ipso hæc esset recordatio, addebat:
Quoties diem illum considero, toto corpore contremisco. Si ita tali
tantoque viro infixæ fuerit Nouissimorum memoria, vt nunquam eum
destituisse videatur; quantum nos diligentia adhibere debemus, ne
eorum nos vnquam capiat obliuio?

Deinde, si horum memoria & consideratio ita illum toto fecit cor-
pore contremiscere, qui præ vitæ austeritate & abstinentia sic confectus
erat, vt arentia ossa vix aliud quàm cutis rugosa contegeret; quæque ad
se inuicem (dum corpusculum quieti vbi fors ferebat traderet) colli-
debantur;

Ipsa refer: quo iuge animis incisa reuoluam.
Lethum: Iudicium: Infernus: Cælestia regna.

Welck synse, op dat ik myn, daer toe mach gaen begheuen?
Doodt: Oordeel: Helckhe py: ende dat Genwoick leuen.

Dites moy ces Termes / Que ie puise sermes / Au coeur les grauer.
La Mort: la Seance / Du Iuge, a sentence / Le Ciel, et l'Enfer.

debantur; quid de nobis dicturi sumus? quanto nos terrore & horrore mortis iudicii que recordatio afficere deberet? Nos, inquam, quorum & grauior culpa, & minor est pœnitentia: qui nec minimum habemus, quod cum eius sanctimonia, vitæque austeritate conferatur: qui, eheu! vt plurimum equo malæ nostræ naturæ & cupiditatis frena laxamus & concedimus; vt pro sua libertate & arbitrio, quocunque volet, euagetur & proueat.

C Certum est tamen, mortis diem taliter viuentes tam inopinatò comprehensurum, ac si iudicis aut tortoris manus quempiam mox suspendendum arripiat, qui nihil minùs cogitans, plenis velis per suas voluptates ferebatur, affluens gaudiis. Quemadmodum etiam bos ad matandum ductus, nihil minùs quàm ictum mallei imminens expectat, interim dum blanda voce & mollibus manibus demulcetur; imò & fertis floreis coronatus honoratur, vt victima nil miserantis Orci: ita & illis inopinata frons mortis malleo ferienda est, & mens improuida iudicij fulmine consternanda, quicunque antea horum meminisse noluerunt. Hoc ipsum nobis Christus ipse ferid inculcat: *Attendite, ne superueniat in vos repente dies illa; tanquam laqueus enim superueniet in omnes, qui sedent super faciem emnis terræ.* Sedent autem super faciem terræ; qui super terram, & in rebus voluptatibusque terrenis quietem suam, solatium, & delectationem statuunt; cum ocio, securitate, sine metu, sine Nouissimorum memoria viuentes, nihilque cogitantes quid postea futurum sit; quorsumve anima ipsorum deueniet. Aut si fortè aliquando per acrem conscientia remorsum, talium paruula eos tangit cogitatio; statim conantur expellere, data opera obliuisci student, & quæ sita etiam aliunde occasione, detergere satagunt; & mox ad consuetas redeunt oblectationes, in quibus toti effusi sedent super faciem terræ, in conspectu hominum, à quorum laudibus, fautoribus, & consortio dependent.

Notatu dignum, quàm euidenter hoc in Martino Lutero demonstratum fuerit. Is, præterquam quòd hæreticæ prauitatis labe conspersus esset, & hæresium nostri temporis architectus; omnium etiam vitiorum cœno erat perfusus. Itaque dum semel cum suis combibonibus egregiè genio indulgeret, (quod ei erat familiare) cogereturque saburræ leuandæ gratiâ à turba discedere; auditus est solus sub dio stans tecum colloqui; & conscientia intus stimulante, sic se ipse compellere, ventriculum molli pulsitas manu: *Martine, Martine: hîc quidem sat bene sic agitur: sed quid post hæc futurum est? ira ille. sed quid? ad socios rediens, antiquum obtinuit; & immemorem futurorum vitam viuens, condignæ etiam, at horribili morte extinctus est, vel à seipso, vel à dæmone noctu in lecto præfocatus.* Ita, inquam, agitur cum talibus, qui vel Nouissimorum memoriam non habent, vel si quando

Dies mortis sicut fur.

Bos ad victimam.

Luc. 21.

Super faciem terræ sedent qui

Martini Lutheri remorsus conscientia.

quando in mentem præter spem venerit, ilico explodunt; vt quæ infanas illorum in hac vita voluptates impediatur.

Ratio nominis Nouissimorum.

Quatuor hæc, Nouissima hominis appellantur, quia homini sub extremum vitæ, & finis loco contingunt. Si ita Nouissimum accipias, vt post illud nihil sequatur amplius; vnicuique tale tantum potest accidere: probis & electis videlicet æterna gloria, reprobis è contraria damnatio. Et tum mors atque iudicium, extrema seu nouissima certo tantum respectu (quod vitæ terminum concludant) erunt dicenda. Sed rectè, vt dixi, omnia quatuor Nouissima vocantur.

Mors, 1.
Horat. lib. 1.
Epiſt.

Mors quidem, quia vltima linea rerum est. Siue à lineis ordine ductis accepta similitudine, quarum postremam mors occupet, reliquasque conterminet: siue à lineis quas pictor penicillo in tabula ducit, quarum vltima totum opus absoluit. Morte enim & omnes actus nostri vt lineæ variæ terminantur, & picta totius vitæ tabula vltimo mortis tractu perficitur, atque extrema adhibetur manus; vt hæc nihil amplius restet faciendum patiendumve.

Iudiciū, 2.
Heb. 9.

Sequitur deinde Iudicium, sicuti in XCIII. Capite audiuius: *Statutum est hominibus semel mori: Post hoc autem iudicium.* Statim scilicet atque anima ex hoc fragili hospitio corporis emigrarit. Iudicium hoc particulare vocatur; quia de vnoquoque fit in particulari, in hora mortis: & iuxta huius iudicij sententiam definitiuam seu finalem, æternæ vel beatitudinis vel damnationis acquirendæ sententia, etiam in generali illo totius mundi iudicio ferenda est.

Iudicium itaque tum hoc, tum alterum, vnum è quatuor Nouissimis appellatur; non quasi nihil aliud post illud sequatur; sed quia finis quoque aliquis & terminus est, præcedentia quasi certo limite concludens. Sic namque sententiæ prolatio nouissimum processus est, litem terminans; post illam tamen sequuntur adhuc quædam alia: pro illo nempe qui litem lucratus est, præter honorem, tranquilla insuper fruitio iuris & rerum, pro quibus disceptabatur: pro illo verò, qui causa cecidit, præter ignominiam, amissio præterea eorum in quæ ius prætendebat, & luctus, & gemitus.

Duo priora omnibus communia.

Duo ista Nouissima priora, Mors & Iudicium, omnibus sunt tum bonis, tum malis communia. Moriendum est omnibus, & omnes coram Iudice manifestari oportet & iudicari; nemine, quantumuis sancto, quantumuis malo, excepto. Sed post hæc duo, magna sequitur sequestratio, & distinctio bonorum à malis admiranda: quod & duo alia Nouissima spectat. Poterunt hæc similitudine prolata clariùs animaduerti, & menti profundius infigi. Omnes quotquot sumus, boni & mali, in hoc mundo, immò in hoc corpore, veluti in carcere, ob crimen rebellionis ac læsæ Maiestatis Diuinæ, per peccati reatum morti obnoxij, vincti constrictique tenemur. Interim filius Dei, vt Regis filius,

Simile ab incarcerationis, ad iudicium ductis.

filius, pacem nobis composuit, nosque Regi reconciliauit; ea lege, vt qui se secundum media ab ipso in Ecclesia ordinata gratanter atque humiliter gereret; ei pax inita ad salutem vitamque proficeret: qui verò negligeret; irrita ei omnia & infecta fierent, & indignitatem suam morte & æternis suppliciis esset luiturus. Hic status est captiuorum; id est omnium nostrum super terram viuentium, nemine secluso. Iam quatuor Nouissima ex ordine, similitudini cœptæ insistentes, ad rem applicemus. Per mortem, tanquam per portam carceris, omnibus est transeundum, vt iudicis imperio educti, ipsi sistantur examinandi & iudicandi. Mors igitur transitus est ex hoc mundo vel corpore, vt carcere, bonis & malis communis: sicuti è carcere per eandem portam educuntur vita donandi honorandique, & morte quoque affiendi. Iam è carcere ad tribunal venitur, vbi sententia feretur. Hoc secundum Nouissimorum; Iudicium videlicet.

Mors, portata.

Hucusque simul pari quasi passu gradiuntur & boni & mali: per ianuam carceris ambo; ambo ad Iudicium. At deinceps, pro sententiarum diuersitate, vnus suspenditur, vel ad aliud mortis genus abducitur; alter innocens declaratus absoluitur; & insuper honore & præmiis afficitur. Atque ita, iuxta sententiæ cuiusque tenorem, boni à malis separantur per Iudicium; & quique ad suum Nouissimum, extremumque Nouissimorum dimittuntur: boni ad beatitudinem sempiternam; mali, ad combustionem inexstinguibilem. Quemadmodum in vita diuersas ambularunt vias, hi vitiorum, illi virtutum; ita tunc etiam contrarias planè in partes diuellentur; boni ad dextram Iudicis cum Angelis & Sanctis Dei; mali ad sinistram cum dæmonibus & damnatis collocandi.

Beatitudo æterna. 3.
Damnatio æterna. 4.

Vnusquisque igitur tria è quatuor Nouissimis habiturus est: neque plura, neque pauciora. Mortem & Iudicium boni æquè ac mali: & tum pro tertio, Infernum vel Cælum: neque alia datur ratio statuendi computandique. Quartum non est quod quis expectet: quia quisquis post Iudicium pro tertio Nouissimorum Infernum adeptus fuerit; nil est quod ille vnquam Cæli nanciscendi spem sibi polliceatur. Sic qui pro tertio è quatuor cælestem fuerit gloriam consecutus; non est quod is metuat, se illo priuatum iri, & ad tartara vnquam amandandum. Sed tum ibi incipit, quod cuique in æternum est immutabiliter permanfurum.

Partitio Nouissimorum.

Heu, quàm longè tunc alij erunt cordis nostri cogitatus, quàm sunt modò! Diuersi magis, quàm quæ per somnium ab his quæ in rei veritate contingunt, siue bona, siue tristia. Erunt propterea tunc valdè in vsu hæc & huiusmodi exclamations & lamenta: Hei mihi! vbi fui? quid egit vbi fuere sensus cordis mei? Quomodo ita excæcatus fui? Qui fieri potest, vt hæc non aliter præuiderim? me miserum, insensatum,

tum, male sanum! quò me ipse demens perduxi! Iam satis recordor, mihi non semel prædictum fuisse, fore tam deploratam vitam tam deplorandum exitum. Angelum mei custodem me sæpè præmonuisse, meliora suggestisse. Conscientiam meam frequenter mihi scrupulum iniecit, & in faciem restititisse; sed contemsi omnia; surda omnia aure pertransiui. Væ mihi, væ mihi, qui serò sapio! antea hæc omnia aliter expendisse oportebat, dum lamentis & precibus locus fuit.

Quòd hæc & similia damnandi vociferaturi sint, & talibus vanis clamoribus contestationibusq. aëra repleturi, satis clarè ex sacra Scriptura colligitur, quæ sic ipsorum lamenta describit: *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione inexpectata salutis; dicentes intra se, penitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: hi sunt, &c. Nos insensati! Ergo errauimus à via veritatis; & iustitia lumen non luxit nobis; & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis; & ambulauimus vias difficiles; viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? In malignitate nostra consumiti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt.*

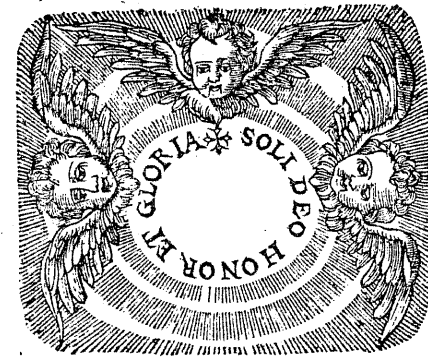
Non est itaque infimæ sapientiæ, inter omnes orbis vniuersi scientias, quatuor Nouissimorum habere memoriam, & in illis philosophari. Vt propterea benè de his proferri possit illa Salomonis sententia: *Quatuor sunt minima terræ: & ipsa sunt sapientiora sapientibus.* Licet enim magna & maxima sint in se considerata, tamen si exiguum horum apud homines mundanos existimationem attendimus, minima quasi reputantur. Rarò enim ista versantur in cordibus hominum: & rebus etiam minimis postponuntur. Sapientiora tamen sunt sapientibus, omnemque excellunt mundanæ sapientiæ sublimitatem. Hinc non sine debita ratione antiqui olim Sapientiam in quadrato statuiebant, quando illam in nymphæ modum effingebant: per quadratam sapientiæ basim, firmam & inconcussam eius sedem indicantes. Et sacri Ecclesiæ Doctores, quorum sapientia inclusi intus populi conferuantur, & ab incurfantibus hæreticorum procellis muniuntur, per quadrata ligna quæ ad Arcæ Noës fabricam parari Diuinum iussit Numen, significari dicuntur. Sapientia itaque summa est in quadrato hoc consistere: & sicut quadrum, vtcunque ceciderit, semper sibi simile est, ita horum assidua meditatione in moderata vitæ æquabilitate permanere: sicut de Anna matre Samuelis legimus: *Vultusq. illius non sunt amplius in diuersa mutati.* Et vt ait Apostolus: *Tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.*

Quia certo certius est, quisquis omnem suum cogitatum, sermones omnes & actus, & se pariter super curru Memoriam collocat (qui quatuor Nouissimorum rotis super vitæ huius viam voluitur, & recta ad vitam æternam fertur, equis duobus, bona inquam voluntate & bono conatu

conatu tractus) illum sub vitæ huius finem vitæque exitum, se post tranquillam ac suauem eiusmodi vectationem ante ingressum cælestis patriæ reperiturum: vbi cum ingenti gaudio de curru depositus, ad immensam gloriæ coronam admittetur. tanquam ad locum & honorem sibi debitum, & iam dudum præparatum: vbi creatorem & redemptorem suum, tantæq. gratiæ largitorem Deum laudabit in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio ad benè viuendum & moriendum.

Parum est admodum, incepisse; sed benè consummasse, meretur premium: *Quocirca, Domine Iesu Christe, qui principium & finis es, da, quaeso, sic omnium rerum finem semper recogitem, vt toto vitæ meæ curriculo ita me geram, sicut in nouissima hora à te reperiri desidero. Vt factò per tui timorem sapientiæ principio, & per amorem progressu, in tui dilectione consummer; & tandem in cælesti gloria cum omnibus Sanctis tuis nomen sanctum tuum in æternum glorificem. Amen.*

Epilogus.

Chryſoſt.

VM veritas, iuxta D. Chryſoſtomum, mater ſit ſanctitatis; quid reſtat, quando iam ex VERIDICO CHRISTIANO veritatem audiuiſimus, niſi vt illa cor noſtrum poſſideat, foueatque, & vitæ ſanctimoniam in nobis gignat? Iſta autem ſunt, inquit D. Auguſtinus, quæ ſanctitatis cauſa ſeruanda ſunt: Pudicitia corporis, Caſtitas animæ, & Veritas doctrinæ. Quis verò neſciat, hæc in fidei ſinceritate & vitæ morumque probitate conſiſtere? Cùm igitur illa, quæ fidei ſunt Chriſtianæ, primùm hoc libro tractata ſint; & deinde quæ ad rectam vitæ normam pertinent; reliquum eſt, vt fidei puritas ac conſtantia; vitæque rectitudo & ſanctitas, magno ſtudio conſeruentur. Sic etenim per timorem Domini, vt veræ ſapientiæ principium, ad amoris tandem perfectionem tendetur; quò & vitia vitentur, virtutesque exerceantur. Vt per carnis depreſſionem aſſurgat ſpiritus: per mundi contemptum cælum petatur; & ſpreto deuſtoque animarum noſtrarum hoſte diabolo, ſoli Deo feruiamus: cui hic adhæreamus per gratiam; & in altera vita per gloriam.

Auguſtin.

Quia verò hæc omnia ab initio ſapientiæ producta quatuor Nouiſſimorum limite terminauimus; ob id breui eorundem inculcatione opus vniuerſum concludemus. Quocirca, vt principium cum fine feliciter connectamus, ſicque vitam noſtram inſtituamus, vt per communem omnium terminum ad æternam vitam commigremus: imaginemur, quæſo, ac ſi in conſpectu Dei totiusque cæleſtis exercitus conſtituti, quatuor nobis Nouiſſima proponi videremus, darique nobis optionem eligendi ex his quæcunque nobis aliquando optemus euenire. Cogita igitur & expende tecum ſeriò; quænam horum eligeres? quæ verò reiiceres? Quantum ad mortem attinet; nemo mortalium (vti modò fuſè docuimus) illam poteſt euadere, vt nec Iudicium. In hæc enim non cadit electio. Perrumpenda illa ſunt, & tranſeunda, velimus, nolimus. Duo itaque alia ſuperſunt; Infernus, & Cæleſtis gloria. Cui Paradifus obtigerit; nihil optabit aliud. Cui verò (prò dolor!) Gehenna pro ſorte acciderit; mutare non poterit. Quare, perpende quaſi in Dei præſentia vtrum horum duorum eſſes electurus, adhuc integra re. Maniſtum eſt; Cæleſtem eligeres beatitudinem. Ita nos ergo modò geramus; ſicut tales decet qui id elegerint, eamque felicitatem ſibi obtingere peroptant. Sic enim nobiſcum inibituratio coram ſummo tribunali, ac ſi partem deteſtandam æternæ damnationis libera elegiſſemus voluntate, ſi (quod auertat Deus) nobis ea contigerit. Et tunc, etiam ſi omnes Sancti pro nobis ſupplices intercederent, reſpondebitur nobis, quod modò per Prophetam à

Psal. 108. Spiritu ſancto præmonemur: *Dilexit maledictionem, & veniet ei.* Et, *No-*
luit

luit benedictionem, & elongabitur ab eo. Tantum (eheu!) elongabitur, tantumque chaos inter talem & beatorum ſortem conſtitutum erit; vt nullum vnquam neque conſilium, neque remedium futurum ſperandum ve ſit, neque in cælo, neque in terra, guttam minimam ſolatij vel refrigerij obtinendi; quemadmodum Abraham diuiti epuloni miſerandis modis æſtuanti flagranti, & flagitanti reſpondebat. At verò qui meliorem adeoque optimam elegerit partem, electus iſe etiam & præelectus erit à Domino; & fors Sanctorum non auferetur ab eo in æternum.

Oratio.

O Benigniſſime & clementiſſime Domine Ieſu Chriſte, qui temetiſum tam amanter in perditorum hominum manus tradidiſti, vt pro nobis iudicareris, condemnareris, & morti turpiſſimæ Crucis tradereris: te per illibatam animæ tuæ puritatem & innocentiam; perque immenſum & immeritum ſanctiſſimi tui corporis cruciatum & mortem humillimè deprecamur, vt gratiam nobis donare digneris; quò tempeſtiuè videamus, quæ nobis deuitanda, quæque faciendæ ſint, vt Diuina tuæ Maieſtati placeamus; & pariter voluntatem ac robur, vt eadem rectè & conſtanter opere compleamus: vt poſt bonam, ſanctam, ac laudabilem vitam, per Mortem & Iudicium tranſeuntes, ab ingreſſu Gehennæ protecti, per gratiam tuam ad æternam Vitam peruenire mereamur. Amen.

TOLLE; LEGE:
TOLLE, LEGE.

ARRIPVI, APERVI, LEGI
IN SILENTIO CAPITVLVM,
QVO PRIMVM CONIECTI
SVNT
OCVLI MEI.

D. AVGVSTINVS,
Confess. lib. VIII. Cap. XII.

ORBITA PROBITATIS
AD CHRISTI IMITATIONEM
VERIDICO CHRISTIANO
SVBSERVIENTS.

ASPICIENTES IN AVCTOREM FIDEI. HEB. XII.

Christiani nomen ille frustra sortitur, qui
Christum minime imitatur. D. August. de ver. Christ.

QVOCVNQVE IBAT SPIRITVS,
ILLVC, EVNTE SPIRITV,
ET ROTÆ PARITER ELEVABANTVR,
SEQUENTES EVM.
SPIRITVS ENIM VITÆ ERAT IN ROTIS.

CVM EVNTIBVS IBANT,
ET CVM STANTIBVS STABANT,
ET CVM ELEVATIS A TERRA,
PARITER ELEVABANTVR ET ROTÆ,
SEQUENTES EA.

QVIA,
SPIRITVS VITÆ ERAT IN ROTIS.

Ezech. Cap. i.

353
ORBITA PROBITATIS,

AD CHRISTI IMITATIONEM
VERIDICO CHRISTIANO
SVBSERVIENS.

*Cum refutatione Superstitiosi cuiusque atque
inepti oblectamenti.*

Procemium.

VEMADMODVM præcellens aliquis pictor, omni sua industria ad viuum conatur exprimere, quod sibi ex arte imitandum præsumserit; ita illa homini Christiano incumbit cura, vt Christum Saluatorem nostrum in vita sanctâq. conuersatione imitetur, & in se ad viuum quasi delineatum exhibeat: iuxta nominis sui susceptiq. operis exigentiam. Hoc enim est adniti, donec in ipso formetur Christus, vt loquitur Apostolus: & veluti in expositione decimæquintæ Gal. 4. Interrogationis Responsonisq. VERIDICI nostri hucusque depinximus.

Ad hanc autem Christi imitationem concinnius peragendam, iuuat quidquid homini Christiano ad benè beateq. viuendum adminiculo est, & calcaris loco seruit: quò ita tandem in omni virtutum genere proficiat, vt Christum veluti prototypon suum in se ipse velut in tabula repræsentet. Et, quemadmodum iam dictus VERIDICVS, cum iconibus, earumq. interpretationibus, eum in finem Lectori Christiano proponitur; ita eodem collimat, & quasi PROBITATIS quædam ORBITA, rectà ducit sequentis Rotulæ vsus ac praxis, cum hac eiusdem elucidatione.

Quæ sit primaria huius Tractatus intentio.

SCOPVS huius excogitati conceptus est, ut qui vel seriaz lectionis, vel grauiorum occupationum pertæsi, delictum potius aliquod, quam solidiorem cibum, orexi prostrata desiderant; iucundo modo certoque oblectamento ad lectionem huius illiusve Capituli, prout fors feret, alliciantur: ipsisque certa in manus ratio detur, qua per modum recreationis, vtilisque atque honestæ voluptatis, ansam in melius proficendi habeant. Sic enim fiet, ut suauis quasi funiculo, ad veram debitamque Christi imitationem adducantur: qua in se suisque moribus, absolutissimum illud omnium virtutum summæque perfectionis exemplar, quantum humanæ fragilitati concessum est, ad viuum effingant exprimantque. Turpe enim est, & artificis nomine indignum, si nihil quod artis suæ sit, calleat: pictorque pro Christi Seruatoris effigie, nescio quid monstri potius in tabula sua, & Christianus in vita sua, conficiat referatque.

Confutatur Liber Fortune Superstitiosus.

VERVM enim uerò, quis satis deploret detestandum quorundam studium, qui præterquam quod humana imbecillitas sua sponte in omne malum procliuis est, oleum camino addentes, nescio quas effingunt artes, ut pronæ propensionis fomenta subiiciant? Quid enim hoc aliud est, quam nutantes labantesque ad præcipitium certamque perniciem impellere? & ad infernum proruentibus calcar subdere?

Eiusmodi farinæ & farraginis est, inter mille, infelix ille infortunatusque *Fortune Liber*; quem Teutonice, *Ἐπιτύχη* der *Fortynnen*, hoc est, *Fortune domum*, appellant. Qui lepido quodam quærendi, inuestigandi, legendique studio quod præscribit, partim manifesta notaque facere videtur, quæ

quæ cuiquam acciderint, vel eidem fortè sunt futura: partim etiam ex incertis fallacibusque quibusdam ortus nataliumque; indiis ac signis, unicuique suam, ut aiunt, fortunam infortuniumve prælagire & prænunciare videtur: ad talia se præsumtuose efferendo, quæ soli diuinæ prouidentia manifestæ esse cognoscuntur.

Et, quantumlibet tam fastuosi vanique libri auctor, sub initium profiteri videtur, excogitamam traditamque tantum esse hanc agendi rationem, ad melancholiæ humores dissipandos, arcendumque tædium; & ad otiosas ineptasque confabulationes impediendas: Et tamen, ut inquit, res ita interdum eueniat, prout in tali ludicro vaticinio sortilegioque, prælagitur; certo scilicet Planetarum influxu (qui homini inclinationem quidem aliquam, nullam verò necessitatem ingenerat) secretò id operante: non tamen propterea illud omnino ita credendum, neque tali euentui firmam fidem adhibendam: quantumlibet, inquam, ita ipse auctor sincere præcauere, prudenterque præfari videtur, Lectoremque religiosè præmonere: non solum tamen eidem aperte concedit, aliqualem talibus fidem tribui posse, (modò non indubitam ac firmam) verum etiam manifestè, suæ protectionis oblitus, subinde seridè sic augurata propinat; & ad apertam superstitionem, vana vaticinia, & profana eiusmodi infandaque facinora viam sternit, ostiumque patefacit euidentiissimum.

Hinc fit, ut quotidianam experientiam (quod deplorandum est) discamus, non solum quamplurimos ignaræ sortis homines, per imprudentiam in istiusmodi errores prolabi, ut vel præterita, vel præsentia; futurave abstrusa scrutari præsumant; verum etiam multos diabolicis his fascinis obstrictos, iam dicto Fortune, nataliumve, seu genethliaco libro audere uti, ut curiosis, fantastis, fanaticisque hominibus ventura ipsis certò prænuncient: quod scelus honesto palliantes velamine, vocant, Suam alicui legere genealogiam, vel Natalitia profiteri.

*Per illicita oblectamenta non tollitur, sed crescit potius
animorum arumna.*

Hic est, ecce, lepidus ille liber, melancholiæ arcendæ per idoneus; quò potius incauti ac miseri homines (quando res sinistro illis auspicio cadit; aliaque quàm optent, eis ex pestilentis illius libri dictantur oraculo) planè emotæ mentis fiant, & spei prorsus desperatæ: ut iam deinceps scientes volentesque id quærissent & sectentur, quod infortunatus ille Fortunæ liber, seu genialium dictatura temerè admurmuravit: quod aliàs nunquam toto suæ vitæ curriculo, vel per somnium cogitassent. Vnde fit, ut iste laqueo sibi infelix præcludat guttura, ille se aquis præfocet, alius se in ignem coniciat; alius verò, iuxta illam naturæ suæ sibi iam recens sic incantatam pronitatem, talia, seu furti, seu cædium, seu stuprorum, & id genus facinora infans perpetret; quæ illum ad infamem & quasi vaticinatam ipsi mortem adigant. Aliqui verò (quibus fors utcumque benignior cecidit) vel longa tabe se conficientes, vel graui melancholia pressi, vel aliàs desperabundi, vitam trahunt mille mortibus miseriorem.

Hæc est, inquam, iucunda illa animorum oblectatio, quam specioso velo prætendebat auctor. Hæc illa, ut aiebat, inuenta dexteritas, & percommoda ratio, ad fabulas futilesque colloquutiones impediendas: & interim efficit, ut quis vulgi fiat fabula, & miserandum toti mundo spectaculum. Ut omittam, me ignorare, an vsquam vnquam, toto terrarum orbe, tam ineptæ, tam indecentes, tamque perniciosæ haberi queant confabulationes, quæ his tam insulis, infamibus, pestilentibusque dictis, effectisque diæternis meritò debeant impediri: nisi fortè, quemadmodum vnum malum, alio simili, & ut plurimum maiori malo malè corrigitur; quod malefani hominis, immò maligni spiritus consilium est; sub specie mali alicuius prohibendi, perniciosius aliud malum intrudere.

Quæ

Quæ vnquam queant foediora, perniciosiora, magisque infamia proferri colloquia, quæ & castas aures magis offendant, & pura pectora grauius faucient, quàm quæ singulis fermè vicibus, singulis quibusque sortitionibus, pagellis, & responsis, in libro illo Fortunæ obtruduntur: Omnia lurconum, lenonum, meretricularum, & impurissimorum quorumlibet parasitorum turpiloquia, & sæculenta dicta auribus ingerit. Adstantium atque audientium facies, & eius præsertim, cui sua (sic enim loquuntur) Fortuna prælegitur, ita rubore suffundit, ut non solum inde confusus abscedat, sed etiam aliquando toto vitæ suæ tempore quasi infamis & notatus habeatur.

Quis pudoris honestatisque iacturam expendat, (ut animæ labem taceam, quæ inde contrahitur) quando in probos iuuenes, castasque virgines, infortunata eiusmodi pronunciantur auspicia? Ludus enim iste nunquam satis deplorandus, tædij ut aiunt fallendi gratiâ, ut plurimum inter adolescentiores exercetur: dum ille qualem vxorem, qualemve sit in sæculo Fortunam habiturus; illa qualem maritum, quòtve sit proles habitura, quidve ceterum ipsi sit fors latu-
ta, tali indagine perferutatur.

Hæc est, iterum dico, illa tam solerter, ut ipsis apparet, excogitata fallendi tædij temporisque ratio: quasi verò Christiani non sit hominis, sollicitè attendere, ne vel momentum tam pretiosi temporis absque fructu depereat, potius, quàm ut quæratis mille fallendi negligendi que modis, illud ita dilapidetur perdaturque. Veruntamen, si concedere id opus est, ut interdum quis tædij fastidii que tollendi gratiâ se oblectet recreetve; an ergo non est inuenire modum, quo se honestè, licitè, quin & vtiliter reficiat aliquis tollatve tædium, aut à feriis (ut remisso neruo arcum) animum relaxet; nisi obscœna, infanda, & in Deum blasphema ex Auerni cœno media hauriat, seseque deplorandis illis modis oblectet, quibus & Angelos contristet, & exhilaret dæmonas?

*Exploditur alius libellus, Ludus Fortuna nuncupatus;
cum omni noxia lectionis oblectamento.*

IVXTA hanc tam infaustam malè fortunatæ Fortunæ domum, velut omnium obscenitatum infamem officinam, iure optimo veluti condignum vicinum, libellum illum parvulum facetum collocabimus, qui Teutonum lingua, *Det spel van auonturen* inscribitur: hoc est; *Ludus fortuitorum euentuum*: æquè *Ludum Fortuna* dixeris. Qui tamen nihil (vt priores illi) superstitiosum continet, nullumve hinc videatur eius generis subesse periculum; tot tamen tamque turpis notæ, versis singulis ferè pagellis, continet impura dictoria, salesque tam salaces; vt mirum sit, tam pusillum codicillum, vt qui pugillo concludi queat, tantam rerum fœdaram farraginem posse complecti: adeò, vt fœdus hic lenociniorum foetus, tam fœcundo fœculentoque gestatus vtero, suo toto, ac matre ipsa, maior appareat.

Ea autem est huius à diabolo mille-artifice inuenta ludi oblectatio, vt ferè semper sortientis audientisque pudore suffundat faciem, existimationi eius inurat notam, atque animam vulneret: & ita quasi triplici Ioab lancea conficiat infelicem: dum præter plena turpitudinum plaustra, vel de amplexibus, vel de gestando vtero, vel de prole habenda, aut etiam secretò habita, vuculas accinit.

Eiusmodi habendi sunt omnes illi ad lasciuiam libidinentique concitandam, ad turpis amoris ignes subiiciendos & obscena quæque capeffenda conscripti confictique libri: qui vt noctuq. diuq. iuniorum manibus teruntur, ita incredibile est, quantam tenerioribus illis animis prætextu iucundæ oblectationis ingerant stragem. Ito itaque, & te perde prudens volensque, cum talibus oblectamentis: quæ omnia Vulcano potius sint immolanda, quàm in manus vnquam veniant hominum.

O R B I T A E P R O B I T A T I S c o m m e n d a t u r v i l i t a s.

QVOCIRCA, vt indecentes, impudicos, perniciososque illos Sortium, Natalium, Casuumque euentuorum ludos, & fœda nociuaque omnia eiusmodi oblectamenta, meliori honestiorique exercitio excludamus, & (quod quidem in nobis est) exterminemus; vel saltem, cui sua salus cordi erit, oblaris ei salubrioribus, occasionem demus istiusmodi vanitatem, superstitionem, & noxiam oblectationem repudiandi; visum fuit, sub finem VERIDICI nostri CHRISTIANI, honestum alium, iucundum, atque vtilem oblectamenti modum adiciere: per quem, omnem decentiam, probitatem, ac pietatem, cum quadam animi voluptate, & vt dicitur, ludendo addiscere liceat.

Non id quidem, vt quis per propositam inuestigationem, inuentionem, lectionemve eorum quæ obtigerint, præteriti aliquis, presentis, vel futuri secreti nodum sibi solui, vel præfagiri quidpiam arbitretur: sed tantum, vt occasione eiusmodi scrutiniij & lectionis, ansam aliquam per interiorè animi motionem arripiat, ad melius quod sui nominis & officij ratio postulat peragendum: vocationemque veri Christiani perfectius exequendam. Quò sic, & vitia vehementius detestetur, & in ardentiorum virtutum amorem rapiatur. Sicque exactior Christi imitator, & tabulæ in anima Christiana depingendæ Apelles existat: quemadmodum etiam ad hoc meritò ansam captamus ex omnibus, quæ audimus, videmus, cogitamus, agimus, & patimur. Sic enim omnia cooperantur in bonum, ei qui omnium, ad salutis suæ scopum collineando, habet rationem.

Quis, quæso, improbet, immò quis non summoperè colaudet; si quis ita in concionibus audienda vel audita ad se rapiat, (dum præcipuè cor sibi tangi sentiscit) ac si speciatim sibi à Deo dicta forent, ac cælitus denunciata? Ita egit sanctus Franciscus, dum ex Euangelio hæc verba in templo pronunciari

Math. 10. nunciari audiuit: *Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, &c.* sibi eam regulam seruandam proposuit; tanquam à Deo taliter promulgatam.

Sic & de sancto Antonio legimus; qui cum ingressus Ecclesiam, ex Euangelio audiuiisset: *Si vis perfectus esse; vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus:* tanquam ea sibi dicta essent (inquit D. Athanasius) sic Christo Domino obtemperandum existimauit.

Athanas. in vita S. Antonii.

C A P. V I.

Quid Clodouæo expeditionem in hereticos paranti diuinitus euenerit.

EV M ferè in modum Clodouæus, primus Galliarum rex Christianus, signum sibi in bonum, quasi à Deo datum & optatum accepit, illudque secutus est confidenter. Cum enim Arrianos ex Gallia profligaturus exercitum comparasset; nuncios ad beati Martini basilicam direxit, dicens: *Ite, & forsitan aliquod Victoriæ auspiciam ab æde sancta suscipietis.* Tunc datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait: *Si tu, Domine, adiutor mihi es; & gentem hanc incredulam, semperque æmulam tibi, meis manibus tradere decreuisti, in ingressu basilicæ S. Martini dignare propitius reuelare: vt cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo.*

Greg. Turonens. lib. 2. cap. 37. Hist. Franc.

Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus, iuxta imperium Regis, dum sanctam ingrederentur basilicam, hanc antiphonam, ex improviso, primicerius qui erat incepit: *Præcinxisti me, Domine, virtute ad bellum: supplantasti insurgentes in me subtus me; & inimicos meos dedisti mihi dorsum: & odientes me disperdidisti.* Quod satellites audientes, & Domino gratias agentes, & vota beato Confessori promittentes, læti nunciauerunt Regi. Hoc signo gauisus fretusque Clodouæus; victoriâ, Deo cælitus admirabiliter adiuuante, potius est.

C A P.

C A P. V I I.

Quid matri sanctæ Lucia ex Euangelij verbis salutarè prouenerit omine.

LE G I M V S quoque quomodo S. Lucia ad sepulcrum sanctæ Agathæ cum sua matre orans, vt eidem fluxu sanguinis laboranti, beatæ Agathæ intercessione sanitatem impetraret; cum ex Euangelio recitari audiret, quo pacto mulier illa simili laborans morbo, tactu fimbriæ vestimenti Christi sanata fuisset; matrem suam, verborum illorum occasione, adhortata est, vt sepulcrum S. Agathæ, loco fimbriæ Christi, contingeret, firmiterque confideret, se meritis & interuentu sanctæ martyris sponsæque Christi, optatam sanitatem consecuturam; quemadmodum fides illius hæmorrhoiis eam testante Domino saluam fecerat: quod vbi fecit; mali omnis molestiam à se fugauit, & curata est.

C A P. V I I I.

De consilio vel consolatione, ex pij libri apertione & inspectione piè requirendis.

QV I S etiam iuste vitio verterit, si quis, vel in pusillanimitate spiritus & tempestate, vel in mœsti, aridi, desolati- que animi grauedine, aut graui tentatione, siue etiam boni alicuius motus interioris excitandi studio librum aliquem (pium tamen) arripiat, aperiensque attendat, quid sibi primum ante oculos obiectum fuerit: idque legens, occasionem inde vel solatiij, vel consilij, vel melioris propositi instinctum eliciat? Scio istud à plurimis ita piè vtiliterque aliquando fuisse vsurparum, & etiamnum vsurpari. Non quidem ei rei ita inhærendo, perinde ac si necessariò ita fieri oporteat; sitque certum cælitus datum oraculum; sed solum, in quantum, Deo ita benè disponente, atque omnia & omnia dirigente, vtile atque commodum esse percipitur, ad turbidiorum animum tranquillandum, ad nutantem confirmandum,

tristem consolandum; tenebrasq; rei fortè propositæ offusas discutiendum: & ad omnium conditorem Deum purius alacriusque accedendum, ferioque ad cor conuertendum.

C A P. I X.

Admiranda D. Augustini conuersio, per libri sacri apertionem.

NON multum dissimili modo placuit diuinæ prouidentia lucidam illam gemmam, sanctum, inquam, Augustinum, ex hæreseos tenebris, cœnosoque vitiorum lacu eripere, & Ecclesiæ sponsæ suæ micanti coronæ inferere. Nam, cum iam quasi inops omnis esset consilij, nescirétque quod se verteret, tali tandem ratione conuersus est. Sed ipsum id narrantem audiamus. Quamdiu (inquit) quamdiu cras & cras? Quare non modò? quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce, audio vocem de vicina domo, cum cantu dicentis, & crebrò repetentis, quasi pueri an puellæ nescio: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE. Statimque mutato vultu intentissimus cogitare cœpi, vtrumnam solerent pueri, in aliquo genere ludendi, cantare tale aliquid: nec occurrebat omnino, audiuisse me vsquam. Repressoq; impetu lacrymarum, surrexi, nihil aliud interpretans diuinitis mihi iuberi, nisi vt aperirem codicem & legerem, quod primum Capitulum inuenissem. Audieram enim de Antonio, quod ex Euangelica lectione, cui fortè superuenerat, admonitus fuerit, tanquam sibi diceretur quod legebatur: *Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cælis: & veni sequere me:* & tali oraculo confestim ad te, Domine, esse conuersum. Itaque concitus redij ad eum locum, vbi sedebat Alipius: ibi enim posueram codicem Apostolicum, quando surrexeram. **A R R I P V I, A P E R V I, E T L E G I** in silentio Capitulum, quod primum coniecti sunt oculi mei: *Non in comessationibus & ebrietatibus; non in cubilibus & impudicitis; non in contentione & emulatione:*

*Augustin.
lib. Confess.
8. cap. 12.*

Matt. 19.

Rom. 13.

lacione: sed induimini Iesum Christum: & carnis prouidentiam non feceritis in concupiscentiis.

Nec vltra volui legere: nec opus erat. Statim quippe, cum sine huiusce sententiæ, quasi luce sinceritatis infusa cordi meo, omnes dubitationis tenebræ diffugerunt. Tum, interiecto aut digito, aut nescio quo alio signo, codicem clausi: & tranquillo iam vultu indicaui Alipio. At ille, quid in se ageretur, quod ego nesciebam, sic indicauit: Petit videre quid legissem. Ostendi, & attendit etiam vltra quàm ego legeram, & ignorabam quid sequeretur. Sequebatur verò: *Infirmum autem in fide assumite.* Quod ille ad se retulit, mihiq; aperuit: & tali admonitione firmatus est. Hactenus ipse Augustinus. Ecce admirandam tanti viri conuersionem, & Alipij in bono proposito confirmationem tali profectam oraculo, & modo legendi primum quod se aperto libro vultui inspectantis obiiceret.

C A P. X.

Conuersio duorum Curialium stupenda, libro vitæ S. Antonij inspecto.

QUIDNI his stupendam Curialium illorum conuersionem annectamus, quæ occasione libri vitæ S. Antonij (in casa quadam, quam quidam monachi incolebant) inspecti & delibati feliciter accidit? Quia igitur tam conformis est iste euentus, ei quem hoc nostro studio intendimus, omnibusque ista lecturis optamus; etiam eiusdem D. Augustini verbis eum proponemus. Sic enim ipse infert, de Potiriano sibi & Alipio quod recens acciderat, narrante. Pertendebat, inquit, ille & loquebatur adhuc; & nos intenti tacebamus. Vnde incidit, vt diceret; nescio quando, se & tres alios contubernales suos, nimirum apud Treuiros, cum Imperator pomeridiano Circensium spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos. Arque illic, vt fortè combinati spatiabantur, vnum secum seorsum, & alios duos itidem seorsum, pariterq; digressos. Sed illos vagabun-

*August.
Conf. lib. 8.
cap. 6.*

dos irruisse in quandam casam, vbi habitabant quidam serui tui, Deus, spiritu pauperes, qualium est Regnum cælorum. Et inuenisse ibi codicem in quo scripta erat vita Antonij; quam legere cœpit vnus eorum: *Et mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitam*: & relicta militia sæculari seruire tibi: erat autem ex eis quos dicunt Agentes in rebus. Tunc subito repletus amore sancto & sobrio pudore, iratus ita sibi, coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus peruenire? Quid quærimus? cuius rei causa militamus? maiórne esse poterit spes nostra in palatio, quàm vt amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, Ecce nunc fio.

Dixit hoc, & turbidus *parturitione noua vite*, reddidit oculos paginis. *Et legebat, & mutabatur intus*, vbi tu Domine videbas. Et exuebatur mundo mens eius; vt mox apparuit. Namque dum legit, & voluit fluctus cordis sui, infremuit aliquando, & discreuit decreuitque meliora: iam iamque tuus, ait amico suo: Ego iam abrui me ab illa spe nostra: & Deo seruire statui: & hoc ex hac hora, in hoc loco aggredior. Te si piget imitari, noli aduersari. Respondit ille, adherere se socio tantæ mercedis tantæque militiæ. Et ambo iam tui ædificabant turrim, sumtu idoneo relinquendi omnia, & sequendi te.

Tum Potitianus, & qui cum eo per alias horti partes deambulabant, quærentes eos, deuencerunt in eundem locum; & inuenientes, admonuerunt vt redirent, quoniam declinasset dies. At illi, narrato placito & proposito suo, quòque modo in eis talis voluntas orta esset atque firmata, petiuerunt, ne sibi molesti essent, si adiungi recusarent. Isti autem nihilo mutati à pristinis, fleuerunt se tamen, vt dicebat, atque illis piè congratulati sunt, & commendauerunt se orationibus eorum: & trahentes cor in terram, abierunt in palatium: illi autem affigentes cor cælo, manserunt in casa. Et ambo habebat sponfas. Quæ posteaquam hoc audiuerunt, dicauerunt etiam ipsæ

ipsæ virginitatem tibi. Hucusque D. Augustinus, de horum conuersione, quæ & eius conuersionis pars magna fuit.

C A P. X I.

Inopinata Æthiopsis in albatio, lectionis occasione.

SIC ferè & Æthiops, Eunuchus Candacis reginæ, fidelis effectus est, occasione scilicet Scripturæ sacræ quam forte legebat: & cui Philippus diaconus, à Deo missus, opportunus interpret superuenit. Sic narratur in Actis Apostolorum: *Ecce, vir Æthiops, eunuchus potens Candacis Reginae Æthiopum, qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Hierusalem: & reuertebatur sedens super currum suum; legensque Esaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Esaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis, quæ legis? Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitque Philippum, vt ascenderet, & sederet secum. Locus autem Scripturæ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, &c. Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, euangelizauit illi Iesum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus; Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum. Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum. Ibat autem per viam suam gaudens. Ecce, occasione fortuitæ & incertæ lectionis, Deo ita tamen dirigente, illuminatus, conuersus, & baptizatus est; & Æthiops mutauit pellem suam.*

C A P. X I I.

Mirabilis circa S. Ephræm euentus, iuxta præceptum animo votum.

V ALDE congruum iam dictis exemplum est & illud, quod de sancto Ephræm refertur. Cùm enim aliquando, singulari

gulari quodam instinctu, ad pietatem maiorem, sublimio-
remque vitæ sanctæ Philosophiam complectendam mouere-
tur; coque studio Edeffam tenderet; sic secum dixit, Deum-
que precatus est in hunc modum: Iesu Christe, omnium Do-
mine, concede ut ego Edeffam ciuitatem ingrediens, in talem
virum statim incidam, qui sit idoneus ad differendum me-
cum de iis quæ ad animæ ædificationem pertineant & utilita-
tem. Cùm sic orasset, atque ad portam ciuitatis peruenisset,
cœpit cogitabundus secum attento sollicitoque animo expen-
dere, quomodo virum illum optatum accederet; & quæ-
nam ex illo ad maiorem utilitatem vitæq; perfectionem esset
interrogaturus. Dumque sic cogitabundus incederet; ecce
tibi mulier quædam leuicula & meretrix, in ipso portæ in-
troitu, sancto Ephræm facta est obuiam. Cùmque defixis in
eam oculis, quasi emotæ mentis, subsisteret; & tristis per-
turbatōque animo torqueretur, quod non ut precatus fuerat,
sed contrarium potius votis ipsius accidisset, cœpit & illa cum
sic stantem acerrimo obtutu contemplari. Postquam verò sic
diu se inuicem adspexissent, volens eam pudore afficere, & ad
verecundiam, quæ mulieribus conuenit, adducere magnus
Ephræm: Quid verò (inquit) non erubescis mulier, tam fi-
xis oculis nos intuens? Illa autem: Mihi, inquit, conuenit te
sic adspicere: ex te enim sumta sum, & tuo latere. Te ve-
rò, non nos, sed terram potius oportet adspicere, ex qua ipse
sumtus es; & in quam rursus reuertēris. Hæc cùm audiisset
Ephræm, præter omnem expectationem, & mulieri fassus
est, magnas se habere gratias, propter eam quam ab ipsa acce-
perat utilitatem. Et Deo acri emisit studio gratiarum actiones,
qui per ea, quæ præter spem accidunt, ea sæpè potest facere,
quæ ipsam spem superant.

C A P. X I I I.

Exemplo serui Abrahamæ idem ostenditur.

NON absimilis est iste euentus illi à Deo exoptato & pro-
sperè directo, quem sibi Abrahamæ seruus præfigebat, dum
Isaac filio Domini sui vxorem esset quæsiturus: sic inquit
secum,

secum, & Deum deprecans: *Domine, Deus domini mei* Genes 24.
Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie: & fac misericordiam
cum domino meo Abraham. Ecce, ego sto prope fontem aquæ, &
filiaë habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam
aquam. Igitur, puella cui ego dixero, Inclina hydriam tuam, & bi-
bam: & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum:
ipsa est, quam preparasti seruo tuo Isaac; & per hoc intelligam,
quod feceris misericordiam cum domino meo. Necdum intra se
verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, habens hy-
driam in scapula sua: puella decora nimis, virgoq; pulcherrima,
& incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleue-
rat hydriam, ac reuertebatur. Occurritq; ei seruus, & ait: Pau-
xillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua. Quæ re-
spondit: Bibe domine mi. Celeriterq; deposuit hydriam super
vltram suam, & dedit ei potum. Cùmque ille bibisset; adiecit:
Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. Ef-
fundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hau-
raret aquam: & haustam omnibus camelis dedit. Ipse autem con-
templabatur eam tacitus, scire volens, utrum prosperum iter
suum fecisset Deus, an non.

En, quemadmodum admirabili Dei prouidentia, & votum
ipsius Abrahamæ adimpletum sit, & quam sibi seruus eius præ-
stituerat rata conditio. Dixerat ei siquidem Abraham: *Dom-*
inus in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, &
diriget viam tuam. Serui verò præsumtam eligendæ & à Deo
dandæ vxoris conditionem audiuius adimpletam.

C A P. X I V.

*Exemplum Christi, librum repente aperientis
& legentis.*

AFFINE etiam satis est vsui modoque nobis proposito,
illud quod de ipsomet Domino nostro legimus, de quo
sic D. Lucas: *Venit Iesus Nazareth, ubi erat nutritus: & in-* Luc. 4.
trauit secundum consuetudinem suam die Sabbathi in Synago-
gam: & surrexit legere. Et traditus est illi liber Esaiæ Pro-
pheta.

pheta. Et UT REVOLVIT LIBRUM, ET INVENIT LOCUM, ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me: Euangelizare pauperibus misit me. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. De ipsomet namque Christo agebat illa Prophetæ sententia, in quam aperto primum codice, tam opportunè inciderat, ipso tacite id ita disponente, & ad præstitutum scopum dirigente.

C A P. X V.

Benè ominata S. Martini electio, per fortuitam Psalmi octavi lectionem.

QUIS dubitet, quin ipse idem Dominus noster diuinæ suæ providentiæ ductu, tam appositè, in diui Martini Turonensis Episcopi fausta inauguratione, versum illum legi quasi casu curauerit, quo testante omni populo, & electus à Deo Martinus confirmaretur, & vice versa repudiaretur eius æmulus; qui nullum non mouerat lapidem, ut sancti viri ordinationem impediret, seque ipse eius loco subtruderet? Sed verba ipsa audiamus, quibus ut res gesta est describit Severus Sulpitius. Sic habet: Vna omnium voluntas, eadem vota, eademque sententia, Martinum Episcopatu esse dignissimum: felicem fore tali Ecclesiam Sacerdote. Pauci tamen, qui ad constituendum Antistitem fuerant euocati, impie repugnabant, dicentes scilicet, contemtibilem esse personam, indignum esse Episcopatu hominem despicabilem, veste sordidum, crine deformem. Ita à populo sententiæ sanioris hæc illorum irrita dementia est, qui illustrem virum, dum vituperare cupiunt, prædicabant. Inter Episcopos tamen, qui adfuerant, præcipuè Defensor quidam nomine, dicitur restitisse. Vnde animaduersum est, grauitè illum Lectione Prophetica tunc notatum. Nam cum fortuitò Lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur qui non aderat, vnus è cir-

*See Sulp. in
vita S. Mar-
tini.
Sm. tom 6.
Novèb. 11.*

è circumstantibus, sumto Psalterio, quem primum versum inuenit, arripuit. Psalmus autem hic erat: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, propter inimicos tuos: ut destruas inimicum, & DEFENSOREM.* Quo lecto, clamor populi tollitur, pars aduersa confunditur. Atque ita habitum est, diuino nutu Psalmum hunc lectum fuisse, ut testimonium operis sui DEFENSOR audiret; quia ex ore infantium atq. lactentium in Martino Domini laude perfecta, & ostensus pariter, & destructus est inimicus.

C A P. X V I.

Heraclij exemplo diuinus probatur nutus in re ambigua.

PROPIVS adhuc ad nostram, quam ORBITA nostra prætendimus, formulam aptatum exemplum legimus in Cedreno, quod ex eodem recenset Ill^{lms} Card. Cæsar Baronius, vbi de Heraclio agit, his verbis:

Heraclius Imperator iussit populum (exercitum scilicet) tribus diebus *Diuinum oraculum* præstolantem, castè ac pure conuersari: sicque *responsò accepto*, in Albania decreuit hieme commorari. Quomodo autem id acciderit, de Diuino responsò, ita apud Cedrenum reperies: Triduo exercitum iustrat; *apertisque* postea inuolatis Dei Euangeliis, inuenit sibi mandari ut in Albania hiemet. Frequentem fuisse eiusmodi *consultationem diuini Numinis*, per Euangelij, siue totius sacræ Scripturæ *codicis apertionem*, quæ superiori tomo dicta sunt, satis ostendunt. Hactenus Baronius. Fortè Heraclius consulendi diuini beneplaciti gratia noui Testamenti volumen aperiens, in illum 1. Corinthior. 16. locum incidit, vbi inquit Apostolus: *Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, VEL ETIAM HIEMABO.* Aut in illum ad Titum 3. vbi ait: *Festina ad me venire Nicopolim: IBI ENIM*

*Baron. tomo
de Hera-
clio: anno
621.*

Cedrenus.

1. Cor. 16.

Tit. 3.

STATVI HIEMARE.

Aa

CAP.

*Tria alia exempla Consultationis Diuini Numinis,
per libri apertionem.*

I. **O**PPORTVNE tria alia his subseruientia ex Gregorio Turonensi exempla recensimus, quæ sic se habent: Quadam die ad conuiuium à Moroueo, Chilperici regis Francorum filio, accitus ipse Gregorius; cum patiter, inquit, sederemus, suppliciter expetiit Moroueus aliqua ad instructionem animæ legi. Ego verò, referato Salomonis libro, versiculum, qui primus occurrit, arripui; qui hæc continebat: *Oculum qui aduersus respexerit patrem, effodiant eum corui de conuallibus.* Illo quoque non intelligente, consideraui, hunc versiculum à Domino preparatum. Hucusque Gregorius Turonensis. Tenebatur siquidem vrebaturque iste Moroueus ambitione regnandi: ideoque Chilperico patri suo adhuc uidenti calumnias & insidias varias ac graues struebat.

II. Vnde, postquam ipse Moroueus Pythonissam temerè ac nequidquam consuluisse, à D. Gregorio correptus, & à sacrilega illa sciscitatione elusus, tres libros super Martini sepulchrum posuit, Psalterij, Regum, & Euangeliorum. Et vigilans tota nocte, petiit ut sibi beatus Confessor quid eueniret, ostenderet. Et vtrum Regnum adepturus esset, an non, Domino indicante cognosceret. Continuato triduo in ieiuniis, vigiliis, & orationibus; ad beati tumulum accedens, reuoluit vicissim prædicta volumina. Versus autem primus paginæ, quam referauit in libris Regum, hic erat: *Pro eo quod reliquistis Dominum Deum vestrum, &c. Ideò tradidit vos Dominus Deus vester in manibus inimicorum vestrorum.* Psalterij autem versus hic est inuentus: *Veruntamen propter dolos posuisti eis mala: deiecisti eos dum alleuarentur. Quomodo facti sunt in desolationem! Subito defecerunt, perierunt propter iniquitates suas.* In Euangelis autem, hoc repertum: *Scitis quia post biduum Pascha fiet: & filius hominis tradetur, ut crucifigatur, &c.* Sic dignum suis meritis ac moribus Moroueus accepit

Gregor. Turon. li. 5. ca. 14. Hist. Franc.

Prou. 30.

Ibid. apud Greg. Tur.

2. Paral. 7. Ierem. 2.

Psal. 72.

Math. 16.

pit oraculum: quo veluti trifulco spiculo cor eius scelestum confossum est.

Tertium exemplum refert ipse de se Gregorius, quomodo hac consulendi Dominum ratione, in afflictione sit usus; sic ait: In crastina autem die, (id est, Sabbathi in ipso Pascha) venit Leudastes, calumniator potens & impudens, in urbem Turonicam: adsimulansque aliud negotium agere, apprehensos Platonem Archidiaconum, & Gallienum, in vincula connectit, catenatosque & exutos veste iubet ad Reginam deduci. Hæc ego audiens, dum in domo Ecclesiæ residerem mœstus turbatusque, ingressus oratorium, Dauidici carminis summo librum: *Vt scilicet apertus aliquem consolationis versiculum daret.* In quo ita repertum est: *Eduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.* Interea ingressi in fluuium, super pontem, qui duabus lintribus tenebatur; nauis illa quæ Leudastem uehebat demergitur. Et, nisi nandi fuisset adminiculo liberatus, cum sociis forsitan interiisset. Nauis verò alia quæ huic innexa erat, quæ & vinctos habebat, super aquas Dei auxilio uehebatur. Ita D. Gregorius.

*Rota volubilis attentio regis superbissimi
animum inflexit.*

VT aliquid in ORBITAE nostræ gratiam, quam volendam exhibemus, de salutari rotæ volutione proferamus; quomodo Sesostris Ægyptiorum rex superbissimus ad saniorum mentem orbite gyratione redierit, audiamus.

Is siquidem illustis admodum & felix, plurimas & maximas sibi subiecit nationes: atque ex eo successu in proteruum arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis pretiosisque lapillis ornatum fieri fecit: in quo confidens, quatuor ex deuictis regibus currui, qui eum traherent, iugo illis imposito iunxit. Hoc verò cum sæpius fieret, & celebri quodam festoque die, ex quatuor istis regibus vnus oculis conuersis continuè retrospecteret, & ROTAE VOLVIBILITATEM IN-

III. Greg. Turon. Hist. Franc. lib. 5. cap. 49.

Psal. 77.

Nicephor. li. 18. ca. 29.

tueretur: Sefostrisque eum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in ROTAM coniceret, percontaretur; respondisse fertur: Cum stupore admiror rotam, cum eam instabili modo ferri, atque alias aliter volui, & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio.

Sefostris porrò, vbi dictum id intellexit, statuit, ne illi post-hac curram traherent. Sicque vicissitudine & inconstantia mundanarum rerum perspecta, suspecta illi eadem & despecta esse cœpit. Vtinam omnes illi fastuosæ vanitatis mundi sectatores, turgentisque inani hac gloria miseri, miseriam suam, rerumque fluxarum vicissitudinem agnoscerent! Vtinam & ORBITAE huius nostræ vsu, fiat in nostris animis dextræ Excelsi mutatio!

EPILOGVS,

Vsum ORBITAE, nominis rationem, optatamque eius utilitatem declarans.

HIS igitur hunc in modum hucusque deductis, clarior gratorque futurus est Tractatuli huius subiectæque rotulæ vsus & exercitatio; euadetque manifestior nominis ipsius ratio, qua ORBITAM PROBITATIS eam appellamus.

Vsus enim, quem salutaris utilisque oblectamenti loco commendare intendimus, est iste: Vt quis, cui lubuerit, inter rotulæ chartaceæ fenestellas quatuor, Euangelistarum nominibus distinctas, vnâ quam voluerit, animi gratiâ deligat, sibi que designet. Tum rotulam mobilem aliquantulum circummagat, parumve vertat, videatque quem numerum præsumpta prius fenestella suppeditet; & illum in subiuncto sententiarum Indiculo requirat, in marginè interiori. Lectâ autem ibidem numeri illius sententia, folium, ad quod nouo ibi numero remittitur, in ipso VERIDICI libro inuestiget. Quo inuento, habebit quo oculos in obiecta pascat imagine; & quo iuxta litteras illic dispositas, in subsequente imaginis versuumque explicatione animum oblectet. Fieri autem poterit, vt inter adspiciendum emblemata, symboli-

casque

casque illas figuras, interque legendum, Deustacitè suaui-terque intus operetur.

Nam, si variegatæ, detractis hinc inde corticibus, virgæ, in *Genes. 30.* canalibus ante ouium oculos positæ, ex earum contempla- *& 31.* tione, foetus in matrum vteris versicolores, & planè albæ albos efficere potuerunt, ipso Iacob id ea ratione factitante; quare non etiam obiectæ hominum obtutibus imagines, & variæ ad pietatem morumque informationem excogitæ rationes, id Deo operante conficiant, vt meliora concipiant animis, & tandem vt foetæ matres foetum bonum producant operibus? Sic enim in Curiali illo superius memorato conspeximus: Et mirari, & accendi, & inter legendum meditari cœpit arripere talem vitam, qualem scilicet legebat, S. Antonij. Iterum: Et legebat, & mutabatur, vbi tu Domine videbas. Et exuebatur mundo mens eius; vt mox apparuit.

Quare non hoc modo Deus cor hominis pulset, & ad sui amorem inuitet? Scimus enim quid dixerit ipse: *Ecce, sto Apoc. 3. ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum; & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Quis scit, si vocolæ vnus atque alterius adminiculo, velut igniculo in medullas cordis iniecto, ignem illum in animum sic legentis accensurus sit ipse qui eum in terram mittere venit, vniceque desiderat vt ardeat; omnemque vitiorum siluam depopuletur, ad verum amorem inflammet, & decoctâ ad purum scoriâ, aurum animæ, charitatis, ac veræ sapientiæ reddatur illustrius?

Scimus quamplurimos hac suaui piâque praxi adiutos, & ad Dei obsequium relicta mundi vanitate attractos, quos & nouimus nominatim. Scimus id illum, etiam minori interdum occasione efficere, qui ex nihilo fecit omnia: vt neque frustra idcirco nos ad volucres cæli, miluos, passeres, hirundines, ciconias; ad lilia agri, fœnum, stipulam, festucam, & spinas; ad apes, formicas, culices, & vilissimos terræ vermiculos doctrinæ salubrioris virtutisque maioris acquirendæ gratia non semel remiserit.

Hic igitur est scopus meus: vt ex re parua per occasionem,

Aa 3.

Deo

Deo intus operante, cum aliquo etiam animi oblectamento, præcipua vtilitas, quæ in salutis augmento consistit, acquiratur. Eamq; ob rem, tractatum istum praximque salutarem ORBITAM PROBITATIS nuncupavi. Iuxta enim votum meum, ac spem de Dei bonitate conceptam, sincerumque præscripti modi vsum, meritò liceat expectare, vt qui rectum Virtutum tramitem tenuerit, magis ac magis ad iisdem insistendum vestigiis confirmetur: qui verò exorbitarit, ad rectum probitatis callem hanc secutus ORBITAM reducatur. Et postquam dimissis vitiis in omni virtutum genere ad veram Christi prototypi nostri imitationem se probè exercuerit, ad illam tandem beatorum pertingat patriam, quò tam probata tot tantorumque passibus ORBITA perducere consuevit.

FINIS.

QVÆRITE ET INVENIETIS.

1. Delige, quamcumque voles, ex quatuor fenestellis vniam.
 2. Tum, verso parumper chartaceo orbiculo, sis te.
 3. Vide, quem delecta tibi fenestella suppeditet numerum.
 4. Illum eundem in subiecto Indiculo require: ac Sententiam legito.
 5. Quere tunc in Veridico folium, quò te Sententia remittit.
 6. Illic, et imaginem contemplare; et eius explicationem considera.

Reuela oculos meos: Et considerabo mirabilia de Lege tua. Pf. 118.

INDICVLVS ORBITÆ.

1.	A Te PRINCIPIVM: tibi desinit.	Veridic. fol. r
2.	Prima docens rectum Sapientia.	6
3.	Sapientia prima, Stultitiâ caruisse.	10
4.	Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?	14
5.	Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.	16
6.	Sibilat, & tetram diffundit in aëra pestem.	18
7.	Tam viles pulli nati infelicibus ouis.	22
8.	Dedit hanc contagio labem.	26
9.	Monstrū horrendum, informe, ingens, cui lumē adentum.	28
10.	Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.	30
11.	Rapiunt secum sub Tartara turbam.	34
12.	Non citò credideris, quantum citò credere ladat.	36
13.	Patriæ non degener artis.	38
14.	Quidquid loquatur impudens demon, struit.	40
15.	Sanctus haberi, Iustitiæq; tenax factis dictisq; mereris.	44
16.	Nymphae adsunt: & adest dulcis CHARIS.	46
17.	Mille mali species, mille salutis habent.	48
18.	Incorrupta FIDES, nudaq; Veritas.	50
19.	Magna mihi SPES est in bonitate Dei.	52
20.	Hac sine, nullus eris.	56
21.	Placatur donis sic Deus ipse suis.	60
22.	Casti placent Superis: pura cum mente venite.	62
23.	VIRTVS est vitium fugere.	64
24.	Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.	66
25.	Scelerisq; inuentor iniqui.	70
26.	Bellaq; & atroces iras septemplex hydra.	74
27.	Discite IUSTITIAM moniti, & non temnerè Diuos.	76
28.	Detestanda lues, & inexcusabile crimen.	78
29.	Exiget at dignas vltrix Rhamnusia pœnas.	80
30.	Multis terribilis, caucto multos.	82
31.	Nec in calum dubites te tollere factis.	84
32.	Illud AMICITIAE sanctum & venerabile nomen.	86
33.	Tantum miserere, precéque Supplicis exaudi.	90
34.	Impia subiectis fugere incendia pennis.	92

Bb

35. Ardua

a d.

em

35. Ardua molimur: quia nulla nisi ardua vincunt.	94
36. Tu, quātū humani possūt se tēdere passus, Arduus accelera.	96
37. Nec tædia capti Vlla mei capiam.	102
38. Tela inter media, atque aduersos sustinet hostes.	106
39. Da deinde auxilium Pater, atque hæc omnia firma.	114
40. Si quo fuerit discrimine notum, Dux an miles eam.	118
41. Armis vir dignus, armaq; digna viro.	126
42. Ite procul lusus, blanditiæq; leues.	130
43. Tuus, ô Regina, quad optas, Explorare labor; mihi iussa cape- pessere fas est.	136
44. Omne tulit punctum, qui miscuit vile dulci.	142
45. Non ego ventosa plebis suffragia venor.	144
46. Tres CHARITES tibi dona ferunt.	148
47. Tūne pati poteris ferales rodere coruos?	152
48. Blanda patrum segnes facit indulgentia natos.	154
49. Hei mihi! Ista illum perdidit assentatio.	158
50. Vix quisquam vero pretium largitur amico.	160
51. An tibi Mauors Ventosa in lingua?	164
52. Currit in exitium LINGVA proterua suum.	168
53. Quis vaga clamosæ reprimas conuicia lingua?	174
54. Ne liuida ladat Lingua virum.	178
55. Quin molles surda Syrenas præteris aure?	182
56. Este procul lites, & amara prælia lingue.	186
57. Venti transuersa frementes Confligunt.	190
58. Soluere quassatæ parcite membra ratis.	192
59. VLCISCENS, sibi pœna semper ipse est.	196
60. Disce puer VIRTUTEM ex me, verumq; laborem.	200
61. Supplicium ipse suum est.	204
62. Quæ vindicta prior? quam, &c.	206
63. Tam pia (ne dubita) minuet vindicta dolorem.	208
64. Ut ameris, amabilis esto.	210
65. Quid non EBRIETAS designat?	214
66. Cupido legit omnia vultu.	218
67. Heu! stabiles portas & mœnia vellit.	226
68. Pauci quos æquus amauit Arbitr, atque ardens euexit ad æthera virtus.	230

69. Nil

69. Nil Dominum toto quod fit in Orbe latet.	234
70. Surge, age, & in duris haud vnquam defice rebus.	240
71. Spes alit agricolas.	244
72. Non sit locus vllus inerti PIGRITIAE.	250
73. Iudex ipse sui totum se explorat ad vnguem.	284
74. Sperne voluptates: Nocet emta dolore voluptas.	256
75. Nunc manifesta patet falsi fallacia MVNDI.	258
76. Heu! quam præcipiti mersa profundo Mens hebet!	264
77. Sic capitur falso credula turba dolo.	268
78. An inanem prosequar umbram?	270
79. Sunt apud Infernos tot millia FORMOSARVM.	274
80. Nos quoque floruimus; sed flos fuit illic caducus.	278
81. Laua in parte papilla Nil salit Arcadico iuueni.	284
82. MORS sola fatetur, Quantula sint hominū corpuscula.	286
83. Crede, ANIMA Attalicas regia vincit opes.	290
84. Esse nihil toto tristius Orbe potest.	294
85. Omnia sub leges MORS vocat atra suas.	298
86. Non est (crede mihi) sapientis dicere, VIVAM.	306
87. Sera nimis vita est craftina: VIVE HODIE.	302
88. Illa capit iuuepæ, prima florente iuuentâ.	304
89. Grata superueniet quæ non sperabitur hora,	308
90. Hos Pater æthereis Cælestum destinat oris.	312
91. Tartarea sedes; & formidabile Regnum.	314
92. Mihi frigidus horror Membra quatit.	316
93. Alta scde QVAESITOR sedens.	318
94. Volat ut iactō cita fulmine flamma.	322
95. Horaq; erit tantis vltima nulla malis.	324
96. Sponte scelus præceps ruit: implacabile monstrum.	328
97. Vbinam Metanæa doloris Conscia perpetui?	332
98. Tolle moras: semper nocuit differre paratis.	336
99. Tu rectè viuus, si curas esse quod audis.	340
100. Vitam quæ faciunt beatiorem?	342

Bb 2

AVCTO-

AVCTORES, E QUIBUS VERSVS
INDICVLI ORBITAE DESVMPTI SVNT,
suo ordine notati; quos hic separatim ponendos iudicauimus,
quia illic ratione numerorum singulis subiectorum futura
erant impedimento.

1. Virg.	35. Ouid.	69. Ouid.
2. Iuuen.	36. Sil.	70. Flac.
3. Horat.	37. Ouid.	71. Tibull.
4. Virg.	38. Virg.	72. Lud.
5. Virg.	39. Virg.	73. Auf.
6. Mantuan.	40. Lucan.	74. Horat.
7. Iuuen.	41. Ouid.	75. Manil.
8. Iuuen.	42. Marull.	76. Boeth.
9. Virg.	43. Virg.	77. Calent.
10. Elegiograph.	44. Horat.	78. Lucan.
11. Sil.	45. Horat.	79. Propert.
12. Ouid.	46. Per.	80. Ouid.
13. Ouid.	47. Remack.	81. Iuuen.
14. Quintian.	48. Mant.	82. Iuuen.
15. Iuuen.	49. Plant.	83. Stroz.
16. Pont.	50. Lucan.	84. Ouid.
17. Ouid.	51. Virg.	85. Ouid.
18. Horat.	52. Ouid.	86. Marr.
19. Ouid.	53. Polit.	87. Marr.
20. Propert.	54. Mant.	88. Virg.
21. Ouid.	55. Faust.	89. Horat.
22. Tibull.	56. Ouid.	90. Sil.
23. Horat.	57. Stat.	91. Stat.
24. Ouid.	58. Ouid.	92. Virg.
25. Faust.	59. Virg.	93. Senec.
26. Mant.	60. Virg.	94. Mant.
27. Virg.	61. Ouid.	95. Ouid.
28. Mant.	62. Claudian.	96. Mant.
29. Ouid.	63. Ouid.	97. Mant.
30. Perian.	64. Ouid.	98. Lucan.
31. Sil.	65. Horat.	99. Horat.
32. Ouid.	66. Mant.	100. Marz.
33. Ouid.	67. Claud.	
34. Ouid.	68. Virg.	

INDEX RERVM
VERIDICI CHRISTIANI.

A.		Animæ recta ad infernum tēdentes	314
		Animæ damnatae consideratio	323.
		& seqq.	
		Antiochi praesumptio	73
		Anxietas vitæ prohibetur	246. & seqq.
		Apes luunt, dum se vindicant	198
		Apis laus	252
		Apostrophe ad animam peccatricem	295
		Apostrophe ad corpus	292
		Arbitrij libertas	95, 116.
		Vide Libertas.	
		Arborum scenscensores, ociosi	250
		Armatum semper conuenit esse Christianum	126
		Armatura militis Christiani	115
		Aspera verba tria praecipue	315
		Aspectus incautus spoliatur animam	221
		Astus varij	37, 42
		Astus diaboli	68
		Attende tibi	176, 178
		Auaritia ex necessitate sumit originem	244
		Auarorum anxia, Deoque inuisa sollicitudo	ibidem.
		Audirores concionum ociosi	332.
		& seqq.	
		Auditus corruptio, restitutio, rectus vsus	132
		Aue Maria deuote pronuncian- dum	55
		Aues è nido delapsae, homo lapsus è Paradiso	142
		D. Augustini mensa	183
		D. Augustinus exemplo iuuenibus	167
		Augustus semper, Christianus	96
		Auiculæ nos docent	245. & seqq.
		Auiculæ documenta	302
		Auis cauda	341
		Auium labor & industria	246
		Aures in pedibus habent reges	233.
		Aures spinis sepire	182
		Aures audiendi	334
B.			
		Beatitudo vera	142, 144
		Beatitudines octo	142
		Beatitudo æterna	345
		Beelzebub princeps muscarum	127
		Bona faciendæ quæ sint	84.
		Bb 3	Bos

		Abraha modestia in iurgio	186
		Abfolon patri rebellis punitus	153
		Academiae Platonicae origo	4
		Admiranda innumera	328
		Admirandum vnum non infimum	328
		Admiranda vsu vilescunt	328
		Admirantes vana, non admirandi	329
		Adolescens se descēdans castitatis amore	282
		Adolescentuli comtuli egregie excipiuntur	ibid.
		Adolescentum pericula	ibid.
		Adulatorum indignitas	163, 203
		Aequitas diuinæ iustitiæ in damnatione peccatorum	326
		Aestimatio rerum erronea	290
		Aeternitas incomprehensibilis	324
		Aeternum damnari, verbum asperū	322
		Aethiopum Rex si mutilus, amici eius se quoque mutilant	203
		Ager Euangelicus considerandus & emendus	225
		Ambitionis antiquum studium	233
		Ambulandum dum dies est	255
		Amicus verus	160
		Amoris efficacia	208, 210
		Angelo tutelari quid debeamus	123
		Angeli boni obsistunt malis conatibus	123
		Angeli custodis officium triplex	118
		Angelica tutela vnde incipiat, & vbi terminetur	118, 123
		Angeli custodis exemplum	121
		Angelicae Salutationis encomium	52
		Angelica Saluatio deuote pronuncian- da	55
		Animæ hostes tres	106
		Animæ potentia tres	136
		Anima peccatrix excitatur ad penitentiam	222
		Animus bonus in re mala seruadus	242
		Anima corpori praepōnenda	175
		Anima regina	276
		Animæ neglectus dolendus	280
		Animæ pretium inestimabile	290
		Animæ pretium ex inferni incendio elici vt potest	293
		Animæ recta calū à morte petētes	312

INDEX	RERVM.
Bos ad victimam, peccator inopinato moriens 343	Concionum tot, cur tam exiguus fructus 312. & seqq.
Bulla in concha, Mundus 271	Confiteri detractantium, inanes excusationes 98
C.	Conscientia quid? 304
C adaver in conuiuiis Aegyptiorum 217	Conscientia bona 309
Cadaveris horror 286	Conscientia examina ante Confessionem 131
Caelum cui sapit, huic vilet terra 264	Conscientia mala vindex sui 196
Celi cupiditas 225	Consilium malum 16
Calumniae malignitas 184	Consolatio in rebus afflictis 240
Canis Rhetoricus, Zoilus 180	Consortium malum 17
Canis cauda ab Alabiade amputata 180	Contentio verborum quam noxia 190
Canis carenatus, Diabolus 111	Contendere verbis illicitum 186
Canis Aesopicus, Mundus 272	Continentia 131
Cantus Christi efficacax 143	Conuersio ad Deum in afflictione consequitur 241
Carcer corpus 344	Conuersionis exempla 65, 338, 362, & seqq.
Carnes proximi comedit detractor, & auditor 183	Conuertentium cur tanta raritas 340
Caro, hostis animae 107	Conuertendum statim 336
Charitas quid? 56	Corde prauorum nidus haereseos 23
Charitatis operibus hostem vincere 208, 212	Coronae Romanae & Christianae 94
Charitatis iactura per lites & contentiones 190	Corpus humanum, ipsumque caput, instar domus 220
Christus humilitatis magister & exemplar 231, 232.	Corporis dignitas propter animam 292
Christi vis attractiua 147	Correptio paterna, diuina afflictio 242
Christiani boni descriptio 44	Correptio Superiorum, patienter audienda 186
Christiani, vt pictores, Christi imitatores 45, 353, 359	Correptionis tolerantia rara 162
Christiani mali qui? 44	Corripere meritum, verae amicitiae signum 161
Christianorum de ornatu corporali iudicium 274	Corui cantio; Cras, Cras 337
Christo pulsanti aperiendum 373	Coruorum ministerium 248
Chrysolus moriens 309	Cruce se signandi verus usus 127
Ciconiae exemplum 152	Crucis vexillum 114
Cinerum dies quid doceat nos 299	Crucis signum clypeus 126
Clamor peccatorum 80, 82	Crucis efficacia, nunc & in die iudicij 127
Coemeterium, schola contemptus mundi 284	Cultus corporis & animae distinguitur 274. & seqq.
Collimandum in omnibus ad finem teli 300	D.
Columbae monitio; Citò, citò 337	D amnatio aeterna 345
Communione detractantium ineptia 99	Damnatorum testimonium de mundi vanitate 271
Communis hominum contentio, quis eorum videatur esse maior 234	Damnnum pulchritudinis 279
Compedibus aureis stringi 262	Damnnum maximum peccatum 294
Complacentiae vanitas 235	Dei iram pacantia, tria 90
Concionis efficacia 97, 100	Delectat terra, quae caelum non sapit 263
Concio plebsendorum communis 159	Demosthenis dictum; Tanti non emo pœnitere 282
Concionis audire lepidum dictum 335	Dentium ordo duplex, & officium 169
Concionatores iudicium hominum sustinent 314	Desperandum nemini, dum viuit 306
	Detraçtio vnde dicta, & quot modis fiat 174

Detraçtio

INDEX	RERVM.
Detraçtio impedienda 175	Familiae maximae eueneruat 260
Detraçtionis remedia 178. & seqq.	Fasciculus myrrhae, ad patientiam 202
Detraçtor & auditor peccant ambo 182. & seqq.	Fastidium mundi praecaei delicias 266
Deuotio quorundam praepostera 99	Fauitas filiorum Israel in gustatu 264
Diabolice & equus, peccator 14	Fidei mendacium omnium grauissimum 165
Diaboli astus pericula peccati regentis 68	Fides quid? 50
Diaboli astutia contra Communionem 100	Fides nostra victoria 110
Diaboli & haeretici coniunctum studium 34	Fides per charitatem operans 210
Diaboli & haeretici affinitas 30	Figuli domus docet humilitatem, vt & coemeterium 285
Diabolicae illusiones 15, 32	Figlinis utebatur Agathocles Rex 285
Diabolus quid monstri, & quare bestia dicatur 28	Filij probi, familiae ornamentum 157
Diabolus hostis animae 109	Finiorum educatio 148, 151, 154, 156
Diabolus transfiguratur se in angelum lucis 113	Filius prodigus 14, 320
Diei totius plus decursus 247	Finis vitae meditandus 300
Dierum tria genera 254	Flare in capsulam foraminosam 180
Dies irae 320	Foennum, Mundi superbia 259
Dies mortis 343	Formae studium ridiculum 278
Dilige legum summa 86	Formae contemptus 281. & seqq.
Discendum semper 289	Formae venustas ad malum comparata grauissima 280
Discretio in formanda Iuuentute 148	Formam suam reformantes, a Deo non agnoscuntur 281
Dispensatores Dei sumus omnes 318	Formice descriptio & natura 251
Doctrina Christiana 46	Fornax nostrae probationis 201
Doctrinae caelestis nouitas & efficacia 142	Fortitudinis gentis praestantissimum 94
E.	Fortunae liber superstitiosus 354. & seqq.
E brietatis insania 214	Fructus plerumque concionum est, iudicare de Concione 334
Ebriosi se ouantes in tartara demittunt 216	Fructus Spiritus sancti duodecim 76
Echinus, bonae conscientiae typus 107	Fructus meditationis mortis 288
Echo, altercantium typus 189	Fumus, mundi iactantia 259
Educatio naturam corrigit 154	Fumo suffocatus fumivendulus 259
Electio vitae & mortis datur 316	Furis & mendacis affinitas 264
Eleemosynae praestantia 90, 92	Furis instar, veniet Dominus 301, 343
Eleemosynae ante mortem datae, efficaciores 93	Furum fucus 78
Empiricorum instar, mundi iactantia 268	Furum concio est scalis paribuli 159
Epicurei 144	G.
Eua, carnis figura 107	G allinarum garritus contemnendus, dum oua tolluntur 103
Euentum incertitudo affligit 293	Garrulorum hospitium 178
Eunus impostor 173	Garruli parum praestare solent 333. & seqq.
Excubiae & custodia oris 227	Garrulitas obest oris custodiae 226
Exemplum malum 16	Gentiles ornatu corporis dant operam 274
F.	Gloria Romanorum & Christianorum 94
F abricando fabri simus 332. & seqq.	Gloriae cupiditas, causa peccati 72
Famae restitutio difficilis 175	Gloriae contemptus docetur in coemeterio 284
	Goliath, carnis figura 107
	Gratia Dei, armatura & murus inexpugnabilis

INDEX RERV M.	
agnabilis	115, & seqq.
Grati, Deo omnia accepta ferunt; ingrati, sibi	246
Gratitudinis exemplum in panthera	213
Gulosus venter princeps cocorum	227
Gustus corruptio, remedium, vsus	133
Gymnosophistarum mos contra otiosos	252
H.	
H æresis nidus triplex	22
Hæresis peste peius fugienda	18, 20
Hæretici amicis Iob comparati	31, 32
Hæretici cur tantopere D. Gregorium insectentur	31
Hæretici quos facilius decipiant	36
Hæretici semper mentiuntur; etiam veritatem dicentes	36, 40, 41
Hæreticorum cauilli contra Crucis signum	127
Hæreticorum origo	26
Hæreticorum conciliabula	24
Hæreticorum cum dæmonibus coniunctum studium	34
Hæreticorum pater & magister diabolus	36
Hæreticorum astus	42, & seqq.
Hæreticus monstrum monstrorum	26
Hæreticus quid?	27
Herodis affectatio	73
Hester à modestia commendatur	276
D. Hieronymus monstrorum hæreticorum Hercules	26
Homicidium voluntarium	82
Horribile visu	286
Hostem subiugandi optima ratio	206, 208, 210
Hostes anime tres	106
Hostis diaboli conditiones	110
Hostis nostrorum vilitas	114
Humilitatis commendatio	231
Humilitatis sublimitas	232
I.	
I eiunij efficacia	90
Ignem super caput inimici congerere	206
Inpostores	268
Improprij similitudo laus vera	102
Impunitas in Infernum ducit	155
Impunitas pernicijs Iuuentutis	159
Indoles egregia	292, & seqq.
In Infernum demigratio	217
Infernus nidus hærescos	22
Inuitia piæ vitæ obloquijs obnoxia	102
Initium sapientiæ timor Domini	8
Innocentiæ efficax testimonium	185
Infantia circa cultum corporis	275
Instrumenta leuitiæ inania, vanitatem mundi testantur	272
Intellectus descriptio	136, 138
Inuidiæ detestatio	204
Inuidus sibi prius nocet	204
Iraendum sibi ante omnia	197
Ite: verbum asperum	322
Iudas mundi prodicionem repræsentat	108
Iudices inepti Concionum & Concionatorum	334
Iudicij paradigma	319
Iudicium particulare	318
Iudicium vniuersale	ibid.
Iudicium, secundū Nouissimorum	344
Iudicium hominum de se inuicem vanissimum	234, & seqq.
Iulianus apostata	72
Iurgia vitanda	185
Iustitiæ Christianæ officium	48, 64, 84, 90
Iuuentutis magna habenda ratio	147
Iuuentutis probæ inopia	158
Iuuentutis pernicijs impunitas	159
L.	
L abor commendatur & diligentia	245
Labra, valvæ & valla linguæ	170
Lacedæmoniorum filij laudati	157, 158
Lætinam luctus sequitur	256
Lancea Iob, lingua detractoris	175
Lapsus Anglorum & hæreticorum	30
Laquei gemmati voluptates	261
Latibula nidi hærescos	24
Laudis amor	9
Laudis fuga	ibid.
Lectio scholæ publicæ viuentium omnium	288
Lectus securitatis	257
Lectus spinis stratus	ibid.
Lectus a gritudinis	341
Legis diuinæ beneficium	86
Legis terror	332, 22
Legum omnium summa	86
Leo rugiet	323
Lex triplex	56
Liber patientiæ, Crux Christi	202
Libri pij apertio & inspectio salutaris	361, & seqq.
Libertas arbitrij	95, 116, 304, 326
Lingua optimum & pessimum	168
Lingua	

INDEX RERV M.	
Lingua scyphus Iosephi, Christi	173
Lingua malæ nouimenta	170, 172
Lingua recudenda	173
Lingua legitimus vsus	171
Lingua morbus non facillè curabilis	178
Lingua constructio admiranda	168
Lilia agri nos docent	245
Lippitudo oculorum spiritualis	222
Litanie maiores, die S. Marci	126
Litera Pythagoræ	64
Loquendi parcitas	226
Lorum gustauit	264
Lucifer primum peccatum fecit	70
Ludus fortunæ, libellus nefarius	358
Ludificando mundus excellit omnes	268
Lumen charitatis extinguitur patentibus vtrinque fenestris	190
M.	
M aledicentiæ tolerantia	104
Malum pro malo rependere non licet	196
Manna nouum è cælo expectantes in arboribus	250
Mare est mundus	192
MARIA exemplum humilitatis	231
B. MARIAE Virginis encomium	53
Martyrium inuicta voluntas	140
Mater laqueum pueris suis nectens	159
Matum stultus amor	158
Medici audiendi non tantum, vt sanus sis	333
Meditationes viles	324, & seqq. 345, 346
Memento homo quia puluis es, &c.	191, 299
Memoria Passions Christi magnum solatium	201, 202
Memoriæ descriptio	136, 137
Memorare Nouissima tua, &c.	324, 241
Mendacium quid?	40
Mendacij tria genera	165
Mendaces veridici	41
Mendacem dici grauius accipitur, quam esse mendacem	164
Mendacij pater diabolus	166
Mentiri verum dicendo	38, 40
Mercedis detentio	83
Mirabilium effectrix voluntas voto obstricta	140
Miseria fortilegorum & diuinis dæmoniacos consulentium	356
Misericordiæ opera duplicia	90
Misericordia Dei admirandum quid	327
Moloch idolo qui filios suos immolauit	156
Momentum pretiosum, à quo pendet	æternitas
Mons parturiens, mundus	270
Monstra	26
Morientium vota sæpe inania	302
Morientium turbidior habitus, incertum iudicium	307, 313
Miserè morientis imago	306, 310
Morientium in Dño exempla varia	311
Morientium status communiter hominibus ignotus	312
Mors primum Nouissimorum	344
Mors quieta ex vita benè transacta	254
Mors intrat per fenestras	220
Mors in olla	108, 265
Mors nec optanda, nec nimium timenda	308
Mors peccatorum rectè ad inferna tendentium	314, & seqq.
Mors & iudicium omnibus cõmunia	344
Mortale peccatum	66
Mortem timent qui maximè	304, & seqq.
Mortem sibi inferens præ ignominia	198
Mortem in clamantis fabella	308
Mortificatio sensuum	131
Mortis certitudo	298
Mortis nostræ hora cur MARIAE commendata	53
Mortis meditatio summa philosophia	287, 298
Mortis horror	304
Mundi contemptus vbi perfectè doceatur	284
Mundi ex MARIA solatium	53
Mundi merces, miseria & pernicijs	269
Mundi statera dolosa	145, 235, & seqq.
Mundi tempus, dies vnus	254
Mundi vanitas	258
Mundi fraudulentia	261
Mundum stare sub pondere peccatorum, admirandum	330
Mundus, hostis animæ	108
Mundus delirat, hinc malè iudicat de beatitudine	145
Mundus quos maximè decipiat	268
Mundus senio confectus	330
N.	
N abal, carnis figura	107
Naturæ legis efficacia	57, 58
Natura textit præstantiora quæque	192
Naturæ propensio vt fluminis ictus	192, & seqq.
Naui clauo regitur, ita vita hominis memoria Nouissimorum	341
Nidi varij; & nidus hærescos triplex	22
Nihilo vanior totus mundus	270
Sc	
Noscere	

INDEX RERVM.	
Nosce teipsum	2
Nouissima cur sic dicta	344
Nouissimorum recordatio efficax	24, 340
Nouissimorum partitio inter bonos & malos	345
Nox pacata ex die pic traducto	254
Nox iniqua ex die male exacto	256
O.	
Obedientia pueris necessaria	148
Obletamenta noxia, & superstitiosa	314. & seqq.
Obloquia toleranda Dei cultoribus	102
Occasio peccati fugienda	67
Occasio facit furem	69
Oculorum periculum & custodia	218, 281
Oculorum artificiosa constructio & seq.	218.
Oculorum corruptio	220
Oculorum remedium spirituale	222
Oculorum acies in caelum intendenda	225
Oculus Dei penetrat omnia, & solus diiudicat bene	236
Oloratus corruptio, remedium, vsus	133
Omina diuino nutu directa	359. & seqq.
Operandum dum dies est	255
Operare omnibus facile	301
Optio vite vel mortis omnibus datur	326
Opus mechanicum exercitio addiscitur, ita vita Christiana	332
Oratio ex spe	32
Oratio Dominica	ibid.
Oratio breuis, gladius	16
Orationis vis	90
Orationis breuis efficacia	128
ORBITAE PROBITATIS vsus & utilitas	359, 372. & seqq.
Originale peccatum	66
Ornatui corporis operam dare, Gentilium est	274
Ornatus animae praestantior	275. & seqq.
Ossa arida docent formam & mundum contemnere	284, 286, 288
Otiosi ad fornicam mittuntur	20
Otorum poenae variae	252. & seq.
Otium reprehenditur	245
P.	
Pacis & concordiae commendatio	211
Palati diuersitas amatorum Dei & mundi	264. & seqq.
Paradoxa docentur in cccmatione	284
Parentes indulgentes	155
Parentes honorandi	152
Parentibus graues quid mereantur	ibid.
Passio Christi patientia docet soi. & seq.	
Pater noster, & Aue MARIA, deliciae	53
Patientiae commendatio	199, 243
Patientiae magisterium	100
Patientia iniuriarum, magnum miraculum	199
Patris & filij mirabilis lucta affectuum	212
Pauperum oppressio	83
Peccata quomodo extinguantur	92
Peccata clamantia	78
Peccata aliena nouem	ibid.
Peccata capitalia	74
Peccat, quisquis mentitur	165
Peccati monstrositas	67
Peccator diaboli equus	14
Peccator aeternaliter peccare censetur in voluntate	326
Peccatoris intrepidi descriptio	256
Peccatorum tria genera	66
Peccatorum onus	330
Peccatorum cur tam rara conuersio	332
Peccatorum pondus a terra sustineri, admirationem superat humanam	330
Peccatum in Spiritum sanctum	76
Peccatum primum in caelo, secundum in Paradiso	70, 72
Peccatum, omnium nocentissimum	66, 294
Peccatum irremissibile quomodo	77
Pelli vulpinae leonina succedit	109
Periculum fugiendum	66
Periculum in mora	337
Peste peior haeresis	18
Pestes admirandae	20
Philosophari vtile est	323, 346
Pigri ad fornicam mittendi	251. & seq.
Pigritiae excutiendae remedium triplex	252
Piscis cauda dirigitur	341
Placendi Deo optima ratio	230. & seqq.
Poenitentia non differenda	310
Poenitentia acceleranda, ob tres causas	339
Poenitentiae Sacramenti beneficium	321
Praecepta decem ad vnum rediguntur	87
Praeceptum praenimia obedientia	32
Praeceptum per illusionem diaboli	ibid.
Praeceptum sedactorum	32 & seq.
Prasidia contra hostes animae	110, 114
Prasidia duo semper ad manum	126
Pretiosa res in vilibus rebus latent	290
Pretiosissima anima	ibid.
Principiis obsta	336
Procrastinatio conuersionis	337
Prouidentia Dei in peccatis clamantibus	80
Prouidentia Dei nituntur boni, & faciunt quod	

INDEX RERVM.	
quod sui est officij	247
Puellae charitas virum a suspendio liberantis	296
Pueri haereticos execrantes	19
Pueri qua parte castigandi	154
Puerilis excusatio in peccatis alienis	78
Pueros tria decet	148
Pulchritudo flos caducus	278
Purgatorium	312
Q.	
Quanti quisque sit pretij	234
Quatuor Nouissima	340
Quatuor Nouissimorum efficax memoria	341. & seqq.
Qui nihil scit, nihil interrogat	284
Quid nunc optandum maximè in vita	300
Quid optabitur maximè in morte	302
Quid dicent homines? vanum dictum	102
Quinque Sensus	130
Quinque vulnera	131
Quinque portae, iuga, satrapae, porticus, lapides, reges, talenta, ciuitates, &c.	130. & seqq.
Quinque filij Mathathiae quinque Senatus comparati	135
R.	
Rebellio carnis vnde	107
Receptores rationis reddendae memores esse oportet	319
Reconciliatio animorum commendatur	211. & seqq.
Redde rationem; verbum asperum	318
Reddenda nunc potius ratio sacerdoti Christi vicario	320
Regnum in nobis affectant vitia	75
Regnum Dei primum quaerendum	246
Remedium lepidum contra maledictionem	188
Remedium oculorum spirituale	222
Respice finem	300
Restitutio in peccato alieno	78
Ros, gloria mundi	258
Rota ignita, lingua	170
Rotae quatuor, quatuor Nouissima	342
Rotae volubilis attentio quam efficax	371. & seqq.
S.	
Sacramenta Ecclesiae	60, 62
Salomonis infatuatio	12, 266
Salus Christi multifarij	143
Salutatio Angelica	52
Salutis media sufficientia omnibus data	318
Sapientes sero	314. & seqq.
Sapiens verè	6
Sapientia vera	8
Sapientiae pretium	7
Sapientiae & simplicitatis coniunctio	51, 239
Sardanapali proiectus a nimis	266
Saul Davidis amicitia superatus	210
Saulus vestimenta tenens peccauit	79
Scire volunt omnes, sed scitè viuere pauci	2, 332
Senij incommoda	261
Sensus quinque	130
Septem Sacramenta Ecclesiae	48
Septem peccata capitalia, & septem praesidia	74. & seq.
Septena varia	75
Sepulchra atque ossa, magistri nostri	284, 286. & seqq.
Seruus nequam & ignauus	120
Silentio discendum	286
Silentium amicorum Iob dierum septem	286
Simia pra amore praefocat prolem	158
Sodomiticum peccatum	83
Somnij instar, mundi vanitas	260
Somnij instar, mundi superbia	271, 283
Sors hominis Christiani, Deus	273
Sortilegium splendidum sed fraudulentum, mundus	270
Sortilegium superstitiosum	354. & seq.
Speculi bonus vsus	279
Sperandum in Domino semper	244
Spes	52
Spinea corona Domini	182
Spinis indormit male sibi conscius	257
Spiritus sancti septem dona, &c.	76
Statua hominem oppressit	198
Status gratiae	312
Status damnationis	315
Stratagemata bellica varia, etiam diaboli	112
Stultus mundo, sapiens Deo, Simeon	258
Salus	239
Superbia, ruinae causa diabolo & haereticis	30
Superbia mater haereticorum & diabolorum	31
Susannae innocentia	185
Symbolum Fidei	50

T. INDEX RERVM.

Taciturnitas pueros decet 149
Vide Silentium.
 Taciturnitas, acris vindicta 187
 Tactus corruptio, remedium, vsus 133
 Tactus peccatorum multiplex 134
 Tantus vnusquisque, quantus apud Deum 237
 Tempus laboris breue, mercedis æternum 326
 Tempus fallentes, se fallunt 325
 Tentationes vt licet proditoriarum 112
 Tentationis vehementia 71
 Tentatores hominum diaboli 71
 Terræ miranda moles 330
 Terræ faciem occupantes 343
 Terram sub mole peccatorum non ruere, admirandum 329
 Terreni cælestia non capiunt 146, 264
 Theologicæ virtutes 45
 Timor Domini, initium sapientiæ 2
 Tolle, lege: tolle, lege 287
 Tonitruum terribilissimum; IRE. 322
 Tria præclara incitamenta virtutum 96
 Tribus fortibus tres animæ facultates comparantur 141
 Tribulatio, ventus prosper 193
 Tribulatio, fornax probationis vasorum 201
 Tribulationis dignitas & efficacia 192
 Tribulationis vtilitas & solatium 241, & seqq.

V.
Valoris sui scrutandi ratio & seqq. 234
 Vanitas se exaltantium 237
 Vanitas vanitatum mundus 270, 329
 Varia mortantium vota 302
 Venatio animæ perniciofa 262
 Venatores animarum diaboli 317
 Veniale peccatum 66
 Verba Dei nunc suauia, aliquando aspera futura 316
 Verba aspera tria 316
 Verbi auditorum multi, factores pauci 333, & seqq.

Verborum importunitas 186
 Verecundia decet pueros 150
 Vesper lætus, ex die bene transacto 214
 Vesper turbidus, ex die malè traducto 146
 Vestium origo, luxus, & vanitas & seqq. 274.
 Via arcta & spatiofa 64
 Victoria sui omnium excellentissima 94
 Victoria Charitatis 212
 Viduæ Receptorum miseræ 319
 Vigilandum contra hostes 109
 Vigiliæ bonæ securitas 111
 Villicus iniquitatis 320
 Vindicta non est licita 196, & seqq.
 Vindictæ genus optimum 206
 Virgæ castigatoriarum miraculum 155
 Virgarum decorticatarum contemplatio quàm efficax 373
 Virginitatis pereuntis initia 68
 Virginitatis sanctarum laus 276
 Virtutes mellitæ, cur 84
 Virtutes Theologicæ 46, 85
 Virtutes Cardinales 85
 Virtutis & honoris templum ibid.
 Virtutum acerbitas in quo consistat ibid.
 Visus corruptio, remedium, & rectus vsus 132
 Vita via est ad patriam 300
 Vitæ vt, viæ efficax consideratio 327
 Vitæ necessaria qua via optimè inueniuntur 247
 Vitæ dies vnus 254
 Viuendi necessitas sollicitudinem parit 244
 Volucres cæli nos docent 245
 Voluntas peccandi æterna 326
 Voluntatis descriptio 136, 139
 Voluntatis libertas: *Vide* Arbitrium, & Libertas.
 Voluntatis oblatio præstantissima 139
 Voluntatis malæ mala 139
 Voluntatis bonæ potentia, in agendo & tolerando 140

Z.
Zelus sanctus 89
Zoilus canis Rhetoricus dictus 180

INDEX

INDEX EXEMPLORVM
 VERIDICI.

A.
Angeli custodis officium 118
Angusta via typus, & lata 63
Anima pretium ex incendio conijciendum 292
Animi moderatio victoriis omnibus præstat 94, 95
S. Antonij visio contra tadium 250
Apollinis tēplo inscriptum, Nosce teipsum 2
Apuleius & Hermes oculos sibi eruentes, ad melius philosophandum 224
Archelaus rex silendo radi volebat 228
Aristippus naufragio erutus, sapientiæ præsidio fretus, se sociosq; consolatus est 243
Aristippi lepidum dictum 233
Astus Q. Sertorij per hinnulum 42
Astus Mahumetis per columbam 42
Astus regno potitus Gyges 69
Astus Iuliani vt Deus haberetur 72
Astus Menecratis medici vt Deus haberetur ibid.
Astu quidam in mare precipitati, spe per mare transundi in terrâ promissam 33
Astu quidam regnum occupans 37
Astus in populi deceptionem & affectationem diuinitatis 41, & seqq.
Astum diaboli detexit S. Martinus 38
Atheniensem stultum facinus 13
S. Augustinus differebat conuerti 337
S. Augustini conuersio 287, 362, & seqq.
D. Augustinus 6, 167, 183
Auicula documentum 302
Auribus graues præ mundi strepitu 335
Axa querela 225

B.
Baiazetes Turcarum princeps à Tamberlano compedibus aureis vincitus 262
Balaam bene mori sed non bene viuere volebat 303
Balsasar humiliatus 237
Baptizata angelis susceptoribus virorum specie 296
Baptizatus puer ex monstroso fit pulcherripans

rimus	297	Constantia Petri Martyris	140
Barethobabes impostor	173	Constantinus libellos calumniarum exussit	181
Barlaam & Iosaphat	301		
Beatus mundi infelix	144	Contentiosus mansuetè respondendum	186
S. Bernardi soror ornatum corporalem abiecit	277	Conuersio D. Augustini. Vide Augustinus. 6	
S. Bernardus per catellum latrantem matris praesignatus	100	Conuersionis exempla varia	338
S. Brigida pro deformitate orauit	282	Conuertentium statim	336

C.

Cæsarem & fortunam eius uobis	195	Cræsi cantio rogo imminens	144
Cain inuidia & homicidium	82	Crucis signatio efficax	126
Caligula praemetu se intra lectum abiebat	306	Crucis signo Iulianus demones fugat ibid.	
Camlyses astu regno excutus	37	Crucis signi figura Thau efficacia	128
Captiuitas aurea	262	Curialium duorum mira conuersio	363.
Carabbas stultus	273	& seq.	
Carthaginensium matrum stultus in filio amor	156	Custodia oculorum	281. & seqq.

D.

Cæstitatis amor & studium	282	Damaſcenus Ioannes, maior humilis quam superbus	238
Causidici furni uenduli	259	Damnati terribilis apparitio	315
Cerinthum fugit Ioannes Euangelista	19	Darius aureis compedibus uinctus	262
Cham iusta ob iruenerentiam erga patrem maledictio	153	Dauid amicitia Saulem fregit	210
Charitas Machabæorum in Deum	88	Decij erga patrem reuerentia	152
Chrysifene	166	Dei uocantis uox attendenda	287, 323
S. Christina inimicum per serpentem conuertit	213	Detractores non audiendi	182
Christo pulsanti aperiendum	373	Detractorum punitio	184
Christus libro aperto in sibi conuenientem sententiam incidit	367. & seq.	Diaboli in angelum lucis transfiguratio detecta à S. Martino	38
Chryserij mors	309	Item à Iuliana	113
Clandij imprudens factum	12	Diaboli astutus in inanem gloriam tentantis	116
Claudius Clemens, & Ioannes Mailrosus, sapientiam Parisios aduexerunt	7	Diogenes ne quidem baculo arcendus erat à discendi studio	162
Clodouicus Dei uoluntatem signo scrutatus	360	Dionysius Syracusanus furtum permisit, ut ebrietatem tolleret	217
Calum sordet, cum terra sapit	264	Dionysius Syracusanus ludibrium mundi factus	269
Concio habetur sæpè, sed sæpi raro	335	Dioscorus sapientum Flauianum occidit	25
Concionum praesentia	100	Discendum, & seni, & magno, & docto	288. & seq.
Concionum auditores, & non factores	332	Discendi studium ardens	162. & seq.
Concilium Ariminese subdolum	24	Diuinitatis affectatio per astum	72
Concilium Seleucianum pestilens	25	Diuinitatis affectatio in Herode	73
Concilium Constantinopolitanum, per Copronymum contra imaginum sacrarum uenerationem coactum, fr audulèrum	25	Item Menecratis medici	72
Confessionis peccatorum efficacia	100	Item Iuliani	ibid.
Coniugalitatis fidei sinceritas	283	S. Dominicus per catellum, face orbem incensurum, matri praesignatus	100
Conscientia male trepidatio	304, 306	S. Dominici in Deum fiducia	243
Constantia in bono	103. & seqq.		

Ebrioso-

E.

Ebriosoꝝ male percuntiu exempla	216
Elemosyna uirtus	51, 92
Eliam coruus paruit	248
Eliſeus exercitum Syria in medio Samarie paruit & dimisit	208
S. Ephraim mirabili cœtu uedoꝝ 365. & seq.	
Epicuræorum inanitudo beatitudo	144
Esau insipientia	264
S. Eucharistia efficacia	101
Eusebij Cremonensis trepidatio in morte	313

F.

Fiducia in Deum	248
Fiducia cum otio, praesentio	250
Filia patrem alit, matrem in carcere latat	153
Filius prodigus	320
Filij prodigi imprudentia	14
Filiorum, parentum curam detestatum, imprudentia	13
Filiorum in parentes obseruantia	152
Filiorum in parentes rebellio	153
Filiorum proba educatio	157
Filiorum bene educatorum praesentia	157
Filiorum Israel insipientia	264
Filius ante suspendium patri uasum praemordens	159
Florentia lex contra otiosos	252
Forma contentus ob animæ curam	280
Forma contenta exempla	281
S. Franciscus fratrem Leonardum à tentatione uana gloria liberauit	72
Fumivendulus sumo interemptus	259

G.

Gallicanus sublimior in humilitate, quam in seculi celsitudine	238
Giezi inestatio in auaritiâ	69
Gloria cupiditas est nocentissima	72
Gloria in confusione	263
Gloria inanis uanitas	235
Grati uicinis exemplum	283
Gracia Sapientes septem	8
Gregorius Thaumaturgus	20
Gregorius Turonensis se conſolatus est inopinata libri aperiunt	371
Idem eodem modo Moruuo sententiam congruam legi	370
S. Guilielmi conuersio & constantia	105
Gyges regno potius, astu	69
Gygu annulus nihil ad Christiani candorem	69
Gymnosophistarum rigor contra otiosos	252

H.

Hæresim & infidelitatem suppressisse, magnum miraculum	20
Hæretici fugiendi	18
Hæretici fraus detecta miraculo	39
Hæreticorum socii ad lucum & astum	43
Hæreticorum origo à maligno est	18
Hannibalis dictum, in oppugnatione Roma	336
Hannibalis dictum, de Carthagine & Roma	171
Heli indulgentia pœnas luit	156
Heliogabali pietas epula	147
Heracly humilitas in ferenda cruce Christi	232
Heraclyus libri sacri consultatione, Dei uoluntatem agnouit	369
Hero diaboli suaso se precipitem dedit	32
Herodis affectatio diuinitatis	73
Hester ornatum externum contemnebat	276
S. Hieronymus apparuit pro fidei defensione	39
S. Hieronymus diem extremum exhorrebat	342
S. Hilariôn à latronibus non terretur	301
S. Hilariôn moriens	310
Hiram querimonia	225
Humilitatis custodia	285
Humilitatis exemplum in Imperatore	232
Humilitas exaltata	238. & seqq.

I.

Iacob, Ioseph, Abel fratribus praestiterunt	238
S. Iacobus martyr	338
Ieiunij efficacia	91
Iesabel è fenestra precipitata, &c.	32
Illusio diabolica detecta	38
Illusione diabolica se quidam precipitans	32
Illusio diabolica ex arrogantia	15
Imprudens factum Claudij	12
Incendiarum lingua	170
Indocti doctis sapientiores	5
Indolenti eximia inducium	292
Indulgentia puerorū castigata exemplū	156
Inhumanitas in proximum	80, 213
Inhumanitatis iusta pœna	82. & seq.
Inimicis bene faciendum	208. & seqq.
Insani e genus bonos persequi	13
S. Ioannes Euangelista Cerinthū fugit	19
S. Ioannes quotidiana exhortatio	87
Ioannes	

I N D E X

fiæ, instrumentis bellicis &c. 23
 Concionatores, latranti cani, & ignem
 mittenti in terram 100
 Confessio peccatorum, computui vel ra-
 tionum 320. & seqq.
 Conscientia, tribunali 304
 Conscientia mala, vermi, tormento ma-
 ximo 306
 Conscientia bona, Cælesti Hierusalem
 309
 Conscientia secunda, echino inter canes 107
 Conscientiæ obsoleta, pavimento sordid-
 bus obstituto 97. & seqq.
 Conscientiæ securitas, lectulo molli &
 florido 254
 Conscientiæ inquietas, lectulo spinis strato
 257
 Conscientiæ cruciatus, tormentis omni-
 bus 195
 Conscientiæ examen, supputationi & cal-
 culo 318. & seqq.
 Conscientiæ discussio, libellæ & rutinæ
 318
 Contendere verbis, suscitacioni ignis 186
 Contentiosi, fenestris apertis lucem ex-
 stinguentibus 190
 Conuersatio malorum, pici 19
 Conuersionis dilatio, moræ periculosis-
 simæ 336. & seqq.
 Item aspidis artificio, & Nili accolis
 335
 Conuersionis procrastinatio, coruino
 cantui 337
 Conuersionis acceleratio, turturis cantui
 ibidem.
 Conuersionem differentes, in puteo vel
 luto manentibus 337. & seqq.
 Cor maleuolorum, nido 22
 Corda fidelium, epistolæ 56
 Corda dura ad credendum, tabulis lapi-
 deis ibid.
 Cordis & conscientiæ secretum, libro
 clauso 236. & seqq.
 Coronæ cælestes, coronis Romanorum 94
 Corporis structura, & caput ipsum, do-
 mui 220
 Corpus humanum, vasculo rei pretiosissi-
 mæ apertissimo 292
 Crucis signum, flabello 127
 Item clypeo 125, 128
 Item signo Tau, clauis 128

D

Damnatorum fœditas, hominibus
 exustis 280
 Dentes, organis, vallis, crati 170

Detractio, denigrationi, vestis direptio-
 ni 174
 Item prospero vento 192, 193
 Detractio irrita, telo in cautè missa 179
 Detractor, flanti in capsulam foramina-
 sam 180
 Item in puluerem sufflanti 190. & seqq.
 Detractoris lingua, viperæ, lanceæ, &c.
 175
 Deus, regi maximo, rationem ponenti
 320
 Diabolus, hosti corporali, in omni strata-
 gemate 109, 112
 Item crocodilo 110
 Item cani catenato 111
 Item malis bestiis, omnis generis 28
 Item venatoribus 317
 Diaboli præsumptio, superbiæ Moab 114
 Diligens & prouidus, formicæ & api
 251. & seqq.
 Diluuium, incendij extinctioni 92
 Disciplinæ rigor, pectini acuto 159
 Doctrina Christiana, oratorum præcipuo 49
 Doctus suo malo, piscatori ictu 36
 Qui Dominatur animo, debellatori vr-
 bium 94

E

Ebrietas, infantiæ voluntariæ 214
 Ebrietas, blando dæmoni ibid.
 Item tempestati, & gurgiti 315
 Ebriosus, se in tartara ouando fidenti
 214, 216
 Ecclesia, Arca Noë 50
 Eleemosyna, ignis extinctioni 92
 Item diluuii 93
 Eleemosyna viuorum, faci præluminan-
 ti 93
 Exemplum malum, lapidi offensionis 17
 Item gladio Saulis 16

F

Facies seuera, Aquiloni 180
 Familiæ curam habentes, gallo galli-
 naceo 246
 Fidelium corda, epistolæ 56
 Fides, ianua cæli, lumini, & tessera 50
 Forma vel ornatu aliis insidians, vene-
 num porrigenti 283
 Formæ venustas, flori caduco 278
 Formæ operam dantes, laruatis, spectris
 281

G

Gloria mundi, rori, sceno, stipulæ,
 baccatisq. laqueis 258. & seqq.
 Gloria

S I M I L I T U M.

Gloria inanis, stercorei & vermi 262
 Gloria cupidus, Dianæ templum incen-
 denti 263
 Glorians in malo, Rhodopæ scorto 163
 Gratia Dei, forti auxiliatori 116
 Item, muro inextinguibili 116
 Gratia dona, talentis &c. 313. & seqq.
 Gulosus, filius Iliæel, ollas carniarum appe-
 tentibus 229

H

Hæresis, pesti 18, 20
 Hæretici, lupis rapacibus 18, 34
 Item viperæ 24
 Item Eliu, amico Iob ibid.
 Item moustris omnis generis 26
 Item vappæ 27
 Item membro abscisso ibid.
 Item oui scabiosæ ibid.
 Item ruinis Ecclesiæ ibid.
 Item dæmoni 30
 Item diabolo in angelum lucis se
 transfiguranti 38. & seqq.
 Item mendaci & fallaci 38
 Item Cretensibus semper mendaci-
 bus 37
 Item impostoribus 36, 42
 Item magis, maleficis, veridicis men-
 dacibus 41
 Hæreticorum guttur, sepulchro patenti
 18 & seqq.
 Hæreticorum sermo, cancro 19
 Hæreticorum doctrina, veneno aspidis
 18. & seqq.
 Item toxico, calculo 42
 Hæreticorum blanditia & laxa doctrina,
 puluinaribus 35
 Item aucupibus, laqueis, decipulis 35
 Hæreticorum excæcacio, tenebris Infer-
 ni 41
 Hæreticorum iactantia, gallinarum cla-
 mori 24
 Hæreticorum conuenticula, speluncis la-
 tronum ibid.
 Hæreticus & Diabolus, aubus concolo-
 ribus, vt coruis 34
 Item duobus equis currum trahenti-
 bus 34
 Homines, ouibus 241. & seqq.
 Homo, aubus, liliis, sceno, &c. 245
 Item pulueri 190, 299
 Item vitro 299
 Item villico, receptori, dispensatori, œ-
 conomo 318

I

Iesus Christus, fructui benedicto 53
 Indulgentia parentum, immolationi
 Moloch 156
 Infernus, nido 19, 22
 Infirmitas humana, imbecillitati mœ-
 nium 109
 Intellectus, spiritui, lumini 138
 Inuidia, rubigini, igni pestilenti, carnifi-
 cinæ 204
 Item perniciosissimo animali 204
 Item armis diaboli 205
 Item serræ animæ ibid.
 Inuidus, sibi primum nocenti 204
 Ire maledicti, voci tonitruum 322. & seqq.
 Iudicantes de concionibus, cæcis de colo-
 ribus 334
 Iudices & æstimatores stulti, à scopo ab-
 errantibus 290
 Iudicium mundi, cæco ferienti 290
 Iudicium verum, lapidi Lydio 235
 Iudicium animæ, liti forensi 344
 Iudicis severitas, leoni rugienti 323
 Item bilanci & libellæ 318
 Iustitia & virtutes, via ad regnum celo-
 rum 246
 Iuuentus, femini & herbæ 157

L

Laudari in peccatis, aubus dulci can-
 ru in decipulam illectis 343
 Lex naturæ, arbori naturali 86
 Item tabellis, pugillaribus 58. & seqq.
 Lex Moyfi, stipiti cum serpente æneo 86
 Lex gratiæ, Cruci Christi ibid.

I N D E X

Lingua, instrumento ad omnia accom- modo 168	Mortis memoria, lectio quotidiana 286
Item igni modico, magnum incēdium suscitanti 170	Item philosophiæ 287
Lingua mala, rotæ incensæ 167, 170	Mortis incertitudo, furi 301
Item, gladio acuto 171	Mulier pulchra & fatua, sui, cum circulo aureo in naribus 279
Lingua detractio, comestioni 183	Mundanorum vanitas, somnio 272
Lingua neglectus, truncanti vigiles vr- bis 226	Mundi vanitas, in anibus instrumentis musicalibus 235, 272
Lingua moderatio, frænis & loris & seqq. 168.	Item somniantis, & cani Aesopico 272
Item clauo nauis, &c. 170	Item circumforaneis, nugiuē Julis 268
Loquaces inobedientes, illi cui aures in linguam defluerunt 334	Item Goliæ 270
	Item fortilegio inani, vbi nihil omnia 270
M.	Mundi fallacia, vulpinæ pelli 109
Maledicentia, incendio 177	Mundi violentia, pelli leoninæ ibid.
Item Sirenum cantui 182	Mundi inanitas, bullæ ex echa sufflatæ 271
Malè moratus, Therfii, Aesopo, Mopfo 279	Mundi voluptates & honores, vmbra, nuncio, caninæ, aui volati, sagitte ibid.
Malè viuentes, pomo putrido 17	Item cōpedibus, laqueis in auratis 262
Malorum societas, carbonario 19	Item morti in olla 265
B. MARIA mater Dei, stellæ maris 53. & seqq.	Mundi voluptatibus captus, boni ad vr- timam ducto 262
B. MARIAE in nos propensio, phialæ plenæ 54	Mundi voluptatibus dediti, suis 266
Marrum indulgentia, laqueo 158	Mundi delicias capti, inebriatis 266
Meditatio, distillationi 328	Mundi illecebræ, decipulis, muscipulis, pedicis, retibus 262
Memoria, archiuo & thesauro 136, 138	Item hamis aureis 268
Mendacium, mucroni 164	Mundi amatores, Ammanno ibid.
Mendax, serpenti mentienti 166	Mundi fallacia, arridenti, insidiantis ibid.
Mens secura, iugi conuiuio 309	Mundi gaudia, vino bono primum posito 266
Merita operum, thesauro ingenti 230	Mundi tristis exitus, vino deteriori postea propinato ibid.
Meritorum raritas, paruo codicillo 319	Mundi fastus, monti parturienti 270
Molestia à proximo illata, caudæ vulpinæ 197	Mundi amaritudinibus gaudentes, piscibus maris 265
Mori timentes, sibi malè conficij; gallinis & porcis, dum iugulus petitur 305	Mundi cursus, diei vni 254
Mori anxie timentes, furibus è carcere ad crucem ductis 305	Mundi ventosa gloria, bractæ splendenti & sonanti 258
Moriens libenter, viuo ingredienti sepulchrum 311	Item rori, fœno, stipulæ, baccatisq; laqueis 258. & seqq.
Moriens inuitus, vitulo vel oui ad lanienam tracto 314	Mundi finis, vesperæ 254. & seqq.
Mors, vltimæ linæ 344	Mundus hic, carceri magno 344
Item portæ carceris 344	Mundus, Ioabo Amasû subdolè necatû 108
Item insidiatori 309	Item Iudæ proditori 108
Mors sanctorum, portæ cæli 309	Item stultæ mulieri 145
Mortales morientes, aquæ labenti in terram 298	Item mari magno 192, 269
Mortem non præuidens, viatori terminum viæ non præcogitanti 300	Mundus totus, puncto 260
Morte inopinata præoccupati, boni ad victimam ducto 343	Mundus apud Sæctos, suspensio in cruce 273
Item auius laqueo improviso correptis 343	Mundus ad finem tendens, ruenti domui 330
	Mundus inueteratus, seni decrepito 330
	Mundus peccatis grauatus, scaphæ caractæ arcem vehenti per mare 331
	Mundus præ peccatorum mole non corruens,

S I M I L I V M.

ruens, misericordia Dei sustentatus; domui fulcris ad mortis innixæ 331	Peccata capitalia, septem nationibus, filios Israel impediētibus, ab ingressu terræ promissæ 74
N.	Peccator, stulto 10
Naturæ procliuitas, fluxui fluminis 192. & seqq.	Item equo diaboli 14
Nouissima quatuor, caudæ, clauo, &c. 341	Item homini collapsio, & sui impoti 47
Item quatuor plagis mundi, quatuor rotis 342	Item Aethiopi, pardo, camelo 65
Nouissima non præmeditans, iaculatori malè collimanti 300	Item sterili arbori 67
Nouissimorum recordatio, caudæ equinæ, &c. 341	Item mulieri parienti mortem ibid.
Item aui caudæ, clauo nauis, teli alis 341	Item arbori aridæ 64
Item curru commodo ad patriam caelestem vehenti 346. & seqq.	Peccator securus, obdormiscenti in via 340
Item riantinabilis vestimēti Aaron 341	Peccator perseverans, triumphati in malis 296
O.	Peccatorū grauiū enormitas, clamori 80
Obedientiæ promptitudo, calceamentis 148. & seqq.	Peccati molestia, omnibus mundi impediētibus 97
Obrectatores, canibus adlatrātibus 103	Peccatorū sordes, corporalibus immundiciis 134
Occupati in propriis defectibus, talpæ 176	Peccatorum temeritas, Gygis annulo 69
Occupati, volis inolarum, in quibus non nidificant aues 250	Peccatorum series, profapia malæ 74
Ociosi, puluinari diaboli 251	Peccatorum congeries, ingenti volumini debitorum 319
Ociosi, crapulæ dediti, &c. diaboli instrumentis 250	Peccati lapsus, lapsui in lutum 338
Oculi, fenestris 218	Item In peccatis laudati, auribus dulci cantu in decipulam illectis 343
Item speculatoribus 219	Peccati damnū nō estimantes, pueris 294
Oculorum custodia, collyrio 222	Peccati enormitas, diaboli inferniq; horrori 295
Item pharmacis præstantibus ibid.	Peccatorum pericula, laqueis vbiq; sparfis 261
Ora litigantium, fenestris parulis 190	Peccati periculâ, periculis ignis & aquæ 67 & seqq.
Oratio breuis, gladio, vel missili telo 116	Peccati principia cauētes, principio morbi obstantibus 336
Oratio cum ieiunio & eleemosyna, cordi alato 90	Peccati fuga, fugæ colubri 337
Oratio Dominica, pani 53	Peccatrix, pelago, leberti 65
Oris incuria, portas hostibus pādenti 226	Persecutores, salutis promotoribus 192
Os, ostio domus 227	Phantasia, aula vel atrio 136
P.	Philosophia, distillationi 328
Patientia, virtuti miraculorum 200	Pietas in parentes, ciconiæ cōditioni 152
Item martyrio ibid.	Pigri, asino 252
Patientiam non exercentes, non ventibus toga in hieme 201	Pudor, fræno à vitis coërcenti 150
Peccata, maceris, & muro inter Deum & nos 82	Pueri, tabulæ rasæ 149
Item vulneribus, morbis, & egestati omnium 60, 61	Pueri mali, malis fureculis 157
Item vesti detritæ 64	Pulchritudo, flori, fœno, deceptioni tacite 278
Item pelli serpentis rugosæ 64	Item sepulchro dealbato 279
Item cani & angui simul 67	R.
Item monstro ibid.	Rignum Dei sine iustitia quærentes, domum neglecto ostio ingredi cupientibus 248
Item damno maximo 294	Resipiscētia, statuq; salis 223
Item talento plumbi 310, 330	Rifus & gaudiū, errori & deceptioni 256
Peccatum veniale, puluifculis 66	Sacrâ.

I N D E X

S.		Venter, principi coquorum	227
Sacramenta, pharmacis	48	Verbum Dei audientes & non facientes,	
Item pretio inestimabili	60	discensibus opus mechanicum, non ad-	
Item remediis, fonti	60	motis manibus	331. & seqq.
Salutatio Angelica, fauo mellis	53	Item scholas frequentantibus, nilque	
Sapiens, pulcherrimo animali	49	proficientibus	332. & seqq.
Sapientes, ori Domini	2	Item aegroti medicum ratum audienti	
Sapientia, merci incomparabili	6, 7, 8	nilq. seruanti	333
Scientia inflati, vasi musto pleno	24	Item infundibulo vasique pertuso	333
Sensus quinque, piscinae quinque porticu-		Item hominibus manibus ligatis, vel	
cium	130	amputatis	ibid.
Item portis ciuitatis, & Satrapis Philo-		Verbum Dei facientes, horologio bene	
stinorum	ibid.	sonanti, & horas indicanti	334
Item quinque Regibus Iosue	131	Vindicans se, seipsum vulneranti	197
Septem Sacramenta, septem cornibus		Vindictae cupiditas, viperae	197
Agni, & septem tubis	75	Item apibus aculeo pungeatibus	198
Septem peccata capitalia, septem corni-		Item statuam flagellanti, & ab illa op-	
bibus draconis, & septem demonibus	75	presso	198
Sepulchri ossa, libris, praecceptoribus	286	Item contra mulam recalcitranti	199
Seruo salutem curantes, Phrygiibus	302	Item Dioxiippo se occidenti	198
Seruitus Christi, iugo	14	Vinum, colubro mordenti	215
Spes, anchorae	52	Virga castigatoria, virgae Moysis	155
Spes impij, lanugini, spumae, fumo	271.	Virtutes, viae ad regnum caelorum	246.
& seq.		& seqq.	
Spiritualia fastidientes, suis in voluta-		Item armaturae	115, 276
bro	265	Item mercibus in naufragio adhaerentibus	277
Spiritus sancti dona		Item ornatui precellentissimo	279
Stultus, lunae	10	Virtutes Theologicae, tribus virginibus	
Superbiens, testae obloquenti figulo	285		47
Superbi, caeno	259. & seq.	Item portis aedificij spiritualis	50
Item daemone	231	Virtutes & scientiae, nuci, & monti	85
Symbolum, tesserae militari	50	Virtutes & eloquia Dei, melli & fauo	
T.			84. & seq.
Tacere nescientes, vasi sine operculo		Virtutes & gratiae, vasis pretiosis	221
178		Virtutes sine humilitate congregans, pul-	
Taciturnitas, libro clauso	149	ueres in ventro colligenti	232
Tentatio peccati, litteris proditoris		Virtuti insistens, equo generoso	103
112		Item mulieri tollenti oua e nido	103
Tentationes, latrunculis	136, 137	Virtutum exercitatio, viae	96
Item furibus	221	Vita mortalis, vapori	158. & seqq.
Tentationis incurfus, serpentis inuasio-		Vita cuiusque, hortulo	176
ni	337	Vita humana, litterae Pythagorae Y	64
Terrae amatores, focis Vlyssis lotum gu-		Item nauigationi	53, 54
stantibus	264	Item militiae super terram	106
Timentes Deum, cum Deo ambulanti-		Vita sancta, viae arctae	64
bibus	147	Vita laxa, viae latae	ibid.
Timor Domini & reliquarum virtutes, excu-		Item equo effreni	343
bili	227. & seqq.	Vita bonorum & malorum diuersa, di-	
Timor seruilis, acui vel setae	2	uersis viis	345
Tribulatio, auro, gemmis, & vnionibus		Vita malorum, viae difficili	346
192		Vita bona, orbitae rectae	353, 359, 373,
Item vento secundo	192	& seqq.	
Item fornaci figuli	201	Vitae sanctae labor, viae asperae sed breui	
V.		326. & seqq.	
Vanitas mundi, inanibus instrumen-		Vita voluptuosa, viae iucundae, & bre-	
tis musicalibus	235, 272	ui; sed	

I N D E X S I M I L I V M.

ui; sed, &c.	327	rallio	267
Vitae spatium, dici vni	264	Voluptuosi, locis humidioribus, paludi-	
Vitae vitium, erroris viae	162	bus	23
Vitae cursus, nauigio	192	Vox Domini, ITE MALEDICTY, toni-	
Vitae extremum, calcaneo	54, 310	truo	322. & seqq.
Item vesperae	254. & seqq.	Vox Domini, VENI ET VIDE, tonitruo	
Vitia, malis herbis	176	323	
Vitentes sine cura salutis, porcis	301	Vox ad iudicium vocantis, tubae horri-	
Voluntas, malleo fabrorum maximo		nae	342
140			
Voluptates, Sirenibus & sirtibus, &c.		Z.	
54			
Voluptatibus dediti, suis	144, 265	Zelus, igni & ardori	89
Voluptatibus nuncium remittentes, co-		Zoilus, cani	180

Ee

CENTVM ORATIONES VERIDICI.

1. PRO timore Domini, & sapientia obtinenda.	fol. 5
2. Ad prudenter probeq; viuendum	9
3. Contra peccati stultitiam	13
4. Ad amoliendam dæmonis seruitutem	15
5. Pro fuga mali consortij	17
6. Ad hereticam pestem euitandam.	21
7. Contra concilium impiorum	25
8. Pro fidei Catholica constantia	27
9. Contra complacentia tentationens.	29
10. Pro Regni. celestis possessione	33
11. Pro animarum tuitione	35
12. Contra spiritum erroris ac mendacię.	37
13. Contra simulationis vafriaciem	39
14. Contra mendacium & dolum	43
15. Pro Christianismo bene seruanda.	45
16. Pro doctrina Christiana progressu.	47
17. Pro augmento Religionis	49
18. Pro Fidei stabilitate & perfectione	51
19. Ad habendam Spei firmitatem.	55
20. Pro Charitate augenda.	59
21. Oratio, cum gratiarum actione, pro munere Sacramentorum	61
22. Ad sanctis Sacramentis bene vtendum.	63
23. Ad bona vite studium sectandum.	65
24. Pro peccatorum fuga	69
25. Contra Superbia Ambitionisq; vitium.	73
26. Contra septem peccata Capitalia	75
27. Pro Spiritus sancti gratia obtinenda.	77
28. Contra peccata aliena	79
29. Contra 4. peccata in celum clamantia.	81
30. Ad auertendam Dei iram	83
31. Ad impetrandam virtutum actionem.	85
32. Pro vera dilectione impetranda	89
33. Pro operum misericordia exercitia.	91
34. Pro dono Eleemosyna impetrando	93
35. Ad affectus animi domandos	95
36. Ad vtiliter Verbum Dei audiendum, Confitendū, & Communicandū	101
37. Pro	105

37. Pro constantia in virtutibus seruanda	105
38. Contra tres Anima nostra inimicos	113
39. Pro adiutorio in militia spiritali	117
40. Ad Angelum nostrum custodem	125
41. In omni anxietate & periculo	129
42. Pro bona quinque Sensuum directione	135
43. Pro recto trium Potentiarum Anima vsu	141
44. Pro octo Beatitudinum: fructu obtinendo	143
45. Ad stultum Mundi iudicium contemnendum	147
46. Pro Iuuenibus, ad pudoris custodiam	151
47. Ad debitum Parentibus honorem prestandum	153
48. Oratio parentum, pro filiorum salute	157
49. Pro parentibus & filiis	159
50. Pro iis, qui nos ad meliora cohortantur	163
51. Oratio contra Mendacium	167
52. Contra lingue virulentiam	173
53. Contra Detractionem	177
54. Ad impediendam Detractionem	181
55. Ne aures detractori prebeantur	185
56. Contra disidia & contentiones	189
57. Pro patientia iniuriarum	191
58. Pro patientia in tribulationibus, &c.	195
59. Pro mansuetudine & tolerantia	199
60. Pro impetranda Patientie virtute	203
61. Oratio contra Inuidiam	205
62. Contra Vindicta cupiditatem	207
63. Ad bonum pro malo rependendum	209
64. Vt inimici amici fiant	213
65. Contra Ebrietatis voraginem	217
66. Pro oculorum custodia	225
67. Pro diligenti oris custodia	229
68. Ad obinendam Humilitatem	233
69. Ad humiliter de se sentiendum	239
70. Oratio in Aduersitate	243
71. Contra dissidentiam de Dei benignitate	249
72. Contra otiositatem & pigritiam	253
73. Oratio Vespertina, ante quietem	254
74. Oratio pro quiete Conscientia	257
75. Contra Mundi vanitatem	263
76. Contra gustum mundanarum rerum	267
77. Contra Mundi fraudulentiam	269
78. Contra Mundi vanitatem	273
	273

79. <i>Ad ornatum Animæ acquirendum</i>	277
80. <i>Vt Animæ pulchritudo impetretur</i>	283
81. <i>Pro contemptu carnis corruptibilis</i>	285
82. <i>Ad bene discendum mori</i>	289
83. <i>Pro lucro & salute Animarum</i>	293
84. <i>Contra peccati perniciem & damnum</i>	297
85. <i>Pro felici Mortis hora.</i>	299
86. <i>Ad providè viuendum</i>	301
87. <i>Pro bona ad mortem præparatione</i>	303
88. <i>Contra vanum mortis metum</i>	307
89. <i>Ad securè ex hac vita discedendum</i>	311
90. <i>Ad Regnum calorum obtinendum</i>	313
91. <i>Oratio contra Inferni terrorem</i>	315
92. <i>Ad verbum vocationemq; Dei audiendam</i>	317
93. <i>Ad reddendam Deo bonam rationem</i>	321
94. <i>Vt mitem in Iudicio sententiam audiamus</i>	323
95. <i>Pro salutarî Æternitatis Memoria</i>	327
96. <i>Ad peccati horrorem & detestationem.</i>	331
97. <i>Pro peccatorum conuersione</i>	335
98. <i>Contra dilationem conuersionis</i>	339
99. <i>Oratio ad vitanda peccata</i>	341
100. <i>Ad bene viuendum & moriendum</i>	347
<i>Oratio totum concludens VERIDICVM.</i>	349

ERRATA.

Tametſi quilibet legendo per ſe facilè illa reſtituat.
ſic tamen corrigito:

- In Prefat. pag. 2. lin. 6. à fine, pro ſeu, lege ceu.*
Pag. 51. in margine, Nicephor. lib. 8. cap. 15.
Pag. 64. lin. 5. à fine, pro incederant, lege incederent.
Pag. 77. in Oratione, pro geatiam, lege gratiam.
Pag. 79. lin. 3. in margine interiori ponendum E.
Pag. 100. lin. 13. à fine, in margine interiori ponendum E.
Pag. 144. in verſu priori, pro ſeu, lege ceu.
Pag. 153. lin. 13. pro ſubitus, lege ſubtus.
Pag. 180. lin. 3. in margine E. & lin. 9. F.
Pag. 250. lin. 6. à fine, pro audiditque, lege audiuitque.
Pag. 253. lin. 16. pro cenſum, lege cenſum.
Pag. 280. lin. 6. in margine interiore ponendum E.
Pag. 285. in Oratione, pro ſpiritu, lege ſpiritu.
Pag. 293. lin. 18. in margine interiori ponendum E.
Pag. 300. verſu priori, pro capeſcere, lege capeſſere.
Pag. 310. lin. 24. in marg. G.
Pag. 319. lin. 5. pro vtilitate, lege vtilitatem.
Pag. 330. lin. 2. pro medium, lege medio. Pag. 368. lin. 1. delendum ET.

APPROBATIO.

CVM VERIDICVS iſte CHRISTIANVS nihil contineat
quod Orthodoxæ fidei repugnet, quòdve pijs aures of-
fendat; quin potiùs, & quæ Religionis ſunt noſtræ adſtruat,
& mores Chriſtianos inſtituat, mundi que contemptum edo-
cendo cælum aſſerat: meritò illum, vnà cum ſubiuncta
PROBITATIS ORBITA, in lucem emittendum, magno-
que cum fructu omnium manibus terendum cenſeo. Quod
atteſtor hac 22. Septembris anni M. D C.

*Ioannes van Dale, ſacr. Theol. Licentiatus,
Archipreſbyter Gandauenſis, in Episco-
patu Gandauenſi librorum Cenſor.*

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTI & ISABELLAE CLARAE EVGENIAE In-
fantis Hiſpaniæ, Archiducum Auriæ, Ducum Bur-
gundiæ, Brabantia, &c. Privilegio cantum eſt, nequis librum,
cui titulus eſt, VERIDICVS CHRISTIANVS, auctore P. Io-
anne Dauid Sacerdote Societatis I E S V, præter voluntatem
Ioannis Moreti, Typographi Antuerpienſis, intra ſexennium
imprimat, aut alibi impreſſum in Inferioris Germaniæ ditiones
importet, venalè mve habeat. Qui ſecus faxit, conſiſcatione li-
brorum & alia graui pœna mulſtabitur: vti latiùs patet in li-
teris, datis Bruxellæ VI. Nouembris, M. D C.

Signat.

N. Lombaerts.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM,
M. DCI.

